UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Claudii Fleurii Abbatis Historia Ecclesiastica

Ab anno Christi 1566 usque ad annum 1572

Fleury, Claude

August. Vind. [u.a.], 1772

VD18 90118634

urn:nbn:de:hbz:466:1-67213

Visual Library

Ph. 5778.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

CLAUDII FLEURII
ABBATIS
HISTORIA ECCLESIASTICA
A QUODAM ANONYMO CONTINUATA,
ATQUE A
R. P. ALEXANDRO
A S. JOANNE DE CRUCE CARMELITA EXCALCEATO
PROVINCIÆ BAVARICÆ DEFINITORE PROVINCIALI,
OLIM S. THEOLOGIÆ, AC SS. CANONUM
LECTORE
LATINE REDDITA, NOTISQUE CASTIGATA.

CONTINUATORIS
TOMUS VIGESIMUS QUARTUS
SEU IN ORDINE
TOMUS XLVIII.

Coll. S. J. Paderb. 1772

Ab anno Christi 1566. usque ad annum 1572.

INVIDIA FRUSTRA CONTRA NITENTE.

AUGUSTÆ VINDELICORUM, & OENIPONTI,
IMPENSIS JOSEPHI WOLFF. MDCCLXXII.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

CONSPECTUS LIBRORUM.

LIBER CLXX.

§. 1. Continuata Michaelis Baji Hiſtoria. pag. 1
§. 2. Baji condemnatio Romæ agitata. 3
§. 3. Papæ Nepos in Cardinalem creatus. 4
§. 4. Franciſci Gonzagæ Cardinalis obitus. ibid.
§. 5. Franciſci Craſſi Cardinalis extrema. 6
§. 6. Joannes Suavius Cardinalis mortuus. 7
§. 7. Criſpi Cardinalis mors. 8
§. 8. Ferrerii Cardinalis fata. 10
§. 9. Franciſci de Mendoza Cardinalis obitus. 11
§. 10. Bartholomæi Latomi extrema. 13
§. 11. Georgii Caſſandri fata. 16
§. 12. Hujus Scriptoris opera. 19
§. 13. Joannis Heſſelii mors. 21
§. 14. Bartholomæus de Las-Caſas mortuus. 24
§. 15. Caroli Molinæi fata. 30
§. 16. Ejusdem Auctoris libellus ſupplex ad Senatum contra Calviniſtas. 32
§. 17. Caroli Molinæi opera. 35
§. 18. Hieronymi Vidæ obitus. 37.

§. 19. Joannes Draconites, & Blaurerus mortui. 38
§. 20. Michaelis Noſtradami exitus. 40
§. 21. Facultatis Theologicæ cenſura circa Ave Maria. 41
§. 22. Alia cenſura circa Paſſionem Domini. 42
§. 23. Nova fidei Confeſſio Proteſtantium in Helvetia. 43
§. 24. Poloniæ Regis decretum contra Antitrinitarios. 47
§. 25. Philoppovius morti adjudicatus, & poſtea vitæ veniam impetrans. 48
§. 26. Gregorius Pauli cum aliis profugus. 49
§. 27. Lublinenſis Calviniſtarum Synodus.
§. 28. Lælii Socini Hiſtoria. 52
§. 29. Fauſti Socini Lælii Nepotis Hiſtoria. 55
§. 30. Epocha opinionum Antitrinitariis familiarium. 59
§. 31. Joannis Pauli Alciati obitus. 60
§. 32. Jacobi Acontii mors. 64
§. 33. Pii V. Bulla contra Baji errores. 66
§. 34. Baji Propoſitiones. 67
§. 35. Aliæ ejusdem propoſitiones. 69
§. 36. Ex Libro I. de prima hominis juſtitia. 70
§. 37. Ex Libro II. de virtutibus impiorum. 71
§. 38. Ex libro de charitate. 72
§. 39. Ex Libro de libero Arbitrio. 73
§. 40. Ex Libro de juſtitia. 74
§. 41. Ex Libro de Sacrificio. 75
§. 42. Ex tractatu de oratione pro defunctis, & de indulgentiis. 76
§. 43. Hæc Conſtitutio a Cardinale Granvellano ad Morillonium Vicarium Generalem ſuum transmiſſa. 83

§. 44. Cardinalis literæ ad Morillonium. 84
§. 45. Altera Cardinalis epiſtola ad Morillonium. 87
§. 46. Facultas Morillonii juſſu ad proponendam ei Bullam convocata. 96
§. 47. Decani teſtimonium de hac Bulla omnibus inſinuata. 97
§. 48. Hujus Bullæ exemplar Doctoribus denegatum. 102
§. 49. Heſſelii, & Baji Epiſtolæ Mechlinienſis Vicarii Generalis juſſu interceptæ. 104
§. 50. Continuata Religionis diſſidia in Belgio. 105
§. 51. Valenca Gubernatricis juſſu obſeſſa. 106
§. 52. Quoddam Conjuratorum agmen prope Tornacum profligatum. 108
§. 53. Norcarmius Tornacum ad deditionem provocans, urbemque ingrediens. 110
§. 54. Valencena a Norcarmio Barone capta. 111
§. 55. Populus armis exutus, & ſeditionis Authores capti. 113
§. 56. Juramentum a Gubernatrice, Proceribus, & Magiſtratibus impoſitum. 115
§. 57. Orangius Princeps recuſato Sacramento ſuis dignitatibus cedens. 116
§. 58. Colloquium Oranii Principis cum Egmontio Comite. 119
§. 59. Oranii Principis diſceſſus e Belgio. 120
§. 60. Fœderatorum plures orta diſſenſione juramentum exſolventes. 121
§. 61. Gubernatrix Urbem ingreſſa triumphantis in modum. 122
§. 62. Proteſtantium Germaniæ Principum Legatio. 123
§. 63. Gubernatricis reſponſum ad hoſce Oratores ad colloquium admiſſos. 124

§. 64. Fœderati cæsi, atque in Hollandia fugati. 125
§. 65. Brederodus animo dejectus, & relicta Hollandia mortuus. 126
§. 66. Universa Hollandia Gubernatrici subdita. 127
§. 67. Gubernatricis anxietas ob plurium discessum e Belgio. 129
§. 88. Albæ Dux cum exercitu in Belgium missus. 130
§. 69. Dux Bruxellas ingressus, ac Gubernatricem invisens. ibid.
§. 70. Auspicia Regiminis sub Albæ Duce. 133
§. 71. Duodecim judicum Senatus ab Albæ Duce institutus. ibid.
§. 72. Arx Antverpiæ Ducis jussu ædificata. 135
§. 73. Galliarum Rex cum Helvetiorum præsidio Meldis profectus. 136
§. 74. Rex cum Regina Parisios feliciter veniens. 137
§. 75. Calvinistarum consilia de Rege capiendo. 139
§. 76. Deputati a Rege ad conjuratos missi, horumque responsum. ibid.
§. 77. Parisiensis Urbs a Calvinistis cincta. 141
§. 78. Vicina hujus Urbis loca a Calvinistis capta. ibid.
§. 79. Actum de Calvinistis ad officium revocandis. 142
§. 80. Condæi Principis postulata ad Regem. 143
§. 81. Hisce postulatis Regina Mater vehementer offensa. 145
§. 82. Regis mandata ad rebelles transmissa. ib.
§. 83. Calvinistæ hac Regis denuntiatione turbati. 146

§. 84. Actum de colloquio Capellæ inter utramque partem habendo. 148
§. 85. Colloquium ob Calviniſtarum pertinaciam diſſolutum. 149
§. 86. Bellum utrinque adornatum. 150
§. 87. Lutetia a Calviniſtis undique cincta. 151
§. 88. Publicæ Pariſienſium indignationes ob anonæ penuriam. 152
§. 89. Prælium San-Dionyſiopolitanum. 154
§. 90. Recentes copiæ utrinque toto ſtudio collectæ. 156
§. 91. Condæus Princeps Monaſteriolum ſecedens. 158
§. 92. Scoti in Reginam ſuam conſpirantes. 160
§. 93. Quidam in Franciam ablegati, ac Caletenſem Urbem reſtitui poſtulantes. 163
§. 94. Actum de nuptiis Eliſabetham inter, & Carolum Auſtriæ Archiducem conciliandis. 171
§. 95. Matrimonii conſilia ob Religionis difficultatem everſa. 172
§. 96. Confeſſionem Auguſtanam profitendi libertas in Poſſonienſi Conventu expetita. 174
§. 97. Angelus Nicolinius Cardinalis mortuus. 175
§. 98. Joannis Langi, Robertelli, aliorumque obitus. 177
§. 99. Jacobi Spifamii Nivernenſis Epiſcopi, & poſtea Proteſtantis Hiſtoria. 173
§. 100. Spifamius Genevam cum adultera profugus, eique incæſtis nuptiis junctus, 179
§. 101. Inſulſa hujus Apoſtatæ conſilia. 181
§. 102. Crimina ſua faſſus, ac Judicum ſuorum clementiam implorans. 184

§. 103. Pacta inter Sabaudiæ Ducem, & Bernenſis Pagi incolas. 187
§. 104. Exiſtimatorum Reformatorum, & Pinczovienſium Synodus Sereniæ celebrata. 188
§. 105. Autonomia Philippovii ſuaſu in Poloniæ Eccleſiis ſtabilita. 189
§. 106. Ex hac ipſa indulgentia plures adhuc diſſenſiones exortæ. 191
§. 107. Sacra Biblia per Renatum Benoit verſa. 192
§. 108. Theologicæ Facultatis Pariſinæ Conventus pro examinanda Renati verſione. 193
§. 109. Propoſitionum ex his Bibliis decerptarum cenſura. 195
§. 110. Cleri Gallicani comitia ob varia negotia. 204
§. 111. Calviniſtæ per Belſiam ad Aurelianenſem Urbem delati. 207
§. 112. Bleſenſis Urbs a Calviniſtis capta. 209
§. 113. Carnutum a Principe Condæo Belſiam delato obſeſſum. 210
§. 114. Lignerii ſedulitas in tuenda urbe. 211
§. 115. Calviniſtarum progreſſus in Pictavia, & Aquitania. 213
§. 116. Pacis conditiones a Regina Fœderatis propoſitæ. 215
§. 117. Calviniſtarum rationes pro ineunda pace. 216
§. 118. Pax concluſa inter Regem, & Calviniſtas. 217
§. 119. Germani milites ſoluta Carnutenſi obſidione in patriam reverſi. 219
§. 120. Calviniſtarum querelæ contra Franciæ Regem. 220
§. 121. Regis querelæ adverſus Calviniſtas. 222

§. 122.

§. 122. Calviniſtarum apparatus pro redintegrando bello. 224
§. 123. Hoſpitalio Cancellario invidia a Regina apud Regem conflata. 226
§. 124. De juramento a Proteſtantibus nuncupando. ibid.
§. 125. Rupellani huic juramento obſiſtentes. 228
§. 126. Condæus Princeps miſſa ad Regem ſua Socru ſecedere paratus. 229
§. 127. Libellus ſupplex Regi a Condæo porrectus. 230
§. 128. Regis edictum contra Proteſtantes. 232
§. 129. Aliud edictum contra eos circa Magiſtratus. 233
§. 130. Andegavenſis Dux ad Regis exercitum delatus, & Pamproliana pugna. 234
§. 131. Navarræ Regina ab Eliſabetha pecunias expetens. 235
§. 132. Galliarum Rex a pluribus Principibus auxilia petens. 236
§. 132. Guilielmi Saxoniæ Ducis reſponſum ad Franciæ Regis petitum. 238
§. 134. Neoburgum ab Aumalio Duce captum. 239
§. 135. Condæus Princeps inſtructa claſſe mare infeſtum reddens. 240

LIBER CLXXI.

§. 1. Arauſionenſis Princeps, ac Comes Hochſtratus ab Albæ Duce in jus vocati. 241
§. 2. Horum Procerum apologia. 242
§. 3. Perduellionis pœnam incurriſſe declarati. 244
§. 4. Culemburgici Comitis ædes Albani Ducis juſſu ſolo æquatæ. 245

§. 5. Inquisitorum consilium circa Belgii rebelles. 249
§. 6. Mandata juxta hoc consilium Albano Duci data. 253
§. 7. Fugitivi edicto revocati. 255
§. 8. Quidam Fœderati Bruxellis extremo supplicio sublati. 256
§. 9. Judicii acta in Egmontium, & Hornium Comites instructa. 257
§. 10. Capti Comites Gandavo Bruxellas delati. 259
§. 11. Comitum responsa ad hæc crimina ipsis objecta. 260
§. 12. Sententia capitis in utrumque pronuntiata. 262
§. 13. Egmontii Comitis epistola ad Hispaniæ Regem post pronuntiatam mortis sententiam scripta. 263
§. 14. Utriusque Comitis supplicium, atque obitus. 264
§. 15. Expeditio Albæ Ducis in Frisiam. 266
§. 16. Plena Albæ Ducis victoria prope Geminigam. 267
§. 17. Copiæ a Friderico ad Albæ Ducem Patrem suum adductæ. ibid.
§. 18. Oranii Principis excusatio apud Cæsarem ob delectum in Germania habitum. 269
§. 19. Carolus Cæsaris Filius ad Hispaniæ Regem missus. 271
§. 20. Exercitus in Germania a Principe Oranio conscriptus. 272
§. 21. Pii V. Papæ studium in tuenda Religione. 274
§. 22. Bulla in Cœna Domini jussu hujus Pontificis promulgata. 276

§. 23.

§. 23. Sanctus Carolus Borromæus hæreticos reprimere a Papa juſſus. 281
§. 24. Sanctus Carolus tres Helveticæ ditionis valles perluſtrans. 282
§. 25. Hujus viſitationis labores, ac fructus exinde reportati. 283
§. 26. Ordo Fratrum Humiliatorum a ſancto Carolo ad priſtinam diſciplinam revocatus. 286
§. 27. Quatuor Cardinales a Pio V. creati. 289
§. 28. Doleræ Cardinalis obitus. 290
§. 29. Michaelis Saracenæ Cardinalis mors. 292
§. 30. Simonettæ Cardinalis extrema. 294
§. 31. Salviati Cardinalis mors. 296
§. 32. Caſtilloneus Cardinalis mortuus. 298
§. 33. Vitellotii Vitellii Cardinalis obitus. 299
§. 34. Joannis Bernardini Scotti fata. 301
§. 35. Onuphrii Panvinii extrema. 304
§. 36. Erasmi Argentinenſis Epiſcopi obitus. 306
§. 37. Petrus Gondyus ad Pariſienſem Epiſcopatum nominatus. 307
§. 38. Quædam Univerſitatis Pariſinæ ſtatuta de hæreticis ab ea excludendis. 309
§. 39. Libellus ſupplex hanc in rem Regi porrectus. 310
§. 40. Regis reſponſum ad hunc libellum ſupplicem. 312
§. 41. Duo Gymnaſiarchi ſuis officiis amoti. 313
§. 42. Fidei Profeſſio ab omnibus Univerſitatis membris emittenda. 314
§. 43. Regis mandata, ac Senatus decreta contra hæreticos. 317
§. 44. Sanctæ Thereſiæ ſtudium in reſtaurando Carmelitarum Ordine. 318

§. 45.

§. 45. Initia reformationis Carmelitarum Diſcalceatorum. 325
§. 46. Congregatio Clericorum ſancti Majoli, ſeu Somaſchorum. 326
§. 47. Sancti Stanislai Koſtkæ Jeſuitæ Novitii obitus. 328
§. 48. Scotiæ Regina e carcere dilapſa, atque in Angliam profuga. 329
§. 49. Puritanorum Sectæ in Anglia origo. 333
§. 50. Alberti Brandenburgici, Pruſſiæ Ducis obitus. 335
§. 51. Henrici Brunsvicenſis mors, ejusque Filius Confeſſionem Auguſtanam amplexatus. 337
§. 52. Chriſtophori Ducis Wirtembergici extrema. 338
§. 53. Bellum a Trevirenſi Archiepiſcopo inchoatum. 339
§. 54. Altembergenſe colloquium inter Lutheranos mitigatos, & rigidiores. 341
§. 55. Cracovienſis Synodus ementitorum reformatorum, & Pinczovienſium. 342
§. 56. Alia Synodus Sandomiriæ habita. 343
§. 57. Spuriorum Reformatorum conſultatio contra Blandratum Viſſenburgi habita. 344
§. 58. Continuata Michaelis Baji cauſſa. 345
§. 59. Morillonius Bajum accedens, ejusque cum ipſo colloquium. 347
§. 60. Bajus quadrageſimam quintam propoſitionem innovaſſe accuſatus. 351
§. 61. Pontificis Bulla a Franciſcanis recepta. 352
§. 62. Baji epiſtola unacum apologia ad Papam transmiſſa. 353

§. 64.

§. 63. Summa apologiæ Bajanæ. 355
§. 64. Pii V. Pontificis diploma ad Bajum. 357
§. 65. Bajus post acceptum diploma a Morillonio ad abjurationem adactus. 359
§. 66. Decretum a Provinciale Fratrum Minorum circa Pii V. Bullam editum. 363
§. 67. Albæ Dux Bruxellas victor ingressus. 366
§. 68. Statua in arce Antverpiana Albæ Ducis jussu erecta. 367
§. 69. Inscriptio Ducis jussu huic Statuæ apposita. 368
§. 70. Novum odii argumentum Belgarum adversus Albæ Ducem. 369
§. 71. Novum vectigal in Belgio a Duce imperatum. 370
§. 72. Ordinum repugnantia contra hasce exactiones. 372
§. 73. Bellum a Calvinistis in Francia continuatum. 373
§. 74. Andegavensis Dux Calvinistas invadens. 374
§. 75. Colinius Regios transitu prohibere intentus. 375
§. 76. Condæus Princeps iu Jarnecensi prælio trucidatus. 376
§. 77. Archithalassus Tornaco-Carentum profugus, ibique Belli Senatus habitus. 378
§. 78. Navarræ Reginæ Oratio in Protestantium Senatu habita. 380
§. 79. Summum exercitus imperium a Protestantibus Principi Benearnensi delatum. 381
§. 80. Montacutum, & Tifaugium soluta Cognacensi Urbe ab exercitu Regio captum. 383
§. 81. Rupi-apensis pugna. 385

§. 82.

§. 82. Libellus ſupplex a Calviniſtis Regi porectus. 385
§. 83. Calviniſtæ in Petrocorios transgreſſi, urbesque ab eis captæ. 388
§. 84. Regii Senatus decretum contra Colinium maris Præfectum. 389
§. 85. Calviniſtæ poſt Moncontorienſem cladem ubique victores. 390
§. 86. Pontificis lætitia ob Gallorum victorias de Calviniſtis reportatas. 392
§. 87. Nicolaus Mortonus a Papa in Angliam decretus. 393
§. 88. Conſtitutio pro inquiſitione contra Judæos. 394
§. 89. Pii V. Papæ diploma in favorem Florentini Ducis. 396
§. 90. Cæſar novæ huic inaugurationi ſeſe opponens, ac reclamans. 405
§. 91. Cardinalis Commendonus hujus actionis æquitatem Cæſari perſuadere a Papa juſſus. ibid.
§. 92. Commendoni oratio ad Cæſaris querelas. 406
§. 93. Cosmæ Florentiæ Ducis rationes contra Cæſarem. 413
§. 94. Capiſucci Cardinalis obitus. 414
§. 95. Nachiantæ, ſeu Naclanti mors. 416
§. 96. Sixti Senenſis extrema, ejusque opera. 418
§. 97. Strigellii Proteſtantis interitus. 421
§. 98. Paulus Eber alius Proteſtantium Doctor mortuus. 423
§. 99. Danielis Barberi fata. 424
§. 100. Cœlius Secundus Curio fatis functus. ib.

§. 101.

§. 101. Secundum Concilium Mediolanense a sancto Carolo Borromæo indictum. 430

§. 102. Hujus Concilii decreta circa disciplinam. 431

§. 103. De iis, quæ ad Missam, divina officia, Ecclesiæ cultum, & ad Ecclesiasticos spectant. 437

§. 104. De iis, quæ ad bona, & jura Ecclesiarum, priorumque locorum attinent. 445

§. 105. Quædam decreta circa Moniales. 449

§. 106. Sanctus Carolus Scalenses Canonicos visitans, eosque ad pristinam disciplinam revocans. 453

§. 107. Horum Canonicorum insolentia contra sanctum Carolum Borromæum. 455

§. 108. Sanctus Carolus a Canonicis indigne habitus, atque excommunicatus. 457

§. 109. Caroli mansuetudo ad hanc indignam agendi rationem. 459

§. 110. Suorum hostium literæ ad Hispaniæ Regem contra eundem sanctum Archiepiscopum scriptæ. 460

§. 111. Gubernator Mediolanensis adversus sanctum Carolum. 462

§. 112. Duo Pontificis diplomata ad Gubernatorem in sancti Borromæi favorem. 464

§. 113. Hispaniæ Regis mandatum ad restaurandam Ecclesiæ jurisdictionem. 468

§. 114. Præpositus, aliique errore cognito a censuris liberari efflagitantes. 470

§. 115. Rei ab Archiepiscopo absoluti, ac pœna eis imposita. 471

§. 116. Insidiæ in vitam sancti Caroli ab Humiliatorum Præpositis structæ. 473

§. 117.

§. 117. Sanctus Carolus a quodam hujus ordinis Religioso sclopeti ictu petitus. 475
§. 118. Sancti Caroli a Deo protecti firmitas in hac occasione. 477
§. 119. Cardinalis a Gubernatore invisus, atque ejus preces ad ipsum. 478
§. 120. Gubernatoris inquisitio ad detegendos Sicarios. 480
§. 121. Cardinalis Borromæi epistola ad Pium V. circa hoc periculum. 482
§. 122. Pontificis responsum ad sanctum Archipræsulem. 483
§. 123. Renati Benedicti causa rursus a Sorbonna agitata. 484
§. 124. Libellus supplex Regi porrectus ad præpediendam Bibliorum venditionem. 485
§. 125. Benedicti Bibliorum suppressio per Senatus sententiam præcepta. 487
§. 126. Bibliopolarum oppositio, alterque libellus supplex a Facultate porrectus. 488
§. 127. Renatus Benedictus revocata sua palinodia ad Regis Curiam appellans. 490

LIBER CLXXII.

§. 1. Motus in Hibernia ob Catholicam religionem ibidem restaurandam. 492
§. 2. Sententia excommunicationis in Elisabetham a Pio V. pronuntiata. 495
§. 3. Hæc Bulla Londini ad Episcopalis Palatii valvas affixa. 498
§. 4. Elisabethæ Reginæ mandata contra Catholicos. 499
§. 5. Franciæ Rex Mariam libertati restitui ab Elisabetha postulans. 501

§. 6.

§. 6. Propositiones ab Elisabetha ad Mariam transmissæ. 502
§. 7. Scotiæ Reginæ responsum ad Elisabetham. 503
§. 8. Papa, & Albæ Dux per Rossanum Episcopum ad opem Mariæ ferendam incassum sollicitati. 505
§. 9. Theologorum Lovanienſium elucubrationes opera Ariæ Montani editæ. 507
§. 10. Concilium Mechlinienſe. 508
§. 11. Articuli in hoc Concilio agitati. ibid.
§. 12. Calviniſtæ per ſuos Deputatos Regi pacem offerentes. 510
§. 13. Regis reſponſum ad Calviniſtarum propoſitiones. 511
§. 14. Calviniſtarum apologia ad pacis repulſam data. 512
§. 15. Hujus pacis Articuli. 515
§. 16. Germanis Calviniſtarum militibus Rex ſtipendia ſolvere coactus. 524
§. 17. Pax Rupellæ promulgata. 525
§. 18. Regis conſilium de ſua Sorore Margarita Navarræ Principi deſponſanda. 527
§. 19. Nuptiæ inter Franciæ Regem, & Eliſabetham Auſtriæ Archiduciſſam. 528
§. 20. Proteſtantium Germanorum Principum Legati Villeriæ ad Cotiam a Rege excepti. ibid.
§. 21. Regis reſponſum ad Legatos. 531
§. 22. Maurorum Seditio in Hiſpania, eorumque crudelitates contra Chriſtianos. 532
§. 23. Continuata Baji Lovanienſis Doctoris cauſſa. 535
§. 24. Bajus mentem ſuam publice explicans. 536
§. 25. Bajus ſigillatim ad ſingulos articulos reſpondens. 540
§. 26. Hæc explicatio altera die a Bajo continuata. 574.
§. 27. Baji hoſtes hac apologia parum contenti, atque ad Albæ Ducem recurrentes. 552
§. 28. Concilii Mechlinienſis Epiſcopi datis literis

ab Albæ Duce ad recipiendam Bullam sollicitati. 554
§. 29. Episcopi a Concilio ad Bajum deputati. ib.
§. 30. Facultatis repugnantia contra hanc subscritionem. 557
§. 31. Utriusque Episcopi Yprensis, & Gandavensis epistola pro vindicando Morillonio. 558
§. 32. Quidam Religiosorum Ordines a Pio V. Papa ad pristinam disciplinam revocati. 561
§. 33. In sancti Caroli Sicarios Pontificis jussu inquisitum. 562
§. 34. Nuntius ad inquirendum a Papa Mediolanum missus. 563
§. 35. Rei extremo supplicio Mediolani affecti. 565
§. 36. Helvetii Pagi a sancto Carolo lustrati. 566
§. 37. Pontificis consilium de extirpando Humiliatorum Ordine. 568
§. 38. Hic Ordo a summo Pontifice penitus suppressus. 569
§. 39. Monasteria, atque horum Religiosorum redditus in alios usus impensi. 570
§. 40. Sexdecim Cardinales a Pio V. creati. 571
§. 41. Burdaserii Cardinalis obitus. 574
§. 42. Marci Antonii Amulii Cardinalis fata. 575
§. 43. Cicadæ Cardinalis extrema. 579
§. 44. Francisci Pisani Cardinalis mors. 581
§. 45. Ludovici Pisani Cardinalis extrema. 582
§. 46. Uterque Joannes Tilletus, seu Tilius mortuus. 583
§. 47. Joannis Merceri obitus. 587
§. 48. Joannis Brentii Lutherani interitus. 588
§. 49. Petri Statoris mors. 592
§. 50. Selimi II. Turcarum Imperatoris consilium de invadenda Insula Cypro. 595
§. 51. Veneti bellum contra Selimum parantes. 596
§. 52. Nicosia a Turcis occupata. 597
§. 53. Mehemetis supremi Vezirii consilia de agitanda pace Venetos inter, & Turcas. 599
§. 54. Famagusta a Turcis cincta. 601

§. 55.

§. 55. Inducíæ pro ſanciendis conditionibus ab obſeſſis petitæ. 603
§. 56. Deditionis pacta a Muſtapha acceptata. 604
§. 57. Hujus Baſſæ crudelitas, ac perfidia. 605
§. 58. Naupactenſe prælium. 608
§. 59. Chriſtiani a Joanne Auſtriaco ad fortiter pugnandum animati. 610
§. 60. Turcarum clades. 614
§. 61. Hæc victoria Pii V. Papæ precibus attributa, 615
§. 62. Feſtivitas in hujus victoriæ memoriam inſtituta. 617
§. 63. Marcus Antonius Columna Romæ exceptus, 618
§. 64. Piæ fundationes Papæ Pii V. 620
§. 65. Pontificis ſtudium in vindicandis Sedis Apoſtolicæ juribus in Neapolis, & Siciliæ Regnis. 621
§. 66. Lutheranorum conventiculum Dresdæ in Misnia celebratum. 622
§. 67. Fidei formula ad uniendos Lutheranos excogitata. 624
§. 68. Lutherani cum Zwinglianis in Sandomirenſi conventiculo conſpirantes. 625
§. 69. Rupellenſe Calviniſtarum conventiculum. 626
§. 70. Helvetiorum Zwinglianorum querelæ contra hujus Synodi decretum circa præſentiam Chriſti in cœna. 628
§. 71. Deputati a Galliarum Rege Rupellas ablegati. 630
§. 72. Calviniſtarum querelæ coram hiſce Deputatis expoſitæ. 631
§. 73. Coſſæi Mareſcalli reſponſum ad haſce querelas. 637
§. 74. Altera Proteſtantium reſponſio. 639
§. 75. Tumultus Rothomagi inter Catholicos, & Proteſtantes ſuſcitati. 640
§. 76. Aurelianenſium Seditio contra Calviniſtas. 641
§. 77. Carolus IX. Lutetiam ingreſſus, atque ad Curiam delatus. 642

§. 78. Rupellenſium Deputatorum poſtulata ad Regem. 647
§. 79. Gaſtineus priſtinis honoribus reſtitutus. 648
§. 80. Regis reſponſum ad Deputatorum poſtulata. 650
§. 81. Caſtillionæi Cardinalis exauctorati interitus. 651
§. 82. Actum de matrimonio inter Augliæ Reginam, & Andegavenſem Ducem ineundo. 652
§. 83. Catholici in Anglia dire vexati. 653
§. 84. Anglici Senatus edictum in favorem Eliſabethæ. 654
§. 85. Norfolciæ Dux Reginæ juſſu comprehenſus. 656
§. 86. Continuata vexatio in Mariam Stuartam. 657
§. 87. Colinius Architalaſſus in Aulam reverſus. 658
§. 88. Galliarum Rex ad diſſolvendum fœdus cum Turcis a Papa ſollicitatus. 661
§. 89. Cardinalis Zuniga mortuus. 662
§. 90. Cardinalis de Graſſis vita functus. 664
§. 91. Hieronymi Socheri Cardinalis obitus. 665
§. 92. Strozzii Cardinalis mors. 667
§. 93. Claudii Eſpencæi Doctoris extrema. 669
§. 94. Hujus Doctoris opera. 672
§. 95. Joannes Geneſius de Selpulveda mortuus. 674
§. 96. Joannis Garetii extrema. 675
§. 97. Electoris Palatini ſtudium in conciliandis Lutheranis, atque Anabaptiſtis. 676
§. 98. Diſſidia inter Lutheranos. 677
§. 99. Cenſura Libri, cui Titulus: Theatrum vttæ humanæ. 678
§. 100. Congregatio, Fratrum ſancti Joannis de Deo a Pio V. ſtabilita. 684
§. 101. Poſtrema Pii V. actio ante obitum ſuum. 686
§. 102. Cetera ſancti hujus Pontificis opera. 687
§. 103. Alexandri Cardinalis molimina pro impediendo Navarræ Principis connubio. 689
§. 104. Pii V. Pontificis infirmitas. 691
§. 105. Pii V. Pontificis obitus. 692
§. 106. Sacra Cardinalium comitia pro novi Pontificis electione. 695
§. 107. Cardinalis Granvellani oratio ad Farneſium Cardinalem. ibid.
§. 108. Tres Cardinales a Farneſio nominati. 697
§. 109. Actum de eligendo Cardinale Hugone Boncompagno. 698
§. 110. Boncompagnus unanimi omnium ſuffragio electus ac Gregorius XIII. nominatus. 700
§. 111. Variæ Legationes a Papa deſtinatæ pro continuando fœdere. 702

ERRATA: *Sic corrige.*

Pag. 171. Catharinam . - - Eliſabetham.

HISTO-

S. CAROLUS BORROMÆUS
Sclopeti ictu feritur.

C. Lauber Sc. A.º.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ CONTINUATÆ

LIBER CLXX.

PIUS V. PONTIFEX MAXIMUS, MAXIMILIANUS II. OCCID. IMP.

§. I.

Continuata Michaelis Baji Historia.

Sæcul. XVI. A.C. 1566.

Ceterum ob tumultus, quibus aliunde Belgium adeo accerbe agitabatur, nonnihil interrumpebantur altercationes, quæ olim inter Michaelem Bajum, Hesselium, & utriusque

Bajana t. 2. pag. 196.

Sæcul. XVI A. C. 1566

adversarios fervebant: interea autem Bajus iterato prælo subjecit a se editos de Justitia, justificatione, & sacrificio libellos, qui anno millesimo quingentesimo sexagesimo tertio Lovanii primum excussi fuerant: insuper eis adjunxit libros *de peccato originis*, *de charitate*, *de indulgentiis*, & *de oratione pro defunctis*. Tertio post anno Parisiis prodierunt *Loci Catholici* Francisci Horantii, Hispani Minoritæ: porro hoc opus plurimum displicuit Bajo, qui plurimas propositiones Pelagianam hæresin sapientes se ibidem detexisse jactitabat. De cetero sub idem tempus Patres Societatis atrox bellum indixere Universitati Lovanienſi, nam iidem quarta Julii die Facultati Theologicæ, quam illius Magistris in se invicem pugnantibus divisam, & aliis negotiis intentam cernebant, primitus exhibuerunt literas indulti, quo a Romanis Pontificibus fuerat Societati concessa facultas eos, qui studiis incumbunt in Jesuitarum Gymnasiis, creandi Baccalaureos, Licentiatos, ac Magistros, ceu Doctores, si contigerit, quod eos *gratis* admittere nollent Rectores Academiarum. Hujus Privilegii virtute Societatis Provincialis, & Rector postulaverunt a sacra Facultate Lovanienſi, ut nonnullis, qui laurea donandi tunc tempo-

temporis erant, ea gratis concedere- Sæcul. XVI.
tur. Facultas hoc petitum repulit, & A.C 1566.
Decanus tot, tamque urgentia protulit argumenta pro Facultatis juribus, ut Provincialis, & Rector nihil habuerint, quod opponerent.

§. II.

Baji condemnatio Romæ agitata.

Interea æmuli Michaelis Baji illum *Bajana l. c.*
Romæ damnari toto ſtudio urgebant; vix enim Pius V. Divi Petri Cathedram conſcenderat, cum a Cardinale Granvellano ſtimularetur, ut hujus Theologi, necnon Joannis Heſſelii libros examini ſubjiceret, ac deſuper ultimum judicium ferret: inſuper illi, qui priores ſententias Pio IV. denunciaverant, addiderunt alias plures, quas tam ex poſterioribus, quam prioribus ejus opuſculis excerptas, & collectas aſſerebant; porro eas omnes numero ſeptuaginta ſex Pio V. exhibuerunt inſtantes vehementiſſime, ut eas proſcriberet, ad quod promptius obtinendum Minoritas delatores non parum adjuviſſe creditur Pater Montaltius, qui a Pio V. in Fratrum Minorum Generalem recens electus, poſtea nominabatur Cardinalis; hic enim eo majori cum fervore judicium urgebat, quo certius potentiſſimos Baji adverſarios cerneret

Sæcul. XVI A. C. 1566.

esse pariter Ordinis sui alumnos: ideo hi Religiosi duos e suis, videlicet P. Petrum le Roy, qui Mariæ Austriacæ, Reginæ Poloniæ fuerat a Confessionibus, & P. Theodorum a Leodio, qui apud Ducem Albanum gratiam invenerat, ad Regem delegavere, in id incumbentes, ut hic quoque caussæ hujus æquitatem promovere vellet: interea vero Pius V. Baji libros Theologis examinandos tradebat.

§. III.

Papæ Nepos in Cardinalem creatus.

Ciacon. t. 3. pag. 129.

Hic idem Pontifex die sexta Martii duntaxat unum, qui erat Michael Bonellus Ordinis sancti Dominici Religiosus, ac Papæ ex sorore nepos, purpura decorabat, quamvis hoc anno sacrum Collegium jam sextum Cardinalem vita functum luxisset.

§. IV.

Francisci Gonzagæ Cardinalis obitus.

Ciacon. pag. 934. Cabrera l. 4. cap. 22.

Inter Cardinales hoc anno vivis ereptos primus numerabatur Franciscus Gonzaga Ferdinandi Ariani Principis, & Isabellæ Capuanæ Molfetæ Filius, ac proin Nepos Cardinalis Herculis Gonzagæ, qui inter Pii IV. Legatos ad Concilium Tridentinum destinatos primus erat, ac inter alios fratres suos habe-

habebat Cæsarem Ariani Principem, & Joannem Vincentium Melitensem Equitem, quem postea Gregorius XIII. sacra purpura insignivit; porro Franciscus cum jam teneris ab annis eximia suæ virtutis, pietatis, morumque integritatis specimina edidisset, ac in scientiarum, præcipue vero forensium rerum intelligentia emineret, a Pio IV. Gonzagarum Familiæ affini ex Aquæ nigræ Abbate, & Protonotario Apostolico Diaconus Cardinalis S. Nicolai in Carcere Tulliano, & mox Presbyter S. Laurentii in Lucina, ac Provinciæ Campaniæ Legatus Mense Februario Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo primo creatus est: obtinuit insuper Archiepiscopatum Cosentinum in Apulia, quem tamen nonnisi quatuor annis rexit, postea vero Thomæ Tilesio cessit, dum ipse die duodecima Januarii Anno Salutis nostræ millesimo quingentesimo sexagesimo quinto ad Mantuanum Episcopatum electus fuit, quem etiam exiguo admodum tempore tenuit; obiit enim die sexta Januarii Anno Christi millesimo quingentesimo sexagesimo sexto, ætatis suæ nonnisi vigesimo octavo, cujus manibus Leonardus Malaspina oratione funebri parentabat.

Sæcul. XVI. A.C. 1566.

Sæcul. XVI. A. C. 1566.

§. V.

Franciſci Craſſi Cardinalis extrema.

Victorel in add ad Ciacon. t. 3. pag. 987.

Alter erat Franciſcus Craſſus Mediolanenſis, ac Petri Antonii celebris Jurisconſulti Filius, qui originem duxit ex antiqua, ac nobili Mediolanenſium familia, ex qua diverſis temporibus, tres ipſius civitatis Mediolanenſis Epiſcopi, Thomas, Alipertus, & Landulphus floruere, quorum primus etiam Divorum Catalogo adſcriptus eſt. Porro ineunte ætate Franciſcus primos annos literis, ac præſertim jurisprudentiæ impendit, unde tam præſtanti forenſium rerum cognitione excelluit, ut Mediolanenſis Senator Ducalisque Fiſci Præſes, regiusque Conſiliarius fuerit nominatus; ubi etiam duxerat uxorem, qua tamen orbatus a Pio IV., cui adhucdum Cardinali Franciſcus veteri amicitiæ jure junctus erat, Romam accerſitus ex Protonotario Apoſtolico, & Bononienſis Urbis Gubernatore Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo ſexageſimo quinto Diaconus Cardinalis S. Luciæ, dein ſanctæ Cæciliæ Presbyter renuntiatus eſt, interfuitque Comitiis Pii V., quo regnante Romæ hoc anno die prima ſeptembris annum agens ſexageſimum ſextum e vita migravit. Hic idem in funere

funere Caroli V. Cæsaris, a quo plurimi habitus inter Senatores adlegebatur, eloquentissime perorabat, tum vero nondum sacræ militiæ adscriptus erat. Sæcul. XVI. A.C.1566.

§. VI:

Joannes Suavius Cardinalis mortuus.

Tertius erat Joannes Suavius Gallus ex Vasconum Provincia in quodam Pago Rieumes dicto Anno post Virginis partum millesimo quingentesimo tertio natus. Hic ob jurisprudentiæ tam sacræ, quam profanæ eminentiam Rotæ Romanæ Auditor, Mirapicensis Episcopus, ac denique a Paulo IV. gravissimis negotiis præfectus, Mense Decembri Anno supra millesimum quingentesimo quinquagesimo quinto Presbyter Cardinalis tit. sancti Joannis ante portam latinam nominatus est, quo tamen titulo jussu Pii IV. mutato illum sanctæ Priscæ obtinuit, atque ab eodem Pontifice Inquisitionis Tribunali præpositus sancti Didaci Hispani Canonizationem promovere jubebatur. Tandem die vigesima nona septembris Anno post Christum natum millesimo quingentesimo sexagesimo sexto, postquam sexagesimum tertium ætatis suæ annum expleverat, ex calculi doloribus Romæ obiit, sepultusque est extra Ec- *Ciacon. t. 3. pag. 850. Aubery vie des Cardin.*

Sæcul. XVI. A. C. 1566.

cleſiam ſancti Spiritus de Saxia; verum ejus familiaris, ac teſtamenti executor Scipio Rebiba, qui Cardinalis Piſanus nuncupabatur, ejus corpus ab Eccleſiæ ingreſſu ad majus altare transferri, marmoreoque ſarcophago imponi curavit addito quodam Epitaphio. De hoc Cardinale narratur, quod is quondam, cum adhuc Rotæ Auditor eſſet, & munere ſuo fungens civilem cauſſam, ac controverſiam in Joannis Petri Cardinalis Carraffæ, poſtea Pauli IV. favorem juſte diremiſſet, ex ducentis aureis, quos ei hic ſubmiſerat, duos tantum retinuerit, atque hujus pecuniæ bajulo dixerit: *Hi duo tantum mihi debentur: reliquos Cardinalis habeat.*

§. VII.

Criſpi Cardinalis mors.

Ciacon. t. 3. pag. 706 Ughel. Ital. Sacr.

Quarto loco recenſendus venit Tiberius Criſpus patria Romanus Pauli III. ante Pontificatum familiaris, ac Conſtantiæ Farneſiæ frater naturalis, porro is anno a partu Virginis milleſimo quadringenteſimo nonageſimo octavo pridie Kalendas Februarii primam lucem aſpexit, ac jam in primis juventutis ſuæ annis animum ad literas adeo propenſum oſtendit, ut brevi uberrimos eruditionis ſuæ fructus proferret, nam mira etiam in conſiliis inveniendis

niendis facilitate, ingenii acie, ac memoriæ firmitate pollebat, hisque dotibus clarus benevolentiam Cardinalis Farnesii sibi conciliabat, a quo etiam ad summum Pontificatum evecto arcis Perusinæ Præfectus, ac postea Urbis Gubernator creabatur: cum autem adhuc ad ampliora destinatus esset negotia, Romam accersitus Arci sancti Angeli præficiebatur, Basilicæque Vaticanæ Canonicus eligebatur, ac denique ab eodem Pontifice Anno reparatæ salutis millesimo quingentesimo quadragesimo quarto renuntiabatur Cardinalis Diaconus tit. S. Agathæ, necnon Umbriæ Legatus: regnante autem Julio III. Cardinalibus Presbyteris titulo sanctæ Mariæ Transtyberim accensebatur: insuper etiam Amalphitanum Archiepiscopatum in Neapolis regno, necnon Nepesinum, & Sutrinum Episcopatum in Etruria obtinuit, postquam per triennium Suessanensem Ecclesiam rexerat: tandem autem Sutri die Dominica, decima quarta Octobris anno millesimo quingentesimo sexagesimo sexto ætatis suæ anno sexagesimo nono mortalitatem exuit. Intererat sacris comitiis, in quibus Julius III. Marcellus II. Paulus IV, Pius IV. & Pius V. in Romanos Pontifices fuerant electi.

Sæcul. XVI. A C. 1566.

Sæcul. XVI. A. C. 1566.

§. VIII.

Ferrerii Cardinalis fata.

Ciacon. t. 3. pag. 923. Auguſtin. Ventura in elog. Card. Ferrar.

Quintus erat Petrus Franciſcus Ferrerius Pedemontanus, qui Bugellæ prope Vercellas natus Patrem habuit Geofredum Caſalim Valoni Dominum, &Mediolanenſis Senatus proFranciſco I. Præſidem: porro idem fuit Joannis Stephani Bononienſis, & Bonifacii Eporedienſis Epiſcoporum, ac Sacræ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium nepos, & Philiberti item S. R. E. Cardinalis frater, qui a Paulo III. Romano Pontifice ex Pinarolienſi, & S. Stephani de Cittadella de Vercellis Abbate cum Romanam Curiam ſequeretur, poſt Bonifacium Ferrerium vigeſima die Decembris anni milleſimi quingenteſimi trigeſimi ſexti Epiſcopus Vercellenſis electus eſt, quam Eccleſiam ad priſtinam reſtituit dignitatem, dum in ea novem Sacerdotia, quæ Cappellaniæ dicuntur, inſtituit, & dotavit, ac palatium Epiſcopale reparavit. Sub eodem Paulo III. Pontifice, unacum Bonifacio Cardinale Eporedienſi Epiſcopo, ac Patruo ſuo, qui erat de latere Legatus, Bononiam Pro-legatus mittebatur: porro cum Concilio Tridentino intereſſet, quædam in ſuæ Diæceſis utilitatem ſalubriter ſcripſit, eaque

que decreta Vercellas transmisit, ubi pro juvenum Clericorum institutione Seminarium erexit. Postea a Paulo IV. adjungebatur Carolo Cardinali Carraffæ Legato ad Philippum II. Hispaniæ Regem in Belgium eunti: sub Pio vero IV. cum apud Venetos Legatione fungeretur, Presbyter Cardinalis S. Cæsarei in Palatio primum, & dein S. Agnetis in Agone, ac postea S. Anastasiæ die vigesima sexta Februarii Anno Salutis nostræ millesimo quingentesimo sexagesimo primo renuntiatus est, quartusque suo generi purpuræ honorem attulit: Anno autem sequenti suum Episcopatum in Guidonis Nepotis sui itidem Cardinalis favorem dimisit, interfuitque comitiis, in quibus Pius V. Romanus Pontifex nominatus est. Obiit tandem Romæ die duodecima Novembris Anno Christi millesimo quingentesimo sexagesimo sexto, annos natus sexaginta tres. Sæcul. XVI. A.C. 1566.

§. IX.

Francisci de Mendoza Cardinalis obitus.

Denique postremus, ac sextus erat Franciscus de Mendoza natione Hispanus patria Conchensis, Didaci Marchionis de Cannete, ac Isabellæ Bobadillæ Filius, qui Ferdinandi Pinciani *Ciacon. pag. 690.*

Sæcul XVI. A. C. 1566.

ciani magisterio usus, tantum in literis progressum fecit, ut absentis sui Magistri vices subire, atque in Academia Salmanticensi ipsius loco non semel prælegere valeret, unde meritorum suffragio ex Toletano Archidiacono Episcopus, primo Cauriensis, deinde autem a Paulo III. ad Caroli V. Imperatoris preces Presbyter Cardinalis sanctæ Mariæ de Ara cœli renuntiatus est, quo tamen dimisso titulo illum sancti Joannis ante Portam Latinam, ac paulopost sancti Eusebii adoptabat: insuper rexit Burgensem Ecclesiam: defuncto autem Francisco Toletano, qui fuit Senarum Gubernator, anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo quinquagesimo quinto a Philippo II. Hispaniarum Rege hanc urbem administrare jussus, illius clavum tenuit, donec ipsa urbs Cosmæ Medicæo Florentiæ Duci addiceretur: demum ab eodem Rege seligebatur, ut Ronevallis Elisabetham de Francia futuram Philippi sponsam exciperet, qua legatione defunctus ad suam Diæcesin secessit, ubi cuncta ministerii sui munia explere unice intentus erat, vitamque a turbulentis aulæ negotiis segregatam ducens, inter eruditos Viros quietem, sacrumque a laboribus suis otium coluit, maximamque in Græcis Codicibus undique conquiren-

Gonzal. Davill. in theat. Episc. Burg.

quirendis operam navavit; præterea, ut teſtatur Bibliothecæ Hiſpanæ Scriptor, Genealogias illuſtrium Hiſpaniæ Familiarum conſcripſit, & tandem anno ætatis ſuæ quinquageſimo octavo, ut in ejus epitaphio expreſſum legitur, die tertia Decembris Anno poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſexto in Burgenſi civitate deceſſit, cujus tamen corpus Concham delatum in Mendozarum tumulo, quod in Eccleſia Cathedrali erectum erat, reponebatur. Sæcul. XVI. A.C. 1566.

§. X.

Bartholomæi Latomi extrema.

Eodem hoc anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſexto plures Authores Catholici, Theologi, Juriſconſulti, aliique viri vivis erepti ſunt, quos inter primus eſt Bartholomæus Latomus Pariſiis Profeſſor Regius Anno Domini milieſimo quadringenteſimo octogeſimo ſeptimo Arluci in Lucemburgenſi Diæceſi natus. Hic latini ſermonis peritiſſimus, idem idioma Treviris, Coloniæ, & Friburgi, ubi præcipuum erat Collegium, tradebat, atque Anno a Chriſti Nativitate milleſimo quingenteſimo trigeſimo quarto Pariſios delatus eſt, ubi in Collegio regio, quod Franciſcus I. Galliarum Rex erexit, artem

Valere Andre in Bibl. Belg. Dupin Bibl. des Auth. Eccl. t. 16. pag. 41. & ſuiv.

Sæcul. XVI. A.C.1566.

tem Rhetoricam docuit cum eximia nominis sui fama, qua Budæi, Erasmi, aliorumque sui ævi Doctorum benevolentiam sibi promerebatur, adeo, ut cum eis arcta amicitia junctus evaderet: postea juvenis adhuc Ciceronem, Terentium, Horatiique carmina, necnon plures alios profanos Authores notis illustrabat, nec pauca Rhetorices opuscula elucubrabat: Anno autem Domini millesimo quingentesimo quadragesimo tertio in Germaniam secessit, ubi Protestantium libris singulari studio discussis, eos confutabat, editis quibusdam dogmaticis libris, ex quibus primus erat responsum ad Martinum Bucerum, in quo quatuor stabilivit capita, scilicet Communionem sub una specie, & Invocationem Sanctorum necnon Cœlibatum Presbyterorum, atque Ecclesiæ auctoritatem: divulgato hoc libro, Anno post Christum natum millesimo quingentesimo quadragesimo quarto Bucerus quidem respondere nitebatur, mox autem Latomus illum circa eadem capita refellebat: porro cum Latomus in suo opere asseruisset, quod primitiva Ecclesia id, quod Christus, & Apostoli quoad communionem sub utraque specie exercuerunt, tamdiu conservarit, donec a Patribus edocta deprehenderet, quod ambæ

ambæ hæ ſpecies ſolis Presbyteris convenienter dentur, ac populus unica ſpecie contentus ſit: hanc doctrinam quidam Lutheri hæreſi infectus, qui Joannes Andre vocabatur, erat que Coppingenſis Miniſter, impugnabat: Latomus ſententiam ſuam egregie tuebatur edito libello, cui titulus: *Tractatus de docta ſimplicitate, Calicis uſu, & ſanctæ Miſſæ Sacrificio*, ubi demonſtrat, ipſius conatus eo fuiſſe directos, ut oſtenderet, quod diſciplina progreſſu temporis magis perfecta reddi poſſit, quin Eccleſiam erroris ex eo inſimulare intenderit, eoquod hunc uſum immutarit. Divulgabatur hic tractatus Anno reparatæ Salutis milleſimo quingenteſimo quinquageſimo nono, cui aliud adhuc adjunctum erat opus de Euchariſtia, ſanctoque Miſſæ Sacrificio: poſtquam vero Petrus Dathenus Yprenſis Franciſcanus, qui a vera fide defecerat, plures injurias, & convitia in Catholicos editis libellis evomuiſſet, Latomus cunctas haſce falſas criminationes Anno a partu Virginis milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſexto confutabat libro typis excuſo, cui titulus: *reſponſum ad Dathenum Franciſcanum Apoſtatam:* inſuper hic idem Scriptor plures reliquit epiſtolas ad Sturmium de ſchismate, ac Germaniæ Eccle-

Sæcul. XVI. A.C.1566.

Sæcul. XVI. A.C. 1566.

Eccleſiarum ſtatu datas, quæ unacum ejusdem Sturmii literis Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſexto, quo Latomus Confluentiæ plusquam octogenarius obiit, Argentinis literis excuſæ prodierunt.

§. XI.

Georgii Caſſandri fata.

Thuan. l. 28. 36. & 38. Dupin. l. c. pag. 42. Valere l. c.

Alter erat Georgius Caſſander Brugenſis, ſeu potius in Inſula Caſſandra, a qua & nomen mutuavit, prope Brugas Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo decimo quinto natus. Hic Brugis, Gandavi, & aliis in locis humaniores literas cum maxima laude tradidit, & totum ſeſe explicandis fidei controverſiis ſacravit, ac præprimis hanc in rem de officio viri, qui pietati, & publicæ tranquillitati in hoc Religionis diſſidio ſtudere cupit, opus edidit, cum autem hic liber Anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſecundo typis impreſſus primo in Galliis nonniſi cura Franciſci Balduini prodiret, atque hic idem primus eundem in Franciam invexiſſet, ſuppreſſo Caſſandri nomine, hinc illius Author credebatur Balduinus, quo etiam errore deceptus Calvinus livido admodum calamo adverſus eundem ſcripſit: aſt cum Bal-

Balduinus innocentiam ſuam vindicaret, Caſſander tum ſe genuinum hujus partus patrem declarabat, editoque libro intra moderationis limites opus ſuum tuebatur, quamvis antea Calvinus cum maxima vehementia, & livore illud impugnaſſet. Pariter Joannes Heſſelius, Robertus Canalis, & Bredenbachius adverſus eundem Caſſandri tractatum calamos ſuos ſtringebant: hujus tamen libri Auctor jure merito ſibi comparabat nomen Viri moderati, atque ad ſedandas Religionis diſſenſiones ex ceteris omnibus aptiſſimi. Progreſſu temporis idem Caſſander, poſtquam Brugis dudum ſcientias tradiderat, a Guilielmo Clivienſi Principe accerſebatur, ut Anabaptiſtarum cauſſam dijudicaret, quamobrem aliquamdiu Duisburgi morabatur, ubi etiam agebat, cum ad eum Ferdinandus Imperator Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo quarto die vigeſima quarta Junii literas daret, quibus illum Viennam ad ſe vocabat, hortatus, ut Proteſtantes ad concordiam revocare ſatageret: aſt adverſa valetudine preſſus hoc iter aggredi præpediebatur, unde Cæſar iteratis literis eum rogabat, ut Chriſtianæ doctrinæ Synopſin conficeret, in qua præter avitos fidei Catholicæ articulos ſemper ubique receptos

Sæcul. XVI. A. C. 1566.

Sæcul. XVI. A.C. 1566.

etiam prolixius illos hodiedum controversos explanaret: itaque Cassander ad Cæsaris sententiam elucubrabat celebrem illum tractatum, cui titulus: *Consultatio de articulis inter Catholicos, & Protestantes controversis.* Hoc opus ad Maximilianum II. transmiserat, eoquod tunc, cum eidem Cassander ultimam manum admoveret, Ferdinandus jamjam vivis ereptus esset: porro hæc elucubratio postremus erat Cassandri partus, qui hoc anno tertia Februarii die e vita migravit, postquam quinquaginta duos ætatis suæ annos, quinque Menses, & decem dies expleverat.

Hic vir præter vastam sacrarum rerum cognitionem raro animi candore, ac profunda humilitate inclarescebat, quamvis forte ob immodicum hæreticos revocandi, pacemque Ecclesiæ reddendi studium plus æquo Protestantibus indulgeret, semper tamen fide immota Catholicæ Ecclesiæ communioni addictus permansit, declaravitque, quod omnia Ecclesiæ judicio submitteret, palamque schismatis Authores, eorumque præcipuos errores damnaret. Ceterum Vir erat animo lenis, in adversis patiens, atque ab omni proprii quæstus studio plurimum alienus: in singulis quoque disputationibus suis nec animi vehementiam, neque livorem præ-

præseferebat, minus vero injurias in- Sæcul. XVI.
juriis compensabat, imo nunquam in A C. 1566.
ejus moribus, aut scriptis ullum arrogantiæ, aut jactantiæ vestigium deprehendebatur: insuper etiam gloriam, honores, ac bona fugiebat, vitamque privatam, ac ferme absconditam trahebat, unice intentus, ac studiosus, ut pacem Ecclesiæ procuraret: præterea nullum aliud negotium, quam literarum studia tractabat, neque ullum, quam libros pro omnium utilitate conscribendi laborem aggrediebatur, nec ullo alio afficiebatur desiderio, nisi ut veritatem cognosceret, eamque alios edoceret: interim legimus, quod in suis literis queratur, se pariter tam a Catholicis, quam Protestantibus impugnari, eoquod ad extrema prolapsus non esset: verum diversas hasce criminationes diluit, ac non raro sermonem inspergit de podagræ doloribus, quibus vehementer afficiebatur.

§. XII.

Hujus Scriptoris opera.

Hujus Auctoris opera variis temporibus, quibus fuere elucubrata, diversis etiam typis seorsim fuere impressa, anno autem millesimo sexcentesimo decimo sexto in majori forma in u-

Sæcul. XVI. A. C. 1566.

num volumen collecta Parisiensibus literis excusa prodierunt, quibus etiam adjunctæ fuerunt ejusdem epistolæ, necnon duo colloquia cum Anabaptistis habita, quæ hucusque nondum publicam lucem aspexerant. Ceterum primum, quod Cassander edidit, opus erat de liturgiis, ubi agit de ritu, & ordine celebrandi Cænam Domini, quam Græci Liturgiam, Latini vero Missam appellant. II. Collectio Hymnorum, & Collectarum unacum notis, quibus præfixit Bedæ tractatum de mensuris, & numeris hymnorum, ubi agit præsertim de Officio Divino, & distributione horarum Canonicarum: insuper addit prolixam dissertationem de communione sub utraque specie, ibidemque examinat, an aliquis Sanguis Christi in terris remanserit: oblata autem occasione ex sanctæ Catharinæ hymno hujus sanctæ historiam mere apocryphamostendit. III. Opera Vigilii Thapsensis Episcopi, olim sub nomine Vigilii Episcopi Tridentini vulgata unacum tractatu Honorati Augustodunensis Præsulis de prædestinatione, & gratia: verum hic tractatus plurimum depravatus prodiit. IV. Commentarius de duabus naturis in Christo. V. Tractatus de Baptismo parvulorum, cui annexus est alius de statu infantium

sine

Sæcul. XVI. A.C. 1566.

sine Baptismo decedentium, ubi Auctor respondet Anabaptistarum difficultatibus. VI. Opus illud, quod a pluribus fuit impugnatum, *de officio pii hominis*, cujus jam supra meminimus, unacum dialogo ad defendendum hunc librum compositio. VII. Celebris ejus consultatio de controversis fidei articulis. VIII. Tractatus de restauranda communione sub utraque specie. IX. Catalogus Virorum illustrium veteris Testamenti. X. Duo colloquia cum Anabaptistis. XI. Denique epistolæ ad celebriores ævi sui Viros scriptæ, in quibus multa ad res Ecclesiasticas pertinentia pertractantur. Reliqui ejus libri complectuntur. I. Elogia Virorum illustrium tam Italorum, quam Romanorum II. Panegyricam descriptionem Brugensis civitatis. III. Tabulas de arte, & præceptis Rhetorices, ac Dialecticæ, IV. reductionem nummorum Græcorum, & Romanorum ad Belgicos, V. tractatum de arte concionandi. Ceterum apud omnes in confesso est, quod hic Scriptor primus fuerit, qui de Liturgia solide scripsit.

§. XIII.

Joannis Hesselii mors.

Tertius erat Joannes Hesselius, seu de Hessels anno Salvatoris millesimo *Miræus de Script. Sæcul. XVI.*

Sæcul. XVI. A.C. 1566.

Velare & Dupin. l. c. pag. 62.

mo quingenteſimo vigeſimo ſecundo natus Lovanii, ubi etiam Rithovio ad Yprenſem Epiſcopatum promoto regius Theologiæ Profeſſor nominabatur: anno autem poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo ſexageſimo tertio ad Tridentinum Concilium deputabatur, quo etiam unacum Michaele Bajo, & Cornelio Janſenio poſtmodum Gandavenſi Epiſcopo profectus, atque ad hujus Synodi finem Lovanium reverſus eſt, ubi continuatis ſuæ Scholæ exercitationibus die ſeptima Novembris Anno ſupra milleſimum quingenteſimo ſexageſimo ſexto nonniſi quadraginta quatuor annos natus apoplexia tactus obiit: porro inter ingenii ejus monumenta ceteris palmam eripit Catechismus, qui vere nil aliud eſt, quam explicatio Theologiæ Dogmaticæ, & moralis ex Patribus, ac præcipue ex Divo Auguſtino depromptæ, atque hic liber Lovanii Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo primo typis impreſſus prodiit. Cetera ejus opera ſunt I. argumenta de reali præſentia Corporis, & Sanguinis Domini in Euchariſtia, II. Tractatus de invocatione Sanctorum, III. confutatio legis naturalis: IV. Tractatus de firmitate perpetua Cathedræ Divi Petri: V. opuſculum de Sacrificio Euchariſtico: VI. liber de officio

Sæcul. XVI. A.C. 1566.

ficio hominis pii in Religionis diſſidiis contra Caſſandrum; VII. Tractatus adverſus eundem de communione ſub utraque ſpecie; VIII. defenſio pro Officio celebrando in lingua, quæ non intelligitur; porro hoc opus typis excuſum prodiit Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſeptimo; IX. Cenſura quarumdam Hiſtoriarum de Sanctis, quod opus Molanus unacum ſuo Martyrologio Lovanii anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo octavo typis vulgari curavit, X. Commentarius in Paſſionem Domini itidem Lovanienſibus literis eodem anno excuſus, præter epiſtolam de Conceptione Beatæ Virginis. Præterea elucubrabat commentarios in Evangelium D. Matthæi, in primam ad Timotheum, & primam Divi Petri epiſtolam, atque in omnes Canonicas ſancti Joannis Epiſtolas. Hæc ſunt edita typis opera præfati Scriptoris, qui præclarum erat Lovanienſis Univerſitatis ornamentum non tam ob ejus eloquentiam, linguarum peritiam, atque eruditionis ſublimitatem, quam propter ſolidam judicandi vim, ac prudentem in diſcernendis rebus ſagacitatem, inſuper eundem commendat eximius erga Eccleſiam, & veritatem affectus, laboris aſſiduitas, & uberrimus, qui ex ejus operibus decerpitur, fructus.

Sæcul. XVI. A.C. 1566.

§. XIV.

Bartholomæus de Las-Casas mortuus.

Echard de Script. Ord. Præd. Nicol. Anton. Bibl. Hisp.

Inter Scriptores hoc anno mortuos quarto loco numeratur Bartholomæus de Las-Casas Hispali Anno Servatoris nostri millesimo quadringentesimo septuagesimo quarto natus, qui Apostolicis suis expeditionibus in Indias susceptis celebrem sese reddebat; eo enim nonnisi decimum nonum ætatis suæ annum agens Anno Christi millesimo quadringentesimo nonagesimo tertio prima vice una cum suo Patre Antonio de Las-Casas profectus erat, inde autem quinto post anno in Hispaniam redux continuato studiorum curriculo sacræ militiæ nomen dedit, in Americam reversurus, ubi etiam Anno Domini millesimo quingentesimo decimo sacro Presbyteratus ordine insignitus Zoguamarenam Ecclesiam in Insula Cuba regere coactus est, cujus tamen cura brevi dimissa utilius operam suam impendere voluit liberandis, ac sublevandis Indis, qui maxima severitate ab Hispanis premebantur: cum ergo ejus animum summopere affligeret, quod Christiani ad satiandam suam avaritiam nunquam explendam religionis obtentu uterentur, ac tyrannorum more sævi-

vientes Indis amorem erga veram fidem inſpirare niterentur per eadem media, per quæ tamen magis ab amplectenda hac religione abſterrebantur: ut ergo hanc illis libertatem procuraret, Bartholomæus in Hiſpaniam iter aggreſſus Carolo V. Cæſari Hiſpanorum crudelitates expoſuit, eidemque demonſtravit, quod hæc inhumanitas plurimum religioni, ac Regno noceret. Hunc Virum Carolus perbenigne excepit, eumque in Indiam reverti, atque in Gubernatorum actiones inquirere juſſit: verum omnia illius ſtudia in irritum cecidere; nihiominus vexationibus ſibi per Hiſpanos illatis nullatenus animo fractus, ſed potius ob inhumanam illorum ſævitiam novo zelo accenſus Anno reſtauratæ ſalutis milleſimo quingenteſimo vigeſimo ſecundo Sancti Dominici Inſtitutum amplectebatur, ut hiſce miſeris dire vexatis eo expeditius opem ferre, & varias fundationes in Peruano Regno efficere poſſet: igitur ex Indiis in Hiſpaniam reverſus, tanto animi ardore ſuas rationes inculcabat, ut tandem anno noſtræ Salutis milleſimo quingenteſimo quadrageſimo tertio edictum impetraret Barcinone editum, vi cujus legibus, quæ pro Indiarum populo ſpecialiter erant latæ, reſtauratis Guberna- Sæcul. XVI. A.C. 1566.

Sæcul. XVI A.C. 1566.

tores easdem sequi, atque in usum deducere jubebantur: equidem hæ leges in Indiis fuere promulgatæ: ast Rectores, seu potius patriæ Tyranni nulla habita earum ratione a suis vexationibus, rapinis, ac violentiis haud desiterunt, quinimo cum eo tempore Aula Vallisoleti moraretur, Sepulveda Doctor juncta cum aliis opera propugnabat, quod Indos durius habere, nullum nefas esset: porro ejus liber edebatur ad modum dialogi compositus; Auctor vero a Romana Curia publici præli copiam impetrare satagebat, eoquod in Hispania suam lucubrationem imprimendi facultatem obtinere desperaret, cum obsisteret Bartholomæus, necnon reluctarentur ambæ Universitates Complutensis, & Salmanticensis, quæ in suis decisionibus declarabant, quod hujus libri doctrina minime sana sit, proin ejus editio nequaquam permittenda: postquam vero Carolus V. edoctus fuerat, quod insuper habito suo interdicto hoc opus in Italia fuerit editum, disertis verbis, ne divulgaretur, prohibuit, simulque omnia exemplaria intercipi jussit, exceptis quibusdam, quæ furtive sublata fuere.

Ceterum Bartholomæus, cum Anno Christi millesimo quingentesimo qua-

quadrageſimo quarto in nova Hiſpania Chiapanum Epiſcopatum acceptare cogeretur, ſuarum partium eſſe cenſebat, ut pro Indorum defenſione hunc Sepulvedæ librum confutaret, quod etiam præſtitit editis libellis, quibus titulus: *breviſſima relatio everſionis Indicæ* &c. Anno poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſecundo impenſis, atque a Jacobo Migrodda Gallice redditis. Eadem hæc elucubratio poſtea in latinum idioma translata Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo nonageſimo octavo Francofordiæ, necnon Anno poſt partum Virginis milleſimo ſexcenteſimo quadrageſimo tertio Venetiis a Jacobo Caſtellano in Italicam linguam verſa prodiit: inſuper Pariſiis Anno ſupra milleſimum ſexcenteſimo nonageſimo ſeptimo nova verſio Gallica fuit adornata: porro hæc relatio continet I. deſcriptionem ſævitiæ, ac tyrannidis, quam Hiſpani in Indiarum Regnis, & Provinciis exercuiſſe accuſabantur, ubi hæc facta ſigillatim fuſius enarrantur. II. præmittitur epiſtola, ac ſupplex hujus Auctoris libellus ad Carolum V. directus, in quo injuſtæ vexationes, & illorum, qui hiſce Provinciis præſunt, crudelitates exponuntur, ſimulque declaratur, quod hæc con-

Sæcul. XVI. A.C. 1566.

Sæcul XVI A.C.1566.

contra Indos agendi ratio veris regni commodis, juſtitiæ, ac Religioni adverſetur: inſuper huic libello adduntur triginta propoſitiones, in quibus ſummi Pontificis poteſtas in Infideles, qui Chriſti fidem amplectuntur, in eo ſtabilitur, & quod Viros Apoſtolicos ad illos decernere queat: præterea idem Auctor ibidem Regum, & Principum auctoritatem in ejusmodi gentes exponit, tandemque concludit, quod fidem apud Indos ſtabiliendi ratio conſonet modo, quem Chriſtus Dominus tunc, dum Religionem ſuam per univerſum Orbem propagabat, tenuit, nam hic in eo opere ſuo exhibuit benignitatem, ac pacem, & charitatem oſtendit, ut proin Indos vi armorum ſubjugandi ratio penitus legi Divinæ adverſetur (*). Scri-

(*) Non agebatur in Indiis de mera Verbi Divini prædicatione, quæ utique apud omnes Viros Apoſtolicos ibidem mitis, pacifica, & charitatis plena fuit: ſed lis erat de ulciſcendis injuriis, quas Indi contumaces, & rebelles Divinis myſteriis inferebant, aliosque a fidei veræ amplectendæ libertate præpediebant, & quicquid ſanctum, ſacrumque erat, profanabant, & deridebant, porro horum petulantiam Hiſpani, cum lenitate non poſſent, vi armorum compeſcere cogebantur, forte in

Scripsit insuper idem Auctor librum latinum, in quo discutit hanc quæstionem: an Reges, & Principes salva religione ex quodam jure, aut vi alterius tituli valeant a Regno cives, & subditos suos alienare, eosque alterius cujusdam specialis Domini imperio subjicere? Hoc opus, quod raro admodum invenitur, bis in Germania fuit typis editum, nam primo cura Wolfgangi Griesteteri, & postea sumptibus Jacobi Kylingeri anno Christi millesimo sexcentesimo vigesimo quinto Tubingæ typis Bernardi Wildii prodiit: præterea quod hic Auctor difficillimas ibidem æque, ac curiosas quæstiones de Principum, & populorum juribus pertractet, Du-Pinius refert, ac quædam Bartholomæi principia, & regulas ibidem stabilitas recenset circa juris civilis, & Canonici textus, necnon circa auctoritatem Jurisconsultorum, & Doctorum. De cetero Bartholomæus adhuc alia elucubrabat opuscula nondum prælo subjecta, atque inter alia Generalem Indiarum Historiam, qua Antonius de Herrera ad concinnandam suam descriptionem copiose utebatur; postquam

Sæcul. XVI. A. C. 1566.

in hoc imitantes exemplum Christi Domini, qui etiam flagellis ementes, & vendentes e templo suo ejecit.

Sæcul. XVI. A.C. 1566.

quam præclarus hic Vir per quinquaginta vitæ ſuæ annos ſancto huic labori ſeſe cum inſolito prorſus ſtudio ſacraverat, ac, ſi ita loqui fas eſt, ſuperatis plurium itinerum incommodis, ac infinitis propemodum Hiſpanorum vexationibus pro Indorum libertate Martyr evaſerat, tandem ſuum Epiſcopatum ſummo Pontifici cedens Madritum ſeſe recepit, ubi etiam anno Chriſti milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſexto, ætatis vero ſuæ nonageſimo ſecundo animam Deo reddidit.

§. XV.

Caroli Molinæi fata.

San. Marth. elog l. 2. Dupin Bibl. pag. 62. & ſuiv.

Jam ſæpius mentionem fecimus de Carolo Molinæo celebri Jurisconſulto, qui inter Scriptores hoc anno defunctos quintus erat: porro is anno Redemptionis noſtræ milleſimo quingenteſimo ex Joanne Molinæo, & Paretta Chaſſidonia Lutetiæ Pariſiorum natus erat, ac jam anno Chriſti milleſimo quingenteſimo vigeſimo ſecundo Cauſſidicis accenſebatur, ubi quædam ediderat opuſcula, quæ tamen plurium cenſuræ erant expoſita; inter cetera autem maximam ipſi moleſtiam accerſebat commentarius in edictum Henrici II. *contra parvas datas*: inde enim Romana curia tantopere irritabatur, ut

anno

anno a partu Virginis milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſecundo Pariſiis exulare, atque in Germaniam auffugere compelleretur, ubi ejus liber per Pariſienſem etiam Facultatem Theologicam damnabatur, necnon per edictum a Regio Senatu ſupprimebatur: inſuper cum idem vir abſens eſſet, ejus domus fuit deprædata, ipſe vero nonniſi Anno poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſeptimo Pariſios reverti permiſſus, ex qua tamen urbe ferente Religionis bello rurſus exire cogebatur. Pariter ejus conſultatio circa Tridentinam Synodum ipſi adeo funeſta accidit, ut etiam ad carceres conjectus eſſet, ex quibus nonniſi Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo quarto Regis, ac Reginæ regnantis juſſu dimiſſus eſt: poſtea vero ad ſua ſe recipiens elucubrandis pluribus libris totum ſe impenderat: ubi anno reſtauratæ Salutis milleſimo quingenteſimo trigeſimo nono ſuum commentarium in quamdam Pariſienſium conſuetudinum partem jamjam vulgavit, & circa annum milleſimum quingenteſimum ſexageſimum quintum ſuam quatuor Evangeliſtarum concordiam edidit, quam Aureliæ elaboratam Carolo IX. nuncupabat; cum vero in hoc opere Calvini doctrinam,

Sæcul. XVI. A. C. 1565.

&

Sæcul. XVI. A.C. 1566.

& errores impugnaſſet, hinc Miniſtri illum acriter inſectabantur, eorum furore eo deveniente, ut hujus libri Typographum, cum forte Genevam pertranſiret, captum, & in vincula conjectum die decima ſeptima Decembris hoc eodem anno ad mulctam pecuniariam damnarent, & librum a carnifice ante Urbis Prætorium comburi juberent.

§. XVI.

Ejusdem Auctoris libellus ſupplex ad Senatum contra Calviniſtas.

Thu. hiſt. l. 38. hoc ann. verſus finem.

Ceterum Molinæus olim Calvini Sectam profitebatur, poſtea tamen ejurata hac hæreſi in Germaniam profectus Auguſtanæ confeſſioni nomen dedit, quam tamen iterum ad vitæ ſuæ exitum penitus execrabatur, ad Eccleſiæ Catholicæ ſinum reverſus; ubi haud parum injuriæ, quas a Sectariis tolerare cogebatur, ad ejus converſionem conferebant, quinimo ea ex ratione etiam Menſe Februario libellum ſupplicem Senatui porrexit, in quo triginta quatuor accuſationum capita protulit, quorum præcipua hic referimus. I. Calviniſtæ ex Religionis obtentu ſeditioſos cœtus agitant. II. pecuniam ſine Regis mandato ſibi adhærentibus imperant. III. ſuorum Miniſtrorum conci-

ciliabula celebrant. IV. Diaconos, Seniores, aliosque adminiſtros inſtituunt, ſtipendiis ex plebis ſubſtantia eis attributis. V. in his ſacris ſuis cœtibus eccleſiaſticis miniſtri principem locum obtinentes de omnibus cauſſis ſpreta regii Magiſtratus jurisdictione cognoſcunt. VI. effrenem multitudinem erronea doctrina a ſe imbutam ad libertatem, & licentiam provocant. VII. ipſi fere omnes exteri, & hoſpites, nullaque auctoritate legitima ad miniſterium vocati, & Genevenſis ſive civilis, ſive ſacræ adminiſtrationis diſciplinam ad evertendum Regnum invehunt. VIII. Eccleſiaſticos in ſua functione impediunt. IX. omnes ſuas vires adhibent, ut fidem Regiorum ſubditorum ſollicitent. Sæcul. XVI. A.C. 1566.

His dictis Molinæus quasdam odii privati, quo ipſum Calviniſtæ proſequebantur, refert cauſſas, quas inter prima erat, eoquod is Confeſſionem Auguſtanam, quæ in Germania obtinet, Genevenſi, & Helvetica magis ſanam dixiſſet, necnon in ſuis in conſuetudines Pariſienſes commentariis fanaticos eos, & ſeditioſos vocaſſet: eapropter querebatur Molinæus, quod ipſum in concionibus, Synodis, & ubique palam traducerent, ac domeſticos, qui ipſum obſervent, corrumperent, atque amanuenſes, ne

Sæcul. XVI. A. C. 1566.

eorum opera uti queat, minis, pretio, & blanditiis seducerent.

Hoc accusationis caput adeo grave censebatur, ut Molinæus impetraret, quatenus in id inquireretur, ubi quatuor testes desuper auditi rem ita contigisse denuntiabant, unde ejus accusationes tam generales, quam particulares firmabantur: verum totum hoc studium suo caruit successu; quapropter Molinæus contra Calvinistarum calumnias apologiam scribere cogebatur, quam etiam vulgavit se appellans Simonem Chaludrum sacrarum literarum Professorem, quod nomen veri nominis sui anagramma (*) erat: præterea corruptelas, ac Sectariorum errores penitius inspiciens falsam eorum Religionem omnino abjecit: cum vero patriæ suæ studiosissimus esset, atque emendationem in Religione, quam tantopere optabat, in licentiam, & factiones versam videret, admodum indoluit, ac, si vita suppeteret, religiose promisit, fore, ut exemplo suo, scriptisque multos ab errore passim grassante ad Ecclesiæ Ca-

(*) Hic Author Gallice vocatur *Charles du Moulin*, unde ex hoc nomine *Simon Chaludre* anagramma licet imperfectum confici videtur, quamvis literæ U, & L. superabundent.

Catholicæ ſinum revocaret: verum pau- Sæcul. XVI.
cis diebus adhuc vita ſuperſtes die vigeſi- A.C. 1566.
ma ſeptima Decembris Anno Chriſti mil-
leſimo quingenteſimo ſexageſimo ſexto
ætatis ſuæ circiter ſexageſimo ſexto
non modo in Eccleſiæ Catholicæ com-
munione, ſed etiam inter pietatis affe-
ctus vere orthodoxos animam exhala-
bat: nam recepit Eccleſiæ Sacramen-
ta cum ingenti devotione præſentibus
Claudio Deſpenſio Doctore, Renato Bo-
nelo Bleſſiacenſis Collegii Rectore, &
Franciſco Curtio, ſeu Curtino Parocho
ad Sanctum Andream de Arcubus, qui
omnes morienti aſſiſtebant. Corpus
ejus ſepultum eſt in ejuſdem Eccleſiæ
cœmeterio circa horam octavam veſper-
tinam abſque ulla pompa funebri: ejus
vero ſepulcrum doctus Antonius Mo-
ratus epitaphio admodum ſimplici ho-
norabat, & Julianus Brodeau ejus vitæ
hiſtoriam conſcripſit, quæ tamen non-
niſi diu poſt ejus obitum publicam lu-
cem aſpexit. De cetero Molinæus ex
primo connubio reliquit duas proles,
filium ſcilicet, ac filiam.

§. XVII.

Caroli Molinæi opera.

Inter hujus Scriptoris opera reperiun-
tur non pauca, quæ de jure civili, ac
diverſarum Provinciarum conſuetudi-

Sæcul. XVI. A.C. 1566.

nibus tractant, ubi tamen principia nimis laxa insperſit, cum potius Jurisconſultum, quam Theologum ageret; propugnat enim, quod cenſus exigi poſſit ex iis pecuniis, quas aliquis mutuas dat illi, qui pecunias, cum illis non indigeat, duntaxat ad negotiandum, aquirendum, vel ſuas facultates augendas credito accipit, dummodo hic cenſus ſit moderatus, & non immodicus. Inſuper inter ejus conſilia habentur quædam de rebus Eccleſiaſticis agentia: in ſuo autem tractatu de Monarchia differit de Politia, & Hiſtoria Eccleſiaſtica, necnon Cæſarum, Regumque legibus circa Eccleſiæ diſciplinam, ac de edictis, quibus ſe contra Curiæ Romanæ auſus tueri nitebantur: præterea ad tractatus, quos de rebus Eccleſiaſticis ſcripſit, revocari poteſt ejus oratio, quam in Univerſitate Tubingana pronuntiabat de dignitate Theologiæ, de legibus Cæſareis, de eorum diverſitate, corruptione, & reſtauratione, de poteſtate, officio, & diſcrimine inter Magiſtratus civiles, & Miniſtros Eccleſiaſticos: ejuſdem autem conſultatio pro Picardiæ Nobilibus circa Ambianenſem Epiſcopatum continet plura, quæ ad jus Canonicum pertinent: majoris tamen momenti ſunt ejus conſultationes circa receptionem Concilii Tridentini:

tini: porro earum erant tres, duæ latino ſermone ſcriptæ, quarum una prolixior, altera autem magis ſuccincta eſt, tertia vero Gallice edebatur, quæ tamen præ ceteris prima & præcipua eſt, eamque quidam Muſſipontanus Profeſſor, nomine Petrus Gregorius Tuluſanus confutabat. Denique Molinæus reliquit adnotationes in Gratiani decretum, ejusque Decretales, necnon commentarium in edictum *de parvis datis* & in Cancellariæ Romanæ regulas in Galliis uſitatas, receptasque, præter Concordiam Evangeliſtarum unacum adnotationibus, in quibus Calvini opiniones amplectitur, quas tamen nunquam retractaſſe videtur, eoquod nonniſi ſub vitæ ſuæ finem, atque in extremo morbo eum penitus a ſuis erroribus reſipuiſſe conſtet, cum antea nec probum Catholicum, nec ferventem Calviniſtam, nec rigidum Proteſtantem ſeſe exhibuerit. Ceterum poſtrema operum ſuorum editio quinque voluminibus comprehenſa in majori forma prodiit Anno Chriſti milleſimo ſexcenteſimo octogeſimo primo. Sæcul. XVI. A. C. 1566.

§. XVIII.

Hieronymi Vidæ obitus.

Sextus erat Marcus Hieronymus Vida Cremonæ in Italia natus, atque Albæ *Thuan. l. 38. Baillet Jugem. des*

Sæcul. XVI. A.C. 1566

Scav. t. 3. l. 4.

Albæ ad Tanarum flumen Episcopus in Montferatensi Ducatu a Clemente VII. Anno Christi millesimo quingentesimo trigesimo secundo creatus, qui magis in arte Poetica, quam Theologiæ disciplina inclaruit, ejusque tractatus versibus conscriptus de arte Poetica plurimi quidem habetur, parique laude commendatur ejusdem *Christeis*, seu Poema de vita Christi Domini, necnon aliud carmen de *ludo* latrunculorum, seu vulgo *schachico:* ceteris tamen palmam præripuisse videtur illius poema de Bombyce. Præter hæc opera scripsit etiam I. hymnos, II. Bucolica, III. epistolam ad Joannem Matthæum Gibertum, IV. Dialogos de dignitate Reipublicæ, V. pastorale in mortem Julii II. Pontificis, VI. Constitutiones Synodicas, VII. Martyrium S. Dalmatii, VIII. librum de Magistratu. Hic Præsul die vigesima septima Septembris Anno Salvatoris nostri millesimo quingentesimo sexagesimo sexto, postquam sexagesimum ætatis suæ annum emensus erat, demum obiit, sepultusque est Albæ in sua Ecclesia.

§. XIX.

Joannes Draconites, & Blaurerus mortui.

Hoc

Sæc XVI. A C 1566.

Hoc item anno Proteſtantium Scriptorum nonnulli fatis conceſſere, quos inter primus erat Joannes Draconites Germaniæ Miniſter Carolſtadii in Franconia, qui poſtquam a teneris linquarum ſtudio ſeſe impenderat, Poliglottam Bibliorum in quinque linguis juxta Poliglottæ Origenis, & editionis Complutenſis exemplar concinnare aggrediebatur: verum hoc opus ad exitum deducere haud potuit, ſubitanea morte præventus Tubingæ die decima ſexta Aprilis, anno ætatis ſuæ ſexageſimo quinto, ediderat tamen præter alia quædam opuſcula commentarios quosdam in Prophetas. Alter erat Ambroſius Blaurerus, cujus tamen obitum hiſtoricorum nonnulli ad annum ſequentem referunt. Hic natus erat Conſtantiæ die quarta Aprilis Anno Salutis noſtræ milleſimo quadringenteſimo nonageſimo ſecundo, qui cum in Abbatia Aberſpacenſi prope Wittenbergam Monachum induiſſet, magnosque in literis progreſſus feciſſet, Lutheri libris, ac frequenti cum quibusdam hæreticis colloquio ſeductus, Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo vigeſimo tertio a fide Catholica defecit, ac Conſtantiæ, quo auffugerat, novos errores ſuis ſermonibus divulgavit: inde vero Baſileam delatus cum Zwinglio,

Thu. l. 30. Melch. Adam in vit. Theol Germ.

Sæcul XVI. A.C.1566

Oecolampadio, aliisque eidem interfuit colloquio, in quo Magistratus immutata omni Religione hæresin introducebat. Mortuus est denique Blaurerus ætatis suæ anno septuagesimo quinto, eumque Calvinus in suis epistolis amplo elogio honorabat: verum cuncta, quæ posteris reliquit, opuscula nonnisi ad quosdam pietatis libellos restringuntur.

§. XX.

Michaelis Nostradami exitus.

Spond. hoc ann. n. 34. Naude Apolog. des grands hommes ch. 6.

Haud silentio prætereundus est celebris Michael Nostradamus Medicus, atque Astronomus suis vaticiniis risu dignis adeo celebris, ut etiam ad similia deliria in vulgus spargenda non pauci nomen huius Scriptoris, auctoritatemque allegarent. Referunt Historicorum nonnulli, illum in oppido sancti Remigii in Provincia fuisse natum: alii vero eum Sali ortum dicunt, id tamen certum constat, quod ibidem in Ecclesia Fratrum Minorum sepultus fuerit, ubi etiam ejus effigies unacum funerali inscriptione marmori incisa hodiedum visitur. Obiit is Sali die secunda Julii, postquam annos sexaginta duos, sex Menses, & septendecim dies vixerat: porro is idem in Mont-Pessulano Collegio literis vacabat, confectoque studiorum

diorum curriculo Toloſam, ac Burdegalam profectus eſt, indeque in Provinciam reverſus Anno redemptionis noſtræ milleſimo quingenteſimo quinquageſimo quinto ſuas edidit centurias, quas Henricus II. Franciæ Rex tanti habuit, ut illarum Authorem cernere deſideraret, ac Comes Tenda Provinciæ Gubernator illum Pariſios hanc ob rem conducere juberetur. Eidem quoque Rex ducentos aureos dono dedit, illumque Bleſas miſit, ut Regios quoque Filios inviſeret. Fertur etiam, quod Carolus IX. eundem ingenti pecuniarum ſumma auxerit, cum per Provinciam iter ageret. Sæcul. XVI. A.C. 1566.

§. XXI.

Facultatis Theologicæ cenſura circa Ave Maria.

Cum Joannes Roſſetus dictus de Matruvilla Eccleſiæ Turonenſis S. Gatiani Canonicus, & Theologus ad populum dixiſſet, quod *Ave Maria* in Eccleſia recitari ſolitum non ſit oratio, atque omnis, qui illam recitaret, inſipienter agat, nec unquam, ut ex his verbis oratio fieret, Eccleſiæ mens fuerit, ac in illis verbis *Ave Maria gratia plena &c.* duntaxat unicum ſit verbum, quod orationem ſpiret. Has propoſitiones Facultas Theologica Pariſien- *Argentre Coll. jud. t. 2. p. 391.*

Sæcul. XVI. A.C. 1566.

fis sequenti censura in tres partes divisa perstrinxit: „Prima pars hujus propositionis, scilicet *Ave Maria*, &c. est „falsa, erronea, scandalosa, schismatica, pervertens populum a communi „oratione. Secunda pars, scilicet: *omnis, qui eam recitat* &c. est temeraria, „& Christiano Prædicatore indigna. Tertia scilicet, *nec unquam Ecclesiæ mens „fuit* &c est falsa, injuriosa consuetudini „Universalis Ecclesiæ, favens hæreticis „nostri temporis, & subjuncta ratio est „plane frivola: „Lata est hæc censura die vigesima quinta Junii.

§. XXII.

Alia censura circa Passionem Domini.

Argentre pag. 391. & 392.

Die duodecima Julii Facultas approbavit Jacobi Fabri librum, cui titulus: *Defensio contra assertiones Deistarum*, ex quibus prima propositio his concepta erat verbis: „Mors, & Passio Domini „nostri Jesu Christi, antequam patere„tur, delevit omnia peccata, nec ad „ea delenda requiritur, ut singulis die„bus sacrificium offeratur. Censura erat „hæc:„ *Prima hujus propositionis pars collata cum secunda minus est accurata: altera vero est hæretica, in quantum dicitur distingui Sacrificium cruentum ab incruento, cum sit idem realiter Sacrificium.*

Secun-

Secunda propositio erat hæc: „Pas- Sæcul. XVI. A. C. 1566.
„sio Domini nostri Jesu Christi illis dun-
„taxat profuit, qui ante ejus adven-
„tum, mortem, & passionem mortui
„sunt, non autem illis, qui postea ve-
„nerunt.„ Facultas desuper hanc tu-lit sententiam: *Hæc propositio pro utraque sui parte est hæretica, & blasphemia.*

Tertia propositio ita sonabat: „Pas-
„sio Dominica illis, qui ante Christum
„mortui sunt, solum profuit, nec non
„iis, qui tum vivebant, eapropter ne-
„cesse erat instituere Missam, quæ illis,
„qui postea nascerentur, prodesset.„ Istam assertionem Doctores hac cen-sura perstringebant: *Hæc tertia propositio etiam pro utraque sui parte est hæretica,* iisdem enim, ac secunda, erat concepta verbis.

§. XXIII.

Nova fidei Confessio Protestantium in Helvetia.

Cum Calvinistarum Ecclesiis in Hel-vetia non arrideret Zwingliana fi-dei confessio anno Christi millesimo quin-gentesimo trigesimo consarcinata, mi-nus vero iisdem probaretur altera Ba-sileæ Anno Domini millesimo quingen-tesimo trigesimo secundo promulgata, neutiquam autem placeret tertia in ea-dem Urbe Anno reparatæ salutis mil-

lesimo

Sæcul XVI. A.C. 1566.

lesimo quingentesimo trigesimo sexto confecta, ac nequidem illis sufficiens videretur quarta fidei confessio inter Helvetios communi omnium consensu stabilita, imo etiam quintam Genevæ Anno post Christum natum millesimo quingentesimo quinquagesimo quarto præscriptam rejicerent, tandem hoc anno millesimo quingentesimo sexagesimo sexto aliam novam procuderunt: cum autem Ministelli probe animadverterent, quod tot variationes in tanti momenti re, quæ tamen jam ab initio stabilis æque ac integra esse debuisset, ipsorum sectam omnino ludibriis exponerent, hinc in hujus mutationis proemio rationem reddituri affirmabant: „Quamvis variæ fidei confessiones a „pluribus Nationibus jamjam fuerint „editæ, imo nos ipsimet jam sæpius „publicis scriptis idem fecerimus, ni„hilominus adhuc novam hanc confes„sionem exponimus, eoquod forte hæc „scripta in oblivionem venerint, aut in „varias urbes dispersa adeo prolixe rem „explicent, ut non omnes ea perlegendi „tempus habeant.„ Ceterum reliquæ fidei confessiones vix quinque foliis constant, hæc autem ultra sexaginta extenditur, & tamen illa magis succincta esse deberet: insuper si reliquæ fidei confessiones e memoria exciderunt,

Confess. an. 1566. Syn. gen. part. 1. pag. 1.

huic

huic excusationi ex oblivione petitæ satis opportune mederi potuissent ex eo, quod unam ex prioribus de novo divulgassent, si tamen ea iis placuisset: verum sicut error novis, absonisque sensibus abundat, sic etiam hanc confessionem suam omnibus hisce novitatibus infarcire cogebantur, nam percipiamus paucis verbis mutationes, seu additiones in postrema hac confessione factas: ibi ergo verbis amplioribus, quam in prioribus factum, explicant, quid per justitiam imputativam intelligant: insuper in capite de bonis operibus cum ceteris Protestantibus affirmant, quod piæ actiones sint necessarii fidei fructus, præterea meritum, de quo in prioribus Confessionibus nulla fuit facta mentio, rejicientes in nova hac, ut merita condemnent, abutuntur verbis sancti Augustini, qui ait: *Deum coronare* munera sua, dum coronat *merita nostra*. Verum hi falsarii perperam sancti hujus Doctoris textum referunt, perinde acsi dixisset: *Deum in nobis coronare, non merita, sed dona sua.* Ad hæc in capite decimo fidem solis prædestinatis attribuunt, in capite autem, ubi sermo est de libero arbitrio, rem modo adeo obscuro, & propter notiones nimium vagas, atque ambiguas tantopere confuso explicant, ut clara de hoc articulo cognitio

Sæcul. XVI. A. C. 1566.

Bousset hist. var. t. 2. n. 59. l. 10. pag. 142.

Sæcul XVI. A.C. 1566.

gnitio haberi nequeat. Tandem vero totam rem eo redigunt, ut juxta eorum doctrinam homines non aliam libertatem haberent, quam beſtiæ; docent enim: *homo non eſt bruto inferior, ſed cum iſto hoc commune habet, quod certas res velit, certas nolit, ita loqui poteſt, & non loqui, domi manere, vel exire.* In capite vigeſimo primo, quod agit de cœna, haud amplius æquivocis ſe explicant verbis, prout ex Buceri conſilio, ac cœco Lutheranis complacendi ſtudio Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo trigeſimo ſexto fecerant, ſed perſpicue affirmant, non tantum imaginarium alimentum, ſed proprium corpus reipſa, imo verum Corpus Chriſti Domini pro nobis traditi recipi, *ſed interius, ſpiritualiter, per fidem Corpus, & Sanguinem Domini noſtri Jeſu Chriſti recipi, ac ſpiritualiter per Spiritum ſanctum, qui nobis applicat ea, quæ Corpus & Sanguis Chriſti meruere, ſcilicet remiſſionem peccatorum, liberationem animæ, & vitam æternam.*

Amplior adhuc hujus confeſſionis dilucidatio videri poteſt apud Boſſuetium in *Hiſtoria de Proteſtantium mutationibus.*

§. XXIV.

§. XXIV.

Sæcul. XVI. A.C. 1566.

Poloniæ Regis decretum contra Antitrinitarios.

Cum interea Calviniſtæ ſuos errores hiſce artibus ſtabilire niterentur, Reformatæ Eccleſiæ in Polonia ipſam etiam Chriſti Domini Divinitatem, ejusque conſubſtantialitatem majori adhuc cum pertinacia inficiari pergebant. Ut vero hiſce impietatibus tandem finis imponeretur, Proceres Catholici, ac quidam mentitæ reformationis Miniſtri in Lublinenſibus comitiis Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſexto celebratis hac in re jus dici poſtulabant: ergo Sigismundus Poloniæ Rex, qui hunc conventum cogebat, decretum promulgat contra illos, qui Baptismum iterabant, ac Sanctiſſimæ Triadis myſterium aggrediebantur: inſuper illos, ut intra unius Menſis ſpatium regno excederent, compellit: igitur promulgato hoc edicto quidam nomine Philoppovius comprehenditur, coram Rege accuſatus, quod nonnullos adultos iterum ſalutari aqua expiaſſet, atque impias doctrinas contra Sanctiſſimæ Trinitatis myſterium ſparſiſſet: hoc igitur accuſationis capite ſatis comprobato capite plecti jubebatur, quin ullus pro eo deprecari auderet, eoquod ejus

Hiſt. Reform. Eccl. Polon.

Sæcul. XVI A.C.1566

ejus adverſarii in Aula, ac comitiis potentia valerent: proin a cunctis ſuis amicis præter Prilecium derelictus coram Rege ſtans exclamabat: *Veniet tempus, in quo alius Rex judicabit, ubi accuſatus triumphabit, atque hic idem Rex ſuos conſervabit:* cum autem Zamoſiskius eum talia proferentem audiret, Catholicæ fidei Zelo accenſus illum accuſabat, quod novi Regis, qui hunc reum vindicaturus eſſet, adventum minitari auderet, ac proin ſe Regis, Regnique hoſtem declararet: quinimo ipſemet hujus hæretici præſagio commotus, hunc hominem fors novum Prophetam, aut quemdam Aſtrologum, qui quamdam Regni mutationem prævidiſſet, fore exiſtimabat:

§. XXV.

Philoppovius morti adjudicatus, & poſtea vitæ veniam impetrans.

Cum ſceleratus hic homo accuſationem iſtam iniquo animo ferret, juſtitiam ſibi fieri a congregatis Proceribus ſive vitam ſuam prolongandi ſtudio, ſive ſuumerga Principem affectum oſtendendi Zelo animatus poſtulare audebat: verum nonnulli eidem Authores exſtiterant, ut Zamoſiskii Patrem adiret, atque ab eodemmet contra ipſius Filium ſibi ſatisfieri peteret: cum ergo hic

hic Nobilis Philoppovium ſibi aliis titulis obſtrictum haberet; hinc Filio ſuo mortem minitabatur, niſi accuſato prompte ſatisfaceret. Id quidem Filius, cum Vir eſſet omnibus honeſti Viri dotibus abunde ornatus, lubenti animo, tamque generoſe præſtitit, ut ad indulgentiam huic condemnato impendendam, necnon veniam eidem impertiendam Regem propenſum redderet: hinc omnes accuſationes in eum intentatæ, cunctaque illius hoſtium molimina, imo etiam ipſa mortis ſententia adverſus eum tam ſolemniter pronuntiata ſuo fruſtrabantur ſucceſſu. Præterea, cum quidam cujusdam Pagi Parochus juxta præfatum edictum alios de hæreſi accuſatos denuntiare vellet, nullatenus audiebatur; quamprimum enim hi declarabant, quod nec Ariani, nec Anabaptiſtæ eſſent, ſed ſacras literas, Apoſtolorum Symbolum, & primorum ſæculorum fidem profiterentur, mox ab omni judicii ſeveritate abſolvebantur. Sæcul. XVI. A.C. 1566.

§. XXVI.

Gregorius Pauli cum aliis profugus.

Gregorius Pauli percelebris ille Socinianus, cujus jam ſupra meminimus, cum vereretur, ne Miſcovius hoc Regis edicto fretus quicquam contra *Florim. Ræm. de ortu hæreſ. Spond. annal. ad ann. 1561.*

Sæcul. XVI. A.C. 1566.

tra ejus errores moliretur, fugam arripuit unacum quibusdam aliis Miniſtris, qui easdem cum illo hæreſes fovebant. Hic idem Gregorius in Brieſcienſi Palatinatu natus tam liberaliter Lutheri venenum hauſerat, ut anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo quinto in præcipua exiſtimatorum Reformatorum Eccleſia Miniſter in Polonia crearetur: in hac itaque Eccleſia, quæ in quodam Cracovienſi oppido in ædibus Bonarii erat, Gregorius conceptæ de ſua doctrina, & Zelo ſpei, atque expectationi adeo ſatisfecerat, ut etiam pro minoris Poloniæ Eccleſiis Rector, ſeu Superintendens, ut vocant, nominaretur: de cetero Catholici Scriptores referunt, quod hic fuerit Vir ambitioſus, ſceleratus, impius, pertinax, atque etiam ſuis quamtumvis moderatioribus oppido exoſus, qui etiam Serveti errores per Poloniam diffudit, atque acriter contra Sanctiſſimam Trinitatem inſurrexit, quapropter ſuorum ſcelerum probe conſcius opportuna fuga vitæ ſuæ conſulere cogebatur, alii vero ejusdem factionis ſocii ad Sylvas confugerant, nec pauci ad Albinum, vel Philoppovium ſeceſſerunt, qui ſpecietenus ſe edictum in comitiis promulgatum revereri profitebantur, veriti, ne tunc, ſi aperte illud impugnarent,

eadem

eadem ſeveritate, qua Servetus, etiam ipſi plecterentur, atque extremo ſupplicio e medio tollerentur. Sæcul. XVI. A.C. 1566.

§. XXVII.

Lublinenſis Calviniſtarum Synodus.

Sub idem tempus Lutherani, & Calviniſtæ obtenta a Lublinenſibus facultate ibidem Synodum celebrabant, ad quam illi tanta frequentia confluxerant, ut eorum factio numero, & potentia Antitrinitariis prævaleret, ideoque hi nequidem huic conventui intereſſe auderent, ſed rupta omni mora urbe excedere cogerentur, ubi ad majorem adhuc crudelitatem res deveniſſet, niſi Nicolaus Senieskius ad Comitia ablegatus Regem rogaſſet, ut comitiorum libertatem tueri, ac præpedire vellet, ne ejus ſubditi vexarentur: unde Rex complacendi ſtudio incitatus non modo ullam Antitrinitariis, qui paſſim Pinczovienſes vocabantur, vim inferri vetuit, ſed etiam eos ſuo patrocinio honorare dignatus eſt: hi tamen comitia haud ultra, aut ſaltem nonniſi raro admodum, atque exiguo numero accedere conſultum cenſebant, ne ementitis Reformatis ſuſpicionem ingererent, vel ſibi novos illorum inſultus accerſerent. Verum nec hæc circumſpectio ipſis profuit; quippe exiſtimati *Lub. de convent. hæret.*

Sæcul. XVI. A.C.1566.

hi reformati exinde potentia creſcentes hunc conventum pro ſuo arbitrio moderabantur, atque contra novos hoſce Arianos, quotquot poterant, accuſationum capita conglomerabant, tantaque verborum vehementia apud illos Proceres, qui eisdem aſyli opportunitatem conceſſerunt, inſtabant, ut eorum plurimi turpiter ejecti, atque ad ſuos remiſſi fuerint.

§. XXVIII.
Lælii Socini Hiſtoria.

Sandius Bibl Antitrin. p. 18. Zachius Præfat lib. de tribus Eloim.

Ad hunc annum ſalutis noſtræ milleſimum quingenteſimum ſexageſimum ſextum revocatur Epocha opinionis Pinczovienſibus tantopere familiaris, quæ etiam poſtmodum a Fauſto Socino Sectæ Socinianæ Anteſignano per novam formam ab ipſo inventam, novumque Syſtema ceteris præſcriptum dilucidata fuit. Hic idem Fauſtus ex antiquiſſimo, & maxime conſpicuo Senenſis Urbis genere in Etruria ortus, ac paterna ex linea nepos erat celebris illius Socini, qui Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo vigeſimo quinto primam lucem aſpexit, ac primo ſeſe jurisprudentiæ ſtudio dicavit, cum vero intellectus ſui amplitudinem hoc labore nullatenus ſatiari crederet, ſacris literis operam navare cæpit, ac linguæ

Græ-

Sæcul. XVI. A.C 1566.

Græcæ, Hebraicæ, & Arabicæ peritia imbutus ingenii ſui felicitate, atque aſſidui laboris ſubſidio brevi maximos fecit progreſſus. Poſtea Theologicis diſciplinis intentus abſtruſiſſima quæque Religionis myſteria, quæ tum inter doctos æque, ac idiotas familiaris colloquii argumentum erant, ſuo intellectu exhaurire præſumebat, inde vero Lælius haud aliud capiebat emolumentum, niſi quod de fidei rebus diſſerens dubius hæreret, ac continuo de illis diſputaret, prout in Vicentinis colloquiis ab eo factum nos ad annum Domini milleſimum quingenteſimum quadrageſimum ſextum memoravimus: porro cum Inquiſitionis Miniſtri in illum inquirere pararent, ipſe anno ſequenti relicta Italia Helvetiam, Franciam, Angliam, Hollandiam, & Germaniam pervagatus tandem Anno Salvatoris noſtri milleſimo quingenteſimo quinquageſimo primo in Polonia ſubſtitit, inde autem Genevam delatus Liſismaninnum ex Ordine Fratrum Minorum ſeduxit, ex qua urbe iterum excedere cogebatur, ut Calvini, qui novis Arianis bellum nuntiare cæperat, vexationes effugeret: quapropter Tigurum profectus ibidem ſibi ingentem nominis ſui famam comparabat, atque per Calvini epiſtolam Anno milleſimo quingen-

Sæc. XVI A.C. 1566.

tesimo quinquagesimo secundo datam cautior factus Antitrinitariorum errores spargebat.

Posthæc Anno post Christum natum millesimo quingentesimo quinquagesimo octavo Poloniam petendi desiderio stimulabatur, eoquod hoc regnum tunc non modo effræni suorum civium plerumque existimatæ reformationi addictorum licentiæ, sed etiam exterorum libertati esset expositum; quotquot enim tutum locum, ubi abjecta omni lege, ac Religione vivere possent, quærebant, hi cuncti ad hoc regnum tanquam ad asylum omnibus sceleratis pervium confugiebant, ibidem præsidio ipsis a Proceribus indulto securi: ideo Lælius quoque Socinus haud imprudenter hanc regionem tanquam receptaculi sui locum sibi selegerat, cum haud amplius ad aquirendam Patris sui anno millesimo quingentesimo quinquagesimo sexto defuncti hæreditatem in Italiam reverti auderet, eoquod ejus nomen, & Persona omnibus exosa, atque Inquisitionis tribunali sat cognita esset: nihilominus postea hujus itineris discrimini sese exposuit, & potentibus recommendatitiis literis munitus, unacum Alciato, & Gentili per Moraviam in Italiam contendit, ubi tamen exiguas facultates, parcamque hæreditatem col-

collegiſſe videtur; quinimo cum ſacræ Inquiſitionis Miniſtri illum comprehendere moliebantur, inde ad Helvetios confugiens Tiguri ſubſtitit, ubi etiam Anno Servatoris noſtri milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſecundo die decima ſexta Martii nonniſi triginta ſeptem circiter annos natus infelicem animam evomuit. Talis erat Patruus celebris Fauſti Socini, cujus hiſtoriam mox ſubjiciemus. Ceterum Lælius pro tuendis ſuis erroribus plura conſcripſit opuſcula, quorum indicem Sandius in ſua Antitrinitariorum Bibliotheca refert.

Sæcul. XVI. A.C 1566.

§. XXIX.

Fauſti Socini Lælii Nepotis Hiſtoria.

Fauſtus Anno milleſimo quingenteſimo trigeſimo nono die quinta Decembris natus Patrem habuit Alexandrum Socinum Lælii fratrem, Matrem autem Agnetem Petrucciam, cujus parentes erant Burgeſius Petruccius, & Victoria Piccolominæa, quocirca Fauſtus omnibus illis ſanguine junctus erat, qui in ſua patria tam nobilitatis gloria, quam dignitatum eminentia ceteris illuſtriores celebrabantur: porro ipſemet quantumvis ingenii, ac memoriæ præſtantia clarus eſſet, haud magnum tamen in humanioribus, &

Sadd l. c. Hernebeck ſumma controverſ. de Sociaismo.

Sæcul. XVI A.C. 1566.

liberalibus scientiis profectum fecerat, quinimo postquam de Lælii Patrui sui fato nuntium acceperat, ejusque literas ad suos consanguineos missas perlegerat, neglectis omnibus aliis disciplinis unice Religionis rebus operam suam sacrare decrevit, licet tum nonnisi decimum tertium ætatis suæ annum ageret: confecto autem vigesimo anno in Theologiæ studio tantum se profeciſſe arbitrabatur, ut jam Anno reparatæ salutis millesimo quingentesimo quinquagesimo octavo Religionis arbitrum agere, novaque fidei Systemata procudere præsumeret, suoque Zelo a recta ratione tantopere alieno incitatus eo temeritatis deveniret, ut coram parentibus, ac amicis suis dogmata falsa spargere haud contentus esset, sed etiam in publicis conventibus, ad quos ob nobilitatis, atque ingenii prærogativam liber ei accessus patebat, pernicioſas doctrinas disseminare non erubesceret, quapropter re ad sacræ Inquisitionis tribunal delata juxta hujus Curiæ leges in eum, totamque illius familiam de hæresi valde suspectam inquiritur, eorumque nonnulli capiuntur, alii vero, qua data erat occasio, auffugiunt, quos inter erat etiam Faustus, qui viginti tres circiter annos natus in Franciam venit, anno autem Domini

mini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſecundo Lugdunum delatus a Rezzovio comperit, quod Lælius ejus Patruus Tiguri mortuus illum omnium bonorum ſuorum hæredem ſcripſerit. Hoc nuntio ſummum dolorem concepit; ejus enim Patruus Nepotem ſuum tenero complectebatur affectu, nec minus ipſe Nepos viciſſim Patruum ſuum maxime diligebat, hocque iter unice aggrediebatur, ut ejus Magiſterio uti, ejusque doctrinis proficere poſſet. Sæcul. XVI. A.C. 1566.

Ferunt nonnulli, quod inter ambos tam frequens fuerit literarum commercium, ut Patruus ſe teneri amoris debito ad hoc obſtringi crederet, quatenus omnes errores, quibus ipſe ſcatebat, ſigillatim ad Nepotem ſuum perſcriberet, modo tamen nonnihil obſcuro, non quidem ex eo, acſi Nepotis fidelitatem ſibi ſuſpectam haberet, ſed id faciebat, ut nepotis ſui intellectum, necnon ambigua extricandi, ac dubia deſuper efformandi aviditatem magis, magisque acueret: cum autem Fauſtus Socinus propinatum hoc venenum liberaliter hauriret, plene Lælii expectationi ſatisfecit, unde hic ſæpius ad amicos ſuos dicere ſolitus erat, quod maximæ ſpei Nepotem haberet, hicque aliquando Vir ævi ſui celeberrimus evaderet: porro dum Fauſtus Patrui ſui

Sæcul XVI. A. C. 1566.

obitum perceperat, tanto animi mœrore sese abripi haud patiebatur, ut non Tigurum proficisci pararet, non modo totam hæreditatis massam, sed præcipue ejus scripta sibi vendicaturus, quo thesauro sat infausto locupletatus in Italiam reversus est, ubi ob nominis sui famam, generis prærogativam, & ingenii sui eminentiam eidem brevi ad Francisci Medicæi, qui Cosmæ magni Florentiæ Ducis filius erat, aulam aditus patebat, atque huic Principi percarus ab eodem officia suæ nobilitati, ingeniique dotibus congrua obtinuit, unde aulæ satis voluptuosæ illecebris inescatus Patrui sui scripta evolvere, ac de Religionis rebus agere parum sollicitus erat; quippe amatoriæ levitates, Aulæ delitiæ, ambitio, Amicorum consortia, fortunam augendi studia, Principis præsentia, eique complacendi desideria ipsius animum penitus sibi vendicabant: tandem vero in hoc vitæ genere transactis duodecim annis rursus perversas suas doctrinas spargendi, nomenque suum inter suæ factionis homines celebre reddendi cupiditate incitabatur: quapropter suum desiderium expleturus Florentiæ aulam non sine mœrore Principis, qui eum plurimi habebat, reliquit, atque ultroneo sese exilio mulctans Regna plura pervagatus est:

cum

cum autem post crebras ejusmodi cursi- Sæcul. XVI.
tationes Basileam in Helvetia nonnisi A. C. 1566.
Anno Christi millesimo quingentesimo septuagesimo quarto pervenerit, hinc ab eodem anno hujus Viri historiam prosequamur.

§. XXX.

Epocha opinionum Antitrinitariis familiarium.

Juxta Lælii, & Fausti Socini principia Schomanus Arianismum tradere cæperat, affirmabat enim, quod Dei Filius nec secunda in Trinitate Persona, nec cum Patre idem in essentia esset: quinimo nequidem contentus, ut Patrem æternum Filio majorem constitueret, atque istius consubstantialitatem, æternitatem, & personalitatem realiter a Patris personalitate distinctam negaret, insuper audacter asserebat, quod Christus Dominus non sit Deus, sed homo sicut ceteri, reipsa a Virgine ex operatione, & virtute Spiritus sancti natus. Hanc impietatem præ ceteris primus in Polonia propugnabat quidam nomine Lucsternbergus, cujus systema plures, cum illud penitus inspicere gestirent, adoptabant, ac inde Socinianismo initium dabant, quamvis autem Pinczovienses haud amplius comitiis, ut ibidem disputarent, interessent, nihilo-

Sæcul. XVI. A.C. 1566.

hilominus semper suos conventus, & Synodos agere pergebant, in quibus luculenta suæ malitiæ specimina ediderunt, cum autem ibidem Farnovius propugnasset, quod Verbum extitisset mundi principium, mox Pinczovienses in hoc dogma vehementer insurgebant, vicissim vero alius Sacramentariorum sectæ addictissimus illos acriter objurgabat, eosque tanquam Arianos traducebat: denique post crebras verborum contentiones, ac mutua convitia, quibus communi causæ nil fuerat consultum, indignabundi suum conventum solverunt, aliamque Synodum ad diem vigesimam quartam Junii Anni post Christum natum millesimi quingentesimi sexagesimi septimi Seriviæ celebrandam indixere.

§. XXXI.

Joannis Pauli Alciati obitus.

Sand. Bibl. Antit p. 17. Hist. ref. Pol. p. 107.

Referunt nonnulli, hoc item anno, aut forte certius anno priori Joannem Paulum Alciatum inter Antitrinitarios celeberrimum hujus sectæ fautorem obiisse. Hic erat Nobilis Mediolanensis primo profanæ militiæ adscriptus, qui etiam anno millesimo quingentesimo quadragesimo sexto Vicentinis congressibus intereat, ac cum ceteris sese Reipublicæ Venetæ inquisitioni opportor-

portuna fuga ſubducere coactus erat; quapropter per varias regiones vagari compulſus, tandem Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo quinquageſimo octavo unacum Blandrato, Gentili, & Gribaldo Genevam ſeceſſit, ubi propter illos nova fidei norma conficiebatur, eo fine, ut eidem hi quoque ſubſcriberent,, hacque ratione in Proteſtantium Eccleſiis doctrinæ unitas ſervaretur. Alciatus hanc quoque formulam adoptaſſe creditur, brevi tamen pœnitentia ductus, ac tam Calvini, quam Genevenſium fidelitatem præcipue poſt Gentilis ſupplicium, uti in libro priori memoravimus, ſuſpectam habens Tigurum ſeſe recepit, ex qua tamen urbe Senatus juſſu brevi cum aliis inde excedere cogebatur, ſub idem vero tempus Gentilem e Prætoris Geſiani poteſtate pecuniarum ope redimebat, & poſtea Glavennam profectus ob ſuas erroneas opiniones circa Sanctiſſimam Triadem rurſus vexabatur, quapropter relicta tandem Helvetia unacum Blandrato in Moraviam contendit: vix autem ibidem adventabat, dum viginti *Theſes de Deo uno, & Trino* compoſuit, easque ad ſuorum amicorum quempiam transmiſit, a quo eas Proſper Pruvena accipiens, illasque in ſua villa prope Racoviam perlegens, for-

Sæcul. XVI. A C. 1566.

Sæcul. XVI. A.C. 1566.

fortuito in mensa reliquit, quas postea Budzinius reperiens legit, legendasque præbuit Pastelnico illius loci Ministro, qui eas descripsit, ac Lutormiscio Pinczoviensis Ecclesiæ Seniori communicavit, qua demum ratione per potissimas spuriæ reformationis Ecclesias hæ Theses publici juris fiebant, ac illius Auctori Alciato, quamvis a Polonis nec visus, nec auditus fuisset, genuini Ariani nomen, famamque attribuebant: eapropter cum Cracoviam veniret, mox Collegii Scholares eum insecuti multas pecunias ab eo extorserunt, ac vix non fustibus exceperunt, eoquod illum esse Arianum suspicarentur: unde eorum manus elabi haud poterat, nisi vociferando, quod in Christum Dominum Dei viventis, & Mariæ Filium crederet. His verbis auditis Scholares a sua rabie desistebant: verum cum de eo Cracoviæ sinistra apud omnes esset opinio, in Transylvaniam secedere cogebatur, ut juncta cum novis Arianis opera de communi causa ibidem ageret.

Verum haud diu in Transylvania commoratus novum dogma ibidem spargebat, asserens, quod Christus Dominus nonnisi in illo momento, quo ex Beatissima Virgine natus est, esse cœperit: porro hæc impia doctrina tam

ab

Sæcul. XVI. A.C 1566.

ab amicis ſuis, quam a Catholicis, & ementitis reformatis novam ſibi tempeſtatem accerſebat, unde vexationum omni ex parte ingruentium tædio affectus, ſeu, ut inquit Lubienieskus, inter tot diverſas, quibus ſpuriæ reformationis Eccleſiæ ſcindebantur, opiniones, quid crederet, ignarus Conſtantinopolin ſeceſſit, ut ibidem ſua libertate potitus a perſecutionibus immunis degere poſſet, quin tamen ad Mahometis ſuperſtitionem deficere meditaretur, prout falſo plures Scriptores de illo affirmabant: quinimo nequidem inter Turcas extremum obiit diem, ſed in Moraviam reverſus, ac inde Dantiſcum contendens exeunte Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo quinto, vel ad initium anni ſequentis in eadem urbe mortalitatem exuit, prout conjicere licet ex binis epiſtolis ad Gregorium Pauli datis, in quarum prima Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo ſexageſimo quarto, altera autem anno ſequenti data Alciatus Gregorium itidem Arianum ab ea doctrina avertere moliebatur, qua hic tum credebat, quod Chriſtus Dominus ante Matrem ſuam non extiterit, ſed primum in partu Beatæ Virginis eſſe cœperit. Hæ duæ epiſtolæ ex Huſterilifiana urbe datæ leguntur: inſuper ad eundem Dudi-

Lubien. hiſt. ref. Eccl Pol. p. 107. Beza ep. 81.

Sæcul. XVI A.C. 1566.

dithius, & Budzinius alias nullius tamen momenti literas dabant: Calvinus vero, & Beza Alciatum tanquam insanum catenis vinciendum deridebant; horum quippe primus asserebat, quod illa die, qua Italis de hæresi suspectis fidei forma subscribenda proponebatur, Alciatus tanquam insanus debacchari cœperit: alter vero addidit, quod homo sit capitis vertigine laborans, ac phreneticus, qui nonnisi cœco animi impetu abreptus ageret.

Calvin. adverſ. Valent. Gentil. pag. 659. tract. Theol. Beza ep. 81.

§. XXXII.

Jacobi Acontii mors.

Graſſerus ep. ad Lector. initio Stratag. Sathan.

Aliud Antitrinitariorum caput, Jacobus Acontius itidem hoc anno e vivis exceſſit. Hic erat Philoſophus, Jurisconſultus, & Theologus, qui Tridenti natus relicta Italia, ubi aliquamdiu morabatur, in Angliam regnante Eliſabetha Regina ſeceſſit, ut ibidem adulterinæ reformationi nomen daret; porro ibi excipiebatur ab eadem Regina cum ſingulari benevolentiæ teſtificatione, prout ipſemet ad initium libri ſui ſub titulo: *Stratagemata Sathanæ* teſtatus eſt. Hic ipſe liber a ſuo Auctore Reginæ nuncupatus ſæpius in varia idiomata translatus eſt, atque iterato prælo prodiit: ecquidem prima editio facta eſt Baſileæ Anno Incarnationis Do-

Dominicæ milleſimo quingenteſimo ſexageſimo quinto: Jacobus vero Graſſerus Anno reparatæ ſalutis milleſimo ſexcenteſimo decimo alteram editionem adornabat, in qua quidem Acontii epiſtola *de ratione edendorum librorum* reperitur, ubi Author ſalutaria prorſus conſilia illis ſuppeditat, qui libros edere moliuntur, deſideratur tamen ejusdem *de Methodo* tractatus, qu tanquam præclarum opus deprædicatur, quamvis Author hunc libellum nonniſi veluti rude operis delineamentum vulgarit: inſuper ſcripſit Italo ſermone quoddam opus de ratione urbes muniendi, quem librum ipſus in Anglia commorans latine reddidit, typis tamen nunquam editus videtur: inchoaverat quoque Logices tractatum, cui tamen morte præventus ultimam manum admovere, haud dubie præpediebatur, dum eo tempore adhucdum in Anglia hærebat. Sæcul. XVI A. C. 1566.

Ceterum redarguitur Acontius, quod in ſuo tractatu de tribus in divinitate Perſonis nullam mentionem fecerit de *Omonouſion*, ſeu de Unitate ſubſtantiæ in tribus hiſce Perſonis, nec etiam hujus vocis a Concilio Nicæno tantopere commendatæ hoſtes Paulum Samoſatenum, Arium, Photinum, pluresque alios impugnaverit, nec eorum hæreſes circa Chriſti Divinitatem ag-

Sæcul. XVI A C. 1567.

greſſus fuerit, ſed unice in eos inſurrexerit, qui Filium alium non eſſe, quam Patrem affirmabant.

§. XXXIII.

Pii V. Bulla contra Baji errores.

Bajana tom. 2. op. Baji p. 49. & ſeq.

Poſtquam interim Romæ Baji Doctoris opera ſedulo fuerant diſcuſſa, Pius V. ad Sacræ Sedis honorem id conferre exiſtimans propoſitiones ex illius libris decerptas proſcripſit, & diploma ſequens hanc in rem edidit die prima Octobris Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſeptimo: porro hoc judicium præcipue Cardinalis Granvellanus, & Pater Montaltus ſupremus Franciſcanorum Miniſter recens electus urgebant. Erat hæc Conſtitutio ſequentibus concepta verbis: „Ex omnibus afflictionibus, quas in hoc loco „a Domino conſtituti tam luctuoſo „tempore ſuſtinemus, ille animum noſtrum præcipue excruciat dolor, quod „Religio Chriſtiana tantis jam pridem „turbinibus agitata, novis quotidie „propoſitis opinionibus conflictetur, „Chriſtique populus antiqui hoſtis ſuggeſtione diſſectus, in alios, atque „alios errores paſſim, & promiſcue deferatur, quantum vero ad nos attinet, „totis viribus conamur, ut illæ ſimul, „atque proſiliunt, penitus opprimantur.

„tur. Magno etenim mærore affici- Sæcul. XVI.
„mur, quod plerique, ſpectatæ alioqui A. C. 1567.
„probitatis, & doctrinæ, in varias ſen-
„tentias, offenſionis, & periculi ple-
„nas, tum verbo, tum ſcriptis pro-
„rumpant, deque eis, etiam in Scho-
„lis, invicem controverſentur, cujus-
„modi ſunt ſequentes.

§. XXXIV.

Baji Propoſitiones.

Ex Libro I. de meritis operum.

I. Nec Angeli, nec primi hominis adhuc integri merita recte vocantur gratia.

II. Sicut opus malum ex natura ſua eſt mortis æternæ meritorium, ſic bonum opus ex natura ſua eſt vitæ æternæ meritorium.

III. Et bonis Angelis, & primo homini, ſi in ſtatu illo perſeveraſſet uſque ad ultimum vitæ, felicitas eſſet merces, & non gratia.

IV. Vita æterna homini integro, & Angelo promiſſa fuit intuitu bonorum operum: & bona opera ex lege naturæ ad illam conſequendam per ſe ſufficiunt.

V. In promiſſione facta Angelo, & primo homini continetur naturalis juſtitiæ conſtitutio, qua pro bonis operibus, ſine alio reſpectu, vita æterna juſtis promittitur.

Sæcul. XVI. A C 1567.

VI. Naturali lege constitutum fuit homini, ut, si in obedientia perseverasset, ad eam vitam pertransiret, in qua mori non posset.

VII. Primi hominis integri merita fuerunt primæ creationis munera, sed juxta modum loquendi Scripturæ Sacræ non recte vocantur gratia, quo fit, ut tantum merita, non etiam gratia debeant nuncupari.

VIII. In redemptis per Gratiam Christi nullum inveniri potest bonum meritum, quod non sit gratis indigno collatum.

IX. Dona concessa homini integro, & Angelo forsitan non improbanda ratione possent dici gratia, sed quia secundum usum Sacræ Scripturæ, nomine gratiæ, ea tantum munera intelliguntur, quæ per Jesum Christum male merentibus, & indignis conferuntur, ideo neque merita, neque merces, quæ illis redditur, gratia dici debet.

X. Solutio pœnæ temporalis, quæ, peccato dimisso, sæpe remanet, & corporis resurrectio proprie nonnisi meritis Christi adscribi debet.

XI. Quod pie, & juste in hac vita mortali usque in finem conversati, vitam consequamur æternam, id non proprie gratiæ Dei, sed ordinationi naturali

turali ſtatim initio creationis conſtitutæ juſto Dei judicio deputandum eſt, neque in hac retributione bonorum ad Chriſti meritum reſpicitur, ſed tantum ad primam inſtitutionem generis humani, in qua lege naturali conſtitutum eſt, ut juſto Dei judicio obedientiæ mandatorum vita æterna reddatur. Sæcul. XVI. A. C. 1567.

§. XXXV.

Aliæ ejusdem propoſitiones.

Ex Libro II. de meritis operum.

XII. Pelagii ſententia eſt, opus bonum, citra gratiam adoptionis factum, non eſſe regni cœleſtis meritorium.

XIII. Opera bona a filiis adoptionis facta non accipiunt rationem meriti ex eo, quod fiant per ſpiritum adoptionis inhabitantem corda filiorum Dei, ſed tantum ex eo, quod ſint conformia legi, quodque per ea præſtetur obedientia legis.

XIV. Opera bona juſtorum non accipiunt in die judicii extremi ampliorem mercedem, quam juſto Dei judicio mereantur accipere.

XV. Docet rationem meriti non conſiſtere in eo, quod, qui bene operatur, habeat gratiam, & inhabitantem Spiritum Sanctum; ſed in eo ſolum,

Sæcul. XVI A.C 1567.

quod obediat divinæ legi: quam sententiam sæpe repetit, & multis rationibus probat toto fere libro.

XVI. In eodem libro sæpe repetit, quod non sit vera legis obedientia, quæ fit sine charitate.

XVII. Dicit sentire cum Pelagio, qui dicunt, esse necessarium ad rationem meriti, ut homo per gratiam sublimetur ad statum Deificum.

XVIII. Dicit opera Catechumenorum, ut fidem, & pœnitentiam, ante remissionem peccatorum facta, esse vitæ æterna merita, quam vitam ipsi non consequentur, nisi prius præcedentium delictorum impedimenta tollantur.

XIX. Videtur insinuare, quod opera justitiæ, & temperantiæ, quæ Christus fecit, ex dignitate personæ operantis non traxerint majorem valorem.

XX. Nullum est peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum meretur pœnam æternam.

§. XXXVI.

Ex Libro I. de prima hominis justitia.

XXI. Humanæ naturæ sublimatio, & exaltatio in consortium divinæ naturæ debita fuit integritati primæ con-

conditionis; & proinde naturalis dicenda est, & non supernaturalis. Sæcul. XVI. A.C. 1567.

XXII. Cum Pelagio sentiunt, qui textum Apostoli ad Romanos 2. (*gentes, quæ legem non habent, naturaliter, quæ legis sunt, faciunt,*) intelligunt de gentibus fidei gratiam non habentibus.

XXIII. Absurda est eorum sententia, qui dicunt, hominem ab initio, quodam supernaturali, & gratuito dono, supra conditionem naturæ suæ fuisse exaltatum, ut fide, spe, & charitate Deum supernaturaliter coleret.

XXIV. A vanis, & otiosis hominibus, secundum insipientiam Philosophorum excogitata est sententia: hominem ab initio sic constitutum, ut per dona naturæ superaddita fuerit largitate conditoris sublimatus, & in Dei filium adoptatus, & ad Pelagianismum rejicienda est ista sententia.

§. XXXVII.

Ex Libro II. de virtutibus impiorum.

XXV. Omnia opera infidelium sunt peccata.

XXVI. Et Philosophorum virtutes sunt vitia.

XXVII. Integritas primæ creationis non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio, sed naturalis ejus conditio,

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

quam ſententiam repetit, & probat per multa capitula.

XXVIII. Liberum arbitrium ſine gratiæ Dei adjutorio, nonniſi ad peccandum valet.

XXIX. Pelagianus eſt error, dicere, quod liberum arbitrium valeat ad ullum peccatum vitandum.

XXX. Non ſolum fures ii ſunt, & latrones, qui Chriſtum, viam, & oſtium veritatis, & vitæ negant, ſed etiam quicunque aliunde, quam per ipſum in viam juſtitiæ (hoc eſt aliquam juſtitiam) conſcendi poſſe docent, aut tentationi ulli ſine gratiæ ipſius adjutorio reſiſtere hominem poſſe, ſic ut in eam non inducatur, aut ab ea non ſuperetur.

§. XXXVIII.

Ex Libro de Charitate.

XXXI. Charitas perfecta, & ſincera, quæ eſt ex corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta, tam in Catechumenis, quam in pœnitentibus poteſt eſſe ſine remiſſione peccatorum.

XXXII. Charitas illa, quæ eſt plenitudo legis, non eſt ſemper conjuncta cum remiſſione peccatorum.

XXXIII. Catechumenus juſte, recte, & ſancte vivit, & mandata Dei ob-

obſervat, ac legem implet per charitatem, ante obtentam remiſſionem peccatorum, quæ in baptiſmi lavacro demum percipitur.

XXXIV. Diſtinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur, ut auctor naturæ, & gratuiti, quo Deus amatur, ut beatificator, vana eſt, & commentitia, & ad illudendum ſacris literis, & plurimis veterum teſtimoniis, excogitata.

XXXV. Omne, quod agit peccator, vel ſervus peccati, peccatum eſt.

XXXVI. Amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur, ex ſola philoſophia per elationem præſumptionis humanæ cum injuria Crucis Chriſti defenditur a nonnullis doctoribus.

XXXVII. Cum Pelagio ſentit, qui boni aliquid naturalis, hoc eſt, quod ex naturæ ſolis viribus ortum ducit, agnoſcit.

XXXVIII. Omnis amor creaturæ rationalis, aut vitioſa eſt cupiditas, qua mundus diligitur, quæ a Joanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum Sanctum in corde diffuſa Deus amatur.

§. XXXIX.

Ex Libro de libero Arbitrio.

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

XXXIX. Quod voluntarie fit, etiamsi necessitate fiat, libere tamen fit.

XL. In omnibus suis actibus peccator servit dominanti cupiditati.

XLI. Is libertatis modus, qui est a necessitate, sub libertatis nomine non reperitur in Scripturis, sed solum nomen libertatis a peccato.

§. XL.

Ex Libro de Justitia.

XLII. Justitia, qua justificatur per fidem impius, consistit formaliter in obedientia mandatorum, quæ est operum justitia, non autem in gratia aliqua animæ infusa, qua adoptatur homo in filium Dei, & secundum interiorem hominem renovatur, ac divinæ naturæ consors efficitur, ut sic per Spiritum Sanctum renovatus, deinceps bene vivere, & Dei mandatis obedire possit.

XLIII. In hominibus pœnitentibus, ante Sacramentum absolutionis, & in Catechumenis ante baptismum est vera justificatio, separata tamen a remissione peccatorum.

XLIV. Operibus plerisque, quæ a fidelibus fiunt, ut Dei mandatis pareant, cujusmodi sunt, obedire parentibus, depositum reddere, ab homicidio,

dio, a furto, a fornicatione abstinere, justificantur quidem homines, quia sunt legis obedientiæ, & veræ legis justitiæ, non tamen iis obtinent incrementa virtutum. Sæcul. XVI. A.C. 1567.

§. XLI.

Ex Libro de Sacrificio.

XLV Sacrificium Missæ non alia ratione est Sacrificium, quam generali illa, qua omne opus, quod fit, ut sancta Societate Deo homo inhæreat.

Ex Libro de peccato originis.

XLVI. Ad rationem, & definitionem peccati non pertinet voluntarium: nec definitionis quæstio est, sed causfæ, & originis, utrum omne peccatum debeat esse voluntarium: unde peccatum originis vere habet rationem peccati, sine ulla relatione, ac respectu ad voluntatem, a qua originem habuit.

XLVII. Peccatum originis est habituali parvuli voluntati voluntarium, & habitualiter dominatur parvulo: eoquod non gerit contrarium voluntatis arbitrium, & ex habituali voluntate dominante fit, ut parvulus decedens sine regenerationis Sacramento, quando usum rationis consecutus est, actualiter Deum

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

Deum odio habeat, Deum blaſphemet, & legi Dei repugnet.

XLVIII. Prava deſideria, quibus ratio non conſentit, & quæ invitus patitur, ſunt prohibita præcepto, *non concupiſces.*

XLIX. Concupiſcentia, ſive lex membrorum, & prava ejus deſideria, quæ inviti ſentiunt homines, ſunt vera legis inobedientia.

L. Omne ſcelus eſt ejus conditionis, ut ſuum auctorem, & omnes poſteros eo modo inficere poſſit, quo infecit prima tranſgreſſio.

LI. Quantum eſt ex vi tranſgreſſionis, tantum meritorum malorum a generante contrahunt, qui cum minoribus naſcuntur vitiis, quam qui cum majoribus.

LII. Diffinitiva hæc ſententia, Deum homini nihil impoſſibile præcepiſſe, falſo tribuitur Auguſtino, cum Pelagii ſit.

LIII. Deus non potuiſſet ab initio talem creare hominem, qualis nunc naſcitur.

§. XLII.

Ex Tractatu de oratione pro defunctis, & de Indulgentiis.

LIV. In peccato duo ſunt, actus, & reatus: tranſeunte autem actu, nihil manet niſi reatus, ſive obligatio ad pœ-

pœnam: unde in Sacramento Baptismi, aut Sacerdotis absolutione, proprie reatus peccati duntaxat tollitur, ministerio autem Sacerdotis solum reatus tollitur. Sæcul. XVI. A C 1567.

Ex Tractatu de Indulgentiis.

LVI. Quando per eleemosynas, aliaque pœnitentiæ opera Deo satisfacimus pro pœnis temporalibus, non dignum pretium Deo pro peccatis nostris offerimus, sicut quidam errantes autumant (nam alioqui essemus, saltem aliqua ex parte redemptores) sed aliquid facimus, cujus intuitu Christi satisfactio nobis applicatur, & communicatur.

LVII. Per Passiones Sanctorum in indulgentiis communicatas non proprie redimuntur nostra delicta, sed per communionem charitatis nobis eorum passiones impertiuntur, ut digni simus, qui pretio Sanguinis Christi a pœnis pro peccatis debitis liberemur.

LVIII. Celebris illa Doctorum distinctio, Divinæ legis mandata bifariam impleri, altero modo quantum ad præceptorum operum substantiam tantum, altero quantum ad certum quemdam modum, videlicet secundum quem valeant operantem perducere ad regnum æternum (hoc est ad modum meritorium) commentitia est, & explodenda. Illa quoque

Sæcul XVI. A C. 1567.

que distinctio, qua opus dicitur bifariam bonum, vel quia ex objecto, & omnibus circumstantiis rectum est, & bonum (quod moraliter bonum appellari consuevit) vel quia est meritorium regni æterni, eoquod fiat a vivo Christi membro per Spiritum Charitatis, rejicienda putatur.

LX. Similiter & illa distinctio duplicis justitiæ, alterius, quæ fit per Spiritum Charitatis inhabitantem, alterius, quæ fit ex inspiratione quidem Spiritus Sancti cor ad pœnitentiam excitantis, sed nondum cor inhabitantis, & in eo charitatem diffundentis, qua divinæ legis justificatio impleatur, odiosissime & pertinacissime rejicitur.

LXI. Denique & illa distinctio duplicis vivificationis, alterius, qua vivificatur peccator, dum ei pœnitentia, & vitæ novæ propositum & inchoatio per Dei gratiam inspiratur, alterius, qua vivificatur, qui vere justificatur, & palmes vivus in vite Christo efficitur, commentitia indicatur, & Scripturis minime congruens.

LXII. Nonnisi Pelagiano errore admitti potest usus aliquis liberi arbitrii bonus, sive non malus, & gratiæ Christi injuriam facit, qui ita sentit, & docet.

LXIII. Sola violentia repugnat libertati hominis naturali.

LXIV.

LXIV. Homo peccat, etiam damnabiliter in eo, quod neceſſario facit. Sæcul XVI. A C. 1567.

LXV. Infidelitas pure negativa in his, quibus Chriſtus non eſt prædicatus, peccatum eſt.

LXVI. Juſtificatio impii fit formaliter per obedientiam legis, non autem per occultam communicationem, & inſpirationem gratiæ, quæ per eam juſtificatos faciat implere legem.

LXVII. Homo exiſtens in peccato mortali, ſive in reatu æternæ damnationis, poteſt habere veram charitatem, & charitas etiam perfecta poteſt conſiſtere cum reatu æternæ damnationis.

LXVIII. Per contritionem etiam charitate perfectam, & cum voto ſuſcipiendi Sacramentum conjunctam, non remittitur crimen extra caſum neceſſitatis, aut Martyrii, ſine actuali ſuſceptione Sacramenti.

LXIX. Omnes omnino juſtorum afflictiones ſunt ultiones peccatorum ipſorum: unde & Job, & Martyres, quæ paſſi ſunt, propter peccata ſua paſſi ſunt.

LXX. Nemo præter Chriſtum eſt abſque peccato originali: hinc beata Virgo mortua eſt propter peccatum ex Adam contractum, omnesque ejus afflictiones in hac vita, ſicut & aliorum juſtorum, fuerunt ultiones peccati actualis, vel originalis.

LXXI.

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

LXXI. Concupiſcentia in renatis relapſis in peccatum, in quibus jam dominatur peccatum eſt, ſicut & alii habitus pravi.

LXXII. Motus pravi concupiſcentiæ ſunt pro ſtatu hominis vitiati, prohibiti præcepto: *non concupiſces:* unde homo eos ſentiens, & non conſentiens, tranſgreditur præceptum: *non concupiſces:* quamvis tranſgreſſio peccatum non reputetur.

LXXIII. Quamdiu aliquid concupiſcentiæ carnalis in diligente eſt, non facit præceptum: *diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.*

LXXIV. Satisfactiones laborioſæ juſtificatorum non valent expiare de condigno pœnam temporalem reſtantem poſt culpam condonatam.

LXXV. Immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, ſed naturalis conditio.

LXXVI. Falſa eſt doctorum ſententia, primum hominem potuiſſe a Deo creari, & inſtitui ſine juſtitia naturali.

„Quas quidem ſententias ſtricto coram nobis examine ponderatas (quamquam nonnullæ aliquo pacto ſuſtineri poſſent in rigore, & proprio verborum ſenſu ab aſſertoribus intento) hæreticas, erroneas, ſuſpectas, temerarias, ſcandaloſas, & in pias aures offen-

„fen-

„fenſionem immittentes, reſpective, ac „quæcunque ſuper iis verbo, ſcriptoque „emiſſa præſentium auctoritate damna- „mus, circumſcribimus, & abolemus, „deque eiſdem, & ſimilibus poſthac, „quoquo pacto loquendi, ſcribendi, & „diſputandi facultatem quibuſcunque „interdicimus: qui ſecus fecerint, ipſos „omnibus dignitatibus, gradibus, hono- „ribus, beneficiis, & officiis perpetuo „privamus, ac etiam inhabiles ad quæ- „cunque decernimus, vinculo quoque „anathematis eo ipſo innodamus, a quo „nullus Romano Pontifice inferior, va- „leat ipſos excepto mortis articulo li- „berare. Ceterum ut jam commoti his „de rebus tumultus, & contracta odia „facilius comprimi poſſint, ſimulque ani- „marum ſaluti plenius conſulatur, di- „lecto filio noſtro Antonio, titulo San- „cti Bartholomæi in Inſula Presbytero „Cardinali, Granvellano nuncupato, „per Apoſtolica Scripta mandamus, ut „ipſe, quid ad perpetuam dictarum Sen- „tentiarum, & ſcripturarum abolitio- „nem, quid ad arcenda hujuſmodi pro- „loquia, & diſputationes, quid deni- „que ad unionem, & pacem cum com- „muni omnium, & Eccleſiæ Catholicæ „ſatisfactione componendam factu opus „ſit, imprimis diligenter expendat, de- „inde in iis omnibus, quæ pro com-

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

Sæcul. XVI
A. C. 1567.

„muni ſalute, tranquillitate, & hono-
„re optimum judicaverit, ſalva ſemper
„Eccleſiæ prædictæ unitate, etiam per
„alium, ſeu alios fide, doctrina, &
„religione præſtantes ocyus exequatur,
„ſaciatque, quidquid decreverit invio-
„late ab omnibus obſervari, contradi-
„ctores quoslibet per cenſuras, & pœ-
„nas prædictas, ceteraque juris, & fa-
„cti remedia opportuna, appellatione
„poſtpoſita, compeſcendo invocato et-
„iam ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio
„brachii ſæcularis, non obſtantibus,
„quod forſitan aliquibus ab Apoſtolica
„ſit, Sede indultum, quod interdici, ſu-
„ſpendi, vel excommunicari non poſ-
„ſint, per literas Apoſtolicas non facien-
„tes plenam, & expreſſam de verbo ad
„verbum de indulto hujuſmodi mentio-
„nem, & quibuslibet aliis privilegiis,
„exceptionibus, indulgentiis, & lite-
„ris Apoſtolicis ſpecialibus, vel gene-
„ralibus, quorumcunque tenorum exi-
„ſtant, per quæ præſentibus non ex-
„preſſa, vel totaliter non inſerta, effe-
„ctus præſentium impediri valeat quo-
„modolibet, vel differri, & de quibus,
„quorumque totis tenoribus de verbo
„ad verbum habenda ſit in noſtris lite-
„ris mentio generalis. Nulli ergo omni-
„no hominum liceat hanc paginam no-
„ſtræ damnationis, circumſcriptionis,
„abo-

„abolitionis, interdicti, decreti, & man- Sæcul. XVI.
„dati, privationis, & innodationis in- A. C. 1567.
„fringere, vel ei ausu temerario con-
„traire: si quis autem attentare præ-
„sumpserit, indignationem Omnipoten-
„tis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli
„Apostolorum ejus, se noverit incursu-
„rum. Datum Romæ apud Sanctum
„Petrum, Anno Incarnationis Domini-
„cæ millesimo, quingentesimo, sexage-
„simo septimo, prima Octobris Ponti-
„ficatus nostri anno secundo.

§. XLIII.

Hæc Constitutio a Cardinale Granvellano ad Morillonium Vicarium generalem suum transmissa.

Quamprimum hæc Constitutio in Vaticano Palatio fuerat approbata, mox Granvellanus Cardinalis, illam ad effectum deducere, suaque auctoritate munire jubebatur: igitur is illam transmisit ad Maximilianum Morillonium suum Mechlinienſis Archiepiscopatus Vicarium Generalem, ac tum Arienſis Ecclesiæ in Artheſiæ Comitatu Præpositum, & postea Tornacensem Episcopum, qui Bruxellis agebat, cum Cardinalis literas die decima tertia Novembris hoc anno datas acciperet: porro haud absre erit, si propria, quibus

Sæcul. XVI. A.C 1567.

hic Cardinalis scripsit, verba huc referamus:

§. XLIV.

Cardinalis literæ ad Morillonium.

Illustrissime Præposite.

„Ex hisce literis Gallice exarratis perspicies, quod Bajus Doctor libellum quemdam typis mandari curarit (*). Verum Deum testor, quod quam maxime optarim, ut Bajus nunquam calamum arripuisset; valde enim timeo, ne tunc, si rem debito modo, ut læsæ causæ remedium apponat, non explicet, in graves sese angustias conjecturus sit: nam non raro Viri docti suos libros diligunt sicut Parentes suos Filios, quos insano amore complectuntur, & ad illos tuendos sæpe magnis periculis sese exponunt: utinam non idem huic Doctori contingat, cum hac ratione exitium sibi pararet, quamvis alias Ecclesiæ deservire posset. Dein animadverto, quod seniores Theologi Lovanienses (**) ægre tulerint, a Bajo ejusmodi propositiones fuisse enuntiatas: enimvero illorum indignatio

(*) Erat hic liber collectio operum Bajo quæ anno 1563. typis vulgata fuere.

(**) Hi erant Richardus Tapperus, & Jodocus Ravesteinius.

Sæcul. XVI. A. C. 1567

„tio juſtitiam ſpirat, quantumcunque „enim aliquis doctrina eminet, decen„tiæ tamen leges vetant, ne ſuæ opi„nioni pertinaciter inhæreat, illamque „ſententiis in Schola comprobatis præ„ferat: aliunde vero tibi notum eſt, „quamlibet novitatem eſſe periculoſam. „Ceterum epiſtolam meam Bajo exhi„bere poteris, ac cum eo familiariter „conferre, & explorare, an ad officium „redire velit, cum ſane id optimum „foret, hinc idipſum ſincere deſidero „ob affectum, quo in eum feror; mo„neas ergo illum ſincere de periculo, „cui ſeſe exponeret, niſi rationi cedere „vellet. Ejus liber eſt perverſus, ideo „neceſſitas ſuadet, ut illum expurget, „ſicque Univerſitatis membra intelligant, „quod ejusmodi propoſitiones permit„tendæ non ſint: porro re hac præſtita, „cetera omnia ſine ſtrepitu componi „poterunt, igitur te rogo, ut ea, qua „vales, ſollicitudine, ac promptitudine „hoc negotium dirimas: interim pote„ris etiam, ſi tibi bene viſum fuerit, „hac de re conferre cum Albæ Ducis „Confeſſario, necnon cum noſtro Ma„giſtro Tiletano, ſeu Jodoco Raveſtei„nio, & Janſenio. Aſt in nomine Do„mini rem ita inſtruas, ut hi Doctores „absque animi impetu rem aggredien„tes cum charitate vere Chriſtiana pro-

Sæcul. XVI A.C. 1567.

„cedant, ſicque leniter culpa reparetur; „id enim magis in Univerſitatis, ac eorum omnium honorem cedet, illisque „majorem exiſtimationem procurabit, „quam ſi ſeveritate uſi fuiſſent: inſuper „iidem poterunt tibi ſuggerere media, „a te obſervanda, ut omnibus mederi „valeas juxta Sanctitatis ſuæ voluntatem: verum dexteritate, ac moderatione utaris velim, ut noſter Magiſter „Bajus convictus ſit, quod nullus ei „adverſetur, cum potius nos eidem obſequium præſtare parati ſimus, ea tamen lege, ut ſeſe ſubjiciat; ſecus enim „cum ingenti animi mei dolore illum „derelinquere deberem. Commendo „me piis tuis memoriis rogans Creatorem, ut tua adimpleat deſideria: datum Romæ die decima tertia Novembris anno Chriſti milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſeptimo.„

Ex hiſce literis clare deprehenditur, quod Cardinalis Granvellanus Bajum plurimi habuerit, eumque ſua benevolentia dignatus fuerit; nam ſcripſit adhuc aliam epiſtolam ad eundem, ubi hunc Doctorem dilaudat. Datæ ſunt hæ literæ eodem die, quo priores, quarum ſequens eſt tenor.

§. XLV.

§. XLV.

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

Altera Cardinalis epiſtola ad Morillonium.

„Haud immemores ſumus diſſidiorum, „quæ nonnulli ſuſcitabant, dum „propoſitiones a noſtris Magiſtris Mi„chaele Bajo, & jam defuncto Joanne „Heſſelio Lovanii in Scholis, ac diſpu„tationibus enuntiatas impugnare mo„liti ſunt: unde controverſiæ eo pro„ceſſerunt, ut quidam Religioſi ex Or„dine ſancti Franciſci in Athenſi ſuo „conventu, & alibi adverſus eos decla„marint, & præfatas propoſitiones a „Pariſina Facultate, prout illas ex eo„rum libris decerpſerunt, proſcribi cu„rarint: exinde autem major adhuc ti„menda eſt offenſio, gravioresque tu„multus, quibus Lovanienſis Univerſi„tatis honor lædetur: inſuper poſſet „quoque inde oriri diſſenſio inter ipſos „Univerſitatis Magiſtros, eoquod illi, „quibus hæ propoſitiones offenſioni e„rant, ſunt Seniores inter Doctores, „illi vero, qui eas enuntiarunt, ſunt „homines docti, pii, magnæque aucto„ritatis, ſuosque fautores in hac Schola „numerant, aliunde vero, ſi ſe ſubji„ciunt, uberes fructus Eccleſiæ con„ferre poſſunt: ut igitur hiſce malis re„medium opponatur, Pius IV. felicis „re-

Bajana p. 61. & ſeq.

Sæcul. XVI. A. C. 1567.

„recordationis Pontifex mihi injunxit, „ut utrique parti silentium imponerem, „eisque indicta anathematis pœna præ„ciperem, ut a vocibus non usitatis in „Scholis deinceps abstineant, nec ul„lam de iis mentionem faciant, neque „in læsionem horum Doctorum quic„quam proferant. Id etiam exacte ef„fectui dedi: progressu autem tempo„ris contigit, ut Doctor Bajus Lovanii „suos libros typis vulgaret, quibus *tra„ctatum de libero arbitrio* unacum aliis „opusculis articulos hodiedum in Ec„clesia controversos concernentibus in„serviit: ast hæc ipsa opuscula Romam „missa inter Doctores ingens suscita„runt scandalum, adeo, ut summus „Pontifex perlectis hisce libris, ac per„cepto aliorum judicio maximopere „commotus fuerit, atque ardenter ex„optaverit, ut præfatus Doctor, quem, „ut nosti, multum amo, ab edendis „suis libris abstinuisset, necnon Apostoalicis jussis, quæ eidem significabam, „obtemperasset. Postea Pontifex in me„moriam mihi revocabat ea, quæ tum „gesta fuere, dum ejus Prædecessor nu„per defunctus mihi hoc negotium com„mittebat: equidem hujus Doctoris me„rita, necnon præclara, quæ Ecclesiæ „præstare posset, obsequia eidem ex„posui, ac rogavi, ut virtutis, & stu-

„dii

„dii in hoc Doctore eminentis rationem „habere, eumque, quantum fieri pot- „erit, benigne, ac sine offensione ha- „bere velit: id quoque summus Ponti- „fex magna pietate, ac charitate vere „Christiana mihi indulsit, præfati Baji „sortem miseratus, eumque in hunc er- „rorem ideo prolapsum ratus, quia ex „impetu disputationis cum suis confra- „tribus habitæ animatus esset, ubi pro- „ut sæpe fieri amat, propositionem ex „injuria prolatam propugnare aliquis „veluti adstringitur, & si ita loqui fas „est, quasi vi cogitur ad proferendas a- „lias magis adhuc absurdas, magisque „Religioni adversas: quapropter Papa „mihi concessit, ut salva fidei veritate, „& sine ejus auctoritatis, ac dignita- „tis præjudicio circa hunc Doctorem „id omne decerneretur, quod fieri pot- „erit, dummodo ille cunctis, quæ ipsa „æquitas deposcit, necnon Pontificis „censuris sese subjicere velit, proin ut „hac in re cum charitate requisita pro- „cedatur, hinc primum præfatorum „librorum folium, ne libri Auctor, aut „typi locus agnosci queat, fuit ablatum, „& postea hic idem liber plurium ex „variis Nationibus Doctorum examini „subjectus, qui tamen unaomnes plu- „res hujus libri propositiones censuris „perstrinxerunt, eodem modo, quem

Sæcul. XVI. A.C.1567.

Sæcul. XVI. A.C 1567.

„deprehendes in hac Pontificis Bulla, „quam ad te unacum epistola trans„mitto, ubi circa præfatas propositio„nes damnatas declaratur, quod ea„rum quædam sint suspectæ, aliæ er„roneæ, aut scandalosæ, atque illarum „non paucæ, quamvis juxta rigorem „in sensu sano exponi, atque excusari „possent, nihilominus piis legentium „auribus offensioni sint. Hæc quoque „damnatio adeo generalis fuit unacum „addito verbo: *respective*, ut major mo„deratio adhiberi non potuisset.„

„Cum autem, prout in hac Bulla „videbis, Papa mihi injungat, ut vel „per me, vel per alios, quicquid salva „Religionis dignitate convenire judi„cavero, ad componendum hoc negO„tium in usum deducam, malumque, „quod inde oriri posset, præpediam, ad „quod opus tu maximo omnium Zelo, „ac moderatione præditus videris, ut „proin huic desiderio satisfacere possis, „cum notum habeam affectum, quem „erga Bajum foves, quinimo ego ipse„met illum æstimo tanquam Virum pro„bum, maximeque orthodoxum, qui „quamprimum de censura, & Sanctita„tis decisione certior reddetur, eidem „contradicere ausurus non erit; secus „enim conceptam de ipso piam opinio„nem abjicerem, illumque meo præsi„dio

Sæcul XVI. A. C. 1567.

„dio indignum reputarem, quamvis eum „hucusque tanquam virum virtuti de„ditum, ac bona indole præditum, cu„jus quoque consiliis me singulis die„bus usurum spero, veneratus sim, hinc „consultum mihi videtur, quod il„lum advoces, eique meo nomine, quæ „tibi perscripsi, significes, Bullæque „authographum tradas, in quo Ponti„ficis mentem perspiciet, ac cognoscet, „quod ego, ne partibus meis deessem, „hanc Bullam exequi compulsus fue„rim, quamvis id absque ullius offen„sione, quantum fieri poterit, ad usum „deduci desiderem: præterea ex hac „Bulla perspiciet, quod nec ipsius, nec „libri mentio fiat, sed duntaxat „quædam propositiones memorentur „decerptæ ex quodam libro, quin in„dicetur, qualis hic sit, quia tamen „hic liber publici juris sit factus, ideo „remedium opponere necesse fuit; non „enim mihi perspectum est, quod a dam„natione abstineri potuerit, simulque „omnia exemplaria supprimi. Cete„rum si necessitas suadet, ut hanc Bul„lam, postquam cum hoc Doctore prius „ea de re egisti, Decano, & præcipuis „Facultatis membris exhibeas, id fa„cere poteris, ut omnes Sanctitatis „suæ censuram scientes non permittant, „quatenus ejusmodi propositiones pro„pugnen-

Sæcul. XVI. A.C. 1567. „pugnentur, qualicunque demum gloſſa, „aut interpretatione circumſcriberentur, „certum enim te eſſe volo, quod ad „eas excuſandas, jam omne, quantum „fieri potuit, ſtudium fuerit adhibitum, „ac ſummus Pontifex in hac cauſſa tan„tam impenderit diligentiam, ut am„plior adhiberi non potuiſſet, etiamſi „de ſalvando toto Orbe ageretur, nam „res tanti eſt momenti, & Pontifex „eam tantopere cordi habet, ut tunc, „ni prompte occurreretur, majus ma„lum Eccleſiæ imminere vereatur: „itaque anxie per te certior reddi cu„pio, quomodo hoc negotium pertra„ctetur, ut deſuper Pontifici referre „valeam: interim opto ſincere, ut „præfatus Doctor hanc rem æquo ani„mo ferat, cunctaque pericula evitet, „in quæ, ſi aliam agendi rationem in„eat, impingere poſſet. Ceterum rogo „te omni, quo poſſum, affectu, ut „nulli ſolertiæ parcas, eorumque, quos „tibi expedire videbitur, conſilia ad„hibeas, præcipue vero ſollicite exclu„das illos, quos nimium contra hunc „Doctorem exacerbatos deprehendes: „nulla enim hac in re alia eſt intentio, „niſi ut malo, ſicuti dixi, remedium „afferatur, & quantum fieri poterit, „hic Doctor non offendatur: ex altera „autem parte nequaquam a Sanctitatis „ſuæ

„.ſuæ mente devietur, nihilque eorum „præmittatur, quæ ad conſervandam „doctrinæ puritatem conferre poſſunt. „Denique omni ſtudio me piis tuis me„moriis commendans Creatorem exoro, „ut tua adimpleat deſideria. Datum „Romæ die decima tertia Novembris „Anno Domini milleſimo quingenteſimo „ſexageſimo ſeptimo. „ Sæcul. XVI. A.C. 1567.

Tertiam adhuc epiſtolam idem Cardinalis Granvellanus ſcripſit, quæ tamen ad noſtras manus non pervenit. Acceptis hiſce literis Mechlinienſis Vicarius Generalis Michaeli Bajo ſignificabat, quatenus die vigeſima ſecunda Decembris Bruxellas venire velit, ut cum illo de negotiis ſibi Roma commiſſis agere poſſet. Ad hæc die vigeſima ejusdem Menſis Bajus Doctor ſe præſtituta die venturum reſpondit, eademque occaſione Parocho Mechlinienſi ad Sanctum Joannem indicavit, quod Sacræ Sedis decretis ſe ſubjicere vellet, ac ſua docilitate omnibus ſatisfactum iri ſperaret: priusquam vero ſeſe itineri accingere poterat, Morillonius totius hujus rei ſeriem, ac normam, quam juxta Pontificis mentem, & mandata a Cardinale recepta tenere decreviſſet, Cardinali perſcripſit ſequentibus his verbis. Eminentiſſime Domine: „Trinas Illuſtriſſimæ Dominationis „tuæ

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

„tuæ literas unacum demandato ne„gotio in cauſſa noſtri Magiſtri Baji „heri recepi præter Bullam Sanctiſſimi „Domini noſtri Papæ, qui merito pro„poſitiones ibi contentas damnavit, „cum eædem unice ad ciendos tumul„tus idoneæ ſint: inſuper cuncta ad „me perſcripta perlegi, ac tuum con„ſilium ad unquem ſequor, ſperans, „quod Deo adjuvante deſuper gratum „tibi nuntium referre poſſim: deſuper „contuli cum Sant-Bavone, ut præ„viam hujus rei notitiam habeat, ſi „profanæ poteſtatis auxilio opus eſt, „cum in rebus judiciariis haud exiga„tur Regium *Placet*. Accerſivi quoque „præfatum Bajum, quem cras ventu„rum credo, ubi experiar, quid per „rationes, & lenitatis viam efficere „potero: ſi autem illum flecti neſcium „comperero, noſtrum Dominum Deca„num (*) & Parochum (**) Socios „advocabo, ut rei geſtæ teſtes habeam: „confido autem, quod paternis, ac „charitate plenis monitis ad ſaniora „reduci poſſit: certe enim Illuſtriſſima „veſtra Dominatio in ejus favorem ma„gna

(*) Hic erat Janſenius poſtea Gandavenſis Epiſcopus.

(**) Nempe Parochus Bruxellenſis ad Sanctam Gudulam.

„gna præstitit, dum in hac Bulla „ejus nomen exprimi præpedivit: prin- „cipale autem objectum est illius liber, „qui omnino supprimendus est: de ce- „teris autem utut res se habent, quo- „niam semper hunc Doctorem tanquam „Virum probum, ac sincerum venera- „tus sum, hinc spero, quod illum fa- „cilius inclinaturus sim, ac olim Ma- „gistrum Joannem Lovaniensem (*) „qui quidem doctus, suis tamen opi- „nionibus, erroribusque pertinaciter im- „mortuus est, cui Deus sit propitius„ Sæcul. XVI. A C. 1567.

„Scripsi ad Illustrissimam Domina- „tionem vestram ea, quæ mihi narrabat „noster Lupi, dum adhuc Mechliniæ „eram, postea vero Lovanium dela- „tus, desuper contuli cum præfato Bajo, „qui hac in re sese subjecturum promi- „sit: insuper idem perscripsit ad Mech- „linienſem sancti Joannis Parochum, „qui eidem responsum dedit, quod ap- „positum reperies epistolæ, quam ad „me heri Bajus scripsit, ubi fit relatio „de colloquio Lovanii hac super re in- „ter nos habito, dum ei exponebam, „omnem novitatem periculis subjici. „Acriter Bajus querebatur de Tiletano, „qui juxta ipsius relationem gloria- „batur,

(*) Seu Joannem Hesselium jam mortuum.

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

„batur, brevi adventuram esse Bullam „unacum censuris, in id tamen incum„bam, ut inter utrumque concordia „restitui possit, salva tamen Religione, „& præfati Tiletani auctoritate, nam „cum illo sanior Facultatis pars con„spirat. Insuper præfatam Bullam com„municabo Albæ Ducis Confessario, (*) „ut de ejus mente certior reddar: idem „quoque præstabo cum ceteris ejus Or„dinis Fratribus; ut enim rem probe „aggrediar, mihi consultum videtur, „quod Pepinus Provincialis, necnon „Namurcensis, Aethensis in Hannonia, „& Audomaropolitanus Guardiani hisce „novitatibus olim addicti accersantur, „ut eisdem quoque hæc Bulla, ac cen„sura significetur, ne illius ignorantiam „obtendere valeant, imposterum autem „diversam agendi rationem teneant. „Datum Bruxellis die vigesima prima „Decembris.„

§. XLVI.

Facultas Morillonii jussu ad proponendam ei Bullam convocata.

Postea Morillonius Bajo demandatum sibi negotium, Papæ constitutionem, necnon ejusdem sicut, & Cardinalis Granvellani consilia significabat, ubi

(*) Erat is ex ordine S. Francisci.

ubi mox etiam Bajus Morillonii juſſis obtemperabat, ſeque adeo ſubmiſſum, ac docilem exhibebat, ut illico Vicarius Generalis ſponderet, ſe die vigeſima nona ejusdem Menſis Decembris Lovanium venturum, ut Decano, necnon Facultatis Theologicæ, quæ vulgo *ſtricta* vocatur, Theologis una congregatis Bulla prælegeretur, eaque omnibus hujus conventus membris communicaretur, quatenus ſic ejus tenor omnibus innoteſceret, necnon cuncti tam univerſim, quam particulariter Pontificis deciſioni ſubſcriberent, atque opportuna ſeligerent media, quibus ex Univerſitate omnes opiniones a ſacra Sede proſcriptæ eliminarentur, ea tamen lege, ut cuncta clam, atque ſine judicii ſtrepitu fiant, ne Michaelis Baji honori exinde præjudicium inferretur: itaque ad Facultatis ſententiam Vicarius Generalis provinciam ſibi demandatam absque ſtrepitu juxta Pontificis conſilium, ac Granvellani Cardinalis mandatum exequebatur, dieque præfixa Lovanium contendit. Sæcul. XVI. A. C. 1567.

§. XLVII.

Decani teſtimonium de hac Bulla omnibus inſinuata.

Percipiamus inſuper, qualiter eadem die Janſenius tum Facultatis Decanus, *Bajan. p. 66.*

Sæcul. XVI A.C. 1567.

canus, ac postea Gandavensis Episcopus, ceterique omnes Theologi numero septem, scilicet, Bajus, Jodocus Ravesteinius, Lindanus, Hunnæus, Gozæus, Lunerus Petri, & Cornelius Raynetus hanc Bullam sibi esse exhibitam testabantur: ex his enim Doctoribus Facultas præcipue constabat.

„Decanus pro tempore Facultatis „S. Theologicæ in Universitate Lova„nienſi omnibus, & singulis præsen„tes literas inspecturis salutem in Do„mino. Notum vobis facimus, quod „die datæ præsentium indicta ad hoc „specialiter Congregatione dictæ facul„tatis comparuerit coram nobis R. D. „Maximilianus Morillonius, Præpositus „Ecclesiæ D. Petri Arienſis, & Illustris„simi, & Reverendissimi D. Cardinalis „Granvellani, Archiepiscopi Mechli„nienſis Vicarius, Generalis, qui ibi„dem exposuit brevi se accepisse Bul„las Apostolicas S. D. N. Pii Papæ V. „expeditas Romæ Calendas Octobris „ultimo præteriti, Pontificatus sui an„no secundo, quibus certæ sententiæ, „& scripturæ, proloquia, & disputa„tiones damnantur, *respective tanquam* „*erroneæ, hæreticæ, scandalosæ, & pia„rum aurium offensivæ*, quamquam ea„rum nonnullæ aliquo pacto sustineri „possent in rigore, & proprio verborum „sensu

„ſenſu ab Aſſertoribus intento, quibus „pauci aliqui Magiſtri hactenus in noſtra „Schola novo more uſi ferebantur, quarum literarum executionem ſua Sanctitas mandavit dicto Illuſtriſſimo Domino, qui per ſuas literas datas Romæ „decima tertia Novembris ultimo præteriti, ac ejus manu ſignatas dictum „D. Præpoſitum, ſuum Vicarium, ſubdelegavit, vices ſuas hac in parte ei „plenarie committendo, qui dictas Bullas Apoſtolicas, & literas Illuſtriſſimi „Domini ſui ſanas, & integras nobis „cum debita reverentia exhibuit, & earum tenorem de verbo ad verbum „clare, & diſtincte a principio usque „ad finem legit, & finita earundem lectione, mox easdem in dicta Congregatione publicavit, & nobis, ac cuilibet noſtrum omnibus melioribus modis, via, & forma, quibus potuit, & „debuit, intimavit, inſinuavit, & ad „omnium noſtrum notitiam deduxit, „deinde cohortatus nos ad pacem, & „concordiam, obſecrando in viſceribus „Domini Noſtri Jeſu Chriſti, ut ſepoſitis omnibus, uniformem, puram, ac „conſuetam Doctrinam a Majoribus noſtris, viris doctiſſimis, acceptam, & „in hac celebri Schola, quæ ſemper „apud Sedem Apoſtolicam, & omnes „totius Chriſtiani orbis Eccleſias magni

Sæcul. XVI. A. C. 1567.

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

„nominis fuit, usitatam profiteremur, „& doceremus, ac æternæ salutis me„mores, si quid fuit dissidii, placide „componeremus, ne id nobis objici „possit, quod merito hujus temporis „sectariis, & hæreticis improperatur, „nimirum ipsos inter se non convenire, „sed diversarum opinionum procellis „agitari, & in contraria studia rapi. „Unus est Deus, una fides, unum ba„ptisma, una Ecclesia, intra quam nos „oportet consistere: itaque superest, ut „quilibet nostrum ea consilia adferret, „quibus præsenti malo idonee mederi, „& suæ Sanctitatis jussioni, ac man„datis fieri possit satis, quibus intel„lectis, cum quilibet nostrum pro suo „modulo, quid expedire putaret, protu„lisset, tandem D. Præpositus dixit, „necessarium esse, ut non solum a sen„tentiis, scripturis, proloquiis, & di„sputationibus articulorum in dicta Bulla „expressorum deinceps omnino abstinea„tur, sed ut etiam libri editi, ex quibus „dicti articuli fere omnes desumpti sunt, „interdicantur. Ulterius dictus D. Præ„positus ad executionem dictarum li„terarum Apostolicarum progressus in „hanc sententiam concluſit, nempe quod „tanquam Sanctissimi Domini nostri Com„missarius licet indignus, ac dicto Il„lustrissimo Domino suo Cardinali Gran-

„vel-

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

„vellano ſubdelegatus, auctoritate S. Se-
„dis Apoſtolicæ, & in vim dictarum
„literarum, nobis Decano, & ceteris
„Magiſtris dictæ facultatis mandabat,
„& in virtute ſanctæ obedientiæ di-
„ſtricte præcipiendo injungebat, ut om-
„nia, & ſingula in dicta Bulla expreſſa
„juxta mentem, & voluntatem ſuæ
„Sanctitatis præciſe obſervaremus, &
„ne articulos per eandem condemnatos
„publice, vel privatim doceremus, tra-
„ctaremus, diſſereremus, vel in diſputa-
„tionibus, & Scholis defenderemus,
„ſeu ab aliis doceri, tractari, aſſeri,
„ſeu defendi, publice, vel privatim
„aliqua ratione pateremur, idque ſub
„pœnis, & comminationibus in dicta
„Bulla expreſſis. Ad quæ per nos De-
„canum de conſenſu dictorum Magi-
„ſtrorum, nomine Facultatis, eidem
„D. Præpoſito reſponſum fuit, quod di-
„ctam Bullam Apoſtolicam Sanctiſſimi
„Domini Noſtri Pii V. ac ſingula, &
„univerſa in ea contenta unanimiter, &
„cum ea, qua decet, reverentia ac-
„ceptaremus, ſicut actu humiliter ac-
„ceptavimus, & quod eidem intende-
„bamus in omnibus, & per omnia tan-
„quam veri obedientiæ filii, ut par erat,
„religioſe parere, & obtemperare, ha-
„bentes Sanctitati ſuæ humillimas, &

Sæcul. XVI. A. C. 1567.

„immensas gratias, quod nostræ Scholæ „hanc paternam curam gerat. „

§. XLVIII.

Hujus Bullæ exemplar Doctoribus denegatum.

Bajana pag. 197.

„Ut autem, prosequebatur Jansenius, „hæc melius observare possimus, „petebamus copiam dictæ Bullæ, seu „saltem articulorum in ea damnatorum: „insuper promisimus daturos nos se„riam operam, ut nulla sit apud nos „doctrinæ diversitas, quod ut citra stre„pitum, & scandalum curare possimus, „omnes uno ore intercessimus, ne ad „publicam interdictionem dictorum „librorum procederetur, cum id abs„que gravi multorum offendiculo, & „auctoris libellorum perpetua infamia „fieri non possit, & nunc abunde suffi„ciat, articulos controversos esse dam„natos, & amplius proponi, & defendi „non posse, cui rei operam diligentem „essemus navaturi, ad quæ dictus D. „Præpositus respondit ob multas, eas„que graves causas in præsentiarum „non posse tradi copiam Bullæ, sed ar„ticulos sua manu transcriptos se Fa„cultati daturum, ne a quoquam igno„rari possint, ea tamen conditione, ut „promitteremus, sicuti illico promisi„mus, quod dictorum articulorum „trans-

„transsumptum a solis Magistris habe- Sæcul. XVI.
„bitur, & præter eos nemini communi- A.C 1567.
„cabitur, donec plenior facultas eos
„communicandi fuerit obtenta, ad-
„dens, multum se probare promptitu-
„dinem nostram in obediendo manda-
„tis Sanctissimi Domini nostri, sed quod
„interdictionem librorum intermittere
„non posset, cum hoc serio sibi esset
„præscriptum: verum cum nos vehe-
„menter urgeremus, & precando in-
„staremus, respondit dictus Præpositus,
„dilaturum se dictorum librorum pro-
„hibitionem, donec secundam jussio-
„nem acceperit, ea tamen lege, ut ea
„superveniente citra moram pareatur.
„De quibus omnibus sic actis, dictis,
„& gestis præfatus D. Præpositus sibi
„a nobis actum tradi petiit, quem illi
„concessimus tenore præsentium litera-
„rum, quas in fidem, & testimonium
„præmissorum fieri, & Facultatis no-
„stræ sigilli applicatione communiri,
„ac per Notarium nostrum subscribi jus-
„simus, ac mandavimus. Datum Lo-
„vanii in dicta Congregatione in ædi-
„bus Venerabilis, & eximii sacræ Pa-
„ginæ Professoris Domini Magistri Ju-
„doci a Ravesteyn de Tileto, die lunæ
„vigesima nona mensis Decembris, an-
„no millesimo quingentesimo sexagesi-

Sæcul. XVI. A. C. 1567.

„mo septimo.„ Porro iidem, qui supra, erant subscripti.

§. XLIX.

Hesselii, & Baji Epistolæ Mechlinensis Vicarii Generalis jussu interceptæ.

Equidem haud immerito hi Doctores Bullæ exemplar sibi tradi, a Vicario generali petebant, eoquod hoc diploma observare jussi essent, atque aliunde circa eorum propositiones dubia, ac contentiones oriri possent, quæ tamen minus expedite dissolvi valerent, nisi illæ cum Bullæ textu conferrentur: necessarium igitur videbatur, ut ejusmodi exemplar Facultati relinqueretur, nam æqua erat horum Doctorum petitio, nihilominus Morillonius id concedere constanter recusabat: magis tamen indulgentem se exhibebat circa aliam petitionem, quæ libros, ex quibus propositiones erant excerptæ, concernebat. Equidem ad supprimendos hosce libros, eorumque lectionem inhibendam nondum publicum edebatur decretum, Vicarius tamen omnia operum illorum, quæ Hesselius, & Bajus ediderant, exemplaria cunctis librariis abripi, eaque ad ædes suas transferri jussit, novumque quemdam libellum jamjam prælo subjectum imprimi prohibuit,

hibuit, non ſine magno Baji mœrore, hic tamen Doctor pacis amore ſeſe demiſſe ſubmittens non ſine proborum admiratione abſtinuit ab omni apologia, vel explicatione, qua ſuas propoſitiones honeſtare potuiſſet: aſt progreſſu temporis hoc negotium magnos ſuſcitavit tumultus, ut ſequentibus annis perſpiciemus. Sæcul. XVI. A.C. 1567.

§. L.

Continuata Religionis diſſidia in Belgio

Cum interea, ne Baji doctrina altiores ageret radices, Doctores Lovanienſes toto ſtudio adlaborarent, hæreſis in Belgio tam magnos fecerat progreſſus, ut Philippus, qui Belgis dominabatur, bellum illis inferre decerneret, diſſuadentibus licet quamplurimis, imo ipſomet ejus Confeſſario, qui Regem ab hoc propoſito dimovere nitebatur. Jam ſupra libro priori memoravimus, quod fœderati Menſe Octobri anno ſalutis noſtræ milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſexto Ruremundæ convenerint, mox tamen conventum hunc ſolverint, eoquod in nullo Religionis articulo inter ſe concordiam ſtabilire poſſent. *Strada de bello Belgico l. 6. Thuan. l. 40.*

Poſtea Orangius Princeps in Hollandiam contendens Antverpienſis Urbis

Sæcul. XVI A.C. 1567. bis Præfecturam Hochſtrato ceſſerat, eumque ibidem permanere voluit. Comes vero Egemontius in Flandriam, atque alii in diverſa loca ſeceſſerunt. Tum Hochſtratus rebellis populi motibus vehementer obſtiterat, unde tumultus brevi ſedatum iri Gubernatrix ſpem conceperat, atque ſeditionis, ut illos ad ſua ſtudia pertraheret, jamiam blandiri cæperat, nec minus Egemontius haud obſcura ſui in Regis obſequium ſtudii ſpecimina edere credebatur, ac inſuper Hochſtratus Mechlinienſem populum in officio continebat, Princeps vero Orangius quosdam rebelles Trajecti plectebat: nihilominus ſeditioſi Brugæ, & Valencenæ novos tumultus ſuſcitabant, atque in poſteriori hac urbe Eccleſiam ſancti Vedaſti devaſtabant. Re comperta Margarita Parmenſis Belgii Gubernatrix, ubi ſe ſatis viribus firmatam viderat, Philippo Norcarmio a ſancta Aldegunde, qui pro Marchione Bergenſi in Hiſpaniam miſſo Hannoniæ Præfectum agebat, injunxit, ut præſidiarios milites Valencenæ urbi imponeret, populumque contineret.

§. LI.

Valenca Gubernatricis juſſu obſeſſa.

Thuan. & Strada l. c. Itaque Norcarmius juſſa executurus copias ſuas urbi propius admovit: verum

verum adventanti occurrebant missi a Valenceno Magistratu Oratores, affirmantes, se Regi, ac Gubernatrici fidos fuisse ad eam diem, atque in posterum futuros: insuper, quot milites inducturus esset, interrogabant, ac rogabant, ut quam pauciſſimis contentus esset. Ast mane, quo tempore accepturos se præsidium polliciti erant, alii a primis oratores veniunt, narrantes, hæreticorum opera per Urbem ea nocte volitantium effectum esse, ut populus mutata sententia decreverit, præsidiarios non admittere, causſas Gubernatrici perscripturus. Sæcul. XVI. A. C. 1567. *Grotius Annal Belg. l. 1. hoc ann.*

Hæc agendi ratio tantopere Gubernatricem offendit, ut dispositis omnibus ad obsidionem necessariis, Norcarmio epistolam primo indignationis impetu scriptam mitteret, dato negotio, ut eandem Magistratui exhiberet, priusquam urbem aggredi inciperet. In hisce literis præcipiebatur Regis nomine Valencenatibus, ut quatuor equitum turmas, totidemque signa peditum protinus acciperent, ac Norcarmio Provinciæ Præfecto parerent: si abnuerent, pro Regis, ac Patriæ hostibus se habendos scirent. Illi obstinate id recusant, ideoque edicto Regio proscribuntur, ac bona eorum publicantur, cujus facti rationem Gubernatrix ad singulas provincias perscripsit. Hac

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

Hac severitate conjurati non parum turbabantur, eo potissimum nomine, quod Norcarmius insuperhabita hyemis importunitate urbem cingere jussus esset.

§. LII.

Quoddam Conjuratorum agmen prope Tornacum profligatum.

Cum interea exeunte Mense Decembri Anno Christi millesimo quingentesimo sexagesimo sexto hujus Urbis obsidio pararetur, circa Tornacensem agrum quatuor Gheusiorum millia sub signis apparuere, Duce Joanne Soreano: porro consilium iis erat, Insulas urbem Gallicæ Flandriæ Principem invadendi, nam ad id exequendum spem fecerant consistoriales aliqui mercatores, qui in ea urbe plures, ac ditissimi cum Fœderatis clandestina fovebant consilia. Verum Norcarmius mandata acceperat, ut hostium molimina admoto milite, quem prope Valencenam habebat, præveniret, prius vero rem conferret cum Joanne Rasslinghemio Insularum, Duaci, & Orchesii Gubernatore, qui non ita pridem ex conjuratis plusquam trecentos Armentarienses, plerosque militiæ rudes aggressus profligavit, plusquam eorum ducentis trucidatis, reliquis cum summa ignominia in fugam actis.

Hæc

Hæc clades fœderatos ab Insulis recedere, ac Lannojum versus contendere compulit, cum autem eis urbis portæ occluderentur, Norcarmius fugitivos insequendi spatium, eosque aggrediendi opportunitatem nanciscebatur: ast cum copias suas in aciem collocare pararet, animadvertit Gheusios campestri, apertoque prælio impares, in locum impeditum, clausumque, ac saltui proximum paulatim abscedere: ergo tres immittit illuc sclopetariorum cohortes, manipulis aliquot hastatorum immissas, ipse cum equite secuturus. Gheusii sustinuere strenue impetum a principio, explosis aliquot, quæ disposuerant in aditu, minoribus tormentis: licet ecquidem aliqui eorum caderent, submissis tamen aliis, atque aliis, facile inter eas loci angustias Norcarmianos ingressu arcebant: sed aperto tandem hastarum vi aditu, irrumpentibusque equitum, peditumque signis fœderati illico pedem referunt, confusisque ordinibus terga vertunt: ubi in fuga, in qua plus periculi, quam in conferta, constantique pugna, pecorum more cæsi, pauciſſimi ex tanto numero diversis per saltum itineribus evasere cum Duce Soreano, qui in fuga vulneratus est: Norcarmius vero sex tantummodo suorum delideratis, ac novem

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

Sæcul. XVI. A. C. 1567.

vem hostium signis, viginti campestribus tormentis, doliisque duobus nitrati pulveris potitus victor evasit.

§. LIII.

Norcarmius Tornacum ad deditionem provocans, urbemque ingrediens.

Strad. & Thu. l. c.

Hujus victoriæ opportunitate Norcarmius utendum ratus copias suas Tornaco admovet, missoque Tubicine præcipit Gubernatricis nomine, ut Tornacenses præsidiarium militem protinus acciperent: si abnuant, aut morentur, se armis victricibus in eos usurum minitatus. Tornacenses, audita ab iis, qui profugerant, suorum strage, ac repentina, armataque Norcarmii denuntiatione perculsi, cum spatium, rationemque consultandi & victor ad portas, & intra animos pavor excluderet, sese Ducis fidei, clementiæque committunt: ergo ille triumphanti similis urbem ingressus statim populum exarmat, missis, qui per urbis domos arma, telaque omnia inde auferrent, atque in arcem comportarent. Dein rebellionis incentores in carceres conjecit, atque Episcopum, & clerum in locum, gradumque revocavit, & postremo Consistoriis, atque hujusmodi cœtibus, plerumque seditionum officinis, penitus disturbatis, interdictisque, hæreticæ factionis ner-

nervos in ea civitate omnes plane succidit, quosdam vero ex spuriis Ministris, ac nonnullos cives, qui pertinacius hæresi suæ inhærebant, extremo supplicio affici jussit. His peractis Norcarmius Gubernatricis jussu Tornaco præfuit, pro Montinio in Hispania degente, Joannem vero Crojum Reusii Comitem, atque octo militum signa in urbe reliquit, præter quadringentos, & quinquaginta arcis præsidiarios: postea Norcarmius ad Valencenæ obsidionem confestim rediit oppugnationem aggressurus, quam quidem Philippus II. Hispaniæ Rex minus ratam habere videbatur, aucta vero obsessorum pertinacia sententiam suam mutare cogebatur. Sæcul. XVI. A.C. 1567.

§. LIV.

Valencena a Norcarmio Barone capta.

Gubernatrix ut pristinæ Regis voluntati obtemperaret, nil intentatum, inausumque reliquit, quo rebelles lenitatis via ad officium revocaret: quapropter visum ei est ad illos mittere e Proceribus duos, Lamoralium Comitem Egmontium, & Philippum Crojum Areschoti ducem: si forte, qua erant authoritate, ad saniora consilia retrahere illos possent: porro hi quidem evocatis ad colloquium Valencenatum Legatis, *Strad. l. 6.*

Sæcul. XVI. A.C.1567.

gatis, ut se dederent, ac præsidiarios milites in urbem suam reciperent, hortabantur, atque eos his verbis alloquebantur: „Frustra expectatis exteri mi„litis subsidium, hinc nil vobis reliquum, „nisi quod rebellionis vestræ culpam „pœnitentia expietis, atque Regis in„dignationem, necnon patriæ vestræ „exitium, dum adhuc licet, obsequio, „ac submissione redimatis.„ Verum spretis cunctis hisce rationibus ambo Proceres rebellium contumaciam vehementer indignati recesserunt, dato negotio, ut Norcarmius obsidionem urgeret, urbemque sine ulla cunctatione toto impetu aggrederetur: ergo oppugnationi initium datur, tanto obsidentium ardore, atque armorum successu, ut nondum percurso quatuor horarum spatio validiora propugnacula penitus essent eversa: unde territi eo principio cives, duos Tubicines miserunt, ac Norcarmium rogaverunt, ne gravaretur audire fide publica Valencenæ Legatos de tradenda urbe mox acturos. Advenerant circa vesperam hi Deputati numero viginti, sed eos irridebat Norcarmius, continuavitque nocte tota oppugnationem, nullo temporis spatio relicto ad muros reficiendos: mox vero prima diei luce alii advenerant Deputati, qui clementiam exorantes, sese

Gu-

Gubernatricis arbitrio dedere. Tenuit ea oppugnatio triginta sex horas perpetua contentione, feruntque ter millies explosas murales machinas, mænium, quam hominum majori strage. Sæcul. XVI. A. C. 1567

§. LV.

Populus armis exutus, & seditionis Authores capti.

Norcarmius eadem die, quæ Palmarum Dominica, ac Mensis Martii vigesima quarta erat, urbem cum tredecim peditum signis ingressus obvios per vias habuit mulierum, ac puerorum cœtus, arborum ramos manu præferentium, ac simul flebili voce fidem, misericordiamque Victoris implorantium, quibus benigne submotis, sine cujusquam cæde, aut direptione domus, quamvis civium opulentia invitaret, & contumacia mereretur, in curiam ascendit, ubi primum, prout in mandatis habebat, cives exarmavit, necnon tormenta bellica, ac reliquum belli apparatum civitati ademit. Dein instituta quæstione adversus rebellionis principes, sectarumque hæreticarum buccinatores, ex illis sex, & triginta in carcerem protinus conjecti fuere: Ministrorum tamen nemo capi tum potuit, eoquod unaomnes clam urbe egressi essent, quamvis portæ aut statim clausæ. *Thuan. & Strad. l. c.*

Sæcul. XVI. A. C. 1567.

aut inſeſſæ militibus fuiſſent: verum illi ex ſua ad oppidum Sancti Amandi fuga retracti, & cuſtodia diu retenti, ac poſtea juſſu Guidonis de Bres, & Peregrini de Grangia cives quidem gladio, hæreſum vero præcones, atque ex militibus aliqui ſuſpendio necati, & poſtremo Magiſtratus, quæſtoresque, ac rerum publicarum Curatores gradu omnes amoti fuere, inſuper ademptis publicis immunitatum tabulis, ac privilegiis civitas mulctata eſt, donec a Rege illa iterum inſtaurarentur. Hæc, uti geſta erant, omnia Regi præſcribens Gubernatrix, adjectisque eorum Ducum, militumque nominibus, qui in obſidione, oppugnationeque laudem præ ceteris meruerant, rogabat, ut ex eorum bonis regio ærario addictis remunerari ſibi liceret illorum virtutem, ac fidem, qui in hac occaſione ſingularia fidei ſuæ ſpecimina ediderunt: rebus itaque in hunc modum Valencenæ compoſitis, ac ſacris ædibus, earumque cultu rite reſtitutis, evocatoque eam ob cauſſam ex Arteſia Attrebatenſium Epiſcopo, octo militum cohortes urbi imponebantur, ut ille Religione, hi metu populum continerent.

§. LVI.

§. LVI.

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

Juramentum a Gubernatrice Proceribus, & Magiſtratibus impoſitum.

Interea Gubernatrix Regem brevi in Belgium profecturum edocta, id urgendum putabat, quod jam pridem moliebatur de Proceribus, & Magiſtratibus, ut jurati ſponderent, ſe adverſus illos, qui læſæ Majeſtatis rei declarabuntur, nullo excepto fidelem operam Regi navaturos. Hoc juramentum Gubernatrix non ex eo, ut aliquorum animos ſatis ſibi aliunde perſpectos exploraret, exigebat, ſed id faciebat, ut eos minore invidia aut exauthoraret, ſi ſacramentum abnuerent, aut plecteret, ſi fallerent fidem, eoque Belgium nulla ex parte impacatum Regem acciperet. Cœperat id conſilii Gubernatrix ab anni hujus initio, reque ad Senatum relata addidit, gratiſſimum ſibi fore, ſi Proceres ipſi exemplo præirent, ceteris pluribus dein facilius ſecuturis. Primus rem probavit, promiſitque Sacramentum Comes Petrus Erneſtus Mansfeldius, ſecutique ſunt ejus exemplum Areſchoti Dux, & Comites Egmontius, Meganus, ac Barlamontius, atque uti tunc ſpoponderant, ita poſtea jurejurando firmarunt. Aſt Henricus Brederodius, a quo tanquam *Stradal. 6.*

Sæcul. XVI. A. C. 1567.

in Regis ditionibus constituto, ac unius ex quatuordecim Belgicorum equitum centuriæ Ductore Gubernatrix per certos nuntios, & compositis deinde literis exegerat Sacramentum fidelitatis, diu tergiversabatur, & postremo cum juberetur regimen equitum deponere, centuriam recusato jurejurando remisit. Abnuerunt quoque Sacramentum, quamquam paulo civilius, Comites Hochstratanus, Hornanusque, qui dicebant, Sacramentum, quo se superioribus annis obstrinxerant, satis esse. Accepta hac repulsa Gubernatrix Hochstratum Comitem Mechliniæ Præfectura semovit, eamque Baroni Semerio integræ Religionis, ac fidei viro demandavit.

§. LVII.

Orangius Princeps recusato Sacramento suis dignitatibus cedens.

Strad. l. c.

Postea Orangius Princeps recusato etiam Sacramento Gubernatrici scribens inter alia monuerat, ut Hollandis, Zeelandisque, atque Burgundis quemdam Præfectum designaret, eoquod ex Regis sententia intelligeret, quod ipse harum Provinciarum regimini cedere deberet. Hæc propositio Gubernatricem suspensam tenebat, cum hunc Principem aperte inimicum sibi nollet, cui subi-

Sæcul. XVI. A.C.1567.

subigendo satis virium nondum haberet: mittit igitur ad eum Antverpiam Joannem Baptistam Bertium, suum a secretis ministrum, qui illum privata curantem reperit, eique epistolam, qua Gubernatrix ejusdem Bertii dictis fidem haberi volebat, obtulit, ac multis ostendit rationibus, quod consilium deponendi Præfecturas, nec Gubernatrici, nec cuiquam Procerum probaretur, cum id non solum esset provinciarum necessitatibus importunum, atque ipsi Orangio Principi indecorum, sed etiam hujusmodi Præfecturas a Rege traditas, nec Gubernatrix alicui adimere, nec ipse Rege haud prius consulto pro suo arbitrio deponere posset: ideo resumeret quamprimum publicas curas, perpenderetque, non temere postulari a Rege, ut in communi Provinciarum tumultu ipsi Provinciarum Præfecti, instaurato Sacramento, studium, operamque suam ostentarent. Ad ea Princeps Orangius præsente, qui forte supervenerat, Hochstratano Comite respondit: „ Multis, „graviſſimisque de cauſſis, Sacramen„tum abnui, nam primo ex iis, qui „præceſſerant, Provinciarum Præfe„ctis nunquam exactum id fuit: inſu„per, cum fidem meam jam pridem Re„gi juratus obligaverim, ſicuti fecerunt „Proceres alii, qui Regis in ditione

Sæcul. XVI. A. C. 1567.

„censentur, ideo videri possem, ac si „adversus promissa peccassem, eoquod „ad ea rursus jurejurando adigerer, præ„terea juravi, me mearum Provincia„rum privilegia servaturum, defensu„rumque, si autem nunc forte quid con„tra illa imperaretur, parere imperanti „non possem, impeditus jurisjurandi „Religione, & tamen morem gerere co„gerer, si jurarem in præsentia, factu„rum me, quidquid Regis nomine ad„versus quoscunque imperatum sit: ad „hæc in oblata mihi jurisjurandi for„mula Imperator non excipitur, cui be„neficiario jure cum sim obstrictus, nun„quam in illum arma sumam, immo „nec ibi excipiuntur filii, aut amici, „uti Cliviæ Dux, aliique non pauci, „quibus bellum inferre nullatenus po„tero: his accedit, quod multa quoti„die in eos, qui in Catholicorum nu„mero non sunt, edicta proponantur, „quorum ego minister esse nolo, refu„giente animo ejusmodi supplicia ob „causam Religionis irrogari solita; cum „etiam ex eo Sacramento cogi possem, „ad uxorem meam ultimo supplicio ma„ctandam, quippe Lutheri secta imbu„tam: denique, & hoc mihi perpen„dendum venit, quod is, qui Regis „nomine in Belgio brevi imperaturus „adveniret, posset esse hujusmodi vir,

„cui

„cui subjicere me haud sane decorum „generi meo ducerem, prout fieret, si „forte veniret Albæ Dux;„ enimvero Albæ Ducis, prout fama ferebat, adventus turbabat Oranium Principem, qui sibi haud tutum cum eo commercium esse posse, existimabat. Tandem Bertius ad singulas Oranii rationes respondens eundem rogabat, ut antequam hoc consilium caperet, cum Egmontio Comite, aliisque nonnullis, quoscunque seligere vellet ex Belgii Proceribus, colloquium hac super re haberet. Sæcul. XVI. A.C. 1567.

§. LVIII.

Colloquium Oranii Principis cum Egmontio Comite

Annuens huic conditioni Oranius Princeps Villabrocum pagum, Bruxellas inter, & Antverpiam situm, colloquio designat, quo cum hinc Princeps Orangius, inde autem Egmontius, ac Mansfeldius Comites, & Gubernatricis jussu Bertius convenissent, eademque rursus, ac sæpius agitassent, infecta re abiere. Ferunt, Orangium, antequam inde recederet, cum Egmontio Comite seorsum abducto de imminentibus periculis locutum, ac orasse illum, subduceret sese, gravidamque cruore tempestatem ab Hispania impendentem Belgarum Procerum capitibus ne operire-

Sæcul XVI. A.C. 1567

riretur: cum autem Egmontius Comes obsequiorum quæ se præstitisse credebat, fiducia tumidus esset, respondit, quod ipse quidem cuncta sibi a Regis clementia polliceretur, quamprimum hic Princeps pacatas, tranquillasque Provincias cerneret. Ad hæc reposuit Oranius Princeps: *Perdet te hæc, quam jactas, clementia Regis, Egmonti! ac videor mihi, prævidere animo, utinam falso, te pontem scilicet futurum, quo Hispani calcato, in Belgium transmittant.* Hoc dicto tanquam de præsagio suo certus, atque Egmontium postrema vice visurus, eum arcte, nec sine utriusque lacrimis amplexatus abscessit.

§. LIX.

Oranii Principis discessus e Belgio.

Grotius l. c. l. 1. Thu. l. 41.

Orangius Princeps postridie datis ad Gubernatricem literis orabat, ut ea, *quæ nunc egisset, quosque sæpe labores domi, militiæque, pro Regis commodo, ac dignitate pertulisset, benigne interpretaretur ipsa, & Regi in memoriam revocare dignaretur, se certe Celsitudini ejus, quibuscunque demum in terris ageret, addictissimum perpetuo fore.* Post hæc cum uxore, ac familia sua, excepto Philippo filio suo natu maximo, quem Lovanii studiorum causa reliquerat, Bredam oppidum suum petiit, ubi paulum mora-

moratus, Cliviam, & poſtremo Dilemburgum antiquam Naſſaviorum Sedem, exeunte Menſe Aprili, ſe recipit. Sæcul. XVI. A.C. 1567.

§. LX.

Fœderatorum plures orta diſſenſione juramentum exſolventes.

Tum Egmontius Comes Gubernatrici ultro operam offerre, remque curare publicam ſolito intentius cœpit, nam & Sacramentum, uti pollicitus erat, peculiari forma dixit, & diſturbatis per inferiorem Flandriam Conſiſtoriis, oppida nonnulla ipſe ſex peditum ſignis ſtipatus exarmavit, & alienum ſe adeo ab aliquorum Fœderatorum conſilio oſtendit, ut ſe penitus ab eorum familiaritate ſegregaret: poſtquam igitur Fœderati ſe Oranii Principis, & Egmontii Comitis ſocietate deſtitutos cernerent, certatim plures alii fœderi invicem promiſſo renuntiabant, atque eorum quamplurimi ſuam ſecuritatem Gubernatricis præſidio committere ſatius ducebant, quam ſeſe periculoſo diuturnæ oppoſitionis fato exponere: unde hoc Sacramentum, cui antea vehementer reclamabant, a non paucis dicebatur, imo & Hornanus, & Hochſtratus Comites æque, ac ceteri illud nuncupabant, plures vero fuga ſeſe ſubduxerunt. Trajectenſes quoque

Sæcul XVI. A.C.1567.

destinata ad Gubernatricem legatione veniam exorantes anteacta deprecantur, seque futuros pollicentur in potestate Regis, atque Episcopi, nam Trajectum partim Leodiensi paret Antistiti, partim Brabantiæ Duci. Horum exemplum sequebantur Buscoducenses, seu Sylva-Ducenses, necnon Antverpiani, unde Gubernatrix tam prospero, atque inexpectato successu læta omnibus summam indulsit clementiam, atque Antverpiam venire festinavit, ut carissimi populi sui conversionem præsentia sua honestaret.

§. LXI.

Gubernatrix urbem ingressa triumphantis in modum.

Strada & Thu. l. c.

Gubernatrix ut ipsius in urbem ingressus eo augustior, magisque tutus esset, sexdecim lectissimorum peditum signa præmisit Ductore Petro Ernesto Comite Mansfeldio, qui, ne aut exauthorati Antverpiæ milites, aut factiosi cives aliquid forte turbarent, præmissis militarium impedimentorum vehiculis, atque ad viarum capita objectis, veluti pugnaturo agmine urbem intravit, ubi dispositis continenti ordine per vias, ac fora majoribus, minoribusque Sclopetariis excepit Gubernatricem, quæ extremo mense Aprili sequebatur, ingenti

genti prorsus pompa non armatorum modo, qui mille, ac ducenti fuere, sed Magistratuum etiam, Præfectorumque provinciarum, ac Procerum aurei Velleris, Consiliique Senatorum: igitur Gubernatrix urbem ingressa Dei Matris Ecclesiam quam furentes hæretici devastaverant, recta petebat, ubi solemniter decantato gratiarum hymno ipsa dein animum ad ordinandam rempublicam intendit, ac prima quidem Sacrorum, Religionisque cura fuit; præprimis enim evocato Antverpiam Cameracensi Episcopo, aras, ac templa, quæ sacrilegi aut diruerant, aut profanaverant, restitui, & statis ceremoniis expiari jussit, & de doctis, atque impigris animarum Pastoribus providit. Dein ad civitatis administrationem conversa quæstiones instituit de rebellionis capite, deque Magistratuum sive ignavia, sive perfidia, ac simul indicem armorum, quibus populum exuerat, confici præcepit. Sæcul. XVI. A.C. 1567.

§. LXII.

Protestantium Germaniæ Principum Legatio.

Rebus omnibus ita a Gubernatrice dispositis nuntiatur, adventare Legatos a Saxone, & Brandenburgio Imperii Septemviris, a Wirtenbergensi Duce, *Strad. l. c.*

Sæcul. XVI A. C. 1567.

ce, Marchione Badenſi, atque ab Haſſiæ Landgravio miſſos, qui Gubernatricem adeuntes eidem libellum ſupplicem porrigebant, cujus ſumma hæc erat: „ Proponimus Confeſſionem Au„guſtanam, quæ Evangelio magis, quam „Religio Catholicorum conſona eſt, ideo „hanc in inferiori Germania libere com„plectendam, aut ſaltem edictis, ſup„pliciisque non vetandam poſtulamus „ac ſimul ſuperioris Germaniæ Princi„pes orant, ne populi cetera innoxii di„vexentur hoc nomine, Hiſpanicæque „cenſuræ minis, ac pœnarum immani„tate plectantur.

§. LXIII.

Gubernatricis reſponſum ad hoſce Oratores ad alloquium admiſſos.

Hac Oratorum temeritate Gubernatrix acriter offenſa eos abeſſe voluit, ut hac ſuper re liberum deliberandi ſpatium haberet; equidem illa hos ſine reſponſione remittendos cenſebat, aliis tamen videbatur, per Scarembergium hæc eſſe his Legatis reponenda: „ Ea, quæ de Religione dixiſtis, „reſponſo indigna ſunt: ea autem, quæ „pro excuſanda rebellium, impiorum„que contumacia differuiſtis, oſtendunt, „Germanos Principes, minus fidei ha„buiſſe literis Hiſpaniarum Regis, ac „Bel-

„Belgii Gubernatricis, quam seditioso- Sæcul XVI.
„rum hominum querelis, contra quos A.C.1567.
„eversa, expilataque templa, & illa-
„ta vis Magistratibus, & excitati ad ar-
„ma populi magnam, si superis placet,
„innocentiam contestantur: ideo nostræ
„Gubernatricis nomine illos, a quibus
„missi fuistis, admonete, ut Regnorum
„curam nostro Regi permittant, neve
„per ea turbulentorum patrocinia tur-
„bas in alienis provinciis foveant „
Ad ea subjecerunr Legati, se tantum-
modo oratum venisse pro Augustanæ
Confessionis sociis, qui culpa vacui ha-
berentur: verum nihil ultra eis respon-
sum est, quartoque, ex quo venerant,
die sine aliquo responso dimissi sunt, ubi
non dissimularunt offensionem, qua mo-
dum, quo excipiebantur, indignati
sunt.

§. LXIV.

Fœderati cæsi, atque in Hollandia fugati.

Nondum hi Legati excesserant urbe, *Thuan. & Strad. l. c.*
cum Nuntii de conjuratis in Hol-
landia fusis, deque ejecto inde Brede-
rodo perferuntur, quippe rebellium
ferme quatuor millia hanc regionem ex-
cursionibus, prædisque divexabant, eo-
rumque quamplures Amstelodamum in-
vadere parabant: ast prodeunte illis ob-
viam

Sæcul. XVI. A. C. 1567. viam Megano Comite, non modo ſpe potiundæ urbis fruſtrati, ſed etiam eodem inſequente, in Vaterlandiam fugere compulſi ſunt, ſed neque hic diutius ſecuri ab armis Megani fuerunt, ideo conſcenſis navibus, Friſiam petebant, ubi tum vento obnitente in Geldriam delati, diſperſique ſunt, atque alii in alias terras, omnes e Regiis provinciis elapſi ſunt, atque una tantummodo navis, in qua præda omnis ex Hollandiæ templis erepta vehebatur, devenit in Erneſti Mulartii manus, quem ad inſequendos fugitivos cum inſtructiſſima triremi paulo ante miſerat Arembergius Comes, ubi Milites ſpoliati omnes armis, ac præda eis erepta fuit, Duces autem, ac primarii quique, partim Harlingæ cuſtoditi, partim in Viluordianum carcerem Margaritæ juſſu traducti, ac paucis poſt menſibus, ſub Albano Belgii Gubernatore, ultimo ſupplicio affecti ſunt.

§. LXV.

Brederodus animo dejectus, & relicta Hollandia mortuus.

Strad. l. 6. Supererat pertinax Brederodus, qui ob ſuorum cladem animo fractus rebus ſuis propere compoſitis paucos famulos in arce Vianna reliquit, ac cum uxore, & reliqua familia Emdam Friſiæ

siæ Orientalis urbem ad Amisiæ flumi- Sæcul. XVI. A.C. 1567.
nis ostium sitam appellit: sed ibidem parum honorifice susceptus, Bremam in Vestphalia contendit, atque inde mutata iterum sede incertus animi pariter, ac loci, seque omnium ludibrio exponi indignatus, tandem ad Comitatum Schauemburgium in Germania auffugit, ubi cum copias aliquot contrahere pararet, repentino morbo correptus emota furiis mente infelicem animam exhalavit.

§. LXVI.

Universa Hollandia Gubernatrici subdita.

Brederodi fugam subsecuta est univer- *Strad. l. c.*
sæ Hollandiæ deditio, præprimis enim Viannenses ablegatis Deputatis seditionis veniam petebant, ac militare præsidium deposcebant: ast tum eisdem utrumque fuit denegatum, quippe in Regis adventum dilata est venia, placuitque Senatui, ut Vianna mœnibus nudaretur, arx vero a Brederodo contra Gubernaticis imperium exstructa everteretur. Præterea Amstelodamum, Lugdunum Batavorum, Harlemum, Delphia, ceteræque urbes ultro præsidia partim a Megano Comite, partim a Norcarmio accepere, nec minus idem Middelburgi, aliisque Zeelandiæ urbibus,

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

bus, necnon Groningæ, Daventriæ, totaque in Frisia factum. Denique nulla per Belgium urbs, oppidumve nullum, nulla uspiam arx, aut pagus fuit, qui certatim ejectis hæresum magistris, ac seditionum incentoribus non sese Regis arbitrio, clementiæque tradiderit.

Interdicebantur etiam penitus Aldenardæ hæreticorum conciones, ut vero Protestantes Brugæ conventus suos agere prohiberentur, ad illum locum, ubi ejusmodi sermones fieri consueverat, quidam fuere deputati, qui adulterati Evangelii Præconi præciperet, ut altera die coram Magistratu compareret: verum hic Ministellus adeo non his jussis parebat, ut etiam fuga sibi consulere properaret. Paulo post alius quidam, qui violata Principis lege, ac Magistratus interdicto publice declamare ausus fuerat, carceri dabatur, quæ severitas tantum Ministris timorem incusserat, ut imposterum a concionibus omnibus abstinerent. Præterea omnia templa ubique fuere reparata, necnon priscæ constitutiones circa Religionem innovatæ, ac parvuli quoque, qui Protestantium ritu fuere baptizati, partim ad Matrum conscientias ab anxietatibus liberandas rursus sacro fonte tingebantur, partim id fiebat, quia debita ma-

materia, & forma ab Ecclesia præscripta forte non fuit adhibita. Denique Fana Protestantium magnifice, quantum per temporis angustias licuit, exstructa dejiciuntur, tanta populorum in id festinantium contentione, ut Gandavi, nec quidem penitus evoluto unius horæ spatio Lutheranum templum sane peramplum solo æquatum sit. Sæcul. XVI. A C 1567.

§. LXVII.

Gubernatricis anxietas ob plurium discessum e Belgio.

In tantæ fælicitatis, ac prosperi successus cumulo nonisi una res Gubernatricem non mediocriter angebat, quod scilicet Belgarum plurimos videret, non impetrata præteritorum venia, ac venturi ex Hispania exercitus fama perculsos alio commigrare quotidie, ingentique damno civitatum, ad finitimos populos opificia, & mercaturas, atque adeo lucra transferre: idcirco Regem sæpius admonuerat, ut aut ipsi hanc facultatem condonandi, componendique omnia tribueret, aut potius ipse, non tamen adscita ab armis formidine, sed innata clementia, in provincias suas jam pacatas, jamque obsequio promptas adveniret, ubi erga cunctos misericordem se exhibeat, ac potius be-

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

nignum Patrem, quam ſubditorum Dominum agat.

Equidem Rex his monitis expugnatus videbatur: verum cum illius in Belgium itineris fama per Hiſpaniam percrebeſceret, ſuum conſilium mutare coactus pro ſe mittere ſtatuit Albæ Ducem, nihilominus, quod ipſus in Belgium iturus eſſet, paſſim ſpargi permittebat.

§. LXVIII.

Albæ Dux cum exercitu in Belgium miſſus.

Strada. l. c. Thu. l. 41. Spond. hoc ann. n. 10.

Ergo Albæ Dux triremibus, quas Joannes Andreas Auria Regis juſſu advexerat, Carthagenæ conſcenſis die decima Maji vela facit, claſſisque ſecundis uſa ventis Genuam appellit: cum vero Albæ Dux febri corriperetur, una cum quatuor triremibus Niciæ ſubſiſtere coactus, poſtea ipſam hanc urbem ingreſſus eſt. Conduxerat is ibi quatuor recentis militiæ centurias eo fine ſelectas, ut veteranorum militum pro Belgio deſtinatorum præſidia novis hiſce tyronibus augeret.

§. LXIX.

Dux Bruxellas ingreſſus, ac Gubernatricem inviſens.

Poſtmodum Albæ Dux itinere per Sabaudiam arrepto, in Belgium conten-

tendit, ac die vigesima secunda Augusti Bruxellas pervenit, ubi mox ad Gubernatricem invisit, quacum nonnisi per breve tempus tunc colloquebatur: altera vero die ad eandem Regis literas a se ex Hispania delatas transmisit unacum transcripto diplomate mandati, in quo summam armorum præfecturam per universum Belgium Philippus eidem Duci attribuebat, integra rerum civilium administratione penes ejusdem Regis Sororem relicta. Eadem die ad illam invisendam Dux processerat, omnemque venerationem, ac submissionem Cæsaris Filiæ, & sui Principis Sorori debitam exhibuerat, recedentibus autem illis, qui eum comitabantur, ampliora proferebat Regis mandata, quibus ultra summam armorum præfecturam, etiam illi rerum, quæ ad religionem spectarent, cognitio attributa erat, cum potestate Magistratus plectendi, exauctorandi, alios sufficiendi, gratiam delictorum faciendi, civili aliarum rerum administratione salva penes Parmensem remanente: quoniam vero suboriri controversia poterat super iis, quæ ad bellicam rem, & religionis causam, atque ad civilem administrationem pertinerent, additum erat, ut arbitrium ejus rei penes Albanum esset, qui, quæ suæ functionis essent, & quæ ad Guber- Sæcul. XVI. A.C.1567.

Sæcul. XVI A.C. 1567.

natricem spectarent, unus cum plena auctoritate dijudicaret. Verum de hac potestate adeo magna haud immerito querebatur Gubernatrix, indignata, quod Vir, qui tamen generis nobilitate ipsi longe inferior erat, tam ampla auctoritate decoraretur.

Ceterum Albæ Dux distributis prope Bruxellas per Brabantiam copiis edito quodam scripto ad libellum superiore anno oblatum Regis nomine respondit, revocatisque Caroli V. ac Philippi Regis de Religione, & inquisitione decretis, eorum moderandorum, ordinumque Belgii convocandorum spem omnem præcidit: insuper dein datis ad singularum provinciarum ordines fiduciariis literis, quid sibi a Rege mandatum sit, illis significabat, hortatus, ut Regi se morigeros præbeant, arma deponant, & Majorum sacra colant: præterea typis ad faciendam majorem auctoritatis sibi a Rege creditæ fidem Diploma regium excudi jussit: cum autem inter Arcana Albano Duci a Rege commissa præcipuum illud fuisset, ut suspectos Proceres in potestatem redigeret, ideo hac potestate absque ulla cunctatione utendum ratus Egmontium, & Hornanum Comites, plurimosque Nobiles, quos sub variis obtentibus Bruxellas accersebat, comprehendi jussit. Hæc agendi

agendi ratio Gubernatrici horum omnium insciæ summopere displicebat, hinc Machiavellum in Hispaniam ablegabat ad Regem, obsecrans, ut sibi e Belgio discedere liceret; obtenta igitur facultate, atque imminutæ suæ auctoritatis reliquiis in Albæ Ducem translatis sese ad discessum parabat. Sæcul XVI. A.C. 1567.

§. LXX.

Auspicia Regiminis sub Albæ Duce.

Itaque Albæ Dux hac cessione potentior factus, atque ad Belgium pro summo imperio administrandum regia auctoritate firmatus, duodecim Judicum Senatum erexit, cui ipsemet præerat, ut eorum omnium, quæ præteritos tumultus concernebant, plena ibidem haberetur cognitio: equidem ab initio nonnulli Proceres Flandri, atque inter eos Arembergius, & Barlemontius saltem specietenus ad hunc Senatum vocabantur: verum hi nunquam comparuerunt, hinc iis Norcarmius subrogatus est. *Thu. l. 41. n. 3. Strada l. c.*

§. LXXI.

Duodecim Judicum Senatus ab Albæ Duce institutus.

Omnes hi Senatores erant aut Hispani, aut hujus Nationis studiosi, quorum nomina erant hæc: Joannes

Sæcul. XVI A.C. 1567

Strada l. 7. Grotius Annal. l. 2. p. 29 Thu. l. 41.

Varga, & Ludovicus Delrio Hiſpani Jurisconſulti; Hadrianus Nicolaus Curiæ Geldrenſis Cancellarius, Joannes Porta, Jacobus Heffelius, Joannes Blazerus Boſius Regius cognitor, ac Jacobus Torrenſis Scriba. Horum jurisdictio poſtea contra privilegia populorum, Curiarum auctoritatem, ac ſupremum Belgii Senatum in primis ab Albano Duce prorogata eſt, adempto etiam appellationum beneficio, & attributa plena eorum omnium cognitione, quæ ad Religionem, ac perduellionis crimen pertinent: porro iſtorum poteſtas ultra modum ampliata eſt, adeo, ut nullum ferme diſcrimen inter hunc Senatum, & Inquiſitionis Hiſpanicæ Tribunal intercedere crederetur. Rebus ita diſpoſitis Tornaci, Mechliniæ, Gandavi, & Antverpiæ complures in carceres ſunt conjecti, & horum criminum poſtulati, ex quibus plurimi ad ſupplicium rapti ſunt, tanto omnium odio, ut conſilium non pacis, aut juſtitiæ, ſed turbarum, ac ſanguinis Tribunal vernacula lingua ad id voce compoſita (*) vulgo appellaretur.

§.

(*) In lingua Belgica hoc judicium vocabant: den Bluſtradt.

§. LXXII.

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

Arx Antverpiæ Ducis jussu ædificata.

Paulo post Albæ Dux Antverpiam venit, ubi arx in Kylio suburbio meridiem versus spatiosa exstrui cœperat, repleta ab ea parte urbis fossa, & Groneburgia porta, venerandæque antiquitatis turre solo æquata. Porro illa a Paciotto Sabaudo, qui arcem ad Augustam Taurinorum ab Emanuele Philiberto Sabaudiæ Duce nuper erectam extruxerat, ex Chapini Vitellii, & Comitis Serbelloni equitis Hierosolymitani Hungariæ Prioris consilio construebatur, eaque secundum quinquaregularem formam disponebatur, atque istud opus festinatis operis Albani jussu deproperabatur, bis mille hominibus laborem continuantibus: in cujus rei sumptus Antverpienses quadringenta florenorum millia contulere, quæ ex centesimæ, & decimæ erogatione imperata resarcirentur: porro id eo propensius ab eis factum, quod urbem præsidiario milite exoneratum iri sperarent, quamvis dein nullum ex ea levamen senserint; quippe Albericus Lodronius cum aliquot Germanorum signis urbi impositus est. *Thuan. l. c.*

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

§. LXXIII.

Galliarum Rex cum Helvetiorum præsidio Meldis profectus.

Thuan. l. 42. Mezeray abrege chron. t. 5 pag. 152.

Cum interim in Francia Proteſtantes ob Bajonnenſe colloquium, cujus ſupra meminimus, exacerbati haud ignorarent, quod ad plectendam eorum temeritatem, illosque eliminandos conſilia agitarentur, hinc ſub idem tempus arma capeſſentes omni ex parte copias contrahebant, tam rapido furoris ſui progreſſu, ut Regem Pariſios revertentem, ac Meldas venientem Princeps Condæus, qui eum cum pluribus equitum ſignis inſequebatur, jamjam cingeret: cum ergo Montmorentius Conneſtabilis Regem obſideri, atque in loco tam importuno facile ad iniqua pacta compelli vereretur, hinc noctis beneficio inde ſecedere, ac Pariſios confugere, optimum fore cenſuit: ergo integra nox, quæ vigeſimam ſeptimam a vigeſima octava die ſegregabat, adornando itineri inſumitur; atque Helvetii in armis eſſe jubentur, qui cum incredibili lætitia, ac jubilo hunc honorem ipſis delatum acceptabant, atque Belliducis ſui Fifferi, qui Regem ſuorum fidei, ac ſuæ Nationis fortitudini penitus commiti, a Senatu petebat, oratione animati, palam profitebantur, ſe una

una omnes nullo excepto aut mortem oppetituros, aut tuto Regios Principes Parisios usque conducturos: ergo Rex mane circa quartam diei horam Meldis egreditur, comitantibus eum Aulæ suæ Proceribus, Regio Senatu, ac Nobilibus Matronis, quos omnes Helvetii agmine in quatuor acies explicato ita potenter undique cingebant, ut totam Aulam veluti valido propugnaculo inclusam, defensamque tenerent. Sæcul. XVI. A. C. 1567.

§. LXXIV.

Rex cum Regina Parisios feliciter veniens.

Albescente jam die Condæus Princeps, quem Andelotus sequebatur, cum suis copiis accurrere audebat: quinimo dum Rex quartam circiter itineris leucam confecerat, sexcenti equites illum adoriebantur, qui tamen attoniti hærebant, cum Helvetios cantare audirent, & pro more suo, cum ad certamen sese accingunt, terram osculantes, inclinatoque capite hastas suas decussatim tenentes, aditumque sibi per vim aperire paratos cernerent, hinc Princeps eos obruendi spe frustrabatur, postquam vero Andelotus, & Rupifulcaldius unacum quingentis circiter peditibus a via declinaverant, rursus quo globi ictus pertingere posset, *Thuan. l. c.*

Sæcul XVI. A.C. 1567.

propius accurrerunt, ſuosque ſclopetos in primam Regii præſidii aciem exonerarunt, quin tamen Helvetii inde territi, aut itineris ordo interruptus fuiſſet: cum autem Conneſtabilis vereretur, ne incaleſcentibus animis ſenſim res ad prælium, invita etiam utraque parte, deveniret, Regi, ac Reginæ auctor fuit, ut diverſo itinere cum delecta ducentorum equitum manu ex aulica nobilitate, cujus præcipui Duces erant Claudius Lotaringus Aumalius, Vetus Villa Mareſcallus, Biro Malavicinerius, & Fonſeca Surgerius, Lutetiam recta tenderent: ipſe vero Conneſtabilis cum Helvetiis, ac reliqua nobilitate eodem ſemper ordine incedens, & frontem inſtanti hoſti per vices vertens Borgetum prope Pariſios venit, exiguo utrinque damno dato, aut accepto, nam ex Helvetiis nonniſi triginta deſiderabantur, Rex vero interea incolumis unacum Regina, omnique aulico comitatu ante veſperam nonniſi quarta hora poſt multa pericula, quibus erat expoſitus, Pariſios venit, quin toto die cibum capere potuerit, unice intentus, lætusque, quod Calviniſtarum furorem evaſerit.

§. LXXV.

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

§. LXXV.

Calviniſtarum conſilia de Rege capiendo.

EQuidem omnino certum non conſtat, quid Calviniſtæ hac aggreſſione ſua moliri voluerint, id tamen vero ſat ſimile videtur, quod ipſum Regem, ejusque Fratres comprehendere tentaverint, ut Regnum pro ſuo arbitrio moderari, omnesque ipſorum conſiliis adverſantes e medio tollere poſſent Hujus ſceleris ſuſpicio præcipue in Principem Condæum cadebat, adeo, ut validæ illum de hac perfidia accuſandi rationes obverſari crederentur: interim ut ut res ſe habuerit, id omnino exploratum habetur, quod Condæus, ceteriquè ſuæ factionis homines conſilii ſui ſucceſſu fruſtrati Clajam adeo perturbati auffugerint, ut per quatuor, vel quinque dies ibidem hærerent deliberantes, quid demum conſilii caperent, vel quo obtentu ſuam perfidiam honeſtarent. *Dupleix hiſt. de France t. 3. pag. 716.*

§. LXXVI.

Deputati a Rege ad conjuratos miſſi, horumque reſponſum.

SUb idem tempus Clajam a Rege ad conjuratos primo Hoſpitalius Cancellarius, Vetus villa, & Morvillerius decernebatur, poſtea autem rurſus ſolus *Thuan. l. 42. la Popel. l. 12.*

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

lus Sanſulpitius, ac denique tertia vice Cancellarius, & Sanſulpitius unacum Lemovicenſi Epiſcopo ad eosdem mittebantur, qui eisdem exponerent, Regi, ac cunctis novum, ac inſolens videri, quod homines nulla injuria laceſſiti inopinato, ac ſine mandato arma ſumpſerint, ac proprium ſuum Regem in ſuo Regno prope invaſerint, peſſimo ſane exemplo, quippe fide, & obſequio, quod Regi debent, labefactatis: ſi autem exteri Principes, niſi prius facta cauſſarum denuntiatione bellum alteri inferre minime audent, multo minus id moliri debuiſſent ſubditi contra ſuum Regem, quod citra perduellionis crimen facere non potuerunt, cum aggrederentur Principem ſuum, cui tamen omne obſequium præſtare tenebantur.

Verum ad hæc rebelles reſpondebant miſſo libello, quem Regi exhiberi poſtulabant, in eo autem rem excuſabant, dicentes, quod ſuorum inimicorum, qui Regis aures ad querelas toties repet tas obſtruunt, adacti fuerint, ut tutelæ ſuæ cauſſa, & neceſſitate potius, quam ſponte ad extrema conſilia deſcenderint. His dictis acerbe in Guiſianos debacchantur, eorumque inquietas mentes, & ambitioſa conſilia acerbis verbis exagitant. Inſuper etiam mentionem fecerunt Bajonnenſis colloquii

quii cum Albæ Duce habiti, hæc asserentes: „nos non latet, quod ibidem „decretum fuerit, ut Condæus Prin„ceps, Colinius maris Præfectus, & „Andelotus, aliique Proceres caperen„tur, idcirco ad arma conclamavimus, „ut nos defendamus, cum aliam tuen„dæ nostræ libertatis, ac vitæ rationem „non habeamus: de cetero autem ar„ma deponere parati sumus, si data „securitate pax æquis conditionibus con„stitueretur „ Sæcul. XVI. A.C. 1567.

§. LXXVII.

Parisiensis urbs a Calvinistis cincta.

Cum Condæus Princeps præteritæ perduellionis haud immemor injuriæ Regi illatæ veniam obtinere desperarit, Parisinam Urbem cingere, ac famis violentia sibi subjicere constituit, donec omnes, qui ferme in universo Regno adversus suum Principem arma sumpserant, sese eidem conjungere possent, eapropter hic idem in mandatis dedit, ut in Aquitania, Delphinatu, Alverniis, Occidania, & alibi æque, ac in Germania copiæ conscriberentur. *Thuan. l. c. Davila l. 4. pag. 205. Mezerai t. 5. pag. 153.*

§. LXXVIII.

Vicina hujus Urbis loca a Calvinistis capta.

Præ-

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

Præprimis Calviniſtæ Monterigolum occuparunt, eoquod ab hac urbe anonna per Campaniæ, & Burgundiæ flumen copioſe advehi poſſet: inſuper Pontem Carentonii, qui Matronam amnem excipit, ſuis armis ſubegerant, Melodunum vero, & Corbolium aggredi non audebant, eoquod ambes urbes, licet exiguæ eſſent, valido tamen præſidio munitas ſcirent, atque earum primæ Crenayus, alteri vero Sourdiſus præeſſet: die tamen quinta Octobris noctu molatrinas omnes inter Templariorum, & S. Honorati portas incenderunt, poſtquam ſancti Dionyſii oppidum jam die ſecunda Octobris ceperant: porro eodem tempore Lanoyus Aureliam opitulantibus hujus Urbis Calviniſtis occupavit, adeo, ut Franciæ Regnum in uno quaſi temporis momento iisdem calamitatibus, a quibus vix erepta fuerat, rurſus per Calviniſtas undique immerſum cerneretur.

Thuan. l. c.

§. LXXIX.

Actum de Calviniſtis ad officium revocandis.

Regina Regem eo inclinabat, ut pacem cum Calviniſtis inire quæreret: illa enim verebatur, ne bello diutius protracto tota auctoritas penes Conneſtabilem, atque exercitus Belli-

Belliduces perſiſteret, aut omnibus regni viribus in diſcrimen adductis regno exitium immineret, eapropter utrinque pacis articuli proponebantur, moxque Regina die tertia Octobris Hoſpitalium Cancellarium, Morvillerium, & San-Sulpitium ad ſancti Dionyſii oppidum ablegabat, ut quædam concordiæ pacta rebellium Ducibus proponerent. Itaque Hoſpitalius poſt multa colloquia de præſentium temporum calamitatibus ultro, citroque habita, Regi eam eſſe voluntatem coram Condæo Principe affirmabat, ut per univerſum Regnum pax reſtituatur, quam in rem præteritorum oblivionem ab eo promulgandam dicebat.

Sæcul. XVI. A.C 1567.

La Popel. l. 12. Thuan. l. 42.

§. LXXX.

Condæi Principis poſtulata ad Regem.

Cum Condæus Princeps minime hac ratione ſibi, ac ſociis ſatisfieri reſpondiſſet, Hoſpitalius rogavit, ut, ſi quid præterea haberet, quod a Rege peteret, libere exponeret; ad hæc Princeps Condæus tum nihil reſpondit, unice aſſerens, quod nonniſi ſcriptotenus mentem ſuam declarare poſſet, quibus dictis mox abiit: altera autem die Princeps ſcriptum ſuum reſponſum dedit, cujus capita hæc erant. I. Rex

ad

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

ad tollendas a Proteſtantibus conceptas ſuſpiciones, fidemque publice faciendam, quod nulla in ipſius animo alienatæ voluntatis nubes reſideat, externas copias quamprimum a ſe dimittat. II. Condæum Principem, & Proceres, qui cum eo ſunt, armis depoſitis ad ſe accedere jubeat, ſupplicum querelas benigne auditurus. III. In calumniarum fabricatores ſevere animadvertat. IV. Edictis in Proteſtantium gratiam factis, quæ per interpretationes, & ſuper iis factas declarationes enervata fuere, auctoritatem, vimque reſtituat. V. Pacem Regno, ſuorumque ſubditorum conſcientiis libertatem reddat, eisque paſſim ſuam ſectam profitendi licentiam concedat. VI. Officia, dignitates, honores, Magiſtratus æquali jure nullo Religionis diſcrimine inter ſuos, qui modo iis digni reperirentur, dividat. VIII. Populum a tributis, quæ Itali in Aula auctoritate pollentes imponebant, atque inhumana crudelitate a ruſticis vigeſies plus, quam iidem Regi præbent, exigebant, penitus liberet. VIII. Denique tranquillitati publicæ optimis remediis conſulatur, atque univerſi Regni comitia more majorum libera primo quoque die habeat.

§. LXXXI.

§. LXXXI. Sæcul. XVI. A.C. 1567.

Hiſce poſtulatis Regina Mater vehementer offenſa.

Hoc ſcripto Regina graviter irritabatur, hinc Caroli IX. nomine hæc reſponderi juſſit. *Thuan. l. c. Daniel hiſt. Franc. pag. 366.*

§. LXXXII.

Regis mandata ad rebelles transmiſſa.

„Quandoquidem nemini, præterquam „Regi in ſuo Regno conventus „habere, militem conſcribere, pecuniam „imperare, & programmata publicare li„citum eſt, eaque jura Regi peculiaria, „nec eidem cum ullo, cujuscunque is „dignitatis, & conditionis exiſtat, com„munia ſunt, cui proinde omnes, & „præcipue cuncti eidem ſanguinis pro„pinquitate, aut munerum neceſſitate „juncti parere tenentur, ea de cauſſa „cum Rex certior factus eſſet, quod „plerique in armis ad oppidum ſancti „Dionyſii ſine juſſu ſuo convenerint, „eorumque præcipui Duces dicantur „Condæus Princeps, tres Colinii fra„tres, Odetus Cardinalis Caſtellionæus, „Caſpar maris Præfectus, & Franciſcus „Andelotus, Franciſcus Rupifulcaldius „Comes, Franciſcus Hangeſtus Gen„lius, Georgius Claromontius Ambo„ſianus, Franciſcus Saulius comes, Fran„ciſcus *Thuan. l. c. La Popel. l. 13.*

Sæcul. XVI A.C. 1567.

„ciſcus Barbanſonus Canius, Jacobus „Bucardus, Bajancurius Buchacciа„nus, Antonius Dallius Piquinius, Ja„cobus Brolliardus Liſius, Gabriel „Mongomerius Comes, Joannes Fer„rerius Carnutum Vice-Dominus, hinc „Rex uni ex fecialibus ſuis mandavit, „ut cunctis imperet, quando ſine juſſu „ſuo in armis convenerint, cujuscun„que dignitatis, ac conditionis ſint, ut „ſe ſtatim poſitis armis coram Rege „ſiſtant, eique obedientiam tanquam „legitimo Principi ſuo, & a Deo ſupra „ipſos conſtituto, quam juxta Dei præ„ceptum debent, omnino præſtent: „ſin minus, ſuomet & agendi modo te„ſtatum reddunt, atque exemplo ſuo „declarant, quod conventus inſolen„tes, ſumptaque arma magno populi „incommodo, ſed majore Majeſtatis, ac „dignitatis detrimento, approbent: cum „autem ejusmodi auſus manifeſtam ſe„ditionem prodant, hinc Rex poſt hanc „eorum declarationem cum illis pro „criminis modo, ac gravitate decer„nere cogitur.„

§. LXXXIII.

Calviniſtæ hac Regis denuntiatione turbati.

Ia Pop. Thuan. l. c.

Poſtquam hæc denuntiatio Regis nomine ad præcipuos rebellium Duces in

in ſancti Dionyſii oppido congregatos ſuerat delata, hi inde haud parum turbabantur, major tamen pars eorum poſtulata nonnihil moderanda cenſuit, ac ſuaſit, ut duntaxat plena profitendæ religionis, ac conſcientiarum libertas paſſim nullo locorum, aut perſonarum diſcrimine facto peteretur, ſublatis etiam novorum edictorum interpretationibus, aliisque, quæ a Franciæ Curiis fuere addita. Placuit ceteris hoc conſilium, quod ad excuſandam rebellionem ſuam ſat opportunum credebant, quamvis nulla omnino excogitari poſſet ratio, quæ unquam tantam perfidiam reddere legitimam valeret; ut vero ſuam agendi rationem magis adhuc quodam æquitatis fuco honeſtarent, ſcriptum divulgabant, in quo palam profiteri audebant, quod cuncta bono animo feciſſent, nec ex eo fine, ut quidquam auctoritari Regiæ, cui obſequi ſe ſemper paratos, ac nunc denuo profitebantur, detraherent, aut eam privata licentia invaderent, ſed ut Regem pro fide, quam ei debent, ſincere monerent, & humillime obſecrarent, quatenus benignitatis ingenitæ lumina aliquando in miſeram, atque innocuam plebem exterorum avaritia, ac violentia oppreſſam conjiceret, ac publicæ calamitati pro prudentia ſua proſpiceret, hinc Sæcul. XVI. A C. 1567.

Sæcul. XVI A.C. 1567.

a se orari, atque humiliter interpellari Regem ajebant, ut officium a bona, ac propensa voluntate profectum in bonam partem interpretetur, nec falsis inimicorum criminationibus exacerbatus, quidquam inclementius propterea de iis cogitet, aut statuat.

§. LXXXIV.

Actum de colloquio Capellæ inter utramque partem habendo.

Thuan. l. 42. num. 3.

Altero hoc libello ad Regem adlato magna animorum in aula mutatio secuta est, ac revocatis ad Religionis caussam postulatis, rem ad concordiam reduci posse prudentissimi quique sperabant: attamen Regina adulationibus Cardinalis Lotaringii corrupta ab initio paci obsistebat, cumque aliunde Guisii Ducis obitu hujus familiæ potentiam labefactatam cerneret, ac Montmorantios, & Colinios, quamdiu pax vigeret, semper invicem conjunctos fore probe cognosceret, hinc ad dissensionem inter eos seminandam, eorumque auctoritatem infringendam nullum aliud medium magis securum, quam ipsum bellum fore arbitrabatur: his igitur rationibus permota ad arma convolandum decernebat, prævaluit tamen in Senatu auctoritas Montmorantii Conneſtabilis ad pacem propensi, imo

ad

ad tranquillitatem regno reddendam jam unum, alterumque amicum colloquium ſatis, ſuperque fore creditum eſt, adeo, ut Franciæ Regina cunctis hiſce machinationibus incaſſum adhibitis conſentire coacta eſſet, quatenus de pace cum Calviniſtis ſancienda agererur. Ad hos igitur Rex ipſum Conneſtabilem ablegabat, unacum Franciſco iſtius Filio, & Acturo Coſſæo Gonnorio, Armano Gontaldo Birono, & Claudio Albaſpineo, qui ab epiſtolis erat: porro colloquium inſtituebatur prope Capellam, medio inter urbem, ac Dionyſii fanum itinere, quo mox Condæus Princeps unacum Coliniis fratribus, Vice Domino Carnutum Saulio Comite, & Canio venit: cum autem hi rebelles pacem pertinacius reſpuerent, hinc præſens quoque colloquium non minus, ac priora omni ſucceſſu caruere. Sæcul. XVI. A. C. 1567.

§. LXXXV.

Colloquium ob Calviniſtarum pertinaciam diſſolutum.

Præprimis Proteſtantes Religionis ſuæ libertatem per univerſum Regnum non facto locorum, ac perſonarum diſcrimine, nec addita quavis conditione, neque poſita reſtrictione ſibi concedi pertinaciter urgebant: aſt, ſi hanc propoſitionem nonnihil moderati *Davila l. 4. pag. 200. Thuan. l. c. Mezeray hiſt. de France t. 2. pag. 965.*

Sæcul. XVI A.C. 1567

rati essent, Connestabilis alioquin quietis publicæ oppido studiosus, hoc pacto concordiam firmare, quantum in ipso erat, paratum sese exhibuisset: attamen Calvinistæ rebelles, postquam de pace agi cognoverant, petulantiores effecti ampliora, quam antea proposuerant, postulabant: unde ob eorum pertinaciam utrinque re infecta discessum, bellumque continuatum est.

§. LXXXVI.

Bellum utrinque adornatum.

Thuan. l. c. Bellef. l. 6 10. 105. Castell. l. 6. cap. 6.

Itaque Carolus IX. inter hæc arcta prehensus missis ad omnes Provinciarum Gubernatores Nuntiis copias, quotquot possent, conscribi jussit: vicissim vero Calvinistæ ubique militum delectum habebant: eapropter utrinque rursus ad prælii necessitatem deventum, atque intra exiguum temporis spatium Staraparum urbs occupata, & Dordinga in deditionem accepta fuit: postea autem rebelles, cum pontes, ac portas Parisienſi civitati vicinas regiis copiis obsessas cernerent, easdem prope sancti Clodoaldi oppidum aggrediebantur, & die vigesima quarta Octobris eorum copiæ navibus ad id paratis Sequanam trajecerunt, atque inde sine ullo discrimine ad S. Audoeni oppidum pervenerunt, ubi eas Colinius Architha-

lassus

lassus operiebatur, porro conjunctæ omnes rebellium copiæ duo equitum, & octo peditum millia efficiebant, novo ad eas quotidie confluente milite. Sæcul. XVI. A. C. 1567.

§. LXXXVII.

Lutetia a Calvinistis undique cincta.

Postea distribuebatur rebellium exercitus, & quidem pars cum Condæo Principe in Dionysii oppido permansit, quibus copiis Carnutum Vice-Dominus, Barbansonus Canius, Franciscus Comes Saulius, Nicolaus Campanus Susiæ Comes, & alii duces præerant: pars autem alia cum Colinio maris Præfecto, Andeloto fratre, Claromontio Amboſiano, Rentio, aliisque ad Audoeni oppidum, quod est Sequanæ impositum, processit: Hangestus vero Jenlius, Varda, aliique ad lævam Amervillerium pagum pro hospitio habuerunt: porro hi duo pagi se tanquam cornua, quibus S. Dionysii oppidum tegebatur, porrigebant, ibique exercitus robur erat, dum ex altera parte citerius erat missus Mongomerius Comes, ut Borgetum pagum in via, qua Silvanectum, & Claromontium itur, occuparet: obstructo igitur ea parte omni ad urbem Parisiensem per terram aditu Claromontius Amboſianus pergere jubetur Charentonium, qui pagus ad *Thuan. l. 42.*

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

Matronam pontem turre munitam habet ſupra confluentem, ubi ille, qui turri præerat, vix expectato hoſte ſtatim deditionem fecit, ob id poſtea Lutetiæ capite plexus: turre igitur aperta, & Latiniaco jamjam occupato, ſub idem tempus adjuncto ſibi Montgomerio Comite Andelotus cum quingentis equitibus, & delecta peditum manu Poſſiacum proficiſcitur, ut copiis, quas Albæ Dux in Franciam ductore Arembergio Comite transmiſſurus eſſet, aditum intercluderet: aſt cum Andelottus Poſſiaci hæreret, interim intercluſo a regiis copiis tranſitu ad ſuos in tempore reverti, & prælio mox commiſſo intereſſe non potuit.

§. LXXXVIII.

Fublicæ Pariſienſium indignationes ob anonæ penuriam.

Thuan. & Popel. l. 12. Mainbourg hiſt. du Calvin. l. 5. pag. 193.

Supererat adhuc conjuratis expugnatio Argentolii, quod prope Sequanam oppidum eſt infra ſancti Dionyſii civitatem ſitum, ac nonniſi dirutis mœnibus cinctum, nec ulla ferme foſſa munitum, quod Burrius occupare juſſus ſine magno negotio armis ſuis ſubjecit: expugnabant pariter rebelles Buſenvalliam arcem trans Sequanam, inde vero captabant ſecuram opportunitatem viæ, per quam ſuis excurſionibus ex

ex Andegavenſi, Cenomanenſi, & Perticenſi agro, necnon ex Carnutenſi urbe, imo ipſa etiam ex Normannia commeatum indies copioſe Lutetiam comportatum intercipere poſſent. Rebus ita diſpoſitis jamjam Pariſiis plebs ob annonæ penuriam, ad quam locis undique obſeſſis redigebatur, palam fremere cæperat, & niſi Rex cohibuiſſet, res ad apertam ſeditionem ſpectaſſet: verum Conneſtabilis, cum hæc convitia a populo præcipue in ſe jactari cerneret, vulgi indignatione commotus conſilium ſuum, quo omnia hoſtium caſtella ſenſim aggredi decrevit, tandem exequi firmum, ratumque habuit: hinc a ſancti Dionyſii oppido, ubi Condæus Princeps diverſabatur, initium ducere ſtatuit, ac cum ſexdecim millium agmine hanc Principis ſtationem aggredi molitus eſt: tum enim Condæus nonniſi quatuor ſuorum millia in caſtris habebat, nihilominus in loco, ex quo vi propelli poſſet, hoſtem expectare haud conſultum ratus, ultro in aciem progredi, ac prælii diſcrimen ſubire ſtatuit, quamvis vero victoriam reportare haud ſperaret, prævidebat tamen, quod certamine nonniſi ad veſperam inchoato, certo certius noctis tenebræ pugnantium ferociam cohibituræ eſſent, proin ipſe, priusquam Con-

Sæcul. XVI. A. C. 1567.

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

neſtabilis copiis longa militia efferatis magnum damnum inferendi ſpatium nanciſceretur, ſeſe tuto recipere poſſet ad proximum locum, in quo certe exercitus nondum plene victorioſus ipſum aggredi minime auſurus eſſet.

§. LXXXIX.

Prælium San-Dionyſiopolitanum.

Thuan. l. 42. Belleſ. l. 6. c. 106.

Enimvero res, prout Condæus præviderat, reipſa evenit, quippe ad veſperam ſecunda Novembris die in aperto campo prope oppidum ſancti Dionyſii commiſſum eſt prælium, in quo Colinius, qui ſiniſtram Proteſtantium aciem ducebat, per Franciſcum Montmorentium Conneſtabilis Filium fuſus, fugatusque eſt: ex altera autem parte Conneſtabilis a Condæo Principe, & Caſtillionæo olim Cardinale fuit profligatus, ejusque copiis in fugam actis omni ex parte ab hoſtibus cinctus, a ſuis vero derelictus eſt, ubi cum a Roberto Stuarto Nobili Scoto, ut ſe dederet, rogaretur, ipſe valida adhuc manu undique circumventus capulum enſis in maxillam ejus intorſit, tanta vi, ut ei duos dentes excuſerit: quo facto impatientia doloris exacerbatus ſive Stuartus ipſe, ſive alius e turba, ſclopeti ictum a tergo in eum direxit, qui in loricam infirmam, nec ſclopetorum

torum ictibus ferendis parem facile penetravit, & lethali plaga affectum in terram prostravit: interea vero victricibus Franciſci Montmorentii copiis opportune accurrentibus Pater ex hoſtium manibus ereptus eſt. Tandem poſt acre trium horæ quadrantium certamen Proteſtantes, cum victoriam Catholicis ancipitem reddere deſperarent, reſtitutis ordinibus ſeſe receperunt, prælii acie Catholicis relicta: altera autem die Conneſtabilis ex vulneribus ſuis animam Deo reddidit, qui quamvis octogenarius eſſet, animi tamen fortitudine, qua major in juvene deſiderari haud poſſet, decertavit, poſtquam prudentia celeberrimo Belliduce digna, ac circumſpectione prius cuncta ad proſperum certaminis exitum neceſſaria provide diſpoſuerat. Sæcul. XVI. A.C. 1567.

Poſtea conjurati, ut plenæ victoriæ gloriam Regi adimere, propriæ vero exiſtimationi tam apud Gallos, quam apud Proteſtantes Germaniæ Principes conſulere poſſent, novi prælii diſcrimen offerre ſtatuerunt, quamvis ſibi probe perſuaſum haberent, provocationem ad pugnam haud acceptatum iri, cum Conneſtabilis dignitas alteri, qui ſupremum exercitus imperium digne in ſe ſuſcipere poſſet, nondum collata eſſet: ergo Andelotus & Montgomerius Comes cum

Sæc XVI. A C 1566

cum recentibus, quas adduxerant copiis prodibant, ut factionis suæ honorem repararent, cum autem hostem, quocum dimicarent, non offenderent, Capellam Pagum incenderunt, atque Andelotus usque ad primum Parisini suburbii munimentum progressus fuit, ubi nemine obsistente cum toto suo peditatu nonnisi molatrinæ, quæ sola ei restiterat, vim admoveri jubet: illam vero ampla fossa cinctam Guerrerius Parisinus strenuus Ordinum Ductor tuebatur, qui cum exiguo admodum suorum numero aggressores repulit, atque Andelotum fugere compulit, qui tamen inde sub tubarum sonitu recedebat, perinde acsi victoriam reportasset.

§. XC.

Recentes copiæ utrinque toto studio collectæ.

La Pove. hist de Franc. l. 12. Davila l. 4. Thuan. l. 42.

Interea ambæ partes in omnibus Provinciis pro suo quisque exercitu milites conscribere, ac belli vel maxime cruenti classicum canere satagebant, & quidem Rex suppetias ab Italis, atque Hispanis sollicitabat, & rebelles ab Anglis opem quærebant, ab utraque autem parte Germani ad ferenda auxilia urgebantur: verum Elisabetha petitam opem ferre recusabat, caussata paeem non ita pridem cum Gallis initam; in-

insuper querebatur de Calviniſtis, quod ipſi, quamvis illos pecuniis, ac milite in primis tumultibus juviſſet, Anglos tamen, quorum ope rebus ſuis utiliter proſpexerant, deſeruiſſent, imo etiam in obſidione Portus-Gratiæ adverſus eos dimicaſſent. Interim Rex Bochatelum Rhedonum Epiſcopum ad Principes Germanos ablegabat, ut eorum quosdam ad milites ſuppeditandos induceret, alios vero a ſuppetiis in rebellium ſubditorum favorem ferendis dehortaretur, ipſisque exponeret, quod in præſentibus turbis Franciam agitantibus non propugnaretur religionis cauſſa, cum ſua Proteſtantibus libertas conſtaret, nec eorum conſcientiis ulla vis inferretur, adeo, ut bona, honores, integraque omnia eis manerent, hinc duntaxat ageretur de ſeditione, quam ex regiis ſubditis quidam excitarunt, quorum malitia eo temeritatis devenit, ut in ipſam ſacratam Majeſtatis ſuæ perſonam manus injicere pararent, imo, & Regem a Meldenſi urbe Pariſios uſque armis inſequi, ipſumque in ſua Metropoli cinctum tenere auſi fuiſſent. Ceterum Badenſis Marchio quatuor equitum millia Regi pollicebatur, Saxoniæ vero Dux, & Marchio Brandeburgicus, necnon Haſſiæ Landgravius contra Franciæ Regem antiquo fœdere eis jun-

Sæcul. XVI. A. C. 1567.

Sæcul. XVI. A. C. 1567.

junctum milites conscribere prohibuerunt.

§. XCI.

Condæus Princeps Monasteriolum secedens.

Thuan. l. c. Mem. de Castiln. l. 6. c. 8.

Postmodum Condæus Princeps, cum se in urbe, ubi morabatur, unacum suis obsideri pertimesceret, cum exercitu suo Monasteriolum quarta post pugnam die secessit, datisque literis Calvinistas, qui adhuc Pictavii, Engolismæ, & apud Santones hærebant, monuit, ut prompte in aciem copias suas educerent, & quascunque possent, urbes occuparent. Jam priori Mense Februario Rupellam ceperant, eoquod Franciscus Putardus Truchares recens electus hujus urbis Rector hæreticis addictus Santerminio, qui se Condæi Principis Legatum dicebat, portam aperuisset: insuper sub idem tempus Condæus Princeps validas suppetias a Palatino Rheni Comite acceperat, necminus Aquitani, Engolismenses, Santones, & Pictavienses Condæi jussis fideliter obtemperantes intra breve tempus numerosum contraxerunt exercitum, quo recens militia a Protestantibus conscripta in Delphinatu, Occidania, Borbonia, Alverniis, Fori, & alibi augebatur.

Al-

Altera ex parte Nivernienſis Dux pro Galliarum Rege ſuppetias attulit Henrico Andegavenſi Duci, juveni quatuordecim annorum Principi, cui poſt Conneſtabilis mortem ſupremum exercitus imperium fuerat delatum: igitur nil niſi prælia in variis Provinciis audiebantur, unde Franciæ Regnum inteſtinis bellis omni ex parte miſere dilaceratum cernebatur (*). Sæcul. XVI. A.C. 1567.

§. XCII.

(*) Hi nempe ſunt certi fructus, qui ex qualibet ſecta a fide Catholica aliena pullulant, niſi hæreticis ſtatim ab initio obſiſtatur, quotiescunque enim invaleſcere permittuntur, nec lenitatis via, nec pœnarum ſeveritate, neque armorum potentia ad ſaniora reduci poſſunt, ſed ſub religionis obtentu, ac libertatis conſcientiarum, vel purioris doctrinæ prætextu nil niſi ſeditiones, & rebelliones in ſuos Reges, & Principes concitant, omnes, quotquot eorum erroribus dediti non ſunt, dire vexant, & calumniis opprimunt, quietem publicam perturbant, patriam, & Regna incendiis, rapinis, & cædibus replent, ac devaſtant, cunctaque ſus, deque vertunt. Hoc experta eſt Germania, Flandria, Scotia, Gallia, totque alia Regna, in quibus antea animorum conſenſio, pax, & concordia floruit omnibus in vera fide conjunctis, ac ſuo Principi obtemperantibus, quam-

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

§. XCII.

Scoti in Reginam ſuam conſpirantes.

Thuan. l. 40. Nec majori tranquillitate Scotiæ Regnum fruebatur, quippe Jacobi Heburni Botwelii Comitis ambitio, ac Mariæ Stuartæ averſio a Rege Marito ſuo ibidem ingentes concitabat tumultus, quorum victima ceciderat Rex a ſicariis in ſuo lecto faucibus compreſſis ſtrangulatus: equidem ad occultandum ſcelus Regis ædes ſubjecti pulveris vi in aera raptabantur: aſt exinde nec populo, nec Proceribus Regi ſuo propenſis violentæ cædis ſuſpicio adimi potuit: non deerant etiam, qui Mariam criminis conſciam crederent ex eo, quod ſtudioſe in reos inquirere neglexiſſet: inſuper augebantur hi rumores, eoquod ipſa Botvelio nupſiſſet, unde quascunque demum rationes ad excuſandas haſce nuptias protulerat, nihilominus nec ex populi ſui, nec etiam exterorum mentibus funeſtam ſuſpicionem delere poterat, quam tot inſolitæ ipſius agendi rationes omnium animis impreſſerant: itaque Scotiæ Proceres, quos ejuſmodi fata præcipue tangebant, adverſus

quamprimum autem hæreſis invaluit, mox Regum, ac Principum ſecuritas ablata, & Regnorum felicitas amiſſa eſt.

versus Regis sui homicidam, quo nomine appellitabant Botvelium, conjurant, sumptisque armis exercitum in aciem educunt, adversus quos Regina vicissim cum suis copiis progreditur: ast spe freta, se ab hisce fœderatis Proceribus debita reverentia exceptum iri, imprudentius eorum castra accedit, ubi illi eam capiunt, & veluti in partæ victoriæ trophæum Edimburgum abstrahunt, quoddam præseferentes vexillum, in quo Rex mortuus erat depictus. Postea lata in Procerum comitiis sententia Regina detinebatur capta, instructisque judicii actis Botvelius Comes tanquam Regii homicidii reus morti adjudicabatur, qui tamen extra Regnum profugus sese supplicio subduxit. Sæcul. XVI. A.C 1567.

Demum conjurati Reginam vi compellebant, ut supremam Regni auctoritatem Filio suo cederet, illius vero administrationem, quibuscunque vellet, Proceribus traderet. Annuit huic propositioni Regina, quæ Regni Rectorem nominabat Murræum Comitem tum in Galliis agentem, ubi se post Reginæ captivitatem illico receperat, ut eorum, quæ contra ipsam attentarentur, haud conscius esse crederetur, quamvis nihil in eam violentius agi posse, sibi persuasum haberet: itaque Maria, priusquam solium abdicaret, li-

Sæcul. XVI A.C. 1567

teris fide publica munitis, clam tamen, adversus hanc cessionem vi, ex subditorum suorum petulantia extortam reclamabat: nihilominus Anno Christi millesimo quingentesimo sexagesimo septimo die nona Julii Jacobus VI. Rex Scotiæ fuit proclamatus, donec vero Rex per ætatem capessendo Regno idoneus esset, Murræus in Proregem nominabatur (*).

§. XCIII.

(*) Tam atroces calumnias mere in Religionis Catholicæ odium Calviniſtæ, ac Lutherani contra hanc piiſſimam Reginam excogitarunt, ut nullo unquam exemplo luculentius demonſtrari valeat, quod hæreſis duntaxat rebellione, calumniis, violentiis, mendaciis, rapinis, & cædibus ſtabiliri, ac propagari ſoleat: funeſtæ autem huic ſcænæ ubique, ac ſemper in Scotia proluſerunt Calviniſtæ, primasque huic Reginæ moleſtias creabat Arronius ex gente Hamiltoniorum Comes Calvini erroribus adhærens, atque a Calviniſtis Gallis ad Mariam ab Anglico ſolio excludendam incitatus, quo autem turpiter deluſo Calviniſtæ incitabant Jacobum ſpurium Mariæ fratrem dictum Comitem Murravium, qui ſe per Mariæ nuptias cum Darlæo a ſpe regni excluſum dolens Reginam calumniis opprimebat, & cum Calviniſtis ſuis arma adverſus

§. XCIII.

Sæcul. XVI. A. C. 1567.

Quidam in Franciam ablegati ac Caletensem urbem restitui postulantes.

Eodem hoc anno Elisabetha Angliæ Regina Thomam Smithum, & Henricum Norrisium in Gallias ablegabat, ut de restituenda Caletensi urbe agerent: *Thuan l. 41. Cambden in annal. Regni Elis.*

versus eam capessebat: insuper idem Mariæ Maritum in Davidis næcem incitavit, atque inter ambos Conjuges implacabile odium instillare studuit, frustraneo licet conatu; quippe Rex Deo ejus animum illustrante manus, quas antea ad indignum hoc facinus attulerat, recenti sanguine calentes jam supplices tendebat ad Reginam, fassus, se non odio in eam, sed alienæ fraudis instigatione peccasse; unde Regina Maritum suum veniam exorantem amantissime inter lacrimas, mutui amoris testes excepit, condonata omni, si quæ commissa esset, culpæ venia, atque eundem amorem postea continuatum opere testata est, ubi ad primum nuntium de adversa Mariti valetudine mox veredariis equis Glascum delata, eidem omnia conjugalis amoris officia exhibuit, inde autem cum eo Edenburgum veniens adeo amice ei convixit, ut Rex eidem non sine maxima Murræi, & complicum offensione totam conspirationis seriem exponeret, ac

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

rent: Regina enim his innitebatur rationibus. I. Pace in Caſtello Cameracenſi facta convenerat, ut Caletum poſt octo annos exactos cum omni territorio

---

viciſſim Regina communi ſtudio omnes gerendæ Reipublicæ, ac ſeſe contra ſeditioſorum molimina tuendi rationes cum eo communicaret: ex quibus colligitur, nonniſi per calumniam aſſeri, quod Reginæ animus a ſuo Marito averſus tumultuum in Scotia ſuſcitatorum cauſſa extiterit. Aſt nondum quieverat rebellium Calviniſtarum furor, cum enim Rex ſibi, ac conjugi ſuæ ob Jacobi ſpurii inſidias plurimum timeret, hunc debita pœna plectendum ſtatuit, Regina tamen miſericors, cum ſimulata hujus ſpurii ſubmiſſione deluderetur, vitæ veniam eidem exorabat, qui tamen, cum ſua flagitia, ac perverſa conſilia a Rege manifeſtata ſciret, in iſtius vitam conſpirare aggreſſus eſt, ut autem plurium ope adjutus hoc conſilium exequi poſſet, Reginæ fallacibus ſuis precibus perſuaſit, ut ipſa necis complices præcipue Murtonium in gratiam reciperet: hoc obtento conjurati in ſceleris ſocietatem alios Proceres vocant, præcipue Botvellium futuri cum Regina connubii ſpe allectum: necis autem Regi machinandæ tempus ſeligunt Edimburgenſia comitia, eoquod ad illa confluente multa nobilitate

in

rio suo Anglis restitueretur, & fidejussores idonei mercatores exteri, neque Francicæ ditioni subditi, intervenirent, qui restitutione non secuta ad decem au- Sæcul. XVI. A.C. 1567.

in multitudine, tam amore, quam odio prosequentium crederetur cædis suspicio eo facilius ad alios declinari: eodem autem die spurius Jacobus, ut sibi a suspicione caveret, obtento uxoris suæ morbo aula excesserat: rebus igitur omnibus ad Regis necem dispositis Botvellius cum suis pulverem spargit subtus ædes regias, ut Rex ruinis obrueretur, sed fertur, Regem animadversis insidiis cum puero correptasse in locum subterraneum, Botvellum autem canis, & vestigii indicio inventos, ac extractos strangulasse: certior autem fama est, irruisse prius sicarios in cubiculum Regis, compressisque faucibus extinctum ab eisdem in proximum agrum fuisse expositum, quasi pulveris vi vibratum in aera. Varius illico sermo, horum illum, illorum hunc suspicantium authorem sceleris: validior vero suspicio cadebat in Jacobum spurium: inquiritur ergo in eum, & Reginæ jussu judicio dies dicitur. Obit vadimonium Botvellius, & Murtonius Comes, aliique hujus sordis clientes agunt causam Botvellii quasi suam: exinde autem falsitatis arguitur rumor, quo Regina in reos inquisitionem neglexisse accusatur:

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

aureorum ſolutionem ſe obſtringerent; interim obſides a Rege darentur Fridericus Foxius Candala, Ludovicus Sammauranus Nigellæ Marchio, & Lavallæ

quid amplius ageret illa, dum turmatim omnes illum, qui præcipue ſceleris reus habebatur, innocentem proclamant? rurſus enim ſpurium hunc inſtigant, ut Reginam in caput Regis haſce inſidias ſtruxiſſe accuſaret. Verum quis credat, quod Regina gravida Maritum adeo dilectum, corporis elegantia inſignem, ætatis flore amabilem, filii ſui in Regni ſpem naſcituri Patrem occidere voluerit, poſt plenam præteritæ injuriæ veniam: ſi vero Maritum peremptum voluit, quid opus tanto, tamque publico ſtrepitu? an venenum defuit? an ſervi, an famulæ? nonne Botvelius ipſe in Dania decennali carcere detentus etiam in ipſo mortis articulo conſtanter aſſeveravit, quod Regina in cæde Mariti ſui nullam habuerit partem, eaque prorſus hac inſcia fuerit patrata? nonne hoc illius teſtimonium Rex Daniæ Principibus Europæ communicabat, & quidem eo tempore a Botvelio depoſitum, ubi nec timori, nec ſpei amplius ſupererat locus? nihilominus Calviniſtæ ſpargunt, Reginam hujus cædis ream, eoquod Mariti ſui cadaver ſine ulla funeris pompa curari juſſerit, nec ullo ferme luctu eidem parentarit. Aſt hæc tam

læ comes, Gaſto Foxius Tranii Marchio, Antonius Pratenſis Nantolietus II. iisdem pacis articulis additum erat, ſi alterius partis culpa bellum renovari

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

tam malitioſe, quam maledice de ea dicuntur; num hi calumniatores negare audent, Corpus Mariti juſſu Reginæ Balſamo conditum, & pollinctum odoribus fuiſſe, nonne idem tumulus, qui Jacobum V. Regem Reginæ Patrem, etiam illud tenet, & tegit? funus honeſtabant plurimi magnæ notæ Proceres, Judices, Comites, Barones, omneque genus Nobiles: ſi vero hic comitatus major non fuit, id vitio Reginæ adverſantium factum, ut eidem ex raro funeris comite facerent invidiam: cæremoniæ ecquidem erant pauciores, quam pro Reginæ aut voluntate, aut religione, ſtatæ tamen, & ſolemnes juxta præſcripta hæreticorum, in quorum tunc poteſtate omnes Regni theſauri erant: unde jam dudum antea plurimi, iique nobiliſſimi abſque ullo funeris ritu, & pompa fuere ſepulti, eoquod Calviniſtæ prohibuiſſent, ne quis efferatur ritu Romano cum ſolitis exequiarum ſolemniis: hinc ſi Regina Maritum cum pompa extuliſſe curaſſet, illi eandem damnaſſent legis violatæ, cum autem nunc illum abſque majori pompa efferri jubet, Maritum occidiſſe eandem accuſant: inſuper redarguitur

Sæcul. XVI. A. C. 156

ri contingeret, qui prior bellum intuliſſet, jure pactis quæſito excideret, neque altera pars, cui damnum datum foret, pactis conventis ſtare teneretur. Verum

etiam Regina, quod percepto Mariti ſui fato nulla doloris ſigna ediderit: attamen vidit tota aula fuſas Reginæ lacrimas, audivit gemitus: nonne ſi forte ſibi crines etiam evulſiſſet, maligni hi calumniatores ſparſiſſent, id ab ea ſtudioſe factum, ut patricidii ſuſpicionem a ſe amoliretur. Gravius adhuc crimen Calviniſtæ, præcipue Murræus Regnum ambiens, & Calviniani Miniſtelli una cum Knoxio, & Buchanano comminiſcuntur, ut Matrem cum prole una opera extinquerent, & illorum nece, ac ſeditionum præſidio ſuam ſectam ſtabilirent. Regina, inquiunt iidem, fracta conjugali fide Botvelio ſe proſtituit, pactaque Mariti fide eidem mox nupſit, quam in rem Reginæ literas ad Botvelium *myſteriorum plenas* proferunt, quibus illa eidem imperat, *ut res ſuas curet*. Hæc illi: aſt quo teſte? enimvero nullum deſuper allegare poſſunt, niſi hujus fabulæ undique male conſarcinatæ Architectum: ſi enim hæ literæ eſſent adeo obſcuræ, & myſteriorum plenæ, quomodo certum dicitur, quod de nece Regis egerint? num nulla alia in tot Regni motibus Reginæ cum ſuo

Verum adhæc Rex Oratoribus re- Sæcul. XVI.
ſpondit, quod novum, & inſolens hoc A C. 1567.
poſtulatum ſibi videatur, cum poſt varios a pace ſucceſſus, duntaxat de pace

ſuo ſubdito res eſſe potuit, quam mariti cædes? ubi mentio habetur in his literis, ſi tamen vere ſcriptæ fuiſſent, de nece, de modo illam exequendi, de præmii pollicitatione? Dein quis ſcripſit hanc epiſtolam? Regina: ad quem? ad Botvelium. Sed quid Regina ſcriberet literas ad Botvelium, quem in aula præſentem habuit? quo tabellario hæ literæ fuere miſſæ? Douglaſſio: verum hic in ipſo ſpiritu, quem funis præcluſerat, tam ſuam innocentiam teſtatur, quam ſpurii fraudem deteſtatus publice confirmat, has literas nec ſibi datas, nec ad Botvelium, nec a Regina ſcriptas: nonne ipſa Regina Deum in teſtem invocabat, literas illas a ſe nunquam eſſe exarratas: mirum inſuper, quod hæc epiſtola, quam proferunt Calviniſtæ, nec Reginæ nomen ſubſcriptum præſeferat, nec ad Botvelium data legatur: quæ autem auctoritas ejuſmodi literis, quæ nec nomen ejus, ad quem dantur, nec illius, a quo veniunt, exhibent? nonne Eboraci in Anglia hoc commentum tam aperto indicio detegebatur, dum repertus fuerat artifex, qui tam ſcite cunctos Reginæ characteres imitabatur, ut quivis ge-

Sæcul. XVI. A.C. 1567

ce inter Francos, Anglosque sancienda, & sincere colenda negotium superesse existimaret. Postea Rex rem totam ad Consilium retulit, in quo auditi fuere Legati, atque Hospitalius Cancellarius cunctas Anglorum rationes valide refellebat, nihilominus Oratores ejus dicta pariter confutabant, tandem vero mutua illorum altercatio ita absolvebatur, ut Caletum Gallis relinqueretur, eoquod præsentes rerum vicissitudines in Anglia non permitterent, ut Regina bello Gallis indicto jus suum prosequeretur;

---

nuinam Reginæ scripturam esse juraſſet. Denique Reginam hujus cædis conscíam arguunt, quia mox cum Botvelio Regicida nuptias contraxit: equidem eidem nupsit, sed iisdem urgentibus, qui innocentem accusare, & perdere parabant; quid faceret Regina, tot Calvinistarum minis perterrita, tam ampla spe impulsa, nupsit Regicidæ, sed illi, cui, nisi prius in judicio se ab hac labe purgaret, Regina se nunquam nupturam profitebatur, quem tamen ipsimet accusatores in tribunali innocentem declarabant.

Ex his succincte adductis patet, Reginam hæreticorum artibus fuisse delusam, convitiis, falsisque criminationibus oppressam, ac tandem in fidei odium Regno, honore, ac vita privatam.

tur: de cetero autem Oratores honorifice dimissi sunt. Sæcul XVI. A.C.1567.

§. XCIV.

Actum de nuptiis Catharinam inter, & Carolum Austriæ Archiducem conciliandis.

Regina minus Gallos aggredi, quam suum solium contra hostium suorum molimina tueri intenta erat, quem in finem sæpius matrimonium ineundi desiderium simulabat, quamvis re ipsa ab hoc proposito semper aliena esset. Hujus tamen connubii spe potissimum lactabat Carolum Austriæ Archiducem Maximiliani Cæsaris Fratrem, qui jam antea in Mariæ Scotiæ Reginæ Maritum per Lotharingium Cardinalem propositus fuerat, nihilominus Elisabetha sua simulandi arte ad tantam temeritatem pervenit, ut etiam solemni Legatione unacum Perisscelidis Ordinis insignibus Sussexiæ Comitem ad Cæsarem decerneret, qui cum eodem de connubii pactis ageret: viciſſim Imperator ad eandem Stolbergium Comitem ablegabat, ut Reginam in hoc suo affectu conservare niteretur: equidem Sussexiæ Comes nullum non movebat lapidem, ut suæ Legationi prosper adspiraret exitus, nam hic, ut Regina extero *Thuan. l. c.*

Prin-

Sæcul. XVI. A C. 1567. Principi jungeretur, ſummis votis exoptabat, ut ſuæ contra Leiceſtriæ Comitem, qui has nuptias ambiebat, invidiæ ſatisfaceret, nec non Angliæ Regnum eo illuſtrius redderet, quo indignius matrimonio diſpari illud deprimi timebat: eapropter cum magnifico comitatu Antverpiam pertranſiens, per Moguntiam, Wormatiam, Spiram, Ulmam, & Auguſtam iter proſecutus eſt, tandemque Viennam delatus ibidem in Cæſaris Aula quinque circiter menſes hæſit, ut cuncta obſtacula fors occurrentia ſubmoveret.

§. XCV.

Matrimonii conſilia ob religionis difficultatem everſa.

Thu. l. 41. Præterea Leiceſtriæ Comes Suſſexiæ Comiti Northium Baronem familiarem ſuum adjunxit, ut non tam hujus Legationis ſocius eſſet, quam ſua dexteritate, aut moris ſtudioſe quæſitis hujus negotii ſucceſſum everteret, ardensque illud ſtudium, quo Comes hoc connubium efficere ſatagebat, in eo extinqueret: nihilominus inter partes nullo negotio convenerat de titulis, prolium ſucceſſione, aliisque connubii articulis, cum in omnium mente recens adhuc vigeret memoria eorum, quæ in nuptialibus pactis inter Philippum II, &

& Mariam continebantur: major autem difficultas verſabatur circa religionis articulum: quippe Imperator nomine Caroli Fratris ſui tam pro ipſo, quam pro ſuis publicam petebat Eccleſiam, ut ibidem Divinum officium ritu Catholico celebraretur: Angli econtrario contendebant, quod Reginæ conſcientia, dignitas, atque ſalus cum ejuſmodi conceſſione concordari haud poſſit: tandem quamvis Imperator Fratrem ſuum Sacello domeſtico in ſuis ædibus erigendo, ad quod nonniſi ejus Aulici, ac Famuli admitterentur, contentum fore declararet, nihilominus ne id quidem obtinere valuit, cum ei reſponderetur, quod tunc, ſi Carolus cum Eliſabetha hac ſuper re acturus ipſemet in Angliam venire vellet, ipſum minime ſui itineris pœniteret. Ceterum Suſſexiæ Comes honorifice abire a Cæſare juſſus Archiducem convenit; ad ſingulos enim dies magis perſpicuum a Regina reſponſum præſtolabatur: aſt expectatione ſua fruſtratus, petita diſcedendi venia in Angliam reverſus eſt, quamvis ceteroquin Cæſarem inter, & Eliſabetham deinceps priſtina ſemper vigeret amicitia, atque ambo mutuis benevolentiæ officiis ſe invicem prævenire ſatagerent; nam Imperator, quantum in ejus viribus repoſitum erat, Pontificis conatus, ac

Sæcul. XVI. A. C. 1567.

Sæcul. XVI. A.C. 1567. ac Philippi molimina contra hanc Reginam usque ad illud tempus diu eluserat.

§. XCVI.

Confessionem Augustanam profitendi libertas in Possonensi conventu expetita.

Thu. l. 41. n. 7. Interea hæresis, quam illa Lutheri contra Ecclesiam rebellio suscitaverat, non modo in magna Germaniæ parte, atque in Belgio, Francia, & Scotia suam rabiem exerebat, sed etiam Provinciæ, quæ nondum per pernicioſa illius dogmata erant depravatæ, brevi etiam pestifero hoc veneno inficiebantur: cum enim Maximilianus Imperator Possonium superioris Hungariæ Metropolin ad Danubium sitam delatus ibidem comitia ageret, illius subditi plura ab eo petulantius petebant, atque inter cetera præcipue hæc exponebant. I. Per delegatos tam Hungaros, quam Germanos, ad utramque Danubii ripam mittendos Cæsar de bonis, quæ injuste possessoribus antiquis fuere adempta, cognoscat: II. in grassatores, ac peculatus reos animadvertat: III. vectigalia, ac tributa nova amoveat: IV. liceat ipsis oppida, & urbes a regibus oppigneratas persoluto pretio redimere: V. tales Antistites, atque Epi-

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

Episcopi in Pannonia ad exequendum Pastorale officium creentur, qui idonei, & ex eadem natione essent. Denique VI. Augustana Confessione illis, qui vellent, uti liberum sit, ac propterea nullus hujus sectæ fautor molestetur: porro id ipsum etiam aliis comitiis, & priore, & hoc anno petitum fuit: sed nunquam assensum dedit Maximilianus Imperator, unde hic eadem animi, fideique constantia, qua in prioribus comitiis hanc libertatem execrabatur, nunc quoque huic articulo annuere renuit, moxque die quarta Aprilis Viennam reversus est.

§. XCVII.

Angelus Nicolinius Cardinalis mortuus.

Paucos ante Menses Angelus Nicolinius patria Florentinus ex nobilissima, ac pervetusta familia Anno Christi millesimo quingentesimo primo natus hoc anno mortalitatem exuit, cujus Pater nomine Matthæus profunda juris civilis, ac Canonici scientia tantopere inclaruerat, ut Cosmas Medicæus Florentiæ Dux illum secretioris Consilii sui Senatoribus accenseret, eique gravissima Ducatus negotia committeret: Angelus vero non minus digne, quam prospere apud Paulum III. Pa-

Ciacon. vit. Pontif. t. 3. p. 598. Amireto hist. fam. florent. Ughel Ital. Sacr. Aubery hist. des Cardin.

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

Papam, & Carolum V. Cæsarem Legatum agebat, ubi Margaritæ, quæ ejusdem Imperatoris Filia erat, jura tuebatur, tam secundo legationis successu, ut, quidquid desiderabat, a Cæsare impetraret: porrò inde redux, Senensis Gubernator nominabatur, tum quidem matrimonio junctus, ubi tamen uxore sua orbatus erat, relictis sæculi pompis sacram militiam profitebatur, ac primo ad Caroli Borromæi commendationem die decima quarta Julii Anno Christi millessimo quingentesimo sexagesimo quarto Pisanus Archiepiscopus, anno autem sequenti, licet absens a Pio IV. ad Florentiæ Ducis preces Cardinalis Presbyter titulo Sancti Callisti renuntiatus est. Postea Romam contendens ad Sacrum Purpuratorum Collegium unacum Ferdinando Medicæo itidem Cardinale in quodam Patrum Senatu die decima octava Maji habito solemniter recipiebatur, haud diu tamen sua dignitate potitus, cum die vigesima secunda Augusti hoc anno, ætatis autem suæ sexagesimo sexto subitanea morte vivis eriperetur. Corpus ejus Florentiam delatum ibidem in Ecclesia ad Sanctam Crucem terræ mandatum est, ubi hodiedum ejus monumentum jussu Joannis Filii sui erectum visitur unacum inscriptione sepulcrali,

in

in qua ejus dotes, munia, mortis ſuæ annus, ac ætas deſcribuntur. Interfuit Angelus ſacris comitiis, in quibus Pius V. Papa ad Divi Petri Cathedram evehebatur. Sæcul. XVI. A.C. 1567.

§. XCVIII.

Joannis Langi, Robertelli, aliorumque obitus.

Inter Eccleſiaſticos hoc anno defunctos primo loco recenſetur Joannes Lang, ſeu Langus Freyſtadii Teſchinenſis Ducatus urbe in Sileſia natus, ubi etiam die vigeſima ſexta Auguſti anno ætatis ſuæ circiter ſexageſimo quinto obiit, poſtquam variis in locis humaniores literas, ac jurisprudentiam cum tanto applauſu tradiderat, ut in Wratislavienſis Epiſcopatus Cancellarium, perpetuumque Ferdinandi I. Cæſaris Conſiliarium ſeligeretur, a quo etiam variis maximi momenti negotiis præfectus ea feliciter gerebat: inſuper celebre reddebat ejus nomen Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ a Nicephoro conſcriptæ verſio, quam Langus juſſu Ferdinandi Cæſaris adornabat, unico illo, quod tum in Europa erat, uſus exemplari: ſuum vero opus in octodecim libros partitus breves adnotationes adjunxit, & primo Baſileenſibus literis anno Chriſti milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſecundo apud *Thuan. l. 41. Gesner. Bibl. Melch. Adam in vita Jurisc. Germ.*

Sæcul. XVI. A.C 1567.

Oporinos Typographos excudi curavit: insuper etiam quosdam sancti Gregorii Nazianzeni, & S. Justini Martyris Tractatus transtulit, diversaque composuit poemata.

Pariter hoc anno die decima octava Martii Franciscus Robertellus Uninensis annos quinquaginta, & unum natus extremam diem clausit, postquam Bononiæ, ac Patavii Theologiam tradiderat cum tanta nominis sui fama, ut existimationi de eo conceptæ plene satisfaceret: acres tamen simultates cum Carolo Sigonio habebat, ac semper in suis disputationibus nimiam animi vehementiam prodebat: nihilominus dextre sibi conciliabat favorem Germanorum, qui illum etiam post obitum amplis honoribus cumulabant.

§. XCIX.

Jacobi Spifamii Nivernensis Episcopi, & postea Protestantis Historia.

Spon. hist. de Geneve dern. edit. 1730. n. 2. l. 3. p. 112. Le Labour. addit aux mem. de Castell. t. 2. p.

Priori adhuc anno Genevensis Senatus severitatis suæ specimen ediderat, dum Jacobum Paulum Spifamium extremo supplicio affecerat. Hic, cum adhuc juvenis esset, magni momenti negotiis tam in caussis Ecclesiasticis, quam civilibus præpositus primo Parisiensis Curiæ Senator, ac postea in Inquisi-

quisitionum tribunali Præses, necnon libellorum supplicum Magister, ac denique secretioris Senatus Consiliarius nominabatur. Omnibus hisce muneribus auctus tantam ingenii aciem, atque eruditionis ubertatem præseferebat, ut sacræ militiæ adscriptus nullam percurreret dignitatem, quæ meritorum famam, quam sibi comparaverat, superaret: igitur ex Canonico Parisiensi, atque Universitatis Cancellario apud Senones Abbas sancti Pauli, necnon generalis Lotharingii Cardinalis Rhemensis Archiepiscopi Vicarius creabatur, qua dignitate insignitus ab Henrico II. Rege ad Nivernensem Episcopatum nominatus est, cujus Ecclesiæ possessionem Anno reparatæ salutis millesimo quingentesimo quadragesimo octavo accepit. Hæc munia obibat Spifamius usque ad annum Incarnationis Dominicæ millesimum quingentesimum quinquagesimum nonum, quo Parisiensis Senatus de perversis hujus Viri moribus, ac pernicios ejusdem doctrinis edoctus illum comprehendi jusserat. Sæcul. XVI. A. C. 1567.

§. C.

Spifamius Genevam cum adultera profugus, eique incæstis nuptiis junctus.

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

Præcipua ſuæ a vera fide defectionis cauſſa exſtiterat nefandum carnis commercium, quo ſeſe polluebat cum Catharina Gaſperna, quæ Pariſienſis caſtellanæ Curiæ Procuratori, nomine Stephano Greslio erat matrimonio juncta: porro hic idem Procurator obierat anno Domini milleſimo quingenteſimo trigeſimo nono: Spifamius vero hujus viduæ ſocietate abutebatur, perinde acſi ejusdem Maritus exiſteret, unde etiam ex ſacrilego hoc commercio filium nomine Andream, qui tamen hujus Procuratoris Filius a vulgo reputabatur, necnon filiam nomine Annam ſuſcepit, quæ nonniſi poſt Stephani Greslii obitum primam lucem aſpexerat: igitur Spifamius nonniſi anno poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo quinquageſimo nono Franciam, ſuumque Epiſcopatum reliquit, unacum pellice ſua Genevam ſeceſſurus, ubi etiam adventans hæreticorum ritu eandem hanc fœminam connubio ſibi copulabat, id permittente Senatu tam Eccleſiaſtico, quam profano: inſuper ſeſe Paſſium nominari voluit, eoquod ex hujus nominis progenie ortum duxiſſet: ex nobili enim proſapia deſcendens origine Lucenſis erat; poſtea autem ejus familia Pariſiis domicilium figebat anno Salvatoris noſtri milleſimo tre-

trecenteſimo quinquageſimo, dum Bartholomæus Spifamius vivebat, ex quo omnes hujus nominis poſteri, necnon Biſſeonii, Grangii, & Paſſii ortum ducebant. Jacobus Spifamius, cujus nunc meminimus, Patrem habebat Spifamium Paſſium, qui Regi ab epiſtolis inſuper pro belli ſumptibus ærarii Præfectus præter morem nominatus erat, ejus autem Mater fuerat Jacobetta Ruzea, quæ Jacobum ex quinque Filiis poſtremum progenuit. Sæcul. XVI. A.C. 1567.

§. CI.

Inſulſa hujus Apoſtatæ conſilia.

Poſtmodum Spifamius Genevæ unacum ſua familia honeſte vivebat, nam ibi, eoquod ſecum multas divitias attuliſſet, ſe tanquam Nobilem gerebat, amplasque eleemoſynas elargiebatur, qua liberalitate multos ſibi conciliabat amicos, ac Senatorum, qui in variis negotiis ejus conſilia exquirebant, confidentiam ſibi attrahebat: moram autem, quam Genevæ trahebat, frequenter diverſis interrumpebat itineribus, quæ ſuſcipere cogebatur, præcipue in Germaniam, quo eum Condæus ablegabat, ut belli ab hoc Principe contra Regem ſuum ſuſcepti æquitatem vendicaret: ibidem Spifamius quatuor divulgabat literas a Catharina Medicæa Regi- *Spon. t. 2. l. 3. p. 115.*

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

na ad hunc Principem datas, quibus eidem Regni salutem, ac Regis Filii sui emolumenta commendabat: cum autem Spifamius præter ceteras animi sui dotes, præcipua polleret dexteritate in regendis ærarii publici negotiis, hinc Joanna Albreta Antonii Borbonii Vidua, Navarræ Regina, atque Henrici IV. Franciæ Regis Mater eundem ad se accersebat, ut publica illius negotia suis obsequiis promoveret: eapropter ineunte anno a Christi nativitate millesimo quingentesimo sexagesimo quarto annuente Magistratu, & Senatu Ecclesiastico Geneva excessit: verum Albreta Regina turbido hujus Viri ingenio offensa paulopost eundem valere jussit, quinimo adversus eum acres dedit literas ad Theodorum Bezam: ceterum cum Spifamius privatam vitam agere haud assuetus esset, præsentis conditionis suæ pertæsus cum Gallis in gratiam redire statuit, insulsa spe lactatus, quod ibidem supremus regii ærarii Præfectus nominandus esset: ast eo tempore funestæ rerum vicissitudines ejusdem consiliis obstabant, quippe Joannes Spifamius ejusdem Nepos adversus Catharinam Gaspernam, ejusque proles, Andream, atque Annam litem intentabat, postulans a Parisiensi Senatu, ut hæc fœmina tanquam Patrui sui concubina, ejus

ejus vero proles veluti ſpuriæ ſoboles, utpote ex incæſtis nuptiis procreatæ declararentur, proin ipſe Joannes poſt Patrui ſui obitum illius hæreditatem obtinere valeret. Jacobus Spifamius ut hujus litis rationes eluderet, falſas connubii ſui cum Catharina Gaſparena contracti tabulas conſcribebat, illisque diem ſecundam Auguſti Anni poſt Chriſtum natum milleſimi quingenteſimi trigeſimi noni apponebat: verum eadem fraus, quam ad ſuæ cauſſæ defenſionem ſibi deſervire crediderat, poſtmodum eidem maximo fuit nocumento, ignoratur tamen, quis demum exitus fuerit litis a ſuo Nepote in eum intentatæ. Sæcul. XVI. A C. 1567.

Interim vana ſua conſilia adhuc altius urgebat Spifamius; ſtatuerat enim Tulenſem Epiſcopatum in Lotharingia a Galliarum Rege poſtulare, non ex eo fine, ut Epiſcopum Catholico-Romanum ibidem ageret, ſed adulterinam Reformationis ſectam inveheret, ac Miniſtrorum caput eligeretur: inſuper etiam profanum hujus Epiſcopatus Dominium, ac jurisdictionem ſibi tradi petebat, quam in rem Menſe Februario Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſexto ad Colinium Maris Præfectum literas dabat: verum hac ipſa agendi ratione Proteſtantium indignationem ſibi accerſebat, credeba-

Sæcul XVI A.C 1567.

tur enim rursus ad Ecclesiæ Catholicæ, quam abjecerat, sinum reversurus: eapropter consultum fore censebatur, ut captivus detineretur: mox igitur comprehensus, cunctisque ejus scriptis sedulo excussis confictæ conjugii tabulæ, quarum supra memininus, reperiebantur, quæ desperatæ ejus caussæ afferebant momentum maxime noxium; quippe ejus concubina Gasparena ipsamet hujus scripti falsitatem agnoscebat, ac coram Spifamio confictum esse hoc testimonium testabatur, unde & ipse rei veritatem fateri compellebatur: itaque tanquam adulterii reus damnatur, & quin inconstantiæ, ac perfidiæ ipsi imputatæ mentio fieret, intra triduí spatium judicii acta in eum fuere instructa.

§. CII.

Crimina sua fassus, ac Judicum suorum clementiam implorans.

Spon. p. 118. Cum Spifamius se condemnari cerneret, summa animi demissione Judicum clementiam implorabat, supplicans, ut ponderare velint, quod adulterii crimen, cujus reus esset, peccatum foret jam ante triginta ferme annos eo tempore perpetratum, quo non modo Parisiis, atque in Galliis, ubi tum morabatur, sed etiam Genevæ morum

rum perverſitas vel maxime invaluiſſet, ipſe vero paſſim dici inaudiiſſet, quod elapſo decennio poſt commiſſum ejusmodi delictum nulla amplius inquiſitio fieret: inſuper aſſerebat, quod ad expiandum hoc ſcelus Genevam unacum ſua conjuge veniſſet, ut ibidem pœnitentiam ageret, ac libere purum Dei Verbum ſequeretur, ubi vitam ab omni reprehenſione immunem traxiſſet: de cetero autem ad confingendas ejusmodi tabulas ex paterno affectu ſe impulſum dicebat, præcipue ut præpediret, ne poſt ipſius obitum ejus Filius Reformatæ Religioni addictus Genevenſis civitatis privilegio ſpoliaretur, aut alii quamplurimi Filii pariter cives hæreditatis jure privarentur, quod, ſi ſecus feciſſet, ad ſuum Nepotem tranſiiſſet, qui tamen Religionem Catholicam profiteretur. His tandem addidit, quod falſas haſce tabulas nunquam produxerit, nec illis unquam uti voluerit, imo libenter conſentiat, ut deleantur, ac dilacerentur. Sæcul. XVI. A.C 1567.

Spifamius priusquam falſas hujus connubii tabulas conſarcinabat, aliud confictum ejusmodi monumentum Calvino, necnon Genevenſi Conſiſtorio Genevam veniens porrigebat, unde ob hujus falſi teſtimonii fidem ejus matrimonium confirmabatur, ratumque ha-

Sæcul XVI A.C 1567.

bebatur: hinc gemina hac fraude Magistratus vehementer offensus præcipue illas tabulas, propter quas ipsius conjugium fuerat approbatum, execrabatur: unde absolutis quæstionibus eidem propositis, Prætor, ac Procurator Generalis judicii acta urgebant, tandem decernentes, quod Spifamius singulari pœna ad aliorum terrorem castigaretur: pronuntiato igitur hoc judicio Senatus eum condemnabat, ut capite plecteretur, quæ etiam sententia in Molardino foro die vigesima tertia Martii Anno a partu Virginis millesimo quingentesimo sexagesimo sexto executioni data est.

Ceterum haud comprobatum exstat, quod Spifamius sub Petri Richerii nomine librum contra Villegagnonium Equitem ediderit, prout tamen a nonnullis insimulabatur; hujus enim operis genuinus author idem ipse est, cujus nomen liber præfefert. Referunt quoque alii, quod Spifamius, cum adhuc esset Episcopus, Tridentino Concilio interfuerit, postea autem Biturigibus, atque Exoduni Ministrum egerit; interim id omnino compertum habetur, quod Spifamius ad Francofordiensia comitia, ubi Cæsarem oratione solemni exceperat, profectus apud Biturigas in quadam domo, ubi Calvinistæ Cœnam celebrabant, ineunte anno Domini

mini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſecundo ritu ſolemni pro hæreticorum more rem Divinam fecerit, atque quinquaginta equitum agmine ſtipatus Exoduno ad hunc locum profectus ſit. Sæcul. XVI. A.C. 1567.

§. CIII.

Pacta inter Sabaudiæ Ducem, & Bernenſis Pagi incolas.

Jam a longo tempore Emanuel Philibertus Sabaudiæ Dux Bernenſis Pagi incolas, ut ditiones eidem ablatas reſtituerent, urgebat, nunc vero Cæſaris auctoritate adjutus rem eo deduxit, ut hi Geſiæ, Gaillardi, & Ternii Præfecturas Duci unacum Cabelliacenſi Ducatu cederent, ea tamen lege, ut ipſi in eodem ſtatu, prout antea fuerant, relinquerentur, necnon ſolam Proteſtantium ſectam libere profiteri poſſent: verum hæc pacta Lauſanæ Menſe Octobri Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo quarto concluſa nonniſi Menſe Auguſto hoc anno ſalutis noſtræ milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſeptimo effectui fuere data, poſtquam copiæ ductore Albano Duce per Sabaudiam in Belgium tranſierant.

§. CIV.

Sæcul. XVI. A.C 1567.

§. CIV.

Existimatorum Reformatorum, & Pinczovienſium Synodus Sereniæ celebrata.

Lubienski hiſt Ref. Eccl. Pol. Sandius Bibl. Antitrin. p. 48.

Interea diſſidia Pinczovienſes inter, & ſpurios reformatos ſemper continuabantur, ac diſputationes ultro, citroque non ſine ingenti vehementia fervebant: inſuper præter Conciliabulum Lublini anno priori celebratum, rurſus aliud Seriniæ exiguo minoris Poloniæ oppido ad diem vigeſimam quartam Junii anni ſupra milleſimum quingenteſimi ſexageſimi ſeptimi indicebatur, ubi convenerant centum, ac decem Viri tam generis nobilitate, quam munerum dignitate conſpicui, præter innumeram utriusque ſexus multitudinem, quam ex plebæis vel rei novitas, vel alia negotia illuc attraxerant. Huic Synodo rurſus Philippovius præerat, incaſſum ringentibus quibusdam Sacramentariis, qui hujus Præſidis fidem ſibi ſuſpectam habebant: acta autem hujus Conciliabuli conſcribere jubebantur Criſcovius, & Swzechovius nomine Caſanovii, & Farnovii, aliorumque, qui unaomnes, quod Verbum, ſeu Dei Filius ante Mariam extiterit, ac Cæli, terræque Creator æque, ac Pater fuerit, propugnabant, ac proin veri erant Ariani, atque hujus hære-

hæreſiarchæ errores defendere nitebantur, eoquod Verbum ab æterno fuiſſe, minime adderent. Ex adverſo Coſcianus, & Budzinius nominabantur a ſecretis pro parte Schomanni, Gregorii Pauli, Sexurini, Albini, & Calinovii, qui aſſerebant, quod Filius, Verbum Patris interpres, ſeu Jeſus ante mundi originem non exſtiterit, nec eſſe cœperit niſi ſancti Joannis Baptiſtæ ætate, ac Cæſaris Auguſti tempore: adhærebant enim Lælii Socini opinioni, qui tradebat, quod Chriſtus Dominus non fuerit, usque dum Maria eum concepit. Porro diu utrinque diſceptatum, poſtquam vero quilibet allegatos ſacræ Scripturæ textus pro proprio ſuo genio explicaverat, eosque ad ſuæ cauſſæ defenſionem detorſerat, diſceſſum eſt, cum minori tamen tumultuantium ſtrepitu, ac in prioribus conventiculis factum. Sæcul. XVI. A.C. 1567.

§. CV.

Autonomia Philippovii ſuaſu in Poloniæ Eccleſiis ſtabilita.

Farnovius inter ſuos magni nominis Vir, cum cedere haud aſſuetus eſſet, adverſus eos, qui Jeſum Chriſtum ante Matrem ſuam exſtitiſſe negabant, acriter calamum ſuum ſtringere aggrediebatur, unde in ſectariorum Eccleſiis novæ oriebantur diſſenſiones, ex iis vero

Sæcul. XVI. A.C.1567.

vero conflabatur quarta adhuc factio illorum, qui vulgo *Farnoviani*, vel *Binaturiani* appellabantur, ut a Catholicis, Evangelicis, & Calviniſtis diſcernerentur. Tandem, ut pax redderetur, cunctaque absque ſtrepitu abſolverentur, totum hoc negotium, argumenta, & reſponſa Stanislao Cichovio Cracovienſi Archi-Camerario committebantur, rebusque ita diſpoſitis Synodo finis imponebatur, ubi Philippovius utrique parti proponebat ſequens conſilium, vi cujus dogmati circa Sanctiſſimam Trinitatem communiter recepto inſiſtendum, ac mutua charitate invicem agendum ſuadebat, ea tamen lege, ut cuilibet circa ſuam opinionem, absque tamen livore contra eos, qui adverſam defendunt ſententiam, ſcribere integrum maneat, omnesque precibus, ac ſermonibus, qui in Reformatorum Eccleſiis habentur, intereſſe poſſint, dummodo cuncta uſui, ac ſacri Codicis ſenſui magis legitimo conſona ſint: de cetero autem eos, qui aliter oraverint, vel prædicaverint, ad conſcientiæ tribunal remittendos ſuadebat. Idem quoque Philippovius circa parvulorum Baptismum decidebat, monens, ut unicuique id, quod melius ſibi viſum fuerit, credendi libertas concederetur, interea vero extremus iu-

dici

dicii dies expectaretur, in quo manifestum fiet, quis eorum omnium veritatem attigerit. Hæc fuit autonomia inventa hac Reformatione per synodicam auctoritatem stabilita. Sæcul. XVI. A. C. 1567.

§. CVI.

Ex hac ipsa indulgentia plures adhuc dissensiones exortæ.

Hac ratione Præses Synodum absolvebat, ubi quilibet, sicuti facile perspicitur, causam suam obtinebat, atque in suis opinionibus firmabatur: verum non omnibus placuit hæc ipsa decisio, quæ magis Pyrrhonismum, ac credendi licentiam sapiebat, atque hominis potius effæminati, atque ad complacendum compositi, quam Viri prudentis, & Christiani digna erat. Farnovius quoque Vir ad quævis molienda proclivis tantopere sese huic libertati opponebat, animosque tam dextre concitabat, ut Pinczovienses Ecclesiæ in tot factiones, atque sententias scinderentur, ut tum triginta duæ omnino sectæ in suis opinionibus diversæ numerarentur, licet omnes in hoc articulo convenirent, quod Christus Dominus non sit verus, ac magnus ille Deus.

Huic sententiarum varietati accessere insuper bella, quibus hi Novatores sese mutuo petebant, ac viciſſim ab e-

menti-

Sæcul. XVI A. C. 1567.

mentitis Reformatis obruebantur: unde jure merito eorum Religio omnium ludibrio exponebatur, ipsisque exprobatum, quod eorum coetus non sit vera Dei Ecclesia, eoquod circa præcipua fidei capita inter eos tantæ dissensiones vigerent: cum ergo ipsimet hanc objurgationem omnino veram sentirent, remedium opposituri, novam Synodum ad annum sequentem Cracoviæ celebrandam indicere statuerunt.

§. CVII.

Sacra Biblia per Renatum Benoit versa

Argentre Collect. judic. de novis error. t. 1. in append. p. 83. & t. 2. p. 392.

Anno priori Salutis nostræ millesimo quingentesimo sexagesimo sexto Renatus Benoit, seu Benedictus Andegavensis, qui Parisinæ Facultatis Doctor, ac primo Parochus ad S. Petrum ab Arcubus, postea sancti Eustachii Paroeciæ præerat, sacræ Scripturæ versionem typis edi curabat, quæ in pluribus locis Genevensi haud absimilis erat, imo non raro in ipsis etiam, ut vocant, summariis, notisque marginalibus maximam habebat cum illa affinitatem, unde hæc ipsa Bibliorum consensio Authori suo ingens faceſſebat negotium; quippe Doctorum nonnulli inde commoti, Renatum Benedictum hæresi infectum suspicabantur, atque hanc

hanc verſionem ad Facultatem deferebant, a qua etiam nominabantur Deputati, qui hæc Biblia diſcuterent, ac poſtea, quid deſuper ſentirent, Facultati referrent. Sæcul. XVI. A.C. 1566.

§. CVIII.

Theologicæ Facultatis Pariſinæ Conventus pro examinanda Renati verſione.

Hanc in rem plures Conventus Menſibus Aprili, & Majo, necnon in ſequentibus habebantur, & quidem in eo, qui die ſeptima Aprilis fuit celebratus, examinabatur Regis Privilegium, quo fretus Renatus hunc librum publici juris fecerat. In diebus ſequentibus usque ad vigeſimam octavam ejusdem Menſis Deputati decreverunt, convocandos eſſe illos Doctores, qui haud conſulta Facultate hoc opus approbarunt: die ergo trigeſima Aprilis res effectui data, unde Facultas, peracto ſolemni ſacro de Spiritu ſancto, congregata diſcutiebat quasdam propoſitiones in hiſce Bibliis contentas: poſtea accerſebat illos duodecim Doctores, qui de ſua approbatione rationem reddere jubebantur. Demum integri Menſes Majus, & Junius usque ad decimam quartam Julii diem huic examini dicabantur, die autem decima quinta refe-

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

rentibus Deputatis Facultas hanc verſionem eſſe ſupprimendam cenſuit; unde eadem die adeſſe juſſit Sebaſtianum Nivellam, Gabrielem Buonum, & Nicolaum Chesnau, ſeu Quercium Typographos, quibus ſuppreſſa eſſe hæc Biblia ſignificabat. His peractis undecima Auguſti die Renatus Benedictus vocatus coram Deputatis comparuit, ubi admonitus fuit, ut Facultatis ſententiæ aquieſceret. Poſt hæc rurſus quinta, undecima, ac decima ſeptima Septembris die congregati Deputati eundem Benedictum advocabant, qui ſe Facultati obtemperaturum nunc promittebat, nunc recuſabat, adeo, ut hoc negotium usque ad annum Domini milleſimum quingenteſimum ſeptuageſimum ſecundum protraheretur, quo Benedictus haud amplius comparuit: cum ergo Facultas cerneret, quod Typographi ſpreto illius interdicto hanc verſionem audacter divulgarent, Regnumque bellis civilibus, ob quæ jurisdictionis executio erat ſuſpenſa, undique agitatum eſſet, ideo huic cauſſæ ſuperſedendum cenſuit usque ad annum Salutis noſtræ milleſimum quingenteſimum octogeſimum quartum, quo Renatus Benedictus propoſitæ ſubmiſſioni ſubſcripſerat, quamvis hæc ipſa revocatio minus ſufficere crederetur, eoquod verbis

verbis ambiguis esset concepta. Demum Renatus cum inter ceteros Doctores senio emineret, ac Decani officium in Facultate obire desideraret, anno post Christum natum millesimo quingentesimo nonagesimo octavo sententiæ, qua ejus liber proscribebatur, aquievit. Sæcul. XVI. A.C. 1567.

§. CIX.

Propositionum ex his Bibliis decerptarum censura.

Interea Facultas ad Pium V. summum Pontificem transmiserat Catalogum errorum, quos in præfata Bibliorum versione a Renato Benedicto concinnata deprehenderat: insuper rationes, quibus permota eam damnabat, eidem Papæ exposuit: porro huc nonnisi hujus censuræ summam referimus. *Argentre pag. 395.*

I. In hæc verba capitis 4 Geneseos: Dixitque Cain ad Dominum: major est iniquitas mea, quam ut veniam promereri possem, inquit Facultas: *hæc translatio propositionis versionis communis, scilicet major est iniquitas mea, quam ut veniam merear, est perversa, & propositio, ut jacet, est erronea, hæretica, & blasphema, & sumpta ex Genevensibus Bibliis.*

II. Ad hæc verba cap. 5. Geneseos *ambulavitque cum Deo & non apparuit: quia tulit eum Dominus*, Renatus hanc adnotatio-

Sæc. XVI. A.C. 1567.

tationem subjecit: *curiositas est indagare, quomodo hoc factum fuerit, & in quo loco Henoch sit.* Hanc notam Facultas sequenti censura perstringit: *Timere notat curiositate veteres Catholicos Doctores, qui diligenter, & exacte de ea inquisierunt.*

III. Ad illa verba cap. 6. Gen. *Noe vir justus, atque perfectus fuit in generationibus suis, cum Deo ambulavit:* Renatus addidit: *justus erat per imputationem ob fidem, quæ erat in illo, prout dictum est de Abrahamo cap. 15. n. 6.* Facultatis censura est sequens: *Hæc adnotatio est valde diminuta, & ex modo loquendi conspirans cum modernis hæreticis, & contra determinationem Concilii Tridentini de imputatione justitiæ.*

IV. Sequitur hæc annotatio in c. 19. Exodi: *His ostenditur efficacia legis, quæ in nobis timorem, tremorem, & desperationem progenerat.* Facultas hanc censuram subjungit: *Hæc adnotatio est falsa, & contra sacram Scripturam, & ex Bibliis Genevensibus extracta.*

V. Hæc annotatio in cap. 2. Levitic. *Hic significatur Christus Dominus, verus panis vitæ, unctus plenitudine gratiæ, qui solus est Doctor acceptus suo Patri,* sequenti censura notatur: *Hujus annotationis ultima pars exclusiva, sic indistincte prolata, est falsa.*

VI. Ad

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

VI. Ad hæc verba cap. 9. Levitic. Moyſes dixit ad Aaron: *accede ad altare, & pro peccato tuo offer holocauſtum, & deprecare pro te, & pro populo, cumque mactaveris hoſtiam populi, ora pro eo, ſicut præcepit Dominus:* Renati annotatio erat hæc: *In hoc loco populus edocetur, quod Aaron non ſit ille, propter quem, vel propter cujus ſacrificia Deus debeat eſſe propitiatio, prout declaratur in epiſtola ad Hebræos cap. 5. & 7.* contra hanc annotationem Facultas ita diſſerit: *Hæc annotatio ſumpta ex Bibliis Genevenſibus litera D. favere videtur hæreticis negantibus efficaciam Sacrificii propitiatorii, præſertim cum citet loca Epiſtolæ ad Hæbræos, quibus abutuntur moderni hæretici ad excludendum Sacrificium Miſſæ.*

VII. In cap. 10. Levit: Renatus hæc notat: *ſicut Deus omne Sacrificium ei oblatum præter ejus Verbum reſpuit &c.* Facultatis cenſura deſuper eſt hæc: *Iſta annotatio ſumpta eſt ex Bibliis Genevenſibus, quæ ſic indiſtincte prolata, eſt ſuſpecta de hæreſi dicentium, nihil eſſe recipiendum, niſi quod expreſſo Dei verbo continetur, & excludentium cæremonias.*

VIII. In cap. 10. Levit. hæc legitur annotatio: *Prohibet eis, ne ob quamcunque cauſſam ab officii ſui executione recedant, etſi hoc eſſet propter exequias cuidam occiſo perſolvendas.* Cenſura Facultatis

Sæcul XVI. A C. 1567.

ita ſonat: *Hæc annotatio ſumpta ex Bibliis Genevenſibus non reſpondet textui, videturque retrahere Chriſti fideles, & præſertim ſimplices ab obſequiis defunctorum.*

IX. Annotatio Renati in cap. 12. Levit. eſt hæc: *Ritus iſte inducit hominem ad conſiderandam enormitatem peccati, quod conceptionem maculat.* Cenſura. *Hæc annotatio eſt deprompta ex Bibliis Genevenſibus ad formulam, de qua, quia valde eſt obſcura, interrogetur.*

X. Notatin caput 13. Levit: *Lepra & macula peccati, cujus judicium pertinet ad ſolum Sacerdotem Chriſtum Dominum, repræſentatur per Aaronem* Cenſura: *Hæc annotatio excerpta ex Bibliis Genevenſibus eſt hæretica, quæ, ut jacet, eximit poteſtatem clavium.*

XI. In cap. 15. Levit. hæc annotat: *Hi, qui cum immmundis communicant, absque macula eſſe nequeunt.* Cenſura: *Hæc annotatio deſumpta ex Bibliis Genevenſibus ex ipſa forma, & ſumpta ſic univerſaliter prolata, eſt falſa, & erronea, nec eſt textui conformis.*

XII. Ad cap. 21. Levit. v. 10. *caput ſuum non diſcooperiet, veſtimenta non ſcindet;* ita obſervat Renatus, *ſcilicet, ut propter mortuos luctus oſtendatur,* & ad v. 12. *nec egredietur de ſanctis, ne polluat Sanctuarium Domini,* hanc annota-

notationem subjungit, *scilicet, ut mortuorum luctui interſit.* Cenſura: *Iſtæ duæ annotationes de verbo ad verbum extractæ ex Genevenſibus Bibliis, ſunt ſcandaloſæ, utpote quæ videntur retrahere ſimpliciter a planctu, qui pro honeſta conſuetudine Chriſtianorum impendi ſolet in obſequiis defunctorum.* Sæcul. XVI. A.C. 1567.

XIII. Annotatio in cap. 4. Numerorum eſt ſequens: *vult dicere, quod Moyſes hac in re nihil fecerit absque Dei verbo.* Cenſura: *Hæc annotatio non reſpondet textui, quo affirmatur, Moyſen feciſſe mandato Dei, quod fecit.*

XIV. In caput 6. Numerorum hæc habet Renatus: *idem præcipiebatur ſummo Sacerdoti, nempe, ut propter mortuos planctum non edat, in quo ſignificatur exacta cura, quæ in rebus divinis habenda eſt.* Cenſura: *Hæc annotatio eſt formula deſumpta ex Bibliis Genevenſibus conformis ſuperiori, ideo fiat recurſus ad prædictam annotationem, & cenſuram.*

XV. In caput 4. Deuteronomii legitur annotatio ſequens: *id dicitur, ut oſtendatur, quod Deus in ſolo verbo requirendus ſit, in quo ſe manifeſtavit, talemque declaravit, prout expedit ad noſtram ſalutem, ut eum cognoſcamus.* Cenſura Facultatis eſt hæc: *Hæc annotatio conſpirat cum hodiernis hæreticis, qui ſolo*

Sæcul. XVI A. C. 1567.

verbo ſcripto innitendum dicunt, & eſt hæretica.

XVI. Ad caput 7. Joſue ſequens habetur nota: *Hoc exemplum puniendi filios propter iniquitatem Parentum non eſt imitandum, ſaltem niſi id Deus expreſſe præcipiat, prout hic factum: ipſe enim ſolus corda noſcit, & ſecreta peccata.* Cenſura: *Hæc annotatio extracta eſt ex Bibliis Genevenſibus ex formula litera N. quæ erronea eſt, & ſacris Scripturis, & legibus humanis contraria.*

XVII. Nota in cap. 8. Joſue eſt ſequens: *hic conſideremus, quod ſubtilitas, ac prudentia, qua Joſue utebatur, non ei procurarit victoriam, ſed Dominus, cujus verbum ſequebatur.* Cenſura: *Hæc annotatio plane eruta eſt ex Bibliis Genevenſibus, quæ videtur tollere meritum operum noſtrorum.*

XVIII. In caput 8. Joſue Renatus hæc obſervat: *eſt Altare de lapidibus non hominum manu factum: in quo ſignificatur, quod Deus non voluerit, ut homines quidquam ad ſuum obſequium, & cultum, quem ipſe exquirit, & ſibi juxta verbum ſuum & non aliter fieri poſtulat, addant.* Cenſura: *hæc annotatio hucusque non audita, ſumpta eſt ex Bibliis Genevenſibus, quæ falſa, & injurioſa eſt ſacris Doctoribus, & Conciliis Univerſalibus, ut ante commemoratum eſt.*

XIX.

XIX. Ad lib. 2. Regum cap. 12. adducit Benedictus: *In quo demonstrat Deus incomprehensibilem suam sapientiam, quando ex malo elicit bonum, ex parte sua permanens purus, & integer: malitia autem, quæ in opere reperitur, penitus residet in instrumento, quod ex natura sua malum est.* Censura: *hic discursus sumptus est ex Bibliis Genevensibus, qui non modo injurius est naturis rerum a Deo creatarum, sed etiam authori earum.* Sæcul. XVI. A. C. 1567.

XX. Ad lib. 2. Reg. cap. 2. hæc asserit. *Vult Deus, ut ille, qui propter homicidium auffugit, duntaxat ad tempus rejiciatur.* Censura: *Hæc annotatio ruta est ex Genevensibus Bibliis, quæ videtur contra Scripturam homicidii pœnam temporalem constituere.*

XXI. Ad librum 2. Reg. cap. 17. sequens animadversio habetur: *Dei prudentia se extendit usque ad hominum corda, quando, & ubi ei placet.* Censura: *hæc annotatio videtur cum Bibliis Genevensibus conspirans, & contra liberum arbitrium, & repugnat legibus.*

XXII. In cap. 22. lib. 1. Paralipomenon hæc adnotantur: *sic Deo servitur juxta ejus statuta, & mandata: id enim est præcipuum, & sine eo ædificatio Templi, omnesque ritus, qui ibidem observantur, ad nihilum deserviunt, imo per illos Deus magis irritatur.* Censura:

Sæcul. XVI A.C. 1567.

hæc annotatio ſic excerpta ad verbum ex Genevenſibus Bibliis, derogat ceremoniis Eccleſiæ Catholicæ, & retrahit a devotione fideles.

XXIII. Ad ipſum librum Job hæc obſervat: *in hac Hiſtoria eſt annotandum, quod Jobus bonam cauſſam propugnet, ſed eam male diducat: ex adverſo autem ejus adverſarii iniquam cauſſam defendant, ſed bene diducant.* Cenſura: *hæ duæ* propoſitiones ex Genevenſibus Bibliis ſunt falſæ, erroneæ, & hæreticæ.

XXIV. In Pſalmum 49. annotat: *hic eſt Anima Sacrificiorum, & cæremoniarum legis; nam ſine eo omnia Sacrificia, omnesque ritus ſunt Deo abominabiles.* Cenſura: *hæc annotatio ſumpta eſt de verbo ad verbum ex Genevenſibus Bibliis, quæ ſic in univerſum prolata damnat orationes vocales cum exterioribus cæremoniis factas ſine charitate habituali.*

XXV. Ex eodem Pſalmo obſervat; *intelligit vota gratiarum actionis &c.* Cenſura: *hæc annotatio deſumpta eſt ex Bibliis Genevenſibus, quæ conſpirat cum modernis hæreticis negantibus vota.*

XXVI. Ad Pſalmum 50. v. 11. dicit: *David per hoc verbum* crea *oſtendit, quod hominis generatio ſit nova creatio, in quo docet &c.* Cenſura: *hæc annotatio ex ſermo-*

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

sermone ipso extracta est de Genevensibus Bibliis, cujus ultima pars est falsa.

XXVII. Ad caput 38, Ecclesiastici: ait: *Fac cessare mortui memoriam in sua quiete.* Censura: *hæc propositio ex Bibliis Genevensibus Lugduni impressis excerpta, præcipiens, ne Christi fideles memoriam habeant defunctorum, est erronea, & hæretica, nec sententiam textus exprimit, sed adulterat, & depravat.*

XXVIII. Nota in caput 5. Isaiæ est sequens: *cultura Vineæ Domini est doctrina Verbi Dei.* Censura: *hæc annotatio ex Bibliis Genevensibus deprompta, quæ sic omnia refert ad verbum, conspirat cum præsentibus hæreticis.*

XXIX. In caput 10. Exodi hæc legitur annotatio. *In hoc loco videmus, quod sine Deo ductore, ejusque ope nihil ab ulla creatura fieri possit, & quod creaturæ in ipsarum operibus nil sint, quam Instrumentum operum Dei.* Censura: *totum hoc sumptum ex Bibliis Genevensibus, quo irrogatur macula libertati eorum, qui cooperantur Deo.*

XXX. Observat in cap. 34. Ezechielis, *quod bona pascua sint doctrinæ Dei per ora Prophetarum, quos ipse nobis submisit.* Censura: *hæc annotatio desumpta est ex Genevensibus Bibliis litera M. quæ quia totum tribuit Doctrinæ, quod moribus, & vitæ exemplo convenit, falsa est.*

De

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

De cetero hujus cenſuræ ſucceſſus in poſterioribus annis recenſebitur.

§. CX.

Cleri Gallicani comitia ob varia negotia.

Recueil general des affair. du Clerge de France t. 2. p. 1. p. 14.

Hoc item anno Chriſti milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſeptimo Menſe ſeptembri Clerus Gallicanus per ſuos Deputatos comitia celebrabat, quibus Nicolaus Pelleveus Senonenſis Archiepiſcopus, Guilielmus Viola Epiſcopus Pariſienſis, Carolus Guillardus Carnotenſis Antiſtes, aliique unacum ſuis Syndicis, ac duobus ſecundi Ordinis Deputatis ex qualibet Provincia intererant, ubi præprimis Archiepiſcopus Senonenſis in prima Seſſione die vigeſima quinta Septembris palam profitebatur, *quod hic Conventus Synodi, aut Concilii provincialis rationem non habeat, nec ullum jus per hunc conventum aquiratur, aut ulli ex præſentibus circa ſedendi ordinem præjudicium inde naſcatur.* Porro congregati Concilium Tridentinum promulgari, atque ad effectum deduci petebant: verum eorum precibus ſurdæ præbebantur aures: inſuper iidem Scriptum quoddam porrigebant, in quo nonnullæ continebantur querelæ, quas examinari poſtulabant, ſpeciatim vero ſuas rationes proferebant circa

Rega-

Regalia, Judicum Ecclesiasticorum sententias, ac bonorum, privilegiorumque immunitatem, atque Ecclesiasticorum exemptionem a tributis &c. In eodem quoque Conventu prima vice sancitum fuerat, ut singulis quinquenniis Cleri Gallicani comitia in Parisiensi urbe mense Septembri celebrarentur, ad quæ unus, vel duo ex qualibet Provincia deputati concurrant: insuperhabito tamen hoc statuto nonnisi ante annum Domini millesimum quingentesimum septuagesimum nonum haud alius ejusmodi Conventus fuit habitus. De cetero Clerici ex suis bonis in tali conventu semper Regi pendere coguntur pecuniarum subsidia, quæ ipsi in Possiacensi Conventu circa Annum Christi millesimum quingentesimum sexagesimum primum fuere concessa. Sæcul. XVI. A.C. 1567.

Postea Clerus spoponderat, quod per sex annos, quorum computus a prima Januarii die Anni post Christum natum millesimi quingentesimi sexagesimi primi inchoaretur, quotannis decies sexies centena librarum millia Galliarum Regi pendere velit, ita, ut hoc tributum nonnisi postrema Decembris die anni Salutis nostræ millesimi quingentesimi sexagesimi septimi cessaret: porro hujus doni scopus eo collimabat, ut Regiæ Majestatis prædia Parisiensis urbis

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

urbis prætorio oppignorata reluerentur, concepta ſpe, quod omnia hæc bona per iſtam pecuniæ ſummam intra decennii ſpatium ab ære alieno liberari atque exonerari poſſent, Verum eodem adhuc anno Clerus die vigeſima ſecunda Novembris alia pacta inibat cum Syndicis, ac Deputatis generalibus, qui non tantum hac dignitate inſignes, ſed etiam a pluribus Regni Prælatis ex una, atque ex altera parte a Mercatorum Præfectis, urbisque Pariſinæ Conſulibus agendi facultate inſtructi aderant, ubi Clerici ſeſe obſtringebant, quod ad exoneranda Regis debita prædictis Mercatorum Præfectis, ac Conſulibus ſexies centena, & triginta librarum millia quotannis pendere velint, quæ ſumma daretur loco æqualis cenſus, quem Regia ſua Majeſtas ex ſuis prædiis Pariſinæ urbi aſſignaverat, ea tamen lege, ut præfatum cenſum intra decennium per ſeptem Milliones ſexaginta millia quinquaginta ſex libras redimere integrum ſit: Verum circa hoc pactum graves inter Clerum, & urbem exoriebantur contentiones, quæ nunquam deciſæ fuerunt: quinimo in generalibus comitiis Meloduni celebratis Clerici præfatum pactum Menſe Novembri Anno poſt Chriſtum natum milleſimo quin-

gen-

genteſimo ſexageſimo ſeptimo initum reprobabant, atque adverſus alterum pactum Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo nono die decima quinta Octobris ſancitum reclamabant: præterea ſe omnibus aliis ejuſmodi pactis, quæ Cleri nomine cum Mercatorum Præfectis, & Pariſinæ urbis Conſulibus, tam in ipſius comitiis Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſeptimo, quam poſtea celebratis inita erant, ſeſe opponebant, nam vi horum pactorum præfati Mercatorum Præfecti, ac Conſules contendebant, obſtrictum eſſe Clerum, ut eis ex duodecies centies, ac duobus librarum millibus vigeſimam partem cenſus nomine penderent. Ceterum hujus repugnantiæ, atque oppoſitionis acta prædictis Mercatorum Præfectis, ac Pariſienſis Prætorii Miniſtris die undecima Decembris Anno Salutis noſtræ milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo nono fuere ſignificata. Sæcul. XVI. A.C. 1567.

§. CXI.

Calviniſtæ per Belſiam ad Aurelianenſem Urbem delati.

Interea Condæi exercitus in dies numero creſcebat, ideo Princeps recta Pariſios contendere ſtatuit, ut Regios ad ineundam pacem compelleret: cum vero *La Popelin. hiſt. de Franc. l. 13 Thu. l. 42.*

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

vero fluviorum tranſitum ſibi ab Henrico Andegavenſi Duce præpediendum probe proſpiceret, ideo illis in loco, unde ſcaturire cœperant, trajectis Antiſſiodorum verſus iter ſuum inſtituit: porro huic urbi præerat Bordius civibus oppido exoſus, hinc Princeps illum Præfectura ſua exuit, eique Guerchyum ſubrogavit. His peractis fœderatorum copiæ in tranſitu Crevantium exiguum oppidum deprædantur, atque Irancium facto impetu occupant, cunctisque incendio, ac ferro vaſtatis de civibus ultionem capiunt, eoquod Equitum vexilliferum Condæi Principis occidiſſent: poſtquam vero iidem Igonnæ oppido proxime acceſſerant, Blenæum, Caſtellionem, & Montargium proceſſerunt, ubi rurſus Loniam amnem eorum exercitus tranſit, ſuasque copias latius uſque in Belſiam extendit, unde Condæus Aureliam petiturus erat, ut præter ſuppetias, quæ ex Septimania, & Aquitania illuc convenerant, tormenta ſimul, & bellicum apparatum acciperet.

Martinengus Comes, qui ibidem caſtra metabatur, mox cum ſuis primo Bogentiacum, unde ab hoſtibus fuit expulſus, tandem Bleſas conceſſit: itaque fœderati Calviniſtæ viribus refectis aliquid præclarius audendum rati copias

pias suas contrahunt ad Blesensem urbem, cui se Richelius nuper cum suis incluserat. Sæcul. XVI. A. C. 1567.

§. CXII.

Blesensis urbs a Calvinistis capta.

Postea Vascones, & Provinciales copiæ primo impetu ceperunt Carnotensis portæ suburbia, ubi mox iuxta eam ruina octodecim passuum edita, ac Richelius urbem dedere jussus est: cum vero is id recusaret, missi sub noctem, qui eam propius contemplarentur, sed animadverso facilem quidem extrorsum accessum, sed introrsum descendentibus difficultatem subesse, translata sunt tormenta ad eam portam, quæ Turones respicit, ibique edita spatiosiore, quam antea, ruina, Richelius colloquium poscit, & post longas altercationes re ultro, citroque disceptata, tandem convenit, ut urbs tradita a præda immunis esset, & præsidiarii vita salva cum armis, & impedimentis dimitterentur: nihilominus violata pactorum fide plurium ædes a Calvinistis spoliabantur, quamvis Belliduces promissas conditiones adimplere adlaborarent, verum difficile erat lascivientem militem cohibere, præcipue cum in hoc hæreticorum exercitu militaris disciplina penitus soluta esset, nec inte- *Popel. l. c.*

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

gra imperii auctoritas penes Belliduces remaneret.

§. CXIII.

Carnutum a Principe Condæo Belsiam delato obsessum.

Mem. de Castell. l. 6. c. 91. Thu. l. 42.

Capta hac urbe fœderati Calvinistæ procedunt Richardi-montem, quod est oppidum ad Carim juxta Cenoncellas situm: cui dum vim facere cogitant, a Condæo Principe, qui in Belsiam Carnutum obsessurus descenderat, revocati protinus discedunt, ut cum eo se conjungerent.

Prodito hoc consilio mox Joannes Lignerius Eques, ac magni nominis Dux cum quinque peditum signis, & duabus Equitum alis, quas Carnius, & Rancius ducebant, Carnutum a Rege mittebatur, qui etiam a civibus in urbem receptus est quinto circiter die, priusquam hostiles copiæ adventassent. Paulopost Ardelesius pariter cum suis copiis urbem ingrediebatur, die autem vigesima tertia Februarii, necnon altera die Condæus Princeps itinere nunquam interrupto, confectisque viginti leucis regios milites inopina vi obruturus Carnutum venit, illudque cinxit: primo equidem suburbia, necnon domos fossis vicinas occupabat; eas enim cives hostium adventu, metuque præpediti

pediti haud amplius diruere, aut comburere poterant, nihilominus Franciscanorum, & Sancti Joannis cœnobia, quæ extra urbem erant, tempestive incendebant: hostes tamen quoddam munimentum capiunt, illudque milite firmant, quod obsessis permoleste accidit: sed damnum hoc mox sive æstu, sive virtute Foliati strenui Ordinum ductoris compensatum est: is quippe cum sexaginta circiter delectis, qui vexilla Protestantium insignibus similia gestabant, per Drocensem portam egressus ad exteriorem fossæ oram erupit, & ad munitionem non animadverso a defensoribus dolo pervenit, ubi improviso impetu ignaros adortus locum recepit, iisque repulsis ibidem substitit. Sæcul. XVI. A. C. 1567.

§. CXIV.

Lignerii sedulitas in tuenda urbe.

Nec interim Lignerius otiosus stetérat, sed civium Primores convocans, eos hortatus est, ut Regi suo fideles inter se concordiam servarent, insuper arma capessere, ac laboribus magis arduis vacare eis persuadet, imbecilles vero eo inducit, ut ceteris opem suis facultatibus subministrarent. Postmodum loca minus munita largis, validisque fossis firmari, ac propugnaculum ante Drocensem portam erigi jubet, *Thuan. l. 42.*

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

bet, ejusque jussu sex molatrinas versatiles in urbe fabricatæ sunt, quæ fluvio forte ab hostibus aversо aliarum vicem supplerent: nec sane hæc sollicitudo frustranea fuit: quippe Princeps ex alia parte urbem quatere aggrediens, ostium, ex quo Dura flumen in urbem Carnutensem sese exonerat, obstrui jussit, ut molatrinas aquatiles omnino inutiles redderet: huic quoque conatui optatus adlusit successus, flumen enim in antiquum suum alveum feliciter derivabatur: interim crebræ ab obsessis eruptiones fiebant, modo per S. Michaelis, & modo per S. Joannis portas, captis etiam duobus Vicecomitum signis, quæ mox in majori urbis templo suspensa sunt, eodemque tempore Lignerius ad omnes casus intentus, aggerem inter Drocensem portam, & Dominicanorum ædes excitabat, eique quoddam belli tormentum imponebat, quod a Protestantibus olim tempore pugnæ Drocensis defossum, ac postea captum fuerat, indeque Hugonotta dictum, nunc vero a Catholicis erectum, ut porrectis ictibus oppugnantes a ruinæ accessu prohiberet.

Nec minus Condæus Princeps omnibus eventibus prospicere sollicitus, accepto nuntio, quod Joannes Nogaretus Valeta sub Nemorsio Duce Legatus cum octo-

octodecim equitum Gallorum, & delectis Italorum alis jam Udencum veniſſet, ut obſeſſis laborantibus præſto eſſet, & pabulatores prohiberet, ac commeatum interciperet, Colinium maris Præfectum eo mittit, attributis Antonio Valdræo Mojo, & aliis ducibus cum octo equitum Gallorum, & ſex Germanorum alis, quæ ter mille quingentos viros efficiebant: igitur Architalaſſus Udencum vi ingreſſus Italos aliquot obvios habuit, cum jam Valeta vaſis conclamatis impedimenta ad diſceſſum urgeret: ubi plerique occiſi, alii capti, & quatuor vexilla capta ſunt, atque impedimenta, & equi in fœderatorum poteſtatem venere, qui mox inde nuſquam intermiſſo itinere cum præda opima in caſtra ad ſuos reverſi ſunt. Valeta ex tumultu collectis quingentis equitibus crebro ad inſequentium incurſionem frontem obvertens nuſquam ſolutis ordinibus periculo ſumma cum ſua laude ſe eripuit, & ad Andegavenſem Ducem, qui adverſa ex parte caſtra habebat, ſe recepit. Sæcul. XVI. A.C. 1567.

§. CXV.

Calviniſtarum progreſſus in Pictavia, & Aquitania.

In aliis quoque Provinciis Calviniſtarum copiæ magnos fecere progreſſus; *Thu. l. c.*

Sæcul. XVI. A.C. 1567.

quippe in Pictavia Lussonum urbem Bocellus, & Silvagius vi occupant, Templumque, & circumpositas porticus perrumpunt, obviis quibusque jugulatis.

Postea Maranensis arcis Præfectura Silvagio commissa, eademque die Ludensis Comes ad Nerminiæ oppidum contendit, copiasque per vicina præsidia Fontenaji, Niortii, Mareolii, Lussoni, & ad Herminiæ fanum distribuit, qui milites oblata belli gerendi occasione nullum non genus sævitiæ, ac libidinis in rusticam plebem soluta militari disciplina exercebant.

Prætera Leberus Retensem urbem cepit, ubi omnes præsidiarios ibidem repertos crudeliter jugulavit: qua sævitia territi Insulani ceteras munitiones deserunt, & navigia obvia nacti tumultuarie inde Rupellam abeunt: porro illi, qui Vicecomites appellabantur, nimirum Burniquetus, Monclarius, Paulinus, Serignanus, Calvimontius, Rapinus, & Montacutus suas copias ex Aquitania contra Condæi Principis castra ducebant, ubi Santeranum in Alverniæ finibus prope Cornacum offendunt, cæduntque: ast victoribus noctu Cornacum redeuntibus, instauratoque prælio Pontenacus occisus, ejusque corpus in Changianam arcem delatum, ibique sepultum fuit, quamvis illud postea a regio

gio milite effoſſum, ac diu ludibrio expoſitum tandem immaniter diſcerptum eſt. Sæcul. XVI. A.C. 1567.

§. CXVI.

Pacis conditiones a Regina Fœderatis propoſitæ.

Cum hujus belli eventus utrinque admodum incerti eſſent, atque aliunde merito timendum, ne Calviniſtæ Carnuto occupato inſolentiores fierent, hinc rurſus pacis negotium repetitum eſt, ac præprimis Regina easdem, quas jam olim propoſuerat, pacis conditiones Condæo Principi offerebat. Hic quoque cum obſeſſam Carnutenſem urbem occupare præter opinionem ſuam deſperaret, ac Germaniæ copiis ſtipendia numerandi tempus inſtare cognoſceret, ad pacis conſilia multum inclinare videbatur: rebus igitur utrinque ita diſpoſitis, Rex die vigeſima ſeptima Februarii demandatæ facultatis diplomata expediri juſſit, ut Longi-Gemelli conventus haberetur, cui Regis nomine Armandus Gontaldus Biron caſtrorum Præfectus, Henricus Memmius, & Malaſſiſus libellorum ſupplicum Magiſter intereſſent: pro Calviniſtis vero Caſtillionæus olim Cardinalis, Rupifocaldius Comes, & Buchavannius convenirent. Diu ſatis utrinque acriter diſceptatum, nihil-

Thu. l. 41. Mem. de Caſtell. l. 6. c. 11. Dupleix hiſt de France t. 3. p. 732.

Sæcul. XVI A.C. 1367.

nihilque fuisset concluſum, niſi Angliæ & Florentiæ Legati ſuam operam contuliſſent.

§. CXVII.

Calviniſtarum rationes pro ineunda pace.

Thu. l. c. Daniel t. 6. p. 400.

Hiſce concordiæ conſiliis acriter ſe opponebat Colinius Architalaſſus ita diſſerens: „ probe prævideo, quod Rex pacem ideo duntaxat proponat, ut eos, quos armatos, & conjunctos vincere non poterat, armis depoſitis, & traditis oppidis, quæ receptui ſerviebant, omni potentia exutos divideret, injuriamque nuper in tumultu Meldenſi acceptam ad extremum ulciſceretur. Aſt Condæus Princeps haud æquum, imo potius invidioſum eſſe cenſebat oblatam recuſare pacem, quam neceſſitas ſuadebat, eoquod jam dilapſæ eſſent pleræque Santonum, & Pictonum copiæ non petita a Condæo Principe venia, & plerique ſe idem facturos minitarentur, ita, ut metus eſſet, ne exemplo graſſante cuncti agmine facto a ſignis diſcederent: ad hæc haud occulta murmura exaudiebantur, quibus hæc ſpargebantur: „ armis ſumptis id hactenus quæſitum, ut pax habeatur: quam cum peti, ſeu dari a Regiis, cunctis conſtet, nil aliud ſupereſt, niſi ut funeſtiſſimo, ac damnoſiſſimo bello finis im-

imponatur: deeſt enim militi ſtipendium, ac ſæpiſſime annona: inſuper nobilitas procul a domo cum ſummis, nec tolerandis incommoditatibus conflictatur, & exponuntur inimicorum ludibrio eorum familiæ, quarum deſiderium ferre, aut periculum diutius negligere non poſſunt. Sæcul. XVI. A.C. 1568.

§. CXVIII.

Pax concluſa inter Regem, & Calviniſtas.

Jam a die quarta Martii firmandæ pacis ſtrenue inſudabatur, ac illi, qui a Condæo Principe erant miſſi, Regiis Oratoribus ſua poſtulata communicabant, juxta quæ poſt varias oppoſitiones tandem pax his conditionibus firmata eſt. I. edictum pacis die ſeptima Martii Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſecundo promulgatum, cujus alibi meminimus, tam exacte quoad ſingulos articulos in opus deduceretur, ut exceptionibus, interpretationibus, ac declarationibus omnino ſublatis, ac revocatis plenum, & integrum maneat, II. Regia ſua Majeſtas, quantum opus erit, haſce interpretationes. &c. tollat, atque aboleat III. Rex plenam præteritorum oblivionem Condæo Principi, Architalaſſo, cunctisque, qui in nuperis tumultibus eorum partes ſequebantur, con- *Thu. & Dupleix l. c. Mezeray abregé chron. tom. 5. p. 765.*

Sæcul. XVI. A. C. 1568.

cedat. IV. Præfatum Principem, tanquam cariſſimum ſuum Agnatum, ceteros vero veluti fideles ſuos ſervos, ac ſubditos habeat. V. Urbes captæ Regis imperio remittantur. VI. Denique exterorum Principum copiæ dimittantur. Ceterum hæc pax paſſim vocabatur *pax infida*, eoquod Longi-Gemelli præcipiti prorſus conſilio, & quidem eo tempore concluſa eſſet, quo res omnino deſperatæ credebantur: alii vero eandem appellitabant pacem *claudicantem, ſeu male-natam*, aut Gallice *mal-aſſiſe;* alludebant enim ad Bironium *claudicantem*, necnon ad Memmium, qui cognominabatur *Malaſſiſius:* nihilominus hæc pax die vigeſima ſeptima Martii edicto publico in Pariſienſi Senatu fuit confirmata, ac die trigeſima ejuſdem Menſis in caſtris Condæi Principis promulgata prope Carnutum, cujus obſidione mox ſoluta Germanorum copiæ dimittebantur, quæ per Lotharingiam unacum Caſimiro Principe in patriam ſuam reverſæ ſunt, eis tamen prius Rex ex ærario ſuo æs militare ſolvere cogebatur, quam in rem a Venetorum Republica centies mille, a Duce autem Florentiæ octoginta aureorum millia mutua accipere compulſus fuit.

§. CXIX.

§. CXIX.

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

Germani milites ſoluta Carnutenſi obſidione in patriam reverſi.

Ceterum in Carnutenſi obſidione ex obſeſſis nonniſi ducenti fuere deſiderati, atque ex his præcipue Calvimontius, ſeu Caumonius Lignerii Legatus, qui in ædibus Fratrum Prædicatorum ſepultus eſt unacum Ardeleo decem Vaſconicorum ſignorum Ductore, qui cum ad muri ruinam excubaret, ictu ſclopeti occubuit: porro hunc in Eccleſia Cathedrali terræ mandari recuſabant Canonici, regia tamen auctoritate decretum, ut in hoc templo ſepeliretur: verum Canonici, ut loci religionem tuerentur, noctu demortui cadaver in templum vicinum tranſtulerunt. *Thu. l. c.*

Nec multo major occiſorum numerus erat ex fœderatis urbem obſidentibus; quippe nonniſi trecenti circiter partim Germani, partim Galli perierunt: mox vero Caſimirus, qui Germanæ Nationis milites duxerat, Heidelbergam ad Electorem patrem ſuum profectus eſt, ubi Guilielmus Naſſovius Arauſionenſis Princeps Belgio pridem relicto auxilia contra Albani conatus pro religionis defenſione, ut ajebat, petiturus eum opperiebatur.

Poſtea

Sæcul. XVI A.C.1568.

Poſtea a Fœderatis Calviniſtis Regi omnes urbes in hoc bello a tempore, quo Meldis eundem aggredi tentabant, captæ reſtituebantur, eæque erant Auguſta Sueſſionum, Antiſſiodorum, Aurelianum, Blæſæ, & charitæum oppidum: verum Rupellenſes, Sacro-Cæſarei, Montaldenſes, Millaldenſes, Cadurcenſes, Albigenſes, Caſtro-Albienſes, & Viceliacenſes in Burgundia Regi obtemperare renuebant, ex quarum pertinacia novum ſuſcitabatur bellum, quod ſexto poſt anno in apertas erupit flammas: interea vero Princeps Condæus, atque Archithalaſſus dimiſſis copiis ſuis, cum Regi ſeſe committere non auderent, ſeceſſerunt, & quidem maris Præfectus ad ditionem ſuam Caſtellionum ad Ligerim, Condæus vero Nucetum in Antiſſiodorenſi Provincia ſitum abiit, ubi ambo cum factionis ſuæ ſociis frequens habebant colloquium, ſpe concepta, ſe brevi rurſus ad arma convolaturos, quamprimum opportuna ſeſe offerrat occaſio.

§. CXX.

Calviniſtarum querelæ contra Franciæ Regem.

Thu. l. 44. in fine.

Enimvero Calviniſtæ paulopoſt querendi obtentus undique quærebant; poſtquam enim Rex urbes ſibi redditas præ-

præsidiis munierat, mox Protestantes hæc obtendebant. I. Ideo civitates milite præsidiario firmantur, ut Rex nos armis depositis eo facilius opprimere possit. II. Nobis haud incognitum est, quod Rex ad Tridentinam Synodum recipiendam, necnon per Gallias promulgandam a summo Pontifice fuerit sollicitatus, quamvis hoc Concilium præter solam Religionem Catholico-Romanam nullius alterius sectæ profitendæ libertatem concedat. III. Idem Pontifex Regem ad fœdus contra nos ineundum urget. IV. Ipsemet Rex ad ejusmodi armorum societatem satis propensum se ostendit, animatus fœdere secreto Bajonæ cum Hispaniæ Regis Oratoribus inito, vi cujus etiam Galliarum Regi in nupero Bello suppetiæ fuerunt latæ. V. Parisiensis Curia consentiente Rege, ejusque Senatu ideo edicti confirmationem retardat, ut in reformatores tanquam rebelles judicii acta instruendi spatium nanciscatur, abs dubio eo fine, ut illos eadem severitate castigare posset, qua utebatur in Rapinum unum ex Nobilibus Condæi Principis Domesticum, qui Tolosani Senatus jussu capite plexus est, quamvis ab ipso Rege ad urgendum nuperum edictum Tolosam ablegatus fuisset. VI. Pluribus

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

Duvleix hist de France tom. 3. p. 734.

Sæcul. XVI A.C. 1568.

bus in locis cœtus agendi libertas præ- peditur. VII. Scriptum fuit ad San- terranum Alverniæ Gubernatorem, quod ea mens Regis sit, ut arces, prædia, ac- ditiones Reginæ Matris suæ, necnon Fratrum suorum, ac Montpenserii Du- cis ab hac conditione exclusæ censean- tur. VIII. Denique a die promulgatæ pacis quamplurimi Protestantes Anti- sidori, Aureliæ, Biturigibus, ac Blæ- sis trucidati fuere, quin tamen in ho- micidas ultio fuisset sumpta.

§. CXXI.

Regis querelæ adversus Calvinistas.

Dupleix p. 735.

EX adverso Galliarum Rex longe vali- diores, magisque æquas querendi causas adversus horum rebellium petu- lantiam habebat, ac præcipue eisdem hæc exprobrabat. I. Rupellam, Mont- albanum, & Sancerras non modo re- stituere recusant, sed etiam munimen- tis firmant, ut rebellionis suæ propug- nacula erigentes sese supremæ Regis auctoritati opponere valeant. II. Ru- pellenses Jarnacium Comitem, quam- vis Religione Calvinistam, qui ibidem dudum urbis Præfectum agebat, tan- quam Gubernatorem admittere recusa- runt, eademque audacia Vetus-Vil- lam Marescallum rejecerunt, licet ille cum plena agendi potestate eo decretus fuis-

Sæcul. XVI. A. C. 1568.

fuisset. Porro seditiosum hoc Rupellensium exemplum secutæ sunt aliæ urbes. IV. Naves privata auctoritate construi, classemque instrui jusserunt absque ulla Principis sui concessione. V. tributa regio ærario pendere recusant. VI. Denique non modo rebelles sunt, sed etiam rebellionis Auctores, fautoresque: insuper Rex hæc addebat: „etsi usque „adeo memet demittere vellem, ut cum „eis tanquam æqualibus agerem, nec „tamen propterea mihi prohibitum erit, „cum Rege Catholico Socero meo fœ„dus inire, quia & ipsi absque omni „permissu cum Aureliæ Principe, ac „Belgii rebellibus societatem inierunt, „illisque pecuniarum, ac militum sup„petias miserunt, ut easdem vicissim ab „eis reciperent, si illis forte indigerent: „quod vero ex urbibus meis quasdam „præsidiariis munierim, id unice a me „factum, ut seditiosos in officio conti„neam, non autem ut meos opprimam „subditos: Tolosanus ecquidem Sena„tus Rapinum extremo supplicio affe„cit, sed hoc ideo factum, quia ejus„modi pœnam deposcebant enormia ejus „scelera, quæ in Occidania perpetrabat, „quinimo ego ipsemet hujus sententiæ „executionem, quamvis re ipsa omnino „æquissima fuerit, mihi tamen nulla„tenus probari ostendi: de cetero quam-

„vis

Sæcul. XVI. A C. 1568.

„vis Pontifex ſacram unionem inter „Principes Chriſtianos ſtabilire adlabo„ret, ego tamen huic fœderi nequa„quam nomen dedi, cum potius alia „quacunque demum via, quam armo„rum ope meos ſubditos ad ſinum Ec„cleſiæ Catholicæ revocare deſiderem, ac „propterea, ut Calviniſtis omnem ſini„ſtræ ejuſmodi ſuſpicionis umbram to„lerem, hucuſque Tridentinæ Synodi „promulgationem ſemper diſtuli: De„nique quod cædes Ambiani, Rotho„magi, atque aliis in locis perpetra„tas attinet, quamvis nonniſi ſcelerati „e medio fuerint ſublati, ego tamen „ejuſmodi auſus reprobavi, hancque „in rem Deputatos nominavi, qui in „crudelitates a Catholicis factas inqui„rerent, reosque plecterent.

§. CXXII.

Calviniſtarum apparatus pro redintegrando bello.

Thu. l. 44. Ex mutuis hiſce querelis pacem minime eſſe firmam ſat aperte colligebatur, quin imo ex hæreticorum motibus iniquus eorum animus de redintegrando bello conceptus manifeſte deprehendebatur; quippe præprimis ad Angliæ Reginam, ac Proteſtantes Germaniæ Principes ablegabant, qui eorum opem implo-

plorarent, eosque ad tuendam reformatam illorum sectam inducerent. Præfigebatur quoque dies vigesima quarta Septembris, qua unaomnes convenirent, suis vero tumultibus initium darent, cum omnes Catholicos urbe expellerent. Sæcul. XVI. A.C. 1568.

Eo tempore Condæus Princeps agebat Nuceti, quod erat quoddam in Burgundia castellum Franciscæ Aurelianæ, cui ante quatuor annos secundis nuptiis junctus erat: inde vero Regina Condæum vi expellere, ac hunc Principem, totamque ejus familiam inopino abducere meditabatur. Hanc in rem Tavannius Comes copias undique conscribere jubebatur, & cujusdam centuriæ Vexilifer, nomine Coqueretus, cum Nucetanæ fossæ altitudinem exploraret, comprehensus est: ubi re comperta Princeps datis ad omnes amicos suos literis eosdem de imminenti periculo certiores fecit, illosque ad ferendam opem, sumendaque arma hortatus est, hancque in rem Carolum Telinium in aulam ablegavit, ut de Coquereto apud Regem quereretur, simulque rogaret, quatenus pacis edicta religiose a provinciarum Præfectis, ac magistratibus servari mandaret.

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

§. CXXIII.

Hoſpitalio Cancellario invidia a Regina apud Regem conflata.

Thuan. l. 44. Dupleix p. Mezeray abregé chronol. tom. 5. p. 175.

Hiſce Condæi querelis Rex nonnihil commotus videbatur, cui etiam Hoſpitalius Cancellarius, ut illum plenius perſuaſum redderet, hæc exponebat: „ad Regni emolumentum omnino neceſſarium eſt, ut intra Galliarum fines pax conſervetur, nec ullo pacto Proteſtantes violato edicto in eorum favorem promulgato ad novum bellum concitentur. Verum Regina turbidæ indolis fœmina prudentis hujus Cancellarii exiſtimationem apud ipſum Regem labefactare cœpit: unde Hoſpitalius deinceps remiſſius excipiebatur, ipſusque ſe vilipendi haud obſcure cognoverat, quapropter ad quamdam villam, quam in agro Stampenſi habebat, ſecedere conſultum cenſebat, cujus diſceſſu Regina haud parum læta, ut illum magis adhuc ab aula, ac negotiorum adminiſtratione ſubmoveret, ad eum Petrum Brulartum, qui Reginæ a ſecretis erat, mittebat, ac regia ſigilla repoſcebat, quæ mox Joanni Morvillerio commiſſa ſunt.

§. CXXIV.

De juramento a Proteſtantibus nuncupando.

Cum

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

Cum Catharina Franciæ Regina neminem in Senatu suis consiliis obluctantem amplius haberet, necessaria ad bellum Protestantibus inferendum parare cœpit: præprimis vero, ut concordia infringeretur, juramenti formulam, in quam omnes se Sacramento adigerent, ad provinciarum Præsides mittit: „ porro ea hujusmodi erat, vi „cujus singuli testarentur coram Deo, „ac ipsius nomine jurarent, veneratu„ros se Regem Carolum IX. pro suo „summo, ac legitimo Principe, & para„tos extituros, ei omnem honorem, „obsequium, ac submissionem exhibere, „nec unquam arma, nisi expresso ipsius „mandato sumpturos, nec iis, qui ad„versus ipsum ea sumpserint, consilio, „aut pecunia, aliave re fauturos, nec „pecuniarum collationes sine jussu ipsius „cujuscunque demum occasionis ob„tentu facturos, neque ullis se secretis „consiliis, aut fœderi obligaturos, nec „in ea consensuros, sed si quid eorum „ad ipsorum notitiam pervenerit, de „iis Regem, aut ipsius Præfectos bo„na fide monituros: obtestari interim „se, quam dimisse possent, Regiam Ma„jestatem, ut ingenita sua bonitate, ac „clementia utatur, seque pro suis fide„libus, & obsequentissimis subditis, in „tutela sua habeat, vicissim se preces

Thu. l. 44. n. 6.

Hist. du progres du Calvisme l. 3.

Sæcul. XVI. A. C. 1568

„ad Deum indefinenter pro ipſius Re„gis, Matris Reginæ, ſuorumque fra„trum ſalute, & ſecuritate facturos. „omni autem ſuppliciorum, ac pœna„rum rigori ſe ultro ſubjecturos, ſi cu„pa ſua quid turbarum in hac urbe, „nomine urbis expreſſo, contigerit, ad „cujus defenſionem vitam, fortunasque „omnes impenſuri ſint, ac veram item „cum Catholicis, ac ſinceram amici„tiam conſervaturi.

§. CXXV.

Rupellani huic juramento obſiſtentes.

Hæc formula præprimis ad Jarnacium Comitem Rupellæ Gubernatorem die trigeſima prima fuit tranſmiſſa, addito mandato, ut Rupellanos ad hoc Sacramentum adigeret, indeque notum fieret, quinam Regno bene affecti eſſent: verum eorum potiſſimi ſe hoc jurejurando obſtringere recuſabant, copiasque, quas Jarnacius Comes immittere volebat, in urbem recipere renuebant: ex horum itaque pertinacia initium bello datum, quippe Rex cum valido exercitu Vetus-Villam Mareſcallum ablegabat, dato negotio, ut Rupellam ingrederetur, renuentibus autem civibus rebelles ferro domaret: cum autem incolæ Mareſcallum recipere detrectarent, hic vero aliunde mili-

te,

te, alioque apparatu ad inchoandam obsidionem necessario careret, ideo hæc expeditio non minus, ac priores, suo caruit exitu: verum Rex siniſtro hoc successu magis exacerbatus suas copias, quas in Pictavia habebat, revocavit, Ligerim obsessurus, simulque Protestantes ab hujus fluminis transitu præpediturus, hinc sub idem tempus Tavannio præcepit, ut suas copias in Burgundiam duceret, Protestantium molimina exploraturus. Sæcul. XVI. A. C. 1568.

§. CXXVI.

Condæus Princeps missa ad Regem sua Socru secedere paratus.

Cum Condæus Princeps ex cunctis hisce machinationibus haud obscure colligeret, quod de eo unacum Archithalasso in captivitatem redigendo consilia cuderentur, hinc de discessu cogitare cœpit, monito prius Colinio, qui Tanlæum haud longe a Nuceto sese contulerat: antequam vero sese Princeps itineri accingeret, Jacobetam Rohanam Rotelini Marchionissam Socrum suam orabat, ut Regem suo nomine adeat, eumque obtestetur, quatenus promissionum suarum & jurejurando, & edicto publico firmatarum jura violari non sinat, neque permittat, ut publicæ quietis hostes ipsius nomine; & *Thu. l. c. Mem. de Castell. l. 7. c. 1.*

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

auctoritate ad pernicioſa conſilia ſua exequenda abutantur. Verum vix Rohana Marchioniſſa diſceſſerat, cum repetitis nuntiis moneretur Condæus Princeps, ut prompte ſecuritati ſuæ proſpiceret.

§. CXXVII.

Libellus ſupplex Regi a Condæo porrectus.

Thu. p. 547 edit. Genev. an. 1626.

Recepto hoc nuntio Condæus Princeps die vigeſima ſecunda Septembris ad Regem literas dabat, quibus ſe indigne haberi queſtus omnem turbarum cauſſam in Carolum Cardinalem Lotharingium rejiciebat, regnumque tot tumultibus ob ipſum agitari cauſſabatur: hiſce etiam literis addidit libellum ſupplicem, in quo non ſine internæ indignationis ſuæ ſenſu, ac non raro acribus omnino verbis cunctas repetebat querelas, quas tam ipſe, quam ſuæ factionis ſocii ſæpius ingeminabant contra agendi rationem, qua hucuſque Proteſtantes habiti fuiſſent.

Tranſmiſſa igitur hac epiſtola unacum libello ſupplici Princeps, & Colinius unacum ſua familia prompte Rupellam ſecedere conſultum ducebant, ibidemque prior die decima octava Octobris advenerat, paulopoſt autem in eadem urbe Joannam Albretam Navarræ Re-

Reginam cum valido milite adventantem excepit, ubi etiam firmiter ſtatutum, Cardinalem Lotharingium, omnesque eidem faventes, ſeu potius omnes Catholicos nulla mora armis eſſe invadendos. Sæcul. XVI. A.C.1568.

Ad primum hujus nuntii rumorem Caſtillionæus olim Cardinalis, nunc vero Calvini ſectæ ſtudioſiſſimus in Angliam ſeceſſit, ut eo expeditius ſuæ factionis fautoribus opem ferre poſſet: Andelotus autem ejuſdem Frater numeroſas copias contraxit, ut Proteſtantium exercitum, qui intra exiguum temporis ſpatium maxime excreverat, adhuc magis augeret, ubi poſtea cum copiis ſuis trajecta Lygeri amne Archithalaſſi Colinii fratris ſui exercitui in Pictavia ſeſe junxit, atque ambo ſimul Niortum petentes hanc urbem deditione ceperunt, quibus peractis Maynium, Fonteniacum, Sancti Maxentii oppidum, ac potiſſimam Pictaviæ partem ſuis armis ſubjecerunt, ac demum cum ſuo exercitu Engoliſmam occuparunt, inde vero ad Santones progreſſi Pontium, Angeriacum, Blajam, pluresque alias civitates in diverſis Provinciis ſubegerunt: nihilominus quandoque Calviniſtæ fuere profligati, ac in variis certaminibus plures, eosque ſtrenuos Belliduces, ac longa militia efferatos mi-

Sæcul. XVI A.C. 1568

lites amiserunt, quamvis eorum victoriæ longe illatam cladem superarent, unde etiam eorum factio indies numero & potentia augebatur.

§. CXXVIII.

Regis edictum contra Protestantes.

Thu. l. c. Recueil de ce qui s'est fait contre les Protestants par le Fevre p. 22.

Ad prima hujus belli auspicia Andegavensi Duci regii exercitus imperium deferebatur; postea vero Rex diploma per provincias transmittendum curaverat, quo omnes Protestantes æque, ac alios suæ ditionis populos in suam tutelam recipiebat, si tantum se domi pacatos continerent, facultate eis facta de injuriis expostulandi, ad quas ut ex æquo, & bono remedia expedirentur, Præsidibus enixe, ac speciose mandabatur, sed cum Regina Mater, ac Lotharingius Cardinalis viderent nobilitatem, ac ceteros, qui arma ferre consuessent, nihil illo rescripto permoveri, & cum verba sibi dari, imo hac ipsa declaratione sibi insidias strui crederent, aliunde vero Protestantium exercitus universum ferme regnum seditiosis armis involveret, hinc Regina æque, ac Cardinalis Regi authores exstitere, ut edictum adhuc severius promulgaret, quo omnibus, cujuscunque conditionis sint, per universum regnum alius, præterquam Catholicæ, ac Romanæ

manæ Religionis, quam Majores ejus coluerint, & nunc ipse colat, usus, statuta capitis, fortunarumque pœna interdicebatur, simulque decernebatur, ut omnes illius sectæ ministri intra quindecim dies ab edicti illius promulgatione omnibus Regni finibus excedant. Sæcul. XVI. A C. 1568.

Hoc edictum fuit promulgatum exeunte Mense septembri: cum autem eodem Protestantes tanquam specioso omnes urbes, ut supra meminimus, occupandi prætextu abuterentur, hinc illud communi omnium consensu ab Aulicis non fuit receptum; plures enim inter Regni Proceres, quamvis ceteroquin antiquæ Religioni addictissimi remedium magis moderatum adhiberi exoptabant, quos inter præcipui erant Borbonius Cardinalis, Montmorentii Marescalli, Hospitalius Cancellarius, pluresque alii, qui tum passim *Politici* nuncupari cœperant, quod invidiosum nomen ipsis Regina imposuerat, cum a pluribus pro hæreticorum fautoribus haberentur.

§. CXXIX.

Aliud edictum contra eos circa Magistratus.

Nihilominus Rex tertium adhuc addidit edictum, quo præcipiebatur, ut omnes Religionem reformatam pro- *Thuan. l. 44. Dupleix t. 3. pag. 740.*

Sæcul. XVI. A C. 1568.

fitentes dignitate, Magiſtratibus, ac muneribus publicis ſe abdicarent, eaque Regi cederent. Porro tria hæc edicta in regio Senatu perlecta cum tanto Religionis fervore, omniumque jubilo fuere confirmata, perinde acſi poſt diuturnas funeſti, ac pernicioſi belli calamitates proxima certæ pacis, & ſummæ tranquillitatis ſpes affulgeret: inſuper Pariſienſis Curia hæc edicta ad tabulas referens ſubjunxit, ut illi, qui ad Magiſtratus, ac munera publica deinceps admitterentur, quod nunquam antea factum fuerat, jurarent, in Religione Catholica, Apoſtolica, Romana ſe victuros, ac morituros, & ſi quidem ab ea deficerent, permiſſuros ſe, ut dignitate omni, ac Magiſtratu tanquam indigni privarentur.

§. CXXX.

Andegavenſis Dux ad Regis exercitum delatus, & Pamproliana pugna.

Thuan. l. c. La Popel. l. 15.

Paulopoſt experimento comprobatum, quod hæc edicta plurimos effectus Regi admodum funeſtos productura eſſent, quorum progreſſibus, ut tandem, ſi fieri poſſet, obex opponeretur, Andegavenſis Dux cum exercitu plusquam ſexdecim armatorum millibus valido, ne quidem computatis Helvetiis unacum

cum Nemorsio Duce in Pictaviam contendebat, ut sese Regiis copiis aggregaret. Sæcul. XVI. A. 1568.

Jamjam pugna Pamprolii quinque infra Pictaviam leucis initur, non sine magno regii exercitus damno; alterum tamen certamen Regiis felicius cessit Jasenolii, ubi adhuc Pictavium tuto se recipere poterant, ut inde variis ex locis excursiones facere, aut diversa emittere possent agmina, quæ ulteriores Calviniſtarum progressus sisterent.

§. CXXXI.

Navarræ Regina ab Elisabetha pecunias expetens.

Sub idem tempus Navarræ Regina, quæ unacum filio suo Rupellæ semper hærebat, unice intenta erat, ut ad sustinendas belli expensas suis Protestantibus pecunias submini*ſ*traret, hinc ejusmodi subsidia ab Elisabetha Angliæ Regina emendicare non dubitabat, cumque Castillionæus quondam Cardinalis, qui nuper, ut memoravimus, Reginam Protestantibus propitiam reddendi studio in hoc Regnum secessserat, plurimum apud Elisabetham gratia valeret, haud difficulter ad Navarræ Reginæ vota ingentem pecuniarum summam; *Thuan. l. 44. Cambden in annal. Regni Elisabeth. hoc ann.*

Sæcul. XVI. A.C 1568.

mam, belli tormenta, ac militum ſuppetias obtinuit.

§. CXXXII.

Galliarum Rex a pluribus Principibus auxilia petens.

Thuan, l. c.

Pariter Galliarum Rex ad proſequendum bellum undique pecunias conquirere ſatagebat, ac jam dudum Romam ablegabat Baptiſtam Alamannium Matiſconis Epiſcopum, & poſt eum Hannibalem Oricellarium etiam ad Senatum Venetum, necnon ad Ferrariæ, Mantuæ, & Florentiæ Duces miſerat, a quibus mutuam in hoc bellum pecuniam, & auxiliares copias petierat: inſuper eodem tempore Antonium Fumæum Blandium libellorum ſupplicum Magiſtrum ad Cæſarem legaverat, ut de ſubditorum inſolentia, qui rurſus contra ipſum arma ſumpſiſſent, quereretur, ut ipſe auctoritatem ſuam interponeret, ne Condæo Principi ſuppetiæ ex Germania ſive pedeſtres, ſive equeſtres ſubminiſtrarentur. Hic Orator Viennæ decima ſexta Octobris auditus a Sapientiſſimo Imperatore reſponſum hoc tulit; „doleo, quod Rex Chri„ſtianiſſimus Condæi Principis, & Se„ctatorum ipſius contumacia, & teme„ritate coactus fuerit contra ipſos arma „capere, ut illos omnes Regno pellat, „&

Sæcul. XVI. A. C. 1568.

„& unius tantum Catholicæ Religionis „in eo uſum, ac profeſſionem inſtauret; „quippe nihil magis cupio, & exopto, „quam concordiam, ac tranquillitatem „inter Principes ſervari, & a fundendo „Chriſtiano ſanguine abſtineri, maxi- „meque exhorreſco civiles motus, qui- „bus jam ſatis, ſuperque infidelium ar- „mis attritæ Chriſtianorum vires ma- „gis, ac magis profligantur: proinde „conſultiſſimum mihi videtur, ut ra- „tiones ineantur, quibus Chriſtiano „ſanguini parcatur, & inter Regem „Chriſtianiſſimum, ejusque ſubditos fir- „ma, ac ſincera pax ſanciatur: alioqui „futurum, ut magnis incommoditati- „bus, ac moleſtiis ſe, Regnumque flo- „rentiſſimum involvat, ſparſis jam non „ſolum per Germaniam, ſed etiam per „Britanniam de ipſo, ac potioribus con- „ſiliariis, ſermonibus, ut dubitari mi- „nime poſſit, non defuturos haud par- „væ conditionis Principes, qui non ſo- „lum favore, & quadam animorum in „Principis Condæi partes propenſione, „ſed etiam pecunia, & milite propter „cauſſæ conjunctionem eum adjuturi „ſint: quod vero Rex veſter a me pe- „tat, ut delectus, qui pro Condæo Prin- „cipe per Germaniam habentur, im- „pediam, ſummas id patitur difficulta- „tes: nam ſi Superiore anno, cum belli „cauſſa

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

„cauſſa æquior videretur, Rege auctoritatem ſuam, ac ſalutem contra rebellantes ſubditos vindicante, ac tutante, hujusmodi delectus impediri, „quamvis adhibita ſumma diligentia „non potuerint, quid jam faciant, cum „longe alia belli cauſſa, quam plerique „ſibi communem cum Franciæ Calviniſtis ejus ſubditis, & Imperii Proteſtantibus ſtatuunt, expreſſis verbis proponatur, ac publicetur?„

§. CXXXIII.

Guilielmi Saxoniæ Ducis reſponſum ad Franciæ Regis petitum.

Thuan. l. c. Accepto hoc Cæſaris reſponſo Fumæus Aldemburgum ad Joannem Guilielmum Saxonem, quo ille ob inſtitutum Religionis colloquium venerat, contendit, a quo cum eadem, ac antea a Cæſare, auxilia ex fœdere peteret, die vigeſima ſeptima Decembris hoc reſponſum tulit: „pariter doleo, quod bel„lum nuper in Gallia compoſitum re„cruduerit, eoque magis, quod altera „pars cauſſam in Religionem, atque al„tera in rebellionem rejiciat: ſunt au„tem expreſſo Dei mandato divina ab „humanis diſcernenda: ideo id fece„runt Chriſtianiſſimi Imperatores Con„ſtantinus, Theodoſius, Marcianus, Ju„ſtinianus, Carolus Magnus, Ludovi„cus

„cus Pius, & noſtra ætate Fridericus, „Saxoniæ Elector, meus piæ memoriæ „parens: itaque pie juxta, & prudenter faceret Galliarum Rex, ſi propter „Religionem ſuis ſubditis periculum excitari non patiatur; nam vera Religio „non cauſſa ſeditionum, ſed potius nervus omnis diſciplinæ, & obedientiæ „eſt: ceterum Imperii Principes male „habebant illud pactum, quod de fœdere inter Regem Hiſpaniarum, & „Pontificem contra Auguſtanæ Confeſſionis Socios inito, paſſim evulgatum „eſt, cui & ipſum Carolum IX. pravis „conſultoribus impulſum participare nuper accepi, cum tamen id Rex etiam, „atque etiam cordi habere deberet, „cui quantum ſalva Religione & conſcientia fieri poterit, exemplo Majorum meorum nunquam defuturus ſum. Sæcul. XVI. A.C. 1568.

§. CXXXIV.

Neoburgum ab Aumalio Duce captum.

Cum interea Aumalius Dux Neoburgum, ac quasdam alias Germaniæ Urbes occuparet, Carolus Rupifacaldius Barbeſius Nucetum in Burgundia obſedit, illudque ſuis armis ſubjecit, pactis conditionibus, quæ tamen ſervatæ non fuerunt, ſed violata fide in incolas ſævitum eſt. *Thuan. l. c.*

§. CXXXV.

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

§. CXXXV.

Condæus Princeps instructa classe mare infestum reddens.

Thuan. l. c. Mezeray l.c. pag. 183.

Ex adverso Condæus Princeps, ut maritimis excursionibus hostes molestaret, validam classem instruxit, illiusque imperium detulit Turrio Portalii juniori fratri, qui ab Elisabetha Angliæ Regina obtinuit, ut ejus auctoritate tutus in Gallos, & Belgas tanquam in hostes belli jure uti posset, navigiaque simul, & homines cum Cardinalis Castillionæi approbatione intercepti, rite, ac legitime capti intelligerentur, & quæ inde, sive demum ex venditione, sive ex lytro, pecunia colligeretur, in belli, atque adeo in causſæ communis sumptus impenderetur.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ CONTINUATÆ

LIBER CLXXI.

PIUS V. PONTIFEX MAXIMUS, MAXIMILIANUS II. OCCID. IMP.

§. I.

Arauſionenſis Princeps, ac Comes Hochſtratus ab Albæ Duce in jus vocati.

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

Haud minori ferocia, ac pugnandi aviditate bellum in Flandria fuit continuatum; quippe adulterinum falſæ Religionis ſtudium, quod belli flammas in Galliis accenderat, pariter in Belgio animorum diſſenſiones, ac diſcordiam fovebat. Jam ſupra memi-nimus, quod Albani Ducis adventus ingentem omnibus incolis terrorem in-cuſſerit, nec illius agendi ratio, cujus jam antea quædam ſpecimina exhibui-mus, metum imminuebat: nunc vero die decima nona Januarii hoc anno Chriſti milleſimo quingenteſimo ſexageſimo octavo

Thuan. l. 43. pag. 505. Strada l. 7. pag. 429

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

octavo Guilielmum Naſſavium Oranii Principem, necnon Antonium Lallenium Hochſtratum Comitem in jus vocabat, eoquod prior in ſuum Principem eo fine conſpiraſſe accuſaretur, ut plures Belgii Provincias factis in Brabantiam excurſionibus ſuæ poteſtati ſubjugaret: inſuper is redarguebatur, quod hunc in finem populos ad rebellionem concitarit, ipſisque ſtudioſe metum Hiſpanicæ Inquiſitionis ingerens Bruxellis, & Bredæ clandeſtinos egerit conventus, ac Brederodum, præcipuum rebellium caput, ad Vianam urbem muniendam inducens, Antverpienſem populum in Sectariorum favorem ad ſeditionem commoverit, quamvis in hanc urbem ad ſedandos tumultus a ſuo Principe decretus fuiſſet. Porro Hochſtrato Comiti objiciebatur, quod cum perverſis Oranii, ſeu Arauſionenſis Principis conſiliis conſpirans, rebelles ope, ac conſilio juvarit, atque in ſeditioſorum favorem edictum promulgari juſſerit: præterea Albæ Dux Ludovicum Naſſovium, Culemburgicum Comitem, Bergenſem Marchionem, Brederodum, aliosque comparere juſſit.

§. II.

Horum Procerum apologia.

Ad

Ad hanc citationem mox Oranius Princeps, ac Hochſtratus prolixo ſcripto Dillemburgi vigeſima quinta Aprilis dato reſponderunt, dilutisque ſingulis accuſationum articulis, & malorum, ac tumultuum cauſſa in inquiſitionem Hiſpanicam rejecta, id multis rationibus Hiſpanorum aſtu, ac tyrannide agi demonſtrabant, ut patriæ libertas Religionis prætextu labefactaretur, ac privilegia, immunitates, & jura antiqua harum Regionum abolerentur, & Belgæ in miſerabilem ſervitutem abducerentur: præterea multis verbis in novorum Epiſcoporum creationem, Concilii Tridentini promulgationem, & Cardinalis Granvellani ambitionem invehebantur, & poſtremo nihil a ſe niſi libertatis ſervandæ, & quietis publicæ conſtituendæ cauſſa factum contendebant. Sæcul. XVI. A.C. 1568. *Thuan. l 43.*

Verum Albæ Dux inſuperhabita ejusmodi apologia Antverpienſis arcis fabricam immoto ſtudio proſequebatur: ſub idem autem tempus a Proceribus in jus vocatis literas acceperat, quibus ei ſignificatum, quod Curia ab eo ſtabilita minime auctoritatem illius tribunalis præſeferret, coram quo ipſi utpote aurei velleris Equites comparere adſtringerentur.

Sæcul. XVI
A. C. 1568.

§. III.

Perduellionis pœnam incurrisse declarati.

Strada l. 7. Grotius Annal. de reb. Belg. l. 2. pag. 29.

Ceterum ambo ab illo temporis articulo longe tutius fore ducebant, si causſam ſuam abſentes, non vero præſentes tuerentur: prius tamen Oranius Princeps datis ad Maximilianum Cæſarem literis ejus, necnon Germaniæ Principum præſidium implorabat, eo fine, ut hi ſua auctoritate Albæ Ducem ad componendam hanc litem inducere vellent: enimvero Cæſar, ac Principes ſuum Belgis præſidium minime denegabant, reſpondit tamen Albæ Dux, quod nihil ex propria ſua voluntate, ſed cuncta ex Regis juſſu egiſſet, ac proin, quamprimum tempus, intra quod comparere juſſi eſſent, exſpiraſſet, mox juxta poteſtatem ſibi a Rege conceſſam declaraturus eſſet, quod Oranius Princeps, Ludovicus Naſſovius ejus Frater, Culemburgicus Comes, omnesque alii antea citati læſæ Majeſtatis crimen incurrerint, eorumque bona proſcripta cenſeantur. Eodem etiam tempore Dux Bredam urbem Oranii Principis imperio obnoxiam Hiſpano præſidio muniebat, Guilielmum vero natu majorem ejus Filium nonniſi tredecim annos natum a Lovanienſi Univerſi-

versitate, ubi studiis vacabat, evocavit, eumque primo Antverpiam, & postea in Hispaniam misit, ubi diu, nullatenus tamen tanquam captivus, morabatur, cum, prout obtendebatur, illum Religionis Catholicæ præceptis imbui necessarium esset. Sæcul. XVI. A.C. 1568.

§. IV.

Culemburgici Comitis ædes Albani Ducis jussu solo æquatæ.

Culemburgici Comitis pœna usque ad ipsius Palatium extendebatur: illud enim, cum in eo Albæ Dux Bruxellas veniens diversaretur, die vigesima octava Maji funditus exscindi jussit, eoquod istud quondam Geuisii nominis natalis domus fuisset: porro illius excidium erat decretum a duodecim-virali Concilio. Postmodum in loco, in quo antea hoc palatium exstructum erat, lapidibus sternebatur excitata ibidem marmorea columna, cui in basi hæc quatuor linguarum inscriptio insculpta legebatur: „*Ea in area ædes Florentii „Pallantii solo æquatæ sunt, ob execran-„dam memoriam repetitæ in illis conjuratio-„nis adversus Religionem, Ecclesiam Catho-„licam Romanam, Regiam Majestatem, ac „patrias Regiones.*„ Verum majorem adhuc populis terrorem incussit fama, qua nuntiatum, quod Montinii Baro ab *Strada l. 7. Thuan. l. c.*

Sæcul. XVI. A. C. 1568.

Archiducissa Margarita Parmensi ad Philippum II. in Hispaniam ablegatus in Segovianum carcerem jussu Regis fuisset abductus, eoquod huic eadem, quæ Hornio Comiti ejus Fratri, objecta fuissent, studioque immoderato Belgis suum patrocinium impendisset.

Attamen magis adhuc Belgæ terrebantur, cum nuntiatum esset, Carolum Hispaniæ Regis Filium a Philippo Patre suo custodiri jussum: juvenis enim hic Princeps tum nonnisi viginti tres annos natus tam ingentem ambitionem, tamque violentum regnandi desiderium prodebat, ut ejus hostes Regi Patri suo suspicionem ingererent, perinde acsi clam ex Hispania secedere, ac Belgii rebellibus, a quibus in præsenti rerum vicissitudine abs dubio tanquam eorum Rex fuisset proclamatus, se adjungere meditaretur; hujus autem perversi consilii luculenta prorsus argumenta haud deesse existimabat Philippus: præterea idem Rex sibi persuasum habebat, quod Carolus ejus vitæ insidiaretur, ac nimia cum Regina familiaritate uteretur, atque ab eadem mutui amoris signa recepisset; insuper ex ejusdem Principis ore incautius ejusmodi verba excidebant, quibus sacræ Inquisitioni timendi ansam præbebat, ne Regni administrationem adeptus,

hoc

hoc tribunal ſupprimeret: porro id ei potiſſimum crimini dabatur; leviora enim adhuc ſcelera quempiam hujus Curiæ oculis ſuſpectum reddere poſſunt: equidem haud diffitemur, quod Carolus Reginæ venuſtate excæcatus, diſſimulare non potuerit indignationem in Patrem ſuum conceptam, eoquod ei illam eripuiſſet, etſi ipſemet antea eandem filio ſuo deſtinaſſet, iſtaque pro eodem in conjugem fuiſſet expetita: unde Zelotypiæ ſtimuli, necnon Inquiſitorum ſollicitationes tantopere Philippi animum turbabant, ut in Filium ſuum extrema ſeveritate ageret, ſuumque propoſitum cum hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus conferret, qui eidem etiam demonſtrabant, quod Religionis bono Filii ſui amorem poſtponeret: præterea iidem etiam Philippo exponebant, quod abs dubio vera fides in Belgio penitus ſit exterminanda, ſi Carolus ibidem Proteſtantium agmina ducturus eſſet: itaque Philippus nimis credulus, atque animi ſui vehementia abreptus Principem Filium ſuum capi, eique venenum propinari præcepit, quo etiam paucis poſt menſibus extinctus eſt: eodem quoque fato Regina tum gravida nonniſi viginti annos nata deceſſit, ſparſo rumore, quod

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

Sæcul. XVI. A.C 1568.

malo ex graviditate ſuborto repentina morte fuiſſet ſublata (*).

§. V.

(*) Quam nequiter Continuator Scriptores, quos allegat, depravare ſoleat, hic paragraphus luculenter teſtatum reddit: ſcribit I. tanquam rem certam, quod Regina illicita familiaritate cum Carolo uſa fuerit, atque exinde Philippus ob Zelotypiam Filio, ac uxori venenum propinari juſſerit, cum tamen Thuanus auctor coævus id aſſerere abhorrens ſubjungat: *dein Eliſabetha privignam ſecuta eſt non ſine ſuſpicione veneni, rumore divulgato, virum familiarem nimium ipſius cum filio conſuetudinem ſecus, quam oportuit, interpretatum eſſe: ingens tamen in aula, totaque adeo Hiſpania nec ſimulatus luctus facile contrarium evicit; cum & Rex dilectiſſimam conjugem ereptam, & populi firmiſſimum pacis vinculum morte Reginæ, quam propterea Irenam vocabant, ſolutum dolerent.*

Inſuper Strada, quem itidem Continuator allegat, hæc Filii, & uxoris crimina, necnon & cetera, quæ ipſe tanquam minime dubia profert, inter falſa, mereque convicta recenſet, dicens: *ſcio hæc, uti enarrata ſunt a me, non placitura iis, qui atrociora quæque avide arripiunt, ſine ullo veri, falſive reſpectu: quorum ſi palato ſervire curæ mihi foret: in promptu erat Maurorum tumultus, tanquam exci-*

§. V.

Sæcul. XVI. A. C. 1568.

Inquisitorum consilium circa Belgii rebelles.

Hæc Hispaniæ Regis severitas in Filium suum, necnon illius reverentia erga Inquisitorum Tribunal tam ve-

excitatus hoc ipso tempore fuisset a Carolo, sollicitato ob eam caussam Selimo turcarum Imperatore per Micheſium Judæum ex Hispania profugum, ut olim narrare me memini: moverem adhæc suspicionem adjutæ a Carolo conjuratorum factionis in Belgio, eamque occasionem interpretarer fuisse arreptam ab hæreticis, in Hispaniam destinandi multa libellorum millia ex Calvinianis Catechismis Hispanice conscriptis: de quibus admonitum a Gubernatrice Margarita Philippum Regem supra memoravi, & Lugduni, Tolosæque repertas esse aliquot illorum arcas, scripsit ad eundem Regem Pius quintus. Nec omitterem Isabellæ Philippi Conjugis mortem, paucis inde mensibus post Caroli obitum secutam: quasi nimia familiaritas inter eos (nam Carolo designata uxor antea fuerat Isabella) utrique fatum accersierit.

Postea idem Strada hasce falsitates his verbis diluit: *sed hæc uti arcana, atque inaccessa facile iis ego scriptoribus reliquerim, qui*

Sæcul. XVI. A C. 1568

hementer seditiosos Belgas concitabat, ut plures rebellionem conflarent, necnon Margarita Parmensis, pluresque alii Nobiles ex Belgio secederent, parumque abesset, ut non Albæ Dux trucidaretur.

Insu-

---

qui per ejusmodi oraculorum interpretationes acuti, divinique famam aucupantur: mihi super id, quod incomperta sunt, etiam veris dissimilia videntur, namque, ut omittam illud de Caroli amoribus, ad quos distrahendos, si qui fuissent, non utique distulisset Rex filii nuptias cum Germana; si moliri aliquid adversus Patrem Carolo insedisset in mente, profecto aut ipse quotidie per se, suaque manu conficere potuisset, juvenis videlicet, firmatusque animo contra imparatum, ac senem: aut si tumultu excitato, adscitaque aliorum opera decrevisset uti, multorum haud dubie manibus eguisset: cadente igitur Carolo, non setisset opinor reliqui: cum tamen Principis mortem nullius exitium consecutum sit, quin Rex ipse ad minuendam ex filii tum custodia, tum morte invidiam, qua tunc laboravit apud multos, præsertim apud Mariam Augustam Caroli Amitam, quæ filiam libentissime desponderat tot Regnorum hæredi, nonne tam severæ animadversionis causam in scelerata filii consilia retulisset? & tamen ad eandem Imperatricem scribens, negat

filium

Insuper ob aliam Inquisitorum sententiam hi populi insanis furiis tumultuabantur: quippe Inquisitores a Philippo Hispaniæ Rege, qua ratione Belgas coer- Sæcul XVI. A C. 1568.

filium ullius sceleris compertem, sed ob ipsius, certè ob Regni bonum custodiri debuisset. Et paucis post filii custodiam diebus misso ad Archiepiscopum Rossanum Pontificis Nuntium Concilii Castellani Præside, suo Rex nomine illum edocuit, novitatis ejus causssam non esse aliam (ut Nuntius ipse ad Cardinalem Alexandrinum scribit Præsidis verba referens) quam quod Religionis, populorumque conservationem sanguini suo præhabere voluerit: coactumque propterea se, filium sibi unicum ea ratione propemodum sacrificare, ne, quibus affluebat a Deo, beneficiis nimis quam ingrate responderet: immo addi Rex postea jussit in literis ad Principes, ac Regna, rumorem aliunde increscentem, Carolum filium agitasse aliquid in Regis caput, ex vano, ac falso esse.

Minus toleranda est Continuatoris impudentia, qua totam hujus necis causssam in Inquisitores rejicit, cum tamen ambo Scriptores Thuanus, & Strada causssam in Filii ferociam, & insidias Patri structas rejiciant, de Inquisitoribus autem Strada omnino nihil referat, Thuanus vero unice hæc habeat: *Pater re prius cum sanctæ Inquisitionis officio communi-*

Sæcul. XVI. A C 1568

coerceret, rogati hunc in modum re-
ſpondebant: *omnes, & ſinguli Belgi*
popul

municata &c. Quiscunque ergo Lector dum hanc hiſtoriam ex utroque hoc Scriptore per Continuatorem unice citato pervolvere non gravabitur, deprehendet, I. quod longe aliæ ſubfuerint rationes, ob quas Pater Filium ſuum extremo ſupplicio caſtigare compulſus fuerit, II. quod Continuator ſua narratione nequiter ſacræ Inquiſitionis tribunal lectori ſuo exoſum reddere ſtuduerit, quamvis iſtud in hoc Viro eo magis mirum videatur, cum ſemper mala a Calviniſtis in Galliis perpetrata, vilipenſam, ac ferme per eos abolitam Regis ſui auctoritatem, totumque regnum miſere devaſtatum deploret, quæ omnia mala non eveniſſent, ſi in primis hæreſis hujus exordiis pauci illi ſeditioſi Calviniſtæ per neceſſariam Inquiſitionis ſeveritatem e medio fuiſſent ſublati, cum econtra inutilium colloquiorum, & diſputationum beneficio, necnon intempeſtiva indulgentia, ac lenitate, quam hæretici ac hæreticorum fautores unice ad liberius, magisque impune propagandam ſectam ſuam veluti medium a Chriſto, & Apoſtolis uſurpatum falſo deprædicant, hæreſes univerſum Franciæ Regnum inundarint cum ingenti Religionis, ſtatusque damno nequidem ad hodiernum usque diem reparato, & forte nunquam reparando.

populi, & omnes harum Regionum Ordines, exceptis tantum iis, qui in probationibus diſtincte notantur, Apoſtatæ, Sectarii, ac perduelles ſunt: nec ii ſolum, qui aperte a Deo, & S. Eccleſia, & Regis obedientia defecerunt, ſed etiam ii, qui ſe Catholicos ſimulantes officio ſuo in reprimendis ſectariorum, ac ſeditioſorum conatibus, quod initio facillimum fuiſſet, præpoſtera prudentia defuerunt: præterea nobiles etiam illi, qui ſubditorum nomine libellos ſupplices, & expoſtulationes adverſus S. Inquiſitionem porrexerunt, & publicarunt, eaque re ſubdole Apoſtatas, Sectarios, ac perduelles ad ſeditionem inſtigarunt, cuncti divinæ, & humanæ Majeſtatis læſæ crimen incurrerunt.

§. VI.

Mandata juxta hoc conſilium Albano Duci data.

Juxta horum ſententiam Philippus die vigeſima ſeptima Februarii mandata ad Albanum mittit, quibus injungebatur juxta Inquiſitorum decretum, ut quæſtiones de Religionis deſertoribus, Sectariis, ac perduellibus rigore, & ordine præſcripto haberentur. Itaque *Sanguinario* illo, ſicuti vulgo vocabatur, conſilio propoſiti ſunt articuli, juxta quos delegati judices, ne in poſterum in ſententiis dicendis fluctuarent, aut

Thuan. l. c.

Sæcul XVI. A.C.1568.

aut variarent, de pœnis ſtatuere jubebantur. Aſt cum hi articuli omnes etiam innocentes tangerent, nec eſſet qui a tam generalis Decreti ſanctione ſe eximere poſſet, vix exprimi valet, quam acriter Proceres, & ditiſſimi quique, qui ſe peti arbitrabantur, animo commoti ſint. Poſtea juxta hoc edictum, uti appellabant, ſanguinarium etiam in ruſticos, & agreſtes eadem ſeveritate deſævitum, necnon per urbes mulctis, exiliis, ac ſuppliciis agebatur contra præſentes, abſentium vero bona fuere proſcripta: ea autem re irritati plures turmatim confluentes per Flandriam occidentalem ſæviebant, & ubicunque Sacerdotes, & Religioſos repererant, quosvis obvios invadebant, eosque bonis ſpoliatos naribus etiam, auribusque ad ludibrium truncabant. Hic demum fuit fructus imprudentis conſilii ab Inquiſitoribus ſuggeſti. (*) Poſtea Arauſionenſis Princeps tria contraxit agmina Albæ Ducem aggreſſurus;

(*) Melius dixiſſet Continuator, quod hic fuerit fructus pervicaciæ, ac petulantiæ illorum, qui ad tuendos ſuos errores Regum, ac Principum auctoritatem, eorumque edicta conculcare, publicamque tranquillitatem ſub obtentu libertatis conſcientiæ ubique perturbare

rus: verum ejus machinationibus sinister aderat succeſſus; quippe duo illius exercitus fuere profligati, atque ex Belliducibus plures capti, reliqui vero diſſipati, atque in fugam acti: magis tamen proſpera ſors adſpirabat in Friſia Ludovico Naſſovio, qui ibidem ſæpius victor, & raro devictus evaſit, quinimo Arembergius Comes, qui ab Albæ Duce contra Ludovicum emittebatur, inito certamine prope Heiligerſæum Cænobium occubuit, eademque occaſione Ludovicus Naſſovius ex Hiſpanis quamplurimos ſuſpendio necari juſſit, qua crudelitate Albæ Dux tantopere exarſit, ut ipſus in victorem movere decerneret. Sæcul. XVI. A. C. 1568.

§. VII.

Fugitivi edicto revocati.

Cum Albæ Dux ſe abſente in Nobilium, quos captivos tenebat, favorem ſeditionem concitari vereretur, mox edictum promulgari juſſit, quo omnes, quicunque Religionis cauſſa de Patria exiiſſent, in Belgium redire jubebantur, *Thuan. l. 43.*

bare non erubeſcunt: ubinam autem in Inquiſitorum conſilio decretum legitur, quod *in innocentes* eadem ſeveritate agatur. En! qualiter hæretici mendaciis, ac cavillationibus ſuam rebellionem tueri ſatagant.

Sæcul. XVI A.C. 1568.

bantur, alias, ni parerent, bonorum publicatione, & perpetuo exilio multandi. Verum hoc edicto tumultus nonnisi augebantur, quippe contra Gubernatricem passim libelli famosi spargebantur, imo etiam pecunia plerisque in locis ad popularium animos in seditionem concitandos, sollicitandosque ab hæreticis distribuebatur.

§. VIII.

Quidam Fœderati Bruxellis extremo supplicio sublati.

Strada de Bello Belgico l. 7. Thu. l. 44.

Albæ Dux hac hæreticorum petulantia exacerbatus suæ iracundiæ haud amplius temperare poterat, quapropter undeviginti ex Nobilibus conjuratis, duodecim-virili judicio perduellionis damnatos, Bruxellis in foro Arenario, capite plecti jubet: porro octo ex his Catholice, religioseque, reliqui autem undecim, ut erant hæresim complexi eidem pertinaciter immortui perierunt, ubi illorum cadavera humo contegebantur, horum vero corpora præter quatuor primariæ Nobilitatis viros stipitibus alligabantur superaffixis capitibus, ac sic per agros relinquebantur, idque sequentibus quoque diebus servatum est, nam postridie eodem in loco, eodemque supplicio Nobiles quatuor damnati, ex quibus Vilersius, ac Durius, qui nuper

in

in Juliacensi prælio Duces capti fuerant, etsi pari uterque, seu integra Religione, non pari tamen circa mortis suæ rationem sensu decessere: Vilersius enim palam testatus est, se quidem ob benefacta ab Albano Duce damnatum, sed illum non diu vindicta cariturum: contra vero Dujus, actis Regi, Albanoque pro eo fine gratiis, populum orabat, sibi ut ignoscerent, ac divinam tunc maxime clementiam precibus conciliarent. Ad hæc Villuordiæ, ubi Antonius Stralius Antverpiæ nuper Consul, & Casembrolius Egmontio quondam a Secretis, aliique eandem ob caussam detinebantur, vitam consimili per eos dies pœna finiere, præfuitque horum suppliciis pro Albano Duce Joannes Spellius celebris ea tempestate per Belgium capitalium caussarum Judex, quem paulopost multorum criminum reum, Albani jussu in furcas actum, magna Belgium gratulatione spectabat. Sæcul. XVI. A.C. 1568.

§. IX.

Judicii acta in Egmontium, & Hornium Comites instructa

Hisce suppliciis ita peractis Albæ Dux fundendi cruoris avidus, nondum immoderata ultione satiatus fuit, sed in Egmontium, & Hornium, qui *Strada & Thuan. l. c.*

Sæcul. XVI. A.C. 1568. novem jam menſes in carcere detinebantur, judicii acta inſtrui præcepit. Re vix comperta unaomnes, qui uxoriusque hujus captivi cauſſam cordi habebant, nullum pro reis officiorum genus prætermittunt, ac repetitis precibus pro eorum liberatione deprecantur, præcipue vero Maria Montmorantia Hornii Comitis Soror, necnon Sabina Palatina Bavarica Egmontii Comitis conjux nullum non movebant lapidem, ut reis vitæ veniam impetrarent, & quidem Egmontiæ Comitiſſæ ſupplex libellus in Hiſpaniam transmiſſus, haud facile ſine commiſeratione legi a quoquam poteſt, dum aut Regi commemorat jura in cauſſis Equitum aurei velleris religioſe ſervari ſolita, ubi adnotabat Legum capita, promptaque exempla: aut dum Regi revocat in memoriam labores ſingulos, quos vir ejus annos nondum octodecim natus pro Carolo V. Imperatore, ipſoque Philippo Rege, in Algerianis, Geldricis, Gallicisque expeditionibus, ac bellis, contempta toties morte pertuliſſet, aut dum poſtremo Comitiſſa clementiam Principis obteſtatur, ne infelicem Matrem cum undecim innocentibus liberis, tanta cum jactura, atque dedecore, miſerum, diuturnumque per omnes

nes gentes exemplum circumferri humanæ calamitatis pateretur. Sæcul. XVI. A.C. 1568.

§. X.

Capti Comites Gandavo Bruxellas delati.

Attamen hæ preces surdis excipiebantur auribus, moxque ambo captivi Gandavo Bruxellas transferebantur: porro objectum est Comitibus Egmontio, atque Hornano, voluisse illos cum Orangio, aliisque Nobilibus, Rege a Belgii dominatu exuto provincias inter se partiri: speciatim vero Egmontio Comiti fuit exprobratum, quod omnem adhibuisset conatum, ut e Belgio ejiceret Granvellanum Cardinalem, eoquod hic rebellium consilia sibi sat perspecta habuisset. Pariter eidem Comiti fuit crimini datum, quod contra obsequii fidem perjurioſe, ac seditioſe se turbis immiscuisset, & detestando fœderi Arausiensis Principis, & Sociorum pro libertate Belgii contra Inquisitionem Hispanicam, hoc est, contra Regiam Majestatem ab initio subscripsisset, ac insuper nobilitatis patrocinium suscepisset, & ad seditiones, ac Protestantium effrenatam rabiem in Flandriæ sibi commissæ administratione in Religionis Catholicæ perniciem præpostera dissimulatione usus esset, *Thuan. & Strada l. c.*

Sæcul. XVI. A. C. 1568

dum tamen potius omnes vires, ut Proteſtantium ad ſeditionem tantopere proclivium rabiem, & furorem reprimeret, adhibere debuiſſet. Denique utrique improperatum, quod Fœderatis, Conſiſtorialibus, mercatoribusque patronos ſeſe præſtitiſſent, polliciti iis operam, vitamque ſuam, necnon Teneramundæ conſilia: de intercludendo Regi aditu in Belgium agitaſſent, ac fæpe hujusmodi Conventibus interfuiſſent, inſuper redarguebantur, quod Geuſiis templorum populatoribus, a Flandria Egmontii provincia conomachiam exorſis, non obſtitiſſent, etſi illi innumera perpetraſſent ſacrilegia. Cetera accuſationum capita ſilentio involvam, cum omnia in mox relata reincidere videantur.

§. XI.

Comitum reſponſa ad hæc crimina ipſis objecta.

Strada l. 7. Ex his Procurator concludebat, ob hæc legitime objecta, probataque crimina, jure in Egmontium, Hornanumque, ut in Majeſtatis reos, pronuntiandam eſſe ſententiam, eosque fortunis, & capite plectendos. Ad hæc autem Egmontius, atque Hornanus, ſiquidem par erat ferme amborum cauſſa, hunc in modum perorabant: præ-

primis

primis declaramus, quod noſtræ nobilitati nullum exinde præjudicium enaſcatur, etſi nos, qui legitimum Ordinis aurei Velleris Judicem tantummodo Regem haberemus cum ceteris ejusdem Collegii Equitibus, nunc aliis de noſtra agendi ratione reſpondere cogamur. Poſtea plura a ſe facta pernegabant, multaque interpretabantur: aliqua tamen non abnuebant, ſed jure patrata confirmabant: præcipue vero agitatum a ſe fuiſſe conſilium de mutando Belgii Principe, conſtanter inficiati ſunt: inſuper Hornanus Comes etiam querimonias deſuper addidit, veluti hac accuſatione graviter offenſus: de intercludendo autem Hiſpanis aditu in Belgium non negabat Egmontius in Teneramundano congreſſu dictum aliquid fuiſſe a Ludovico Naſſovio, diſſentientibus tamen ceteris id factum ajebat: porro quatenus, & ſub quibus conditionibus cum fœderatis nobilibus egerint, ambo explicabant, conjuratis, iconomachis, atque hæreticis a ſe aliqua permiſſa, ſed neceſſitate, ac bono Religionis, quam in Flandria, cum ibi ultra ſexaginta hominum millia concliones armati adirent, iidem absque dubio extinxiſſent, niſi eis aliquid indultum eſſet, ut templis Catholicis erepta reſtituerent. Denique ad ſingula

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

Sæcul. XVI. A C 1568

ordine suo accusationum capita respondebant, id tamen sigillatim recensere nimis prolixum foret, cum sola Comitis Hornii responsio sexaginta articulos contineat.

§. XII.

Sententia capitis in utrumque pronuntiata.

Strada l. 7. Grotius de rebus Belg. l. 2. Thuan l. 43. Spond hoc anno n. 9.

Referunt nonnulli, quod Albæ Dux præter odium, quo in Belgas flagrabat, privatam quoque invidiam foverit contra Egmontium Comitem, eo quod is illum meritorum præstantia superaret, ac Dux offensus esset applausu, quo ubique populus Comitis innocentiam jactitabat, omneque malum in Hispanos rejiciebat. Verum utut res se habuerit, id sat compertum habetur, quod in Egmontium, atque Hornanum, Gandavo Bruxellas tertio Nonas Junii advectos, ab Albano Duce duodecim-viralis Concilii supremo, delegata ipsi peculiari, atque iterato a Rege concessa facultate, quam in torquatos equites exerceret, capitis sententia Regis nomine pronuntiata, atque uterque capite plecti jussus sit: lata autem hac sententia Egmontius Comes ita perorabat: „non putabam quidem, „me anteacta vita de regia Majestate „tam male meritum esse, ut tam se-

„vera

„vera caſtigatione plecterer, oro nihilo- Sæcul. XVI,
„minus, ut, ſi quid deliquerim, quid- A.C. 1568.
„quid id eſt, mea morte, ac bonorum
„amiſſione eluatur, nec ulterius ad fa-
„miliæ illuſtriſſimæ meæ decus deho-
„neſtandum in uxoris, ac filiorum per-
„niciem pœna porrigatur: ceterum pa-
„ratus ſum, quando ita Deo, ac Regi
„videtur, mortem patienter ferre.„
Tum calamum, chartamque depoſcens ad Philippum Regem Gallico idiomate ſequentem perſcripſit epiſtolam.

§. XIII.

Egmontii Comitis epiſtola ad Hiſpaniæ Regem poſt pronuntiatam mortis ſententiam ſcripta.

„Rex potentiſſime, quando viſum eſt
„tibi, addicendum eſſe morti hu-
„milem, fidumque tibi ſubditum, ac
„famulum, qui non alio unquam in-
„tendit animum, ac vires, quam in
„obſequium tuum: pro quo, uti ſuperio-
„ra teſtantur, nec labori aliquando,
„nec fortunis peperci meis, imo mille
„periculis objeci vitam ipſam: quam
„ego vitam nunquam profecto tanti
„feci, ut ſi qua forte in re officere Am-
„plitudini tuæ, vel minimum poſſet,
„non eam libentiſſime cum morte cen-
„ties commutaſſem: propterea non du-
„bito, quin, tunc ubi explorate co-

Sæcul. XVI A.C. 1568.

„gnoveris ea, quæ hic sunt gesta, pla„ne intellecturus sis, quanta mecum „injuria sit actum, dum tibi de me per„suaserunt id, quod ne cogitaverim qui„dem, cujus rei testem appello Deum, „precorque, ut huic animæ ante faciem „ejus hodie sistendæ reddat, si quid o„misi ex iis, quæ Regi, provinciisque „debere me credidi: oro itaque te, Do„mine, nihil ultra oraturus, ut pro „mercede laborum, officiorumque meo„rum, commiseratio te capiat aliqua „conjugis meæ, atque undecim libero„rum, famulorumque, quos paucis ali„quot amicis commendatos relinquo: „id vero facturum te pro tua innata „clementia, mihi certo persuadens, „vado mortem subiturus, quam exci„pio libentissime, certus hoc meo fine „multis satisfactum iri. Bruxellis quin„ta Junii duabus a media nocte horis, „anno millesimo quingentesimo sexage„simo octavo. Majestatis tuæ humil„limus, fidelissimus, atque obsequen„tissimus subditus, ac famulus mori „paratus, Lamoralius Egmontius.

§. XIV.

Utriusque Comitis supplicium, atque obitus.

Thu. Strad. l. c. Grotius pag. 29.

Hanc epistolam Regi transmittendam Egmontius tradebat Martino Rithovio

thovio Iprenſi Epiſcopo, qui Comiti, ut eum in mortis lucta juvaret, aſſignabatur: igitur Egmontius vitæ noxis apud eundem Præſulem confeſſione expiatis reliquum noctis tempus inter orationes tranſigebat, ſeſe ad mortem ſubeundam parans. Hornius quidem Comes ab initio, cum ſe jamjam ſua peccata confeſſum diceret, conſcientiæ ſuæ maculas huic Prælato aperire renuebat, tandem vero ad Egmontii Comitis exemplum ipſe quoque a criminum vinculis exſolvi petiit, unde etiam ab eodem Epiſcopo expiationem recepit. Denique altera die ipſo pervigilio Pentecoſtes conſpectum eſt in publico foro Juliani Romeri Legione obſeſſo, ferale pegma, pullo inſtratum panno, ac duobus pulvinis ante argenteam Chriſti patientis effigiem: porro eo perductus ſub meridiem Egmontius Comes, comitantibus Iprenſi Epiſcopo, ac Romero poſt aliquot pias preces, da maſcena toga ſeſe exuit, abjectoque pileo, ac paulum cum Iprenſi Antiſtite collocutus, in genua procidit venerabundus ante crucem, nocturnoque capitis tegumento ad oculos producto, a carnifice, qui ſub pegmate latuerat, obtruncatus eſt: tum Comes nonniſi quadrageſimum ſextum ætatis ſuæ annum agebat.

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

Sæcul. XVI. A. C. 1568.

Postquam igitur is vita excesserat, corpus ejus nigro velo obtegebatur, mox vero Hornius Comes quinquagenarius ad supplicii locum adductus est, qui delicta sua multiplicia coram Deo confessus, faustaomnia adstantibus precabatur, eosque, ut secum pro ipso ad Deum preces fundere velint, rogabat: principem vero se offendisse eo, quo inquirebatur, modo sæpius postulatus, fateri recusabat, tandem exuto pallio supra pulvillum procubuit, & commendata in Dei manus anima a carnifice capite plexus est.

His peractis utriusque capita ad spectaculum pilis ferreis suffixa duabus ferme horis prostiterunt, corpora vero a ministris loculo plumbeo condita, in proximo Sanctæ Claræ fano deposita primum, & postea Egmontii Comitis Cadaver Sottegemi oppido suo in Flandria, Hornani autem Comitis corpus Campiniæ in Brabantia sepultum est.

§. XV.

Expeditio Albæ Ducis in Frisiam.

Strad. l. c. Thu. l. 43.

Peracto utriusque Comitis supplicio Albæ Dux toto impetu in Frisiam movere statuit, ubi initis pluribus prœliis levioribus tandem ad Gemingam urbem plenam de Ludovico Nassovio victoriam die vigesima prima Julii reportabat.

§. XVI.

Sæcul. XVI, A.C. 1568.

§. XVI.

Plena Albæ Ducis victoria prope Gemingam.

Hujus victoriæ nuntium quantocius Dux ad Philippum II, & Pium V. Papam, necnon ad Monasterienſem Epiſcopum transmiſerat, ipſe vero biduo Groningæ moratus Damum proceſſit, cum autem in itinere lixæ, & calones Herorum ſuorum mortem in Arembergenſi clade interfectorum ulciſcerentur, ac omnes pagos incenderent, ideo hac re irritati ruſtici quosdam ex iis comprehenſos ad Ludovicum Naſſovium adduxerunt, qui Italis, ac Belgis vitæ gratiam fecit: Hiſpanos autem pœnæ militari ſubjecit: quod rurſus tam graviter tulere Hiſpani Legionis Sardicæ, ut ſpretis Ducum imperiis in domos obvias incendio tota regione ſparſo, nulli parcentes crudeliter deſævierint, hujus tamen facinoris infamiam, ut Albanus Dux elueret, poſtea legionem exauctorabat, atque de incendiariis debitas pœnas popoſcebat. *Grotius de reb. Belg. l. 2. p. 30.*

§. XVII.

Copiæ a Friderico ad Albæ Ducem Patrem ſuum adductæ.

Poſtquam Albæ Dux Groningam revertebatur, ibidem arcem Antverpianæ *Thuan. & Strad. l. c.*

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

pianæ haud abſimilem conſtrui curabat, juſſis etiam Groningenſibus, ut Gnifium deſignatum jam pridem loci Epiſcopum, necnon pro Arembergio Meganum Comitem in hujus Provinciæ Præfectum reciperent. His ita diſpoſitis per Amſtellodamum Trajectum ad Moſam venit, ubi obviam habuit Fridericum filium ſuum natu maximum, Oſchæ Ducem, magnumque Calatravæ Ordinis Commendatorem, cum duobus millibus, & quingentis peditibus ab Hiſpania deportatis, regiaque pecunia, qua per plures menſes militibus ſtipendia ſolverentur. Sub idem tempus Pater Friderico Filio ſuo pedeſtris agminis imperium committebat, ipſe vero delectu habito in exercitu ſuo ſex equitum, ac triginta peditum millia recenſebat, quibus peractis, ut populis terrorem incuteret, inconſiderati ardoris ſui impetu abreptus, aut forte fundendi ſanguinis aviditate incitatus Amſtellodami nobilem fœminam octogenariam valde locupletem ſecuri percuti juſſit, eoquod Præconem hæreticum domo recepiſſet. Eodem tempore in agro Juliacenſi circa Dalemum oppidum, cum ibi magna hominum nondum armis inſtructorum multitudo, quaſi ſub Juſto Soltio Villerſio Belliduce ad nomen militiæ dandum confluxiſſet, ab Hi-

Hiſpanis copiis oppreſſa fuit, & eorum plures partim cæſi, partim diſſipati miſere perierunt. Sæcul. XVI. A.C. 1568.

§. XVIII.

Oranii Principis excuſatio apud Cæſarem ob delectum in Germania habitum.

Interea Oranius, ſeu Arauſionenſis Princeps in Germania morabatur, ubi ad opem ferendam Proteſtantes Principes vehementer ſollicitabat, quos etiam ad ejuſmodi auxilia potenter incitabat nuntius de Egmontii, & Hornii Comitum ſupplicio, nam id hæretici ubique non ſine execratione perceperunt: inſuper eosdem ad opem ferendam induxit conceptum in Albæ Ducem odium, atque hoc Oranius Princeps dextre augere curabat edito libello, cui titulus: *Adverſus Albæ Ducis tyrannidem liber*, quem etiam Princeps ſtudioſe per univerſam Germaniam, & Belgium diſſeminari juſſit: quapropter Proteſtantes Principes validas ubique conſcribebant copias, cum autem id a Cæſare nonniſi ægerrime ferri præſentiret Oranius Princeps, hinc ad eundem Oratores ablegabat, qui delectus per imperium habitos neceſſitate excuſarent, eumque tanquam ſupremum Auſtriacæ familiæ in Germania Caput orarent, quatenus Belgii, a quo Majores *Thuan. l. c.*

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

jores ejus origenem repetebant, commiseratione tangeretur: ut vero Legati Imperatorem ad clementiam permoverent, hæc exponere jubebantur: „florentissimæ olim Provinciæ, Procerum, „& ordinum prudentia pacatæ adventu „Hispanorum miserabiliter divexantur, „atque isti telo Inquisitionis, quod potius in Mauros exeri oportuisset, in „Proceres, ac locupletes districto, nihil ad avaritiam, & crudelitatem reliquum fecerunt: ecquidem ea de re conquesti sunt sæpius apud Principem Belgæ, missis etiam e numero Procerum „primariis viris, qui indignam tamen „meritis suis gratiam retulerunt: quapropter miseri homines, cum viderent „Hispanorum Regis aures calumniis „præoccupatas, ac precibus suis occlusas esse, desperatione adacti, quod „unum supererat, ad arma confugerunt, „ea mox deposituri, dum cessante haud „toleraudæ servitutis metu a diro crudelitatis jugo, quo sub externo domi„natu oppressi gemunt, solventur: ora„mus itaque, quam demisse possumus, „Cæsaream Majestatem, ut auctoritatem suam interponat, & cum Philippo „Patruele agat, demonstretque, non „aliam rationem pacandi Belgii videri, „quam si præsidia externa removean„tur, Inquisitionis metus tollatur, pri„vi-

„vilegia, libertates, immunitatesque „reſtituantur, ac ſerventur, & jure æ- „quali inter omnes conſtituto ex com- „muni ordinum, ac Procerum conſilio, „ac decreto publicæ quieti proſpiciatur. Sæcul. XVI. A. C. 1568.

§. XIX.

Carolus Cæſaris Filius ad Hiſpaniæ Regem miſſus.

Principis Arauſionenſis deprecationes non ſusque, deque habuit Cæſar miti, & prudenti ingenio Princeps, ſed eas non ſolum ad Belgium, quod maximam partem ad imperium ſpectat, ſed etiam ad ipſum imperium pertinere ratus, cum vereretur, ne recenti adhuc belli Germanici ab Hiſpanis excitati memoria populus ad ſeditionem commoveretur, quamprimum ſibi cum Philippo agendum exiſtimavit, ut autem majus pondus hæ rationes apud Patruelem haberent, & ex dignitate perſonæ altius in pectus ejus deſcenderent, Carolo fratri pacis apprime ſtudioſo auctor extitit, ut cum aliis de cauſſis privatas ſuas res ſpectantibus profectionem in Hiſpaniam adornaret, atque hujus negotii, quod non ſolum Belgii, ſed imperii quietem tangebat, curam ſuſciperet. Carolus id libentiſſime fecit, eoque magis, cum prævideret, quod accenſo ſemel in Belgio belli in- *Thuan. & Strad. l. c.*

Sæcul. XVI. A. C. 1568.

incendio, illud haud ita facile reſtingui poſſet, viresque Hiſpaniæ Regis, quæ melius contra Turcam infeſtum familiæ Auſtriacæ hoſtem verterentur, hac ratione diſtraherentur, ac proin debiliores forent, quam ut in iis præſidii quidquam Germaniæ fines ponere valerent.

§. XX.

Exercitus in Germania a Principe Oranio conſcriptus.

Thuan. & Strad. l. c.

Carolus ea de re in primo ſtatim colloquio enixe cum Philippo egit, ſed tardius id factum, cum jacta ſemel alea Hiſpanæ copiæ, & Albanus Dux ipſe tuto, & ſalva exiſtimatione ſua revocari haud poſſent, nam ad famam pertinere exiſtimabat, ne conſilii nuper reclamantibus cunctis Principibus fœderatis initi tam cito pœnitentia duci videretur: cum autem ſe non mediocri apud Imperii ordines ob id invidia premi intelligeret, ſcripto Germanica lingua exarato, & publicato ſe purgabat, & exaggerato perduellium crimini conſilii ſui rationes niti, atque ad opprimendos ſeditioſos ſe æquitatis legibus adſtringi pluribus demonſtrabat: quocirca bellum utrinque continuatum: interim Oranius Princeps ex Germania copioſum contraxit exercitum, hiſque copiis

piis auctus ineunte Menſe Septembri trajecto Rheno ad S. Viti oppidum ſuæ ditionis locum pervenit, inde vero tranſeundi copia a Clivienſi Duce petita Ludovicus Naſſovius, qui poſt acceptam Gemmingenſem cladem ſeſe ad Oranium Fratrem ſuum contulerat, Arembergam cæſo Hiſpanorum præſidio vi cepit, ac poſtea Carpenſem arcem, & Eppenam inter Coloniam Agrippinæ, ac Duram, atque Horneſonam, necnon Vilenam Culemburgi Comitis arcem in poteſtatem redegit. His factis Aquisgrano grandem pecuniam imperavit, ac in Rheno circiter octodecim navigia Italicis mercibus onuſta intercepit, quas tamen Inſtitores magna pecunia redemerunt: cæſæ etiam fuere aliquot regiæ cohortes prope caſtrum Nocteimium: ibi autem longo tempore hærente Principe Oranio, cum incertum eſſet, an Lucemburgenſem agrum, vel Belgium, aut potius Gallias peteret, Albanus Dux, cum Burgundiæ Comitatui, quamvis ad illius defenſionem ex fœdere Helvetii eſſent devincti, periculum imminere metueret, Vergio Chamlitæ Comiti Provinciæ Præſidi pecuniam a menſariis grandi fœnore acceptam ſubmiſit, ac Norcarmio Baroni, Comiti Rutio, & Chriſtophoro Mondragonio Damvillerii Præfecto præcepit,

Sæcul. XVI. A. C. 1568.

Sæcul. XVI. A.C.1568.

pit, ut conscriptis equitibus, ac peditibus ei, si casus ferret, præsto essent: mox vero, & Casparum Roblesium cum legione sua ad eas partes abegavit, dato ei negotio, ut Antonius Berrius Didaci Caruajali signifer cum quinquaginta delectis Hispanis Limburgensi arci imponeretur.

Nihilominus rebus ita provide dispositis Albæ Dux præpedire haud poterat, quin Oranius Princeps trajecta Mosa prope Tungros Leodiensis ditionis oppidum castra metatus Trudonopolin caperet. Verum eundem Albæ Dux tam presso pede insequebatur, illumque tam arcte cingebat, ut Princeps crebra, ingentique clade consumptus viginti novem omnino vicibus castra figere, moxque ea loco movere compelleretur, atque ad tantas redigeretur angustias, ut omnino incertus hæreret, quorsum suas copias conduceret; meditabatur equidem in Gallias auffugere, suum exercitum Condæo Principi juncturus, verum illius milites re comperta in tam apertas erumpebant indignationes, ut illos militari sacramento solvere, ipsusque in Germaniam secedere cogeretur.

§. XXI.

Pii V. Papæ studium in tuenda Religione.

Tam

Tam prosperos Albæ Ducis successus in Frisia summus Pontifex cum tanta animi lætitia perceperat, ut hunc Belliducem in pleno Patrum Purpuratorum consessu dilaudaret, nec unquam de illo mentionem haberet, quin eum tanquam Principem non minus fortitudine, quam pietate insignem commendaret: verum hæc ipsa pietatis prærogativa meliori adhuc titulo ipsimet summo Pontifici competebat: quippe tam ardenti Religionem Catholicam in Germania, Belgio, & Galliis propagandi studio flagrabat, ut nec sollicitudini, nec pecuniis parceret, quibus cunctos tuendæ fidei studiosos juvare posset, præprimis autem tantum apud Maximilianum II. Cæsarem effecerat, ut religionis negotia minime Laicis in Germania committerentur, ac nonnulli Episcopi, pluresque Pastores, quos ex Ecclesiis, gregeque suo hæretici ejecerant, rursus revocarentur: impetravit insuper, ut Confessio Augustana ex Austria eliminaretur, nec Lutheranorum, neque aliorum hæreticorum ullus ibidem toleraretur: præterea pari successu Religionem Catholicam in Polonia, & Prussia tuebatur, Franciæ vero Catholicis, necnon Belgis contra Calvinistas non solum monitis, ac pecuniis, sed etiam suis copiis adstitit: nec minus Reginam

Sæcul. XVI. A.C 1568.

Spond. ad hunc. ann. n. 6. Gabut in vita Pii V. l. 3. Ciacon. t. 3. p. 997.

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

tum regnantem Caroli IX. Regis Matrem hortabatur, ut Joannæ Navarræ ditiones sibi vendicaret, eoquod illa adeo non a sua hæresi resipiscceret, ut potius suam condemnationem differri cernens Rupellas secederet, ibidemque hæreticos palam defenderet: eapropter Pontifex sibi saltem permitti petiit, ut sua uteretur auctoritate Apostolica, aut quidam alius ex Valesiorum stirpe in Navarræ Regem nominaretur, vel Hispaniæ Rex ad occupandam illam regni partem, quam Joanna possidebat, induceretur: verum Papa ultra comminationes haud progrediebatur: porro anno priori Mense Aprili edita Constitutione præcepit, ut festum Sancti Thomæ Aquinatis solemnius celebraretur, ac illius dies festus haberetur, simulque a forensi strepitu, atque a servili labore tam in urbe, quam universo Neapolis regno cessaretur.

Constitut. 36. Mirabilis Deus ann. 1567.

§. XXII.

Bulla in Cœna Domini jussu hujus Pontificis promulgata.

Insuper Papa præceperat, ut Bulla, quæ appellatur *in Cœna Domini* alias Feria quinta ante Parasceven duntaxat Romæ promulgata pariter per universum orbem publicaretur. Ceterum hanc Constitutionem a pluribus summis Pontifi-

tificibus fuisse conditam, omnibus perspectum habetur: porro Scriptorum nonnulli existimabant, quod illa Anno millesimo quadringentesimo vigesimo prodire cæperit, alii vero illam ad Clementem V. imo alii omnino ad Bonifacii VII. Anno millesimo ducentesimo nonagesimo quarto electi Pontificatum revocant: utut vero res se sit, id certum habetur, quod Julius II. Anno Christi millesimo quingentesimo undecimo illa omnes ubique locorum obstringi mandaverit: insuper Paulus III. Anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo sexto censurarum, quæ ibidem imponuntur, absolutionem sibi reservabat, anno autem salutis nostræ millesimo quingentesimo octogesimo tertio huic Constitutioni inseruit temerariam appellationem illorum, qui a Pontificis mandato ad futurum Concilium provocant: porro hæc Constitutio præcipue res potestatem Ecclesiasticam, ac civilem tangentes respicit, atque anathema pronuntiat in illos, qui in casus ibidem enarratos incidunt: potissimi autem illius articuli concernunt hæreticos, eorumque fautores, Piratas, & fures maritimos, necnon illos, qui nova vectigalia imperant, literas Apostolicas depravant, Prælatos Ecclesiæ divexant, Ecclesiasticam jurisdictionem inturbant,

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

vel eam reſtringere moliuntur etiam ſub quæſito quasdam violentias reprimendi obtentu, quicunque demum hi ſint ſive Conſiliarii, ſive Procuratores Generales Principum ſæcularium, aut omnino Cæſares, Reges, aut Duces: inſuper perſtringit etiam Eccleſiæ bonorum uſurpatores, aliosque, qui omnes caſus ſunt ſummo Pontifici reſervati, adeo, ut nullus Sacerdos niſi in mortis articulo ab illis abſolvere valeat: cum autem in quodam ex his articulis omnes Eccleſiaſtici, cujuscunque ſint Nationis, a tributis, oneribus, & veſtigalibus, quæ a ceteris ſubditis Principi ſolvuntur, eximantur, ac excommunicationis pœna ſtatuatur in illos, qui ejuſmodi tributa &c. ab eis exigunt, hinc Hiſpaniæ Rex, ac Venetorum Respublica hanc conſtitutionem in ſuis ditionibus, quas per hanc exemptionem ingens damnum paſſuras credebant, nunquam promulgari permiſerunt, minus æquum arbitrantes, quod Eccleſiaſtici in quodam regno degentes, ac ſubſiſtentes ab oneribus ibidem impoſitis excipiantur (*). Inſuper Ludovicus Re-

(*) Jam in veteri, & novo Teſtamento minus æquum cenſebatur, ut Eccleſiaſtici tanquam prima Reipublicæ membra ſimul onera ſacra,

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

Requeſenſius Romæ Regis Catholici Orator hac de re cum ſummo Pontifice acriter diſceptabat, quin tamen propterea Papa a ſuo propoſito deſiſteret, quinimo potius Hiſpanis, æque ac Venetis interdicti pœnam interminabat, eam omnino inflicturus, niſi a Proceribus Philippo II. addictis abſterritus fuiſſet, præſertim cum hujus Regis, necnon Reipublicæ Venetæ auxiliis pro armorum ſocietate contra Turcas ineunda indigeret: ideo Conſtitutio *in Cœna Domini* in horum ditionibus nec recepta, nec promulgata fuit. Idem quoque fatum ſubibat in Galliis, ubi Anno Salvatoris noſtri milleſimo quingenteſimo decimo in Turonenſi Concilio tanquam lex, quæ ſervari haud poſſet, fuit declarata, cum vero Epiſcoporum nonnulli eandem Anno poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo octogeſimo durantibus feriis forenſibus in ſuis Diœceſibus recipi ſtuderent, reclamante Procuratore Generali, Senatus præcepit, ut omnes Archiepiſcopi, & Epiſcopi,

ſacra, & profana ferrent, magisque, quam ceteri, qui duntaxat civilibus oneribus ſubduntur, gravarentur: id forte ignorabat, D. Paulus, qui 1. ad Cor. cap. 9. n. 11. ait: *Si nos vobis ſpiritualia ſeminavimus, magnum eſt, ſi nos carnalia veſtra metamus.*

Sæcul XVI A C. 1568.

scopi, qui hanc Bullam receperant, eamque nondum promulgarant, illam ad Curiam transmitterent: hi autem, qui eam promulgarunt, comparerent, interea vero eorum reditus interciperentur, omnesque illi, qui huic decreto se opponerent, tanquam rebelles, læsæque Majestatis rei haberentur (*) Nec benignius hæc Constitutio recipiebatur in Germania; quippe Imperator Rudolphus II. solemni ejus promulgationi obstitebat, nec minus Moguntinus Archiepiscopus tam pro sua Diœcesi, quam pro sua ditione illam rejecit (**).

§. XXIII.

(*) An hæc agendi ratio tantopere jactitatum erga Apostolicam Sedem obsequium sapiat, Catholicus Lector dijudicet. Vid. tractatum de auctoritate Bullæ *in Cœna Domini* typis editum in Belgio ann. 1719.

(**) Forte universa Germania unice duorum horum Principum ditionibus constringitur: quod autem Rudolphus II. hanc Constitutionem non receperit, nullam mentionem faciunt Goldastus in suis Const. Struvius in suo Corp. hist. Germ. cum vero Rudolphus nonnisi ann. 1576. in Cæsarem fuerit inauguratus, hæc autem jam saltem anno 1420. edita fuerit, & de nulla oppositione antea facta constet, vero similius est, eandem jam dudum in Imperio fuisse receptam.

§. XXIII.

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

Sanctus Carolus Borromæus hæreticos reprimere a Papa jussus.

Postea Pius V. nuntium acceperat, quod quædam Italiæ urbes hæresi essent infectæ, ac Prædicatorum nonnulli pernicioſa doctrina plurium animos depravarent, quin huic malo Inquisitores remedium opponere possent, cum eorum factio nimia potentia valeret, hinc idem Papa Carolo Borromæo Mediolanensi Archiepiscopo præcepit, ut eo contenderet, atque ejusmodi corruptelis prospiceret: igitur Sanctus hic Præsul implorata Divini Numinis ope cunctis suis Clericis, ac populis communes preces fundere mandabat, ut a Deo auxilium ipsi necessarium impetrarent: porro postea Mense Februario Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo ſexageſimo octavo Mediolano profectus cum tanta prudentia, moderatione, ac circumspectione hoc negotium pertractabat, ut rei validis ejus rationibus convicti, atque ipsius lenitate, qua animos captare studuerat, expugnati, ejusque magnam auctoritatem reveriti sese subjicerent, suamque hæresin ejurarent: ubi pariter Sacræ Inquisitionis tribunal hujus Sancti Præsulis auctoritate denuo

Guissan. vie de S. Charles l. 2. c. 15.

Sæcul. XVI A.C. 1568.

fuit instauratum, atque illi, qui ex hæreticis magis seditiosi erant, profanæ jurisdictioni traditi, & tanquam quietis publicæ perturbatores fuere castigati.

§. XXIV.

Sanctus Carolus tres Helveticæ ditionis valles perlustrans.

Guiss. l. c. cap. 13.

Sub idem tempus Sanctus Carolus finem imposuit Episcopali suæ visitationi, qua Septentrionem versus suam lustrabat Diœcesin, quæ longius ad Alpes usque ad Sancti Gothardi Montem sese extendebat. Ingrediebatur Carolus tanquam verus Apostolus tres valles, quæ vulgo Levantina, Bregnensis, & Riperiana appellabantur, erantque trium Helveticarum tribuum, Urienſis, Suitiensis, & Sylvenensis imperio obnoxiæ: priusquam vero eo penetraret, potius Helvetiorum benevolentiam, ne eorum animos exacerbaret, sibi conciliare nitebatur, hinc ad eos, qui horum Pagorum nomine huic ditioni præerant, literas manſuetudine, ac charitate plenas dabat, suumque eis propositum de lustranda hac Diœcesis suæ parte exponens illos rogabat, ut quosdam Viros auctoritate conspicuos ei submitterent, qui toto visitationis suæ tempore illum comitarentur. Hæc agendi

agendi ratio illis summopere placuit: quantocius ergo tres Deputatos scilicet ex singulis Pagis unum plena auctoritate instructum ablegarunt. Sæcul. XVI. A.C.1568.

§. XXV.

Hujus visitationis labores, ac fructus exinde reportati.

Carolum Borromæum, cum ad destinatum locum perveniret, horum Rectorum nomine cuncti cum summa benevolentia excipiebant, eumque honorifici obsequii studio præfati Deputati semper toto visitationis tempore comitabantur: Sanctus vero hic Præsul ubique in rupibus, locisque ferme ob nivium inclementiam inaccessis labore incredibili deperditas oves conquirebat, ibidemque religionis facie penitus innovata, impios, atque idiotas Sacerdotes officio suo amovens, ejusmodi subrogabat Viros, qui avitam fidem, morumque puritatem ad pristinum suum splendorem revocare possent: equidem potissimam itineris sui partem pedes conficere, & non raro ferreis ansis, seu uncinis, quos calceis suis affixerat, uti cogebatur, ut præruptas rupes reptando conscendere, atque inter præcipitia loca firmiter consistere posset, ubi sævissimas frigoris, famis, sitis, atque assiduæ lassitudinis injurias cum summo animi *Guiss. l. 1. cap. 12.*

Sæcul. XVI. A.C. 1568

animi sui jubilo tolerabat, quamvis præter panem nigerrimum, aquam ex solutis nivibus hauſtam, caſtaneas, aliosque crudiores fructus in hiſce montibus progerminatos nullo alio alimento ſeſe reficere poſſet: inſuper frequenter ad populum dicebat, ac ipſemet infantes Chriſtianæ doctrinæ rudimentis imbuebat: poſtquam vero ſuam viſitationem abſolverat, cunctos trium harum vallium Clericos congregabat, cunctisque Eccleſiaſticis crebra adhortatione inculcabat, ut officii, ac muneris ſui memores tanquam Dei Sacerdotes, & populi Paſtores ſancte viverent, gregemque ſuum ad Evangelii paſcua conducerent: præprimis fervore ſingulari illos admonebat, ut priſtinæ diſciplinæ leges, quarum vix ullum inter eos veſtigium deprehendebatur, in uſum denuo revocarent. Enimvero vix verbis exprimi valet, quam amplus ubique fructus ex tam potenti auxilio in cunctos redundarit, præcipue vero ad hanc morum innovationem plurimum conferebat oratio cujusdam Deputati, qui trium Pagorum nomine perorans hæc exponebat: „noſtri Proceres fatentur, „quod ſuæ poteſtatis limites exceſſerint, „dum Gubernatoribus, ac locorum Ju„dicibus ſuam in Eccleſiaſticos auctori„tatem uſurpandi facultatem conceſſe„runt,

„runt, perverſis tamen Clericorum mo- Sæcul. XVI.
„ribus ſeſe ad id fuiſſe adactos crede- A.C.1568.
„bant, eoquod publica illorum crimina,
„quæ populis offenſioni erant, ab Archi-
„epiſcopis, qui pauperes harum vallium
„oves a tempore hominum memoriam
„excedente nunquam viſitarunt, caſti-
„gata non fuiſſent; nunc vero ſperant
„noſtri Proceres, quod in poſterum res
„ſemper in melius ſint proceſſuræ, cum
„inter eos adhuc ſuæ Nationis Viri de-
„gant, qui ad Tridentinam Synodum
„ablegati ſervandis decretis, quæ uni-
„verſim acceptata ſunt, invigilabunt, pa-
„rati omne præſtare obſequium ſuo Ar-
„chiepiſcopo, quem tanquam Paſtorem
„ſuum venerantur.„

De cetero cuncti hujus patriæ Clerici omnia decreta, quæ tam in Tridentino, quam nupero Concilio Provinciali per eundem Archiepiſcopum celebrato edebantur, palam receperant, eaque prorſus integra fide ſe obſevaturos ſpondebant, nec minus ſinguli ſuam fidei profeſſionem more conſueto emittebant. Sanctus hic Præſul haſce valles egreſſus ubique ſummam pietatis, ac ſapientiæ ſuæ famam relinquebat, gratesque Deputatis ob pium, ac charitate plenum obſequium hiſce populis præſtitum rependens ad trium Pagorum Proceres literas tenero affectu plenas

Sæcul. XVI. A.C.1568.

plenas dedit, eos impense rogans, ut in rebus spiritualibus sese regimini Ecclesiastico ingererent, unde illo abhinc tempore semper inter Sanctum hunc Præsulem, & illos Proceres immota servabatur amicitia: præterea hic idem Archiepiscopus sex hujus Nationis juvenes secum duxit, eosque in Seminarium Mediolani a se erectum misit, ut ibidem Ecclesiastica disciplina imbuerentur. His factis ad hanc urbem reversus Sacerdotes Sanctitate conspicuos ad hasce valles emittebat, qui Divini Verbi prædicatione, & Sacramentorum administratione apud hosce populos tamdiu sacra hac ope destitutos maximam sane utilitatem faciebant: progressu autem temporis S. Carolus ibidem Patres Capuccinos pietatis studio probatos, sacrisque doctrinis apprime imbutos instituit, necnon a summo Pontifice ipsus facultatem obtinuit, ut fidelium confessiones excipere possent.

§. XXVI.

Ordo Fratrum Humiliatorum a Sancto Carolo ad pristinam disciplinam revocatus.

Guiss. vie de S. Charles l. 2. c. 14.

Hoc item anno Sanctus Borromæus pariter Ordinem Fratrum Humiliatorum, qui a primævo Instituti sui fer-

fervore plurimum deflexerant, ad priſtinam diſciplinam revocare ſatagebat: referunt nonnulli, quod hic Ordo erectus fuerit a Mediolanenſibus quibusdam Nobilibus, qui in Germania a Conrado Cæſare, ſeu juxta alios a Friderico Barbaroſſa, aut Henrico V. diu in Germania capti detinebantur, ac tandem in Italiam reduces omnia ſua bona communi omnium uſui dicare decreverunt, unde circa annum Domini milleſimum centeſimum trigeſimum quartum ſuarum uxorum conſortium relinquebant, quæ pariter idem vitæ genus ex Divi Bernardi conſilio amplectebantur: inſuper paulopoſt Sanctus Joannes de Meda ex illuſtri Oldratorum familia Mediolani natus eisdem auctor exſtitit, ut Regulæ Sancti Benedicti nomen darent; ubi poſtea ab Anno Salutis noſtræ milleſimo ducenteſimo hic Ordo ab Innocentio III. approbatus in primævo ſuo fervore ſubſtitit, uſque ad ſæculi decimi ſexti initium, quo tanta monaſticæ diſciplinæ diſſolutio irrepſerat, ut in nonaginta monaſteriis vix centum circiter ſeptuaginta Religioſi numerarentur, ac Superiores, qui vulgo Præpoſiti dicebantur, communes Conventuum reditus tanquam ſibi proprios vendicarent, ſuumque munus perpetuo ſibi aſſererent, vel ſuas Præpoſituras aliis cederent,

Sæcul. XVI. A. C. 1568.

Heliot. hiſt. des Ord. monaſt. tom. 6. c. 20. & 21.

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

rent, perinde acſi beneficia in titulum conceſſa forent: unde tanquam ex prima ſcaturigine promanabant innumeræ prorſus corruptelæ, quibus remedium opponere nitebatur Sanctus Carolus Borromæus, prius tamen cum Pio V. ſummo Pontifice, antequam Roma diſceſſerat, hac ſuper re conferebat.

Itaque Sanctus hic Præſul a Sanctitate ſua hanc in rem duo impetrabat diplomata, quorum uno conceſſum, ut ex omnibus Ordinis Præpoſituris ad ſtabiliendam, atque erigendam Novitiorum domum decimas exigere valeret: altero autem idem cum plena authoritate Sedis Apoſtolicæ Delegatus declarabatur, adeo, ut cuncta, quæ ad religionis bonum neceſſaria cenſeret, præcipere, ac exequi poſſet: ut ergo hac in re ſuo procederet ordine, primis comitia in Cremonenſi urbe indici mandavit, ibidemque ſecundum Pontificis diploma prælegi, ac reformationis decreta promulgari juſſit, ſimulque communem redituum uſum inter Religioſos revocavit, omnique proprio dominio penitus abrogato præcepit, ut Præpoſiti officium nonniſi ad triennium extenderetur, ac duntaxat per ſuffragia Præpoſituræ obtinerentur. inſuper plura alia condidit ſtatuta, quæ non-

nonnisi ad rectam regiminis dispositionem, necnon ad conservandum disciplinæ monasticæ fervorem conducerent. Hisce decretis omnes ferme religiosi privati non sine jubilo sese subjiciebant, minor tamen propensio deprehendebatur in Præpositis, qui suas dignitates perpetuo possidendi, necnon reditus illis annexos percipiendi, illorumque dominium sibi vendicandi spe se dejectos dolebant, ac propterea huic emendationi acriter sese opponebant, eorumque repugnantia diu admodum vigebat. Sæcul XVI. A C. 1568.

§. XXVII.

Quatuor Cardinales a Pio V. creati.

Feria quarta die vigesima quarta Martii pridie ante Beatæ Virginis annuntiatæ festum summus Pontifex quatuor Prælatos purpura decorabat, quorum primus erat Didacus Spinola Hispanus Castellani Senatus Præses, ac Seguntiæ Episcopus, necnon Generalis in Hispania Inquisitor: porro is creabatur Cardinalis Presbyter titulo Sancti Stephani in Cælio monte. Alter erat Hieronymus Souchierus natione Gallus in Alvernienſi Provincia, seu juxta alios in Campania natus, Ordinis Cistercienſis Religiosus, & Parisinæ Facultatis Theologicæ Doctor, necnon *Ciacon. t. 3. p. 1031.*

Sæcul. XVI A.C. 1568

quadrageſimus ſecundus Claravallenſium Abbas, qui Tridentinæ Synodo interfuit, demum vero nominabatur Cardinalis Presbyter titulo ſancti Matthæi. Tertius vocabatur Joannes Paulus ab Eccleſia Italus Tortonæ natus, qui primo Cardinalis Diaconus, & poſtea Presbyter tit. ſancti Pancratii, necnon Præfectus ſignaturæ, ut vocant, juſtitiæ renuntiatus eſt. Hic antea Mediolanenſis Senator, ac Papienſis Gubernator exſtitit, mortua autem uxore ſua, militiæ ſacræ nomen dedit, Romamque ſe recepit, ubi a Pio V. ſua benevolentia honoratus magni momenti negotiis præfectus eſt, Denique quartus erat Antonius Caraffa Neapolitanus primo Diaconus, & poſtea Presbyter Cardinalis tit. ſancti Euſebii, quo tamen mutato titulum ſanctorum Joannis, & Pauli adoptabat: porro is antea erat Paulo IV. a cubiculis, necnon Vaticanæ Eccleſiæ Canonicus, qua tamen dignitate ſub Pii IV. Pontificatu ſpoliatus eſt, cum communi calamitate Caraffarum familia premeretur.

§. XXVIII.

Doleræ Cardinalis obitus.

Ciacon. pag. 860. Ferd. Ughel in Ital. Sacra.

Quamvis quatuor hiſce Purpuratis ſacrum Collegium fuiſſet auctum, eodem tamen anno ſeptem alii Cardi-

nales

nales vivis erepti deplorabantur, eorumque primus erat Clemens Dolera Menſe Junio Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo ſecundo in Genuenſi Diæceſi natus. Hic adoleſcens adhuc ad Fratrum Minorum de obſervantia familiam ſe contulit, ubi cum literarum ſtudio, quæ ab humanitate nomen invenerunt, deinde Dialecticæ, Philoſophiæ, ac Theologiæ ſe dediſſet, Magiſter evaſit, atque eas ſcientias multis in Gymnaſiis publice ſumma cum laude profeſſus eſt, ob quarum ſingularem præſtantiam ad ſupremum Ordinis ſui Miniſterium Anno ſalutis noſtræ milleſimo quingenteſimo quinquageſimo tertio evectus eſt, huicque muneri per ſex annos ſummo omnium Religioſorum ſuorum applauſu præfuit: porro hoc ipſo officio ſibi ad majores honores aditum patefecit, atque a Paulo IV. in tertia Cardinalium creatione anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſeptimo purpura Romana decoratus eſt, vulgo dictus Cardinalis de Ara Cæli, eoquod hujus Eccleſiæ ad ſanctam Mariam de Ara Cæli titulum obtinuiſſet. Poſtea ſacri Romani Imperii Protector nominatus a Pio V. ad Epiſcopatum Fulginatenſem in Umbria vocatus fuit, ubi nil antiquius habuit, quam ut Synodi Tridentinæ decretis in

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

Vad. de Script. Ord. Min. Aubery hiſt. des Cardin.

Sæcul. XVI A. C. 1568.

sua Diæceſi receptis Eccleſiaſticorum mores corrigerentur, pauperes recreârentur, ordinumque Religioſorum fines extenderentur: quapropter Capuccinis monaſterium conceſſit, & quandam Eccleſiam Fratribus Prædicatoribus attribui curavit. Obiit Romæ die ſexta Januarii ſacris tribus Regibus ſacra, anno ætatis ſuæ ſexageſimo ſeptimo, atque hæredes in teſtamento inſtituit pauperes, quorum morbi in Noſocomio S. Jacobi curari haud poterant. Corpus ejus ſepultum eſt in Eccleſia ſanctæ Mariæ de Ara Cæli ante Altare maximum, ubi ejus epitaphium marmoreo monumento inciſum viſitur.

§. XXIX.

Michaelis Saracenæ Cardinalis mors.

Ciacon. pag. 770.

Alter erat Joannes Michael Saracena ortus ex nobiliſſima inter Neapolitanas familia, quæ olim Girifalca, poſtea autem ob victoriam de potentiſſimo hoſte ſaraceno a fortiſſimo equite Gentile reportatam Saracena fuit nominata. De cetero Michael die prima Novembris Anno Domini milleſimo quadringenteſimo nonageſimo octavo primam lucem aſpexerat, atque Archiepiſcopus Materanus ad Cæſaris Caroli V. nominationem a Clemente VII. tertia Julii die Anno poſt Chriſtum natum milleſimo quin-

quingenteſimo trigeſimo primo renuntiatus eſt: interfuit quoque Concilio Tridentino, atque a Julio III. Romanarum rerum adminiſtrationi præfectus poſtea Cardinalis creabatur: cum vero inter Canonicos Regulares S. Auguſtini Congregationis Lateranenſis, & Monachos S. Benedicti Congregationis Caſſinenſis lis exorta eſſet, Pius IV. Pontifex rem totam Cardinalibus Saraceno, Cicadæ, ac Tranenſi commiſit: inſuper idem Papa hunc cum ſeptem aliis Purpuratis Caroli Cardinalis Caraffæ quæſtioni adeſſe, ac judicibus aſſiſtere voluit, eique oblata Concilii Tridentini Decreta inſpicienda, atque examinanda tradidit: præterea cum Philippus Hiſpaniarum Rex B. Didacum in ſanctorum numerum referri expeteret, Saraceno ad rem examinandam cura fuit demandata. Interfuit etiam ſacris comitiis, in quibus Marcellus II. Paulus IV. Pius IV. & Pius V. in Romanos Pontifices electi fuerant: tandem vero feria tertia die vigeſima ſeptima Aprilis hoc anno a partu Virginis milleſimo quingenteſimo ſexageſimo octavo, ætatis ſuæ ſexageſimo nono vivis ereptus eſt, ſepultusque in Eccleſia ſanctæ Mariæ ſupra Minervam, ubi ejus inſignia, ac inſcriptio ſepulcralis legitur: porro illius oſſa Neapolin fuere translata, ut

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

in Majorum ſuorum tumulo reponerentur.

§. XXX.

Simonettæ Cardinalis extrema.

Ciacon. pag. 924.

Inter Cardinales hoc anno defunctus tertius numerabatur Ludovicus Simonetta Mediolanenſis, ſacri, profanique juris Doctor. Is Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo trigeſimo ſexto Piſaurienſis Antiſtes electus huic Eccleſiæ usque ad annum reparatæ ſalutis milleſimum quingenteſimum ſexageſimum præfuit, poſtea autem eandem cum Laudenſi Epiſcopatu permutavit, poſtquam a Pio IV. Anno Salvatoris noſtri milleſimo quingenteſimo ſexageſimo primo Cardinalis tit. ſancti Cyriaci in Thermis creatus fuerat. Dein ab eodem Pontifice Legatus ad Tridentinum Concilium decretus, eo abſoluto ſuorum Sociorum, omniumque Patrum nomine Romam contendit, ut decretorum confirmationem peteret: inſuper adjungebatur illis, qui ipſius Concilii acta in uſum deducere jubebantur: præterea præfuit Signaturæ, ut vocant, juſtitiæ, cum interfuiſſet Pontificiis comitiis, quibus Pius V. Petri Cathedram aſcendit. Sepultus eſt ad S. Mariam Angelorum in Thermis

mis sine ulla inscriptione, & ferme absque ulla funeris pompa. Sæcul. XVI. A.C. 1568.

Cum autem quidam latro Simonettæ Cardinali quoad faciem, ac corporis habitudinem haud absimilis esset, is ipsius nomen, vestes, & reliqua insignia usurpare audebat, atque ficto hoc, superboque apparatu fretus quamplurimos etiam inter Nobiles decepit, pluresque Italiæ Urbes pervagatus, impedimenta matrimonii in secundo, ac tertio affinitatis gradu dirimebat, & dispensationes concedebat, necnon beneficiorum renuntiationes admittebat: insuper excommunicationis vinculo innexos liberabat, indulgentiasque concedebat, & alia his similia, vel etiam multo majora, quæ Legatus de latere facere consuevit, perpetrabat, unde tantam auri copiam ex his sibi comparavit, ut tota ejus suppellex ex auro, atque argento Principum more esset instructa: omnes pariter prædones, qui eum comitabantur, illum Eminentiæ vestræ prærogativa honorabant, exteriusque honores tantæ dignitati, si reipsa substitisset, debitos exhibebant, ex quo factum, ut multi Nobiles delusi aliquamdiu eum comitarentur, hospitio exciperent, necnon pretiosis donis augerent: tandem detecta fraude mentitus hic Cardinalis in Bononiensi

Sæcul. XVI. A.C. 1568

ditione comprehensus instructis judicii actis laqueo aureo ad collum apposito, & marsupio vacuo suspendebatur, eique appendebatur tabula cum hac inscriptione: *sine Moneta*, qua significaretur, non hunc esse Cardinalem Simonettam, ut se jactabat, sed grassatorem, qui tunc *sine moneta* erat.

§. XXXI.

Salviati Cardinalis mors.

Ciacon. pag. 907. Aubery l. c. Sanmarth. Gall. Christ.

Quartus erat Cardinalis Bernardus Salviatus ex Nobili, & perantiqua Florentinorum familia natus, nam ejus Parentes erant Jacobus, & Lucretia Medicæa, Leonis X. Papæ Soror, ac Catharinæ Medicææ Franciæ Reginæ Matertera: insuper is fratrem habuit Joannem Salviatum Tranensem Episcopum, ac Cardinalem, qui Anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo tertio obiit. Porro Bernardus primo Melitensis Eques, & postea Prior Capuanus, ac supremus Prior Romanus, & denique Ordinis sui Archithalassus nominabatur, quo munere auctus maximam sibi comparaverat gloriam, ac nominis sui famam, quippe se Turcis omnino terribilem reddebat, cum Fagieranum alveum ingressus omnes arces, quæ ejus armis, ac commeatui obsistebant, in cineres redigeret.

ret. Alia quoque occasione, cum Melitensibus copiis præesset, Coronem Insulam, urbemque occupavit, & usque ad Galliopolitanum Fretum procurrens Chiensem Insulam incendit, pluribus inde abductis mancipiis. Postea ab ordinis sui Magistro Orator ad Carolum V. unacum Philippo Strozzio, & Laurentio Rodulpho Barcinonem missus, pro patria libertate pugnavit, deinvero in Gallias ad Catharinam Medicæam Reginam sibi sanguine junctam decretus ab eadem ad dimittendas profanæ militiæ curas, necnon ad vitæ pacatioris studium tam valida oratione monebatur, ut Clericali militiæ adscriptus, cedente Cardinale Joanne Salviato Fratre suo die septima Junii Anno Christi millesimo quingentesimo quadragesimo nono S. Populi Episcopus in Galliis, ac postea Claromontanus Antistes Anno Salutis nostræ millesimo quingentesimo primo renuntiaretur. Demum ab eadem Regina Regis Matre majoris Eleemosynarii munus eodem anno obtinuit, necnon ad ejusdem preces, cum secunda haberetur Cardinalium creatio, a Pio IV. purpura decoratus est. Interfuit etiam Francici Regni comitiis Anno a Christi Nativitate millesimo quingentesimo quinquagesimo septimo Lutetiæ Parisiorum ce-

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

Sæcul. XVI. A.C. 1568

lebratis, necnon illis, in quibus electus est Romanus Pontifex Pius V., sub cujus Pontificatu Romæ feria quinta die sexta Maji Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo ſexageſimo octavo fatis ceſſit, ac corpus ejus terræ mandabatur in Eccleſia ſanctæ Mariæ ſupra Minervam.

§. XXXII.

Caſtillioneus Cardinalis mortuus.

Ciacon. pag. 964. Aubery l. c. Ughel Ital. Sacra.

Quintus erat Franciſcus Antonius Caſtillioneus Mediolanenſis Filius unicus Hieronymi Caſtillionei in Senatu Mediolanenſi Præſidis, atque ex nobili hujus Urbis Caſtillionæa familia nati, ex qua etiam Cæleſtinus IV. Papa ortum trahebat. Ceterum Franciſcus adhuc juvenis græcæ, & latinæ linguæ ſtudio cum ingenti ſollicitudine incumbebat, ac poſtea Papiæ civili, & Canonicæ jurisprudentiæ, necnon Philoſophiæ, ac Theologiæ operam navabat, quin tamen hiſce ſtudiis ab arte poetica averteretur, qua plurimum delectabatur, eamque ſedulo exercebat, ſubinde quædam poemata etruſco ſermone elucubrans, quæ in Hieronymi Ruſcellii collectaneis reperiuntur: poſtmodum ſancti Abundii Abbatia inſignitus benevolentiam Pii IV. Pontificis ſibi conciliabat, a quo etiam primo Bobienſem

sem Episcopatum in Mediolanensi Du- Sæcul. XVI.
eatu obtinuit in præmium suæ pietatis, A.C. 1568.
ac scientiæ, qua in Concilio Tridentino elucebat: ut vero ejus erga Religionem, sedemque Apostolicam studium mercede haud careret, ab eodem Papa Cardinalium numero accensebatur unacum titulo sancti Nicolai inter Imagines, postquam Pius IV. Anno salutis millesimo quingentesimo sexagesimo quinto jam quarta vice Cardinales creaverat. Interfuit Abundius comitiis, in quibus Pius V. eligebatur Pontifex, demum vero die decima quarta Novembris hoc anno Romæ mortalitatem exuit, nonnisi quadraginta quinque annos natus, sepultusque est in Ecclesia sanctæ Mariæ de Populo, ubi ejus hæres marmoreum monumentum unacum sepulcrali inscriptione erigi curavit. De cetero hic idem Cardinalis Papiæ Collegii Castillionæi olim a Branda ejusdem familiæ Purpurato instituti mores reparavit, & Collegium propriis sumptibus restauravit, nec minus Cælestino IV. Papæ sepulcrum erigere inchoaverat, quod tamen morte præventus perficere haud valuit.

§. XXXIII.

Vitellotii Vitellii Cardinalis obitus.

Ex

Sæcul. XVI. A. C. 1568.

Ex Cardinalibus hoc anno decedentibus sextus erat Vitellotius Vitellius Nobilis Tiphernas in Umbria natus, & Filius Alexandri in universa Europa Belliducis celeberrimi, qui tribus summis Pontificibus Clementi VII. Paulo III. & Julio III. præclara admodum obsequia præstitit. Porro Vitellius quatuordecim annorum juvenis Patavium missus, ut se virtutum, scientiarumque ornamentis expoliret, spatio sex annorum humanarum literarum, & legalis Sapientiæ toga meruit condecorari: cum vero Romam postea veniisset, & nominis sui famam effundere coepisset, a Julio III. Cameræ Apostolicæ Clericus, & mox in patria sua Episcopus, cum viginti octo ætatis suæ annos numeraret, electus est.

Ciacon. pag. 863.

Postea a Paulo IV., cui tanti Viri merita probe erant perspecta, Anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo septimo Diaconus Cardinalis titulo sanctorum Sergii, & Bacchi nominatus, atque officiorum, quæ viginti aureorum millibus vendi potuissent, dono cumulatus est: quinimo Vitellius Cardinalis apud eundem Papam tanta pollebat gratia, ut in difficilioribus negotiis nihil Paulus publice, vel privatim ageret, quin prius hujus Cardinalis consilium expetiisset. Præficiebatur

batur etiam maximi momenti negotiis, ac præprimis Campaniæ, & oræ Maritimæ de latere Legatus declarabatur, annumerabaturque illis Cardinalibus, qui pro interpretatione Concilii Tridentini fuere deputati: insuper præfuit Signaturæ gratiæ, Romæque Francici Regni negotia procuravit, ubi interfuit quoque conclavi, in quo Pius IV. & Pius V. Pontifices fuerunt renuntiati, sub cujus postremi Pontificatu feria sexta die decima nona Novembris anno ætatis suæ trigesimo septimo naturæ debitum solvit, atque in Ecclesia sanctæ Mariæ in via lata e regione Altaris sancto Cyriaco, & Divæ Catharinæ sacrati sine ulla sepulcrali inscriptione Corpus ejus humatum fuit. Ceterum Literatos summopere coluit, percarus Cardinali Borromæo, quem etiam in omnibus suis legationibus comitabatur. Sæcul. XVI. A. C. 1568.

§. XXXIV.

Joannis Bernardini Scotti fata.

Denique septimus erat Joannes Bernardinus Scotus natione Italus, vitæ integritate, atque eruditionis præstantia celeberrimus, necnon ex genere per plusquam quadringentos annos nobilitate claro genitus, qui aliquamdiu in Aula Romana Consistorialis Advocatus, *Ciacon. pag. 846.*

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

tus, ut se Deo sacraret, Clericorum Regularium Theatinorum societatem non ita pridem a Petro Caraffa institutam selegit, quinimo illum præ ceteris fuisse primum ferunt, quem idem Caraffa religioso habitu induit: postquam vero Anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo secundo die secunda Novembris perpetua sponsione sese Deo mancipaverat, in eadem Religione indefesso studio Græcæ, Hæbraicæ, & Caldaicæ linguis incubuit, ac progressu temporis Venetiis supremus Ordinis sui Præpositus renuntiatus est: cum autem Orientalium linguarum peritia clarus audiret, Pauli IV. jussu Lippomanum Legatum in Germaniam ad Cæsarem comitabatur, atque ambo mense Octobri Anno Salvatoris nostri millesimo quingentesimo quadragesimo octavo Roma discesserunt: porro Scotus anno sequenti ab hac legatione redux, cum jamjam senio confectus esset, sese totum divinæ contemplationi dedere statuit: ast a Paulo IV. Venetiis Romam revocatus, primo Archiepiscopus Tranensis, ac demum Anno post Christum natum millesimo quingentesimo quinquagesimo quinto Cardinalis tit. sancti Matthæi creatus est. Respublica Veneta ob hunc favorem gratum animum erga summum Pontificem testaba-

Sæcul. XVI. A. C 1568.

ſtabatur, illiusque Dux ad novum hunc Cardinalem literas dabat, quibus ei purpuram ob merita collatam gratulabatur: nec minus quoque Pius IV. Pauli IV. Succeſſor Scoti merita celebrabat, unde eidem Anno redemptionis noſtræ milleſimo quingenteſimo quinquageſimo nono Placentinum Epiſcopatum contulit, quem tamen Scotus anno ſequenti dimiſit, cum priorem ſuam Eccleſiam relinquere renueret: verum Placentiam reverti a Papa juſſus, ac demum Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo primo Romam revocatus, ibidem maximi momenti negotiis præfuit, commiſſa ipſi eorum cura, quæ Concilium Tridenti celebratum, necnon precum Canonicarum emendationem concernerent. Denique hic idem Præſul denuo ad ſuam redierat Eccleſiam, quam tamen poſtea nunquam deſerere voluit, adeo, ut nequidem intereſſet comitiis, in quibus Pii IV. Succeſſor creabatur: attamen vix Pius V. electus fuerat, cum Scotus ab eodem Romam vocaretur, ut ſupremum hæreticæ pravitatis Inquiſitorem ageret, necnon Græcorum, & Eccleſiæ Orientalis negotia perficeret. Tum quidem abdicare Placentinas Infulas, curasque cogitavit, & facile a Pontifice impetravit ob eam rationem, quod abeſſe Roma

Sæcul. XVI. A. C. 1568.

Roma perutile sibi Scoti consilium, ac prudentiam nollet. Contigit hæc Cardinalis abdicatio Julio mense, anni millesimi quingentesimi sexagesimi octavi, quo etiam anno die Sabbati, secunda Decembris Romæ humanitatem exuit, ejusque obitum prosecutus est lacrimis Pius Pontifex: porro defuncti Cadaver sepultum est in Ecclesia Divi Pauli extra urbem inscriptione, sed admodum humili decoratus. Vulgo is dicebatur Scotus Cardinalis Tranensis, ac summo studio Breviarium, & Missale Romanum ad pristinum morem, & institutum, uti nunc cernimus, revocavit, adjutus opera Foscarii Mutinensis Episcopi ex Ordine Fratrum Prædicatorum, aliorumque, qui a Pio IV. & Pio V. ad id munus selecti fuerant.

§. XXXV.

Onuphrii Panvinii extrema.

Thuan. l. 43. Possev. appar. Sacr.

Inter Scriptores Ecclesiasticos hoc anno mortis violentia sublatos numerandus venit Onuphrius Panvinius Veronensis Ordinis Fratrum Eremitarum sancti Augustini alumnus, qui Romanarum antiquitatum cognitione apprime eruditus indefessum in literis laborem impenderat, atque ex consilio Cervini Cardinalis fautoris sui, qui postea sub Marcelli II. nomine in Pontificem fuit

fuit electus in dilucidandis antiquitatibus Ecclesiasticis operam suam navabat, atque pro primo laboris sui fructu edidit summorum Pontificum, & Cardinalium chronicon, quod ipso inscio circa annum Salvatoris nostri millesimum quingentesimum quinquagesimum septimum Jacobus Strada Mantuanus ejus amicus typis edi curabat, paucis vero post annis ipsemet Onuphrius illud longe correctius iterato prælo subjecit, ac Pio V. summo Pontifici Anno post Christum natum millesimo quingentesimo sexagesimo sexto nuncupavit: insuper idem Pontificum vitas a Platina inchoatas a Sixto IV. usque ad Pium V. prosequebatur, nec minus scribebat Chronicon Ecclesiasticum, aliumque tractatum de Primatu Divi Petri: præterea volebat integram Ecclesiæ Historiam, & generales Pontificum, ac Cardinalium annales edere; ast Farnesium Cardinalem Panormum in Siciliam comitari rogatus ibidem hoc anno Christi millesimo quingentesimo sexagesimo octavo mortuus est, nonnisi annos triginta novem natus: porro Corpus ejus Romam translatum in Ordinis sui Ecclesia ad Divum Augustinum sepultum est. Posteris pariter reliquit tractatum de veteri ritu Baptizandi Cathecumenos, necnon de origine Baptizandi imagines:

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

Ad hæc exstant etiam ista ingenii ejus monumenta I. libellus de Fastis, & Romanorum triumphis II. Tractatus de Sibillis. III. Commentarius de Republica Romana. IV. Alius de triumphis. V. Item alius de Fastis Consularibus. VI. Quatuor libri de Imperio Romano, Græco, & Latino. VII. Opus de antiquis Christianorum ritibus sepeliendi mortuos, & de eorum cæmeteriis. VIII. Tractatus de præcipuis Urbis Romanæ Basilicis, quæ vocantur septem Ecclesiæ. IX. Alius de consecratione panis cerei, qui vocatur *Agnus Dei*, atque a quolibet Papa in primo Pontificatus sui anno Dominica *Quasimodo* sacrari, & singulis septem annis renovari solet. Edidit adhuc plures alios tractatus.

§. XXXVI.

Erasmi Argentinensis Episcopi obitus.

Thuan l. c. Sanmarth. Gall Christ. Guiliman de Episc. Argent.

Hoc item anno obiit Erasmus Argentinensis Episcopus ex Comitum Limpurgensium familia natus; porro Limburgum est in Germania Circuli Westphalici Toparchia, quæ ferme tota in Sueviam procurrit. Hic erat Præsul pietate, ac eruditione sua plurimum commendandus, potissima vero laude celebrandus ob ingenii sui aciem, ac ingentem in literis proficiendi aviditatem, nam adhuc juvenis Tubingæ discipli-

Sæcul. XVI. A C. 1568.

sciplinis Mathematicis operam navabat, magisterio usus Joannis Stofleri, jurisprudentiæ vero præcepta hauserat a Conrado Braunio, & Joanne Marquardo, Parisiis autem a Joanne Sturmio, quem non ita pridem Argentinam accersens in eadem Urbe Collegii Rectorem nominabat. Postea Erasmus Anno Christi millesimo quingentesimo quadragesimo primo Argentinensis Episcopus, mortuo Guilielmo de Hornstein eligebatur, nullumque non movebat lapidem, ut hæreticos ad Ecclesiæ sinum lenitate, ac mansuetudine revocaret: interfuit quoque Tridentino Concilio: devixit autem die vigesima nona Novembris Anno reparatæ salutis millesimo quingentesimo sexagesimo octavo.

Hoc eodem anno Guilielmus Viola Nobilis, qui die decima octava Martii anno Christi millesimo quingentesimo sexagesimo tertio in Parisiensi Episcopatu Eustachio Bellajo successerat, e vivis excessit, sepultusque fuit in Ecclesia sua Cathedrali.

§. XXXVII.

Petrus Gondyus ad Parisiensem Episcopatum nominatus.

Cum concordata Leonem X. inter, & Franciscum I. inita in Parisiensi Senatu nonnisi vi, ac pluribus Regis

Sæcul. XVI. A.C. 1568

mandatis ideo tantum, ut Regis vita consuleretur. juxta Consiliariorum obtentum approbarentur, atque aliunde huic approbationi præmitteretur apposita quædam declaratio, quæ Curiæ tabulis fuit inserta, hinc Guilielmo Viola vix fatis functo mox Parisiensis Ecclesiæ Canonici a civilium causarum Judice, necnon Urbis nomine a Mercatorum, & Consulum Præfectis sollicitabantur, ut in defuncti locum ad novi Præsulis electionem procederent. verum Carolus IX. Rex Petrum Gondyum tum Lingonensem Ducem-Episcopum nominando Capitulum prævenit, prout apparet ex regiis literis die nona Maji Anno Salvatoris nostri millesimo quingentesimo sexagesimo octavo datis, quæ in secretis præfatæ Ecclesiæ Parisiensis scriniis asservantur. nihilominus hic Præsul nonnisi Anno post Christum natum millesimo quingentesimo septuagesimo Parisios venit, ac suæ Ecclesiæ possessionem accepit. Ceterum natus is erat ex Antonio Gondyo Florentino circa Annum Domini millesimum quingentesimum trigesimum tertium.

§. XXXVIII.

§. XXXVIII.

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

Quædam Univerſitatis Pariſinæ ſtatuta de hæreticis ab ea excludendis.

Cum hoc anno Cardinalis Caſtillionæus a vera fide deficeret, atque in Angliam auffugeret, Pariſina Univerſitas ad quædam decreta ſancienda impellebatur, quorum cauſſam, vel ſaltem occaſionem præbebant illi, qui perverſas fovebant opiniones, aut omnino ad hæreticorum caſtra tranſibant: itaque Univerſitas die ſecunda Januarii ſtatuit, ut Gymnaſia luſtrarentur a Rectore Michaele Auburgo unacum Magiſtro de Mouchy, ſeu Democharе Cenſore Theologo, & tribunalis Academico, ut hiſce temporibus, quibus de Religione certabatur, Univerſitas, quam oportebat eſſe Magiſtram veræ pietatis, ac Religionis, veluti & bonarum omnium artium, a ſingulis in ſuis Ordinibus rationem fidei, ac Religionis expoſceret, ut boni in ea confirmarentur, atque alii errore fortaſſe decepti ad eandem revocarentur: Inſuper die vigeſima quinta Januarii anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo octavo decrevit eadem Univerſitas, ut profeſſionem fidei omnes Academici exceptis Medicæ Facultatis Doctoribus, ac Bac-

Argentre coll. judic. ac novis error. t. 2. pag. 398.

Sæcul. XVI. A. C. 1568.

calaureis, coram ſuis Decanis, & Doctore aliquo Theologo ederent: præterea decretum eſt, ut nomine Univerſitatis porrigeretur Regi libellus ſupplex adverſus eos Academicos, qui a fide erga Deum, & Regem defecerant, & ad rebelles hæreticos transfugerant unde illi, qui Regem ſupplices adirent, nominati ſunt ex ſacro Ordine Magiſtri Vigor, Huges & de Saintes Doctores Theologi: porro hunc libellum ſupplicem ſuo chirographo muniebat Auburgus Rector, eratque his conceptus verbis.

§. XXXIX.

Libellus ſupplex hanc in rem Regi porrectus.

Argentre pag. 399.

„Rex potentiſſime! Doctores, Rectores, ac Magiſtri Urbis tuæ Pariſienſis cum omni ſubjectione exponunt, quatenus pro bono publico, novæque ſectæ, atque ementitæ Reformationis extinctione, necnon extirpatione hæreſum, quæ indies latius ſeſe extendunt, juxta Majeſtatis veſtræ edicta quosdam ex Miniſtris ſuis, ac Typographis, quos aperte huic ſectæ faventes, tum eorum agendi ratio, tum perverſi libri ab ipſis tumultuum initio divulgati, ac venditi probant, privilegiis, quæ Majeſtas veſtra, atque

„que ejus Prædeceſſores præfatæ Uni- Sæcul. XVI.
„verſitati conceſſere, privarint, ac in A.C. 1568.
„ceteros quoque Academicos exacte in-
„quiſierint, ut Univerſitatis corpus non-
„niſi vere Catholicis membris, quæ
„Deum timent, eique fideliter deſer-
„viunt, compoſitum ſit: ad illos vero
„eo melius dignoſcendos ſtatuerunt, ut
„ex hiſce Academicis quilibet præfixa
„die Facultatis Decanum adiret, eoque,
„ac duobus Theologiæ Magiſtris præ-
„ſentibus ſinguli palam profiterentur,
„quod ſummo Pontifici, Regi, Deoque
„debitam ſubmiſſionem præſtare, Ca-
„tholico-Romanam fidem conſervare,
„ac tueri velint. Verum hæ ſollicitudi-
„nes ſuo carebunt ſucceſſu, niſi a Ma-
„jeſtate veſtra auctoritatem recipiant,
„adjuventur, ac ſuffulciantur: quapro-
„pter mandare dignetur, ut ab Univer-
„ſitatis corpore omnia membra novæ
„ſectæ addicta reſecentur, eisque alii
„Viri Catholici ſubrogentur: præterea
„ſingulis, quibus id competit, præci-
„piatur, ut ejusmodi ſubſtitutos reci-
„piant, atque admittant: ne vero il-
„lorum, qui harum hæreſum Sectato-
„res reperiuntur, ullus ſeſe ſub Aca-
„demici nomine occultare poſſit, cun-
„ctis Scholaribus decimo quinto die,
„poſtquam ad Collegia fuerint admiſſi,
„necnon omnibus Magiſtris, & Profeſ-

Sæcul. XVI. A.C. 1568

„ſoribus, quorum diſciplinæ hi tradentur, injungatur, ut coram Rectore „compareant, eandemque fidei profeſſionem ſupra relatam emittant: ex adverſo iisdem Rectoribus, Decanis, atque præfatæ Univerſitatis Cancellariis „prohibitum ſit, ne ullum Scholarem ad „quemcunque gradum admittant, niſi „prius cuncta ibidem contenta promittat, ac juramento firmet. Inſuper „præfatis Decanis injungatur, ut & „ipſimet procurent, quatenus quilibet „Magiſter, & facultatis ſuæ Doctor eandem fidei profeſſionem nuncupet: diligenter autem obſervet illos, qui obtemperare recuſaverint, ut remedium „prout melius Majeſtati veſtræ viſum „fuerit, apponi valeat.„ His prolatis iidem oratores ſubdebant, quod Deum exorare velint ad ſalutis, ac proſperitatis incrementum regiæ Majeſtati obtinendum.

§. XL.

Regis reſponſum ad hunc libellum ſupplicem.

Arg. p. 400. Poſtmodum Rex, accepto hoc libello ſupplici, Pariſiis die tertia Junii reſpondit, ac literas proprio ſuo chirographo munivit, hæc exponens: „Ad „preces, quas Rectores, Doctores, „Regentes, Magiſtri, & cetera pro„moge-

„mogenitæ Filiæ meæ Parisiensis Uni- Sæcul. XVI.
„versitatis membra exposuerunt, man- A.C. 1568.
„davimus, & mandamus, ut omnes
„docentes, & suas doctrinas, sive
„in scholis privatis, sive publicis in præ-
„fata Universitate tradituri, simulque
„cuncti, quibus in Collegiis, vel aliis
„communitatibus quoddam munus est
„commissum, cujuscunque artis, vel
„Facultatis, aut quorumcunque do-
„mestici sint, quinimo etiam illi, qui
„ab ipsa Majestate Regia officiis desti-
„nati, vel ab eadem ad lectiones, &
„publica literarum exercitia stipendiis
„donati sunt, unaomnes Catholicam,
„Apostolicam, & Romanam religionem
„profiteantur, atque in suis moribus,
„vita, ac vestium decentia leges, sta-
„tuta, & præfatæ Universitatis Con-
„stitutiones observent: hinc jubemus,
„ut illi, qui supra dicta observare, &
„custodire recusaverint, præfatis suis
„officiis, & functionibus priventur, eo-
„rumque loco alii admittantur, qui
„prædictis prærogativis sunt donati. In
„quorum fidem præsens diploma pro-
„prio nostro chirographo munivimus.

§. XLI.

Duo Gymnasiarchi suis officiis amoti.

Ad porrigendum libellum supplicem, *Arg.* p. 400.
cujus supra meminimus, Parisien-

Sæcul XVI. A. C. 1568.

sem Universitatem non modo permovebat generale sanam doctrinam in suo corpore conservandi studium, sed etiam privata defectio Castillionæi olim Cardinalis, necnon apostasia aliorum, quos inter Oudinus Petit Typographus, Nicolaus Chartonus Bellovacensis Collegii, ac Joannes Dachim Gymnasii Sancti Michaelis Rector, & Petrus Ramus Collegii Prælejensis Gymnasiarchus præter alios quosdam Universitatis Ministros erant, qui unaomnes suis officiis, ac functionibus privabantur: equidem Juris, ac Medicinæ Facultas sese hujus Typographi condemnationi opponebat, verum frustranea erat hæc repugnantia, unde in horum locum Collegii Bellovacensis Rector nominabatur Martinus Everardus, pro Prælejensi vero eligebatur Antonius Muldrocus, atque eorum quilibet, ut in suis officiis confirmarentur, libellum supplicem regio Senatui porrexerunt, a quo etiam protegebantur, ac confirmationem accipiebant.

§. XLII.

Fidei Professio ab omnibus Universitatis membris emittenda.

Die nona Februarii Universitas apud Mathurinos congregata cæpit exigere a primariis membris, & viris Academi-

demicis professionem fidei juxta formulam a Doctore de Mouchy, seu Demochare Censore Theologo conscriptam, quæ non multum absimilis erat illi, quæ confecta erat anno Christi millesimo quingentesimo quadragesimo secundo circa obedientiam summo Pontifici Romano præstandam, &c. His autem verbis erat concepta. Sæcul XVI. A.C. 1568.

„Ego N. Credo in unum Deum Pa„trem omnipotentem, & in Jesum Chri„stum Filium ejus unicum Dominum „nostrum, qui conceptus est de Spiritu „sancto, natus ex Maria Virgine: & „in Spiritum sanctum, qui ex Patre, „Filioque procedit. Certa quoque, & „firma fide credo unam, sanctam, Catho„licam, & Apostolicam Ecclesiam in „terris, quæ in fide, & in moribus er„rare non potest, cui omnes obedire „tenentur, cujus summus Pontifex Ro„manus est caput visibile, & Christi Vi„carius universalis, qui potestatem ha„bet ligandi, solvendi, excommuni„candi, & indulgentias conferendi, ex„tra quam non est salus.„

Ecclesiæ præcepta de audienda „Missa diebus Dominicis, & Festivis, „& de horum dierum observatione, de „confessione vocali Sacerdoti facienda, „de Corporis Christi perceptione semel „saltem in anno, & jejuniis Quadra-

„gesi-

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

„gesimæ, & aliorum dierum, de cibo-
„rum delectu, & abstinentia, & quæ-
„cunque ab eadem sunt tradita, & sa-
„crosanctis Universalibus Conciliis de-
„finita, esse servanda sub peccati pœna
„ingenue confiteor. Corde similiter,
„& ore profiteor septem esse Sacramen-
„ta ad nostram salutem a Christo insti-
„tuta, Baptismum, qui unus est, &
„parvulis ad peccati deletionem, &
„spiritualem regenerationem necessa-
„rius: Confirmationem, quam soli Epi-
„scopi administrant ad fidei robur, &
„gratiæ augmentum. Pœnitentiam,
„quæ in contritione peccatorum, Con-
„fessione sacramentali, & satisfactione
„consistit. Eucharistiam, cujus per-
„ceptio sub utraque specie Panis, &
„Vini non est Laicis necessaria, cum
„sub una integrum, & verum Christi
„Corpus, & sanguinem contineat. De-
„mum Ordinem, Matrimonium, & Ex-
„tremam Unctionem. Firmiter etiam
„credo, nos Sanctorum auxilio juvari,
„quos non solum imitari, sed & vene-
„rari, atque orare nobis valde est utile.
„Neque minus fide teneo, Missæ Sacri-
„ficium, piorum viventium supplicatio-
„nes, orationes, eleemosynas, ad sancta
„loca peregrinationes, ac cetera pie-
„tatis opera tam nobis, quam mortuo-
„rum animabus in Purgatorio plurimum
„pro-

„prodesse. Sicut non dubito, sed con- Sæcul. XVI.
„stanti fide affirmo statum illum vitæ, A.C. 1568.
„quem Religionem Monasticam professi
„sequuntur, Deo gratum esse. Dete-
„stor denique omnem hæresim, & præ-
„cipue Lutheranorum, & Calvinista-
„rum, quos, & illorum Sectatores æter-
„no anathemate dignos esse credo. Et
„ita per hoc Sacrosanctum Christi Evan-
„gelium, quod manu tango, juro.„

§. XLIII.

Regis mandata, ac Senatus decreta contra hæreticos.

Postmodum juxta hanc fidei professio- *Argentre p. 402.*
nem jurabant manu Evangelio, & imagini Christi apposita omnes Doctores Theologi, & Pontificii juris periti, ac fere omnes Doctores ex Facultate medica: porro inde itum est in Collegia Lexovienſe, San-Barbaranum, Remense, Calvicum-Sorbonicum, &c. & ad Scholas juris Canonici, ubi lustrata sunt omnia collegia Universitatis mense hoc Februario, instante præcipue Doctore de Mouchy: insuper illi, qui ad castra Calvinistarum transfugerant, citati sunt, ut coram Universitate comparerent. Denique ut Universitas in sua petitione firmaretur, ac cuncta, quæ horum decretorum executioni obstare possent, tollerentur, hinc statuit Universitas, Cleri, atque

Sæcul. XVI. A.C. 1568. atque urbis Parisiensis auxilium implorandum, ut a Rege obtineret Literas regias, quas tamen magnus Regni Tabularius, seu Cancellarius regio Sigillo munire recusabat.

Accepta hac repulsa Rector libellum supplicem Regi porrexit, quo eum exorabat, quatenus Cancellarium hasce literas sigillo firmare, atque Oratoribus tradere juberet: itaque hæ literæ die vigesima tertia Octobris concessæ Parisiis fuerunt confirmatæ, eisque sequens præfigebatur titulus: *Mandata Caroli IX. Regis contra Universitatis membra, quæ a Catholica fide defecerunt.* Jam antea Parisiensis Senatus die decima tertia Julii edictum promulgabat, vi cujus prohibitum, ne illi, qui Catholicam Religionem non profiterentur, ad ullum officium, vel munus admittantur: insuper Rex alio quoque decreto die vigesima prima Augusti editum Universitati plenum jus tribuit, ut illos, qui publicis Religionis exercitiis, veluti supplicationibus &c. interesse recusabunt, suis officiis amovere, eorumque loco alios requisitis dotibus ornatos sufficere posset.

§. XLIV.

Sanctæ Theresiæ studium in restaurando Carmelitarum Ordine.

Jam

Jam olim Eugenius Papa consultum censebat, mitigare regulam Religiosorum Carmelitarum, qui nomen suum derivant a Monte Carmelo, in quo Aimericus Sedis Apostolicæ Legatus in Oriente illos Alexandri III. ætate in sæculo duodecimo rursus (*) in unum cœtum

Sæcul. XVI. A. C. 1568.

Spond. annal. hoc ann. n. 29. Joan. Bapt. Lezan annal. ord. Carmel.

(*) De horum Religiosorum origine Palatius in vita Pii V. n. 18. hæc habet: *Castrorum atque castorum Carmelitarum Mater Theresia Virgo, quos anno ante Christum natum circiter nongentesimo trigesimo in Carmelo juxta Eliæ fontem Elia, Eliseoque Ducibus primum congregatos credimus, quia septem Summi Pontifices ita loquuntur, teste Suarez tomo quarto de Religionibus: concordant Genebrardus, Trithemius, Rupertus Abbas tomo primo in Cantica libro decimo tertio. Ex antiquioribus Joannes Patriarcha Hierosolymitanus de institutione Monachorum. Eliæ sectatores fuere omnes Prophetæ posteriores usque ad Joannem Baptistam teste Ambrosio Libro tertio epistola vigesima quinta ad Ecclesiam Vercellensem. Josephus libro decimo octavo antiquitatum, teste Ferdinando Vellosillo quæstione decima tertia ait, ante Christi adventum fuisse in deserto Judææ Collegium Essenorum more nostrorum Religiosorum, & Anachoretarum, qui sanctissimam ducebant vitam, ab uxoribus abstinentes, quorum institutum*

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

tum coadunabat: verum progressu temporis hic Ordo sensim tantopere a primævo suo fervore deflectebat, ut Sancta Theresia, quæ in Abulensi hujus ordinis

tum secutus est Joannes Baptista. Essenorum adinstar Christum ipsum vitam composuisse suam volunt Serarius in Minervali libro quarto capite vigesimo sexto. Boulducus de Ecclesia: quinimo Zenclerus in descriptione terræ Sanctæ affirmat, tempore jejunii dierum, noctiumque quadraginta Jesum in Collegium concessisse Essenorum. Alias si ab humano segregatus commercio sibi conscius & jejunii, & tentationis vixisset, nemo rem gestam evulgasset. Post Christum, perfectiorum (inquit Josephus Antiochenus sæculo ineunte secundo capite duodecimo, & septuagesimo secundo) militum Christi, id est, Apostolorum coadjutores surrexerunt strenuissimi viri solitarii, contemplationi dediti, Sanctorum Prophetarum Eliæ, & Elisei imitatores, qui de monte Carmelo descendentes per Galilæam, Samariam, & Palæstinam fidem Christi constantissime sparserunt, quique in Virginis Mariæ honorem in Carmeli montis declivio fabricantes oratorium Salvatoris Matri specialissime servierunt, perseveravit rigidum institutum usque ad Sozomenum ipse testatur Libro primo Historiæ Ecclesiasticæ capite duodecimo. Eusebius libro secundo Histo-

ria

fuit electus in dilucidandis antiquitatibus Ecclesiasticis operam suam navabat, atque pro primo laboris sui fructu edidit summorum Pontificum, & Cardinalium chronicon, quod ipso inscio circa annum Salvatoris nostri millesimum quingentesimum quinquagesimum septimum Jacobus Strada Mantuanus ejus amicus typis edi curabat, paucis vero post annis ipsemet Onuphrius illud longe correctius iterato prælo subjecit, ac Pio V. summo Pontifici Anno post Christum natum millesimo quingentesimo sexagesimo sexto nuncupavit: insuper idem Pontificum vitas a Platina inchoatas a Sixto IV. usque ad Pium V. prosequebatur, nec minus scribebat Chronicon Ecclesiasticum, aliumque tractatum de Primatu Divi Petri: præterea volebat integram Ecclesiæ Historiam, & generales Pontificum, ac Cardinalium annales edere; ast Farnesium Cardinalem Panormum in Siciliam comitari rogatus ibidem hoc anno Christi millesimo quingentesimo sexagesimo octavo mortuus est, nonnisi annos triginta novem natus: porro Corpus ejus Romam translatum in Ordinis sui Ecclesia ad Divum Augustinum sepultum est. Posteris pariter reliquit tractatum de veteri ritu Baptizandi Cathecumenos, necnon de origine Baptizandi imagines:

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

dinis Monasterio in Castella patrio suo solo Monialis erat, suarum partium esse crederet, ut avitam disciplinam restaurare aggrederetur: ergo præprimis Monia- Sæcul. XVI. A. C. 1568.

riæ Ecclesiasticæ capite decimo sexto. Nulla tamen instituti norma scripto recepta, quam solum anno quadringentesimo duodecimo habuere Carmelitæ, cum ex Eliæ instituto variæ prodirent regulæ, quas viri Sanctissimi discipulis observandas traderent, jamque S. Pachomii ab Angelis accepta per Ægyptum invalesceret, eamque Hieronymus in latinum traduxisset. Magni etiam Basilii regulam græca cœnobia celebri plausu recepissent, Monachi Carmelitæ prisco Eliæ adhærentes instituto ne fortasse recentium admixtione ad nova deflecterent, hinc rogavit Caprasius eorum Præfectus Joannem Hierosolymorum Patriarcham ex Eliana professione Monachum, ut juxta quod observari viderat in Carmelo, antiquum Eliæ institutum literis consignaret, quod ipse fideliter præstitit sub imperio Honorii ad annum Salutis quadringentesimum duodecimum: hujus instituti dicuntur professores fuisse Thelesphorus, Dionysius Christi Vicarii, Romani Pontifices, quod confirmatum ab Alexandro III. Innocentio III. teste Tritemio de laudibus Carmelitarum viri Sanctissimi toto orbe diffusi, doctrina

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

niales ad veterem ſanctimoniam revocat, eisque novum Monaſterium Abulæ exſtruit: dein vero etiam apud ejusdem Ordinis Fratres priſtinæ diſcipli-

na

ſtrina, Sanctitate, martyrio coronarunt, priſca retento rigore uſque in annum milleſimum quadringenteſimum trigeſimum, quo deficiente primo fervore, Joannes Facius Prior Generalis, ceterique Carmelitæ ab Eugenio IV. Pontifice Maximo ſupplices impetrarunt, antiquum mitigari rigorem in abſtinentia a carnibus, jejunii, ſilentii, & ſolitudinis; quod ex humana fragilitate priſcum non poſſent ſubire rigorem, donec virilis animi Virgo Thereſia in Hiſpania Avilæ nata Anno Salutis milleſimo quingenteſimo decimo quinto non ſine divini Numinis providentia ceu Virum Apoſtatam debellatura Lutherum, qui pernicioſiſſimus ſectarum architectus turpiſſimis erroribus mundum obtenebrabat, Religioſam obedientiam relaxando, clauſtra convellendo, diffractisque concupiſcentiæ repagulis locuſtas aſſociavit innumeras, quæ carnali blandimento deciperent, & in animas ſemel irretitas inſatiabili feritate ſævirent. In hoc monſtrum Virgo imbecillis non ſolum intrepida pro Chriſto ſtetit, ſtrenueque pugnavit, ſed cœleſti conſilio duas ſupra triginta arces munitiſſimas conſtruxit fidelibus in refugium, hæreticis in terrorem;

in

næ ſeveritatem excitat, obtenta ad id ſupremi Magiſtri Generalis facultate: nam cum a nova fundatione, qua alterum Virginum cœnobium in urbe Medinæ Campi

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

in quibus exactiſſimus obedientiæ rigor, pudoris Virginei, ac flos illibatus caſtitatis, inviolabilis clauſtri receſſus, glorioſa ſervitus Chriſti, deliciæ Spititus intemeratæ, carnis mortificatio perpetua, avitæ fidei ſimplicitas, Deo donante regnarent. Sanctiſſimi Ordinis hæreditariam ab Elia ſucceſſionem, & antiquitatem cenſuris negavit atrocibus P. Daniel Papebrochius Societatis Jeſu tomo primo Aprilis, pagina ſeptuageſima ſeptima, ibidem ad vitam S. Alberti: item in Propyleo antiquario parte ſecunda tomo ſecundo Aprilis, & veluti rem novam e concavo Lunæ una ortam nocte deriſit, quod tamen non ſine indignatione receptum ab ipſa Societate: ſi enim talia proferre licitum contra unam hiſtoriam, quam duodecim ſummi Pontifices, decreta ſacrarum congregationum, innumeraque alia teſtimonia probabilem evidenter evincunt, nil ſolidum in hiſtoria conſiſteret, imo ipſius religioſiſſimæ Societatis Jeſu fundamenta conciderent: hinc excitati Carmelitæ diſcalceati ad propulſandam injuriam libellum edidere ſupplicem ad Romanum Pontificem, qui ex Apoſtolica providentia calamum Papebrochii falſum retunderet, & ca-

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

Campi erexerat, reverteretur, Dei immortalis nutu, ac consilio sibi obvios habebat duos Patres Carmelitas, qui ambo relicto Ordinis sui Instituto Charthusianorum Religioni sese devovere meditabantur. Horum primus erat Antonius de Heredia Medinæ Campi Carmelitarum Prior, alter vero Joannes de Yepes, qui hodie sub Sancti Joannis a Cruce nomine ab universo orbe colitur: his igitur Sancta Theresia primam vocationem deserendi periculum ob oculos ponit, haud consultum affirmans, quod sub severioris disciplinæ obtentu ad alium Ordinem transitus fiat, cum tutius intra proprii Monasterii sui septa in-

lumnioſum. Ego utriusque Religionis ſtudioſus, atque devotus, quæ orbem Sanctitate replent, atque doctrina, nullius in partes ſecedere audens concordiam opto, & pacem anhelo. Addit Spondanus Contin. Annal. ad hunc annum uum. 28: *de eo, qui primam regulam auſteriorem tradiderit, video controverti, cum tamen de Ordinis hujus antiquitate conſentiant plerique omnes, qui rem diligentius ſcrutati ſunt, originem eum ſumpſiſſe ab Elia, & Eliſæo Prophetis, de quo jam multa prodierunt ſcripta, proditurusque eſt brevi copioſus commentarius, qui omnem dubitationem tollat.*

invenire poſſent eandem vitæ auſteri- Sæcul. XVI. A. C. 1568.
tatem, ac diſciplinæ reformationem, quam alibi juxta propriæ ſuæ voluntatis impulſum quærerent, unde ipſius conſilium ſequerentur, præcipue, cum a ſummo Pontifice, ac ſupremo Ordinis Carmelitani Præpoſito arctiorem diſciplinam denuo reducendi, necnon veteris regulæ diſciplinam ad primævum ſuum ſplendorem revocandi facultatem obtinuiſſet.

§. XLV.

Initia reformationis Carmelitarum Diſcalceatorum.

Ambo hi Patres Carmelitæ lubenti animo Sanctæ Thereſiæ conſiliis a- *Baillet vie des Saints* 15. *Octobr.* & 14. *Dec.*
quieſcebant, omnino parati ad exequenda ea omnia, quæ ipſis præſcribere vellet: itaque Thereſia eos Vallisoletum, ut ibidem reformati Carmeli habitum induerent, quantocius ducit, & poſtea illos, ac præcipue Sanctum Joannem a Cruce Duruelum, ſeu Dorvelum exiguum Abulenſis Diœceſis oppidum unacum Conſtitutionibus a ſe conſcriptis transmittit. Hæc prima erant initia reformationis, quam Carmelitæ Diſcalceati profitentur, ita nuncupati, eoquod depoſitis calceis nudipedes incedant. Demum die trigeſima Novembris Divo Andreæ Sacra,

Sæcul. XVI. A. C. 1568

quæ illo Anno Christi millesimo quingentesimo sexagesimo octavo in primam Adventus Dominicam inciderat, primum restaurati Carmeli Monasterium Durueli erigebatur, cum Divi Petri Cathedram moderaretur Pius V. summus Pontifex, qui horum consilium approbabat. Postquam ergo novæ hæ Carmelitarum Discalceatorum soboles advenerant, Sanctus Joannes illarum Caput totam sequentem noctem in oratione cum eis absumebat, altera vero die, quæ erat Dominica, sacro solemni peracto coram eis publicam severioris disciplinæ professionem emittebat, ac Deo tanquam unico suorum votorum scopo, necnon Beatissimæ Virgini perpetuæ reformati Carmeli Protectrici, necnon Carmelitarum Generali tanquam suo Superiori pollicebatur, quod veterem Ordinis Regulam ad literam observare velit, quo etiam tempore nomen assumpsit Joannis a Cruce.

§. XLVI.

Congregatio Clericorum Sancti Majoli, seu Somaschorum.

Spond. ann. hoc ann. n. 18. Arg. Turtur vit. Paul. Emil.

Die sexta Decembris Pius V. Constitutionem edidit pro Congregatione, quæ circa Annum Domini millesimum quingentesimum vigesimum octavum in Orphanorum subsidium ab Hieronymo

ronymo Æmiliano Patritio Veneto in- Sæcul. XVI. A.C. 1568.
ſtituta, atque Anno reparatæ ſalutis milleſimo quingenteſimo quadrageſimo a Paulo III. approbata fuit: porro hujus Congregationis Religioſi primo appellabantur Somaſchi, eoquod eorum Parens variis ejuſmodi Monaſteriis tam Venetiis, Breſciæ, Bergami, quam alibi erectis tandem urbem Somaſcham, quæ Bergamum inter, & Mediolanum ſita eſt, ſibi elegiſſet, ut ibidem velut Seminarium erigeret illorum, qui hoc inſtitutum amplecti deſiderarent. Poſtea vocabantur etiam Clerici Regulares Sancti Majoli, eoquod Divus Carolus Borromæus eis Papiæ quamdam Eccleſiam Deo ſub invocatione hujus Sancti ſacratam conceſſiſſet unacum celebri Collegio, cujus curam ipſis demandabat. Ceterum quamvis primi Sodales hujus Æmiliani nonniſi Laici nec ullo religionis voto obſtricti eſſent, nihilominus Anno poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſexto Theatinis aggregari petebant, quod etiam eorum precibus datum: cum tamen ob inſtituti diverſitatem communis vitæ ſocietate haud frui poſſent, Paulus IV. eos a Theatinis Anno reparatæ Salutis milleſimo quingenteſimo quinquageſimo quinto ſeparabat, Pius vero quartus eorum inſtitutum Anno

Heliot hiſt. des ord. monaſt. t. 4. c. 33.

Sæcul. XVI A.C.1568.

Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo ſexageſimo tertio confirmabat, quin eis adhuc permitteret, ut ſeſe ſolemni votorum ſponſione obſtringerent, nam hanc facultatem primum hoc anno a partu Virginis milleſimo quingenteſimo ſexageſimo octavo a Pio V. impetrarunt, ab eodem juſſi, ut tria ſolemnia vota paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ emitterent, ſub regula S. Auguſtini, & in habitu clericali victuri, unde Clericorum regularium S. Majoli nuncupatio eis attribuebatur.

§. XLVII.

Sancti Stanislai Koſtkæ Jeſuitæ Novitii obitus.

P. Orleans vie de ce Saint Baillet 13. Nov.

Hoc anno die decima quinta Auguſti Patres Jeſuitæ ex ſuis Novitiis Stanislaum Koſtkam amiſerunt. Hic cujusdam Poloni Senatoris filius in Roſtkovienſi arce die vigeſima prima Octobris Anno poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo quinquageſimo in inferiori Polonia natus erat, cum vero decimum ſeptimum ætatis annum, novem menſes, atque octodecim dies numeraret, adhuc Novitius mortalitatem exuit. Obluctabantur vehementer illius parentes, ne Jeſuitarum Societatem ingrederetur, hinc Stanislaus ad Cardinalis Commendoni, qui in Cæſaris

saris aula Pii V. Pontificis Legatus erat, preces, opemque recurrebat: ast idem hic quoque Cardinalis Stanislai parentes flectere desperabat, eapropter juvenis Romæ agens ad Borgiæ Generalis pedes provolutus ab eodem ad Novitiatum recipiebatur, in quo tempore nondum expleto obiit. Hic idem vitam suam ingenti morum innocentia transigebat, quam etiam Deus pluribus miraculis ad ejus invocationem patratis testatam reddebat, quibus permotus Benedictus XIII. illum paulopost Sanctorum Albo inscripsit. Sæcul. XVI. A C. 1568.

§. XLVIII.

Scotiæ Regina e carcere dilapsa, atque in Angliam profuga.

Postquam Maria Stuarta Scotiæ Regina, quamvis in carcere detenta, plurimos sibi conciliaverat, tandem etiam uno circiter anno post captivitatem suam auffugiendi opportunitatem nacta est: tum vero Nobilium quam plurimi ad ejus partes accesserant, horumque ope suffulta scriptum promulgabat, in in quo adversus subditorum suorum violentiam palam reclamabat, prout jam supra meminimus. Eodem quoque tempore ejus cessio tanquam irrita fuit declarata ab illis, qui ejusdem studiis addicti Regni Nobilitatem repræsentare *Buchan. hist. Regn Scot. Thu. hist. l. 43.*

Sæcul. XVI. A. C. 1568

credebantur: ideo intra decem dierum spatium septem armatorum millia contrahens in seditiosos movebat: verum Moravius Prorex cum quatuor duntaxat millibus conserto certamine Reginæ copias die decima tertia Maji Anno Salvatoris nostri millesimo quingentesimo sexagesimo octavo profligavit: cum ergo Maria ex eminenti loco certamen, suorumque cladem conspiceret, arrepto festinanter itinere in Angliam contendit, atque ad hujus Regni fines delata Reginam de præsenti rerum suarum vicissitudine certiorem reddebat, se suamque sortem illius patrocinio committens.

Elisabetha, cum de responso Mariæ reddendo diu deliberaret, tandem eidem exponi jussit, quod ad recuperandum illius Regnum libenter omnes suas vires impenderet, simul tamen illam rogaret, ne longius in Angliam progrederetur: quinimo eidem etiam adjunxit custodes, qui continuo ejus lateri adhærerent, adeo, ut semper capta esset, quamvis haud amplius carceri inclusa foret.

Paulopost Elisabetha in Scotiam Oratores ablegabat, qui de reducenda infelici Stuarta agerent: verum hi non nisi ignava manu hoc negotium urgebant: Maria vero ipsamet eo decernebat

bat percelebrem Hamiltonium ex illu- Sæcul. XVI.
ſtriſſimo Scotorum genere natum, ac A C. 1568.
ſui ævi Virum dexteritate nemini ſecundum, quem tanquam ſupremum Regni Vicarium nominans, eum veluti Patrem ſuum adoptabat, quæ res antehac nunquam audita eſt. Hamiltonius antea quaſi a patria ſua exul, jam ad eandem ſe tam honorificis prærogativis auctum reverti poſſe ſummopere gaudebat, nihil tamen ſua exſpectatione dignum in Reginæ obſequium ibidem præſtabat, cumque Maria ingentibus diſſidiis Regni Proceres in Anglia ſcindi cerneret, eorum quosdam ſibi conciliare nitebatur, ut occurrente neceſſitatis fato eorum opem ſibi præſto haberet: nullo igitur negotio Norfolciæ Ducem inter ceteros omnes magis ſpectatum promiſſis nuptiis ad ſua ſtudia pertrahebat, cumque is diſſimulare neſcius eſſet, palam Mariæ Stuartæ partes tuebatur, acribusque verbis, ut ſibi accuſationum capita contra Reginam excogitata exhiberentur, a Muravio Comite poſtulavit, cunctaque ſcripta produci vehementer urgebat. Primo quidem Muravius obluctatus, paulo tamen poſt Londinum profectus Eliſabethæ pollicebatur, quod Mariam in judicio accuſare vellet, quam in rem teſtes, atque argumenta adverſus eam pro-

Sæcul. XVI. A. C. 1568

producebat: equidem Maria cum summo animi mœrore cernere cogebatur, quod Eliſabetha adeo non ipſi opem ferre parata eſſet, ut etiam ipſius innocentiam, vitamque evidenti diſcrimini exponere non erubeſceret, unde in amaras erumpebat querelas: cum autem Eliſabetha hujus negotii deciſionem ad aliud tempus remitteret, Maria hanc moram in rem ſuam vertens ſuam factionem numero, ac potentia firmare ſatagebat: re autem comperta mox Angliæ Regina, ut Mariam arctiori cuſtodia detentam ſervaret, eandem ad Turburianam arcem abſtrahi juſſit (*).

§. XLIX.

(*) Mariæ Stuartæ hiſtoriam pro more ſuo Continuator ex infami Scriptore Buchanano, & Thuano concinnavit, ut vero rei veritas ex probatioribus Hiſtoricis Lectori comprobata reddatur, haud inconſultum erit addere ea, quæ hanc in rem Spondanus in ſuis Annal. ad hunc annum num. 6. refert: *In his*, inquit ipſe, *ceterisque ejus rebus, nulla fides habenda impio illi, & deteſtando Georgio Buchanano, qui adfuit in obſequio ſpurii Moravii; quippe quem & ipſe Camdenus Anglus, quamvis pro Eliſabetha agens, & a Religione Catholica alienus, ſcribit tamen fuiſſe in Moravii verba juratiſſimum, ejusque criminationum adverſus Mariam compactarum libellum parum fi-*

dei

§. XLIX.

Sæcul. XVI. A. C. 1568.

Puritanorum Sectæ in Anglia origo.

Quorumdam Scriptorum opinio eſt, quod hoc anno Puritanorum ſecta in Anglia ſuam originem habuerit: porro iidem eo nomine appellabantur, quia ſeſe ceteris Calviniſtis puriores eſſe falſo jactitabant, ac præprimis diſci-

Thu. hiſt. l. 43. Spond. ad ann. 1565. n. 22. Sander hæreſ. 221. & de ſchiſm. Angl. l. 3.

dei tam apud Cognitores Eboracenſes, quam apud Reginam ipſam Eliſabetham inveniſſe, ut hominis partiarii, & fide promercali, remque ipſe longe ſincerius deſcribens, aperte Mariam a calumniis vindicat, & quomodo Eliſabetham a culpa in eam liberet, ægre invenit. De Duce vero Norfolcio, qui princeps cognitorum Eboraci erat, ait, cum Eliſabetha cauſſam inde ad ſe evocaſſet, ipſum ex animo lætatum eſſe, qui Reginæ Scotorum in ſucceſſione juri ſemper impenſe faverat, & exiſtimabat, nihil aliud tunc agi, quam ut æternæ infamiæ nota ei inureretur, indeque cum filiolo omni jure ſucceſſionis in Anglia ut indigna excluderetur, veritum, ſi contra eam pronuntiaſſet, ne conſcientiæ vim inferret, eamque peſſumdaret: ſin pro illa, ne implacabilem Eliſabethæ indignationem, & omnium, qui a Scotorum Regina Religionis nomine, aut aliis de cauſſis averſi erant, odium ſubiret, quod tamen, ut diximus, haud potuit cogitare, nec ipſam inde necem, tum malitia Moravii, tum Eliſabethæ invidia, ut expreſſius

ſuo

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

sciplinam in Ecclesia Anglicana receptam, Liturgiam, atque Episcoporum auctoritatem in dubium revocare coperant, eoquod hasce res usibus, ac Ecclesiæ Romanæ opinionibus nimium similes censerent, cunctaque ad Religionem spectantia ad Genevensis Ecclesiæ normam revocare molirentur: tanto enim odio illos omnes, qui eorum sectæ non adhærebant, ac præcipue Catholicos insectabantur, ut in iis locis, quæ Catholico ritu unquam fuissent sacrata, orare renuerent, imo haud amplius pro Anglicorum Episcoporum more superpelicea, ut vocant, aut Mytras, vel talarem tunicam gestare volebant, unde eorum quidam Sampson nomine, cum cujusdam Ecclesiæ minister esset, annuis mille aureorum reditibus carere maluit, quam ceterorum Anglorum Calviniſtarum more, habitum clericalem gestare, vel pileo quadrato uti. Postea horum secta ingentes prorsus tumultus variis temporibus in Anglia concitabat; quamvis enim Elisabetha Regina plures hujus hæreseos fautores comprehendi juberet, nihilomi-

suo loco explicabitur: cum interim & Moravia in Scotia, & hæc in Anglia nihil non egerint, quo res suas stabilirent, & Religionem Catholicam pessumdarent.

ominus eorum partibus quamplurimi accedebant, inter ipsos etiam Episcopos, & Nobiles, qui hoc artificio Ecclesiasticorum bona sibi vendicare nitebantur, quinimo ipse etiam populus, qui semper insana aviditate novitates amplectitur, in Pontificis odium hisce Sectatoribus favebat, nec minus ipsis patrocinium suum impendebat Huntingtoniæ Comes Cardinalis Poli Nepos tam illustris prosapiæ indignissimus. Ceterum Puritani omnes liturgias, ne quidem excepta ipsa oratione Dominica rejiciunt, diem vero Dominicam tanta Religione a Christianis, quam Sabbatum a Judæis observari volunt, omnemque traditionem condemnant. Præter hanc aliæ majoris momenti mutationes, ac variationes circa Religionem in Germania hoc anno non contigere. Sæcul. XVI. A. C. 1568.

§. L.

Alberti Brandenburgici, Prussiæ Ducis obitus.

Die vigesima Martii hoc anno Albertus Brandenburgicus, qui ex supremo Ordinis Teutonici Magistro Prussiæ Dux creabatur, violata fide, qua Imperio obstrictus erat, tandem infelicem animam exhalabat, qui Prussiam ea lege obtinuit, ut Dantiscum, Thorunium, Marioburgum, & Elbinga Polonis relin- *Thu. l. 40. p. 532.*

Sæcul. XVI A. C. 1568.

linquerentur, reliquas vero urbes ipse tanquam Polonico regno obnoxias beneficiario jure possideret. Postea inito connubio Augustanam confessionem amplexus Regiomontii celebre Collegium erexit, suisque reditibus locupletavit. quamvis vero ibidem propter Osiandri sectam quidam postea tumultus fuissent suscitati, nihilominus represso errore huic collegio pax reddita est. Demum ex culpa Ministrorum, quibus Albertus gravi senio pressus nimium deferebat, sicut in religione, ita & in civili regimine omnia erant perturbata, huic tamen malo tam sua auctoritate, quam congruo remedio prospexit Sigismundus Augustus Poloniæ Rex, qui quosdam ex præcipuis tumultuum Auctoribus morte, alios autem exilio plecti jussit. Denique Albertus plusquam octogenarius Tapiani e vivis excessit, postquam Prussiæ per quinquaginta annos imperaverat, atque exemplo admodum raro Anna Maria Brunsvicensis ejus uxor eodem, quo ipse Maritus, die obiit. Is suarum ditionum hæredem nuncupabat Albertum Fridericum suum Filium nonnisi quindecim annorum juvenem, qui in Lublinensibus comitiis sui juris esse declaratus, & solitis, iisdemque ritibus, quibus ejus Pater, ipse quoque Prussiæ Dux proclamatus est.

§. LI.

§. LI.

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

Henrici Brunsvicenſis mors, ejusque Filius Confeſſionem Auguſtanam amplexatus.

Paucis Menſibus ipſo Pruſſiæ Duce junior erat Henricus Brunsvicenſis, qui pariter die undecima Junii in ſua Guelpherbytana arce ſupremam diem clauſit. Hic totum vitæ ſuæ tempus tam domeſticis, quam exteris bellis conſumpſit, ubi amiſit etiam Filios ſuos Carolum, & Philippum magnæ ſpei, ac fortitudinis juvenes, qui die nona Julii Anno reſtauratæ Salutis milleſimo quingenteſimo quinquageſimo tertio in pugna contra Albertum Brandeburgicum inita occubuerunt, quibus vita functis Henricus ditiones ſuas reliquit alteri Filio nomine Julio, quem ex Maria Wirtembergica uxore ſua ſuſceptum, cum ceteri ejus Filii adhuc vita ſuperſtes eſſent, ſacræ militiæ deſtinabat. Verum hic ipſe Julius abdicata Majorum ſuorum religione, quamprimum ditionum ſuarum imperio potiebatur Auguſtanæ Confeſſioni nomen dedit, eamque per univerſum Ducatum ſuum promulgari juſſit, ſimulque Joanni Lœrbeero, qui Ritterhuſiani Monaſterii una leuca Brunsvico diſſiti Abbas erat, auctor exſtitit, ut & ipſe hanc Confeſſio- *Thu. p. 524. l. 43.*

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

nem amplecteretur: unde hic Abbas ejus consilium secutus, avito Dei cultu abolito Collegium instituit, atque uxorem sibi jungens toto vitæ suæ tempore hanc Abbatiam usurpavit. Ad illius exemplum Everardus quoque Hollu Verdanus Episcopus in locis suæ jurisdictioni obnoxiis veterem Religionem Catholicam abrogavit, ibidemque Augustanam Confessionem recipi jussit.

§. LII.

Christophori Ducis Wirtembergici extrema.

Thuan. l. c.

Exeunte hoc anno Christophorus Wirtembergæ Dux Stutgardiæ mortalitatem exuit anno ætatis suæ quinquagesimo tertio. Hic Princeps linquarum, ac humaniorum literarum peritia insignis Viros eruditos summo in honore habebat: ast fortunæ inconstantiam primo experiebatur sub Udalrico Patre suo, quamvis in adversis æque, ac prosperis eandem animi serenitatem semper immotus præseferret: porro is, antequam in Patris sui jura succederet, magna Francisco I. obsequia in Pedemontano bello præstitit, necnon præclara suæ prudentiæ, ac fortitudinis specimina triginta tribus centuriis imperando edidit, quamvis tum nonnisi viginti duos ætatis annos numeraret: ast ingens erat

Con-

Confessionis Augustanæ Fautor, imo illam quoque in Tridentino Concilio per suos Oratores eo decretos defendendam susceperat, eamque prius per suorum Theologorum libellos confirmari jusserat. Demum pace Imperio reddita ad suas ditiones se recepit, tranquillæ vitæ otio sese dicaturus, præcipue Sacrorum librorum lectioni incumbens. Reliquerat Filium nomine Ludovicum, qui ei quoque successit, ceteris omnibus masculis prolibus, quas ex Anna Maria Brandeburgica uxore sua susceperat, ante ipsius obitum vita functis. Sæcul. XVI. A.C. 1568.

§. LIII.

Bellum a Trevirensi Archiepiscopo inchoatum.

Hoc item anno Trevirensis Archiepiscopus in Germania bellum inchoabat, quod tamen brevi extinctum est: percipiamus autem illius occasionem. Prædecessores hujus Præsulis Urbem Trevirensem non modo in Sacris, sed & profanis plene sibi subjectam contendebant, adeo, ut cives eis immotæ fidei homagium præstare adstringerentur, ipsis vero Archiepiscopis tributa imponendi, Senatum eligendi, urbis claves tenendi, ac sententias exequendi, causasque criminales dijudicandi jura competerent: ex adverso cives op- *Thu. l. c.*

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

positam consuetudinem, legitimamque præscriptionem, ac diuturnam possessionem allegabant. Itaque Jacobus Eltzius tum Trevirensis Archiepiscopus, ut sua jura armis tueretur, clam Mosæ fluminis beneficio belli tormenta ex arce sua Hermansteinia prope Cellam in Palatinatu sita adducere jussit, necnon Germanorum Equitum, quibus Antonius Eltzius ejus Patruus præerat, ope suffultus Trevires cinxit, civesque commeatu intercluſit.

Equidem Curia Imperialis eidem præceperat, ut obsidionem solveret, nihilominus urbem a die decima Junii usque ad nonam Augusti cinctam tenebat: postea tamen ubi duo lumina in cœlo præter morem apparebant, eorum conspectu Procerum nonnulli adeo terrebantur, ut hæc Phœnomena magis, quam arma utrinque parata eos ad concordiam permoverent, ideo, cum Elector Palatinus Hermanum Eppingenum ad Archiepiscopum, civesque ablegaret, mox in has conditiones itum est. I. Præsul unacum militibus in urbem recipiatur. II. nullum de incolis damnum inferri caveat. III. vicissim cives cum suo Archiepiscopo eam ubique agendi rationem teneant, ut nullam ei querendi ansam præbeant. IV. Diffidia circa jura juxta consuetudinem

dinem in Imperio receptam componantur: hac igitur ratione honorifice in Archiepiſcopi favorem tumultus fuere ſopiti. Sæcul. XVI. A.C. 1568.

§. LIV.

Altemburgenſe Colloquium inter Lutheranos mitigatos, & ridigiores.

Thu. l. 43. p. 528. Spond. l. c. n. 23.

Cum Lutherani, quorum aliqui *molles*, alii vero *ridigi* appellabantur, continuo inter ſe in Saxonia, inſuperhabito ſilentio ipſis impoſito digladiarentur, Joannes Guilielmus Saxoniæ Dux eos, ſi poſſet, conciliare ſtatuit; unde utramque factionem die vigeſima prima Octobris Anno poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo ſexageſimo octavo Altemburgum Miſniæ urbem convenire juſſit, ipſis ſerio inculcans, ut pacis ſpiritu animati, ac unice veritatem inveſtigandi ſtudio accenſi diſputarent: verum certamine diu admodum protracto rurſus contendentes re infecta, imo inter ſe majori adhuc odio, quam antea flagrantes diſceſſerunt, quamvis huic diſputationi ipſe Guilielmus Dux præeſſet. Poſtea hujus colloquii acta publici juris fecerant, verum cum tanta verborum acerbitate, tamque vehementi animorum contentione, ut nullatenus malum imminueretur, ſed potius longe magis augeretur.

Sæcul. XVI. A. C. 1568.

§. LV.

Cracovienſis Synodus ementitorum reformatorum, & Pinczovienſium.

Lubienieski hiſt. Ref. Eccl. Pol.

Jam anno priori memoravimus Seriniæ quodam minoris Poloniæ oppido Synodum fuiſſe celebratam, quæ tamen ad conciliandam doctrinæ concordiam omnino nihil contulit, unde Pinczovienſes Theologi, ac Miniſtri, necnon Calviniſtæ, ac ſpurii Evangelici rurſus Cracoviæ Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo ſexageſimo octavo conventum habuere, ubi poſtquam diu multumque circa unionis ſtabiliendæ media altercatum, deliberatumque, qua ratione ex gemina hac ſecta nonniſi unica Eccleſia conflari, ac valide Catholicorum Eccleſiæ obſiſti poſſit, tandem in id conſenſere hæretici, ut nova fidei norma conciperetur, quæ ab utraque ementitæ Reformationis parte rata haberi poſſet: ea igitur plene elimata Sigismundo Auguſto Regi porrigebatur; ſperabant enim hæretici, quod hic Princeps, cum antea conſcientiæ libertatem Lutheranis, & Calviniſtis conceſſiſſet, eandem quoque Pinczovienſibus relicturus eſſet, hac eadem fidei profeſſione permotus, utpote per quam utraque ſecta promiſcue in unam

Eccle-

Sæcul. XVI. A. C. 1568.

Eccleſiam coadunata videbatur, ideo ſpem conceperant, ſe obtenta hac conſcientiarum libertate haud amplius ab officiis, ac dignitatibus generis ſui Nobilitati, meritoque debitis excluſum iri: verum Regis Senatus oculo magis perſpicaci facile penetrabat, hanc fidei formam omnino impiam eſſe, quocirca intrepide eam rejecit unacum omnibus illis, qui illam Regi porrigere non erubeſcebant.

§. LVI.

Alia Synodus Sandomiriæ habita.

Hæc Regii Senatus repulſa hæreticos non modo turbabat, ſed etiam inter ipſos novam excitabat diſſenſionem; cum enim eodem adhuc anno Procerum nonnulli, necnon Theologi, ac Miniſtri colloquio Sandomiriæ inſtituto quosdam ſacræ Scripturæ articulos diſcutere, ac ſtatuta condere aggrederentur, poſt diuturnam altercationem in nullo articulo convenire poterant, quapropter utrinque valde offenſi ſecedebant, ac mutuis convitiis ſeſe tanquam Phariſæos, Saducæos, Judæos, & Atheiſtas traducebant, omnesque Miniſtri, excepto Zechovicio, fuere interdicto ſubjecti, quamvis hujus pœnæ executionem quidam Pharmocopola, nomine Simon, quem Pinczovienſes hac

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

in re eodem ferme cultu, ac olim Judæi Esdram post suum a Babylone reditum venerabantur, sua auctoritate, atque industria præpedierit, omnesque Ministros pro sui muneris exercitiis capaces reddi procurarit: verum Regnante Sigismundo hæretici in sua petulantia eo processerant, ut Pinczovienſium, ac ceterorum Christi Domini Divinitatem negantium factio, si ceteris potentior non fuit, saltem Calviniſtis æque, ac Catholicis ingentem terrorem incuteret, eoquod præter quamplurimas Ecclesias Cracoviæ, Lublini, Pinczoviæ, Novogrodii, Racovici, ac extra urbes in villis erectas, insuper quamplurimos generis nobilitate conspicuos sibi addictissimos numeraret.

§. LVII.

Spuriorum Reformatorum consultatio contra Blandratum Vissenburgi habita.

Lubien. l. c.

Tanto Pinczovienſium progressu adulterini reformati haud parum territi sæpius adhuc nova concordiæ media arripere tentabant, ac præprimis præsente ipso Principe aliud haberi colloquium postulabant, ut sese Blandrato opponerent, qui suis artibus novæ huic sectæ auctoritatem conciliare nitebatur. itaque ejusmodi colloquii facultas ipsis datur,

datur, illudque die octava Martii Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo ſexageſimo octavo Viſſemburgi, ſeu Albæ Juliæ inſtituitur, atque ad decem omnino dies protrahitur; ubi comparuerat ipſemet Blandratus, comitantibus eum Franciſco Davide, Baſilio Claudiopolitano Miniſtro, Demetrio Hunniada, Paulo Julio, Joanne Sinningo, Moroſino, Martino Albano, Benedicto Ouartio, & Gregorio Vagnero, qui omnes in exiſtimatæ reformationis Eccleſiis Viri erant conſpicui: præprimis vero Blandratus contra Sanctiſſimæ Triadis Myſterium, Chriſti Domini Divinitatem, ejusque duplicem in una Perſona naturam ibidem diſputabat, ſuasque propoſitiones, contra ſuos adverſarios tam valide tuebatur, ut Princeps, & Regiæ Aulæ Proceres eidem palam applauderent. Sæcul. XVI. A. C. 1568.

§. LVIII.

Continuata Michaelis Baji cauſſa.

Interea immoto ſtudio ſemper cauſſa Michaelis Baji in Belgio urgebatur; poſtquam enim Morillonius generalis Vicarius tam hujus Doctoris, quam ſocii ejus Heſſelii libros intercipi juſſerat, idem ineunte hoc anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexcenteſimo octavo Fratres Minores utriusque hujus Doctoris *Op. Baji tom. 2. p. 71. num. 198.*

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

ris erroribus addictos ſubigere aggre-
diebatur, hancque ob rem Patrem
Averſam eorum Commiſſarium in Bel-
giis adeſſe juſſit, eique præcepit, ut
omnibus ſuæ Provinciæ Religioſis, ne
deinceps propoſitiones per Bullam Pii V.
damnatas propugnarent, penitus pro-
hiberet, ac ſtatim ſui Ordinis Miniſtrum
Generalem, quamprimum is in Bel-
gium adventaſſet, ad ipſum Bruxellas
conduceret, ut unacum Sanctitatis ſuæ
mandatis Bullam eidem ſignificare poſ-
ſet, eo fine, ut eam ipſe in omnibus
ſui Ordinis Conventibus obſervari man-
daret: inſuper idem Vicarius Genera-
lis Fratrem Petrum Lupum, ejusque
Profeſſorem præſente ſanctæ Gundulæ
Parocho tanquam Notario accerſiri vo-
luit, eisque idem interdictum ſignifi-
cabat, cui etiam illi ſumma ſubmiſſione
acquieſcebant, polliciti, quod damna-
tas propoſitiones haud amplius propu-
gnare vellent: quapropter hac de re
die decima Januarii ſcriptum teſtimo-
nium tradebant. Cuncta hæc hucus-
que geſta Morillonius ad Cardinalem
Granvellanum referebat, data epiſtola
Bruxellis die vigeſima Junii Anno a
Nativitate Domini milleſimo quinge-
teſimo ſexageſimo octavo: ubi tamen
addidit, quod circa ceteras Fratrum
Minorum Provincias expectari poſſet
ad-

adventus Patris Angeli Aversæ Commissarii, cui data est potestas, ut nullum superiorem nisi a Baji sententiis alienum ad quodcunque officium admitteret. Sæcul. XVI. A.C. 1568.

§. LIX.

Morillonius Bajum accedens, ejusque cum ipso colloquium.

Mense Majo Morillonius Cardinalis Granvellani, quas acceperat, literas Ravesteinio, Jansenio, & Bajo transmittere jubebatur: itaque hanc obrem ipsus ineunte Mense Junio Lovanium contendit, hosce Doctores invisurus. In hoc colloquio Bajus, quod indicta caussa condemnatus fuisset, querebatur, simul hæc addens: „articuli per„peram sunt extracti, prout facile con„stare potest, si illi cum libro meo con„ferantur, imo eorum nonnulli in Bul„la continentur, quos tamen nunquam „docui: insuper Pontificio diplomate „deciduntur articuli semper inter vete„res controversi, unde timendum, ne „contra hanc damnationem aliquando „nonnulli calamos suos acuant.„ Ad „hæc Morillonius: „miror, quod hæc „proferre audeas, tantamque animi ve„hementiam ostendere præsumas. Postea idem Vicarius denuo eas, quas antea Bajus exposuit, querelas refel„lens

Lettr. de Morill. a Granvell. 20. Juin. 1568. Bajan. t. 1. p. 71.

Saecul. XVI A. C. 1568.

„lens hæc subjunxit: ipsemet liber tuus „contra te clamat, hinc sufficit illum „perlegere; clara enim sunt illius ver„ba, satisque tuam doctrinam indi„cant: quod autem articulos exinde „perperam depromptos esse dicas, an „verum sit, ex Bulla, & libro tuo con„stabit: immerito autem quereris, quod „hæc Bulla propositiones, quæ tuæ „non sunt, contineat; id enim potius „in causſæ tuæ favorem factum est, in„deque patet, quod hoc diploma non „contra te solum fuerit editum, prout „ibidem sat manifeste declaratur: por„ro circa illos articulos, qui omni tem„pore inter Theologos erant contro„versi, sum certus, sacræ Sedi sat co„gnitum fuisse, quid vel non damnare „debeat, insuper aliunde fateri cogeris, „quod tua doctrina a Facultate Theo„logica Parisiensi, necnon ab omnibus „Hispaniæ Universitatibus, atque etiam „a pluribus Romanis Doctoribus fuerit „proscripta: quinimo tua doctrina non„nullis Tridentinæ Synodi Patribus of„fensioni fuit, prout ipsimet in præfato „Concilio testati sunt.„

His propositis demum Morillonius Bajum vehementius redarguebat, cum dixisset, quod aliquando nonnulli suos calamos adversus hanc Bullam acuere possent: unde eidem exposuit, horum

horum temeritatem ipsius culpæ imputatum iri, siquæ scripta contra hoc diploma in lucem ederentur, unde fieret, ut ipse sibi exitium pararet, & summus Pontifex hoc ausu summopere irritaretur, prout facile sibimetipsi persuadere posset. Postea multis aliis sermonibus ultro, citroque habitis Bajus Morillonio fidem fecit, sibi haud notum esse, utrum nonnulli suos calamos contra hanc Bullam stringere vellent, ipse vero se id nunquam facturum pollicebatur, imo potius, impediturum eos, qui ejusmodi scripta evulgare meditarentur, si id per ejus vires liceret. Facta hac sponsione Bajus demonstrare nitebatur, quod ex suis propositionibus plures proscribi haud potuerint, quin simul Ecclesiæ Patrum doctrina damnaretur, quam in rem quædam sancti Augustini testimonia allegare cæperat: verum Morillonius illum tempestive interrumpens respondit: „non huc veni, ut de tua do„ctrina judicem agam, vel tuam re„sponsionem hac super re excipiam: „de cetero autem Regis voluntas, ac „consilium est, ut in omnibus ditionum „suarum Universitatibus ubique eadem, „ac consona doctrina, docendique me„thodus observetur, nullaque opinio„num dissensio toleretur.„ His dictis Vicarius Generalis ex Bajo scisciteba-

Sæcul. XVI. A. C. 1569.

tur,

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

tur, utrum resilire velit a primo suo propositio, quo se obtemperaturum spopondit summo Pontifici, qui omni ætate tanquam solus doctrinæ Judex habebatur, cujus quoque judicio quilibet probus Christianus sese submittere teneretur. Ad hæc Bajus nil hæsitans respondit: „quamdiu vixero, me obedien„tiæ Filium exhibebo, idque semper„ore, & corde profitebor, semperque„in hac voluntate perseverabo.„ Hoc testimonio contentus erat Morillonius, cui tamen injunctum est, ut Bajum ad disertam proscriptarum propositionum ejurationem induceret: verum is hoc colloquium diutius protrahere haud voluit, prout ad Cardinalem Granvelanum perscribebat his verbis: *cum ipsum scilicet Bajum summo dolore, ac pœnitentia obrutum cernerem, ipsi abjurationem proponere, aut ipsum a me dimittere prius petita absolutione haud consultum mihi tum videbatur, quamvis reipsa omnino a censuris absolvi indigeret: verum quando hominum animi tantopere sunt agitati, sapientius est aliquamdiu id differre, quam eos magis irritare, vel exacerbare.* Data est hæc Morillonii epistola die vigesima Junii.

§. LX.

§. LX.

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

Bajus quadrageſimam quintam propoſitionem innovaſſe accuſatus.

Eodem anno Chriſti milleſimo quingenteſimo ſexageſimo octavo die vigeſima ſexta Novembris in fine cujusdam diſputationis Theologicæ, in qua Mathias Hovius, Collegii Pontificii Burſarius Michaele Bajo Præſide, reſpondebat, actumque erat de ratione Sacrificii, Cunerus Petri exprobabat eidem Michaeli Bajo, quod propoſitionem noviſſime per Pii V. diploma damnatam numero quadrageſimam quintam innovaſſet: porro ea propoſitio erat hæc: *Sacrificium Miſſæ non alia ratione eſt Sacrificium, quam generali illa, qua omne opus, quod fit, eſt, ut ſancta Societate Deo homo inhæreat.* Id ipſum etiam Jodocus Raveſteinius palam confirmabat: accuſabatur itaque, quod oblationem pro Sacrificio neceſſariam auferret, & duntaxat Miſſæ ſacrificio attribueret generalem quandam rationem, qua omne opus, quod fit, ut ſancta ſocietate Deo homo inhæreat, Sacrificium dici poteſt: ut ergo Bajus hoſce duos adverſarios ſcriptis ſuis convinceret, ſuamque fidem contra horum criminationem vindicaret, ad illos plures dedit epiſtolas, quæ poſtea unacum utrius-

Bajana inter op. Baji t. 2. p. 198.

Baji oper. t. 1. p. 168.

Sæcul. XVI. A.C. 1568.

utriusque Doctoris responsionibus publici juris factæ sunt sub hoc titulo: *Michaelis Baji Collatio cum Jodoco Ravesteyn, & Cunero Petri, Lovanienſis Academiæ Doctoribus Theologis, de Sacrificio Missæ.* Primæ hæ literæ erant scriptæ die Sabbathi post festum S. Catharinæ, quod incidebat in vigesimam quintam Novembris diem; posteriores vero feria quinta post S. Andreæ festum die secunda Decembris datæ erant, atque ambæ habentur in collectione operum Baji, ubi Auctor ea, quæ in sua thesi ac disputatione protulerat, vindicare nititur. Ceterum hic idem Matthias Hovius, qui eandem thesin propugnabat, postea Mechliniæ Parochus ad Divum Petrum, necnon Archidiaconus, ac denique Mechlinienſis Archiepiscopus creabatur, suoque ævo celeberrimis Verbi Divini Præconibus merito accensebatur.

§. LXI.

Pontificis Bulla a Franciscanis recepta.

Op. Baji t. 2. p. 147.

Cum disputationes circa Baji doctrinam exortæ etiam inter ipsos Fratres Minores dissensionem susciterent, Leodius, quamprimum in Provincialis officio Patri Panino Baji Doctoris amico fuerat subrogatus, mox ad Nivelenſia

lenſia comitia Guardianos, & cujuslibet conventus Deputatos ex ſua Provincia convocabat, eisque ſummi Pontificis decretum ſignificans præcepit, ut ſeptuaginta ſex illos articulos per Bullam damnatos ejurarent. Huic mandato quantocius Religioſi tam ſuo, quam omnium ſuæ Provinciæ Fratrum nomine obtemperabant: verum Bajus ſe undique oppugnari, ac quamplurimos in ſe adverſarios accerſiri cernens, pro tuenda ſua cauſſa calamum arripere, omnino neceſſarium duxit. Ergo doctrinæ ſuæ apologiam contra Papæ Bullam concinnat, eamque die octava Januarii Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo nono Romam transmittit, unacum literis ad ſummum Pontificem datis, quas Cardinali Simonettæ ſibi in Synodo Tridentina probe cognito inſcripſit. Erat epiſtola his concepta verbis. Sæcul. XVI A. C. 1569.

§. LXII.

Baji epiſtola unacum apologia ad Papam transmiſſa.

Beatiſſime Pater!

„Jam annus eſt, quod nobis exhibitæ „ſunt literæ Beatitudinis veſtræ „plumbeo ſigillo munitæ, datæ Romæ „Calendas Octobris anni milleſimi quin„genteſimi ſexageſimi ſeptimi, quibus *Bajan. t. 1. p. 198. & 279.*

Sæcul. XVI. A.C. 1569

„damnabantur ſeptuaginta ſex ſenten-
„tiæ, quarum literarum copiam neque
„hic, neque Romæ obtinere potuimus.
„Sententiæ damnatæ per hanc inferio-
„rem Germaniam paſſim habentur, &
„circumferuntur. Metuimus, ne quid
„veſtræ Sanctitatis exiſtimationi detri-
„hant, non tantum propter manifeſtas
„calumnias, quæ videntur in eis con-
„tineri, ſed etiam propter verba, &
„(ut apparet) etiam ſenſus quosdam
„ſanctorum Patrum, qui in iis damnari
„videntur, nam regio hæc propter im-
„portunitatem hæreticorum multos ha-
„bet longe magis Scripturis ſacris, &
„veterum Patrum ſermonibus aſſuetos,
„& addictos, quam Doctorum Scho-
„laſticorum: qui forte exiſtimantes non
„nulla in Scriptis Sanctorum Patrum
„contenta propter eos damnari, qui
„nonniſi ſenſibus, & verbis Doctorum
„Scholaſticorum aſſueverunt, ſcandali-
„zabuntur: quapropter viſum eſt, ipſas
„ſententias ſimul cum iis, quæ nos mo-
„vent, Beatitudini veſtræ (cujus ju-
„dicio omnia ſubjicimus) transmittere,
„ut iis conſideratis facilius diſpiciat,
„ac judicet, utrum jam dictas literas
„tanquam legitimas, & ſufficienter di-
„ſcuſſas habere velit, an tanquam ſub-
„reptitias, ac per quosdam bonorum
„virorum æmulos importunitate magis,

„ac

„ac arte, quam ratione obtentas. Deus „Beatitudinem veſtram diu Eccleſiæ „ſuæ ſervet incolumen. Lovanii octa„va Januarii: anno milleſimo quingen„teſimo ſexageſimo nono. Sæc. XVI. A.C. 1569.

Beatitudinis veſtræ ad
oſcula pedum.

§. LXIII.

Summa apologiæ Bajanæ.

Porro Bajus in ſua apologia admodum prolixa unice eo collimaſſe videtur, ut oſtenderet, quod in ſua doctrina ſenſus vere Orthodoxus contineretur, juxta quem ejus propoſitiones propugnari poſſent, eoquod voces conſonarent ſanctorum Patrum verbis, atque ipſemet eas haud alio in ſenſu enuntiaſſet, prout ipſemet Papa in ſua Bulla diſerte teſtatus videbatur. Ceterum huic apologiæ ſequens eſt titulus: *ſententiæ per Sanctiſſimum Dominum Noſtrum Pium V. Romæ Calendis Octobris anni milleſimi quingenteſimi ſexageſimi ſeptimi damnatæ: adjecta explicatione tum earum, quæ non tantum verbis, ſed etiam in alio ſenſu expreſſæ ſunt, quam in iis libellis habentur, ex quibus ſignificantur excerptæ: tum quæ ad alium ſenſum torquentur, quam habent libelli; tum etiam quæ forte cuipiam non immerito videantur non ſatis fuiſſe diſcuſſæ.* *Op. Bajl p. 80.*

Sæcul. XVI. A. C. 1569.

Eodem anno die decima sexta Martii Bajus alteram, sed longe magis succinctam apologiam transmisit, rursus Simonettæ Cardinali inscriptam unacum epistola, quæ veluti præfatio est: verum hic Cardinalis jamjam morte ereptus erat, priusquam hæc scripta Romam pervenirent: porro Bajus in hac apologia præprimis hæc ad Simonettam perscribebat: „Id, quod scri„bere constitui, non tantum meam exi„stimationem, sed etiam famæ doctri„næ conservationem, necnon Sedis Apo„stolicæ honorem tangere videtur: „his igitur rationibus unice adductus „non me continui, quin rem paucis ape„rirem. Ante annos octodecim, cum „primum cœpi publice, & quotidie jux„ta Petri Lombardi, & quorumdam Scho„lasticorum institutiones sacram Theo„logiam in Scholis nostris profiteri, par„tim ob hæreticos, qui nihil audire vo„lunt, nisi Scripturam sacram, & ve„terum dicta sanctorum, novam docendi „methodum inveni, nonnisi sacros Co„dices, & primorum sæculorum Patres „secutus, quos hodierni etiam hære„tici quodammodo venerantur: ad „hoc me etiam induxit consortium „cum optimo quodam, & eruditis„simo viro Joanne Hessels, sacræ Theo„logiæ Professore, qui eandem docendi

„nor-

„normam sequebatur in lectione, quam „nunc plusquam octodecim annos con- „tinuos Deo me confortante quotidie „prosecutus sum, ut eo validius er- „rores impugnare possem.„ Sæcul XVI. A.C. 1569.

Pius V. Pontifex hasce Baji apologias sine animi sui mœrore recepit, nec ægre tulit, quod tanti meriti Doctor sincera fide se vindicare niteretur: ut igitur eidem omnem querendi ansam eriperet, ejus opera novo examini subjici consensit: ergo omnes illius libri rursus Romæ sedulo discutiuntur, sed rursus Papæ judicium confirmatur: quapropter Pius V. hac de re Bajum sequenti diplomate per Cardinalem Granvellanum ad Morillonium transmisso certiorem reddidit.

§. LXIV.

Pii V. Pontificis diploma ad Bajum.

„Dilecte Fili salutem, & Apostolicam „benedictionem. Quamvis ea, „quæ super libro, & propositionibus ad „nos missis per literas nostras Apostolicas sub plumbo superioribus diebus „decrevimus, atque statuimus, non sine „matura deliberatione, & consideratione a nobis decreta, statutaque fuerint, „quemadmodum & ipsius caussæ gravitas, & hominum alioquin de hac „sancta Sede Apostolica bene merito-

Sæcul. XVI. A C 1569.

„rum conditio poſtulabat, tamen nos „omnem novarum querelarum cauſſam „auferre volentes, ſimulque poſtulatis „veſtris ſatisfacere cupientes manda„vimus, ut & libri, & ipſæ propoſitio„nes, & ſcripta veſtra, proxime ad nos „miſſa, diligentiſſime, & accuratiſſime „iterum conſiderarentur, & perpende„rentur; quibus omnibus mature ad„modum conſideratis, quæ ſuper hoc „ipſo jam decreveramus, niſi antea a „nobis decreta fuiſſent, eadem, prout „facimus, de integro decernenda, ſta„tuendaque eſſe judicavimus: itaque „tibi, & ceteris prædictarum propoſi„tionum aſſertoribus, ac defenſoribus „pro earum aſſertione, & defenſione „perpetuum ſilentium imponimus, vos„que tanquam noſtros, hujusque ſanctæ „Sedis obſequentiſſimos filios in Domino „hortamur, ut his, quæ nunc veſtra, „atque omnium Chriſti fidelium Ma„ter, ac Magiſtra præcipit, & jura de„cernunt, ſine ulla recuſatione obtem„peretis, eaque omnia faciatis, quæ „dilectus filius Maximilianus Arienſis „Eccleſiæ Præpoſitus, venerabilisque „fratris noſtri Archiepiſcopi Mechlinien„ſis Generalis Vicarius vobis facienda „proponent. Erit hæc veſtra erga nos, „ſanctamque hanc Sedem reverentia „dignum obſequium, nobisque præter-

„ea

„ea gratissimum. Datum Romæ apud „sanctum Petrum, sub annulo Piscato- „ris, die decima tertia Maji: anno mil- „lesimo quingentesimo sexagesimo no- „no: Pontificatus nostri anno quarto. Sæcul. XVI. A.C. 1569.

§. LXV.

Bajus post acceptum diploma a Morillonio ad abjurationem adactus.

Itaque juxta hujus diplomatis tenorem Morillonius Bajum Bruxellas venire jussit: comparet ergo etiam hic Doctor die vigesima Junii, cui etiam Morillonius Pontificium diploma tradidit unacum epistola, quam simul Granvellanus Cardinalis ad eundem perscripserat. Bajus cum ipsus diploma perlegeret, ac Cardinalis epistolum ab alio recitari perciperet, attonitus hæsit, cum ipsius ad sacram Sedem appellatio criminis loco haberetur, ibidemque declaratum esset, quod censuris, atque irregularitate irretitus foret: id equidem Bajo mirum videbatur, magis tamen ipsius admiratio augebatur Morillonii responso; hic enim Vicarius generalis ipsi identidem obedientiam, ac submissionem erga sacram Sedem inculcabat. Bajus quoque verbis obedientiam profitebatur, atque auctoritati cedens a censuris, quas incurrisse credeba- *Op. Baji p. 138. 129.*

Sæcul. XVI. A. C. 1569.

tur, absolvi efflagitabat, flexisque genibus absolutionem præstolabatur, quam tamen ei impertiri renuebat Vicarius, priusquam propositiones a Papa proscriptas ejuraret. Reposuit Bajus, quod huic postulato cedere haud posset, antequam ipsi Pontificiæ Bullæ exemplar traderetur, eoquod ibidem dictum esset, quod *nonnullæ ex ejus propositionibus aliquo pacto sustineri possent in rigore, & proprio verborum sensu ab assertoribus intento.* Itaque Morillonius hujus petitionis importunitate exacerbatus reposuit, quod Pontifex nunquam permissurus sit, ut ei Bullæ exemplar traderetur: ergo Bajus huic repulsæ acquiescere coactus duntaxat reposuit, rem componi posse, si Papa significare vellet, quales propositiones omnino damnandas, quasve in rigore, ac proprio verborum sensu tolerandas censeret: verum Morillonius generali, nullisque conditionibus restrictæ ejurationi semper insistebat: quapropter Bajus hac firmitate nonnihil commotus inconsulto dicebat: „probe conspicio, „quod hæc Bulla sit Cardinalis Gran„vellani opus, totumque hoc negotium „potius ab ipso, quam a Pontifice pro„cedat:„ His dictis Bajus mox ad innatam suam mansuetudinem reversus suam temeritatem coram Morillonio excu-

excusabat, necnon a censuris absolvi petebat, quin tamen adhuc de ejuratione mentionem faceret: Vicarius tamen id constanter renuebat, postulans, ut Bajus errores suos ejuraret: cum autem id obtinere non posset, petiit ex Bajo, an contentus esset, si sanctæ Gudulæ Parochus intraret. Annuit hic Doctor, hinc Morillonius huic Parocho exposuit difficultates, quibus Bajus a petita palinodia absterreretur, ac præpediretur: verum Parochus responsi loco nonnisi suspiria edens Bajum, tanquam contumacem deplorabat, postea autem auctoritate, qua pollebat, eidem exprobrabat, quod insolita esset ipsius pertinacia, cum tamen ejus propositionibus a summo Pontifice condemnatis sese submittere teneretur, atque adstringeretur ad majorem obedientiam Sanctitati suæ exhibendam, ac ejus Baccalaurei ipsi tanquam Doctori deferre obligarentur. Morillonius Bajum, quem hisce objurgationibus exacerbari viderat, placaturus eidem pollicitus est, quod ipsi Bullam ostendere vellet, cum autem postea illam se præsto non habere diceret, eam quæsiturus discessit, eo potissimum fine, ut soli Parocho colloquendi libertatem Bajo relinqueret: reversus autem post quartam horæ partem Morillonius Doctorem omnino sub-

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

missum reperiebat; tum enim Bajus declarabat, quod Bullam, etsi illam non recepisset, haud amplius discutere, sed absque omni exceptione obtemperare vellet.

Demum in genua procumbit, ac Vicarius generalis ejus revocationem accipit, & Baji manus suis inflectens illum a censuris, quas incurrisse credebatur, liberat, eumque pristinis honoribus restituit, prout ex actis ad Cardinalem transmissis elucet: verum Bajus huic abjurationi nomen suum apponere semper recusabat, eoquod huic subscriptioni perpetuæ infamiæ labes esset annexa, prout Morillonius ad Cardinalem in alia quadam epistola die decima quarta Augusti data significabat. Ea res religioso premebatur silentio, totumque negotium inter solum Vicarium Generalem, & Bajum, necnon sanctæ Gudulæ Parochum conficiebatur; porro huic summa taciturnitas commendatur, qui etiam, cum Vir esset prudens, ac circumspectus, hanc conditionem lubenter in se suscepit. Cuncta hæc desumpta sunt ex prolixis Morillonii literis ad Cardinalem Granvellanum eadem die, qua hæc gesta fuere, scriptis.

§. LVI.

§. LXVI.

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

Decretum a Provinciale Fratrum Minorum circa Pii V. Bullam editum.

Anno priori Fratrum Minorum Superiores in comitiis Nivellenſibus decretum condiderant, vi cujus Pontificis bullam promulgari, erroresque ibidem proſcriptos ejurari præcipiebant, cum autem Fratres Minores ſe ad hujus ſanctionis cuſtodiam non adſtringi cenſerent, hinc Julianus de Quercu in Flandria Miniſter Provincialis hoc anno ſalutis noſtræ milleſimo quingenteſimo ſexageſimo nono die prima Septembris novum edidit decretum, quod ad omnes Provinciæ ſuæ Guardianos transmiſerat. Erat illud hujus tenoris: „Tam Sacerdotibus, & Clericis, quam „Laicis capitulariter congregatis, le„gantur præfati articuli cum ſuis cen„ſuris, quibus lectis Pater Guardianus, „poſtquam prior ipſe abjuraverat, ju„bebit, ut quilibet publice, & alta voce „abjuret, promittatque traditurum ante „viginti quatuor horas poſt abjuratio„nem factam omnia ſcripta, ſi quæ „penes ſe, vel alibi habeant, Magiſtri „Michaelis Baji, nullam denique ſe fa„cturum querelam propter defenſionem „dictorum Articulorum, aut eorum, „qui

Op. Baji t. 2. p. 147. & 199.

Sæcul. XVI. A. C. 1569.

„qui eos quandoque docuerunt, aut de-
„fenſarunt, ſed operam daturum paci
„Provinciæ, quæ aliquoties turbata
„fuit propter illam doctrinam. Et poſt-
„quam ſinguli abjuraverint, & hæc pro-
„miſerint, Guardianus conficiet literas
„hæc, & ſingula omnia continentes,
„quas muniet Sigillo Conventus, &
„ſyngrapha ſua cum adnotatione an-
„ni, menſis, & diei, ſicque clauſas
„tradet nobis, quo citius poterit, omni
„fraude ſecluſa. Neceſſum autem erit,
„ut ſibi quisque proſpiciat, ne poſt hæc
„acta ullo modo recidat in illam do-
„ctrinam, aut in aliquem ejus articu-
„lum: haberetur enim pro relapſo, &
„dignus eſſet pœnis juris, & in Bulla
„Sanctiſſimi Domini contentis, quæ ta-
„les ſunt, ut propter crimen hæreſis
„mereatur projici ab ordine, omni Ec-
„cleſiaſtico præſidio ſpoliatus, & tradi
„juſtitiæ ſæculari mulctandus extremo
„ſupplicio. Et quoniam non ſolum is,
„qui recidit in doctrinam damnatam, &
„abjuratam, ſed etiam, qui favet per-
„ſonæ hæreticæ, eam recipiendo, mit-
„tendo munera, defendendo quomodo-
„libet, ſingularem amicitiam oſten-
„dendo, cenſetur eſſe relapſus, vigi-
„landum erit, ne quid horum per vos,
„vel per aliquem veſtrum committatur,
„ne, quod abſit, in notam relapſus ve-
„niatis.

„niatis. Ad hoc enim laboramus, ut Sæcul. XVI.
„reſtituamus Provinciam in eo ſtatu, A. C. 1569.
„in quo erat ante has doctrinas in eam
„introductas, & vos, & ſingulos ve-
„ſtrum ſervemus integros in Eccleſia,
„& Ordine noſtro, absque ulla hæreſeos,
„aut peregrinæ doctrinæ ſuſpicione, ut
„liberi, ac liberati ab omni tali ſorde ſer-
„viatis Domino Deo in unitate fidei,
„& Spiritus libertate. Lectis his lite-
„ris curabit Pater Quardianus eas re-
„mittere ad proximi Conventus noſtræ
„Provinciæ Quardianum, ut etiam fa-
„ciat reſpective, quæ hic intendo. Et
„quia Sorores habent etiam propter
„hanc doctrinam, aut eos, qui eam
„tenuerunt, inter ſe nonnullas gra-
„ves querelas; Quardianus exponet
„illis harum tenorem, & præcipiet om-
„nium querelarum propter hujusmodi
„doctrinas, aut perſonas abjurationem,
„ſub graviſſimis pœnis, etiam usque
„ad relapſus, ſi iterum incipiant ejus-
„modi contentiones, ſive querelas mo-
„vere, ut in pace poſſint ſervire Deo,
„juxta quod illi promiſerunt. Datum
„Nivellæ ſub mei officii Sigillo, meo-
„que Syngrapho. Anno Domini mil-
„leſimo quingenteſimo ſexageſimo nono
„menſis Septembris die primo.„

Hic denique fuit progreſſus, quem Baji cauſſa hoc anno fecerat.

§. LXVII.

Sæcul. XVI. A. C. 1569.

§. LXVII.

Albæ Dux Bruxellas victor ingressus.

Strada l. 7. de bello Belg.

Postquam Albæ Dux Bruxellas venerat, pro felici armorum successu in gratiarum actionem publicas preces per universum Belgium decernebat; insuper Pius quintus, eidem utpote Religionis Catholicæ Defensori, galerum, gladiumque auro, gemmisque distinctum, ac Pontificiis precibus solemni ritu sacratum transmisit, reliquum vero diem Albæ Dux transigi jussit ludicro hastarum spectaculo, aliisque festivis decursionibus, quæ tamen in populo non eandem sinceram excitabant lætitiam, quam Dux exspectaverat, nam plures hæc spectacula non sine dolore, ac gemitibus conspiciebant. (*) licet enim reipsa gauderent, Oranium Principem esse devictum, Albanum tamen victorem evasisse dolebant, potissimum eo nomine, quod in eodem loco, ubi anno priori tot Proceres morti adjudicaverat, nunc etiam de hæreticis victoriam reportarit. Accedebat præterea ad acuendam civium invidiam, quod Dux ubique tam sollicite

(*) Scilicet illi: *qui* (ut inquit Strada,) *non victorem Albanum volebant.*

licite novos erexerit Episcopatus, & contra eos, qui de hæresi suspecti erant, Inquisitionis Sacræ armis uti voluerit: cum vero plures coram hoc tribunali, quod ab hæreticis *Consilium sanguinarium* appellabatur, comparere juberet, quamplurimi ob pœnæ metum e patria exulabant, imo artifices, quibus tum Belgium abundabat, ferme omnes ob legum, ac Constitutionum severitatem excesserunt: unde ubique deserta cernebantur loca, ac undique desolationis, & calamitatum vestigia deprehendebantur: his tamen exulibus tum Anglia utpote vicinior veluti unicum asylum erat: Belgium vero ex frequenti incolarum discessu ingens patiebatur damnum. Sæcul. XVI. A.C. 1569.

§. LXVIII.

Statua in arce Antverpiana Albæ Ducis jussu erecta.

Arces inter hæc ubique per Belgium inchoatæ continuatis operibus festinabantur, & Antverpiensis inprimis, qua ad exitum fere perducta Albanus Dux, ne quid aut ad provinciæ securitatem, aut ad privatum decus deesset, monumentum in ea sibi non tam glorioſum, quam invidioſum erigi curavit, ideo ad illud perficiendum confiari jussit ingentem molem ex tormentis æneis Lu-

Thuan. l. 46. Grotius annal. de reb. Belg. l. 2. p. 32.

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

Ludovico Naſſovio in pugna Gemmingenſi nuper ereptis, in qua effigies ejus loricata ſtabat ſtylobatæ impoſita brachio dextro urbem verſus protenſo; inſuper ſtatuæ duæ æneæ pedibus ſubſtratæ viſebantur, tanquam ſupplices plura brachia habentes, & manibus libellos porrigentes, ac crumenas, fractasque ſecures, faces, & malleos tenentes, quæ Belgii nobilitatem, & plebem, ſacro ordine a violentia utriusque aſſerto, devictam referebant, quibus pendebant ab auriculis Scutellæ, & a collo peræ mendicantium, quod Proteſtantibus Belgii nomen inditum eſt, inſignia, unde ſerpentes, ac colubri prorepebant, cum larvis, & hujuſmodi terriculamentis, quibus fallitas, malitia, & avaritia eorundem notabantur.

§. LXIX.

Inſcriptio Ducis juſſu huic Statuæ appoſita.

Strad. & Thu. l. c.

Ceterum marmoreæ baſi hujus ſtatuæ ſequens inſculpta erat inſcriptio: *Ferdinando Alvarez Toleto Albæ Duci Philippi II. Hiſpaniarum apud Belgas Præfecto, quod extincta ſeditione, Rebellione pulſis, Religione procurata, juſtitia culta Provinciis pacem firmarit, Regis optimi Miniſtro fidiſſimo poſita:* Ad dextrum ſty-

stylobatæ latus opilio visebatur cum ovibus ad pascua tendens, lupis, & leonibus ad ejus conspectum diffugientibus: insuper ibi videre erat bubones, ac vespertiliones, qui avolabant ad auroræ surgentis, & luce sua pestes illas discutientis splendorem, ubi pariter expressa legebatur hæc inscriptio Græca: ΑΛΕΙΞΚΑΚΟC ΗΩC, quæ latine ita sonat, *pellens aurora malum.* Ad siniſtrum latus inscriptum erat, *Deo Patrum Nostrorum:* paulo autem inferius, *Pietas*, ubi addita erant plura trophæa, & instrumenta bellica victoriam significantia. Denique infra ipsam statuam adscriptum erat: *Joselingi opus ex aere captivo*, seu ex belli tormentis hosti ereptis confectum. Sæcul. XVI. A.C. 1569.

§. LXX.

Novum odii argumentum Belgarum adversus Albæ Ducem.

Haud verbis exprimi valet, quam magna invidia, ac odio Belgæ hanc statuam aspexerint, quamvis enim Albæ Dux judiciorum severitate, tributorum exactione, necnon labefactata privilegiorum, libertatum, & immunitatum auctoritate toti Belgio maxime gravis esset, nulla re tamen provincialium in se, & Hispanorum nomini majus odium concivit, quam ex statua *Thuan. & Strada l. c.*

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

posita, cujus spectaculo assidue eorum oculis obversante sibi non tantum semel devicti, atque in ordinem redacti videbantur, sed quasi in æternam servitutem se raptos quotidie vinciri, & in triumphum duci existimabant.

Ipsimet Hispani hunc Ducis fastum reprobabant, eoquod is potius proprio quam alieno ore suam victoriam deprædicari voluerit: præterea vix unquam in Hispaniæ aula sermo miscebatur, ubi non Rodericus Gomesius de Sylva antiquus Ducis æmulus præcipue *fidelissimi Ministri* titulum, quem sibi Albanus arrogaverat, sibilis, ac cachinis explodebat: quinimo hanc statuam ipsemet iniquo animo tulisse Philippus II. dicitur, qui & eam quadriennio post per Ludovicum Requesenem Magnum Commendatorem, qui Albano e provincia decedenti in Belgii præfectura suffectus est, amoveri jubebat, ut Rex tam Belgis complaceret, quam propriæ suæ cupiditati satisfaceret, ægre ferens, quod in alterius gloriam erectum fuerit monumentum victoriæ, quæ tamen nonnisi propriis ejus armis, atque sub illius auspiciis fuisset reportata.

§. LXXI.

Novum vectigal in Belgio a Duce imperatum.

Albæ

Albæ Dux populi indignationem, quam sibi ob superbiam, suumque fastum accersebat, parum curare videbatur, unde suæ avaritiæ, ac pecuniæ corradendæ aviditatem satiaturus convocatis Provinciarum Ordinibus imperabat, ut pro omnibus rebus mobilibus, quoties venderentur, partem decimam, pro immobilibus autem venditis vigesimam, & pro cunctis cujuscunque conditionis bonis tam mobilibus, quam immobilibus centesimam penderent, ut exinde expensæ ad bellum jam inchoatum, aut deinceps pro patriæ salute gerendum necessariæ acciperentur: obtendebatur enim, quod Hispania diuturno contra Mauros bello sit implicita, ac contra Turcas validam classem instruendi necessitas urgeat, ut proin ad hosce sumptus non levior exactio requiratur, minusque æquum sit, quod curæ, Regisque expensæ in Christianæ rei tutelam unice intentæ, nunc alio intempstive distrahantur, atque impendantur: verum hæ rationes populis minus comprobatæ erant: nihil enim magis iniquum eis videbatur, quam quod singulorum bona æstimentur, ac insuper exactiones, quas immodicas esse censebant, imponerentur.

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

Strada l. 7. Thuan. l. 46. Grotius l. c.

Sæcul. XVI. A. C. 1569.

§. LXXII.

Ordinum repugnantia contra hasce exactiones.

Strada & Thuan. l. c.

EApropter Ordines Bruxellis hanc rem congregati, hujus decimæ partis exactioni obsistebant, exponentes, quod eo tributo commercia uni cum Belgii alimentum everterentur, nec unquam permissuri essent mercatores, atque opifices, ut pro eadem re sæpius decimam solvant; quippe antequam panni, tapetes, & quæque alia textilia conficerentur, distraherenturque, solvenda esset decima, pro lana, inde pro filo, tum pro textura, tinctoraque, ac denique pro pluribus hujusmodi artificiis, adeo, ut auctis mercium pretiis emptores absterrerentur, & alio potius opifices migraturi essent, summa interim egestate in Belgii provinciis relicta: quapropter Albæ Dux in animum revocabant, quantum compendii, quæstusque Britannis additum sit, ex quo Belgæ ante annos ducentos, eluvionibus de natali solo pulsi transtulere pannorum texturam in Britanniam, ejus artificii ante rudem: præterea quædam opificia in Belgio adhuc supereſſe dicebant, quorum viciniores populi expertes sunt, haud modice dilandi, si illuc artifices commigraverint.

Ab

Sæcul. XVI. A. C. 1569.

Aſt nihil efficiebatur apud armatum, victoremque Albæ Ducem, qui ad haſce rationes flecti haud poterat, unde Proceres ad pendendam decimam, & vigeſimam partem metu adigebantur, Geldrienſes tamen, & Friſii centeſimam pecunia exſoluta redemerunt: cum vero grande æs ad redimendam eandem ceteris provinciis imperatum eſſet, exortæ rurſus ſunt novæ difficultates, pro quanta nimirum parte ſingulæ provinciæ in tributum venirent: quocirca ex omnibus hiſce altercationibus progreſſu temporis novi exoriebantur tumultus.

§. LXXIII.

Bellum a Calviniſtis in Francia continuatum.

Interea Calviniſtæ in Galliis bellum contra ſuum Principem, ac Regem ſemper continuato furore proſequebantur, & jamjam Menſe Januario hoc anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo nono urbem, vulgo Sancti Michaelis in Eremo dictam, quæ ad maritimam oram in Pictavia erat extructa, occupabant, illiusque monaſterium, atque Eccleſiam funditus evertebant: equidem Regis copiæ Sanceras recuperare tentabant, irrito tamen ſucceſſu, cum urbs a rebellibus jam occupata eſſet. Poſtea Jacobus Sabaudus Nemor-

Thu. l. 45. p. 564. Dupleix hiſt. de France t. 3. p. 739. La Popel. l. 15.

Sæcul. XVI. A.C 1569.

sii Dux ad Regis castra venerat, una cum copiis, quas ex Lugdunensi, vicinisque Provinciis contraxerat, illumque comitabatur Adretius Baro, qui bellis superioribus diu antea Protestantium partes secutus, innumeras fere crudelitates exercebat, nunc vero ad Regia castra transvolabat: porro Sabaudus in Lotharingiam ad Aumalium, prout a Rege propediem illuc quoque profecturo jubebatur, contendit: interea vero Calviniſtæ Lusinianum in Pictavia, Diepam in Normania, & Gratiæ Portum frustraneo conatu occupare moliebantur: insuper in Normania tempestive detegebatur conjuratio, cujus Authores per sententiam a Rothomagensi senatu pronuntiatam extremo supplicio affecti perierunt.

§. LXXIV.

Andegavensis Dux Calviniſtas invadens.

Thu. l. 45. p. 567.

Post hæc Andegavensis Dux facto per Pictones, Lemovices, & Engolismensem agrum itinere Carantoni oram legebat, quasi Castrum-novum occupaturus, ut se medium inter Pilium cum auxiliaribus copiis advenientem, & Condæum interponeret, quem ut anteverteret Condæus Princeps, Carantono flumine ad Cognacum transmisso re-

sta

Sæcul. XVI. A. C. 1569.

cta Caſtrum-novum tendit: attamen Andegavenſis recenti militia auctus, cum ſe a Condæo Principe ad pugnam provocandum cenſeret, Confluentiam in Lemovicibus venit, & Vigenna flumine tranſmiſſo Vertolium tendit, ubi de Proteſtantium conſilio certior factus eſt: cum autem Jarnacum flumen tra ciendi ſpe excidiſſet, ac hoſtes hujus fluvii litus occupaſſe cerneret, illum prope Engoliſmam ſuperare ſtatuit, atque in itinere Rufecum armis ſuis ſubjicit, trucidatis omnibus, qui in hac urbe erant, præſidiariis: inde vero Caſtrum-novum contendit, cujus arx ad ripam Carantoni inter Engoliſmam, & Jarnacum ſita mox regiis copiis patuit, unde pons a Proteſtantibus paulo ante abruptus, confeſtim reſtaurari, aliusque ex navigiis conſtrui jubebatur, cujus cura Guntaldo Birono fuit commiſſa. Tum regii milites Cognacum verſus profecti, ut opinionem, quaſi fluvium ad Caſtrum-novum tranſire in animo haberent, hoſti demerent, mox eodem revertuntur.

§. LXXV.

Colinius Regios tranſitu prohibere intentus.

Ex adverſo Colinius Archithalaſſus, qui primam rebellis exercitus aciem *Thu. l. 45.*

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

ducebat, ut regias copias propius exploraret, cum octingentis Equitibus, totidemque Sclopetariis Jarnaco profectus iisdem occurrit: cum autem flumen utrumque exercitum separaret, atque ex regiis copiis jamjam quædam agmina navium beneficio transmisissent, hinc nonnisi levi pugna inter eos aliquamdiu certatum est: altera autem die Architalassus promotis castris præcipue duas legiones, quæ tantum ad quartam leucæ partem a loco aberant, emisit, simulque octingentos equites sequi jussit, qui peditatui præsto essent, atque ad Belliduces, cum opus esset, transvolarent. Rebus ita dispositis ipsemet Bassacum contendit, medio inter Andegavensis Ducis castra, & Jarnacum flumen itinere: ast tam pedites, quam equites hospitia sat incommoda sibi a metatoribus assignata caussati alio diverterunt, magno errore, & suorum detrimento, nam ea re factum, ut stationes ad transitum regiis impediendum dispositæ infirmiores essent: ex adverso autem regii exercitus vires exinde augerentur.

§. LXXVI.

Condæus Princeps in Jarnacensi prælio trucidatus.

Con-

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

Confecto ponte regius exercitus media nocte ſine ſtrepitu trajicere cæpit, qua de re Colinius, ſero nimis admonitus, nonniſi irrito conatu tranſitum prohibere nitebatur: unde regii milites Baſſacum recuperant, illudque munimentis firmant. Denique prope Jarnacum in Engoliſmenſi ditione uterque exercitus jam in conſpectu erat, resque ad prælii neceſſitatem devenerat: igitur certamen initur non minus acre, quam pertinax, ſed iniquiore Proteſtantium fato; quippe Condæus Princeps deſertus a ſuis, cum trucidatus ejus equus ſuper eum incumberet, veluti captus hærebat, unde duobus Nobilibus Eparchio Tiſone Argentio, & Sanianio ſeſe dedere cogebatur: eodem autem temporis momento Monteſquius ſub Andegavenſi Duce Satellitum Ductor occurrens ſclopeto in cervicem adacto Principem Condæum a tergo aggreſſus trucidavit: porro id a Moteſquio non ſine ſecreto mandato factum tunc credebatur.

Thu. l. 45. Brantome Eloge de ce Mem de l'Etoille t. 1. p. 15.

Hic denique fuit exitus hæretici Ludovici Borbonii Condæi Principis animi fortitudine illuſtris, qui ingenio, magnitudine, belli experientia, liberalitate, ac facundia paucos numerabat æquales. Corpus ejus ad ludibrium aſellæ impoſitum Jarnacum deferebatur,

Sæcul. XVI A.C.1569.

ubi Andegavensis Dux castra locabat, postquam hanc de Calviniſtis victoriam die decima tertia Maji Anno salutis nostræ milleſimo quingenteſimo ſexageſimo nono reportaverat. Postea Robertus Stuartus Scotus, qui Annam Momorantium Conneſtabilem in prælio Sandonyſiano ante biennium occidiſſe dicebatur, in Jarnacensi hac pugna captus pugionum ictibus confoſſus eſt, ut ipſius plecteretur ignavia, qua inſignem hunc Virum, qui tamen extra conflictus locum erat, trucidaverat. Henricus Lotharingius Guiſii Dux in hoc prælio præclara edidit fortitudinis ſuæ ſpecimina, quibus ingentem de ipſo ſpem antea conceptam plenius firmabat.

§. LXXVII.

Architalaſſus Tonnaco - Carentum profugus, ibique Belli Senatus habitus.

Poſt Baſſacenſem hanc pugnam illi, qui e clade ſuperfuerunt, profugi Cognacum ſub noctem pervenere, quo & Acierius cum centum peditum ſignis, qui prælio non interfuerant, & cum eo Baudineus frater, Blaconus, Cellarius, Mirabellus, aliique, ex equitum vero Ductoribus ibi Mongomerius, & Rupi-

falcaldius, ac Caldomontius aderant: porro equitatus Mediolanum-Santonum sese recepit, ubi Henricus Bearniæ Princeps, necnon Henricus junior, Principis Condæi filius natu major nonnisi septendecim annos natus agebat. Colinius, cui soli, donec alius seligeretur, supremum exercitus imperium deferebatur, Mediolanum muniri præcepit, eique Pilium præfecit, Montogemerio autem Engolismam tuendam commisit, ipse vero Tonnaco-Carentum cum factionis suæ præcipuis contendit, eoque juvenes Principes conduci jussit. Ibidem, quid consilii caperent, deliberabant, ubi minus audaces censebant, profligati exercitus reliquias Rupellam, & Engolismam esse abducendas, ut ibidem tutæ subsisterent, simulque regii exercitus vires utriusque hujus urbis obsidione labefactarentur: ast illi, qui majori animi fortitudine, ac saniori consilio præstantes erant, probe animadverterant, quod copiis intra urbium mænia inclusis sperata Germanorum auxilia, aut rursus reverterentur, aut si ulterius progrederentur, abs dubio profliganda essent, hinc copias in aciem educere decernebant, sedulo tamen declinata pugnandi necessitate, ideo castra per flumina, pontes, ac transitus, qui in eorum

Sæcul. XVI. A. C. 1569.

Sæcul XVI A.C. 1569. rum poteſtate erant, a repentina vi prohibebant.

§. LXXVIII.

Navarræ Reginæ oratio in Proteſtantium Senatu habita.

Hoc conſilium pariter arridebat Navarræ Reginæ, quæ huic Senatui præſens non tanquam mulier periculo conſternata, ſed heroina fortitudine animata perorabat; præprimis enim Principis Condæi, qui in defenſione tam juſtæ cauſſæ fortem ſimul, & fidam operam ad mortem uſque navaſſet, virtutem, ac conſtantiam dilaudabat, ejuſque exemplo ceteros hortabatur, ut conſtantiam retineant, & defendendum illud negotium, quod ipſa perperam veritatis cauſſam dicebat, necnon ad tuendam patriæ libertatem, quæ ſceleratis inimicorum armis peteretur, animos obfirment: „Enimvero, inquiebat ipſa, in Condæo Principe „minime intermortua eſt bona cauſſa, „neque eo caſu viros pios ex animis „ſuis ſpem omnem abjicere decet: Deus „enim propriæ ſuæ cauſſæ ita proſpexit, ut ejuſmodi ſocios Condæo, dum „vixit, dederit, qui ei e vivis ſublato, „mox præſenti, atque opportuno re„medio ſuccederent: inſuper reſiduus „eſt meus Filius Bearni Princeps, „nec-

„necnon Henricus ipsius Condæi Fi- Sæcul. XVI.
„lius, qui ut paterni nominis, sic etiam A.C. 1569.
„virtutis hæres est: hos ergo illico tan-
„quam Ductores vestros assumere po-
„testis: insuper etiam alios proceres
„nunquam bonæ causſæ defuturos con-
„fido: priusquam vero hi eligentur,
„interea exercitus imperium Colinio
„Archithalasso deferatur, cum ejus
„magnanimitas, prudentia, rerumque
„experientia satis perspecta esset

§. LXXIX.

Summum exercitus imperium a Protestantibus Principi Bearnensi delatum.

Absoluto hoc sermone Regina seorsim Filium suum allocuta, eundem hortabatur, ut suis partibus minime deesset: postmodum ipsa Rupellam delata ibi nova auxilia parare meditabatur: dum ergo ejus propositioni omnes congregati aquiescerent, hinc cuncti etiam Ministri, ac Nobiles juxta normam eis præscriptam utrique Principi, postea vero milites suis Belliducibus eorumdem Principum nomine fidei juramentum exsolvebaut: porro præprimis singulari prærogativa Bearnensi Principi datum, ut ipse solus titulo supremi copiarum Ducis insignis haberetur, eoquod primus Regiæ stirpis Princeps,

Thuan. l. c. Dupleix p. 748.

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

ceps, Regisque Filius, ac proximus Regni hæres esset, unde eidem junior Princeps Condæus duntaxat tanquam socius adjungebatur, atque Architalassus per aliquot annos ab utriusque Imperio secundus interim nominari contentus erat, usquedum hi duo Principes ad exercitus imperium per ætatem, bellique experientiam idonei evaderent. Postea de horum Principum securitate deliberatum, quam in rem censebant plures, eos Engolismam utpote urbem situ munitissimam, atque ab obsidionis periculo immunem abducendos: contendebant vero alii, satius fore, si ambo hi Principes in castris morarentur, ut milites ob nuperam Jarnacanam cladem animo admodum dejectos in officio continerent: nihilominus decretum, ut Mediolanum-Santonum ducerentur, eoque Colinius, atque Andelotus mitterentur, quatenus unaomnes habito ibidem consilio præcipuos Belliduces Cognaci subsistere juberent, eo fine, ut tunc, si hæc urbs forte cingeretur, ipsi obsidioni præessent.

Postquam ambo Principes Mediolanum venerant, mox eodem ferme momento Colinii eo advolabant, iisque suadentibus satis opportunum censebatur, si ibidem ad reficiendas vires tandiu subsisteretur, donec de regii exercitus

tus consiliis plenior haberetur notitia, cum incertum esset, an Regis copiæ vel Engolismam, vel Cognacum obsessuræ forent. His conclusis cuncta parabantur, ut nonnulli auxiliaribus copiis, quæ ductore Bipontino Duce advenerant, obviam mitterentur, hisque militibus injungeretur, ut in itinere oppidum aliquod Ligeri fluvio transmittendo opportunum occuparent: porro Colinii ambos Principes Angeriacum deducebant, eoquod hoc oppidum ceteris tutius videretur, cum illud Calerius valido munitum præsidio teneret: Pilius autem Mediolani substitit cum suis copiis, donec Pontium proficisci jussus esset, subrogato in ejus locum Blacono, qui urbem cum sua legione tueretur: Denique Engolismam mittebatur Montgomerius cum quindecim equitum turmis, quæ dum ante urbem diutius morabantur, suosque præstolabantur, ab incumbente Brissaco, qui eas insecutus fuerat, fusæ, ac plerisque in fossam urbis sese præcipitantibus dissipatæ sunt, ubi capta etiam sunt duo vexilla, & ex Ducibus quamplurimi. Sæcul. XVI. A C 1569.

§. LXXX.

Montacutum, & Tifaugium soluta Cognacensi urbe ab exercitu Regio captum.

Inter-

Sæcul XVI. A.C. 1569

Thu. l. 44.

Interea Andegavensis Dux castris Cognacum versus promotis, belli tormenta eo adduci jussit: cum autem hanc urbem septem peditum recentium millia defenderent, validasque eruptiones facerent, hinc regii milites, plusquam trecentorum jactura territi, necnon crebris ejusmodi eruptionibus fatigati obsidionem solvere satius ducebant: postquam vero Andegavensis Dux tribus peditum millibus in Pictavia conscriptis sub ductu Pigallarii, & Bovilei, quorum primus Andegavensis, alter autem Nannetensis Præfectus erat, auctus esset, mox Montacutum Tremolliana familiæ oppidum, cui Plessius præerat, cingere cæpit, tormentis ex Nannetensi urbe adductis, ubi postea ad molatrinam, quæ Nannetensem portam respicit, fossa promota, biduo ab incepta urbis oppugnatione Plessius decessit, quo mortuo Brossius, qui ei successerat, se gnaviter defendebat, aliquoties eruptione cum magno regiorum damno facta. Durante hac obsidione Tifaugium deditione captum, auctoque obsidentium ardore Montacutum quoque expugnatum est, parique fato Cognacum succubuit. His peractis etiam Mucidanum cinctum, occupatumque fuit, in cujus urbis obsidione Pompadoreus, & Brissacus ambo strenui Duces periere: in-

insuper sub idem tempus Andelotus unica Protestantium spes, atque Archithalassi Frater Mediolani-Santonum febre extinctus est. Sæcul. XVI. A.C.1569.

Demum Germaniæ Protestantes suorum Fratrum, quo nomine appellabant cunctos Franciæ hæreticos, cladem miserati ipsis octo equitum millium suppetias submittebant, ductore Bipontino Duce, qui datis ad Franciæ Regem literis hanc agendi rationem, quam hac in occasione teneret, excusare nitebatur, unico hoc usus obtentu, quod Franciæ subditi propter Religionem vexarentur, hinc veritatis amicos, imo in eis ipsam quoque veritatem tueri compelleretur: igitur ejus copiæ trajecto Rheno Germaniam percurrebant, cumque Ararim flumen transmisissent, Charitæum ad Ligerim occupabant.

§. LXXXI.

Rupi-apensis pugna.

Denique post crebras ultro, citroque curſitationes uterque exercitus sibi occurrens prælium inire cogebatur in finibus Bearnensis, & Occidanæ Provinciæ prope oppidum, quod vulgo Rupes-apis vocatur: porro ibi profligato Andegavensi Duce ejus peditatus, cui Strozzius imperabat, cum ingenti strage fusus, fugatusque est, ipso Strozzio *Thu. l. 45. Dupleix p. 757.*

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

zio Duce capto: huic tamen prælio Wolfgangus de Bavaria Dux Bipontinus non interfuerat; postquam enim Vogennam transierat, Nessunii urbe tribus leucis Ratiasto dissita morbo correptus ibidem in Ludovici Nassovii Comitis manibus exspiravit, nonnisi quadraginta tres annos natus, cum paulo ante obitum suorum Belliducum præcipuos ad bellum pro communi causa susceptum fortiter prosequendum hortatus esset, & Volradum Mansfeldium Comitem, qui illius legatus erat, summum armorum Ducem nominasset.

§. LXXXII.

Libellus supplex a Calvinistis Regi porrectus.

Thu. l. 45.

Quamvis Protestantes hanc victoriam reportassent, nihilominus belli laboribus fracti, ac pecuniis ad solvenda militum stipendia destituti ad Regem libellum supplicem mittere decernebant, in quo suæ causæ æquitatem exponere conantes repetita ibidem superiorum bellorum memoria, & rejecta omni eorum in Guisianos, & ceteros publicæ quietis hostes culpa, arma se pro conscientiarum libertate, vita, ac fortunis, quas ab illis peti ajebant, coactos sumpsisse testabantur, petebantque a regia clementia, ut liceret ipsis per uni-

universum regnum libere convenire, vitam, bona, ac dignitates suas secure possidere, eoque nomine sibi idonee caveri postulabant; quod si fieret, demum se protinus ab armis discessuros ostendebant Hoc libello ad Regem perferendo destinatus erat Lestrangius, qui cum publicæ fidei literas pro sua securitate ab Andegavensi Duce peteret, hic se ad Regem perscripturum respondit, qui etiam reipsa mox ad Regem literas dedit: cum autem Rex Ducis arbitrio, si id e re fore judicaret, permisisset, ille rursus protelationibus petitiones fœderatorum diu eluſit, unde factum est, ut ex Colinii Archithalassi consilio libelli supplicis exemplum ad Franciscum Momorantium Marescallum, qui tum in aula erat, mitteretur. Is, quamvis ob sanguinis affinitatem cum Condæo, & Coliniis contractam suspectus esset: nihilominus die vigesima Julii datis literis significabat, quod Rex nullas pacis conditiones accepturus esset, nisi prius Calviniſtæ ad obsequium, officiumque rediissent. Acceptis his literis Archithalassus sexta post die alias propositiones ad eundem Momorantium transmisit, quibus omnibus rejectis Colinius vehementer commotus, Principum, ac fœderatorum nomine palam protestabatur de injuria,

Sæcul. XVI. A. C. 1569.

Sæcul. XVI A.C. 1569.

quæ ſibi a publicæ tranquillitatis hoſtibus, prout Catholicos ipſe appellare ſolebat, illata eſſet, Deumque teſtem, & Chriſtianos omnes Principes appellabat, invidiamque calamitatum inde obventuram a ſe deprecatus, ſocios curaturos ajebat, ut publicæ, & privatæ rei idoneis remediis in poſterum diligentius proſpiciatur.

§. LXXXIII.

Calviniſtæ in Petrocorios tranſgreſſi urbesque ab eis captæ.

Thu. l. c.

Die vigeſima ſeptima Julii Proteſtantes Petrocorium transeuntes Tiverim contendunt, ubi Brentonium, ac nobile quoddam monaſterium, deditione capiunt, pluribusque arcibus vi expugnatis, necnon transmiſſa ad Confluentiam Vigenna Chabanæum petunt, illoque capto cunctos præſidiarios, omnesque obvios crudeliter trucidant: mox & Geneſii oppidum a Mojo recuperatum eſt, quod etiam decem librarum millibus ſe a direptione redemit, ibidemque Ludovicus Lanojus Morvillerius, qui Gallici equitatus Præfectus erat, ex morbo deceſſit.

Dux Andegavenſis relicto Pericorio, & itinere per Lemovices facto, cum Lochias in Turonibus veniſſet, militem, uti decreverat, dimiſit, juſſis omnibus, ut

ut prima Octobris die rursus ad signa convenirent: ex adverso Protestantes quietis impatientes iter suum prosequebantur, captisque pluribus locis Colinius Pictavium, quod Ludensis Comes propugnabat, obsedit. Sæcul. XVI. A.C. 1569.

§. LXXXIV.

Regii Senatus decretum contra Colinium maris Præfectum.

Postmodum Calviniste Moncontorii ingentem cladem perpessi sunt, aliquamdiu tamen ante funestam hanc diem Parisiensis Senatus ad Ægidii Burdini cognitoris regii preces in Casparem Colinium tanquam perduellem, & læsæ Majestatis reum sententiam pronuntiavit, qua ille ad mortem damnatus est, præmiumque quinquaginta millium aureorum ei constitutum, qui vivum caperet, vel etiam trucidaret. Demum decima quinta post die, seu vigesima octava ejusdem Mensis ad preces ejusdem Burdini, ut omnis ambiguitas, & dubitandi occasio tolleretur, decretum est, quod, cum hæc quinquaginta aureorum millium summa ei, qui Archithalassum occideret, constituta est, hoc de eo intelligeretur, qui Colinium occidisset, sive is exterus, sive indigena esset, cui & præter præmium, si in idem forte perduellionis *Thu. l. 45.*

Sæcul. XVI. A.C. 1569

crimen incurriſſet, gratia delicti fieret. Porro hoc decretum per univerſum regnum promulgatum, & ut ad exteros ejus notitia perveniret, non ſolum Gallica, ſed curantibus Lotharingiis etiam Latina, Germanica, Italica, Hiſpanica, & Anglica lingua evulgatum eſt: nihilominus Colinius hoc decretum flocci pendens nullatenus agendi rationem immutabat.

§. LXXXV.

Catholici poſt Moncontorienſem eladem ubique victores.

Paulopoſt Archithalaſſus cum ſuo exercitu Vigennam venit, atque Andevagenſem Ducem ad pugnam provocavit, cui variis in locis per crebras velitationes proluſum, tandem vero concurrente utroque exercitu Moncontorii certamen initur, quo Calviniſtæ penitus profligati, Catholici vero plenam de illis victoriam reportarunt.

Relata hac victoria paulopoſt Angericum cingebatur, cui obſidioni ipſe Rex, ac Regina intererant, urbs vero poſt decem dierum inducias utrinque pactas præſcriptis conditionibus ſe dedere cogebatur, ubi Rege, ac Regina oppidum ingredientibus, illius Præfectura Guttinerio Vicecomiti credebatur,

tur, relictis ad loci securitatem octo peditum centuriis. Sæcul. XVI. A.C.1569.

Interea Principes Condæi, necnon Archithalassus cum quatuor, vel quinque suorum millibus sese Montgomerii copiis jungebant, atque universam Occidaniam inundantes, noctis beneficio, atque astu Nemausum interceperunt, ac edita ingenti clade Catholicos ferme omnes trucidarunt, cunctosque Canonicos, ceterosque Ecclesiasticos in Capituli puteum præcipites egerunt, adeo, ut ipsemet Nemausensis Episcopus Bernardus Delbenius ægre admodum furentium hæreticorum crudelitati fuga sese subducere posset: pari etiam sævitia Montbrunus, & Mirabelus in Alverniis tumultuabantur, alii vero vario insolentiæ, ac crudelitatis genere sævientes Belsiam, & Vastinium devastabant. Die etiam decima octava Novembris Aiguillonum in agro Agenensi ab iisdem hæreticis captum fuit, Montgommerius autem Bearniam vi occupavit, cujus milites Sancti Galactorii reliquias Lescaram translatas incenderunt, cineresque in aerem projecerunt: ut autem verbo cuncta absolvamus, Calviniste ubique sacrilega sui furoris monumenta, ac nefanda impietatis vestigia relinquebant.

Sæcul. XVI. A.C 1569.

§. LXXXVI.

Pontificis lætitia ob Gallorum victorias de Calviniſtis reportatas.

Thuan. l. c. Spond. ad hunc ann. num. 7. Ciacon. vit. Pontif. t. 3. pag. 993.

Calviniſtarum crudelitates Catholicos ſummo dolore afficiebant, ſimulque Roma æque, ac Francia per haſce devaſtationes ingentia prorſus damna patiebantur, nonnihil tamen hanc mæſtitiam moderabantur victoriæ a Caroli IX. exercitu viciſſim, ac ſatis frequenter de Calviniſtis reportatæ, quarum etiam lætitia damnorum jacturam ſæpius obliterabat, præcipue Romæ, a qua urbe belli furor longius aberat: porro Carolus Galliarum Rex viginti quinque vexilla Calviniſtis in Moncorturienſi prælio erepta dono dederat Sanfloriano Comiti, qui eadem Romam deferre jubebatur. Hoc munus Pius V. inter maxima lætitiæ ſigna acceptans per triduum decretis ſolemnibus ſupplicationibus Deo grates rependi voluit, ipſaque vexilla in Eccleſia ſancti Joannis ad Lateranum appendi præcepit, addita hac inſcriptione: „Pius V. Pon„tifex Maximus ſigna de Caroli IX. Chri„ſtianiſſimi Galliæ Regis perduellibus, „iisdemque Eccleſiæ hoſtibus, a Sfor„tia Comite S. Floræ Pontificii auxilia„ris exercitus Duce capta, relataque, „in principe Eccleſiarum Baſilica ſuſpendit,

„dit, & omnipotenti Deo tantæ Victo- Sæcul. XVI.
„riæ auctori dicavit Anno milleſimo A.C. 1569.
„quingenteſimo ſeptuageſimo.

§. LXXXVII.

Nicolaus Mortonus a Papa in Angliam decretus.

Sub idem ferme tempus ſummus Pontifex Nicolaum Mortonum natione Anglum Theologiæ Doctorem, ac Apoſtolicum Romæ Pœnitentiarium in Angliam decrevit, ut plures Angliæ Proceres, qui haud immerito de Eliſabetha Regina querebantur, ſolatio reficeret, atque afflictos de ſummi Pontificis præſidio certiores redderet: enimvero hoc Papæ ſtudium omni laude dignum erat, quamvis in eadem occaſione longius, quam erat, proceſſiſſe videatur, dum Mortono in mandatis derat, ut eisdem Proceribus declararet, quod Eliſabetha omni in Catholicos auctoritate excidiſſet: ſubditi enim alicujus Principis, cujuscunque demum Religionis ſit, ſemper permanent ejus ſubditi, unde haud minor in eos adhuc eſt auctoritas legitima: eapropter hujus mandati executio flammam accendebat, quæ tum quidem adhuc ſub cineribus deliteſcebat, progreſſu tamen

Sæcul. XVI. A. C. 1569 temporis in funeſtum incendium erumpebat. (*)

§. LXXXVIII.

Conſtitutio pro Inquiſitione contra Judæos.

Die vigeſima ſexta Februarii idem Papa Pius V. aliam edidit Conſtitutionem, qua cunctos Judæos ab omnibus terris ſubditorum ſuorum, aliisque locis, quæ quoad temporalem jurisdictionem Eccleſiæ Romanæ ſubjacebant, intra trium menſium ſpatium penitus excedere juſſit, pœna amiſſionis omnium bonorum, & perpetuæ ſervitutis conſtituta.

Ad

(*) Hæc Continuator absque omni teste allegat, ac pro more ſuo ejusmodi mandatum Mortono a Papa datum confingit, ut Principibus adulandi ſtudio abreptus, politicum ſuam animadverſionem obtrudere valeat: nec his contentus, Sanctiſſimum quoque Pontificem inſimulat, perinde acſi ille mandato ſuo crudeliſſimæ vexationis in Anglia contra Catholicos excitatæ cauſſa, vel ſaltem anſa exſtitiſſet, cum tamen omnium ubique hæreticorum mos ſit, una ex parte Conſcientiarum libertatem deprædicare, alia vero ex parte ceteros vel ad ſuam ſectam cogere, vel renuentes ferro, flammaque delere, imo in ipſos etiam ſuos Principes arma ſumere.

Sæcul. XVI. A. C. 1569.

Ad hanc pœnæ ſeveritatem ſummus Pontifex compellebatur, eoquod Judæi paſſim accuſarentur, quod multa, eaque enormia exercerent uſurarum genera, quibus egentium ſubſtantiam usquequaque exinaniebant: inſuper arguebantur, quod furum, ac latronum receptores, atque participes eſſent, & ſub obtentu tractandæ rei proprio exercitio convenientis, honeſtarum mulierum domos ambientes earum multas turpiſſimis lenociniis præcipitarent, atque etiam, quod omnium pernicioſiſſimum eſſet, ſortilegiis, incantationibus, magicisque ſuperſtitionibus, & maleficiis quamplurimos incautos inducerent, ſpe facta, quod reconditos theſauros eruere vellent: præterea plura alia ſcelera clam ab ipſis perpetrata iisdem objiciebantur: porro Papa deſuper Romanam, necnon Anconitanam urbem excepit, idque factum, ut cum orientalibus negotiationes, ex quibus nonnulla commoda Reipublicæ oriebantur, continuari poſſent, & ſpes quoque foret, ut illi ob noxæ metum a maleficiis, aliisque ſceleribus, de quibus accuſabantur, abſtinerent, & ex Chriſtianorum converſatione, ac frequentibus colloquiis, quæ cum illis habere poſſent, ad fidem converterentur.

Eodem

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

Eodem anno Pius V. aliam adhuc non minus ſeveram promulgabat Conſtitutionem contra quoscunque, qui ſtatum, res, & perſonas officii Inquiſitionis, eorumque fautores conſcios, & complices offenderent, aut eorum officiis ſeſe opponerent.

Bull. tom. 3. Conſt. Pii V. 80. & 82.

Porro neminem latet, quod hic ſummus Pontifex ſacræ Inquiſitionis auctoritatem toto ſtudio tueri intentus fuerit: inſuper etiam Pœnitentiariæ officium reformabat, & caſus, ac præſumptiones in cauſſis confidentiæ beneficialis, contra quoscunque, etiam Cardinales declarabat tanquam omnino irritas.

§. LXXXIX.

Pii V. Papæ diploma in favorem Florentini Ducis.

Conſt. Pii V. 88.

Jam dudum de Sedis prærogativa inter Alphonſum Ferrariæ, & Cosmam

Ciacon. t. 3. pag. 993.

Florentiæ Ducem ingens fervebat contentio, cum vero Pium V. Papam Cæſaris animus ad hæc diſſidia componenda propenſus minime lateret, hinc vendicata ſibi hujus cauſſæ cognitione nullo ferme negotio ſolus totum diſſenſionis fomitem extinxit, cum Cosmam, cui clam favebat, Magnum Etruriæ Ducem crearet. Hujus declarationis Diploma die vigeſima quinta Auguſti datum

datum est, in quo hæc leguntur: „Ro- Sæcul. XVI.
„manus Pontifex in excelso militantis A.C. 1569.
„Ecclesiæ Throno disponente Domino
„super gentes, & Regna constitutus
„post perlustratas suæ indefessæ mentis
„acie Orbis Christiani Provincias, cir-
„cumspecta sua providentia præclaros,
„ac principes viros, qui de sancta Sede
„Apostolica, fideque Catholica bene
„mereri videntur, singulari suæ benigni-
„tatis clementia, quantum sibi ex alto
„conceditur, augere, eosque insignibus
„ornamentis, ac speciosis honorum ti-
„tulis decorare, atque illustrare con-
„suevit.

„Sane cum & nos in primis atten-
„deremus, quod dilectus filius vir Cos-
„mus Medices Reipublicæ Dux, majo-
„rem indies suæ eximiæ virtutis splen-
„dorem, ferventioremque Catholicæ
„Religionis cultum, & in administran-
„da justitia præcellens studium, ex eo
„tempore, quo imperare cœpit, nus-
„quam prætermissum, laudabiliter præ-
„seferre non cesset: quod omnibus in
„occasionibus, nobis, ac Prædecessori-
„bus nostris, & Apostolicæ Sedi, prom-
„pto, ac libenti animo obsequi semper
„studuerit: quod nos, & eandem Sedem
„ab ipso nostri Pontificatus initio con-
„tinuato debitæ reverentiæ honore co-
„luerit, mandatis nostris filiali obedien-

„tia

Sæcul. XVI A.C. 1569.

„tia paruerit, honeſtis noſtris petitioni-
„bus obſequentiſſime morem geſſerit:
„quod a nobis requiſitus, cœpta noſtra
„pecuniis, peditatu, equitatuque ali-
„criter juverit, præſertim pro ferendo
„auxilio Chariſſimo in Chriſto Filio no-
„ſtro Carolo Francorum Regi Chriſtia-
„niſſimo, adverſus ejus rebelles, &
„hæreticos, centum etiam aureorum
„millia ultra alia illi mutuando, hor-
„tatu noſtro id fecerit: quod majora,
„ſi uſus venerit, ad Catholicæ fidei
„defenſionem, & incrementum ſe præ-
„ſtiturum ultro polliceatur.

„Quod pro inclyta ejus in Deum
„pietate, ſuperioribus annis, militiam
„S. Stephani, ad ſanctæ fidei exalta-
„tionem, ac propagationem inſtituerit,
„bonis ditaverit, & ampliaverit: quod
„univerſæ prope Provinciæ Etruſcæ in-
„perſcrutabili Dei judicio ad ſummæ
„dignitatis poteſtatem civium florenti-
„morum aſſenſu vocatus feliciſſime præ-
„ſit, ac dominetur: quod delatum ſibi
„admirabiliter Principatum admirabi-
„lius regat, & moderetur, illumque in-
„comparabili prudentia, ac ſapientia,
„in pacis, ac juſtitiæ amœnitate, ab
„ineunte ejus ætate diligentiſſime con-
„tineat, & conſervet.

„Quod terra, marique præpotens
„exiſtat: quod piratis, facinoroſis, fi-
„cariis,

„cariis, quietis, & otii turbatoribus, „necnon noſtris, & hujus ſanctæ Sedis „rebellibus, & adverſariis hoſtis acer- „rimus, ſcelerumque, & delictorum „ſeverus vindex ſit: quod numeroſa, „ac frequenti populorum ei ſubditorum „Deo benedicente multitudine, copio- „ſis, grandibusque redditibus, & am- „pliſſimis proventibus gaudeat, & frua- „tur. Quod validus peditum, & equi- „tum numerus in omnes uſus ei præ- „ſto ſemper eſſe poſſit: quod quamplu- „res florentiſſimas Urbes, tam Cathed- „ralium, quam earum nonnullas Me- „tropolitanarum Eccleſiarum dignitate „inſignes, ac ſtudiorum generalium „Univerſitatibus ornatas, munitiſſimos „portus, validiſſimasque arces, loca „tutiſſima, triremium claſſem paratam, „& inſtructam tam ad Tyreeni ſui ma- „ris, quam etiam ad noſtræ Oræ ma- „ritimæ tutelam habeat: quod rerum „omnium copia, ditionis amplitudine, „locorum ubertate, continua vitæ feli- „citate, demumque gentis celebris ad- „modum, & opulentæ viribus firmiſſi- „me ſubnixus vigeat: quod cuncta hæc „ipſa bona per immenſam Dei omnipo- „tentis benignitatem ſibi elargita, ad „divinum honorem, & gloriam para- „tiſſima ſemper fore profiteatur.„

Sæcul. XVI. A. C. 1569

„Quod

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

„Quod absoluta potestate ratione fi-
„beri, & directi dominii Florentini re-
„mini sit subjectus, ita, ut juxta di-
„stinctionem piæ memoriæ Pelagii si-
„militer Romani Pontificis Prædeceſſo-
„ris nostri, uti Rex, & magnus Dux
„ac Princeps merito existat, & inter
„ceteros magnos Duces, ac Principes
„reipsa esse, censeri. & connumerari
„possit, & debeat.„

„Nos igitur tot, ac tantis rationa-
„bilibus, dignisque de causis, clari-
„simis quoque ipsius Cosmi Ducis erga
„nos, & Sedem eandem meritorum,
„& officiorum monumentis inducti, fir-
„maque spe freti, quod is, & ejus Suc-
„cessores, collati nostri in eos beneficii
„memores debitam nobis, futurisque
„Romanis Pontificibus grato animo fi-
„dei, ac devotionis sinceritatem, per-
„petuo exhibere, conservareque stude-
„bunt. Attendentes etiam, quod sane
„plurimi facimus, dictum Cosmum Du-
„cem, ac dilectum filium nobilem vi-
„rum Franciscum ejus filium primoge-
„nitum arctis admodum affinitatis, san-
„guinis, & necessitudinis vinculis cum
„charissimo in Christo Filio Nostro Ma-
„ximiliano in Imperatorem electo, &
„maximis Christiani nominis Regibus
„conjunctos esse, eosque a nobilissima
„Stirpe Medicea multis honoribus, &
„titu-

„titulis decorata, & ex qua tot illuſt- Sæcul. XVI.
„res Proceres, ac tres Romani Pontifi- A.C.1569.
„ces prodierunt, ortum habere; pro-
„pterea eundem Cosmum Ducem ſpe-
„cialibus favoribus, & gratiis paterne,
„benigneque proſequi volentes, ipſum-
„que a quibusvis excommunicationis,
„ſuſpenſionis, & interdicti, aliisque Ec-
„cleſiaſticis ſententiis, cenſuris, & pœ-
„nis a jure, vel ab homine quavis oc-
„caſione, vel cauſſa latis, ſiquibus quo-
„modolibet innodatus exiſtit, ad effe-
„ctum præſentium duntaxat conſequen-
„dum, harum ſerie abſolventes, & ab-
„ſolutum fore cenſentes, motu proprio,
„non ad ipſius Cosmi Ducis, ſeu alte-
„rius pro eo nobis ſuper hoc oblatæ
„petitionis inſtantiam, ſed ex certa
„ſcientia, maturaque deliberatione, &
„mera liberalitate noſtra, ac de ſupre-
„mæ noſtræ Apoſtolicæ poteſtatis ple-
„nitudine, tam dictorum Prædeceſſo-
„rum, quam etiam Alexandri III. &
„Innocentii pariter III. ac Pauli IV. ſi-
„militer Prædeceſſorum noſtrorum, qui
„Portugalliæ, & Bulgarorum, ac Blan-
„corum, necnon Hiberni Reges, & ut
„tunc Dux Bohemiæ, & Rex in ſuis
„literis nominari poſſit, reſpective crea-
„runt, conſtituerunt, & conceſſerunt,
„aliorumque Romanorum Pontificum
„erga diverſos Principes exempla ſe-

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

„quentes, vestigiisque inhærentes, ut
„potissimum ceteri Principes hoc exem-
„plo invitati ad bene de sancta hac Sede
„promerendum incitentur, eundem
„Cosmum Ducem, ejusque Successo-
„res pro tempore existentes Duces per-
„petuis futuris temporibus in Magnos
„Duces, & Principes Provinciæ Etru-
„riæ sibi pro maxima illius parte sub-
„jectæ, & in ipsa Provincia respective
„auctoritate Apostolica tenore præsen-
„tium creamus, constituimus, pronun-
„tiamus, declaramus, Magnorumque
„Ducum Etruriæ Provinciæ, ut præ-
„fertur, eis subjectæ, nomine, titu-
„lo, & denominatione extollimus, &
„amplificamus, necnon eos dictæ Etru-
„riæ Provinciæ eis subjectæ Magnos
„Duces, & Principes ab omnibus no-
„minari, appellari, inscribi, dici, ha-
„beri, censeri, & tractari debere vo-
„lumus, præcipimus, ac mandamus
„atque Cosmum Magnum Ducem, ejus-
„que Successores præfatos omnibus, &
„singulis exemptionibus, immunitat-
„bus, libertatibus, favoribus, præem-
„nentiis, prærogativis, indultis, pri-
„vilegiis, aliisque quibuslibet gratiis
„& honoribus, quibus alii vere liberi
„& directi Domini, ac Magni Duces
„& Principes etiam ducali, aut alia qua-
„vis etiam majori dignitate præfulgen-
„tes

„tes, ac quacunque libera, & absolu- Sæcul. XVI.
„ta potestate fungentes, in genere, vel A.C. 1569.
„specie, in quibuscunque locis, pom-
„pis, sessionibus, celebritatibus, cere-
„moniis, & actibus publicis, vel pri-
„vatis, tam de jure, quam de consue-
„tudine, etiam in Aula nostra Vatica-
„na, & ubique terrarum, etiam si ali-
„qui alii Magni, & similes Duces, &
„Principes præsentes fuerint, quoquo
„modo utuntur, fruuntur, potiuntur,
„& gaudere in futurum quomodolibet
„poterunt, & soliti sunt, non quidem
„ad illorum instar, sed pariformiter, &
„absque ulla prorsus differentia uti,
„frui, potiri, & gaudere posse, ac de-
„bere.

„Et insuper in evidens, clarumque
„propensæ nostræ voluntatis erga di-
„ctum Cosmum Magnum Ducem testi-
„monium, certamque dilectionis signi-
„ficationem, eum amplioris quoque
„gratiæ, & favoris prærogativa, ma-
„xime dignum censentes, ut juxta sen-
„tentiam Clementis quarti Prædecesso-
„ris nostri prædicti, ex majori decore
„ornatuum Majoritas appareat digni-
„tatis, ipsum Cosmum Magnum Ducem,
„& ejus Successores hujusmodi regali
„corona, ut inferius depingi mandavi-
„mus, qua super eorum gentilibus in-
„signibus, ad illustrius, nobiliusque ipso-

Sæcul XVI. A.C. 1569.

„rum decus, & ornamentum, uti, eam„que portare, ferre, & geſtare, de„pingique, & inſculpi facere libere, & „licite poſſint, & valeant, motu, ſcien„tia, ac poteſtatis plenitudine ſimilibus „decoramus, exornamus, & inſignimus, „decoratosque, exornatos, & inſigni„tos fore, & eſſe volumus. „

Poſtea Pius V. Alphonſo Ferrariæ Duci, quamvis Eccleſiæ beneficiario jure obſtrictus eſſet, minitabatur, quod tunc, ſi Coſmam, prout hucuſque ſua per Padum navigatione feciſſet, deinceps turbare aggrederetur, illum ſua dignitate dejicere velit.

Equidem hæc Pontificis deciſio non modo Ferrariæ Duci, ſed etiam Cæſari, ac Hiſpaniæ Regi inſolita videbatur, nihilominus Coſmas prærogativa ſibi a Pio V. conceſſa libere utebatur, quam in rem ineunte Menſe Martio cum magnifico prorſus comitatu præmiſſis etiam duobus Cardinalibus, ipſe ſpectabili Nobilium corona cinctus Romam contendit, eumque Pontifex honorifice recipiens ſuum ei Palatium pro diverſorio deſtinavit, ubi etiam Dux præſtito fidei juramento, ſedique Apoſtolicæ obſequio cum ingenti pompa ſceptrum una cum roſa ſacrata a ſummo Pontifice accepit.

§. XC.

Sæcul. XVI. A.C 1560

§. XC.

Cæsar novæ huic inaugurationi seſe opponens, ac reclamans.

Cum Maximilianus Imperator ejuſmodi favorem Principi, qui tamen Imperii jurisdictioni erat obnoxius, a Papa impendi haud poſſe contenderet, necnon ſibi ſoli hoſce titulos, honoresque diſtribuendi jus competere arbitraretur, hinc ſuis Oratoribus reſcripſit præcipiens, ut Scriptotenus reclamarent, additisque minis contra hanc Pontificis agendi rationem ſeſe opponerent: verum illi ad plenum Purpuratorum conſeſſum non admittebantur, ſed eis duntaxat Cameræ Apoſtolicæ Advocatus declarabat, quod eorum repugnantia non admitteretur: nihilominus Cæſar prærogativam Coſmæ conceſſam penitus irritam declaravit: *Thu. l. 46. Gabut. vita Pii V. l. 3. c. 16.*

§. XCI.

Cardinalis Commendonus hujus actionis æquitatem Cæſari perſuadere a Papa juſſus.

Ex hac diſſenſione cum forte funeſta prorſus mala timerentur, hinc Papa Commendono tum in Germania agenti negotium dabat, ut rem componere ſatageret: itaque accepto hoc mandato Commendonus cum Cæſare frequen- *Gratian. vita Commend. l. c. Thu. l. 46.*

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

tius conferebat, ac tranquille ejusdem querelas, & planctus excipiebat.

§. XCII.

Commendoni oratio ad Cæsaris querelas.

Præprimis Commendonus Cæsarem rogabat, ut huic controversiæ haud vehementius insisteret, sed potius præsentem rerum statum in imperio, suæ familiæ conditionem, necnon propriam sortem ponderare velit: postea hæc subjunxit: „si de querelis agitur, uter eo„rum, Cæsar, vel Pontifex æquiorem „querendi caussam habeat, dubius hæ„reo: equidem Papa Magni Ducis no„men tribuit Cosmæ Medicæo maximi „meriti Viro, qui non modo tibi san„guine junctus est, sed tu ipsemet eum „affinitate tua honorare voluisti, dum „Sororem tuam ei in uxorem concessi„ras: nunc vero hoc ei nomen auffer„re moliris, tuisque Oratoribus Romæ „negotium dedisti, ut Pontifici hanc „prærogativam concedendi jus non „competere propugnarent: verum con„tendit Cosmas, se omnino liberum, ac „neutiquam alterius jurisdictioni esse „obnoxium, cum Florentina ejus urbs „ingenti pecuniarum summa ab Impe„rii jurisdictione fuerit redempta: in cu„jus rei testimonium Rudolphi Cæsaris,

„qui

Sæcul. XVI. A. C. 1569.

„qui domum Auſtriacam ad præſentem, „ſupremamque dignitatem evexit, di- „plomata præſto ſunt, quibus ipſe nul- „lum ultra jus in hanc civitatem ha- „bere declarabat: tamen nuper tui Ora- „tores, quod tota Etruria Imperio ſub- „datur, divulgabant, quin tamen con- „ſiderarent, quod magna hujus Provin- „ciæ pars beneficiario jure ſedi Apoſtoli- „cæ obſtricta exiſtat: verum quam ma- „gna diſſenſio, odiumque fuiſſet exor- „tum, ſi ſummus Pontifex utilitatem „publicam privatis hiſce diſſidiis non „prætuliſſet, nec ipſe cum Cæſarea Ma- „jeſtate veſtra tantum amicitiæ, ac pa- „ternæ bonitatis ſtudio animatus agere „decreviſſet? de cetero quibusnam „ex argumentis Majeſtas veſtra, ejus- „que Senatus deducere potuit, hanc „poteſtatem Pontifici non competere: „enimvero Majeſtati veſtræ dubium eſ- „ſe haud poteſt, quod ſummi Pontifi- „ces non modo in Principum titulos, „ſed in ipſos etiam Principes ejuſmodi „auctoritate gaudeant, ſi id religionis „neceſſitas, fidesque, ac obſequium, „quo ſedi Apoſtolicæ obſtricti ſunt, de- „poſcit: nonne Clemens IV. Etruriam, „quam veſtri Aulici cæſarei juris eſſe „contendunt, Carolo Andegavenſi Nea- „polis Regi donaverat: nonne ſummi „Pontifices eandem toties pro ſummo

Sæcul. XVI A. C. 1569

„imperio administrabant, quoties re-
„rum necessitate ad id compellebantur.
„Ut vero ad exempla minus remo-
„ta, magisque luculenta progrediar,
„notum cuivis est, quod exiguum præ-
„terfluxerit tempus, quo summus Pon-
„tifex dissidium, quod circa Hungariæ
„Regnum inter Wenceslaum Bohemiæ
„Regem, & Dyrachinos fuerat excu-
„tum, composuit, sibique reservata re-
„rum cognitione totum negotium de-
„cidit, ubi ejus sententia absque ullius
„repugnantia fuit recepta: insuper op-
„posuerunt tui Oratores Hispaniæ Re-
„gem, quem etiam ad tuæ causiæ pa-
„trocinium adducere niteris: verum
„quo jure ipse in Pyrennæis Alpibus
„Navarræ Regnum possidet, certo non
„alio, nisi quia Julius II. Papa illo Regi
„nam privabat, eoquod hæc cum Ec-
„clesiæ Romanæ hostibus iniquum fœ-
„dus iniisset? si tamen hanc potestatem
„Pontifici abnegare velis, alterutrum
„admittere cogeris, quod Hispaniæ Rex
„hoc regnum Vindocinensi Familiæ,
„quæ illud jure hæreditario ab Albre-
„tana domo acceptum sibi restitui pe-
„tit, aut reddere teneatur, aut semet-
„ipsum injustum possessorem agnosce-
„re debeat, cum contra æquitatem, ac
„Christiani, honestique Viri officium
„quamdam ditionem, ad quam nullum
„ei

Sæcul. XVI. A.C. 1569

„ei jus competit, detineat: aſt nimium „excurrerem, ſi omnes illas recen- „ſerem occaſiones, aut edicerem, quo- „ties Pontifices ſupremam hanc pote- „ſtatem exercuerint, quotve ejusmodi „diſſidia non modo ſua auctoritate, at- „que opera, ſed etiam legitima juris- „dictione, & poteſtate deciderint: por- „ro ut ſpeciatim de jure, atque legiti- „ma ejusmodi titulos, atque honorum „prærogativas, quas veſtri Conſiliarii in „dubium revocare nituntur, Principi- „bus conferendi poteſtate differam, in „memoriam revoco, quod Alphonſus „VI. Hiſpaniæ Rex ob proſperas expe- „ditiones contra Mauros factas ſuam „Filiam Henrico Lotharingiæ Comiti „in uxorem conceſſerit, eique illam ſua- „rum ditionum partem, quæ hodie- „dum Luſitania appellatur, dotis no- „mine donarit, ubi poſtea Alexander III. „Papa eidem Lotharingio in fortitudi- „nis ſuæ præmium, atque in obſequio- „rum, quæ præclare Chriſtianæ Rei- „publicæ præſtitit, compenſationem „Regis titulum attribuebat, quin Al- „phonſus vel unquam ſeſe illius Ponti- „ficis conſilio opponere auſus fuiſſet, „quamvis non ſine invidia Generum „ſuum non minus potentem, atque nul- „lius juri obnoxium, ac ipſemet erat, „cerneret.

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

„Præterea nonne ſummi Pontifices
„Poloniæ poſſeſſum regni titulum auffe-
„rebant, illumque denuo reddebant
„dum id eis bene viſum fuerat? quin-
„mo eo etiam tempore, quo Polo
„præcipue Cæſarum auctoritati ſubje
„erant, Papa Boleslaum Regem, e
„quod hic ſacrilega manu Stanislau
„Cracovienſem Epiſcopum ſingular
„pietatis Præſulem occidiſſet, Reg
„ſuo exuit, ipſumque titulum, ac r
„giam dignitatem ſuppreſſit, quæ etia
„ſententia adeo exacte executioni ma
„data eſt, ut illi, qui Poloniæ imp
„rabant, per ducentos quadraginta a
„nos nunquam aliter, ac Duces ſeſe n
„minare auderent, quod tamen nec e
„ſocordia, neque ex ignavia, nec i
„dulgentia eorum Principum, qui tu
„regnabant, factum eſt: adhæc He
„ricus IV. Imperator, licet maximu
„atque haud placandus eſſet Sedis Apo
„ſtolicæ hoſtis, unquam nec ipſe, ne
„ejus ſucceſſores eodem odii impetu ag
„tati hoc Papæ jus in dubium voca
„præſumebant; evolutis autem hiſ
„temporibus, cum Poloni maxime p
„ſtinos ſuos honores recuperandi de
„derio flagrantes, atque aliunde o
„præclara, quæ Religioni præſtiterun
„obſequia, fuiſſent hanc gratiam pr
„meriti, atque in Gallias, ubi tum Pon
„tifi

„tifices ſedem ſuam fixerant, ſolem- Sæcul. XVI.
„nem Legationem decreviſſent, a Joan- A. C. 1569.
„ne XXII. impetrarunt, ut eorum Dux
„denuo Regis titulum aſſumere poſſet:
„porro qualis, quantusve illa ætate Im-
„perator erat? nunquid haud alius,
„quam Ludovicus Bavarus hoſtis, ac
„perpetuus Eccleſiæ Romanæ perſecu-
„tor, qui etiam novum hunc honoris
„titulum Polonis invidebat, nec tamen
„unquam queſtus eſt, quod Poloni pro re-
„cuperando hoc jure ipſum non conve-
„niſſent. Nec mihi perſuadere valeo,
„quod Pius V. minus auctoritatis ha-
„beat, quam olim Joannes XXII., cete-
„rique ſummi Pontifices, nam eorum
„jura ab hominibus nunquam eis adimi
„poſſunt, nec Majeſtatis veſtræ aucto-
„ritas eſt major illa, qua gaudebant
„Henricus, & Ludovicus Prædeceſſores
„tui, neque aliud te inter, atque illos
„intervenit diſcrimen, niſi quod tu ma-
„gnam pietatem, ac venerationem er-
„ga Eccleſiam foveas, econtra illi non-
„niſi averſione contra illam accenſi, ac
„rebellionis impetu adverſus Matrem
„ſuam agitati fuerint.

„Inſupet nonne ſummi Pontifices
„in veſtra Germania, veſtraque Au-
„ſtria eandem exercuerunt poteſta-
„tem? Rudolphus, Albertus, & Fri-
„dericus Romam ablegarunt ſuos

„Ora-

Sæcul. XVI. A. C. 1569.

„Oratores, non queſturos, ſed grates
„repenſuros: ſi vero ad ipſam poteſtatis
„veſtræ, auctoritatisque originem de-
„ſcendere oporteat, unde deſumpſiſtis
„hoc ipſum Cæſaris *nomen*, quo Germa-
„nia omnibus aliis Chriſtianorum Re-
„gnis ſuperior evadit? poſtquam enim
„Romanum Imperium, cujus poteſtas
„æque, ac Majeſtas in Orientem trans-
„lata erat, propria ſua amplitudine ſibi
„exitium paraverat, ejusque Provin-
„ciæ per Barbaros fuerant devaſtatæ,
„quis fuit is, qui hoc Imperium par-
„tus eſt? quis illius partem Germanis
„donavit? num vel unicus recenſeri
„poteſt adeo Sedi Apoſtolicæ infenſus,
„ac veritatis inimicus, qui id a ſum-
„mis Pontificibus factum, inficiari au-
„deat: his igitur conceſſum erat unam
„Imperii partem Græcis adimere, illam-
„que vobis dare unacum Cæſaris ti-
„tulo: ergo hodiedum non æque ſit
„Papæ permiſſum tribuere Ducis, vel
„Regis titulum: aut cur nunc non ha-
„beant idem jus, quod ipſi vobis de-
„derunt? profecto, ſi hanc rem ſerio
„perpendo, ſuſpicandi anſa mihi præ-
„betur, quod illi, qui hoc conſilium
„non minus novum, quam in præſenti
„temporis viciſſitudine pernicioſum Ma-
„jeſtati veſtræ ſuggeſſerunt, clandeſtina
„foveant conſilia, quorum ope tumul-
„tus

„tus, ac dissidia augere, atque inter „Majestatem vestram, & sacram Sedem „contentiones suscitare moliuntur.„ Sæcul. XVI. A.C. 1569.

§. XCIII.

Cosmæ Florentiæ Ducis rationes contra Cæsarem.

Cum Cæsar ad harum rationum momenta nil, quod responderet, in promptu haberet, duntaxat ad hanc orationem addebat, se ex datæ fidei præcepto ad tuenda Imperii jura obstrictum esse. Ad „hæc repositi Cardinalis. „Si Vestra „Majestas se ad propugnanda Imperii „jura tam arcte obstrictam existimat, „haud ægre ferre poterit, si & vicissim „Pontifex Sedis Apostolicæ jura solli„cite defendat: quænam autem illa „sint, satis, superque ostensum est. *Thuan. l. 46.*

Postea Cosmas suas quoque rationes protulit, quæ tamen in idem ferme reincidebant, nam præter alia exposuit, quod Pipinus, cum Childericus Francorum Rex deponeretur, a Zacharia Papa in Galliarum Regem assumptus sit, ac Demetrius in Regem Croatiæ, & Dalmatiæ, quæ Provinciæ sunt Regno Hungarico subditæ, a Gregorio VII. proclamatus fuerit, necnon Innocentius hujus nominis tertius Colam-Joannam crearit Reginam Bulgariæ, & Walachiæ, quæ itidem erant Provinciæ Hungari-

co

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

co imperio obnoxiæ. His alias etiam minoris tamen momenti rationes adjecit Cosmas, ex quibus tamen ceteris potissimum validior eruebatur ex æqua voluntate Pontificis, qui etiam Michaeli Bonello Cardinali Alexandrino negotium dabat, ut pariter cum Philippo Rege hac de re ageret, remque eo deduceret, quatenus hæc controversia amice componeretur. Referunt Historicorum nonnulli, quod Pontifex Sitico Althempfio Cardinali injunxerit, ut tunc, nisi Cæsar æquis rationibus rem confici pateretur, duo armatorum millia in Germania conscriberet: verum re ad hanc necessitatem minime deducta Cosmas Magni Ducis titulum quiete possidebat, postquam ingentem pecuniæ summam Maximiliano dono dederat.

§. XCIV.

Capisucci Cardinalis obitus.

Ciacon. t. 3. pag. 853. Andr. Victorel. in addit. ad Ciac. Ughel Italia Sacra.

Hoc anno Christi millesimo quingentesimo sexagesimo nono summus Pontifex nullum sacro Purpuratorum Collegio adscripsisse, ex Cardinalibus autem nonnisi unicus fatis cessisse legitur. Is erat Joannes Antonius Capisuccus patria Romanus, Nepos Pauli Capisucci anno Salutis nostræ millesimo quingentesimo trigesimo nono defunctus

functi, qui sub Clemente VII. & Paulo III. pluribus maximi momenti negotiis præfuit: ejus autem Nepos Joannes Antonius Anno Christi millesimo quingentesimo quinquagesimo quinto a Paulo IV. Pontifice purpura decoratus est: porro is ex antiquissima Romanorum familia ortum traxerat, ac Romæ vigesima prima Octobris die Anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo decimo quinto, primam lucem aspexerat, postquam dein sui ingenii, prudentiæ, ac probitatis præclara in forensibus caussis specimina dederat, ex Ecclesiæ Vaticanæ Canonico a Paulo III. Rotæ Romanæ Auditor creatus, atque a Paulo IV. Cardinalis renuntiatus est, ubi etiam præter Laudensem Episcopatum sancti Pancratii titulum obtinuit, quem tamen sub Pio IV. primo in illum sanctæ Crucis in Jerusalem, ac denique in titulum sancti Clementis commutavit. Postmodum mortuo Vitellio Vitellosio a Pio V. subsignandis Gratiæ rescriptis præfectus, atque inter Purpuratos Congregationis sancti Officii Patres numeratus est, acquisivitque Piceni administrationem adjecto Legati Apostolici titulo. Obiit Romæ die vigesima nona Januarii Anno post Christum natum millesimo quingentesimo sexagesimo nono, ætatis suæ anno

Sæcul XVI. A.C. 1569.

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

no quinquagesimo quarto, ac sepultus fuit in Ecclesia tituli sui ad sanctum Clementem prope sacellum familiæ suæ. Scripsit is, ediditque pro sua Diœcesi quasdam constitutiones, quas in Concilio ibidem celebrato condiderat.

§. XCV.

Nachiantæ, seu Naclanti mors.

Ant. de Sienne Bibl. Dominiq. Echard de Script. Ord. Præd. tom. I.

Die sexta sequentis Mensis Maji mortuus est Jacobus Nachianta, seu latino nomine Naclanti cognitus: is Florentiæ natus percurso ibidem studiorum curriculo Ordinem sancti Dominici ingrediebatur, ubi etiam suis Ordinis Sodalibus Theologiam prælegens Anno Salvatoris nostri millesimo quingentesimo quadragesimo quarto Claudiæ-Fossæ in Venetorum ditione Episcopus a Paulo III. renuntiatus, atque ad Tridentinam Synodum decretus Anno a partu Virginis millesimo quingentesimo quadragesimo sexto: verum ibi haud diu moratus inde secessit, quæsito adversæ valetudinis obtentu, retinen ipsa Legatorum præsentiam decidendi studio id faciebat; hi enim illum vehementer erant commoti, eo quod Antonium Mariniarium Carmelitam contra Polum Cardinalem defendens incautius dixisset, nullam in Synodo libertatem Patribus relinqui: nihilo-

hilominus poſtea ſub Pio IV. rurſus ad Concilium reverſus tertiæ Seſſioni ſub eodem Papa celebratæ interfuit, pluraque opuſcula typis impreſſa vulgavit, quorum præcipua ſunt hæc: I. Commentarius valde prolixus in Divi Pauli epiſtolas ad Epheſios, & Romanos, ubi plures quæſtiones Theologicas agitat, atque præter alias præcipue de Prædeſtinatione, bonorum operum merito, ſanctorum Interceſſione, & de Adventu ſancti Petri Romam. II. Abſoluto hoc Commentario prodiit aliud opus, cui titulus: *Medulla ſacræ ſcripturæ*, ſeu pia, docta, & clara explanatio Myſteriorum Chriſti Domini, quibus adjectæ habentur omnes Mundi ætates præter exactam earum explicationem, ubi multæ reperiuntur allegoriæ, atque in qualibet ætate afferuntur figuræ, & Prophetiæ de Chriſto Domino, nec minus ibidem ſex dierum opus allegorice explicatum habetur. III. Exſtant octodecim tractatus Theologici, quorum primus eſt de præſentia Chriſti Domini ſub ſpecie Panis II. de Communione ſub utraque ſpecie III. De Sacerdotio Chriſti, & Sacrificio Crucis, atque Altaris IV. de Regno Chriſti. V. De Hierarchia, & Ordine VI. de Inſtitutione Epiſcoporum. VII. De auctoritate Papæ, & Concilii, ubi Auctor Sæcul. XVI. A. C. 1569.

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

summi Pontificis auctoritatem esse superiorem Concilio propugnat. VIII. & IX. agunt de Concilii decretis, ubi idem Author illis vim legis absque Pontificis auctoritate deesse defendit. X. De indulgentiis. XI. & XII. differunt de Residentia: XIII. & XIV. de legibus Ecclesiasticis, de quibus observat, quod earum quædam sint Divini, aliæ vero humani juris. XV. De Matrimonio. XVI. Demonstrare aggreditur, quod Missa sit Sacrificium pacificum, & propitiatorium. XVII. Agit contra Matrimonia clandestina, ubi Naclantus docet, quod Ecclesia potuerit, & debuerit illa declarare irrita. XVIII. Continet responsum ad quæstiones circa dæmonum potestatem propositas. Denique postremum Naclanti opus agit de Montibus Pietatis: ubi ad calcem adjecit quædam Theoremata Scholastica, Metaphysica, & Physica.

§. XCVI.

Sixti Senensis extrema, ejusque opera.

Thuan. l. 46. Possev. apparat. Simon hist. crit. du vieux Test. l. 3. c. 17.

Eodem hoc anno Sixtus Senensis sic a nativitatis suæ urbe dictus Genuæ nonnisi quadraginta novem annos natus decessit. Natus is erat ex parentibus Judæis, quinimo ipsemet aliquamdiu in horum superstitione enutritus vixerat.

vixerat: poſtquam vero Pius V. Papa ſupremus FF. Prædicatorum Magiſter Generalis evaſerat, ab eo Chriſtianæ Religionis præcepta edoctus, necnon ſacro fonte renatus, ad hunc Ordinem receptus eſt, ſacroque habitu ab ipſomet Pio indutus, reliquos vitæ ſuæ dies transegit in Verbi Divini prædicatione, necnon plurium elucubratione operum, quibus Eccleſiæ honorem promovit, ac non modo Catholicorum, ſed & ipſorummet Proteſtantium exiſtimationem promeruit, atque immota amicitia a Pio V. Papa honoratus eſt, partim quia ab ipſo ad veræ fidei agnitionem adductus fuit, atque huic Papæ ſolida Sixti pietas, necnon profunda eruditio, atque exacta linguarum latinæ, Græcæ, & hebraicæ cognitio ſatis perſpecta erat. Scripſit Sixtus quamdam Bibliothecam, celeberrimum tamen illius opus, licet mendis pluribus haud careat, eſt Corpus Biblicum in octo diviſum libros, in quibus ſacros libros c[illegible]ticam ad artem expendit, eosque explanandi methodum præſcribit. Hanc Bibliothecam nonniſi anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſexto, ætatis vero ſuæ quadrageſimo ſexto publici juris fecit, cujus acuratior editio eſt Colonienſis, quæ prodiit Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo ſexto:

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

Sæcul XVI. A. C. 1569.

sexto: anno autem sequenti ibidem etiam typis impressum fuit aliud ejusdem Auctoris opus latinum, in quo egit de arte interpretandi sacras literas insuper librum de usu Concordantiarum Bibliorum scripsit, atque edidit I. quæstiones Astronomicas, Geographicas, & Physicas in diversa sacri Codicis loca II. varios sermones, & homelias. III. Epistolas problematicas in diversos sacræ Scripturæ textus. IV. Synopsin epistolæ Divi Pauli ad Romanos V. quæstiones Scholasticas in eandem epistolam, quæ tamen opera nondum publicam lucem aspexerunt. Ceterum ejus Bibliotheca maximam utilitatem affert illis, qui sacræ Scripturæ studio incumbunt, illiusque liber primus agit de Divisione, & auctoritate Sacrorum librorum: alter vero complectitur Dictionarium historicum, & Alphabeticum scriptorum, librorum, & Codicum, quos sacer Textus adducit, vel refert. Tertius exhibet artem exsplicandi sacras literas. Quartus continet Dictionarium Alphabeticum omnium Auctorum, qui in sacras literas scripserunt, præter illorum opera. Quintus habet collectionem adnotationum in plures veteris Testamenti Textus. Sextus est ejusmodi nota in libros novi Testamenti, adeo ut

ut ambo hi libri sint veluti commentarii in totum sacrum Codicem. Denique septimus, & octavus concinnati sunt contra hæreticos tam recentiores, quam veteres, necnon illos, qui librorum Veteris, & novi Testamenti auctoritatem impugnant. Ceterum quamvis hoc opus summa eruditione conscriptum sit, observat tamen Dupinus, quod optandum foret, ut hic auctor quasdam materias profundius pertractasset, atque alias levius percurrisset, nonnullas autem, quæ vel nullius sunt utilitatis, vel ad rem nihil conducunt, omnino prætermisisset. Sæcul. XVI. A.C. 1569.

§. XCVII.

Strigellii Protestantis interitus.

Victorinus Strigellius, qui eodem hoc anno obiit, natione Germanus Kaufburi imperiali Sueviæ urbe die vigesima sexta Decembris Anno ab Incarnatione Dominica millesimo quingentesimo vigesimo quarto primam lucem aspexit. Erat is inter Protestantes magni nominis Theologus; postquam enim Wittembergæ Luthero, & Melanchtone Magistris literas didicerat, atque Anno restauratæ salutis millesimo quingentesimo quadragesimo quarto liberalium artium Magister creatus erat, Wittembergæ primum, & *Thuan. l. 46. pag. 615. Melchior Adam in vit. Theol. Germ.*

Sæcul. XVI. A C. 1569.

postea Magdeburgi, Erfordiæ, ac Jenæ, ubi uxorem duxerat, necnon Lipsiæ & Heidelbergæ Theologiam tradiderat, ubi etiam a sui ævi doctissimis plurimi habebatur. Intererat quoque Eisenacensi colloquio per Augustum Saxoniæ Electorem circa Annum Christi millesimum quingentesimum quinquagesimum sextum convocato, ut ibidem quædam Religionis dubia circa bonorum operum necessitatem deciderentur: porro progressu temporis aliorum Theologorum vexationi expositus die vigesima septima Martii Anno Salvatoris nostri millesimo quingentesimo quinquagesimo nono in carceres conjectus est, ibidem integro triennio hærere coactus, nec minus postea hostium suorum invidia adactus sæpe hinc inde vagari compellebatur, tandem vero Heidelbergæ die vigesima quinta Junii nonnisi quadraginta quinque annos natus fatis functus est. Præcipua, quæ posteris reliquit, ingenii monumenta sunt I. epitome de notitia primi motus. II. Argumenta, & Scholia in vetus, novumque Testamentum. III. Tres partes locorum communium. IV. Enchiridion, seu Manuale locorum Theologicorum. V. Scholæ Historicæ a creatione Mundi usque ad Christi Nativitatem.

§. XCVIII.

§. XCVIII.

Sæcul. XVI. A. C. 1569.

Paulus Eber alius Proteſtantium Doctor mortuus.

Menſe Decembri ejusdem Anni inſuper e Proteſtantium grege periit Paulus Eber, ſeu Eberus in Germania Miniſter, qui Kitzingæ in Franconia die octava Novembris Anno a Chriſti nativitate milleſimo quingenteſimo undecimo natus dein Norimbergæ, ac Wittembergæ ſtudiorum ſtadia emenſus eſt, & Melanchtonis amicitiam ſibi concilians ibidem humaniores literas, ac Theologiam cum magna laude tradebat. Intererat etiam Colloquio Wormatienſi, atque Anno reparatæ Salutis milleſimo quingenteſimo quinquageſimo octavo Wittembergenſis Miniſter creatus eſt: poſtea autem Jenam profectus ibidem literas docuit, aliisque inter Proteſtantes officiis defunctus eſt: tandem etiam acceſſit Altemburgenſe colloquium, anno priori die vigeſima Octobris inchoatum, Wittembergam vero reverſus anno ætatis ſuæ quinquageſimo octavo animam exhalavit. Exſtant diverſa ejus opera, ac præprimis Hiſtoria de populo Judaico, & Calendarium hiſtoricum præter alia.

Melchior Adam in vit. Jurisc. & Phil. Med. Germ.

Sæcul. XVI. A. C. 1569.

§. XCIX.

Danielis Barbari fata.

Thuan. l. 46. Gesner. in Bibliothec.

Hoc item anno Italia deplorabat obitum Danielis Barbari, qui præclarum Venetæ Reipublicæ ornamentum celeberrimi Hermolai Barbari Pronepos erat. Hic Philosophicis, ac Mathematicis disciplinis apprime eruditus, sicut olim ejus Pro-Patruus, qui Aquilejensis Patriarcha designabatur, dicere solebat, *si Christianus non essem, in Aristotelis verba jurarem:* tanti enim habebat ingenium hujus Philosophi, qui juxta Hermolai opinionem tam feliciter veritatem indagavit, ut illam etiam solis naturæ viribus in qualibet naturæ parte invenerit. Postea Barbarus sese penitus Theologiæ studio utpote statui sui conditioni magis congruo dicavit, pluraque Græcorum Patrum opera latine reddidit, quorum aliqua typis impressa prodiere. Obiit hoc anno die decima tertia Aprilis, vix inchoato quadragesimo primo ætatis suæ anno. Ceterum semper a fastu, & ambitione plurimum alienus vitæ suæ dies transigebat.

§. C.

Cælius Secundus Curio fatis functus.

Thuan. l. c.

Cælius Secundus Curio pariter sequentis Mensis Novembris die vige-

gesima quarta anno ætatis suæ sexagesimo septimo mortalitatem exuit, ob Historiam a se conscriptam valde commendandus. Is die prima Maji Anno a partu Virginis millesimo quingentesimo tertio San-Chiricii in Pedemontio primam lucem aspexerat, fueratque ejus Pater Jacobus Troterus Curio, Vir nobilis, ac illustrioribus hujus ditionis Proceribus sanguine junctus, cui ex viginti tribus prolibus postremus Filius nascebatur Cælius, qui nono ætatis suæ anno parentibus orbatus, & dein prius privato Magistro usus in Castro Montis Galerii literas didicerat, postea autem scholas publicas frequentans, inde Taurinum petebat, ubi per aliquot annos, eloquentiæ, arti Poeticæ, & Historiæ sub celeberrimis Professoribus operam navabat, ibidemque civili jurisprudentiæ incumbebat sub Francisco Sfondrato postea Cardinali: vix autem vigesimum ætatis annum egrediebatur, cum fama, quam in Germania nefandâ Lutheri, & Zwinglii opera concitabant, pariter hujus imprudentis juvenis curiositatem acueret, atque in horum librorum lectione delectaretur, ubi, cum aliunde novitatum studiosus esset, facile incautus hæresis venenum suxit, moxque hosce errores complecti statuit: ut autem eo liberius hanc se-

Sæcul. XVI. A. C. 1569.

Elog. de Tassier t. 1. p. 358. Hofman. lexic. tom. 4. p. 509.

Sæcul. XVI. A. C. 1569

ctam profiteri posset, unacum duobus aliis juvenibus pari fato seductis iter in Germaniam instituit: porro cum circa varia religionis capita nimis immoderata licentia inter se conferrent, apud Ypernensem Episcopum accusabantur, a quo etiam comprehendi, atque ad Caprianam arcem deduci jubebantur. Cælius ibidem captus integro bimestri hærebat, quo spatio evoluto ad preces quorumdam Amicorum, quos inter hujus patriæ Nobiles numerabat, libertatem recuperabat, prius tamen serio ab Episcopo admonitus, ut deinceps magis sapere disceret. Verum ille neglexit hanc admonitionem, atque Yprensis Episcopi bonitatem, qua hunc juvenem unacum recommendatitiis literis ad proximam Sancti Benigni Abbatiam mittebat, penitus sprevit, quinimo Sanctorum Agapeti, & Tiburtii reliquias ex hoc Monasterio suffuratus eas hinc inde dispersit, atque earum loco in theca reposuit Biblia, quæ rursus ex ejusdem Conventus Bibliotheca furto abstulerat, hisce autem Bibliis hanc latinam inscriptionem affixit: *Ecce arcam fœderis, ubi vera quærenda sunt oracula, quæ Sanctorum reliquias continent.* Patrato sacrilego hoc furto paullopost Mediolanum versus contendit, inde vero Romam, ac subinde plures Italiæ urbes peragrabat, demum vero Me-

Mediolanum reversus erat, ubi per plures annos commoratus semetipsum hæreticorum pabulo assidue pascebat, ac postea alios perversis doctrinis imbuebat, unde plurium Nobilium Protestantium venerationem, atque existimationem sibi conciliabat, ac demum Anno Christi millesimo quingentesimo trigesimo uxore ducta paulopost Casali Montferratensis ditionis Metropoli sedem fixit, ubi plures annos transigens demum in patriam, ac postea Ramenium prope Montem Galerium contendebat, ubi quadam die, cum Dominicanum quemdam acriter in Lutherum invehi, eique nova crimina, novasque opiniones hæreticas, quarum tamen reus non erat, imputare audiret, huic immoderato Concionatori respondendi veniam petebat, qua obtenta huic Monacho dixit: „Pater mi, horrenda Luthero imputa„sti, in quonam autem loco hic talia „enuntiavit? potesne ostendere librum, „in quo ejusmodi doctrinam tradidit?„ Ad hæc religiosus, „ libri præsto mihi „non sunt, ac propterea ostendere non „valeo, hos autem errores Taurini ex „Luthero ostendere paratus sum, dum„modo me eo comitari vis.„ Reposuit Curio Cælius: „ego autem oppo„situm illis, quæ dixisti, mox tibi osten„dam.„ His dictis ex sacco extrahens Lu-

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

Sæcul. XVI. A C. 1569.

Lutheri commentarium in epistolam ad Galatas cum tanta verborum amplitudine Dominicanum redarguebat, ut populi fæce in eum irruente ægre furentium manus evadere potuerit: porro Inquisitores, atque Episcopus Taurinensis hanc rem edocti mox Curionem comprehendi jusserunt, cum autem Episcopus illum populi multitudine subsultum cerneret, quid hac in re agendum esset, Romæ a summo Pontifice exquirebat: interea vero Curio pedibus catena constrictus ad locum magis occultum deducebatur, vigili oculo custoditus: nihilominus noctis beneficio satelitum suorum sedulitatem eludens Salodium Mediolanensis Ducatus oppidum secessit, ac postea Papiam contendit, ubi exacto triennio Venetias aufugere compellebatur, eoquod Papiensis Senatus eum comprehendere sub anathematis pœna a Papa jussus esset: itaque Venetiis excedens, primo Ferrariam, Lucam, ac denique Lausanam in Helvetia secessit, ubi Collegii Rector creabatur, inde vero Anno Christi millesimo quingentesimo quadragesimo septimo Basileam contendebat, ibidemque artem Rhetoricam, ac humaniores literas per viginti duos annos usque ad mortem suam publice profiteri cogebatur. Ceterum plurima edidit opuscula,

la, quæ ferme potissimam partem typis excusa prodiere: porro magis ex illis decantatum est illud, cui titulus: *De amplitudine Beati Regni Dei* in duobus libris Anno salutis nostræ millesimo quingentesimo quinquagesimo quarto Basileensibus literis excusum, in quo Cælius se magnum in Theologicis idiotam ostendit; quippe in hoc opere comprobare nitebatur, quod electorum numerus reprobis longe major sit, cum tamen id aperte Evangelio adversetur: stupendum vero hoc paradoxon sequentibus hisce omnino ineptis rationibus fulcire sategit. I. Si Diaboli regnum magis amplum esset Dei regno, Sathan Deum in potentia superaret. II. Libri Sacri, prout tamen faciunt, misericordiæ Divinæ thesauros non extollerent, si Deus nonnisi exiguum hominum numerum salvare intenderet, atque ceteros omnes ad æternas pœnas destinaret. III. Quamvis Evangelium pluribus populis non fuisset annuntiatum, nihilominus fuissent salvati, dummodo legem naturalem observassent. Porro quarto post editum hunc librum anno Petrus Paulus Vergerius Cælium propter postremum hunc articulum impugnabat, ejusque doctrinam apud Basileensem Senatum denuntiabat, quapropter Cælius suam apologiam concinnare compulsus est. Sæcul. XVI. A.C. 1569.

§. CI.

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

§. CI.

Secundum Concilium Mediolanense a Sancto Carolo Borromæo indictum.

Postquam Sanctus Carolus Borromæus Mediolanensis Archiepiscopus remotissimos Diœcesis suæ fines lustraverat, atque anno priori Humiliatorum Ordinem ad veterem disciplinam revocaverat, unice eo intentus erat, ut secundam Synodum cum universo suo Clero celebraret, hacque ratione exacte exequeretur decreta Tridentini Concilii, quod singulis trienniis Provinciale Synodum cum suis Episcopis Suffraganeis haberi, Metropolitanis injunxit: itaque evolutis a prima sua Synodo tribus annis secundum Concilium cogere paravit, illudque die sexta Martii hoc anno datis literis indixit, ac pro eo celebrando diem præfixit vigesimam quartam Aprilis. In sua epistola omnes Provinciæ suæ Episcopos hortabatur, ut ad hanc Synodum convenirent, nisi saltem legitima ex causa prædiantur, ubi postea hæc subjungit: *Monemus præterea, ac per viscera Jesu Christi Domini hortamur omnes provinciæ nostræ fideles, ut assidiis precibus, ritisque Christianæ pietatis officiis a Deo misericordiarum, & Patre totius consolationis, nobis negotium tam salutare tra-*

ctu-

stantibus auxilium implorent, quo facilius nos, ejus ope adjuti, in conspectu animi habentes exemplum gravissimæ, & sanctissimæ disciplinæ, quæcunque ad eam restituendam accommodata, necessariaque sunt, ea sine ullis hæsitationibus decernamus, tum ad Dei ipsius Gloriam, tum ad eorum, qui in nostra fide, curaque conquiescunt, salutem. Sæcul. XVI. A.C. 1569

Pariter iisdem Episcopis injunxit, ut quilibet ex sua Diæcesi deputaret duos Ecclesiasticos doctrina, morumque integritate conspicuos, qui in cunctos abusus, & corruptelas inquirant, easque Concilii tempore coram ipso denuntient: idem quoque a Synodicis testibus fieri voluit, ut per ipsorum inquisitiones de cujuslibet Diæcesis statu certior fieret, & decreta, per quæ ejusmodi abusibus remedium opponatur, sanciri valeant: insuper præcepit, ut populus die Dominica ante Concilii celebrationem sacram Synaxin sumeret, atque Ecclesiam Metropolitanam accedens pro felici successu Deum exoraret, quem in finem in Parochiis publicas supplicationes institui jussit.

§. CII.

Hujus Concilii decreta circa disciplinam.

Hujus

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

Labb. Collect. tom. 15. p. 338.

Hujus Synodi acta præprimis complectuntur orationem ad Concilii initium ab hoc Sancto Archiepiscopo pronuntiatam: postea autem tres tituli, seu capita recitabantur, quorum primum viginti novem decreta continet, exponitque ea, quæ ad conservandam fidem, Sacramentorum administrationem, ceterasque Parochorum functiones necessaria sunt, ac quidem in primo decreto præcipitur, ut quilibet hæreticos, aut de hæresi suspectos, vel ipsi Episcopo, vel hæreticæ pravitatis Inquisitori denuntiet. II. Episcopis injungitur, ut quilibet Episcopus Catechismum imprimi curet, Parochi vero adolescentes fidei rudimentis imbuant. III. mandatur, ut quædam instituerentur sodalitates, quæ crimen Blasphemiæ eradicare nitantur. IV. prohibetur, ne in ejusmodi sodalitatibus quicquam fiat, quod doctrinæ fidei, & pietati Christianæ repugnat. V. Episcopi jubentur sollicite Pontificum Bullas promulgare, earumque librum conficere. VI. præscribitur Episcopo, quod in suis visitationibus duntaxat idoneos Sacerdotes adhibeat. VII. injungitur Episcopo, ut nullum munus, Benedictionem, vel consecrationem perficiat, quin illius mysterii vim, & rationem pie explicet. VIII. insinuatur Episcopo, quatenus

tenus curet, ut iis, quibus cura Paſtoralis comittitur, ad vitam honeſte ſuſtentandam debiti reditus attribuantur. IX. Epiſcopis inculcatur, ut librum habeant, in quo deſcriptæ ſint Parochiæ, ad quas oleum, aut chriſma tranſmittendum eſt, hæc vero non ab aliis deferantur, niſi ab iis, qui ſacris Ordinibus initiati ſunt. X. Præcipitur, ut Patrini, & Matrinæ, ſeu Compatres eligantur morum probitate inſignes, ac in fidei rudimentis inſtructi. XI. Permittitur Parocho, ut eam Sanctiſſimæ Euchariſtiæ particulam ſolum deferat, quam æger percepturus eſt, ita tamen, ut tunc, cum inde Parochus redit, nec ſuperpelliceo, nec ſtola indutus ſit, neque tintinnabulum pulſetur, neque umbella adhibeatur, extinctis etiam luminibus, nec palam vaſculum deferatur. Sæcul. XVI. A C 1569.

XII. Agitur de communione Paſcali, ac quibusnam ſit adminiſtranda decernitur. XIII. imponitur Epiſcopo, ut eos, qui Paſchæ tempore Euchariſtiæ Sacramentum non ſumpſerint, Eccleſiæ ingreſſu, & Eccleſiaſtica ſepultura interdictos, in propria parochiali Eccleſia denuntiari jubeat,

XIV. Monetur Epiſcopus, ut de vita, & moribus mendicorum vagantium diligenter inquirat, initaque alia ratio-

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

ne curet omnino, ut sacro Paschæ tempore illi communicent.

XV. Jubetur Parochus, ut tunc, dum vel Sacrosanctam Eucharistiam, vel sanctum extremæ Unctionis oleum ad ægrum defert, in via septem psalmos ex animo, pieque dicat, vel alias religiosas preces.

XVI. Interdicitur, ne oratio, quæ quadraginta horarum dicitur, ulla in Ecclesia extra Ordinem constituatur, sine Episcopi concessu.

XVII. Innovatur constitutio Pii V, qui propositis excommunicationis, aliisque pænis jussit, medicos ab ægrotantis curatione post triduum abstinere, nisi eo tridui spatio de peccatis suis confessus ille sit.

XVIII. Interdicitur publicis Usurariis sepultura Ecclesiastica, nisi evidenter constet, quod illis, a quibus usuras exegerunt, satisfecerint.

XIX. Omnis usurarius contractus condemnatur, ac rejicitur.

XX. Parochis injungitur, ut eos, quibus ob infirmam valetudinem, aut ob aliam justam caussam permissum erit, quadragesimæ diebus carne, aut aliis eo tempore vetitis cibis vesci, pie admoneant, ne publice, neve etiam cum domesticis, sed separatim in remotiori

tiori ædium loco ejus generis cibum capiant. Sæcul XVI. A.C. 1569.

XXI. Agitur de excommunicatis, atque Episcopus jubetur, quatenus eorum nomen palam in omnibus Ecclesiis denuntiari, atque ad Cathedralis Ecclesiæ valvas affigi curet, ne alii eorum commercio, & consuetudine utantur, donec Episcopus eos a censura absolutos declaraverit.

XXII. Datur adhortatio, ut per jejunia, publicasque preces Dei auxilium imploretur, quatenus Episcopus in eorum delectu, quibus ordines confert, Spiritus Sancti lumine illustretur, ut illi, quibus conferuntur, in vitæ sanctitate, doctrina, religiosisque virtutibus proficiant.

XXIII. Executio Decreti Concilii Tridentini demandatur, vi cujus Episcopus prohibetur, ne Clericum regularem, neve sæcularem, qui regularium more in communi vitæ disciplina sit, beneficiumque Ecclesiasticum non habeat, ordinibus sacris adscribat, nisi a Superiore fidem ille attulerit, se religionis, cui adscriptus est, professionem confeciſſe.

XXIV. Præscribitur, ut quicunque aliquem Ecclesiasticum ordinem suscipit, is, prout Tridentino Concilio jussus est, certæ Ecclesiæ adscribatur, in

Sæcul. XVI A C. 1569.

qua functiones, quas ei Episcopus præscripserit, obeat.

XXV. Episcopus prohibere jubetur, ne animarum curatores, qui in hæreticorum finibus, vel in locis finitimis habitant, ubi unicuique liberum est, publice, & impune hæreticorum more vivere, matrimonii, quod inter parochianos suæ, & illorum locorum incolas contrahendum est, secundam denuntiationem faciant, neque eos matrimonio conjungant, aut denuntiationum, quæ pro matrimonio celebrando factæ erunt, fidem, ac testimonium ad ea ipsa loca, ubi illud ineundum est, mittant; nisi prius ejus, qui in locis hæreticorum, aut hæresis nomine suspectis habitat, nomen, & cognomen Episcopo denuntiarint.

XXVI. Dantur regulæ, vi quarum vagorum, vel fixum domicilium non habentium matrimonia prohibentur.

XXVII. Reservatur Episcopo absolutio eorum, qui ante matrimonii celebrationem fornicatione sese polluerant.

XXVIII. Sancitur, ut Parochus omnes matrimonium ineuntes in sua Ecclesia conjungat, nisi aliter Episcopus permiserit.

XXIX. Denique statuitur, ut contra Concubinarios legitime admonitos, si concubinas non ejecerint, abduxe-

rint-

rintque se omnino ab earum consuetu- Sæcul. XVI.
dine, Episcopus, etiam Tridentini Con- A.C.1569.
cilii auctoritate, tam excommunicatione, quam aliis præterea pœnis, severe agat.

§. CIII.

De iis, quæ ad Missam, divina officia, Ecclesiæ cultum, & ad Ecclesiasticos spectant.

Alter titulus de Missa, Divinis offi- *Labb. p. 349.*
ciis, aliisque ad Ecclesiasticos spectantibus agit, ac triginta sex decreta complectitur, quorum primo decernitur, ne alienæ Diœcesis Clerici absque commendatitiis literis ab ullo Episcopo recipiantur.

II. Præcipitur, ut Missas celebrandi facultas sexto quoque Mense ex Superioris concilii decreto renovetur.

III. Prohibentur omnes Sacerdotes, ne in Monialium Ecclesiis, ac ne in iis quidem, quæ Episcopi curæ subjectæ non sunt, etiamsi illis ubique celebrandi facultas generatim, nisi a Sede Apostolica eis data esset, Missæ sacrum facere audeant, præterquam cui nominatim id ad Episcopo concessum est.

IV. Ab Ordinis sui munere suspenduntur Canonici, si præscripto tempo-

Sæcul. XVI. A. C. 1569.

re Missam celebrare contempserint, vel neglexerint.

V. Eadem pœna imponitur illis, qui ex beneficii onere Missam dicere tenentur, & huic legi non satisfaciunt.

VI. Præcipitur, ut tunc, cum Corpus Jesu Christi Domini sustollendum est in Missa conventuali, & in ea item Missa, quæ in unaquaque parochiali Ecclesia a parocho celebratur, signum sono campanæ detur: cujus soni significatione fideles, qui in Ecclesia Missæ Sacrificio non intersunt, admoniti ad tanti, tamque magni mysterii, ac beneficii recordationem animum excitantes, mente supplici religiosas preces pie adhibeant.

VII. Mandatur, ut Processiones intra Octavam Corporis Christi non fiant, nisi quibus Ecclesiis Episcopus concesserit, iisque facultatem tantum det, ut mane, non a prandio habeantur, nisi temporis injuria impediret, quo minus mane obiri possent.

VIII. Lex imponitur, ut tunc, cum primum per Metropolitani literas Concilii provincialis celebrandi dies Episcopis significata fuerit, ipsi curent, ut in omnibus, & urbis, & Diœcesis suæ parochialibus Ecclesiis, quinta quaque feria, in singulas hebdomadas, quoad illud de more absolutum, ac dimissum erit,

erit, Missa de Spiritu Sancto celebretur. Sæcul. XVI. A.C. 1569.

IX. Agitur de veneratione Ecclesiis debita, atque ab iis exhibenda, qui vel publicis supplicationibus, vel exequiis interfunt.

X. Sancitur, ut sexta quoque feria, in singulas hebdomadas paulo ante horam nonam, signum in unaquaque Ecclesia, campanæ sono detur, quo fideles admoniti, eadem hora Jesu Christi Domini passionem omni intima mentis pietate recolant, terque Orationem Dominicam, & Salutationem Angelicam ex animo pronuntiantes, quadraginta dierum indulgentiam, quam in sua quisque Episcopus Diæcesi concedat, consequantur.

XI. Episcopi curare jubentur in sua quisque Diæcesi, ut officia Divina, quæ singulis Canonicis horis præstari debent, & publice in Ecclesia, & privatim a singulis Sacerdotibus, clericisve inferioris Ordinis, qui illa obire debent, celebrentur, & peragantur ad præscriptam Breviarii Romani nuper editi rationem, nisi tamen Ecclesiæ ejusmodi sint, in quibus ex veteri consuetudine, prout summi Pontificis Pii quinti literis, eo nomine confectis, cautum est, alius ritus, aliaque ratio adhibeatur.

Sæcul. XVI. A C 1569

XII. Rituum disciplina, studiumque inculcatur.

Cetera decreta respiciunt ritus Ecclesiasticos, eapropter decreto decimo tertio sancitum, ut in singulas hebdomadas Canonici conventum celebrent, in quo ante omnia profana negotia agantur de Divinis officiis, & de illis, qui ea negligunt.

XIV. Præcipitur, ut mortui funus, ejusve, qui ejusdem Ecclesiæ, aut in ea dignitatem obtinebat, Capituli sumptibus a reliquis Canonicis fiat.

XV. Admonentur Parochi vicini, ut Clericum, ubi ægrotat, statim invisant, ac sacram Eucharistiam, & cum opus erit, sacrum extremæ Unctionis oleum idem Parochus vicinior eidem ministret, atque illius morientis animam Deo religiosis precibus commendet, ejusque mortui funus celebrari curet, ac quivis ad defuncti animæ salutem Missæ Sacrificium faciat, ac decimo post die omnes in defuncti Ecclesia conveniant, ubi Missam ritu solemni celebrent.

XVI. Candelas relinqui decidit Sacristiæ illius Ecclesiæ, in qua mortuus fuit sepultus.

XVII. Ecclesiæ monentur, ne piis legatis privent illos, quibus hæc sunt destinata.

XVIII. Prohibetur, ne quis ad templa or-

ornanda ejuſmodi periſtromatis, aulæisque utatur, quæ obſcænis figuris intexta ſunt, neque item pictas imagines, & ſigna adhibeant, quæ vel Ethnicorum hominum, vel aliarum rerum, loci ſanctitati repugnantium, formam, ac ſpeciem præſeferant. Sæcul. XVI. A. C. 1569.

XIX. Ornamenta Eccleſiæ ad uſus profanos adhiberi vetatur.

XX. Hæ veſtes, & Ornamenta in Miſſæ Sacrificio, ceterisque divinis officiis ne prius adhibeantur, quam ſolemnibus precibus ad Epiſcopo, vel ab alio, qui auctoritatem habet, benedicta ſint.

XXI. Pariter Libri Sacri Veteris, & Novi Teſtamenti, volumina item Sanctorum Patrum noſtræ fidei interpretum, tum ſcripta etiam Eccleſiaſtica, quibus res, & verba Divina conſignata ſunt, etſi temporis vetuſtate omnino conſumpta, ad rerum tamen vilium, ac ſordidarum uſum ne ullo pacto convertantur, ſed in ignem potius conjiciantur.

XXII. Curet Epiſcopus, ut non laicorum hominum ædes in poſterum ædificentur, quæ Eccleſiarum parietes ulla ex parte attingant: ſique vero feneſtræ, ſive Eccleſiaſticarum, ſive laicarum ædium in ipſis Eccleſiarum parietibus inſunt, unde in Eccleſias conſpectus ſit, efficiat, ut duobus ſaltem poſt hujus

Sæcul. XVI. A. C. 1569.

concilii promulgationem menſibus obſtruantur.

XXIII. Interdicitur, ne in Eccleſia laici homines de rebus profanis, aut de iis, quæ ad ipſam Eccleſiam non pertinent, congregationes, concilia, vel quæ Parlamenta publica dicunt, habeant.

XXIV. Epiſcopus prohibeat, ne in ullis eleemoſynarum oblationibus, quæ cuivis Eccleſiæ fiunt, muſica inſtrumenta, organo excepto, in Eccleſia adhibeantur, neve alia fiant, vel gerantur, quæ domo Dei indigna ſunt: item vetet, ne puellæ eleemoſynas Eccleſiarum, & Eccleſiaſticorum hominum nomine quæritent: niſi modeſte ſint veſtitæ.

XXV. Monetur Epiſcopus, ut ipſe tertio quoque menſe ſaltem, niſi juſta cauſſa impeditus ſit, ſeminarium viſitet, in eoque viſitationis munere, etiam ſi modo ei videbitur, alios doctos, & pios viros adhibeat, & tum de Magiſtrorum diligentia, tum de progreſſibus quos & in vita, diſciplina, & in literarum ſtudiis ſeminarii clerus habuerit, accurate inquirat.

XXVI. Diaconi, Subdiaconi, & reliqui inferioris ordinis Clerici jubentur, ut confeſſionem, & communionem frequentent, prout ſuperiori Synodo Provinciali præſcriptum eis eſt: confitean-

tur

tur autem iis tantum ſacerdotibus, quos ad audiendas eorum confeſſiones idoneos Epiſcopus, & in urbe, & in Diæceſi comprobabit: dummodo talis ſit numerus ejuſmodi Sacerdotum, ut confiteri volentes delectum habeant inter illos: ſacræ vero Euchariſtiæ communionem in propria Parochia, vel in alia Eccleſia, quam Epiſcopus ſtatuet, diebus feſtis percipient, idque in Miſſa ſolemni fiat. Sæcul. XVI. A.C. 1569.

XXVII. Mandatur, ut Canonici, aliique Clerici prædicationi, ac lectionibus, quas ipſis Epiſcopus præſcripſerit, interſint.

XXVIII. Clerici, qui certæ eccleſiæ miniſterio adſcripti non ſunt, Dominicis, feſtisque ſingulis diebus in parochiali eccleſia, in cujus finibus eorum quisque habitat, vel Eccleſiaſticum beneficium obtinet, quod reſidentiam non requirit, aut in ea, quæ Epiſcopo videbitur, rectori operam, atque adjumentum navent ad Divina officia celebranda; porro Rector tertio quoque Menſe deſuper Epiſcopo referat.

XXIX. Epiſcopus Sacerdotes aliquot vitæ integritate, & ſcientia probatos in urbe deligat, a quibus Clerici inferioris ordinis, ſæpe convocati, vitæ Eccleſiaſticæ moribus inſtituantur.

XXX. Agitur de modo, quo conven-

Sæcul. XVI. A. C. 1569.

ventus inter Parochos circa res Ecclesiasticas habendi sint.

XXXI. Præscribitur habitus Ecclesiasticus pro iis, qui in dignitatibus constituti sunt, necnon pro ceteris.

XXXII. Clericis injungitur, ut nullas mulieres etiam quavis dignitate illustres, doceant legere, scribereve, aut canere, aliove cujusvis generis musico instrumento sonare, nisi ii sint, quibus ætate, moribus, & vita probatis, Episcopi judicio id permissum est, facultate ab eodem scriptis data: item inhibetur, ne libris de musico cantu obscene, vel parum pudice conscriptis illi utantur.

XXXIII. Agitur de conviviis, quæ Parochus exequiarum caussa, vel ob alias rationes instruere tenetur, ubi frugalitas commendatur.

XXXIV. Parocho injungitur, ne in suis ædibus nuptias fieri permittat, neve ibidem propter nuptias quidem habetur, vel comœdiæ, aut spectacula agantur.

XXXV. Episcopo mandatur, ut Clericum alienum, qui in propria Diæcesi deliquerit, & ad suam Diæcesim confugerit, proprio illius Episcopo petenti remittat, & si talis Clericus delinquerit, illum comprehendi, & ad illum mitti curet.

XXXVI.

XXXVI. Præcipitur, ut is, qui impetrata ab Ecclesia discedendi facultate, aliquamdiu abfuerit, mensis saltem spatio, postquam redierit, Episcopum de suo ad Ecclesiam reditu certiorem faciat. Sæcul. XVI. A.C. 1569.

§. CIV.

De iis, quæ ad bona, & jura Ecclesiarum, piorumque locorum attinent.

Tertius Titulus, viginti duobus decretis absolutus respicit bona, atque Ecclesiarum jura, ubi in primo decreto declaratur, quod is, qui deinceps Ecclesiastici beneficii possessionem adipiscetur, ejus beneficii titulum, etiam antea non monitus, ad mensem Ordinario suo ostendat.

II. Fit monitio, ut caveant Episcopi, ne passim, atque indistincte omnes beneficiorum Ecclesiasticorum cessiones admittant.

III. Præcipitur, ut Canonici, quamprimum erunt adscripti, atque admissi, mox proventibus fruantur, ac prava tollatur consuetudo eorum, qui ab eis petunt, ut per sex Menses choro adsint, quin eis distributiones concedant.

IV. Abrogatur usus, vi cujus Canonicus nuper creatus, quos fructus præbendæ suæ primo anno percipiet, eos omnes, vel aliquam eorum partem fabricæ

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

bricæ Ecclesiæ, aut Sacristiæ aliterve pio loco solvat.

V. Reprobatur proventuum cessio Patronis, aliisque facta.

VI. Reprimitur bonorum Ecclesiasticorum permutatio absque Superioris auctoritate.

VII. Damnatur eorum alienatio, nisi ex Canonum præscripto sit facta.

VIII. Mandatur, ut Ecclesiastica bona quovis nomine alienata, quacunque ratione ad Ecclesiam redierint, etiamsi alicujus Ecclesiæ bonis incorporata non sint, non amplius ad longum tempus locentur, neve quovis nomine alienentur, nisi illud vere tunc Ecclesiæ utilitati, aut necessitati sit.

IX. Ejusmodi causas dijudicare jubetur vicinior Episcopus.

X. Statuitur, ut Ecclesiasticus, cui aliquid in singulos annos eo quovis nomine solvitur, cum primum id exiget, notarium adhibeat, a quo instrumenti fide testatum fiat, quidquid ab eo, qui solvere debet, ille acceperit, & cujus fundi, vel vineæ, vel prati, vel ædium aliarumve rerum Ecclesiasticarum nomine exegerit.

XI. Decernitur, qua ratione Ecclesiasticorum prædiorum locatio ad certum tempus eo pacto fiant, ut illa meliora reddere liceat.

XII.

Sæcul. XVI. A. C. 1569.

XII. Præscribuntur dotes illorum, qui Episcopis ab epistolis sunt, necnon aliorum, quibus Ecclesiasticorum bonorum cura committitur.

XIII. Agitur de charitativis subsidiis ab Episcopo exigendis, necnon de modo ea præstandi.

XIV. Sancitur, ut tunc, cum Episcopus obierit, archivi una Episcopalis clavis notarii publici fide, capituli vicario, altera autem uni de Capitulo, ad quem vel officii ratione, vel consuetudine pertinet, si autem nemo talis est, alii antiquiori residenti tradatur, atque ab eisdem una, & item altera asservetur, quoad alius Episcopus creabitur, cui illas restituant, & rationem descriptis in inventario notatis, eorumque custodiæ commissis, eidem reddant.

XV. Decernitur contra ausus illorum, qui Clerici defuncti bona usurpant, ac successoribus eorum damnum inferunt.

XVI. Præcipitur, ut tunc, si hæres, ultimarumve voluntatum executor, relicta piarum causarum nomine legata, anni spatio ad summum, aut tempore per ipsum testatorem præscripto, pœnis ipso jure constitutis, omnino cogatur piam testatoris voluntatem explere.

XVII.

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

XVII. Præscribitur, quid agere teneantur Notarii recipientes testamenta, vel Codicillos de rebus, quæ ad pias causas legatæ sunt.

XVIII. Demandatur Episcopo, ut prohibeat, ne bona, census, proventus, aliaque ejus generis, quæ ad Ecclesiarum fabricas quavis ratione pertinent, ab earum Præfectis, aut Ministris ad alios usus avertantur, quam institutum est, aut certe debent.

XIX. Hoc sanciebatur decretum: is, qui bona Ecclesiæ, hospitalium, aliorumve piorum locorum, sive solus, sive una cum aliis administrat: si vel ipse vel per interpositam personam ea emerit, aut emphyteusis, locationisve nomine conduxerit, ab eo administrationis munere statim amoveatur, nec dignus in posterum censeatur, cui talium rerum procuratio, administratiove demandetur.

XX. Episcopo imponitur cura, quatenus sedulo prohibeat, ut tunc, dum fabricæ, hospitalia, sodalitates, aut alia cujusvis generis pia loca instituta non sunt ad pecuniam mutuo dandam, eorum administratores ne ulla causæ specie cuiquam homini, nec etiam universitati loci, aut viciniis dent mutuo.

XXI. Inhibetur, ne quisquam pecuniam apud Montes pietatis deponat, vel eisdem mutuo det, ut inde aliquid, ne mi-

minimum quidem lucri, aut ejus, quod intereſt, nomine percipiat. Sæcul. XVI. A.C. 1569.

XXII. Decernitur, ut ſodalitates quaſcunque, ſeu confratrias, quæ diſciplinatorum nomine vocantur, Epiſcopus, prout Tridentino Concilio juſſus eſt, viſitet, librosque vel conſtitutionum, vel meditationum, orationumve, ſi qui in eisdem exſtant, ſtudioſe recognoſcat, ne quid falſum, commentitiumve, aut apocryphum in illis ſit: ſi quæ vero invenerit, quæ emendationem deſiderent, illa vel omnino tollere, vel emendare curet: efficiat præterea, ut confratres etiam nominatim non vocati, ad ſtatas, & ſolennes proceſſiones accedant, easque recte, atque ordine obeant, atque non mercede conducti, ſed pietatis gratia flagella ſibi adhibeant.

§. CV.

Quædam decreta circa Moniales.

Poſtmodum tria reperiuntur capitula circa Moniales, ſeu Religioſas Virgines, ac præprimis innovatur decretum Tridentini Concilii circa Monialium numerum in quolibet Conventu: dein in memoriam revocatur id, quod Pius V. ſanxit circa clauſuram etiam illarum, quæ *Converſæ* dicuntur: ubi Epiſcopis injungitur, ut utrumque de- *Labb. Coll. Concil. p. 363.*

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

cretum exequi curent. In altero capite decernitur, ut Episcopus pœna anathematis dantibus, & recipientibus proposita, interdicat, ne moniales a puellæ, quæ regularem habitum in earum monasterio susceptura est, parentibus, vel consanguineis, vel curatoribus, nec ab aliis, quibus ipsi ob id sponsione caverent, pecuniam mutuo, aut depositi, aliove quovis nomine sumant, antequam illa professionem regularem confecerit. Episcopus præterea tum impensas æstimet, quæ & in Religionis ingressu, & tempore professionis fieri solent pro vestitu, aut pro aliis rebus, ad ipsius puellæ, vel monasterii usum, commoditatemve pertinentibus: insuper pecuniæ summam præscribat, quam puella alimentorum nomine monasterio det, nisi census, aut alia bona immobilia, quorum annui fructus, ejusdem judicio, ad ea alimenta satis sint, Monasterio attribuantur.

In tertio statuitur, ut facultas superiori Concilio permissa, quatenus organædus sonandi artem, Episcopi concessu, Moniales docere possit, abrogata sit, atque ita, ut nemini, nec viro, nec feminæ, etiam cujusvis Superioris facultate, ad monasteriorum quodvis accedere fas sit ejus rei caussa: sed quæ Monialis vel organo sonandi, vel musi-

musicæ artis perita est, alias Moniales instituere poterit. Sæcul. XVI. A.C. 1569.

Hæc eadem Synodus tandem absolvebatur, additis quatuor decretis, quæ veluti ceterorum omnium supplementum erant; nam præcipiebatur Episcopis Suffraganeis, ut priora decreta in suis diœcesibus observari curent, ne vero ignorantia obtendi posset, præcepit Synodus, ut ea in Ecclesiæ Metropolitanæ valvis affigerentur, in ceteris vero Ecclesiis, & Parochiis publice prælegerentur: porro Archiepiscopus omnia in his decreta contenta, si fors difficultas circa eadem oriretur, explicandi facultatem sibi reservavit, salva tamen semper Sedis Apostolicæ auctoritate.

Hæc Synodus ad tres hebdomadas protrahebatur, illius vero acta Franciscus Bonhomo Cremonensis, Nonantulanus Abbas, ac postea Vercellensis Episcopus, necnon in Germania, & apud Helvetios Nuntius Romam detulit, eaque nomine omnium Episcoporum Mediolani congregatorum, summo Pontifici obtulit unacum Epistola Synodica, in qua hi præfata decreta auctoritati, ac judicio summi Pontificis subjiciebant, ut is ea, si ita visum fuerit, pro suo arbitrio corrigat.

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

Per idem tempus cuncta ferme Concilia, quæ sanctus Carolus celebravit, durabant, eædemque semper in iis servabantur solemnitates: postquam vero unum ex his Conciliis a Papa fuit approbatum, mox idem Præsul illius acta imprimi curabat, illorumque exemplaria ad omnes suos suffraganeos transmisit, ut ea in suis Diæcesibus promulgarent, nec minus id ipsum etiam per se fecit, vel per alios suo nomine Mediolani fieri studuit, eodemque modo intra novemdecim sui regiminis annos sex celebravit Synodos, quæ postea in duobus majoris formæ voluminibus typis impressis fuere sub titulo: *Acta Ecclesiæ Mediolanensis.*

Præterea sanctus hic Præsul sub Pontificatu Pii IV. Avunculi sui præcipue familiari utebatur consuetudine cum Religiosis Theatinis, qui tam artam profitebantur paupertatem, ut non modo nec in communi, nec in particulari proprium quid possiderent, sed nequidem eleemosynam peterent, necessariam opem a Dei providentia præstolantes: hos igitur sæpius Romæ in eorum Collegio ad S. Sylvestrum in Monte Quirinali visum ibat, ubi animum recreabat crebris colloquiis cum Guilielmo Sirleto, quem ob virtutis prærogativam plurimi habebat, eidemque

que purpuram Romanam procurabat: cum autem Operarios quæreret, qui ipsum in ferendo Pastoralis officii onere sustentarent, ex hisce Religiosis quatuordecim Patres Mediolanum accersebat, eisque primo Ecclesiam, domumque sanctæ Mariæ ad portam Romanam concessit: postea vero sancti Antonii ædes unacum Abbatia annexa donavit: porro antequam advenirent Theatini, sanctus hic Archiepiscopus ad eandem urbem advocabat Patres Jesuitas, quibus Ecclesiam sancti Fidelis attribuit, cum autem illa ad recipiendum tam frequentem populum illuc confluentem, prout ferme semper in novis fundationibus contingere solet, nimis angusta esset, sanctus Carolus aliam Ecclesiam juxta delineationem Peregrini celebris Architecti construi fecit, primumque fabricæ lapidem ipsus die quinta Julii anno Salutis nostræ millesimo quingentesimo sexagesimo nono posuit: ubi postmodum Carolus suam Abbatiam dimisit, & eandem, impetrata Pontificis venia, horum Patrum Collegio uniebat. Sæcul. XVI. A.C. 1569.

§. CVI.

Sanctus Carolus Scalenses Canonicos visitans, eosque ad pristinam disciplinam revocans.

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

Mediolani erat Ecclesia Collegiata vulgo dicta de sancta Maria de scala, quam quædam ejusdem Nominis Matrona Barnabæ Vicecomitis Mediolanensis Proceris uxor fundaverat: jus vero Patronatus pro hisce Canonicatibus spectabat ad Hispaniæ Regem, tanquam Mediolanensem Ducem, qui etiam Clericos Archiepiscopo nominandi jus habebat, unde hic ad illius nominationem Beneficia conferebat: porro Franciscus Sfortia hujus nominis secundus a summo Pontifice in horum Canonicorum favorem plura obtinuit privilegia, ex quibus erat præcipuum, ut cujus illi ab Ordinarii jurisdictione erant exempti.

Verum cum Clemens VII. Anno Christi millesimo quingentesimo trigesimo primo in suo diplomate hanc gratiam sequenti hac conditione limitasset: *Si noster Venerabilis Frater Mediolanensis Archiepiscopus disertis verbis consentiret*, eorum autem nullus unquam consensum suum hucusque dedisset, hinc præfatum privilegium suo caruit effectu; porro cum Canonici vitæ licentia essent dissoluti, eos sanctus Cardinalis ad pristinam vitæ sanctimoniam reducere aggrediebatur: eapropter eis significari jussit diem, qua apud illos Episcopalem visitationem incipere vellet.

Giussano l. 1. c. 20.

let: aſt hi exiſtimatam exemptionem obtendentes Paſtorali huic juri obſiſtebant. Hac eorum repulſa motus Cardinalis nonnihil hærebat: ne ergo quid temere aggrederetur, cum Doctoribus una congregatis de jure ſuo conſultabat, cunctis autem cenſentibus, ejusmodi jus extra omne dubium eſſe poſitum, ipſe cum majori adhuc ſecuritate rem perfecturus datis literis Papam deſuper certiorem reddidit. Hic ea de re ſpecialiter Romæ Congregationem haberi voluit, ubi rationibus ultro, citroque mature diſcuſſis, Papa per Ormanettum Borromæo ſignificari juſſit, quod ipſius jus nulli controverſiæ obnoxium eſſet, proin apud Canonicos Scalenſes ſuam viſitationem inchoare valeret. Accepto hoc reſponſo, Carolus illis adhuc duorum Menſium inducias concedebat, ut haberent tempus ponderandi, nullum ſibi exemptionis privilegium ſuffragari, ac proin populi offenſionem devitandi, ac ſeſe ſubmittendi propoſitum concipere poſſent. Sæcul. XVI. A.C. 1569.

§. CVII.

Horum Canonicorum inſolentia contra ſanctum Carolum Borromæum.

Hæc mora optato fruſtrabatur ſucceſſu, quippe Canonici veteris diſciplinæ re- *Giuſſano l. c. Ciacon. t. 3. pag. 893.*

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

restaurationem veriti sanctum Præsulem ab Ecclesiæ suæ accessu arcere decernebant, imo etiam ad ausus prorsus indignos prolabebantur: porro indigni hujus facinoris occasio erat hæc: cum Archiepiscopi Officialis in quemdam hujus Capituli Sacerdotem inquireret, Canonici pro more in Italia recepto, in privilegiorum suorum Conservatorem eligebant quemdam nomine Petrum Barbestam omni ferme prudentia destitutum, atque in jurisdictionis Ecclesiasticæ rebus omnino ignarum, qui tamen anathematis sententiam in Officialem, atque in Forensem Episcopi Procuratorem pronuntiare præsumpserat, eoquod Privilegium a Sede Apostolica Scalensi Capitulo concessum violassent: cum autem id Capitulum jurisdictioni Regis, utpote Beneficiorum Patroni, quodammodo esset obnoxium, ipsius auctoritate se tutos fore credebant Canonici, sperabantque, se defensum iri a Gubernatore, qui etiam pro conservanda jurisdictione regia edictum promulgari jussit.

Cardinalis Borromæus cum ex hac ipsa agendi ratione visitationis suæ necessitatem magis adhuc luculenter prospiceret, die trigesima Augusti Monetam ad præfatos Canonicos ablegabat, ut eis futuræ visitationis diem indiceret.

ret. Hi quantocius Divinum interrumpentes Officium Ecclesiæ januas occludi jusserunt, ut suis adhuc vestibus, quas in choro gestare solebant, induti in Cœmeterium sese recipere possent, ubi ex illis etiam quidam natione Calaber, qui se Regis Eleemosynarium dicebat, Monetæ respondit, quod Scalense Capitulum ab Archiepiscopi jurisdictione esset exemptum, proin eundem moneret, ut prius, quæ ageret, mature ponderaret, ne sibimetipsi fatale facesseret negotium. Verum ad hæc Moneta nihil respondens ad ceteros magis moderatos conversus, quid ipsi hac in re sentirent, indagare voluit. Sæcul. XVI. A.C. 1569.

§. CVIII.

Sanctus Carolus a Canonicis indigne habitus, atque excommunicatus.

Attamen Calaber, qui adversus sanctum Archipræsulem seditiosam, cujus conditionis ipse erat, factionem conflaverat, ceteris Canonicis silentium imposuit, ac pium illum Sacerdotem injuriis infectatus est, mox autem reliqui violenter, nec habita dignitatis, aut auctoritatis illius, a quo missus erat, ratione eundem ejecerunt. Hæc dum interim gerebantur, sanctus Carolus Borromæus mulo vectus, ac Pontificio habitu ornatus advenerat, cui *Giussano l. c.*

Sæcul. XVI A.C. 1569.

etiam Canonici cum magna armatorum multitudine obviam effusi, muli frenum arripiunt, sanctumque Virum asperius tractant: nihilominus hic mansuetudine plenus mulo suo descendit, ac crucem e manu illius, qui eam gestabat, accipiens insultantibus sese objecit: ast illi adeo non a sua rabie desistebant, ut etiam ad arma convolantes exclamarent: *Hispania, Hispania*, ubi postea in eum irruentes fores claudebant, imo hac in occasione periculum subibat, ne sclopetorum, quæ in crucem a se gestatam explodebantur, ictibus trucidaretur: nec tamen horum insolentia ejus clementia frangebatur, Bilius ergo Vicarius Generalis mox anathematis sententiam affigi jussit contra Canonicos, qui confestim illam inde avellentes Vicarium injuriis lacessitum violenter abegerunt. Nec his satiata erat eorum impietas, quippe Barbesta sanctum hunc Cardinalem censuris esse implicitum, ac suo Ministerio privatum declarabat, eoquod Apostolicum violasset privilegium: denique hanc sententiam adeo scandalosam in omnibus Urbis foris, ac compitis affigi præcepit. His ausibus hucusque non auditis omnes Ecclesiæ honori, ac honestatis studio addicti summopere offendebantur.

§. CIX.

§. CIX.

Sæcul. XVI. A. C. 1569.

Caroli manſuetudo ad hanc indignam agendi rationem.

Poſtquam ſanctus hic Cardinalis adeo indigne habebatur, ad Eccleſiam ſuam ſeſe recepit, ubi diu in oratione coram Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento perſeverans a Deo Sapientiæ auxilium implorabat, quatenus in tanti momenti negotio ita ſe gerere poſſet, ut læſam Cardinalis, atque Archiepiſcopi dignitatem, ſuique muneris auctoritatem tam petulanter vilipenſam ea ratione vindicaret, ut tamen privati odii impetus non prævaleret: eadem igitur die ſententiam a ſuo Vicario Generali pronuntiatam confirmabat, altera autem die Scalenſes Canonicos anathema incurriſſe declarans, ſigillatim Calabrem, utpote ſeditioſorum caput nominabat, eorumque Eccleſiam juxta Bonifacii VIII. Bullam interdicto ſubjiciens, Gubernatorem, ac Magiſtratus de tota rei geſtæ ſerie certiores reddidit, eisque ſignificavit, quod tunc, ſi & ipſi hujus criminis quovis pacto rei eſſent, Eccleſiaſticas cenſuras incurriſſent: inſuper Borromæus ex ſuis domeſticis quemdam ad ſummum Pontificem ablegabat, qui eundem de negotii ſucceſſu edoceret, ejusque patrocinium implo- *Giuſſano l. 2. cap. 11.*

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

imploraret. Pius V. non ſine magna indignatione, animique dolore horum auſus intelligens, confeſtim Purpuratos convocabat, quid hac in re agendum, conſultaturus, ubi diſcuſſis omnibus, quæ Carolus hac in occaſione egiſſet, ejus agendi ratio legum præſcriptis conſona, Canonicorum vero petulantia nullatenus toleranda cenſebatur: eapropter ſummus Pontifex cuncta a Barbeſta attentata tanquam irrita declarans, eundem unacum quibusdam Canonicis Romæ comparere juſſit, cum autem hi morem gerere detrectarent, eos anathemate perculit: equidem Calaber ſuam cauſſam defendendi ſtudio ſeſe itineri accingebat: aſt repentina morte ſublatus eſt, ejusque obitus tanquam manifeſta Divinæ juſtitiæ caſtigatio, qua Deus Servi ſui vilipenſionem ulciſci voluit, habebatur.

§. CX.

Suorum hoſtium literæ ad Hiſpaniæ Regem contra eundem ſanctum Archiepiſcopum ſcriptæ.

Giuſſano l. c. Ripelmont. in vit. S. Carol.

Interim Regis Hiſpaniæ Miniſtri, qui Carolo Borromæo infenſi erant, datis literis Regiæ ſuæ Majeſtati exponebant, quod Cardinalis Borromæus ſit Vir occulta ambitione inflatus, ac ſiniſtra

Sæcul. XVI. A. C. 1569.

ſtra contra ſuam Majeſtatem Catholicam conſilia ſub pietatis, ac reformandæ Diæceſis ſuæ obtentu clam foveat, adeo, ut timendum ſit, ne forte, niſi mature proſpiciatur, ejusmodi flammæ in incendium ægre poſtea extinquendum erumpant. Horum criminationes edoctus Sanctus Cardinalis easdem eo iniquius ferebat, quo ſui Principis gloriam majori ſtudio, atque affectu procurare erat intentus, cum plurima beneficia a regia hac familia ubertim percepta illi in acceptis referebat, quamobrem ad Caſtaneam Roſſanenſem Archiepiſcopum, ac poſtea ſub Urbani VII. nomine ſummum Pontificem, qui tum in Hiſpaniæ Aula Nuntium Apoſtolicum agebat, ac Carolo arcta amicitia junctus erat, literas dedit, totamque viſitationis ſuæ apud Scalenſes Canonicos inchoatæ ſucceſſum eidem perſcripſit, rogans, ut a Regis animo ſuſpiciones, ſiniſtrasque opiniones, quas forte contra fidelitatis ſuæ integritatem concepiſſet, dextre eliminare toto ſtudio niteretur, eumque perſuaſum redderet, quod ejus agendi ratio illis, qui rem juxta veritatis merita mature ponderare vellent, nullatenus ſuſpecta eſſe poſſet. Nulli labori parcebat Nuntius, ac benigne a Philippo II. ad alloquium admiſſus, hunc Principem eo inclinabat, ut

Sæcul. XVI. A. C. 1569.

ut cuncta adversus hunc sanctum perscripta tanquam meras calumnias detestaretur, ejusque causſam propugnari præciperet.

§. CXI.

Gubernator Mediolanensis adversus sanctum Carolum.

Giuſſ. c. 22. Cum Scalenses Canonici causſam suam multum inclinari cernerent, Mediolanensem Gubernatorem, ut illos defenderet, sollicitabant, eo potissimum nomine, quod eorum Ecclesia Regis patrocinio esſet commissa: hac ratione suffulti Gubernatorem eo inducebant, ut in illorum favorem ad summum Pontificem literas daret, in quibus hunc sanctum tanquam hominem Phanaticum, ac suæ phantasiæ ancillantem depingebat, illumque accusabat, quod inconsultum Zeli sui impetum secutus per varias novitates a se introductas Mediolanensem Ducatum tot tumultibus involveret, ut omnino, nisi cum majori prudentia, ac moderatione deinceps acturus esſet, illum ditione expellere cogeretur, eapropter a se Sanctitatem suam orari scribebat, ut immoderatum ipsius fervorem reprimeret, eumque moneret, quatenus majori circumspectione uteretur: insuper a summo Pontifice petebat, ut Canonicorum Scalensium causſam

cauſſam judicibus non Romanis, ſed intra Mediolanenſem Ducatum nominandis committeret, quam in rem, ut petitionem ſuam honeſtaret, Leonis X. Papæ Bullam allegabat. Verum brevi Pontifex animadverterat, quod hæc epiſtola ex ſiniſtris opinionibus in hunc ſanctum Cardinalem conceptis eſſet exarrata, atque ejusmodi tempeſtas a tenebrarum Spiritu in Sanctum Archipræſulem eo fine foret ſuſcitata, ut ſuæ Diæceſis reformatio adeo proſpere inchoata interrumperetur: eapropter Papa hunc Virum totis viribus protegere decrevit, ut vero ſe hujus ſancti Archipræſulis cauſſam defenſurum, Gubernatori oſtenderet, eidem tanta verborum lenitate reſpondit, ut ad ſaniora, errorisque cognitionem ejus animum ſe inclinaturum ſperare poſſet: inſuper illum perſuaſum reddere nitebatur, quod ſolida exiſteret hujus Cardinalis pietas, rectaque voluntate ad hanc agendi rationem adeo commendandam impulſus fuiſſet, totumque Paſtoralis officii onus jam olim unacum defuncto Pontifice Pio IV. Avunculo ſuo ſuſtinuiſſet.

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

§. CXII.

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

§. CXII.

Duo Pontificis diplomata ad Gubernatorem in ſancti Borromæi favorem.

Giuſſano l. c. Summus Pontifex ad Mediolanenſem Gubernatorem duo transmiſit diplomata, quorum primo, quod die decima Septembris anno Pontificatus ſui quarto, ac Salutis noſtræ quingenteſimo ſexageſimo nono ſupra milleſimum exaratum ſcriptum, hæc Gubernatori expoſuit: „Non ſine magno animi dolore ea, quæ „inter Cardinalem Borromæum, & Canonicos Scalenſes geſta fuere, percepimus; ſummopere enim diſplicet nobis, Cardinalis hujus dignitatem ceteris adeo indigne vilipenſam, & quidem ab ipſis etiam Eccleſiaſticis, qui tamen illam, ſi ab aliis invaſam viderent, venerari, ac tueri tenerentur: hinc ejusmodi facinus eo potiori „nomine deteſtamur, quia audacia, & „petulantia ſceleratorum, qui in Clericis „diſſidiis tripudiant, inde magis ferocior evadit, adeo, ut eorum temeritate indies aucta ad ſimiles auſus longe „audaciores reddantur, præcipue cum „ſe Principum favore, atque auctoritate ſuffultos cernunt. Hæc propono, „quia Vir in Eccleſia tantopere conſpicuus tam indigne haberi non poteſt, „quin

„quin illius injuria in ipsam Sedem Apo- Sæcul. XVI.
„stolicam redundet, si enim Canonicis A. C. 1569.
„sese Cardinali opponendi quoddam jus
„suffragaretur, illud non armata manu,
„ac cum violentia, sed potius per ju-
„stitiæ media, & juxta legum præscri-
„pta prosequi debuissent, potissimum
„eo titulo, quod Cardinalis eorum Ec-
„clesiam visitandi possessione gaudeat:
„quia vero sollicitante Christiani nomi-
„nis hoste, qui nonnisi dissidiorum Zi-
„zania inter Ecclesiasticos spargere in-
„tentus est, hi Canonici eo temerita-
„tis prolapsi sunt, ut Cardinalis digni-
„tatem, ac moderationem læderent,
„hinc pro Pastoralis officii nobis a Deo
„Omnipotente commissi munere mali-
„tiam hominum reprimere cupimus, at-
„que ejusmodi ausus impunitos permit-
„tere haud possumus, quin nosmetipsos
„coram Deo reos redderemus: eapro-
„pter Canonicos hosce promerita de-
„licti sui pœna plectendos decernimus,
„hancque in rem, ut & tu, si opus erit,
„tuam opem præstare haud detrectaturus
„sis, confidimus, nec ullo pacto nobis
„persuadere possumus, quod tantum
„crimen impune dimitti contendas:
„quantum attinet ad dissidia inter te,
„& Cardinalem, paulopost eo decerne-
„mus nostrum Nuntium, qui pluribus
„te de nostra voluntate, ac proposito

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

„certiorem reddet: porro quod hunc „Cardinalem tanquam virum nimis ve„hementem, atque in suis consiliis præ„cipitem depingas, tibi fidem adstruere „non possumus, recolentes illius age„di rationem, qua sub Pio IV. Avun„culo suo ab illa animi asperitate, di„nistrisque consiliis, quæ ipsi affinge„tantopere sese alienum exhibuit: si „vero reipsa talis esset, qualem nunc „exhibes, vix fieri potuisset, quod que„dam ejusmodi indolis specimina non „edidisset intra tot annorum spatium, „quibus Ecclesiæ regimini præfuit. „haud ergo tolerandum videtur, quod „Pastor adeo sanctus, tantisque virtuti„bus illustris, qui a Deo Mediolanensi „Ecclesiæ assignatus tantum commissi „gregis sui salutem procurare, oviumque suarum vitia corrigere, pravasque cupiditates refrænare intentus „est, de vitiis, a quibus tamen longe „alienus est, insimuletur, & quidem „ab iis, qui potius ipsius merita depræ„dicare, illumque diligere tenerentur: „verum Divina veritas per os Divi Pauli „Apostoli nos edocet, quod ii, qui pie „volunt vivere in Christo Jesu, perse„cutionem patientur, ac glorioſus exi„tus præparatus sit illis, qui ejus no„mine adversa sustinebunt.„

„Hoc

Sæcul XVI. A. C. 1569.

Hoc diploma erat Pontificis reſponſum ad epiſtolam a Gubernatore die vigeſima Septembris datam, cum autem idem rurſus aliam die vigeſima octava ejusdem Menſis ad Papam perſcripſiſſet, hinc Pius V. ad eundem die octava Octobris aliud transmiſit diploma, in quo hæc ſignificabat: „Haud „nos latet, quorſum cuncta piiſſimi Car„dinalis conſilia colliment: inſuper no„bis ſat perſuaſum eſt, quod omnes ca„lumniæ in eum ſparſæ non alium a„gnoſcant Authorem, niſi veterem Chri„ſtiani Nominis hoſtem, cui proprium „eſt, unita disjungere, ac diſcordia„rum Zizania ſeminare, ne boni ſemi„nis fructus excreſcat. Hac etiam ra„tione idem Judæos concitabat adver„ſus Chriſtum Dominum, ita quoque „exagitabat tot generoſos fidei Pugiles: „verum cuncta impia illius molimina „ſemper in illius, qui ea ſuggeſſit, op„probrium redundabant, hinc quoque „(ita proſequebatur Pontifex ad Gu„bernatorem converſus) ſedulo caveas, „ne intempeſtivum, quo flagrare videris, „conſervandæ jurisdictionis Regiæ ſtu„dium arcanæ diſpenſationis divinæ „conſilio in tuum exitium vertatur. His præmiſſis ſummus Pontifex ad petitionem, qua Gubernator Canonicorum cauſſam Mediolani dijudicari voluit,

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

hunc in modum respondit: „Hoc ma-
„nifeste avito sacræ Sedis usui adver-
„satur; majores enim, ac graviores
„causas ad Pontificis tribunal evocandi
„jus minime dubium est.„ Porro cum
Gubernator minitatus esset, quod Car-
dinalem e ditione Mediolanensi expel-
lere vellet, ad hoc Papa hæc addidit:
„Caveas velim, ne in hunc sanctum Ar-
„chiepiscopum quicquam violenter at-
„tentes, secus te censuris Ecclesiasticis
„irretitum scias: de cetero autem hic
„sanctus Præsul sibi gloriæ ducet, si
„pro Ecclesiæ suæ defensione adver-
„tates tolerare cogetur: verum tam
„honorifici supplicii Authores timeant,
„ne eorum nomen infamia notetur,
„sciantque quod Divinæ justitiæ ultio-
„nem effugere haud possint; non enim
„permittit divina Nemesis, ut unctus
„Domini impune offendere liceat.„
Postea Pontifex ad calcem suæ epistolæ
ita subjunxit: „Hæc non minus pro
„affectu, quo te prosequimur, quam
„pro Officii nobis a Deo impositi ratio-
„ne ad te perscripsimus.„

§. CXIII.

Hispaniæ Regis mandatum ad restau-randam Ecclesiæ jurisdictionem.

Giuss. c. 24. Interea cum ea res Romæ agitaretur, Hispaniæ Rex datis ad Mediolanen-
sem

sem Gubernatorem literis eidem injunxit, ut edictum ab ipso contra Ecclesiæ jurisdictionem promulgatum, utpote tot tumultuum fomitem omnino supprimeret, ac legum severitate in seditiosos animadverteret, cum hi ad tantam prolapsi essent insolentiam, ut Cardinali in Capituli Scalensis visitatione constituto vim inferre non erubuerint: insuper Rex Gubernatori injunxit, ut iisdem indicaret, adeo non ipsius mentis esse, quod hæc Collegiata Ecclesia ab Archiepiscopi jurisdictione eximeretur, ut potius Cardinalem obsecraret, quatenus illius curam in se susciperet, illamque lustraret, atque emendatis corruptelis cuncta ad veteris disciplinæ restaurationem necessaria præscriberet. Ad hæc eidem Gubernatori præcepit Rex, ut in reos sedulo inquireret, eosque ad aliorum terrorem gravi pœna plecteret, præcipue vero illos, qui in sanctam Crucem sclopeta exonerare præsumpserunt Sæcul. XVI. A. C. 1569.

Vicissim quoque summus Pontifex præter mandata Nuntio Apostolico data insuper Patrem Vincentium Justinianum Ordinis sancti Dominici Generalem Magistrum, & postea Cardinalem in Hispaniam eo fine ablegabat, ut Philippum inclinaret, quatenus Archiepiscopo satisfieret. Enimvero Vincentius non

Sæc. XVI A.C. 1569.

sine Pontificis jubilo legationem suam integra fide exequebatur; quippe Gubernator non modo juxta Regis Catholici jussa edictum suum supprimebat, sed etiam cum censuras Ecclesiasticas incurrisset, ut ab iis per suum Confessarium absolveretur, petiit, obtinuitque, ut die festo Nativitatis Dominicæ sanctis Mysteriis interesse posset. Pariter etiam Archiepiscopi Ministris rursus suæ jurisdictionis munia libere exercendi jus solemni ritu asserebatur.

§. CXIV.

Præpositus, aliique errore cognito a censuris liberari efflagitantes.

Giussano l. c. Postmodum Canonicorum Scalensium Præpositus, qui tamen ad vim sancto Cardinali illatam minus, quam ceteri conferebat, reliquis prior suam culpam detestatus a censuris absolvi efflagitabat, quam gratiam ei ipsemet sanctus Carolus publice impendit, postquam idem Præpositus se Archiepiscopali jurisdictioni submissurum pollicitus erat: diutius vero Canonici, quorum caput erat Calaber, hisce censuris impliciti hærebant, eoquod spreta anathematis pœna in sua Ecclesia, quamvis interdicto subjecta, pro veteri more semper divina Officia celebrassent, quinimo rem divinam cum majori, quam antea

tea ſolemnitate peragere geſtiebant, ut eo liberius, prout conjicere licet, ſancti hujus Præſulis auctoritati inſultarent: poſtquam vero Barbeſtam miſere obiiſſe, ac Papam in eos pœnarum ſeveritate uſurum compererant, delicti veniam exorabant: nihilominus Pius V. pœnam, quæ ceteros ab ejusmodi auſibus abſterreret, decernere ſtatuebat: verum Cardinalis pro iis adeo impenſe deprecabatur, ut Pontifex totum negotium ei committeret, ejusque arbitrio plene relinqueret: igitur cum ſanctus hic Vir nollet mortem Peccatoris, ſed ut convertatur, & vivat, ejusque jura deinceps intacta ſerventur, hinc utroque hoc capite ad optatum finem deducto veniam petitam hilari animo reis conceſſit, atque anathematis pœnam in eos vibratam relaxavit. Sæcul. XVI. A.C. 1569.

§. CXV.

Rei ab Archiepiſcopo abſoluti, ac pœna eis impoſita.

Hujus abſolutionis ſolemnia ante fores Eccleſiæ Cathedralis perage-bantur, ubi Canonici a ſuis cenſuris ſoluti, ac templum ingreſſi flexis genibus Mediolanenſem Archiepiſcopum tanquam ſuum Superiorem profitebantur. His factis ſanctus Borromæus eorum Eccleſiam ab interdicto liberans, *Giuſſ. l. 2. cap. 25.*

Sæcul XVI. A C 569

ipsus cæmeterium, ubi contra ipsum ejusque Ecclesiasticos violenti ausus exercebantur, ritu sacro rursus expiabat, seditiosis vero nullam aliam infligebat pœnitentiam, nisi ut unaomnes per integros decem annos in die Beatissimæ Virgini feliciter natæ sacra, quæ alias maxima Ecclesiæ Metropolitanæ festivitas erat, solemni sacro ad medium vergente coram Archiepiscopo rem Divinam peragente prostrati denuo veniam precarentur, ac publica confessione declararent, quod ipse plena in eos, eorumque Ecclesiam jurisdictione gauderet. Paruerunt huic Præsulis sententiæ Canonici: unde fatalis huic negotii exitus in maximam sancti Archipræsulis gloriam redundabat, atque universam Urbem ingenti gaudio replebat, eoquod illa haud immerito tam pii, vigilisque Pastoris defensionem in se susscepissset. Hac occasione sanctus Carolus animi sui moderationem, ac spiritus humilitatem luculento admodum argumento testatam reddidit; nunquam enim vel verbulum ex ore ejus excidere audiebatur, quod minimæ indignationis conceptæ in eos, qui illius famam tam verbis in aliorum consortio, quam libellis passim evulgatis, aut etiam literis ad Papam & Hispaniæ Regem datis proscindebant, quæ

quinimo Carolus in ea epistola, quam se defendendi necessitas extorserat, nil nisi rei gestæ seriem exponens, nihil omnino addebat, quod suos accusatores offendere potuisset: insuper quamvis Pius V. illis, qui milites convocabant, vimque Cardinali inferebant, absolutionem denegari, eosque severe castigari voluerit, nihilominus sanctus hic Præsul tam importunis precibus Papam fatigabat, ut is totum negotium ejus arbitrio relinqueret, ipsemet vero hosce reos duntaxat ad mulctam pecuniariam pro Ecclesiarum restauratione erogandam adigebat. Sæcul. XVI. A. C 1569.

§. CXVI.

Insidiæ in vitam sancti Caroli ab Humiliatorum Præpositis structæ.

Paulopost Dæmon alios hostes concitabat in sanctum hunc Archiepiscopum, qui etiam eorum insidiis succubuisset, nisi Deus ipsum luculenter protexisset, quippe Humiliatorum Ordinem, ut supra meminimus, ad pristinæ disciplinæ fervorem reducere aggrediebatur, atque etiam præcepta ab eo præscripta potissima Religiosorum pars lubenti animo recipiebat, ea tamen hujus instituti Superioribus, qui Præpositi vocati fuere, haud toleranda videbantur, eoquod hac ratione ad *Giuss. c. 23. Ripam. l. c. Cacqu. vit. Pontif. t. 3. pag. 893.*

Sæcul. XVI A.C. 1569. vitæ genus Religioſæ diſciplinæ congruum revocati de ſuis beneficiis libere diſponere haud amplius valerent: ea propter apud Principes, ac Proceres vehementer inſtabant, ut hi Pontificis animum ad benigniora flectere ſatagerent; inſuper huic novæ Reformationi acriter obſtrepebant illi, qui Præpoſitis ſanguine juncti ſibi inde damnum inferri ſentiebant: ideo nil intentatum, inauſumque relinquebatur, ut pia Cardinalis conſilia everterentur: verum cuncta eorum molimina in irritum cadebant, ſollicite enim ſanctus Archiepiſcopus cunctis præcavebat, quibus ſummi Pontificis pietas doloſe intercipi potuiſſet: attamen hæc ipſa Borromæi conſtantia adeo Præpoſitos irritabat, ut vindictam ſumere, atque Reformatoris ſui vitæ inſidiari decernerent, unde ex hiſce Superioribus tres Præpoſiti Vercellenſis, Veronenſis, & Caravagienſis perverſum hoc conſilium juncta opera exequi ſtatuerunt, ſpe concepta, per hujus ſancti Viri obitum vacante Sede Archiepiſcopali, reformationis adhuc recentis germina de ſeipſis ſuffocatum iri.

§. CXVII.

Sæcul. XVI. A. C. 1569.

§. CXVII.

Sanctus Carolus a quodam hujus Ordinis Religioso Sclopeti ictu petitus.

Facinoris adeo detestandi consilium quibusdam privatis suis Religiosis, quos sibi conciliaverant, manifestant, atque hujus sacrilegii executionem cuidam Religioso humiliato, nomine Hieronymo Donato Farinæ committunt. Hic sceleratus, ac ob vitæ licentiam ad quævis audenda proclivis pacto quadraginta aureorum pretio pollicebatur, quod Mediolanensem Archiepiscopum trucidare vellet: cum autem hæc summa in numerata pecunia præsto haud esset, sacrilega prorsus violentia a cujusdam vicinæ Ecclesiæ thesauro eripiebatur, indeque Farina prædonum caput simul etiam vasa sacra, ac pretiosam suppellectilem suffuratus est, & pecunias ex iis haustas sibi proprias reddidit: porro hæc Ecclesia vulgo Brierana dicebatur. Peracta hac rapina Hieronymus laicorum vestes indutus e suo monasterio exibat, ac quasdam viciniores Mediolanensis Ducatus urbes pervagatus in variis solutioris vitæ illecebris cuncta ex sacrilego furto corrasa abliguriebat, demum vero ad incitas redactus aliud furtum patravit, ex

Giuff. l. c. Ciacon ibid. Baillet vie des Saints 4. Nov. t. 3. pag. 59.

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

ex cujus pecuniis sibi duas catapultas, quæ vulgo Rotulæ vocantur, coemit, ut ad exequendum parricidium iis uti posset, facile sibi persuadens, quod tunc, cum Cardinalis eo tempore circa jurisdictionem cum Magistratibus controversias haberet, omnes abs dubio crediturі essent, necem, quam ipse inferre parabat, a quodam ex illis fuisse illatam, quibuscum Cardinalis altercabatur: igitur primo Archiepiscopum in Sancti Barnabæ Ecclesia sacris operantem trucidandi consilium ceperat: cum autem nunquam proposito ejus opportuna alluderet occasio, hoc facinus in ipso Archipræsulis Palatio exequi statuit, haud ignarus, quod Sanctus Carolus semper unacum suis Domesticis in suo Archiepiscopali Sacello vespertinas preces fundere soleret: ergo januæ appropinquans, & nonnisi quatuor passibus distans laxata tormenti rota in Sanctum coram Altari genuflexum plures globos emittit. Perpetrabat nefandum hoc facinus feria quarta Anno Christi millesimo quingentesimo sexagesimo nono dimidia circiter hora post noctis initium, ubi cum Sanctus semper pro more suo quosdam Sacri Evangelii versus a Musicis decantari jussisset, feralis hic ictus eo tempore audiebatur, quo hæc Chri-

Christi Domini verba: *Non turbetur cor vestrum*, præcinebantur. Sæcul. XVI. A. C. 1569.

§. CXVIII.

Sancti Caroli a Deo protecti firmitas in hac occasione.

Musica ob hujus ictus strepitum interrupta unaomnes non sine ingenti pavore accurrunt, solus autem Cardinalis nihil commotus cunctos ad sua loca recedere jubebat, atque orationem cum tanta animi tranquillitate, vultusque serenitate absolvebat, perinde acsi nihil funesti in eum fuisset motum: undeParricida e Sacello evadendi spatium nactus, cum nemo eum insequeretur, comprehendi haud poterat: Sanctus vero, quamvis nullum dolorem sentiret, se tamen letali vulnere affectum credebat, eodemque momento levatis ad cælum oculis Deo vitam suam in sacrificium offerebat, grates eidem rependens, quod ad defensionem justitiæ sanguinem suum profundendi occasionem aquisivisset: cum autem Deus luculento prodigio Famulum suum protegere vellet, plumbeus globus, qui ad dorsi spinam impingebatur, nonnisi ejus superpelliceum nigro colore tingens ad pedes Sancti procidebat, unica vero minor pila vestigio pannis impresso usque ad carnem pertingebat, quin tamen intus *Giuss. l. c.*

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

tus penetraret, sed duntaxat in extima cute exiguum tumorem nonnihil subobscurum relinqueret, quod non vulnus, sed potius Dei famulum suum in tam manifesto periculo protegentis signum erat.

§. CXIX.

Cardinalis a Gubernatore invisus, atque ejus preces ad ipsum.

Hoc prodigio universa Mediolanensis civitas in admirationem rapiebatur, ipse vero Albuquercius Dux, qui tum urbis Gubernator erat, suam de tam nefando facinore indignationem testatam reddebat, nullaque mora ad Archiepiscopale Palatium accurrens Carolo suum dolorem manifestabat: insuper omnem suam operam pro ipsius securitate offerebat, moxque locum, unde sclopetum fuerat exoneratum, necnon globum, rochetum, & vestes, quas pila trajecerat, lustrare voluit, sanctumque Carolum rogavit, ut suos domesticos interrogari permitteret, quatenus de tam atroci scelere major certitudo haberi posset: præterea Archipræsuli obtulit, quod in ejus Palatio quosdam satellites relinquere vellet, qui aditum observarent, cunctaque ejus vitæ insidiandi media impiis præscinderent.

Verum Sanctus Archiepiscopus ob piam voluntatem, ac obsequia humillimas

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

mas Gubernatori grates rependit, eum rogans, ut haud ægre ferret, quod auxilium ab eo oblatum recusaret, cum jamjam ex corde suo omnibus, qui eum vita privare moliti essent, veniam dedisset, seque obstrictum agnosceret, erga eosdem omni clementia uti, ut grato agnosceret animo singulare patrocinium, quo Deus ipsum præservasset a morte, quam abs dubio subire coactus fuisset. His addidit, se ei magis adhuc obstrictum fore, si sua opera rem eo deduceret, ut a gravibus, quas a Magistratibus ob juris Ecclesiastici defensionem perpeti cogeretur, vexationibus desisteretur, cum exinde tot populi offensiones orirentur, atque Ecclesiæ honor indigno prorsus modo vilipenderetur, quam in rem præcipue allegabat Scalensium Canonicorum ausus, qui ante hunc eventum accidebant, atque impiis quævis contra Præsulem attentandi ansam præbebant, captata aut præsidii, aut impunitatis spe. Ad hæc Gubernator reposuit: „ circa jurisdictionis „controversias, ubi de Ecclesiæ, ac „regis mei juribus agitur, mearum „partium non est prospicere, hoc enim „negotium pertinet ad sanctius con„silium, & Senatum, a quibus res pro„xime juxta pluritm Suffragiorum nu„merum decidetur: quod vero Emi-

Giuss. c. 23.

„nen-

Sæcul. XVI. A C. 1569.

„nentiæ veſtræ ſecuritatem attinet, o„mnem meam auctoritatem impende„re ſpondeo, ut nihil ultra ei timendum „ſit, cum ejus vita mihi longe carior „ſit, quam propria mea.„

§. CXX.

Gubernatoris inquiſitio ad detegendos Sicarios.

Giuſſ. l. c.

Enimvero eadem hac nocte Gubernator promulgato edicto, indictaque mortis pæna præcepit, ut omnes, qui hujus attentatæ necis, vel illius Auctorum notitiam habuerint, ſaltem intra bidui ſpatium Magiſtratibus manifeſtent. Hæc poſtea declaratio promulgata, bisque reiterata fuit, urbisque portæ per duos integros dies occluſæ tenebantur, ut rei comprehendi poſſent: inſuper Gubernatoris juſſu nonnulli, qui in ædibus Archiepiſcopali Palatio vicinis habitabant, capiebantur, & nihil intentatum relinquebatur, ut rei manifeſtari poſſent. Altera die Gubernator rurſus Cardinalem viſum ibat, ac cum eo prandium ſumens nullum ex ſuis domeſticis apud ſe retinebat, ut Borromæum de animi ſui candore magis perſuaſum redderet. Poſtea Senatus, omnesque urbis Magiſtratus, ac cunctæ Eccleſiaſticorum, & regularium communitates ipſum inviſebant, & quantum in

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

in ipsis esset, ad ulciscendam injuriam ei illatam eidem suam operam offerebant, quibus omnibus ipse cum singulari benignitate, ac gratitudinis testificatione grates rependebat, eisque significabat, quod nullam vindictam deposceret, sed omnibus lubenter ignosceret, totumque hoc negotium Dei judicio committeret. Tam insolita, tamque Christiana animi magnitudo tantum effecerat, ut hujus sceleris Auctores aliquamdiu occultati permanerent.

Sanctus Carolus ut pariter ob speciale patrocinium, quo per bonitatem divinam a tam manifesto periculo defendebatur, debitas Deo rependeret grates, publicam, ac communem decernebat supplicationem, cui omnes Mediolanenses Clerici intererant præter innumeram populi multitudinem, qui unaomnes maximis laudibus Divinam Providentiam deprædicabant, eoquod modo tam prodigioso Deus ipsorum Pastorem conservare dignatus esset. Paulopost Sanctus Archipræsul Garignanum ad vicinum Carthusianorum cænobium se recepit, ut orationi vacans attentius ibidem cognoscere posset, quanta obsequia Deus ob singularem vitæ suæ protectionem ab eo deposceret, ubi perinde, acsi hucusque pro ejus gloria nihil laborasset, omnes reliquos vitæ suæ

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

dies ad Dei honorem, atque animarum ſalutem cum majori adhuc ſtudio, quam hucuſque ab eo factum, impendere decrevit, ut Deo redderet, quod jam ſecunda vice ſe a paterna ejus miſericordia accepiſſe profitebatur.

§. CXXI.

Cardinalis Borromæi epiſtola ad Pium V. circa hoc periculum.

Giuſſ. c. 23. Ciacon. p. 894.

Poſtea circa hoc facinus, de quo mentionem fecimus, Archipræſul ſequentem epiſtolam ad ſummum Pontificem dabat his verbis conceptam: *Quod mihi ante tres dies accidit, Ormanetus exponet Sanctitati tuæ: id auribus tuis moleſtum erit, ſed Domini Dei noſtri miſericordiam etiam indicabit, qua uſus eſt in me, haud uſitata ratione protegendo: neque id merito meo, qui nihil ejuſmodi ſum meritus, ſed vel loci, officiique mei gratia, ut longius, quod mihi opus eſt, ad poenitentiam temporis ſpatium daret, aut tum aliis de cauſſis, quæ nobis curioſe investigandæ non ſunt: eſt igitur hac in re gratius, unde læteris, quam moleſtiam capias; equidem Deo gratias ago, ſperoque non ſine fructu hoc fore honoris, & Gloriæ Divinæ. Sanctos pedes tuos oſculor, tibi omnia bona precor.*

§. CXXII.

§. CXXII.

Sæcul. XVI. A. C. 1569.

Pontificis responsum ad Sanctum Archipræsulem.

Ad hanc Divi Borromæi epistolam Pius V. hunc in modum rescripsit: „A „tempore justi Abel ea fuit Sanctorum „hæreditas, ut ab impiis vexentur, ego „autem cæcitatem deploro illorum, qui „depositio Dei timore in vanum labo- „rant, ac sese in malorum abyssum præ- „cipites agunt: de cetero grates Deo „rependi, quod te a periculo immunem „servare dignatus est, rogo autem, ut „deinceps majorem vitæ tuæ curam „habeas.„ Postea summus Pontifex convocato Purpuratorum Senatu Cardinalibus vitæ discrimen, quod Sanctus Carolus eluctatus esset, exposuit: cum autem ejus virtus omnium veneration- nem sibi conciliasset, hinc omnium indignatio efferbuit adversus tam sacrilegi criminis reos, ac quilibet fervide Deo grates egit, quod tam sanctum Pastorem Ecclesiæ suæ illæsum conservare voluerit. Rei fama ubi mox per Romanam urbem percrebuit, populus hunc Sanctum plurimi habens ingenti dolore ob periculum, cui expositus erat, ob prodigiosum vero modum, quo ab eo præservatus fuit, immenso gaudio perfundebatur: porro cum passim hu-

Giuss. l. c.

Sæcul. XVI A.C. 1569.

jus sceleris notitia per universam Italiam spargeretur, omnes Principes ad sanctum Archipræsulem literas dabant, malignus tamen spiritus, qui sua molimina, quibus hostem adeo sibi formidolosum e vivis deturbare voluit, in irritum cecidisse dolebat, in vulgus spargere non cessabat, quod hic Sanctus ad aucupandam Sanctitatis famam studiose sclopetum in se exonerari jussisset, quæ tamen calumnia adeo insulsa brevi evanuit. Ceterum Proceres, ac Principes eum rogabant, ut satellitio ad sui corporis custodiam uteretur: ast ille nusquam eorum precibus cedere voluit, inquiens, quod preces, quæ pro eo in urbe fierent, validiores essent, quam integræ militum legiones, quibus cingeretur. Summus Pontifex, qui Sicarios plecti voluit, Mediolanum quemdam Deputatum Apostolicum ablegabat, ut in reos inquireret: attamen hi nonnisi anno sequenti promeritas dabant pœnas, ac integer Humiliatorum Ordo penitus fuit extirpatus, abolitusque, prout suo loco narrabimus.

§. CXXIII.

Renati Benedicti causa rursus a Sorbonna agitata.

Argentre Collect. jud. tom. 2. p. 404.

Interea Parisiensis Facultas Theologica Renati Benedicti Andegavensis Parochi

rochi ad S. Eustachium causſam pro- Sæcul. XVI.
sequebatur, ubi actum est de sacri Co- A. C. 1569.
dicis versione, quam idem ipse, ut antea memoravimus, Anno Christi millesimo quingentesimo sexagesimo sexto publici juris fecerat: igitur Deputati ad hoc negotium nominati hoc Anno per integrum Mensem Augustum erant congregati, atque in pleno Doctorum consessu die tertia Septembris suam mentem desuper exponebant, unde Facultas concludebat, hæc Biblia unacum suis Notis, ac commentariis esse supprimenda. Hanc sententiam ipsemet Renatus unacum septuaginta tribus Doctoribus signabat, ac submissionis testimonium his verbis reddebat: *Ego Magister Renatus Benedictus Doctor Theologus Parisiensis, me submitto Facultati Matri meæ simpliciter, & absolute, probando censuras propositionum excerptarum ex Bibliis, & scholiis meo nomine evulgatis in linguam vulgarem: propterea consentio cum eadem Facultate Matre mea, ut hæc Biblia supprimantur. Actum die tertia Septembris anno millesimo quingentesimo sexagesimo nono.*

§. CXXIV.

Libellus supplex Regi porrectus, ad præpediendam Bibliorum venditionem.

Sæcul. XVI A. C. 1569.

Argentre p. 406.

Eadem die libellus ſupplex conficiebatur, quo Regi ſupplicatum, ut hujus Doctoris Biblia unacum adnotationibus divendi prohiberet: quem in finem Facultas rem his verbis exponit: „mature examinavimus Biblia a Franciſco Renato Gallice reddita, quæ una„cum adnotationibus cum privilegio a „Regia ſua Majeſtate obtento fuerunt „impreſſa, addita tamen hac conditio„ne, ſi nihil ibidem Eccleſiæ Catholi„cæ doctrinis adverſum reperiatur, at„que etiam hæc Biblia a Facultatis „Theologicæ Doctoribus ſint approbata: „cum autem nos Præfationes, capitum „ſummaria, notasque ex Genevenſibus „Bibliis depromptas, ac pluribus erro„ribus, & propoſitionibus hæreticis „ſcatentes, necnon plurimos textus ali„ter, quam juxta vulgarem traditio„nem, translatos deprehenderimus, pro„pterea hunc librum eſſe ſupprimendum „cenſemus, hinc attentis hiſce pla„ceat Regiæ ſuæ Majeſtati tanquam fi„dei, atque Eccleſiæ Catholicæ Defen„ſori, ſub pœnis, prout libuerit, omni„bus Bibliopolis, Typographis, aliis„que prohibere, ne præfata Biblia di„vendant, aut diſtrahant.„

§. CXXV.

§. CXXV.

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

Benedicti Bibliorum suppressio per Senatus sententiam præcepta.

Juxta hunc libellum supplicem Rex in suo secretiori senatu die decima septima septembris edito decreto præcepit, ut Renati Benedicti Doctoris Biblia unacum adnotationibus omnino supprimantur: porro hujus edicti tenor erat sequens: „Attenta censura per Fa„cultatem lata, necnon hujus censuræ „notitia Sebastiano Nivellio, Gabrieli „Bono, & Nicolao Quercio communi„cata, necnon literis per ipsum Bene„dictum, quibus sese pure, ac simpli„citer præfatæ Facultati Matri suæ sub„jicit, signatis, atque edicto per piæ „memoriæ Henricum II. Regem Anno „Christi millesimo quingentesimo qua„dragesimo septimo die undecima De„cembris promulgato: attentis igitur „omnibus hisce Curia præcepit, & præ„cipit, ut Facultatis censura suum inte„grum, plenumque sortiatur effectum, „hinc severe inhibet, ac prohibet præ„fatis Bibliopolis, omnibusque aliis, „ne dicta Biblia, & notas imprimant, „& divendant, indicta carceris, vel pe„cuniariæ mulctæ pæna. Pariter sub „iisdem pænis prohibet omnibus Typo„graphis, & Bibliopolis hujus regni, ne „in-

Argentre p. 407.

Sæcul. XVI. A C. 1569

„in posterum ullum librum, qui de fide, & „religione agit, typis edant, nisi prius sit „examinatus, & a quatuor Facultatis Doc„toribus ab eadem ad hoc nominatis ap„probatus, addito etiam eorum testimo„nio, quod in eo nihil Ecclesiæ Catholicæ „doctrinæ adversum reperiatur. Hæc au„tem approbatio ad libri initium appona„tur.„

§. CXXVI.

Bibliopolarum oppositio, alterque libellus supplex a Facultate porrectus.

Argentre p. 408.

Hoc Senatus edictum vigesima tertia Septembris die præfatis Bibliopolis significabatur, illudque transcriptum singulis dabatur: hi vero ita respondebant: „Nobis inconsultis, imo nequi„dem auditis hoc decretum fuit edi„tum: unde ejus executioni obsistimus, „in quantum illud nostri status condi„tionem, ac nostrum emolumentum re„spicit: præterea petimus a Bidello, qua„tenus nos coram Senatus secretioris „Patribus convocet, ut ibidem nostræ „repugnantiæ causas exponere valea„mus.„ Hoc responso Facultas ad alterum libellum supplicem Regi porrigendum adigebatur, quod & die secunda Octobris præstitit, Regem exorans, quatenus præcipere vellet, ut præfati Nivellus, Bonus, & Quercius Bibliopolæ, cum id peterent, a primo Bidello

dello in Senatus Curiam, vel a quodam Satellite coram sua Majestate prima die ad præfatum Senatum vocentur, ac comparere jubeantur, quatenus ibi suæ oppositionis rationes proferre, atque exponere valeant, ad omnes vero expensas, damna, & præfatorum Oratorum sumptus, necnon ad compensationem, & mulctam condemnentur, eoquod dicti decreti executionem temerarie impedire, atque adversus illud appellare, ac sese opponere ausi sint. Ad Facultatis libellum Senatus præcepit, ut præfati Bibliopolæ ad sequentem Feriam quartam in jus vocentur, eorumque oppositionis causſæ percipiantur. Erat ea dies quinta Mensis Octobris, mandatum vero Senatus secunda illius mensis die eisdem significabatur: interea Renatus Benedictus suam submissionem revocabat, pluribusque tam secretioris Senatus, quam Curiæ Magistratibus, imo etiam Petro Gondyo tum Parisiensi Episcopo persuasum reddebat, quod ipse suam Bibliorum versionem eo duntaxat fine divulgasset, ut e Parisiensis populi manibus Gallicam versionem Genevensem eriperet, cum hæc eo tempore ob verborum selectum, & idiomatis nitorem plurimi haberetur, hacque ex ratione plurima ex versione Genevensi ad suam nuper editam adjeciſſet.

Sæcul. XVI. A.C. 1569.

Sæcul. XVI. A C. 1569.

§. CXXVII.

Renatus Benedictus revocata sua pasnodia ad regis Curiam appellans.

Argentre p. 405. & 409.

Tum Renatus Benedictus ad Regis Curiam provocabat, quia ibidem multos amicos numerabat, quos sibi sua eruditione, & ingenti facundia conciliabat: præcipue vero Episcopi benevolentiam aucupabatur, eoquod in animarum cura excellens Pastor, atque exacte cuncta ministerii sui munia obiisse crederetur: eapropter horum patrocinio fretus, audacter Senatus decreto obstitit, quæ illius repugnantia feria quarta die quinta Octobris facta per Martinum Petrum Leberum præfati Benedicti Procuratorem Magistro Jacobo Fabro Doctori, Rectori, & Facultatis Syndico significabatur, ubi præfatus Leberus Fabro in suo cubiculo in Sorbonnæ Collegio collocutus eundem interpellabat, ut libellum a dicto Benedicto Facultati prima Octobris die porrectum eidem traderet, unacum Facultatis responso ad præfatum libellum dato: præterea idem Procurator nomine Benedicti declarabat, quod sibi, prout bene visum fuerit, prospicere posset, ac contra existimati decreti executionem, quam fieri præfatus Syndicus a secretiori Regis Senatu petebat, se oppositurus

turus sit, atque etiamnum se opponat ejusdem promulgationi, si vero hoc prætensum dictæ Facultatis decretum ad acta referre attentarent, Benedictum obluctaturum indicabat, simul postulans, ut conclusiones, ac præfatæ Facultatis deliberationes eidem tradantur, juxta quas ad secretiorem Senatum provocavit, cum præjudicio jurisdictionis, quæ adhuc in Curia exercebatur. Ad hæc Syndicus reposuit, quod hoc scriptum Facultati traditurus sit, ut ea congruum desuper responsum daret: porro cum hæc omnia ferventibus bellis civilibus, quæ Franciam dire agitabant, gererentur, aliunde vero Episcopus, ac Parisiensis Curia palam Renato Benedicto patrocinarentur, hinc tam ejus submissio, quam Senatus decretum suo caruere effectu: insuper etiam ipsa Bibliopolarum citatio, qua comparere, atque suæ oppositionis causas allegare jubebantur, prorsus inutilis evasit, hacque ratione hoc anno in præfata causa haud ulterius procedebatur.

Sæcul. XVI. A C. 1569.

HISTO-

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ CONTINUATÆ

LIBER CLXXII.

PIUS V. PONTIFEX MAXIMUS
postea GREGORIUS XIII.
MAXIMILIANUS II. OCCID. IMP.

§. I.

Motus in Hibernia ob Catholicam religionem ibidem restaurandam.

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

Cum interea Protestantes immodico suam hæresin ampliandi desiderio flagrarent, nil intentatum, inausumque relinquebant, ut in Hibernia sibi nomen, auctoritatemque conciliarent, quinimo sectæ suæ progressus hucusque ibidem stabiliti sua expectatione quodammodo majores erant: jam enim potissimam hujus regni partem suo veneno infecerant: ast eodem tempore Edmundus Botelerus Ormondiæ Comitis Frater illorum auctoritatem labefactare, iisque, si posset, extirpatis Religionem Catholicam penitus ferme eliminatam revocare nitebatur, cujus pia molimina Pon-

Thu. l. 46. p. 620. edit. Gen. 1620. tom. 2.

Pontificis auctoritas, ac Hiſpaniæ Regis potentia adjuvabant, unde auxiliis, quæ ipſi idem Rex ex Belgio ſubmittere promiſerat, fretus ad ampliorem ſ[illegible]em animum erigebat, cunctaque ardentis ſui zeli conatibus feliciter adſpiratura confidebat: Deo tamen ita permittente fervori ejus proſper non alluſit ſucceſſus; quamvis enim cum Jacobo Friderico Morriſio, necnon cum alio ejuſdem nominis Edmundo Imokiliæ Præfecto armorum ſocietatem iniiſſet, junctisque cum eis viribus Kilkeniam obſidione cingeret, eruptione tamen a præſidiariis facta, inde repulſus eſt: ubi cum eius frater ab Angliæ Regina ad eundem Botelerum miſſus illi ſuggereret, ut ſe Reginæ arbitrio, ac clementiæ ſubmitteret, is nimia credendi facilitate deceptus unacum ceteris fratribus ſuis hujus ſeditionis conſciis ſeſe dedit: porro Eliſabetha Regina cum ſuæ bonitatis, ac moderationis ſpecimina oſtentandi occaſiones ſedulo aucuparetur, atque aliunde hunc Comitem plurimi haberet, hinc indignationem ſuam diſſimulare ſatagebat: qua etiam agendi ratione reſidui ſeditionis tumultus fuere diſſipati. Sæcul. XVI. A.C. 1570.

Interea ſaltem ſpecietenus in Scotia, ut Maria regni ſolio redderetur, agitabantur conſilia; una enim ex parte

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

te Angliæ Regina eo ſuos deſtinabat Oratores, qui tamen non niſi ignava manu rem urgebant, altera vero ex parte Maria illuc mittebat Jacobum Hamiltonium illuſtriſſimæ Scotorum familiæ Caput, ut ſupra meminimus: aſt hic minora, ac ſpes de eo erat, obſequia Reginæ Mariæ præſtitit: cum autem illa Angliam gravibus inter Regni Proceres diſſidiis ſciſſam cerneret, ex illis quosdam ad ſua ſtudia pertrahere ſatagebat, ut occurrente neceſſitatis eventu illorum opera contra Eliſabetham uti poſſet: præcipue vero ſibi conciliabat Norfolciæ Ducem, facta eidem futuri connubii ſpe: cum autem hic diſſimulandi artem ferme ignoraret, hac ſponſione excæcatus ſine ullis ambagibus Mariam ſibi deſponſandi facultatem ab Eliſabetha petebat, atque ab eadem jamjam hanc veniam ſe obtinuiſſe, Mariæ ſignificabat: verum hanc ipſam minus conſultam agendi rationem Norfolcius non modo libertatis, ſed etiam vitæ ſuæ diſpendio luere cogebatur, quippe Eliſabetha exinde conſpirationem rebus ſuis funeſtam conflari verita, Ducem in vincula conjici, ac paulo poſt capite plecti, imo eodem etiam momento Mariam Scotiæ Reginam includi, ac vigili ſatellitum oculo cuſtodiri juſſit. Sub idem ferme tempus Murræus Comes

mes sclopeti ictu per quemdam Hamiltoniæ familiæ Virum trucidatus est, cujus iniqua nece plures in Anglia concitatæ fuerunt conspirationes, quæ non parum Elisabetham Reginam exagitabant. Sæcul. XVI. A. C. 1570.

§. II.

Sententia excommunicationis in Elisabetham a Pio V. pronuntiata.

Tanta scelerum immanitate summus Pontifex Romæ exacerbatus omnes auctoritatis suæ vires contra Elisabetham exerebat; cum enim hucusque nonnisi aliorum ope usus illam ad saniora consilia reducere tentasset, tandem publice illam bonis suis proscripsit, ac Constitutione die vigesima quinta Februarii edita anathemate eam perculit, porro in hac Bulla Sanctus hic Pontifex rem ita exposuit: „Introducta est hæ„resis in Angliæ regnum adnitente inter „ceteros flagitiorum serva Elisabeth „prætensa Angliæ Regina, ad quam „veluti ad asylum omnium infestissimi „perfugium invenerunt. Hæc eadem „regno occupato, supremi Ecclesiæ ca„pitis locum, in omni Anglia, ejusque „præcipuam auctoritatem, atque juris„dictionem monstruose sibi usurpans, re„gnum ipsum jam tum ad fidem Catho„licam, & bonam frugem reductum rui- *Thuan. l. 46. Spond. hoc ann. n. 3. Bullar. tom. 12. Pii V. Constit. 101.*

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

„rursus in miserum exitium revocavit: „Usu namque veræ Religionis, quam „ab illius desertore Henrico octavo olim „eversam, claræ memoriæ Maria Regi„na legitima, hujus Sedis præsidio re„paraverat, potenti manu inhibito, seque„batur, & amplectebatur hæreticorum „errores, regiumque consilium ex An„glica Nobilitate confectum diremit, „illudque obscuris hominibus hæreticis „complevit, Catholicæ fidei cultores „oppressit, improbos Concionatores, ac„que impietatum administros reposuit, „Missæ Sacrificium, preces, jejunia, „ciborum delectum, cœlibatum, ritus„que Catholicos abolevit: libros mani„festam hæresim continentes, toto reg„no proponi, impia mysteria, & initia„tuta ad Calvini præscriptum a se sus„cepta, & observata, etiam a subditis „servari mandavit: Episcopos, Eccle„siarum Rectores, & alios Sacerdotes „Catholicos, suis Ecclesiis, & benefi„ciis ejicere, ac de illis, & de aliis re„bus Ecclesiasticis in hæreticos homines „disponere, deque Ecclesiæ caussis de„cernere ausa, Prælatis, Clero, & po„pulo, ne Romanam Ecclesiam agnos„cerent, neve ejus præceptis, Sanctioni„busque Canonicis obtemperarent, in„terdixit: plerosque in nefarias leges „suas venire, & Romani Pontificis au„ctori-

„ctoritatem, atque obedientiam abju- Sæcul. XVI.
„rare, ſeque ſolam in temporalibus, & A.C. 1570.
„ſpiritualibus Dominam agnoſcere ju-
„rejurando coegit, pœnas, ac ſupplicia
„in eos, qui dicto non eſſent audientes,
„impoſuit, easdemque ab iis, qui in
„unitate fidei, & prædicta obedientia
„perſeverarunt, exegit: Catholicos An-
„tiſtites, & Eccleſiarum Rectores in
„vincula conjecit, ubi multi diuturno
„languore, & triſtitia confecti, extre-
„mum vitæ diem miſere finierunt.
„Quæ omnia, cum apud omnes natio-
„nes perſpicua, & notoria ſint, & gra-
„viſſimo quamplurimorum teſtimonio
„ita comprobata, ut nullus omnino lo-
„cus excuſationis, defenſionis, aut ter-
„giverſationis relinquatur.„

„Quapropter declaramus, prædi-
„ctam Eliſabetham hæreticam, & hæ-
„reticorum fautricem, eique adhæren-
„tes in prædicti anathematis ſententiam
„incurriſſe, eſſeque a Chriſti corporis
„unitate præciſos: quin etiam ipſam
„prætenſo regni prædicti jure, necnon
„omni, & quocunque Dominio, digni-
„tate, privilegioque privatam. Et item
„Proceres, ſubditos, & populos dicti
„regni, ac ceteros omnes, qui illi quo-
„modocunque juraverunt, a juramen-
„to hujusmodi, ac omni prorſus domi-
„nii, fidelitatis, & obſequii debito, per-

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

„petuo absolutos, prout nos illos præ-
„sentium auctoritate absolvimus, & pri-
„vamus eandem Elisabeth prætenso
„jure regni, aliisque omnibus supradi-
„ctis, præcipimusque, & interdicimus
„universis, & singulis Proceribus, sub-
„ditis populis, & aliis prædictis, ne
„illi, ejusve monitis, mandatis, & le-
„gibus audeant obedire.

§. III.

Hæc Bulla Londini ad Episcopalis Palatii valvas affixa.

Sander. lib. de visib. Monarch. l. 7. ad finem Spond. ad hunc ann. n. 4. Thuan. l. 46.

Hæc anathematis sententia Romæ typis edita ineunte Mense Augusto ad vesperam Londini ad ipsius Londinensis Episcopi fores a Joanne Feltono affigebatur, ubi hæ literæ usque ad octavam alterius diei horam matutinam omnibus expositæ perstiterant, quin vel ulla in præfatum Virum suspicio caderet, quod ipse operam suam in summi Pontificis obsequium locare voluerit: eidem ex ejus amicis quidam rei conscius eidem suaserat, ut fuga securitati suæ consuleret: ast Feltonus respondit, quod pro causa adeo pia mortem obire minime recusaret: ubi postea ex levi conjectura captus ad quæstionem ducebatur, ut ex eo comperiri posset, quisnam Pontificis diploma affixisset. Ad hæc ille intrepide reposuit, „lubenter „vos

„vos a vestra sollicitudine, ac dubio exi- Sæcul. XVI.
„mere volo, nam libere confiteor, quod A. C. 1570.
„ipsus ego has literas affixerim.„ Percepta hac confessione mox ad mortem condemnatur, & die octava Augusti ad supplicii locum deducebatur, atque suam culpam detestari, & Reginæ veniam exorare admonitus ajebat, quod illam nullo pacto offendisset: quapropter dextera ejus amputata in loco consueto de scala laqueo dejectus ventre aperto, erutisque visceribus, ac corde effosso demum capite truncatus est, atque ejus corpus in quatuor partes discerptum omnium spectaculo in variis locis exponebatur.

§. IV.

Elisabethæ Reginæ mandata contra Catholicos.

Tam inhumana hujus supplicii crudelitas magis adhuc, quam antea populi indignationem accendebat; passim enim omnes Reginam damnabant, eoquod plures mortis pœna duntaxat eo ex capite affici jussisset, quod anathema juste a Pontifice pronuntiatum dicerent: quinimo hæc Reginæ sævitia ipsis etiam Protestantibus displicuit, nam inter illos reperiebantur non pauci, qui, si non ipsi Reginæ, saltem ejus Ministris graviter indignabantur, atque

Leti vita Elisabeth. t. 1. p. 463.

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

hi populum ad seditionem concitabant. Equidem Elisabetha hanc Pontificis sententiam antea explodebat, cum autem multos Proceres ob Bullæ reverentiam ab obedientia ei debita secedere, atque in remotioribus Provinciis inter Catholicos sensim populares motus excitari cerneret, remedium opponere suarum partium esse rata ad tubæ sonitum hæc mandata promulgari jussit. I. Nullus indicta mortis pœna Reginam, vel verbis, vel scriptis hæreticam, schismaticam, infidelem, usurpatricem &c. nominare audeat. II. Nemo constituto capitis supplicio præsumat quemcunque alium Anglici sceptri hæredem nominare, aut spargere, quod ad hunc vel illum post Reginæ obitum regni successio pertineat, nisi hi sint proprii Reginæ Filii. III. Nullus sub carceris pœna ad arbitrium proroganda, necnon sub proscriptione bonorum in Angliæ Regnum ceras, ut vocant, Papales, rosaria, imagines, & Cruces in Ecclesia Romana usitatas invehere, tenere, aut distribuere audeat. IV. Nemo quoque ob hæresin absolvi petat, vel absolutionem concedat, nisi perduellionis reus haberi velit. V. Nec ullus indicta eadem pœna Bullas, literas Apostolicas, vel alia diplomata, aut Pontificis, aut ejus Ministrorum nomine ad Regnum defer-

deferre audeat, vel directe, aut indirecte per alios deferri faciat, nec cum Curia Romana, ac Papæ Miniſtris, & Curialibus vel aliis ejus obſequio addictis ullum commercium circa res, quæ Regno, vel Reginæ commodis pernicioſæ eſſe poſſent, habere attentet. VI. Denique nullus ſub pœna proſcriptionis omnium bonorum in exteris Regionibus, præcipue in Pontificis ditionibus absque ſpeciali Regiæ Majeſtatis ſuæ licentia domicilium figere præſumat.

Sæcul. XVI. A. C. 1570.

§. V.

Franciæ Rex Mariam libertati reſtituendam ab Eliſabetha poſtulans.

Eliſabetha Regina haud benignius Franciæ Regem, quam ſummum Pontificem habebat; illa enim fruſtra Mariam Reginam in libertatem aſſeri ab hoc Rege ſollicitabatur, nam eidem arrogantius hæc in reſponſis dabat: „Haud mirum videatur, ſi detectis clan„deſtinis conſiliis, quæ ad conjuratio„nem proxime ſpectare comperio, re„bus meis cum majori ſollicitudine „proſpiciam, atque e carcere ſuo libe„ram dimittere recuſem illam Principem, „quæ alterius regnum per media mini„me legitima inhiat, atque a conjura„tis maximi habetur, nam ſummæ im„prudentiæ notam incurrerem, ſi pro„priæ

Thuan. l. c. Cambden annal. Regn. Eliſab.

Sæcul. XVI A.C. 1570

„priæ meæ salutis incuria aliorum se„curitatem procurare studerem: de ce„tero nec Galliarum Rex, nec alius „quicunque Princeps ægre ferat, quod „in omnibus meis consiliis, præprimis „propriæ meæ conservationi, ac uni„versi Anglici Regni commodis consu„lere satagam.„

§. VI.

Propositiones ab Elisabetha ad Mariam transmissæ.

Cambden & Thuan. l. c.

Postmodum Elisabetha studiose divulgabat, quod lubenti animo Mariæ regnum reddere vellet, dummodo id absque ullo Angliæ damno fieri posset, ut autem se id sincere optare vulgo persuadere valeret, hinc Cecilium ad hanc Reginam ablegabat, ut eidem sequentes proponeret articulos. I. Maria Edinense pactum decem abhinc annis sancitum ratum habeat, ac quamdiu Elisabetha, ejusque proles legitimæ vitam erunt superstites, juri suo in Angliæ Regnum cedat. II. Nullum fœdus cum quocunque demum Principe contra Angliam ineat, vel innovet. III. Nec ullum externum militem in Scotiam advocet. IV. Cum Anglis, ac Hibernis absque Angliæ Reginæ consensu nulla consilia, ac commercia habeat. V. Integra fide Anglos, & Hibernos fugitivos

vos tradat, quoties eos Elisabetha repetierit. VI. Anglis damna per nuperas incursiones in Regni finibus illata compenset. VII. Juxta legum præscripta in Henrici Darlæi, & Muravii Comitis Parricidas accurate inquiri jubeat. VIII. Filium suum tanquam obsidem in Angliam mittat. IX. Inscia Angliæ Regina nulli ex Anglis, vel absque Scotorum Ordinum consensu cuicunque alteri nubat. X. Scotis inhibeat, ne invita Elisabetha in Hiberniam transmigrent. XI. Sex obsides ad Elisabethæ arbitrium seligendos tradat. XII. Si quicquam contra Angliæ Reginam pactis adversum moliretur, prætenso jure suo in Angliæ regnum decidat. XIII. Ambæ arces Huma, & Fadista per integros adhuc tres annos Anglorum potestati relinquantur. XIV. Quædam propugnacula in Gallovidia, seu Cantiræ finibus sita Anglis tradantur, ut Scoti hac ratione præpediantur, ne Hiberniam invadant. XV. Denique omnes hi articuli in generalibus Ordinum comitiis approbentur, ac confirmentur. Sæcul. XVI. A.C. 1570.

§. VII.

Scotiæ Reginæ responsum ad Elisabetham.

Sæcul. XVI. A. C. 1570.

Thuan. l. 46

Perceptis hisce propositionibus Scotiæ Regina vagis verbis respondens se excusabat, quod figillatim ad quemlibet articulum sine consensu illorum, qui in Scotia præcipui ejus essent fautores, respondere haud posset, proin rogaret, ut hæ propositiones iisdem quoque indicarentur. Postea rerum suarum conditionem deplorans Muravi Comitis memoriam detestabatur, graviter queri, quod in hujus cædis Auctores inquisitio per judicii viam postularetur: dein Norfolciæ Ducem excusans se omnem fiduciam in Elisabethæ clementiam reponere affirmabat. Ceterum Reginæ Consiliarii, quibus hæ propositiones pariter fuerunt communicatæ, hunc in modum reponebant. I. Fœdus cum Gallis tanto Scotorum pretio initum dissolvi nequit, nisi damna exinde emergentia per Anglos abunde compensentur. II. Maria potissimis hisce articulis libere assentitur, Scotosque ad illos adstringere vult, si Angli idem se facturos pollicerentur. III. Integrum erit, in Henrici Darlæi, & Muravii Comitis necem ex legum præscripto inquirere. IV. Rex in obsidem tradi nequit, quia ab illis detinetur, qui ad honestandam suam rebellionem adversus Reginam ejus auctoritate, ac nomine abutuntur. V. De cetero res hucusque non auditæ vide-

videtur, quod alius Princeps cuidam liberæ Reginæ conditiones pro futuro ſuo connubio præſcribere attentet. VI. Si pacta ſanciuntur, Regina non recuſabit ejusmodi dare obſides, quos Eliſabetha ex Scotiæ Proceribus ſeligere voluerit, dummodo Caſtri Heraldi Dux, Huntlejus, Argila, & Atholius Comites excipiantur. VII. Si quicquam pactis adverſum contra Angliam moveretur, conſentit Maria, ut ſuo in Angliæ Regnum jure privetur, idem tamen viciſſim Eliſabetha ſe præſtituram ſpondeat; VIII. De hoc, quod Huma, & Fadſta tradi petantur, cum arcium iſtarum Dominis pertractetur. IX. Denique ſi in Gallovidia, & Cantira propugnacula petantur, ſat manifeſte elucet, quod perpetuum in Scotia bellum accendendi propoſitum habeatur.

Sæcul. XVI. A.C.1570.

§. VIII.

Papa, & Albæ Dux per Roſſanum Epiſcopum ad opem Mariæ ferendam incaſſum ſollicitati.

Cum circa hæc pacta mutuo conveniri haud poſſet, interea vero Angliæ Regina certior fieret, quod ad obtinendam Mariæ libertatem tam ſummus Pontifex, quam Albæ Dux vehementer ſollicitarentur, hinc inducias

Thuan. l. c.

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

prolongare, ac Ordinum comitia differre ſtatuit. Sub idem tempus Roſſanus Epiſcopus, qui nuper liber dimiſſus Mariæ opem ferre toto ſtudio feſtinabat, transſcriptas conditiones, quæ Mariæ fuerant propoſitæ, ad Pium V. ſummum Pontificem, & Philippum II. transmiſit, eos admonens, Mariam, niſi prompte auxilium eidem promiſſum ſubmitteretur, adactum iri, ut re nec quidem cum ſuis amicis, ac Principibus fœderatis communicata cum Eliſabetha tranſigat, quapropter Epiſcopus Papam Regemque exorabat, ne religionem Catholicam in ampliſſimis hiſce Provinciis reſtaurandi, ac Reginam a ſolio ſuo per hæreticos dejectam Regno ſuo reddendi occaſionem longe opportuniſſimam elabi ſinant: verum hujus Epiſcopi ſollicitationes ſuo caruere ſucceſſu, quippe tum Hiſpaniæ Rex ſuo cum Anna Auſtriaca Maximiliani Cæſaris Filia connubio intentus totam rem Albæ Duci remiſit, cui tamen in Belgio hæretici grave negotium faceſſebant: ſolus ergo Pontifex ſaltem huic Reginæ pecunias ſubmiſit, quibus tamen eadem res ſuas reſtaurare haud poterat.

§. IX.

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

§. IX.

Theologorum Lovanienſium elucubrationes opera Ariæ Montani editæ.

Cum hiſce tumultibus interea Anglia, & Scotia agitarentur, Lovanienſes Theologi hæreticorum libros, necnon ceteros jam antea prohibitos diſcutiendi curam in ſe ſuſceperant, ut tam horum, quam illorum lectio omnino prohiberi poſſet. Abſoluto hoc examine ea in quodam indice adnotabant, quæ in pluribus ejusmodi operibus corrigenda eſſent, hunc vero indicem anno ſequenti cum Philippi II. Hiſpaniæ Regis privilegio typis vulgabant, addito Regis interdicto, quo cujuscunque conditionis hominibus quicquam addere, vel demere vetitum erat. Huic labori Arias Montanus egregie ſuam quoque ſacrabat operam, qui etiam ex mandato Catholicæ Majeſtatis ſuæ novam Bibliorum editionem concinnabat haud abſimilem Complutenſi, quæ Cardinalis Ximenii cura, ac expenſis adornata fuit: enimvero Arias ad tam præclarum opus apprime idoneus erat, ut vero hoc propoſitum ad felicem deduceret exitum, in Belgium venit, cum tamen ibi a ſuis æmulis vexaretur, Romam contendere, ac ſui laboris executionem inter-

Thuan. l. 47. Nicol. Ant. Bibl. Hiſp.

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

interrumpere cogebatur, inde autem in Hiſpaniam reverſus a Rege ad Epiſcopatum nominabatur, quem ipſe acceptare recuſans inferioribus beneficiis contentus vivere maluit.

§. X.

Concilium Mechlinienſe.

Labbe Collect. Concil. tom. 15.

Hoc anno Menſe Junio Mechliniæ Concilium Provinciale fuit celebratum, cui Martinus Rithovius Yprenſis Epiſcopus abſente Perrennoto Granvellano Cardinale, hujusque Urbis Archiepiſcopo præfuit. Ibidem de Tridentinæ Synodi decretis ad uſum deducendis agebatur, ejusdem vero Concilii actis ſeſe ſubſcripſerunt Epiſcopi ſex nimirum Yprenſis, Antverpianus, Ruremondenſis, Gandavenſis, Brugenſis, & Buſcoducenſis præter Maximilianum Morillonium Vicarium Generalem Cardinalis Granvellani Mechlinienſis Archiepiſcopi.

§. XI.

Articuli in hoc Concilio agitati.

Labbe l. 2. pag. 790.

Præprimis quædam prælegebantur decreta, quorum primo hæc Synodus inchoata declarabatur, altero autem Archiepiſcopi abſentia fuit excuſata, & tertio ſancitum, quod ex ſedendi ordine nulli præjudicium naſcatur: porro quarto

quarto ſtatuebatur, decreta Concilii Tridentini eſſe recipienda, ac quinto eadem decreta recipiendi forma, nec non fidei profeſſio præſcribebatur, dein ſexto actum eſt de abſentibus, eorumque Procuratoribus, ac ſeptimo Epiſcopis injunctum, ne ullam fidei profeſſionem illi, quæ in hac Synodo præſcripta eſt, haud conſonam admittant: tandem octavo præceptum, ut Epiſcopi ſuarum Diæceſium Eccleſias etiam exemptas luſtrent, ac ibi, ſi in illis ſtatuta, vel decreta Tridentino Concilio adverſa repererint, eadem corrigant. His peractis recitabantur novem capita de Baptismo, quinque de promovendis ad Sacros Ordines, ſeptem de ſponſalibus, & Matrimonio, octodecim circa celebrationem Divini Officii, quinque de feſtorum obſervantia, duo de jejunio, & totidem circa ſacras Imagines, duo de Indulgentiis, & ſuperſtitionibus, quatuor de Epiſcopis, atque eorum Officiis, ſex de juribus illorum, qui Epiſcoporum literas expediunt, novem de Eccleſiæ Miniſtris, eorumque reſidentia, duodecim de officio Decanorum in Chriſtiana Republica, necnon de Parochis, quinque de vita, & moribus Clericorum, tres de eorumdem correctione, tres de ſcholis, earumque fundationibus, novem de Catechismis, & doctri-

Sæcul. XVI. A. C. 1570.

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

doctrinis, quæ singulis diebus Dominicis populo sunt propinandæ, duo de Seminariis, quatuor de beneficiorum unionibus, septem de denuntiationibus & bonorum Ecclesiasticorum conservatione, undecim de Religiosis, ac Monialibus, duo de literis Apostolicis, & Judicibus Delegatis, ac denique unum decretum de usuris præter duo de Visitationibus. Demum huic Concilio finis imponebatur die decima quarta Julii.

§. XII.

Calvinistæ per suos Deputatos Regi pacem offerentes.

Thuan. l. 47. Mem. de Castelln. l. 7. c. 12.

Interea in Galliis Religionis bellum continuato furore ardebat, ac Calvinistæ urbes hucusque amissas recuperare totis viribus nitebantur, quamvis autem eorum molimina non penitus frustranea essent, nihilominus exeunte anno priori millesimo quingentesimo sexagesimo nono rursus de pace mentionem ingerebant, a Rege postulantes, ut eis non solum conscientiæ, sed etiam publice, & ubique per totum Regnum conveniendi, ac religionis suæ exercitia peragendi libertatem concederet, idque salva dignitate, & honore ipsis liceret, quam in rem petebant, ut rescinderentur, atque abolerentur pronuntiatæ

tiatæ contra illos tam intra, quam extra Regnum ſententiæ: proinde Rex cuncta, quæ attentaverant, ab ipſis tanquam pro Regni ſalute, & commodo perpetrata approbet, eosque bonis, ac dignitatibus ſuis reſtituat, deque iis, quæ nunc promittit, ſervandis, & fideliter exequendis, quibus poteſt, & æquius judicabit, rationibus idonee caveat. Sæcul. XVI. A.C. 1570.

§. XIII.

Regis reſponſum ad Calviniſtarum propoſitiones.

Ad hæc Calviniſtarum poſtulata Rex reſpondit; „de libertate conſcien- *Thuan. l. c.*
„tiarum vobis idonee cautum volo, aſ-
„ſignatis duabus in Regno Urbibus, a
„Birono, cui id negotii datum, nomi-
„nandis, in quibus libere convenire po-
„teritis: de cetero liceat vobis pacate
„domi vivere, adeo, ut veſtrum nulli
„ob Religionis cauſſam periculum creari
„poſſit: copias vero militares dimittatis
„velim, Urbesque occupatas reddatis,
„atque ab omni fœdere, quod cum ex-
„ternis Principibus iniiſtis, diſcedatis:
„poſtea autem bonis, & dignitatibus ve-
„ſtris cuncti reſtituendi eritis, adeo, ut id
„& in iis locum habeat, in quorum vicem
„alii perſoluta Regi veſtro in belli ſum-
„ptus pecunia ſuffecti fuerunt.

§. XIV.

Sæcul. XVI. A. C. 1570.

§. XIV.

Calviniſtarum apologia ad pacis repulſam data.

Thuan. l. c. Calviniſtæ cum ſuæ ſectæ, ſuæque vitæ ſecuritati hiſce propoſitionibus nondum ſatis cautum eſſe arbitrarentur, illas acceptare renuebant, quapropter paſſim tanquam pacis inimici fuere proclamati: diſplicuit autem ipſis hujus accuſationis probrum, quapropter edito ſcripto Menſe Martio hoc anno ſupra milleſimum quingenteſimo ſeptuageſimo ejus rei culpam a ſe amoliri nitebantur, dicentes, quod ipſorum hoſtes magis, quam ipſi, a pacis deſiderio alieni eſſent. „hi enim, inquiebant Calviniſtæ, in„terea miſerunt in Angliam, & Germa„niam homines, qui pacem jam factam „confirmareut, ut ita auxilia, quæ pro „juſtæ cauſſæ merito ſperari poſſent, re„tardarentur, dum diverſis ex locis a „fœderatis, & juratis Gallicæ tranquil„litatis hoſtibus pecunia, milites, ac „cetera ſubſidia undique compararen„tur: Inſuper Raymundus Papienſis „Furcovallius Regis apud Philippum II. „Orator ea de re ſæpius cum Hiſpanis „agit: eadem quoque conſilia cum Pon„tifice a Guiſianis Principibus agitan„tur: præterea nuper quoque miſſus „eſt in Germaniam Nicolaus Neovillius „a ſe-

„a secretis epistolis, qui apud Maximi- Sæcul. XVI.
„lianum Cæsarem prudentissimum Prin- A. C. 1570.
„cipem, & publicæ tranquillitatis ap-
„prime studiosum sparsam de Francici
„Regni tumultibus famam dilueret, por-
„ro is & Augusto Saxoni Septemviro per-
„suadere conatus est, res in Gallia ad
„pacem inclinare: sed hæc omnia fa-
„cile refellere possemus, ex haud occul-
„tis machinationibus hostium nostrorum,
„qui ex Religionis Protestantium odio
„partes Romanæ Ecclesiæ in Anglia
„fovent, & Nortumbrio, ac Vestumbrio
„comitibus in manifesta conjuratione
„deprehensis ad alendas seditiones ani-
„mos faciunt.„

„Porro ea, quæ nunc diximus, vera
„esse constat ex interceptis literis, &
„aliis testimoniis, necnon ex promissis
„auxiliis, & viginti navium armatarum
„classe, quam major ab Albano Duce
„instructa paulopost secutura est: ad
„hæc interceptæ etiam fuere Caroli Lo-
„tharingii Cardinalis ad amicos, & fa-
„ctionis conscios, quos Lutetiæ habet,
„literæ, quibus mentionem pacis factam
„confirmat, ut interea Rex opportunum
„temporis spatium nanciscereturr, do-
„nec a Philippo II., & Pontifice respon-
„sum, seu definitio consiliorum, quæ
„contra Protestantes in Regni perniciem
„inter eos jam dudum agitata fuerunt,

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

„haberi posset: his ergo, & aliis ratio„nibus adducti, in propositas hac„nus pacis conditiones nequaquam con„sentire potuimus, eas tamen amplect„alioqui parati sumus, si nihil haben„insidiarum, ac sincerum erga nos ani„mum spirant, adeo, ut ejusmodi pac„constituta non solum in præsens, sed„in posterum firma, ac sincera toto Re„gno concordia sanciatur.

Cum Rex, quod pacem sincero animo desideret, testatum facere percuperet, hinc Hermanum Guntaldum Bironum magnum rei tormentariæ Præfectum, & cum eo Henricum Memmium Senatus secretioris consiliarium cum Telignio ad Navarrum, & Condæum Principes misit, qui cum eis serio de pace agerent: nec inanis erat eorum labor, quippe pax die octava Augusti concluſa, ac firmata fuit edito hanc in rem decreto, quod in Parisiensi Senatu die undecima ejusdem Mensis fuit promulgatum, confirmatumque. Hoc edicto omnibus spuriæ reformationis Sectatoribus promissum, ut in omnibus Regni urbibus morari, ac degere possent, necnon suam sectam libere profiteri valerent in illis civitatibus, ubi jam die prima Mensis Augusti hujus anni post Christum natum millesimi quingentesimi septuagesimi ejusmodi Reli-

gionis

gionis exercitium fuisse introductum constat, insuper idem illis permittebatur in aliis locis in edicto designatis: porro cum Ambasiano decreto Provinciarum Prætoribus nonnisi pro eorum familiis, ac subditis Conciones in ipsorum ædibus habendi facultas data fuisset, nunc his quoque concessum, ut ad eas cujuscunque conditionis homines admittere possent, etiamsi illi, quibus suprema jurisdictio, vel aliqua illius pars fuit demandata, ex genere suo nobiles non essent: præterea alio hujus edicti articulo Calvinistis quatuor urbes Rupella, Montalbanum, Cognacum, & Charitæum, quæ *securitatis, & obstagii* urbes appellabantur, custodiendæ attribuebantur, ita tamen, ut elapso biennio eas in eo statu, quo nunc essent, Regi restituerent. Sæcul. XVI. A.C. 1570.

§. XV.

Hujus pacis Articuli.

Percipiamus nunc præcipuos hujus pacis articulos: ubi Rex in suo edicto hæc habebat: „omnibus nostris Nobili„bus, cunctisque aliis Regni inco„lis, qui in nostro Regno, ac ditioni„bus nostræ potestati subjectis supremæ „jurisdictionis usum, vel illustrioris fa„miliæ feudum plenum, prout in Nor„mannia, sive tanquam proprium, sive „ut *Thuan. l. 47. Recueil de-cequi s'est fait pour ou contre les Protest. par le Fevre pag. 21.*

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

„ut uſufructuarium vel integrum, aut „aliquam illius partem poſſident, per„mittimus, ut in ſuis ſupremæ, ut di„ximus, jurisdictionis, aut feudorum „ædibus, quas pro præcipuo ſuo domi„cilio deſignabunt, necnon noſtri Præ„tores ac Seneſcalli intra jurisdictio„nis ſuæ loca, religionis, quam Refor„matam dicunt, actus exercere poſſint, „quamdiu ibidem reſident, iis vero ab„ſentibus, eorum uxores, ac familiæ „ſectam profiteri valeant, pro quibus ta„men ipſi rationem reddere, & præ„fatas ædes noſtris Prætoribus, & Se„neſcallis ſignificare tenebuntur, prius„quam hoc favore frui ipſis conceſſum „cenſeatur: inſuper eodem exercitio „frui poterunt in aliis ſuis ſuperioris „jurisdictionis, vel præfati feudi domi„bus, quamdiu ibidem ſubſiſtent, non „autem aliter id fiat, & cuncta hæc „diſponuntur tam pro ipſis, quam pro „ipſorum familiis, ſubditis, aliisque, „qui eo venire velint: in illis tamen „feudalibus domibus, in quibus hujus „religionis Sectatores ſuperioris juris„dictionis, ac illuſtris feudi uſum non „habent, duntaxat ipſorum familiæ hoc „exercitio frui poterunt, nec tamen „decernimus, ut tunc, ſi forte de eo„rum amicis non plures, quam decem „conveniant, aut Baptismum confe„rendi

Varillas hiſt. de Charl. IX. t. 2. p. 259. l. 8.

„rendi neceſſitas urgeat, & ſocietas de- Sæcul. XVI.
„cem homines non excedens eo con- A.C. 1570.
„fluat, in eos inquiri valeat.

„Inſuper ut Cariſſimæ, ac dilectiſ-
„ſimæ noſtræ Materteræ Navarræ Re-
„ginæ benevolentiam exhibeamus, ei-
„dem permiſimus, ut præter ea, quæ
„ſuperius Proceribus præfatis jurisdi-
„ctionem ſuperiorem habentibus con-
„ceſſimus, præterea in quocunque ex
„ſuis Ducatibus, Albretano, Armenia-
„cenſi, Fuxienſi, necnon in Bigottano
„Comitatu, in quadam ſuæ ditionis do-
„mu, a nobis ſeligenda, ac nominan-
„da, cui jurisdictionis jus eſt annexum,
„præfatam ſectæ ſuæ profitendæ liberta-
„tem exercere valeat, idque ſit pro om-
„nibus illis, qui ibidem aſſiſtere etiam
„ipſa abſente voluerint.

„Præterea præfatæ ſectæ Alumni
„illius etiam exercitium habere pote-
„runt in locis mox nominandis, nimi-
„rum in Præfectura Inſulæ Francicæ,
„in ſuburbio Claramontano in Bellova-
„cenſi agro, atque in Crepienſi Laudu-
„nenſis Præfecturæ ſuburbio, necnon
„in Campaniæ, & Briæ ditionibus apud
Vezelias, quas iidem hodie poſſident:
„inſuper libero ſuæ ſectæ exercitio gau-
„dere poterunt in Arnei-Ducenſi, &
„Mellivillano Præfecturæ Burgundicæ
„ſuburbiis: pro Picardiæ Præfectura

Sæcul. XVI. A.C 1570.

„in Montis-Desiderii, & Riblemontii sub-
„urbiis: pro Normanniæ Præfectura in
„Pontis-Audemari, & Caretani sub-
„urbiis: pro Lugdunensi Præfectura in
„Carliei, & sancti Genesii Vallis Gui-
„donis suburbiis: pro Præfectura Bri-
„tanniæ in Bechetalii, & Kerhesii sub-
„urbiis: pro Delphinatus Præfectura
„in Crestidiano, & Caturigiano subur-
„bio: pro Provinciæ Præfectura in sub-
„urbiis Merindolano, & Foro-Calca-
„rienſi: pro Occidaniæ Præfectura, præ-
„ter Albenas, quas hi ipsi hodiedum
„usurpant, in Montaignacensi suburbio:
„pro Aquitanniæ Provincia in sancti
„severi oppido ab ipsis nunc possesso,
„atque etiam Bergereci, denique pro Au-
„relianensi, Turonensi, Cenomanensi, &
„Carnutensi ditione Sanceris per eos an-
„tea occupatis, atque in Pago Maliano:
„præterea eisdem indulsimus, ut præfatæ
„sectæ exercitium facere, & continuare
„va eant in omnibus urbibus, ubi illud
„prima Augusti die publicum invenietur.

„De cetero stricte inhibemus illis,
„ne vel circa animarum ministerium,
„aut disciplinæ leges, vel puerorum,
„aliorumque institutionem ullum præ-
„fatæ sectæ exercitium habeant, ex-
„ceptis iis locis, in quibus id fieri an-
„tea permisimus, ac concessimus: nec
„etiam ullo pacto præfata Religio, quæ

„se

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

„se reformatam jactitat, in nostra aula, „vel in locis ei vicinis in usum deducatur, neque etiam nostra mens est, „ut aliquod præfatæ sectæ exercitium „in urbe, Præpositura, ac Vice-Comitatu Parisiensi fiat, illas autem decem „leucas restrinximus, & restringimus ad „sequentia loca, nimirum ad Sylvanectum, ejusque suburbia, necnon ad „unam leucam ultra Castrum infra „Montem-Erici, Dordiacum, ejusque „suburbia, Rambulietum, Hudanam „unacum illius suburbiis, necnon ad „leucam ultra Meulanium, Vigniam „Marum, & sancti Levi Saranensis oppidum, ad quæ tamen loca nullatenus extensam volumus libertatem pro„fitendi prædictam Religionem: insuper „nostris Prætoribus, Senescallis, aut judicibus ordinariis injungimus, ut quilibet „intra suæ jurisdictionis fines loca ad „Calvinistas spectantia, sive ea antea a„quisierint, sive postea obtenturi sint, vel „alia eis assignent, ut ibidem suos mor„tuos terræ mandare valeant, iisque de„cedentibus ex hac familia, vel domo „quisquam Satellitum Tribuno eorum „obitum denuntiet, hic vero Parochiæ „vespillonem accersat, eidem præci„piens, ut cum tot satellitibus, quot „ei bene visum fuerit, funus comite„tur, ac ullam injuriam inferri præ„pediat, simulque noctu cadaver aufe„rat,

Sæcul. XVI A. C. 1570.

„rat, atque ad quempiam ex locis de„ſtinatis conducat, quin plures quam „decem homines, in funeris comitatu „præſto ſint, in aliis autem urbibus, „ubi nullus Satellitum Tribunus reperi„tur, ibi quidam Fori criminalis Mini„ſter a loci judice deſignabitur.

„Præterea prohibemus, ne præfatæ „religionis ſectatores ullum matrimo„nium in conſanguinitatis, vel affinita„tis gradibus per leges in Regno re„ceptas prohibitis contrahere audeant; „nec etiam ob religionem ullum ſit „diſcrimen, vel diſtinctio inter Schola„res, infirmos & pauperes, qui ad Uni„verſitates, Scholas, Noſocomia, Le„proſorum domos, & publicas Elee„moſynas, admitti poſtulant.

„Præcipimus etiam, ut prædictæ „ſectæ alumni politicis noſtri Regni le„gibus ſe ſubmittant, proin feſtos dies „colant, nec tunc operibus ſervilibus „vacare, neque dictis diebus vendere, „aut officinas apertas tenere poſ„ſint, nec diebus jejunii, in quibus car„nibus veſci apud Catholicos prohibi„tum eſt, laniones carnem venum „exponant.

„Cum autem plures tot injurias, & „damna tam in ſuis bonis, quam etiam in „proprio corpore ſuo pati, ac tolerare „coacti ſint, ut ægre illorum memoriam „obli-

„obliterare valeant, prout tamen ad „voluntatis noſtræ executionem neceſ- „ſe foret, hinc omnibus incommodis „obviaturi, atque illis opem laturi, qui „ob gravioris mali, moleſtiæ, vel da- „mni metum ad ſua reverti non audent, „donec ejuſmodi inimicitiæ, ac ranco- „res erunt mitigati, ſecuritatis gratia „ſpuriæ reformationis ſectatoribus attri- „buimus Rupellam, Montalbanum, Co- „gnacum, & Charitæum urbes, ut illi, „qui nunc ad patriam ſuam redire no- „luerint, in hiſce urbibus interea mo- „rari, ac domicilium figere poſſint: „ut vero illorum ſecuritati magis adhuc „ſit conſultum, noſtri Fratres, atque „Avunculi Navarrus (*), & Condæus „Principes, necnon viginti nobiles huic „ſectæ addicti ſemel pro omni tempore „jurabunt, ac tam pro ſe, quam ce- „teris ſuæ ſectæ ſociis promittent, „quod præfatas urbes nobis conſerva- „re, ac poſt biennii lapſum, & ſpa- „tium ei, quem ad hoc deputare bene „viſum fuerit, in eo ſtatu, quo nunc „ſunt, reddere velint, quinſin illis quic- „quam innovare, vel immutare aude- „ant, aut ullam tergiverſationem, ſive „oppoſitionem adhibeant quacunque de-

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

(*) Hic idem fuit ac Bearniæ Princeps, qui poſtea Franciæ Rex Henricus IV. nominabatur.

Sæcul XVI. A.C.1570. „mum ex cauſſa, ſeu occaſione: evolu-
„to tamen tempore præfatæ ſectæ ex-
„ercitium ibidem continuetur, prout
„antea factum: de cetero injungimus,
„ac mandamus, ut ad haſce urbes cun-
„cti Eccleſiaſtici libere accedere, ac cum
„plena libertate Divino officio vacare,
„ſuisque bonis unacum ceteris omnibus
„Catholicis harum urbium incolis fruí
„valeant, imo noſtri præfati Fratres,
„ceterique nobiles hoſce Eccleſiaſticos,
„atque incolas ſua protectione, ac præ-
„ſidio foveant, nec ullatenus illos, vel
„in ſuo corpore, aut ſuorum bonorum
„uſu moleſtent, ſeu interturbent, ſed
„potius eos in plenam ſuorum bonorum
„poſſeſſionem reducant, ac redintegrent.
„præterea præcipimus, ut in prædictis
„quatuor urbibus noſtri Judices iterum
„ſuis officiis reſtituantur, ac judiciorum
„uſus, prout ante hoſce tumultus fue-
„rat, reſtauretur. „

Denique Rex declarabat, quod Materteram ſuam Navarræ Reginam, Navarræ Principem, ac Condæum tanquam ſuos Patronos, & fideles ſubditos agnoſcat, æque ac ceteros Proceres, Equites, aliosque hiſce Principibus addictos, imo tiam Oranium Principem, Ludovicum Naſſovium ejus Fratrem, Volradum Mansfeldium, ceterosque omnes exteros, qui hiſce Principibus in hoc bello opem tulerunt. Porro quo-

quoad ceteros Principatus regios, Navarræ Reginæ jussu occupatos, necnon ad alia, vel in hoc, aut in præcedentibus bellis ex Belliducum mandato facta, Rex ea omnia rata habuit, nec in ea inposterum inquiri voluit. Addebantur insuper quidam articuli, qui captivorum libertatem, ac lytra ab eis pendenda, necnon rerum mobilium in hoc bello ereptarum restitutionem, fructuum perceptionem, domuum eversionem, & militum exactiones in urbibus factas concernebant: præterea declaratum, quod Oranio Principi, & Nassoviis ejus Fratribus bona in regno antea possessa juxta pacta olim cum Henrico II. Regis Patre, & Francisco I. ejus Avo inita reddantur. His articulis subjungebatur, quod omnes contractus, nomina, aliæque literæ utrinque durante bello ablatæ restituantur: cum vero ob Rapini supplicium Tolosanus Senatus Protestantibus oppido suspectus esset, sancitum est, ut rerum cognitio, a qua alias ad præfatam Curiam appellari fuit licitum, deinceps ad libellorum supplicum Magistros devoluta censeatur, hique de caussis ita judicandi facultatem habeant, ut ab eis provocari non valeat: præterea Protestantibus permissum, ut in Curiis Rothomagensi, Divionensi, Aquensi, Britannica,

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

Sæcul. XVI. A. C. 1570.

nica, & Gratianopolitana sex Præsides seu Consiliarios, tres scilicet ex quallibet Curia, & in Burdegalensi Senatu ex quavis Curia quatuor tanquam suspectos rejicere valeant, quin hujus repulsæ causas allegare necesse sit. Ceterum specialem mentionem de Colimo Maris Præfecto in hisce articulis fuisse factam non apparet.

§. XVI.

Germanis Calvinistarum militibus Rex stipendia solvere coactus.

Recueil l. c. p. 22. Mem. du Calvinisme par Soulier l. 3. p. 127.

In hisce pacis articulis præ omnibus magis insolitum videtur, quod Calvinistæ, qui ampla pecuniarum elargitione Equites, ac pedites e Germania evocarunt, nunc autem illis æs militare solvendo impares erant, audacter Regem adegerint, ut eis stipendia numeraret, quam in rem Michael Castelnaldus Mauviserius die nona Septembris Lysiæ in Bria accepit demandatæ facultatis literas, quibus munitus nomine Regis pollicitus est, quod vigesies centies mille librarum summam, quæ in Germanorum peditum, ac equitum stipendia expendenda erat, Principibus, ac Proceribus numerare velit, comprehensis tamen illis trecentis librarum millibus, quæ fervente pacis consilio persoluta jam fuerant: insuper idem Castelnaldus Regis

Regis nomine seſe obſtringebat, quod reſidua decies ſepties centena librarum millia in Cenomanenſi urbe numerare, ac tradere velit, ea lege, ut quadringenta viginti quinque librarum millia quotannis uſque ad poſtremum ſolutionis ſpatium penderentur: proin Franciæ Reges, inquit quidam Scriptor, ut pacem ab hiſce piis, ac fidelibus, ſi ſuperis placet, ſubditis redimere poſſent, ſumptus durante bello factos, & inſuper aliena debita ab his apud exteros contracta ſolvere compellebantur: eapropter Calviniſtæ, etſi ſuis victoriis in hoc poſtremo bello totum, qua late patet, regnum emenſi fuiſſent, nunquam tamen pacem ſuæ factioni magis proficuam, ac conditionibus magis amplis uberem ſperare potuiſſent, hinc ſanioris judicii homines probe proſpexerant, quod pax ipſis tantopere utilis haud diu ſubſiſtere valeat. Sæcul. XVI. A. C. 1570.

§. XVII.

Pax Rupellæ promulgata.

Hoc edictum in omnibus regni Curiis promulgatum ipſemet Rex ſe executioni mandaturum jurejurando teſtabatur, ipſamque Reginam, Andegavenſem Ducem, ſuosque Senatus, ac Curiæ Magiſtratus ad idem ſacramentum integra fide præſtandum adegit: præ-

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

præterea cunctis Gubernatoribus, Præfidibus, ceterisque præceptum, ut publice, atque interpoſita juramenti religione ſe ad illud ſervandum obſtringerent, conſtituta mortis pœna in tranſgreſſores. Demum Principes unacum maris Præfecto, Ludovico Naſſovio, Telinio, & Bellovacenſi Noclea ad Lingones uſque profecti Volrado Mansfeldio grates rependerunt, ac Germanorum copias dimiſerunt, quas Renelius Marchio uſque ad regni fines comitabatur, hi vero Proceres Charitæum delati, inde per Lemovicenſem, & Engoliſmenſem agrum iter proſequentes Rupellis ineunte Menſe Octobri Navarræ Reginam convenerunt, in qua etiam urbe præfatum edictum die vigeſima Auguſti in arcis foro promulgatum eſt ante ædes ipſius Navarræ Reginæ, quæ unacum Filia ſua, ac honorariis puellis, necnon Rupifocaldio Duce, ac Rupio ſupremo Regii Stabuli Præfecto, pluribusque aliis Proceribus, ac Nobilibus per feneſtras proſpiciebat: ubi duo regii tibicines tertia jam vice tubas inflabant, ac poſtea Delphinatus Provinciæ Fecialis, & demum Burgundiæ, & Aquitaniæ Caduceatores edictum prælegentes pacem promulgarunt, quo peracto Navarræ Regina Norto Rupellenſis Eccleſiæ Miniſtro injunxit, ut publicæ pre-

Mem. del' Etoile tom. 1. p. 14.

preces funderentur, quibus absolutis festiva omnium belli tormentorum explosio insonabat. Ceterum Rex Cossæum Marescallum Rupellas ablegabat, ut necessaria quævis ad hujus edicti executionem disponeret. Sæcul. XVI. A.C. 1570.

§. XVIII.

Regis consilium de sua Sorore Margarita Navarræ Principi desponsanda.

Cum interea hæc gererentur, Rex pariter de connubio inter Magaritam Sororem suam, & Navarræ Principem ineundo consilia agitabat, hancque in rem Cossæum Marescallum, & Gontaldum Bironem Rupellas decernebat, ut hi Navarræ Reginæ hasce nuptias proponerent, simulque de legis gratia a Pontifice impetranda fidem facerent, ut hac ratione obstacula ex sanguinis propinquitate, ac religionis diversitate inter Sponsos exorta tollerentur. Verum Navarræ Regina hanc propositionem eludere intenta ambobus hisce Proceribus in responsis dabat, ipsius Filium magno quidem honore a Galliarum Rege affici, cum autem ille præ omnibus mundi honoribus suam religionem cordi habeat, hinc prius se cum conscientiæ suæ Moderatoribus id negotium collaturam spondebat. *Dupleix hist. de France tom. 3. p. 580. & seq.*

§. XIX.

Sæcul. XVI. A. C. 1570.

§. XIX.

Nuptiæ inter Franciæ Regem, & Elisabetham Austriæ Archiduciſſam.

Thu l. 47. p. 661.

Paulo poſt ipſemet Galliarum Rex Elisabetham Auſtriæ Archiduciſſam ſibi copulabat, eamque Mezeriis excipiebat, die autem vigeſima quinta Novembris Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo nuptias celebrabat, cum ipſe tunc ætatis ſuæ vigeſimum quintum unacum quinque Menſibus, Eliſabetha autem decimum ſextum ageret.

§. XX.

Proteſtantium Germanorum Principum Legati Villeriæ ad Cotiam a Rege excepti.

Thu. l. 47. p. 662.

Die vigeſima tertia proximi Menſis Decembris Rex Villeriæ ad Cotiam agens Principum Germanorum Proteſtantium Confeſſioni Auguſtanæ addictorum Legatos excipiebat; hi enim in Spirenſibus comitiis congregati hanc Legationem decernebant, ut Regi ob contractum nuper cum Cæſaris Filia matrimonium gratularentur, ſimulque illum rogarent, ut pacis articulos non ita pridem cum regni ſui Calviniſtis ſancitos executioni mandari curaret. Porro Legati hunc in modum perorabant: „So-

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

„Societas per nuperum matrimonium „inter Cæsarem, & Regem inita non „solum ad amicitiam inter potentissimos „hos Principes, atque adeo inter Germa„nos, & Gallos conservandam confert, „sed etiam sperandum, hoc fœdus ad re„media malis passim præcipue ob reli„gionem grassantibus mature adhiben„da maximum pondus habiturum: gau„dent interim summopere Principes no„stri, quod pax inter ipsos facta perni„ciosissimos tumultus quorumdam am„bitione excitatos prudentia, & æqui„tate mira sedarit; proinde orant, ut „Rex auctoritatem, ac dignitatem, quam „pax præter multorum voluntatem con„stituta recuperavit, tueri in posterum „velit, neque iis aures præbeat, qui „sectariis fidem servandam negant, & „impossibile ajunt, ut in eo regno tran„quillitas sarciri possit, in quo diversæ „de religione sententiæ obtinent, nam „& in Turcico imperio nulla con„scientiæ vis infertur, & Monachi in „monte Atho habitantes quotannis do„na a Sultanis accipiunt, & in Regno „Poloniæ, quod inter Christiana am„plissimum est, Religio Romana, & „Græca semper locum habuerunt, & in „compluribus civitatibus templa utris„que assignata fuere: paucis vero ab„hinc annis pleraque nobilitas Augu„sta-

Sæcul. XVI. A. C. 1570.

„ſtanæ Confeſſioni ſubſcripſit, nec tamen
„conſpiciuntur turbæ in eo regno, in quo
„per diverſæ Religionis homines rerum
„adminiſtratio fit, & publica munia in-
„diſcriminatim inter ipſos diſtribuun-
„tur: præterea id agnovit, ſed ſerius,
„Carolus V, & poſt eum Ferdinandus
„Cæſar, qui tandem non aliam pacis
„in Imperio conſtituendæ rationem in-
„ire potuerat, quam juſta conſcientiis
„libertate permiſſa, & quamvis Ferdi-
„nandus præ omnibus Romanæ Eccle-
„ſiæ addictus fuerit, primo tamen pa-
„trimonialibus Imperii ſubditis eam li-
„bertatem permiſit, & poſtea in Luſa-
„tia, & Sileſia, ac dein paulo ante mo-
„tem ſuam in quibusdam Auſtriæ locis,
„ut fieret, toleravit. Eadem Maximi-
„lianus prudentiſſimus Princeps gratia,
„& indulgentia erga ſuos uſus eſt, cu-
„jus affinitatem cum Franciæ Rex ex-
„petere voluerit, eapropter ut illius
„quoque exemplum ea in re ſequatur,
„illuſtriſſimi Principes, quam vehemen-
„ter, & enixe poſſunt, regiam Majeſta-
„tem obſecrant, nam jam pridem pri-
„mis Chriſtianorum temporibus diſpu-
„tationibus agitatum eſt, quod res di-
„verſæ ſint, bonum ſubditum, & bonum
„Chriſtianum eſſe: itaque & Tartari in
„Polonia, qui Mahumetani ſunt, ac
„plerisque in locis, etiam Romæ ju-
dæi,

„dæi, atque in Turcico Imperio Chri- Sæcul XVI
„ſtiani ſimul, & Judæi tolerantur: igi- A.C.1570.
„tur decet prudentiſſimum Principem
„præteritorum malorum inſontem, ut
„hujuſmodi pravis conſultoribus, ac tur-
„barum incentoribus aures claudat, ſic-
„que apud ſe perpendat, quod pax pieta-
„tem, & leges firmet, bella vero Reli-
„gionem, & regiam auctoritatem con-
„vellant: ſi quis vero adeo audax re-
„periatur, qui Regiam Majeſtatem, quæ
„ad pacis conſilia animum contra ſedi-
„tioſos obfirmavit, turbare conetur, il-
„luſtriſſimi Principes iſthuc nos ablega-
„runt ad ſignificandum Regiæ ſuæ Ma-
„jeſtati, quod parati exiſtant omnes
„opes, ac vires in id impendere, ut co-
„natus tam pernicioſi reprimantur, &
„regno florentiſſimo, cujus bona, &
„mala ad publicam Chriſtiani orbis
„tranquillitatem proxime ſpectant, pax,
„& quies conſtet: de cetero autem Rex
„cogitet, quod bellum non minus Reli-
„gioni, quam regno noceat. „

§. XXI.

Regis reſponſum ad Legatos.

Altera die vigeſima quarta Decembris *Thu. l. c.*
pridie ad Natalis Dominici feſtivi-
tatem Rex Legatis ita reſpondit: „fœ-
„dus hoc ob id præcipue expetii, eo-
„quod cognoverim, quod Cæſar, qui,

Sæcul. XVI A.C. 1570

„prout dignitate inter Principes Christia„nos præcellens, sic prudentia, magna„nimitate, clementia, & æquitate prin„cipem inter eos locum tenet, in id sem„per laboraverit, ut securam, ac fir„mam in Christiano orbe tranquillita„tem procuraret; nunc quoque piæ „ejusdem Cæsaris voluntati præcipue „vestris salutaribus juxta, ac benevo„lis monitis instructus respondere de„crevi, & amicitiam, quam Majores „mei, &inprimis Henricus Parens, ac „Franciscus Avus meus cum iis colue„runt, sancte, religioseque servare sta„tui.„ Cum hoc responso dimissi Legati, & honorifice muneribus donati domum ad suos revertebantur.

§. XXII.

Maurorum seditio in Hispania, eorumque crudelitates contra Christianos.

Thuan. l. 48. *p.* 669. *Spond. in annal hoc ann. n.* 14.

Hoc item Anno Christi millesimo quingentesimo septuagesimo in Hispania bello contra Mauros gesto, ac ultra triennium protracto finis imponebatur, cum enim Mauri in regno Granatensi ab Hispaniæ Rectoribus sese inhumanius haberi crederent, jugum excutere moliti propriæ suæ Nationis Regem eligebant, qui vocabatur Ferdinandus Valora, seu Valoira: porro is erat viginti quinque annorum juvenis; aut

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

aſt animo intrepidus, ac generoſus, necnon inter ipſos divitiis, generisque nobilitate ſumme conſpicuus. Eo electo Mauri contractis undique copiis omnia ferro, flammaque miſcebant, ac Chriſtianos in Alpuxerrana, & Almerianenſi ditione innumeris crudelitatibus conficiebant, profanataque Templorum Religione vario ſuppliciorum genere Religioſos interficiebant, præcipue vero Queciſari, ubi Auguſtinianorum cœnobium erat, nam ibi, cum Religioſi ad turrim ſe collegiſſent, incendio locum conſumpſerunt, miſerosque hoſce captivos in oleum fervens, cujus abundantia illis in locis eſt, conjecerunt: plebanum vero Terquenſem pulvere tormentario impleverunt, & igne immiſſo crudeliter cremarunt, ejuſque Vicarium in terram vivum defoderunt umbilico tenus, ſagittas in os tanquam in ſcopum per ludibrium dirigentes: inſuper alios ita defoſſos ad mortem uſque reliquerunt, crudeliore mortis genere, quippe fame, & vermibus toto corpore ſuccreſcentibus enecatos: præterea quoſdam membris mutilarunt, & mulieribus infeſtiſſimis arcuum ictibus interimendos tradiderunt, ac nonnullos in Chriſtiani nominis opprobrium cruci affixerunt, quamvis ſummam in iis conſtantiam experti ſint: hi enim nul-

Sæcul. XVI. A.C. 570.

lis pœnis adduci potuerunt, ut fidem veram ejurando vitam redimerent: equidem Aben-Jahuai Barbarorum caput ſpecietenus obnitebatur, & blanditiis potius graſſandum ſuadebat: Aben-Humeja vero Rex affectata clementiæ laude ſummopere ſe ab hujuſmodi crudelitatibus alienum ſimulabat, edicto propoſito, ne quis in pueros decem annis minores, aut in mulieres, vel alios homines ſine cauſſæ cognitione ſæviret.

Hiſpani vim vi repellere coacti nonnunquam infidelium ſævitias pari crudelitate viciſſim plectebant, Mauroſque iterata clade profligabant, qui tamen inde ferociores efficiebantur, adeo, ut Hiſpani novis militum ſupplementis ſuas copias augere compellerentur, quibus Joannes Auſtriacus pro ſummo imperio præerat: unde ſæpius certamine inito utrinque magna ſtrages edebatur: nec raro Hiſpaniæ Rex faſtidiebat bellum ſuo regno tantopere perniciоſum, in quo etiam tot generoſorum militum jacturam fecerat, quapropter pacem inire ſtatuit: verum illam obtinere nequiverat: tandem vero armorum vi de hiſce infidelibus cum ſuo exercitu ductore Arcuenſi Duce tam glorioſam reportabat victoriam, ut omnes, qui victorum gladios declinaverant, pro-

pu-

pudiosa fuga vitæ suæ consulere cogerentur, tam infausto suorum fato, ut haud amplius quicquam moliri possent. Sæcul. XVI. A.C. 1570.

§. XXIII.

Continuata Baji Lovaniensis Doctoris causſa.

Hoc anno Bajus a suis adversariis acriter agitabatur; Jodocus enim Ravesteinius, qui Lovaniensis Universitatis privilegia tueri jubebatur, cum esset ob suam eruditionem inter Theologos celeberrimus, totis viribus sese Bajo, ejusque erroribus opponebat: verum hoc ipso anno die septima Februarii præmatura morte vivis eripiebatur. *Op. Baji t. 2. Bajan. p.* 199.

Huic successerat Cunerus Petri Duivindikii quodam Zeelandiæ oppido natus. Hic Doctor religionis studio, ac fervore accensus cum Bajo magni nominis theologo in arenam descendere minime dubitabat, palamque eum impugnans suarum partium esse censuit, ut in publicis Scholæ exercitationibus, quæ ab ipso quolibet die Sabbati habebantur, ac propterea *Sabbatinæ Scholæ* vocabantur, Baji errores confutaret: insuper quidam Minorita nomine Godefridus Leodius in concionibus, quas hoc anno per jejunii Verni tempus in Templo Fratrum Minorum habebat, eundem Bajum exagitabat, eumque

Sæcul. XVI A.C. 1570.

ambo hi Doctores accusabant, quod Jodoco Ravesteinio vita functo novos in Universitate motus excitaret, atque articulos a Papa proscriptos audaciori animo, magisque aperte defenderet: eapropter tres Episcopi Martinus Richtovius, Episcopus Iprensis, Franciscus Sonnius, Sylvæducensis Præsul, & Cornelius Jansenius, Gandavensis Antistes, cum hosce tumultus prævenire satagerent, die undecima Aprilis Bajo auctores erant, ut genuine doctrinam suam publice circa hosce articulos exponeret, sicque animos placaret, ac æmulis silentium imponeret.

§. XXIV.

Bajus mentem suam publice explicans.

Op. Baji. t. 2. p. 14.

Bajus horum Præsulum consilio aquiescens die decima septima ejusdem Mensis mentem suam circa articulos a Papa damnatos exponere cæperat, hancque explicationem usque ad decimam nonam Aprilis diem in Theologiæ schola prosecutus est, ubi præsentes aderant cuncti Facultatis Doctores, pluresque alii Viri: „Dicam vobis, inquiebat Ba„jus, id, quod nunquam antea protuli. „Ante duos propemodum annos scitis „missam fuisse Bullam ex Urbe Romana, „in qua damnantur articuli, quorum „qui-

„quidam sunt falsi, & recte damnan- Sæcul. XVI.
„tur, alii vero male intellecti, atque A. C. 1570.
„aliqui a Collectoribus non recte col-
„lecti, aliqui autem tantum odiosi, eo-
„quod in eis servatus non sit consuetus
„in scholis usus loquendi, videlicet se-
„cundum Scholasticos receptus, cum
„tamen aliquoties Patres reperiantur
„eodem modo locuti.

„De hac re nihil antea vobis dixi,
„nec dicere volui ob certas caussas:
„quarum prima est, ut res ista silentio
„sopiretur, & non nasceretur major
„contentio, aut turbatio, cum aut col-
„lectores viderentur insimulari falsitatis,
„& calumniæ, aut Sedes Romana ar-
„gui negligentiæ, & præcipitis senten-
„tiæ, quam nunc vel maxime, propter
„turbatissima tempora, in summa vene-
„ratione, auctoritate, & dignitate esse
„doceo. Secunda caussa erat, eoquod
„multa essent, quæ ad me non perti-
„nent, & de quibus ne cogitaverim
„quidem, per istos circiter quadraginta
„articulos. Tertia ratio fuit, ne quem ex-
„asperarem, aut exagitarem magis, cum
„potissimum in diluendis criminibus, quæ
„falso objecta sunt, non possit se homo
„omnino modeste continere, & affecti-
„bus temperare, *qui* enim *non offendit*
„*in verbo, hic perfectus est vir:* mihi ta-
„men temperavi, quantum potui, nam

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

„tractata hæc fuerunt in Collegio Theo-
„logorum, videlicet in Sabbatinis di-
„sputationibus a Cunero Petri habitis,
„necnon in concionibus a Godefrido
„Leodio in Quadragesima apud Mino-
„res dictis, ego semper tamen tacui, &
„adhuc tacuissem, nisi Reverendissimis
„Dominis aliter visum fuisset expedire:
„consolatus autem sum me hactenus
„illa sententia sancti Leonis Papæ, quam
„protulit de passione Domini: *Dominus*
„*elegit tacere, quando enim non potest uti-*
„*liter responderi, tunc præstat tacere:* cogi-
„tabam ergo hoc quoque pertinere ad
„afflictionem justorum, & dicebam mihi:
„si bene fuit, debeo habere patientiam;
„si male, Dominus remunerabitur, si
„forte Dominus pro hac maledictione,
„reddat mihi, prout ait David, bene-
„dictionem.„

„Nunc autem videlicet undecimo
„Aprilis die visum est Reverendissimis
„Dominis Martino Rythovio Iprensi
„Episcopo, Francisco Sonnio Buscodu-
„censi, & Cornelio Jansenio Gandavensi
„expedire, ut aliquid hac de re vobis
„dicerem, & meipsum explicarem, qua-
„tenus hæc infamiæ nota a me amove-
„retur; nam dicebant, ubique constan-
„tissime fama deferri, quod post obitum
„Magistri nostri Tiletani Ravesteinii om-
„nia denuo turbare, & innovare, &
„hujus-

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

„hujusmodi articulos docere aggressus „fuerim: porro hoc quam falsum sit, „scitis, quin & unico argumento vobis „manifestissime declarabo.„

„Scripsit mihi quidam Licentiatus, „me propemodum annis decem senior, „ex Gandavensi civitate passim illic hoc „proclamari: ego autem diligenter in„spectis literis, & tempore, quo scriptæ „erant, cum prima lectione, quam post „mortem *Jodoci Ravestein* Tiletani fe„ceram, collato comperi, tantum tres „dies intercessisse: ex quo videtis, non „potuisse istud nuntium tam subito il„linc transferri, & literæ huc ad me „transmitti.„

„Plus, minusve viginti annis in hac „Schola *Lovanienſi* docui: nunc vero pro„pter hunc tumultum decreveram, & a „lectione, & a disputationibus penitus „abstinere, ne major contentio nasce„retur: hinc etiam, quando positiones „disputandæ mihi exhibebantur, si quid „hujusmodi haberent, jussi deleri, vel „si quid hujusmodi inter disputandum „tractaretur, tacui, ut silentio res tan„dem sopiretur, qui enim præsidet di„sputationibus, sedet quasi lepus cani„bus expositus, nam alius trahit hinc, „alius illinc vellicat, nec semper fieri „potest, ut homo tam considerate re„spondeat, ut omnibus placeat: quippe „aliqui

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

„aliqui aut non recte quæstionem intel-
„ligunt, aut male eam referunt, alii
„sunt nimium Zelantes pro alterius sen-
„tentia; hinc nascitur contentio, & sæpe
„calumnia. „

„Ne tamen munus meum abdicarem,
„aliæ rursus rationes prohibebant:
„quia videlicet singuli de suo talento
„rationem sunt reddituri: nec ille ex-
„cusatur, qui talentum in terram fo-
„derat, dicens: *sciebam, quia austerus*
„*esses, & durus*, &c. secundo, quia,
„sicut dicit S. Augustinus l. 22. de Ci-
„vit. c. 23. *justus non debet ob maledicta,*
„*aut calumniam* ab impertiendis benefi-
„ciis retardari.

§. XXV.

Bajus sigillatim ad singulos articulos respondens

Absoluto hoc sermone artificiose con-
cinnato Bajus omnes articulos per
Bullam proscriptos discussit, ac præ-
primis de illis, qui omnino erant falsi,
ita ajebat: „Hæc sine dubio falsa sunt,
„& recte damnantur, sed non sunt mea,
„nam hæc nunquam cogitavi, nec in li-
„bris meis invenietis. *Ad articulos dubios,*
„*& obscuros, qui non sunt in sensu ab ipso*
„*intento intellecti, dixit*: si tamen sci-
„vissem, eorum occasione propter incon-
„suetum modum in scholis loquendi, ali-
„quos

„quos offensum iri, tacuissem, & vel- Sæcul. XVI.
„lem, me non sic scripsisse.„ A. C. 1570.

Bajus cum ad articulos de gratia responderet, hæc circa primum, tertium, septimum, & nonum, qui de Angelorum, & primi hominis gratia agunt, effatus est: „alia est gratia, quæ „datur peccatoribus per Christum Re„demptorem: alia est gratia, & paulo „alterius conditionis, quæ data fuisset „hominibus, si in statu puræ integrita„tis perseverassent. *Dicit itaque, se in„tellexisse de gratia Christi, quia nec An„geli, nec primi hominis merita recte vo„cantur gratiæ, per Christum videlicet Me„diatorem, & Redemptorem factæ.*„

Circa Articulos de ente naturali, & supernaturali his verbis mentem suam explicabat: „Naturale aliquando vocatur „id, quod homo habet a nativitate, si„cut nunc nascitur, videlicet corrup„tus, & sic homini sunt naturalia non „solum Corpus, & anima, sed etiam „peccatum; hinc Apostolus, *eramus na„tura filii iræ:* porro dum sic loquimur de „naturali, fides, charitas, & alia dona „sine dubio sunt supernaturalia: ali„quando vero Augustinus vocat natu„rale, quod habet homo in primo statu: „*porro sic aliquando cum Augustino locutus „sui, ut appellarem ea dona naturalia, quæ*

„*homo*

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

„*homo habebat ex ordine naturæ a Deo in-*
„*stitutæ.* „

Ad articulum octavum, ubi dicitur: „in redemptis per gratiam Christi „nullum inveniri potest bonum meri„tum, quod non sit gratis indigno col„latum, ita respondit Magister Michael „Bajus: ego nunquam dixi, quod homo „tunc sit indignus, quando gratia ei con„fertur, sed id asserui considerando sta„tum nostræ corruptionis, in quo antea „fuimus, expedit enim hoc semper „cogitare, & Deo gratias agere, „quod ex illo statu per Christum non „solum liberati simus, sed etiam in sta„tum filiorum Dei translati. Sic Apo„stolus se dicit minimum Apostolorum, „indignum, qui vocetur Apostolus, re„spiciendo statum, in quo antea fuerat.

In articulo quadragesimo quinto tradebatur, quod sacrificium Missæ non alia ratione dicatur sacrificium, quam generaliter, qua ratione quodlibet opus, quod fit, ut sancta societate inhæreamus Deo, sacrificium appellari valet, porro ad hoc respondit Bajus: „Ego hoc nunquam docui, imo ne co„gitavi quidem: nec aliud magis doleo, „quam quod hoc mihi tam falso impo„natur: dixi autem, duobus modis ali„quid homini offerri: primo, quando „aliquid simpliciter homini dono datur,

„prout

„prout offero aliquid, id est, dono alicui pomum, nummum, vel aliquid „aliud: secundo, quando aliquid ad alterius honorem, utilitatem, gloriam, „vel ad ipsum reficiendum, recreandum, vel consolandum, consumitur; „prout Maria Magdalena ad gloriam Christi, & ad ipsum reficiendum, „& recreandum effudit pretiosum unquentum super caput ejus, ex cujus „odore tota domus bene redolebat: Judas equidem voluit, ut priori modo „obtulisset Domino, seu simpliciter Domino dono dedisset, & non consumpsisset, ut ex eo vendito potuisset postea „aliquid furari, sed ipsa obtulit posteriori modo, quia consumpsit ad ejus „honorem, & gloriam, & sic distinguuntur oblatio, & Sacrificium, quia „quando res, quæ offertur, non immutatur, est oblatio, utpote dum in „altari offeruntur vinum, poma, uvæ „&c. quando vero consumitur res, est „Sacrificium, ut cum offerimus incensum, & adolemus thus ad Dei gloriam, & honorem: sic in Sacrificio „Missæ, si respicias terminum a quo, videlicet panem, & vinum, quæ Deo „offeruntur, est oblatio, sive munus, „& donum, quæ Deo offeruntur: unde „dicitur in Canone Missæ: hæc dona, „hæc munera: si vero respicias termi-

„num

Sæcul. XVI. A.C. 1570

„num ad quem, videlicet Corpus, & „Sanguinem Chriſti, in quæ panis, & „vinum transmutantur, eſt proprie di„ctum Sacrificium, & vero nomine pro„pitiatorium, quia offertur is, qui eſt „propitiatio pro peccatis noſtris: ſi ve„ro loquimur generaliter de Sacrificio, „quatenus id dicitur Sacrificium, quod „fit, ut ſancta Societate inhæreatur „Deo, ſic reſpiciendo ipſam actionem, „etiam vere dicitur generali ratione „Sacrificium, quia eſt opus ad hono„rem Dei factum, utei ſancta Societate „inhæreatur. „

Circa charitatem, de qua agitur in trigeſimo primo, trigeſimo ſecundo, & ſexageſimo ſeptimo articulo (*) Bajus affirmabat, ſe non erraſſe, niſi forte in eo, quod juxta methodum in Scholis uſitatam locutus non fuiſſet. His addidit: „ Quod in Catechumenis ſit „bona voluntas, dilectio, amor, apud „omnes eſt extra controverſiam: ſed „difficultas ex eo naſcitur, quod non „diſtinxerim inter bonam voluntatem, „& charitatem, ſecundum conſuetum „modum loquendi Scholæ charitas enim „a Schola non aliter accipitur, quam „quo-

(*) Vide haſce propoſitiones in Pontificis diplomate, quod retulimus in Lib. CLXX. §. XXXIV. & ſeq.

„quomodo Paulus accipit, 1. ad Ti- Sæcul. XVI.
„moth. 1. charitas de corde puro &c. A. C. 1570.
„hoc est, de charitate perfecta, quæ
„est actus, vel habitus, quem opera-
„tur spiritus inhabitans, & propitius.
„Et talis charitas non est in eis, qui
„nondum habent remissionem peccato-
„rum: habent quidem dilectionem, qua
„incipiunt Deum amare, ut loquitur
„Concilium Tridentinum, habent bo-
„nam voluntatem, amorem, & inchoa-
„tam charitatem, licet nondum per-
„fectam. Augustinus quodam in loco
„inter ista non distinguit, sed dicit bo-
„nam voluntatem, dilectionem, amo-
„rem, & charitatem in Scripturis in-
„differenter accipi: peccatum est igitur
„in eo, quod secutus Augustinum non
„servaverim consuetum usum loquendi
„Scholæ.

Circa articulum duodecimum, ubi dicitur: *Pelagii sententia est; opus bonum citra gratiam adoptionis factum, non est Regni cœlestis meritorium,* sic mentem suam declaravit Michael Bajus: „ego semel
„tantum, ut puto, id dixi esse Pelagia-
„num, aut sententiam Pelagii: porro
„hoc enuntiavi, non quasi vellem in-
„nuere, quod hoc sit hæreticum, sicut
„Collectores hoc forsitan intelligunt:
„sed dixi, quod Pelagius istud senserit,
„nec addidi, quod in eo male senserit:

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

„ſicut Auguſtinus contra Julianum, ubi „agit de multiplici ſanctificatione, tra„ctans illud Apoſtoli 1. Corinth. 7. nunc „autem filii veſtri ſancti ſunt, citat unum „Commentarium ex ſenſu, quem ha„bet Pelagius, qui tamen verus, & bo„nus eſt, non ſic intelligens, hoc eſt „Pelagii, id eſt hæreticum; ſed Pe„lagius ſic ſentit: hoc igitur non eſt „bene intellectum, vel eſt nimis odioſe, „& dure dictum.„

Ad articulum decimum nonum, in quo legitur: *opera, quæ Chriſtus fecit, non habere majorem valorem ex dignitate Chriſti operantis*, ita dixit: „hoc falſum „eſt, & recte damnatum, & ego ſem„per docui, quod opera bona, quæ „Chriſtus fecit, ex dignitate tantæ per„ſonæ infiniti ſint valoris.

Ad articulum trigeſimum, qui ita ſonat: *Non ſolum fures ii ſunt, & latrones, qui Chriſtum, viam, & oſtium veritatis, & vitæ negant* &c. inquit Bajus: „hoc verum eſt: ſed additur aliquid, „quod non debet adjectum eſſe, nec in „meo libro invenitur, videlicet, quod „liberum arbitrium absque Dei adjuto„rio non valeat ad reſiſtendum ulli ten„tationi, ſic ut in eam non inducatur, „vel non ab ea ſuperetur: hoc falſum eſt, „quia liberum arbitrium absque gratia „Chriſti poteſt alicui tentationi reſiſtere, „nam

„nam possumus superare tentationem „libidinis per agriculturam, vel per „ambitionem, videlicet, unum vitium „per aliud, aut per aliquod aliud opus „naturale: sicut dicit Augustinus l. 21. „de civit. Dei c. 16. *occultis vitiis sæpe „aperte vinci, & superari* hominem. Sæcul. XVI. A.C. 1570.

§. XXVI.

Hæc explicatio altera die a Bajo continuata.

Die decima nona Aprilis Bajus, ut cæptam materiam prosequeretur, præsentibus iisdem Auditoribus conscendit suggestum, atque hæc declaravit: „siquam unquam habuimus inter „nos turbationem, curavi, quantum „potui, ne veniret in publicum: quia „vitiosum est, quod de Herode in Evan„gelio dicitur, turbatus est Rex, & om„nis Jerosolyma cum eo: & nisi, ut dixi, „quibusdam visum fuisset expedire, ea „de re non nihil dicere, maluissem cum „mei nominis honore tacere. Articuli, „qui sequuntur fere omnes falsi, & recte „damnantur; sed ad me non pertinent. „Definitiva hæc sententia, Deum ho„mini nihil impossibile præcepisse falso „tribuitur Augustino, cum Pelagii sit, „Artic. 52. 53. per illud conabatur „Pelagius excludere peccatum origi- *Op. Baji t. 2. p. 144.*

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

„nale, & in eo ſententia optime dam-
„natur. „

Id, quod in hoc articulo quinquageſimo tertio dicitur: *Deus non potuiſſet ab initio talem creare hominem, qualis nunc naſcitur:* „eſt abſolute falſum, ſed „poteſt dici, quod, ſi talem creaſſet, „non creaſſet peccatorem, quia talis „fuiſſet ex Dei ordinatione, quod autem „nunc tales ſimus, nobis imputatur „recte in peccatum, quia contra ejus „ordinationem tales ſumus, ſicuti ſi cui „Deus ordinaſſet habere plures uxores, „non eſſet illi peccatum: ſi tamen alius „ſine ſpeciali diſpenſatione contra ejus „ordinationem vellet etiam plures ha-„bere, ſine dubio peccaret.

Ad articulum quinquageſimum quintum, ubi agitur de duplici vivificatione Bajus ait: „optime hæc damnantur, „eſtque bona diſtinctio, atque in Scri-„pturis ſacris ſatis fundata: nam prima „vivificatio eſt, quando cor immutatur, „ſic dicit Auguſtinus, qui peccata con-„fitetur, vivit: litera occidit, ſpiritus „vivificat: quia litera non facit legi obe-„dire, quod facit Spiritus. Altera vi-„vificatio eſt, quam operatur vel ba-„ptismus, vel abſolutio. Etiam adci „poteſt & tertia vivificatio, de qua di-„citur: vivificabit mortalia corpora no-„ſtra propter inhabitantem ſpiritum. „Ter-

„Tertio die vivificabit, uti in Adam om-
„nes moriuntur, ita in Chriſto omnes
„vivificabuntur, videlicet in extremo
„judicio: ſimiliter & illa diſtinctio du-
„plicis juſtitiæ &c. eſt optima, & ideo,
„qui improbant illam, recte damnantur:
„quia aperte repugnant Auguſtino, epi-
„ſtola. 105. v. 106. De cetero illam
„quæſtionem, an nonniſi Pelagiano errore
„admitti poſſit uſus aliquis liberi ar-
„bitrii bonus, ſive non malus, &c. ſol-
„vit eleganter Cœleſtinus Papa in epi-
„ſtola ad Epiſcopos Galliæ cap. 7.
„Hæc aſſertio, qua enuntiatur, quod
„Infidelitas pure negativa in his,
„quibus Chriſtus non eſt prædicatus,
„peccatum ſit, falſa eſt, & contra Evan-
„gelium, nam ibi dicitur: ſi non veniſ-
„ſem, peccatum non haberent: ſed eſt
„illis peccatum, quod non credunt in
„unum Deum, Creatorem Cœli, &
„terræ, cum illis hoc tota mundi fabrica
„prædicet, & doceat. Dein id, Juſtifica-
„tio impii fit formaliter per obedientiam
„legis, non autem per occultam com-
„municationem, & inſpirationem gra-
„tiæ, &c. utrumque autem eſt ſpiritus
„inhabitans, per quem primo fit juſtus
„in habitu: deinde opera bona requi-
„runtur, per quæ fit bonus in actu:
„præterea hoc, quod homo exiſtens in
„peccato mortali ſive in reatu æternæ

Sæcul. XVI. A.C. 1570

„damnationis posſit habere veram cha-
„ritatem, & charitas etiam perfecta
„posſit consiſtere cum reatu æternæ dam-
„nationis, falsum est, & contra Scri-
„pturam, nam perfecta charitas foras
„mittit timorem, qui autem est in reatu,
„non potest non timere: insuper id, quod
„tunc, quamdiu aliquid concupiscentiæ
„carnalis in diligente est, is non facit
„præceptum: diliges Dominum Deum
„tuum ex toto corde tuo, absolute fal-
„sum est, nam si diceretur, non facit
„totum, quod in præcepto est, verum
„dixisſet, sed non propterea dici pos-
„est: non facit mandatum. Item hæc
„propositio, quod immortalitas primi
„hominis &c. fuerit magna gratia, sed
„non per Christum facta, falsa est Do-
„ctorum sententia: præterea an pri-
„mus homo potuisſet a Deo creari, vel
„instituì sine justitia naturali, circa hoc
„multum laboravi, priusquam intelli-
„gerem, quid sibi hæc sententia velit.
„S. Thomas quidem dicit: *in prima gra-*
„*tia*, sed illa distinquitur a justitia natu-
„rali: disputare autem de Dei poten-
„tia, non est utile, nam potuisſet Deus
„creare hominem stupidum sine justitia.

Postquam igitur Bajus mentem suam circa hosce articulos exposuerat, tandem hæc fatebatur: „ego aliquando „disputavi in alteram partem certo de-

„fini-

„finitam, & difficultates haud ſuetas „aliquando tractavi, & contra modum, „& uſum loquendi in ſchola conſuetum „locutus fui: aſt nunc doleo, quod hoc „fecerim, & ſi ſciviſſem per hoc ali„quem turbatum, aut offenſum iri, ab„ſtinuiſſem: ſicut nunc edoctus factu„rus ſum: porro quod reliquos articu„los attinet, vel eos non docui, aut „male ſunt collecti, ſeu non in eo ſenſu „intellecti, quem intendi: inſuper ma„ximum deſuper dolorem concipio, quod „multi articuli ex quadraginta præter „male collectos mihi imputentur, de „quibus ne cogitaveram unquam: præ„terea doleo, quod multi ſibi perſua„deant, omnes iſtos articulos, qui in „hac Pii V. Bulla damnantur, eſſe fal„ſos, & hæreticos: cum tamen aliqui „falſi eſſe non poſſint, ſed damnentur „tantum, quia offenſivi ſunt, & ſcan„daloſi, ſeu odioſi, ut in Bulla dicitur: „ſic enim ibi habetur: damnantur tan„quam reſpective erronei, hæretici, „ſcandaloſi, vel piarum aurium offen„ſivi, quamquam nonnulli ſint, qui „juxta ſenſum ab aſſertoribus intentum „veri ſint: necnon Reverendiſſimus „Buſco-Ducenſis Epiſcopus Sonnius, „qui eo tempore erat Romæ, quando „Catalogus librorum prohibitorum col„ligebatur, mihi dixit, multos libros

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

„prohiberi, & damnari, non ex „eo, quod sint hæretici, sed propter „aliquam novitatem offensivi, & scan„dalosi: sicut solet alicubi moris esse, ut „publice in templo disputetur aliqua „quæstio in concione, quod tamen, ne „rei novitate turbetur populus, Romæ „prohibitum est in ordinationibus: por„ro, si quædam non satis recte expli„cui, aut nimis obscure pronuntiavi, „propterea non insimulandus venio hæ„reseos, quia aliud est ignorare, aliud „hæreticum esse: prout quidam me ma„le intellexerat, postquam vero ei sen„tentiam meam explicui, consensit il„le, & fassus est se antea nunquam me „intellexisse, precatusque est veniam, „siquid durius aliquando in me dixis„set: cujus testimonium adhuc domi in „scripto habeo.„

„Hæc nunc est mea apud vos excu„satio, si tamen excusatione sit opus, „quam puto sufficere: hanc mecum fe„ram non solum in charta, sed etiam „coram Judice Deo in memoria mea, „ergo vivamus in pace, & abstinea„mus ab his, quæ vel nos, vel alios „perturbare possint.„

§. XXVII.

Baji hostes hac apologia parum contenti, atque ad Albæ Ducem recurrentes.

Hæc

Sæcul. XVI. A. C. 1570.

Hæc Baji declaratio minime ſedabat animos, nec illum a ſuis erroribus vindicabat: haud immerito enim omnes probos offendebat temeritas, qua aſſerere audebat, ſibi criminis loco imputari, quod uſitato in Scholis loquendi modo Sanctorum Patrum verba prætulerit. Redarguebatur etiam, quod ſacram Sedem inſimularit, perinde acſi præcipiti conſilio judicium pronuntiaſſet, atque ex ejus articulis plures in ſenſu ab ipſius mente alieno proſcripſiſſet, eosque, quamvis in ſe ipſis, atque in obvia verborum intelligentia omnino veri eſſent, damnaſſet; verum cum ejuſmodi objurgationes parum Baji animum ad ſaniora commoverent, hinc illorum plurimi, qui eidem converſabantur, contra eum querebantur apud Albæ Ducem tum Belgii Gubernatorem, qui Michaeli Bajo aliunde infenſus eum tanquam Virum ſuis opinionibus nimis pertinaciter inhærentem abominabatur: huic igitur inſinuabant, a Bajo Pontificiæ Conſtitutioni, qua ejus errores fuerant proſcripti, impune morem non geri eo obtentu, quod iſta Conſtitutio non ſolemni ritu fuiſſet promulgata, ſed duntaxat privatis in ædibus Doctoris Raveſteinii Tiletani coram aliquot Theologis Doctoribus prælecta, ideo Baji æmuli inſtiterunt apud

Op. Baji t. 2. p. 200.

Sæcul XVI. A.C.1570.

Ducem, ut præfata Conſtitutio in publicis Lovanienſis Academiæ ſcholis promulgaretur, eique ſubſcribere cogerentur Michael Bajus, ceterique omnes Sacræ Theologiæ Magiſtri.

§. XXVIII.

Concilii Mechlinienſis Epiſcopi datis literis ab Albæ Duce ad recipiendam Bullam ſollicitati.

Bajana p. 200.

Cum tum Epiſcopi in Concilio Mechlinienſi una congregati eſſent, Albæ Dux ad eos hac de re perſcripſit, urgens, ut Pii V. Bulla adverſus ſeptuginta ſex articulos lata ſolemniter publicaretur Lovanii, ac ei ab omnibus ſubſcriberetur Lovanienſis Academiæ Theologis, Doctoribus, & Profeſſoribus. Id ſe præſtituros Duci Albano pollicitiſunt Præſules, ut igitur datam fidem ſuam liberarent, decreverunt, Lovanium denuo mittendum eſſe eundem Morillonium, qui Pii V. Conſtitutionem ibi publicam redderet, eamque more magis ſolemni promulgaret, ac Theologos induceret, ut eidem ſubſcriberent.

§. XXIX.

Epiſcopi a Concilio ad Bajum deputati.

Id

Id antequam exequerentur, visum est istius Synodi Patribus, conducens, ut ex ipsis duo, nimirum Martinus Rithovius, & Cornelius Jansenius, Episcopus Gandavensis, istud Synodi propositum communicarent Michaeli Bajo, qui Sacræ Facultatis Lovanienſis erat Senior. Illi itaque veneruntLovanium,ac Bajum accedentes cum eo conferebant, illique Concilii mandata exponebant, verum ille genuina animi sui sensa dolose dissimulans verbis pollicebatur, quod pacis studiosus lubenter Synodi mandatis aquiesceret, seque ejus decisionibus subjiceret, *dummodo veritas per eas non læderetur*: itaque ambo Episcopi, quin clausulam adeo captiosam animadverterent, hoc responso contenti recesserunt, ac Duci Albano promptum ad obediendum testificati sunt Michaelis Baji animum, quod Ducem summopere mitigavit.

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

Op. Baji p. 201.

Postea Deputati Bruxellis Mechliniam delati ibidem legationis suæ successum exponebant, moxque ad eorum relationem Morillonius Vicarius Generalis Lovanium mittebatur, ubi etiam die decima sexta Novembris advenerat. Hic idem in pleno Theologorum consessu Pii V. Rescriptum, seu Bullam in Scholis publicis ritu solemni promulgavit, nullo tamen istius Bullæ exemplo reli-

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

relicto: inſtitit tamen, ut Theologiæ Magiſtri huic Cenſuræ ſubſcriberent: inſuper petiit ab omnibus Theologis, ut Literis Apoſtolicis ab ipſo prolatis vellent obtemperare, qui omnes ad id ſe eſſe paratos clamaverunt, ſed de ſubſcriptione cuncti ſiluerunr. Eodem die, ad Veſperam Rector, inſcio Decano P. Balthaſare Textore Ordinis Prædicatorum alumno, facultatis Bedellum privata ſua auctoritate miſit ad ſingulos Doctores Theologos cum formula ſequenti, quam ipſis ſubſcribendam exhibuit: „Nos „Rector, Decanus, ac Theologiæ Profeſſores in Lovanienſi Univerſitate ſubſcribimus, ac profitemur, nos reverenter amplecti reſolutionem Sacræ „Sedis Apoſtolicæ in propoſitis articulis juxta ejus Bullam Kalendis Octobris anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſeptimo deſuper editam, & „in diſputationibus, lectionibus publicis, omnibusque reſolutionibus ſententiam noſtram illi per omnia accommodaturos, & conformem reddituros, in „cujus rei fidem hic nomina, & cognomina noſtra ſubſcripſimus.„ Die decima ſexta Novembris Anno milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo.

§. XXX.

§. XXX.

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

Facultatis repugnantia contra hanc ſubſcriptionem.

Ex act. Facult. Lovan. an. 1515. uſque ad ann. 1572.

Quamprimum hæc formula Balthaſari Textori Decano exhibita eſt, ut ei ſubſcriberet, ipſe hujuſmodi ſubſcriptioni ſtrenuus ſe oppoſuit, ac poſtridie Facultati Theologicæ in majori Collegio convocatæ declaravit, iſtius formulæ ſubſcriptionem a Theologis exigi. Hoc audito, ſacra facultas ita reſpondit: „ Præprimis poſtulamus ex„emplum Bullæ, ut plenius intelligere „valeamus, quomodo nos debeamus „circa has cenſuras gerere: dein quod „ſubſcriptionem attinet, nos exiſtima„mus, quod per ſolemnem Bullæ pro„mulgationem ſit ſatisfactum menti E„piſcoporum Synodi Mechlinienſis: ſi „vero eadem juſtis de cauſſis nos ad „ſubſcribendum compellere valeat, haï„ce rationes exponat, tum nos quo„que abſque tergiverſatione cedere vo„lumus, prius vero nunquam noſtra „nomina apponemus. „ Hanc repulſam indignatus Morillonius diſceſſit, vix autem abierat, cum illico rumor ſpargeretur, quod Morillonius ex proprio ſuo arbitrio abſque ullo Synodi mandato hanc Bullam Doctoribus exhibuerit, atque ab eis novam ſubſcriptionem ſub emen-

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

mentito Episcoporum nomine postulaverit, re tamen ipsa horum Doctorum subscriptionem petierit, ut verosimili ratione illos accusare possit, perinde acsi ex hisce damnatis articulis quosdam propugnassent, etiam postquam Pontificis diplomate fuerant proscripti.

Hujusmodi sermones ubi pervenerant ad Morillonium, hic quantocius Martino Rythovio Yprensi Episcopo, necnon Cornelio Jansenio Gandavensi Antistiti datis literis significabat, quam moleste ferret, suspicionem hanc de ipso haberi, unde illos, ut ejus innocentiam vindicarent, rogabat, potissimum vero hoc nomine, quod ipsimet hanc legationem, quæ falsi hujus rumoris ansam præbebat, eidem demandassent. Itaque attentis hujus Prælati querelis ambo Præsules communi nomine ad Sacram Facultatem Theologicam Lovanienſem die vigesima tertia Decembris his verbis perscripserunt.

§. XXXI.

Utriusque Episcopi Yprensis, & Gandavensis epistola pro vindicando Morillonio.

Bajana p. 149. & 186.

„Literis suis nobis exposuit Generalis Vicarius Morillonius, quod „apud vestras dominationes accusetur, „acsi is privato facto suo alienum no-

„men

Sæcul. XVI. A. C. 1570.

„men prætexere voluerit, dum nuper „tanquam ex commiſſione eorum Pa- „trum, qui Mechliniæ Provincialis con- „cilii cauſſa congregati erant, in Scho- „lis Theologicis publicationem fecit „ejus Reſcripti Apoſtolici, quod de qui- „busdam propoſitionibus ad ſe miſſum „acceperat, a qua igitur ſuſpicione ve- „hementer liberari cupit: nos vero in- „genue fatemur, hanc commiſſionem „ei datam fuiſſe, eoquod fidem noſtram „apud Ducem Albanum, cui id ante „menſes aliquot promiſeramus, liberare „vellemus, atque inſuper res antea qui- „dem ſolis ſacræ Facultatis Theologicæ „Magiſtris indicata, & ut tum ſperaba- „tur, ſilentio premenda, jam longe, „lateque innotuiſſet, & non pauci ob- „loquerentur, & ægre ferrent, non pro- „poni publice, quod omnes ex æquo „concerneret, atque cenſurarum com- „minationem conjunctam haberet: un- „de nobis videbatur occultatio ultra „cetera incommoda etiam Facultati in- „dignationem, & mali nominis pericu- „lum allatura: approbationem autem, „& ſubſcriptionem exiſtimamus nihil „difficultatis habituram eſſe, nam cum „ſolemne ſit ſacræ Theologiæ Profeſſo- „ribus in omni reſolutione difficiliori „promittere apertam proteſtationem o- „bedientiæ erga eos, quorum eſt erran-

„tes

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

„tes in viam veritatis reducere, quid „promptius erat, quam ut ſummi Pon„tificis etiam iteratæ definitioni acqui„eſceretur: præſertim dum ſatis con„ſtaret, eos, qui occaſionem quæritare „dicuntur, dilationem interpretaturos „eſſe pro recuſatione, & inde tradu„cendi majorem occaſionem acce„pturos. Accedit, quòd eximio Do„mino Magiſtro noſtro Michaeli Facul„tatis Seniori hæc tota res antea fue„rit communicata, & inde relata ad „ſuam Excellentiam, cui ſic placuit, „ut conceptam indignationem pro ma„xima parte ei exemerit: inſuper placuit, „& Præſidi Viglio: Patribus autem, „quorum conſilio Lovanium venera„mus, imprimis Reverendiſſimis Domi„nis, Archiepiſcopo Cameracenſi piæ „memoriæ, & Epiſcopo Atrebatenſi, „uſque adeo grata fuit, ut nos optimam „operam navaſſe teſtarentur: quod igi„tur tanto applauſu ab omnibus proba„tum fuit, neſcimus, an ſine gravi cauſſa „poſſit omitti. Dominus Morillonius „ſcribit, quosdam eſſe, qui ex ſubſcri„ptione æſtimant relapſus inſidias ali„cui ſtrui poſſe, & ob id tardiores eſſe „ad ſubſcribendum. Nos vero ne la„pſum quidem agnoſcendum jam puta„mus, ſi bona fide probetur, & in ſig„num candidioris mentis etiam ſub„ſcri-

„ſcriptione corroboretur deciſio ſuæ San- Sæcul. XVI.
„ctitatis, ad cujus ſententiam, & defi- A.C. 1570.
„nitionem ex more Lovanienſis Scholæ
„ſemper omnia referunt. Proinde niſi
„aliis, & gravioribus de cauſſis domi-
„nationes veſtræ moveantur, rogamus,
„ut id, quod tantorum virorum judicio ad
„ſopiendam odioſiſſimam cauſſam viſum
„fuit utiliſſimum, & tam concorditer
„decretum, non differatur propter va-
„num metum, noſtraque monitio ex
„candore animi, & ſincero affectu pro-
„cedens boni conſulatur. Benigniſſi-
„mus Deus veſtras dominationes con-
„ſervet noſtri memores.

Hæc epiſtola vix non ſucceſſu ſuo caruiſſe videtur; quippe nullum ſubſcriptionis factæ veſtigium deprehenditur, nulloque pacto demonſtrari valet, quod Facultas Theologica illis, quæ ab ea exigebantur, ſeſe ſubjecerit.

§. XXXII.

Quidam Religioſorum Ordines a Pio V. Papa ad priſtinam diſciplinam revocati.

Interea Romæ ſummus Pontifex benignas præbebat aures Generali Ciſtercienſis Ordinis Procuratori, qui inter hujus Inſtituti Religioſos in Sicilia quasdam morum corruptelas invaluiſſe referebat, quapropter Papa illos ad veterem

Bullar. tom. 2. in Pii V. Conſtit. 102. & 104. Ciacon. vit. Pontif. t. 3. p. 1004.

Sæcul XVI. A.C. 1570.

disciplinæ rigorem reducturus die octava Martii Constitutionem edidit. Ceterum præfatus Procurator præcipue querebatur, quod Divinum Officium minus decenter persolveretur, ac Monasteria ruinæ proxima essent, quin de iis reparandis sollicitudo haberetur: insuper idem exponebat, quod vota minus religiose servarentur, ac denique religiosorum reditus pro victu necessarii in commendam darentur: cunctos igitur hosce abusus summus Pontifex præfata Constitutione abolebat.

Aliam quoque Bullam die vigesima nona Martii edidit, qua universum Ordinem Servorum Beatæ Virginis, qui vulgo Servitæ Religiosi appellantur, uni, eidemque Generali Præposito subjecit. Huic Ordini, qui antea in duos ramos, seu familias dividebatur, numero quintus Generalis præfuit Sanctus Philippus Benitius, nunc vero Pius V. Congregationis titulo, quem hi Religiosi sibi attribuebant, abolito quamplurimas sustulit corruptelas, quæ hujus Ordinis exitium, ac ruinam promovere videbantur.

§. XXXIII.

In Sancti Caroli sicarios Pontificis jussu inquisitum.

Cum

Cum idem Pontifex ficarios, qui necem in Cardinalem Carolum Borromæum moliebantur, debitis pœnis plectere decerneret, huic Cardinali præcepit, ut eos, quos hujus criminis ſuſpectos haberet, manifeſtaret: attamen Carolus duntaxat hæc reſpondit: „multos abuſus in Sacerdotibus, Religioſis, „ac laicis corrigere aggreſſus ſum, quo„circa plurimos inde fuiſſe offenſos haud „miror, validam autem ſuſpicionem de „nullo ſpeciatim concipere valeo, id au„tem duntaxat pro comperto habeo, „quod Judices hanc ob rem multos, „quos tamen innoxios credo, divexent, „ac moleſtent.„ Sæcul. XVI. A.C. 1570. *Giuſſan. vie de S. Charles l. 2. cap.* 26.

§. XXXIV.

Nuntius ad inquirendum a Papa Mediolanum miſſus.

Attamen Papa hoc reſponſo parum contentus Antonio Scarampæ Laudenſi Epiſcopo Sedis Apoſtolicæ Nuntio injunxit, ut omnem adhiberet diligentiam, quatenus, ſi fieri poſſet, tanti ſceleris Authores detegerentur. Verum Sanctus Mediolanenſis Archiepiſcopus vix rem compererat, cum illico dolorem ſuum inde conceptum teſtatus nullum non moveret lapidem, ne hæc inquiſitio ſuum ſortiretur effectum: quinimo pro reis veniam precatus publico *Giuſſ. l. c. Ciacon. p.* 894.

Sæcul. XVI A C. 1570.

scripto declarabat, quod omnino ab omni inquisitionis consilio alienus esset. Hæc tanti Viri generositas summum Pontificem in admirationem rapiebat, nec tamen propterea scelus impune relinquendum censebat: itaqque Laudensis Episcopus Mediolanum delatus Sanctitatis suæ jussa promulgari, atque affigi præcepit, sub severissimis Ecclesiasticarum censurarum pænis injungens omnibus, & singulis, ut illi, qui de insidiis in Caroli Borromæi Cardinalis vitam structis notitiam quamdam haberent, reos indicarent. Nec vana erat hæc sollicitudo; duo enim Humiliatorum Ordinis Præpositi, quorum unus hujus sceleris conscius erat, alter autem nonnisi de eo sermones haberi inaudierat, Nuntium convenere, qui etiam eorum testimonia mox excepit: cum autem ferme nihil certi ab eis comperire posset, rursus illos interrogabat, cum tamen illos in suis responsis minus convenire, ac non raro sibi invicem repugnantia proferre animadverteret, eos reos fore existimans custodiæ dari præcepit, moxque judicii æquitas per propriam captorum confessionem comprobata est: ambo enim crimen suum fassi alios adhuc quosdam complices prodebant, atque inter alios illummet, qui in Cardinalem sclopepe-

petum ſuum exonerabat. Is erat quidam nomine Farina, qui poſt patratum ſcelus ad Sabaudiæ Ducis ditiones confugerat, ibidemque tanquam gregarius miles ſtipendia merebatur: ibi cum rerum Mediolani interim geſtarum ignarus eſſet, nequidem de fuga cogitabat: unde miſſis quantocius, qui eum comprehenderent, brevi Mediolanum abductus eſt. Sæcul. XVI. A. C. 1570.

§. XXXV.

Rei extremo ſupplicio Mediolani affecti.

Hac inquiſitione Sanctus Cardinalis graviter commotus, ac reorum ſortem miſeratus Romam ad Ormanettum perſcripſit, eumque rogavit, quatenus Papam eo induceret, ut clementia uſus reis vitæ veniam concederet: verum nullis precibus, nullisque rationibus unquam flecti poterat Pontifex: unde juxta Sacrorum Canonum præcepta tres ex hiſce miſeris ſacro gradu dejecti, & die vigeſima octava Julii Anno poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo laqueo necati ſunt, quartus vero nomine Hieronymus Lignanus Vercellenſis Præpoſitus, & alius quidam cum genere nobiles eſſent, capite plectebantur, ſextus vero, ac poſtremus nonniſi ad triremes perpetuo damnabatur; verum Sanctus Præſul tam validis precibus apud ſummum *Giuſſ. l. c.*

Sæcul. XVI. A.C. 1571.

Pontificem inſtabat, ut hæc pæna in cuſtodiam, qua intra quoddam clauſtrum includeretur, immutaretur, ac ſic hic reus pœnitendi ſpatium obtineret. Fertur, quod Farina luculenta pœnitentiæ ſigna edens obierit, atque ad illos, qui eum exauctorabant, dixerit, ſe indigne tam ſacrum habitum geſtaſſe, eoque ſpoliari eſſe promeritum: cum vero ſcalam conſcenderet, populum, atque adſtantes, obteſtabatur, ut pro obtinenda commiſſi criminis venia Deum exorarent, quem graviſſime offendiſſet, in Paſtoris tam ſancti, atque pro animarum ſalute adeo proficui vitam inſidias ſtruendo. Alius ex Præpoſitis, qui capite truncati fuerant, ingentem Cardinalis charitatem intelligens eidem ſuam Neptem, quam in ſumma paupertate reliquerat, commendabat: cui mox Sanctus Archiepiſcopus ſignificari juſſit, ſe ſingularem illius curam habiturum, quod promiſſum, & ipſe progreſſu temporis opere complebat.

§. XXXVI.

Helvetii Pagi a Sancto Carolo luſtrati.

Giuſſ. c. 26

Peracto hoc ſupplicio Sanctus Cardinalis rurſus ſuæ Diœceſis valles Helvetiorum imperio obnoxias luſtrare aggrediebatur, ut primæ ſuæ viſitationis

nis fructus plene colligeret. Absoluto pio hoc opere in hanc regionem ultra Germaniæ montes penetrabat, obtendens, quod Sororem suam Comitissam Hortensiam, quæ in Althempsiana arce morabatur, visum ire vellet, quamvis genuina ejus voluntas eo abiret, ut circa plures maximi momenti res religionem, atque in tribus suæ Diæcesis vallibus disciplinæ restaurationem concernentes cum Helvetiis conferre posset: itaque sensim omnes Catholicos Pagos lustrabat, non sine ingenti nominis sui fama, illiusque ditionis Clericos vitæ licentia valde dissolutos, necnon plura monasteria, in quibus ægre aliquod strictioris disciplinæ Monasticæ vestigium deprehendebatur, ad meliorem frugem ravocabat, quamvis vero ibidem tanta esset morum corruptela, ut Monachi in ipsis quoque suis cellis mulierum obsequiis uterentur, & in potissimis conventibus hospitia erecta essent, in quibus multa laxioris vitæ scelera perpetrabantur, tanta tamen moderatione, & prudentia utebatur sanctus Præsul, ut ab omnibus Religiosis, Sacerdotibus sæcularibus, ac laicis Proceribus maximi haberetur, ac tanquam ipsorum Pater coleretur, cunctis ipsum rogantibus, ut quicquid ad bonum regimen magis con-

Sæcul. XVI. A. C. 1570.

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

gruum cenſeret, libere præcipere velit, ac de plena eorum ſubmiſſione certus eſſet: unde ipſius ſanctiones cum ingenti gaudio exceptæ, ac cum majori adhuc promptitudine effectui fuerunt datæ. Inſuper omnia Eccleſiaſticam jurisdictionem concernentia componens rectam regiminis formam in tribus hiſce vallibus, quæ ſacræ ejus jurisdictioni erant ſubditæ, introducebat.

§. XXXVII.

Pontificis conſilium de extirpando Humiliatorum Ordine.

Giuſſ. c. 27. Summus Pontifex cum illorum, qui necem Sancti Caroli moliebantur, ſuppliciis tantum ſcelus nondum ſatis expiatum crederet, de Fratrum Humiliatorum Ordine penitus extirpando conſilia agitabat, quamvis Hiſpaniæ Proceres ſibi obſtituros prævideret: præprimis ergo Sacrum Purpuratorum Collegium, ne in re tanti momenti inconſideratum quicquam aggrederetur, convocabat, eorumque ſententias deſuper exquirebat. Verum vix hoc Pontificis conſilium Mediolani innotuerat, cum illico Sancti Caroli patrocinium imploraretur, quatenus hic funeſtum hunc eventum præpedire vellet; itaque ex ipſius conſilio decretum, Romam Generalem hujus Ordinis Præpoſitum

Sæcul. XVI. A. C. 1570.

situm esse ablegandum, atque ab eo, quod omnem reformationis normam pro Pontificis arbitrio acceptare paratus sit, illi promittendum, hancque in rem ab ipsa etiam urbe ad Papam literas esse dandas, quibus etiam suas jungeret Sanctus Archiepiscopus, facta summo Pontifici fide, quod hi Religiosi sine ulla repugnantia ad recipienda strictioris disciplinæ præcepta sese promptissimos exhiberent.

§. XXXVIII.

Hic Ordo a summo Pontifice penitus suppressus.

Generalis Præpositus Romam delatus ad Pii V. Pontificis pedes prostratus est, ac ibidem lacrimis ubertim profusis eidem Cardinalis, urbisque literas porrexit, supplex, ut erga ipsius Ordinem clementia uteretur, facta spe, quod imposterum unaomnes sincere, ac constanter ad Instituti sui præscripta mores suos componere velint. Verum Pius V. flecti nescius eidem hæc respondit: „criminis a tuo Ordine commissi „atrocitas, atque exigua emendationis „vitæ spes, quam tui Religiosi reliquam „faciunt, indulgenter vobiscum agere „prohibent, hinc decreta est vestri Or„dinis extinctio.„ Itaque firmus in suo proposito Pontifex pluribus dilaudata

Giuss. l. c. Ciacon. p. 894. Thu. l. 50. Bullar. t. 2. Constit. 119. Pii V. fol. 168.

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

Sancti Cardinalis charitate, ac Mediolanensium pietate Sacrum Purpuratorum Senatum habuit, suaque auctoritate Apostolica Humiliatorum Ordinem penitus suppressit. Tum hic Ordo, qui olim nonaginta quatuor Monasteria recensebat, nonnisi centum septuaginta quatuor Religiosos complectebatur, plures enim erant Præpositurae, quarum cunctis proventibus solus Præpositus fruebatur. Perficiebatur hæc extirpatio bino diplomate, quorum unum septima, alterum octava Februarii die anno sequenti millesimo quingentesimo septuagesimo primo promulgabatur.

§. XXXIX.

Monasteria, atque horum Religiosorum reditus in alios usus impensi.

Giuss. c. 27. Postea præcepit summus Pontifex, ut Generalis Præpositus, Superiores, totusque Ordo penitus abolerentur, illi vero centum septuaginta quatuor Religiosi, qui supererant, ad ædes ipsis assignatas sese reciperent, ibidemque sub Ordinariorum jurisdictione vitam instituto suo consonam ducerent, Novitii autem e monasteriis dimitterentur: professis denique Senioribus, ne quempiam in posterum ad suum Ordinem reciperent, inhibuit, ac beneficia distribuendi jus sibi reservavit: post-

quam

quam igitur Sanctus Carolus diploma, quo hic Ordo supprimeretur, jam jam promulgatum esse intellexerat, ex suis nobilioribus Domesticis quemdam Romam ablegabat, qui Romano Pontifici supplicaret, quatenus ipsi pro suis Collegiis, ac Seminariis, eorumque sustentatione quædam horum Regularium monasteria unacum eorum reditibus concedere vellet. Annuit Pius V, ac Borromæo concessit I. Ecclesiam, & Conventum de Brera, in quo Jesuitarum Collegium, & publicas Scholas erexit. II. Ædes Sancti Joannis ad Portam Orientalem, ad quas Carolus amplum suum Seminarium transtulit. III. Canoniam ad portam novam, quæ pro juvenum Clericorum Seminario destinabatur. IV. Conventum Sanctæ Mariæ ad eandem portam, ubi Collegium Nobilium fuit stabilitum. V. Monasterium Sancti Spiritus pro Collegio Helvetiorum, ubi tamen hodie Virginum asceterium est, præfatum enim Collegium aliorsum fuit translatum. Sæcul. XVI. A.C. 1570.

§. XL.

Sexdecim Cardinales a Pio V. creati.

Die decima septima Maji hoc anno Christi millesimo quingentesimo septuagesimo Pius V. sexdecim Cardinales, atque ex his quindecim Presbyteros, *Ciacon. vit. Pontif. t. 3. p. 1038.*

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

ros, & unum Diaconum creavit. Horum primus erat Marcus Antonius Maffæus patria Romanus, Theatinus Archipræsul, qui titulum Sancti Calisti obtinuit. Alter erat Casparus de Zuniga natione Hispanus, Segovienſis Episcopus, postea Hispalenſis Archiepiscopus, Cardinalis titulo Sanctæ Barbaræ. Tertius, Casparus Cervantes itidem Hispanus, Messanenſis, postea Salernitanus, & Tarraconenſis Archipræsul, qui titulum Sancti Martini ad Montes optabat. Quartus, Nicolaus Pelleveus, Gallus, Senonenſis, ac demum Rhemenſis Archipræsul, qui primo ad titulum Sanctorum Joannis, & Pauli, & postea ad illum Sanctæ Praxedis vocabatur. Quintus, Julius Antonius Sanctorius Casertanus ex Terra-Laboris in Neapolis Regno oriundus, primo Sanseverinatum Archiepiscopus, dein Cardinalis titulo Sanctæ Barbaræ, Major Pœnitentiarius, & Episcopus Præneſtinus. Sextus, Petrus Donatus Cenſius Romanus Narnienſis Præsul tit. Sancti Vitalis. Septimus, Carolus de Grassis, Bononienſis, Romanæ Urbis Gubernator, Cardinalis tit. Sanctæ Euphemiæ. Octavus, Carolus de Angenes Rambuilletus natione Gallus, Cenomanenſis Antiſtes, titulo Sancti Hieronymi. Nonus, Archangelus Bianchi,

anchi, Italus, Theologus ex Ordine Fratrum Prædicatorum, Theanensis Episcopus titulo Sancti Cæsarii. Decimus, Felix Perettus Italus, supremus Minister generalis Ordinis Sancti Francisci, Episcopus Agathensis, & Firmanus titulo Sancti Simeonis, qui postea in Papam electus nomen Sixti V. assumpsit. Undecimus, Paulus Aretius, Italus, Placentinus Antistes, postea Archiepiscopus Neapolitanus, Cardinalis tit. Sanctæ Pudentianæ. Duodecimus, Joannes Aldobrandinus, Italus, Papæ Clementis VIII. Frater Imolensis Episcopus tit. Sancti Simeonis. Decimus tertius Vincentius Justiniani Genuensis, supremus generalis Magister Fratrum Prædicatorum titulo Sancti Nicolai, postea Sanctæ Sabinæ. Decimus quartus, Hieronymus Rusticuccius, Italus, qui Pio V. ab epistolis erat, demum Cardinalis Presbyter titulo Sanctæ Susannæ Episcopus Senogalliensis, Papæ Vicarius, & Albanensis Episcopus. Decimus quintus, Judas Aquaviva Aragonensis ex Atriensium Ducum genere ortus, Cardinalis Diaconus titulo Sancti Theodori. Denique decimus sextus Joannes Hieronymus Albanus, Bergamensis titulo Sancti Joannis ante portam Latinam.

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

§. XLI.

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

§. XLI.

Burdaſerii Cardinalis obitus.

Clacon. t. 3. pag. 928. Aubery hiſt. des Cardin. Frizon Gallia Purpurata Sanmarthan. Gall. Chriſtiana.

Hoc anno quinque numerantur Cardinales vita functi, ex quibus primus erat Philibertus Babou de Burdaſeriis, qui Romæ die quinta Januarii obiit, dum ibidem Legatione pro Galliarum Rege fungeretur. Hic tertio genitus erat Filius Philiberti Babou Burdaſerii, qui Regi a ſecretis, Theſaurarius, Regii ærarii Præfectus, necnon apud Reginam Eleonoram rei domeſticæ Curator erat, inſuper regii Palatii Magiſterio, ac ſecretioris Conſiliarii munere augebatur, demum vero Mariæ Gaudin nobili fœminæ ex eadem Burdaſeriorum familia deſponſatus obiit. Illius Filius Philibertus Cardinalis Anno Salutis noſtræ milleſimo quingenteſimo decimo nono natus, peracto literarum ſtudio in Pariſienſi Univerſitate Doctoratus laurea decoratus eſt, ac primo Engolismenſis Epiſcopus, poſtea autem mortuo Jacobo ejus Fratre, necnon defuncto Cardinale Lenoncurtio Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo ſexageſimo tertio Antiſiodorenſem Eccleſiam rexit, ſimulque fuit a ſanctioribus conſiliis Henrico II., qui miram hujus Viri in rebus gerendis dexteritatem admiratus ipſum

ipsum sub Pauli IV. Pontificatu Romam Legatum decernebat, quo etiam munere post Henrici II. obitum sub Francisco II. & Carolo IX. functus est, cujus etiam obsequiis Carolus tantopere sibi satisfactum censebat, ut Cardinalitiam purpuram pro eo a Pio IV. precaretur, quam etiam Anno post Christum natum millesimo quingentesimo sexagesimo ab eodem Papa obtinuit. Ceterum hic Cardinalis egregiam apud eundem Regem navabat operam, ut nationale Concilium præpediretur; tandem vero obiit Romæ sepultus in Ecclesia sancti Ludovici, ubi hodiedum ejus monumentum, ac sepulcralis inscriptio visitur. Is idem dum Engolismensi Ecclesiæ præerat, per viginti ferme annos atrocia perpessus est a Calviniſtis, qui hanc Provinciam fæde devastantes universam Engolismensem ditionem suis crudelitatibus, qua late patet, emetiebantur: ipse vero, quantum poterat, suum gregem ab eorum erroribus illæsum servabat. Sæcul. XVI. A. C. 1570.

§. XLII.

Marci Antonii Amulii Cardinalis fata.

Alter erat Marcus Antonius Amulius Anno Salutis nostræ millesimo quingentesimo quinto ex illustri Venetorum familia *Ciacon. l. c. pag. 924. Aubery l. c.*

Sæc. XVI. A.C. 1570.

familia natus, qui ob singularem civilium rerum peritiam, doctrinam, ac profundam jurisprudentiæ scientiam ad varia negotia a Republica adhibebatur, ab eaque inter alia munia Veronensi Præfectura auctus ad Carolum V. Philippum II. & Pium IV. Papam Orator est ablegatus, ubi hujus summi Pontificis benevolentiam adeo feliciter sibi promeruerat, ut Amulio haud prius consulto ferme nihil aggrederetur, illumque ad præcipuos Ecclesiæ honores digne obeundos natum existimans primo Veronensem Episcopatum eidem contulit: cum autem Oratores Veneti ex antiquissimis Reipublicæ legibus ullam dignitatem acceptare, aut quoddam beneficium ab exteris Principibus absque Senatus consensu recipere prohiberentur, hinc Amulius Venetorum indignationem incurrebat, eoquod Veronensem Episcopatum acceptasset, ea propter hanc legem violasse accusatus, a Republica revocatus est, in ejus locum subrogato Hieronymo Soranzo tanquam Veneto apud Papam Legato: verum ob hanc injuriam Viro tam bene merito illatam commotus Pontifex literas proprio chirographo exarratas ad Senatum dedit, eidem hæc exponens: „cuncta, quæ in Amulii favorem sanxi, „ex libera voluntate mea egi, nec hic „pro

Ughel de Episc. Reutiniss. Victorel hist. Venet.

„pro obtinenda hac dignitate vel pedem „movit, cum ergo ego omnia ipso in- „scio confecerim, hinc patriæ suæ leges „nequaquam violavit, ideo vos rogo, ut „eundem pristinæ dignitati restituatis, „ac ulteriori benevolentia honoretis.„ Obtinuit id, quod petierat Pontifex a Senatu, qui non modo Amulium suis honoribus reddidit, sed etiam illum honorifico quingentorum aureorum munere auxit. Sæcul. XVI. A C. 1570.

Anno millesimo quingentesimo sexagesimo primo Amulius a summo Pontifice præter omnem exspectationem suam Cardinalis nominabatur, re autem comperta is mox veritus, ne Venetorum Senatum magis irritaret, honorem sibi a Sede Apostolica oblatum recusabat, & nonnisi singulari Papæ mandato inductus purpuram acceptabat, ubi id, quod Amulius fore pertimescebat, reipsa evenit; quippe Respublica Veneta id ægerrime ferens, novum hunc Cardinalem tanquam paternarum legum violatorem incusabat, atque indignationem suam in ipsos etiam illius propinquos exerebat, quin Senatus validis Papæ sollicitationibus unquam placari voluerit: Amulius tamen propterea ab avito patriæ suæ emolumenta procurandi studio nihil remisit, ipse autem Papa, ut dolorem damnumque huic Viro a Venetis

Sæcul. XVI. A.C. 1570

illatum reſarciret, ipſum paulopoſt Reatinum Epiſcopum, ac Palatii Apoſtolici Bibliothecarium creabat, eodemque tempore ad coercendas Tyberis inundationes ejus opera ſeligebatur: præterea nominabatur, ut exciperet Abdieſu Ordinis ſancti Pachomii Monachum, atque in Indiis Orientalibus Chaldæum Patriarcham, qui cum Romam pro obtinendo Pallio peteret, eidem Amulius oppido præclara præſtitit obſequia. Poſtea a Pio IV. unacum Morono, & ſancti Clementis Cardinale ſelectus eſt, ut conciperet Conſtitutionem, quæ Sedis Apoſtolicæ Nuntiis prohiberet, ne commendatitias literas pro obtinendis dignitatibus Eccleſiaſticis a Principibus extorquerent. Denique a ſacro Purpuratorum Collegio tanti habebatur, ut in comitiis, in quibus Pius V. electus eſt, & ipſemet interfuit, de ipſo poſt mortem Pii IV. in ſummum Pontificem creando ageretur: aſt electo Pontifice Pio V. ipſe feria ſecunda die decima tertia Martii Anno Salvatoris noſtri milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo Romæ mortalitatem exuit, annos natus ſexaginta quinque. Corpus ejus primo in Hiſpanæ Nationis Eccleſia ad ſanctum Jacobum fuit depoſitum, poſtea autem Venetias translatum, atque in ædibus Fratrum Minorum de Obſervantia

tia terræ mandatum est. Scripsit plures epistolas, orationes latinas æque, ac Italas, necnon tractatum *de sublimi dicendi genere*: erexit insuper Patavii Collegium pro duodecim nobilibus Venetis, quibus annuatim pro congrua sustentatione sexaginta aurei, seu *Ducati* distribuerentur. Sæcul. XVI A.C. 1570.

§. XLIII.

Cicadæ Cardinalis extrema.

Inter Cardinales hoc anno defunctos tertius erat Joannes Baptista Cicada Genuensis die vigesima septima Martii Anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo decimo natus, qui Patruum habuit Eduardum Sagonensem Episcopum in Insula Corsica, cujus Episcopatus a Piratis devastatus Calvium fuit translatus. Ceterum Cicada totum literarum studium percurrens, ac civilis, & Canonicæ jurisprudentiæ scientia clarus regnante Paulo III. Romam venit, a quo utriusque Signaturæ Referendarius, & postea Anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo nono Petro Paulo Parisio ad Cardinalatum evecto ærarii Pontificii Præfectus, necnon Cameræ Apostolicæ Auditor creatus est, in quo munere tum Vicarium habuit Hugonem Boncompagnum, dein Cardinalem, ac demum summum

Ciacon. pag. 779. Ubert. Fol. in elog. Claror Ligurum Aubery l. c.

Sæcul. XVI. A. C. 1570.

Pontificem: itaque per tot officiorum gradus Cicada ad Albinganensem Episcopatum inter Liguriæ fines situm ascendit, qua dignitate ab Anno Christi milleſimo quingenteſimo quadrageſimo quarto usque ad annum post partum Virginis milleſimum quingenteſimum ſexageſimum fruebatur. Interfuit is etiam Concilio Tridentino, Anno autem Redemptoris noſtri milleſimo quingenteſimo quinquageſimo primo a Julio III. Cardinalibus Presbyteris titulo ſancti Clementis adſcriptus Legationem in Campania obiit, ubi eidem tanquam Pro-Legatus adjungebatur Boncompagnus: dum vero Pius V. denique ad Pontificatum aſſumptus fuit, tunc Cicada ad Synodi decreta diſcutienda, atque effectui mandanda nominabatur, ubi ſimul Præfectus ſacræ Inquiſitionis renuntiabatur: inſuper ejus opera ſeligebatur pro componendis diſſidiis Papam inter, & Maximilianum Cæſarem exortis ob jusjurandum, quod Papa ab hoc Principe exigere nitebatur. Rexit etiam plures Eccleſias, ac præprimis Sabinenſem, fuitque Religioſorum Montis Oliveti Protector: poſtquam vero Marcelli II. Pauli IV. Pii IV. & Pii V. electionibus interfuerat, mane die Sabbati duodecima Aprilis mortuus eſt, ſepultus.

pultusque in Ecclesia sanctæ Mariæ de Populo. Sæcul. XVI. A.C. 1570.

§. XLIV.

Franciſci Piſani Cardinalis mors.

Quartus erat Franciſcus Piſanus patria Venetus, ac propterea Cardinalis Venetus appellatur. Is erat Franciſci Aloyſii Piſani Divi Marci Procuratoris Filius, qui ad Leonardi Lauredani Veneti Ducis preces a Leone X. juvenis adhuc Romanam Purpuram obtinuit, cum antea Protonotarius Apoſtolicus eſſet: dein vero ſacri Collegii Decanus evaſit, ubi ſubinde Albanenſem, Tuſculanum, Portuenſem, & Oſtienſem Epiſcopatum rexerat: demum per quinquaginta tres annos Cardinalitia dignitate conſpicuus Patavinam Eccleſiam gubernans illam a fundamentis exſtruxit, atque Marcellum II. & Paulum IV. coronavit: anno autem milleſimo quingenteſimo vigeſimo ſeptimo, quo Cæſarei Romanam urbem occupabant, fidem ſuam Clementi VII. conſtanter exhibuit, atque unacum illo ſeſe in arce ſancti Angeli incluſit, usquedum de concordia actum eſſet: cum autem ſe obſidem offerret, Neapolim abductus, ibidem in arce octodecim Menſes hæſit: porro Turcis Venetorum Reipublicæ bellum denuntiantibus, eidem quatuor

Ciacon. pag. 412. Bembo epi. l. 15. ep. 39.

Sæcul. XVI. A. C. 1570.

aureorum millia dono dedit. Præfuit etiam Narbonenſi Archiepiſcopatui, prout colligitur ex actis cujusdam Concilii Provincialis, quod in hac urbe Anno a nativitate Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo primo Menſe Decembri celebratum eſt, cui tum Alexander Zarbinettes ejus Vicarius Generalis præerat. Obiit Piſanus Romæ die vigeſima nona Junii Anno Salvatoris noſtri milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo, Corpusque ejus ad Divi Marci Eccleſiam delatum penes majorem Templi portam ſepultum eſt.

§. XLV.

Ludovici Piſani Cardinalis extrema.

Ciacon. pag. 949. Fran. Sanſovi. hiſt. Venet. Aubery l. c.

Quintus denique erat prioris Cardinalis Nepos Ludovicus Piſanus pariter Venetus, ac Anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimo octavo cedente ejus Patruo creabatur Epiſcopus Patavinus, quam Eccleſiam, quamdiu vixerat, cum ingenti prudentia, ac ſapientia moderabatur: nominatus quoque eſt a Pio IV. Cameræ Apoſtolicæ Clericus, & demum illius Præſes, atque ad Cardinalis Patrui ſui, qui tum ſacri Collegii Decanus erat, preces Cardinalis titulo ſancti Vitalis, licet tum abſens, Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo ſexageſimo quinto eligebatur: cum

cum autem is idem cum suo Patruo nomen haberet, ut inter se discernerentur, vulgo nuncupatus est Cardinalis Patavinus, eoquod hujus Ecclesiæ Episcopus esset. Interfuit hic etiam sacris comitiis, in quibus Papa erat electus Pius V. sub cujus Pontificatu Pisanus Venetiis die trigesima prima Maji Anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo septuagesimo nonnisi quadraginta quinque annos natus extremum clausit diem, sepultumque est ejus Cadaver prope Aram principem in Ecclesia sanctæ Mariæ de Gratiis. Sæcul. XVI. A.C. 1570.

§. XLVI.

Uterque Joannes Tilletus, seu Tilius mortuus.

Hoc item anno nonnulli etiam Scriptores Ecclesiastici vivis erepti numerantur, ex quibus primo veniunt ambo Fratres, quorum uterque nominabatur Joannes Tilius, Engolismæ nati, atque ambo eodem anno defuncti, & quidem natu major secunda Octobris die, junior vero decima octava Novembris Anno redemptionis nostræ millesimo quingentesimo septuagesimo: ex his senior Parisiensis Curiæ Protonotarius erat, quod munus veluti hæreditaria successione diu devolvebatur ad hujus familiæ viros, ex quibus celebris

Thuan. l. 47. pag. 664. Sanmarth. in elog. l. 2. Possev. in app. Bibl. Dupin Bibl. des Aut. Eccl. t. 16. pag. 102.

Sæcul. XVI A. C. 1570

erat Tilius ob exactam Gallicæ antiquitatis cognitionem, majorem tamen nominis sui famam sibi comparabat suis commentariis postea Lutetiæ Parisiorum Anno millesimo quingentesimo nonagesimo quarto editis circa libertates Ecclesiæ Gallicanæ.

Alter Frater pariter Joannes Tilius nominatus, ætate junior Sacris addictus primo Briocii in Armorica ab Henrico II. circa annum Christi millesimum quingentesimum quinquagesimum tertium Episcopus nominabatur, anno autem Domini millesimo quingentesimo sexagesimo septimo ad Meldensem Ecclesiam translatus est, quamvis ecquidem ambo primis suis annis Calvini Magisterio usi fuissent, fidei tamen Catholicæ studio, ac constantia celebres erant, imo ipse etiam Joannes Episcopus plura adversus spuriæ reformationis Ministros elucubravit opera, quorum præcipua sunt: I. Tractatus de Religione Christiana Anno Salutis nostræ millesimo quingentesimo quinquagesimo nono typis excusus. II. Responsum ad novellæ Ecclesiæ Ministros, quod latino idiomate Anno post Christum natum millesimo quingentesimo sexagesimo quarto, & postea Gallice anno sequenti excusum prodiit. III. Monitum ad seductos nobiles Anno millesimo quingentesimo sexage-

xageſimo ſeptimo typis impreſſum. IV. Tractatus de Symbolo Apoſtolorum, & duodecim fidei articulis Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſexto Pariſienſibus literis excuſus. V. Editio Græca Canonum Apoſtolorum, & tredecim Conciliorum itidem Pariſiis Anno a partu Virginis milleſimo quingenteſimo quadrageſimo typis vulgata. VI. Hæbraica Evangelii ſancti Matthæi editio unacum verſione latina Baſileenſi, quod opus Anno poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſecundo primam lucem adſpexit. VII. Edidit Calaritani opera, quæ Pariſiis Anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo octavo prodiere. VIII. Publici juris fecit ſancti Paciani Barcinonenſis Epiſcopi exhortationem ad Pœnitentiam, quæ itidem Pariſiis impreſſa fuit Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo quinquageſimo octavo: prius autem anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimo nono quatuor libros CaroliMagni ſub nomine Eliæ Phili vulgavit. Scripſerat etiam Tilius Chronicon Regum FranciæaPharamundo usque ad primum annum Regni Henrici II. ſeu usque ad Annum Domini milleſimum quingenteſimum quadrageſimum ſeptimum, quæ hiſtoria primo latine compoſita, ac poſtea

Sæcul. XVI. A. C. 1570.

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

Gallice reddita usque ad annum millesimum sexcentesimum quartum producebatur, typisque imprimebatur unacum Pauli Æmilii historia, & collectione eorum, quæ Franciæ Reges concernunt. Exstat adhuc aliud docti hujus Præsulis opus, cui titulus *Actiones quorumdam Romanorum Pontificum collatæ cum actionibus Principum Paganorum*: composuit idem alia adhuc opera, quæ tamen in vulgus non fuerunt sparsa.

Flor. Rom. De ortu hæres. l. 7. c. 9. p. 883. & c. 10. p. 889. & 890. Elog. Papyr. Mess. addit. ad cap. 4 vitæ Calvini pag. 457.

Ceterum utrique huic Fratri adhuc alius erat frater nomine Ludovicus Tilius, Engolismensis Canonicus, & Calinensis apud Pictones Parochus, qui tamen infeliciter novis erroribus implicitus Calvinum, qui pariter eum humanioribus literis imbuerat, sollicitabat, ut breves suas exhortationes elucubraret, porro easdem etiam miser hic Parochus in suis sermonibus, quos ad gregem suum habebat, prælegit, ut sensim populum hæreticorum doctrinæ assuefaceret: verum hujus sacri ministerii abusus illum omnino ad fidei defectionem pertrahebat: quocirca unacum Calvino auffugiens in Germaniam fecessit: ast id ægerrime ferens Episcopus Meldensis ejus frater illum insecutus tanto rationum pondere expugnabat, ut eum secum in Gallias reduceret, ubi etiam Ludovicus ad si-

num

num Eccleſiæ reverſus obiit: Calvinus vero illum, poſtquam ad veram Majorum ſuorum religionem redierat, nonniſi dicteriis inſequebatur, Sæcul. XVI. A.C. 1570.

§. XLVII.

Joannis Merceri obitus.

Eodem anno milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo Joannes Mercerus ex nobili Urſeorum familia ortus naturæ debitum ſolvit. Hic primo jurisprudentiæ incumbens magnos fecerat progreſſus, aſt poſtmodum profanæ hujus ſcientiæ tædio affectus ſacris literis operam navare cæperat, non ſine maximo fructu, unde politioribus linguis Græca, hebraica, Chaldaica, & Latina imbutus mortuo Vatablo, ſeu Watbleo Regius linguæ hebraicæ Profeſſor Pariſiis nominabatur, quo munere Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſexto cum magna nominis ſui laude defunctus eſt: inde vero recedens Venetias contendit, ibidem cum Hebræis collaturus, reverſus autem Ucetiæ Anno poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo deceſſit. Edidit plures libros commentarios in ſacras Paginas, præcipue vero in forma majori Anno reparatæ ſalutis milleſimo quingenteſimo nonageſimo octavo typis prodiit ejus Commentarius in

Thuan. l. 47. pag. 664. Dupin. l. c. t. 16. p. 108.

Sæcul. XVI. A. C. 1570.

in Geneſin, atque anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo quarto illius adnotationes in librum Ruth, ejusque commentarii in Job circa annum Domini milleſimum quingenteſimum ſeptuageſimum tertium primam lucem aſpexere præter alios libros in Salomonis Proverbia, Eccleſiaſten, & Cantica Canticorum editos: inſuper concinnabat etiam Harmoniam in duos hoſce poſtremos ſacri Codicis libros, necnon Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo tertio Commentarios in Joel, Amos, Abdiam, & Jonam foliis ſemiſſibus edidit præter plura alia opera tam de Jurisprudentia, quam de aliis argumentis. Ceterum Joannes Filius erat Joſiæ Merceri, qui pariter in Republica literaria magnum ſibi nomen comparaverat.

§. XLVIII.

Joannis Brentii Lutherani interitus.

Thuan. l. 47. Sander hæreſ. 205. Flor. Rem. l. 2. c. 14. num. 4. Onuphr. Chron. an. 1549. Melchior Adam in vita Jurisconſ.

Haud ſilentio prætereundus videtur celebris quidam vir ex Proteſtantium grege hoc item anno defunctus, eratque is Joannes Brentius, ſeu Brentzæn, de quo jam ſæpius ſermo occurrebat. Hic fidiſſimus Lutheri Diſcipulus Veilæ quodam Sueviæ oppido natus a Bucero, & Melanchtone anno ætatis ſuæ decimo quarto Heidelbergam

gam abducebatur, ubi etiam quarto post anno artium liberalium Magister creatus multas vigilias studiis sacrabat, contracto autem exinde morbo omnes ferme noctes usque ad obitum suum insomnes ducere cogebatur, fatisque functus est multis jam annis gravis die decima Septembris Anno Christi millesimo quingentesimo septuagesimo, ætatis suæ septuagesimo secundo: hic magni nominis Vir audiebat ob suas altercationes, & assiduum sacræ Scripturæ studium, quo singulariter delectabatur. Postea profunda sua eruditione, suorumque amicorum precibus sibi Wittenbergensem Canonicatum emeruerat, ac sacro Presbyteratus Ordine insignitus non raro sacris operabatur: verum Lutheri libros assidue pervolvens, ac nimis arcta cum hoc hæresiarcha familiaritate usus brevi siniſtre de vera Religione sentire cæperat, palamque Lutheri doctrinam profitebatur, quamvis Missæ Sacrificium peragere non desisteret, contendens, quod illud nullatenus pro defunctis, sed duntaxat pro vivis offerret: præterea insurgebat contra Zwinglium, ejusque Sectatores, strenue realem Christi Domini præsentiam in Eucharistia propugnans: interfuit quoque Wormatiensi, & Ratisbonensi colloquiis, ubi cum magna animi contentio-

Sæcul XVI. A.C 1570.

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

tentione disputabat: tandem vero Tubingæ Theologiam professus juvenem viduam duxit, ex qua etiam filios suscepit.

Insuper Brentius omnibus, ad quæ vel caussam, vel occasionem præbuit Religio, ævi sui negotiis sese ingerebat, hæreticorum enim caput post Lutheri obitum reputabatur: cum vero belli flammas anno Salutis nostræ millesimo quingentesimo quadragesimo sexto in Germania accensas potissimum suscitasse argueretur, non raro vitæ periculum subibat; Carolus V. enim Imperator illum comprehendi, ac castigari decreverat, postquam anno post Christum natum millesimo quingentesimo quadragesimo nono Hallam in Suevia captam fuisse compererat, eoquod in hujus hæretici cubiculo plures literæ, ac scripta reperirentur, quæ omnia unice ad seditionem, ac rebellionem concitandam spectabant: nihilominus hoc periculum eluctabatur Brentius præsidio, atque auctoritate fretus Udalrici, Würtembergensis Ducis Christophori, nam hic, ejusque Filius, eo ardentius tum hujus hæretici partes tuebantur, illumque bonis cumulatum, secretioris sui Senatus Ministrum nominabant. Denique circa annum Salvatoris nostri millesimum quingentesimum quinquagesimum Brentius

tius sua uxore orbatus secundis nuptiis sibi Catharinam Issemannam copulabat, ex qua duodecim omnino proles procreavit. Edidit is duas, vel tres fidei Confessiones, ubi ad plura vocatus est colloquia, in quibus de Lutheranis cum Sacramentariorum factione uniendis agebatur: præterea idem accersebatur ad Wormatiense colloquium Anno millesimo quingentesimo quinquagesimo septimo habitum, ut ibidem quatuor errorum genera damnarentur, quorum primus error erat Zwinglianorum, alter Osiandri circa justificationem, tertius circa propositionem, vi cujus pia opera ad salutem necessaria dicebantur, ac denique quartus fuit error eorum, qui ritus nec in se bonos, nec malos admittebant, prout nominatim docuerat Melanchton, quocum Brentius consentiebat, quamvis ceteroquin cum Osiandro conspirare videretur.

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

Bousset hist. variat. t. 1. lib. 8. art. 31. pag. 478.

Hic idem Protestantium Theologus posteris reliquit octo volumina, in quibus dogmata, & Lutheri sententias circa Eucharistiæ, ac Justificationis doctrinam novis erroribus auxisse deprehenditur; tradebat enim, quod Baptismo nullum peccati genus abluatur, eoquod concupiscentia, quam peccatum nominat, semper remaneat: insuper propugnabat, quod per Evangelium non fuerit

Sæcul XVI. A.C. 1570.

rit lex impoſita, ſed illud fuerit nonniſi fauſta annuntiatio: præterea novum, quo realem Chriſti Domini in Euchariſtia præſentiam explicabat, modum adinvenit, tradens, quod poſt aſcenſionem Filii Deus ubique ſit. Porro in hac doctrina adoptaſſe videtur Ubiquiſtarum errorem, quem Weſtphalus, Jacobus Andreas Schmidelinus, David Chytræus, ac quidam alii totis viribus ſtabilire nitebantur adverſus Melanchtonem, qui non ſine horrore hanc doctrinam excipiebat, eoquod per illam duæ Chriſti Domini naturæ confunderentur, ac non modo divina, ſed humana quoque natura declararetur immenſa etiam quoad Corpus, ac inſuper Euchariſtiæ myſterium everteretur, cum ab eo auferretur, quidquid in eo ſpeciale reperitur, ſi diceretur, quod Chriſtus Dominus ibidem tanquam homo non alia ratione ſit præſens, quam prout eſt in ligno, vel lapide.

§. XLIX.

Petri Statoris mors.

Bibl. Antitrin. p. 47. Lubienieski hiſt. ref. Polon.

Ad idem quoque tempus refertur obitus Petri Statoris, qui Theouvillæ in Metenſi agro natus novitatum, quæ circa Religionem excogitabantur, ſtudioſiſſimus erat, & ſingulari ſtudio Magiſtris ſuis Theodoro Bezæ, & Calvino adhæ-

adhærebat: novis vero Arianis infensus evasit, eosque palam impugnavit, qua tamen audacia sibi negotium facessebat, licet opportuna fuga gravioris molestiæ periculum declinaret; anno enim Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo nono e Polonia secessit, ubi Serveti literis fretus, atque illius opinionibus apprime imbutus magnos tumultus suscitabat, ut ceteris Sectariis prævalere, sibique amicos conciliare posset, eorumque ope Pinczovienſis Collegii administrationem aucuparetur, quo etiam in munere Orsacio successerat: ibi ut sibi nomen apud suos compararet, quædam elucubrabat opuscula, quæ ad evertendam de Spiritus Sancti divinitate fidem collimabant, cum autem progressu temporis de hoc errore accusaretur, se hanc hæresin docuisse pernegabat: porro pro hujus mutationis caussa Historici Sociniani, aut vanæ gloriæ cupiditatem, aut amicorum suorum favorem, vel pensiones suas amittendi metum, vel molestiæ timorem, aut forte junctim cunctas hasce rationes assignant: verum utut res se habuerit, id extra omne dubium positum constat, quod anno Christi millesimo quingentesimo sexagesimo septimo, quo acriter ultro, citroque de Spiritus Sancti æque, ac Christi Domini

Sæcul. XVI. A. C. 1570.

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

Divinitate in Conciliabulo utrinque disceptaretur, Stator sustentationis suæ media sibi subtrahi veritus eorum, qui Divinitatem propugnabant, parti adhæserit, ac se unquam oppositam sententiam tenuisse audacter inficiatus sit, ubi tamen ab ipso Alexio Radecio mendacii convictus fuit: hic enim palam affirmabat, quod Pinczoviæ studiis vacans ex ipsius Statoris ore perceperit, Spiritum Sanctum non esse Deum: verum Stator se unquam Alexio talia dogmata tradidisse eadem petulantia negabat, iterato exclamans, quod Spiritus Sanctus sit Deus, & quidem Deus, quem adorare oportet: insuper affirmabat, quod omnes illi, qui oppositam doctrinam tuerentur, Dæmonis Filii essent: ast ob continuas hasce variationes merito Budzinius Statori exprobrabat, quod sui ævi Prothæus esset.

Ceterum negari haud potest, quod idem acri ingenio, ingenti eruditione, ac magna latine, Polonice, & Gallice differendi facilitate, atque elegantia insignis extiterit, ejus tamen libri, quos posteris reliquit, Ecclesiæ Doctrinæ de Sanctissima Triade enormiter adversantur: porro vix in Collegio Pinczovienſi Rector nominabatur, cum illico calamum suum stringeret, atque adversus Stancarum ederet librum sub hoc titulo:

lo: *liber contra dogma Franciſci Stancari:* hoc opus Pinczoviæ Anno ſalutis noſtræ milleſimo quingenteſimo ſexageſimo fuit typis impreſſum, de quo Prateolus, ſeu Preau teſtatur, quod Staphylus illud perlegens illius authorem mox hæreſis damnarit: Stator eodem hoc anno die vigeſima nona Januarii Joanni Laſckio oratione funebri parentavit, ſcripſitque epiſtolam ad Remigium Chelmium anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo primo die trigeſima Januarii datam, quæ exhibet reſponſum Pinczovienſis Synodi juſſu redditum circa quæſtionem: an Spiritus Sanctus ſit invocandus: edidit inſuper Polonicam Grammaticam præter Biblia, quæ Pinczovienſes Polonice reddiderunt, ſuisque ſumptibus Princeps Nicolaus Radzivilus Vilnenſis Palatinus anno Chriſti milleſimo quingenteſimo ſexageſimo tertio typis excudi curavit, iisque concinnandis præter Statorem plures alii docti ſuam operam locarunt. Sæcul. XVI. A.C. 1570.

§. L.

Selimi II. Turcarum Imperatoris conſilium de invadenda Inſula Cypro.

Cum hi Novatores ſuos errores in Polonia propagandi ſtudio ferverent, interea Selimus Turcarum Imperator violato pacis fœdere, quod Solimanus *Thu. l. 49. p. 507.*

Sæcul. XVI. A.C. 1570. II. ejus Pater jurata fide cum Venetis inierat, ac ille innovaverat, Insulam Cyprum Venetæ Reipublicæ obnoxiam occupare statuit, areptoque hoc consilio ad Venetos scriptum transmisit, in quo sibi in hanc Insulam jus competere declarabat, eis denuntians, quod illud armis prosequi decrevisset.

§. LI.

Veneti bellum contra Selimum parantes.

Thuan. l. c. Venetus Senatus Mense Aprili circa annum Domini millesimum quingentesimum septuagesimum Selimi Legato hæc in responsis dabat: „Hucusque nos amicitiam cum Selimo ex fo„dere religiosa, ac sincera fide colui„mus, prout Deum, ac conscientiam „nostram hujus veritatis testes habe„mus: de cetero parati sumus extrema „quæque tentare, & experiri, ante„quam ad tam iniquas, & nomine Se„renissimæ Reipublicæ indignas condi„tiones minis, aut ulla alia ratione „adigamur, Cyprus enim neque juris „Muselmanici est, neque unquam Im„perio Mamaluchi paruit: tributum „vero, quod pepigimus, hactenus per„solutum fuit, & cetera, quæ obten„duntur, maligne ab iis conficta sunt, „qui belli injusti gerendi occasionem „quæ-

„quærunt; porro ſcelera ne commit- Sæcul. XVI.
„tantur, in Principum poteſtate non eſt, A.C. 1570.
„ſed ad eorum officium pertinet, ne
„ea impune abire ſinant: itaque licet
„inficari haud velimus, quod piratæ
„quidam poſt excurſiones contra Sena-
„tus mandata factas clam in Inſula la-
„tuerint, nec tamen negare poteſtis,
„quod illi latrones, qui convicti in Ma-
„giſtratus manus inciderant, ſtatim ju-
„ſto ſupplicio affecti ſint: proinde nos
„juſtitia cauſſæ freti, ſi vos injuſta ar-
„ma inferetis, ad defenſionem parati
„erimus, ſperamusque Deum, tot cala-
„mitatum, ac malorum, quæ ex eo
„bello ſecuturæ ſunt, juſtiſſimum, ac
„certiſſimum ultorem fore.„ Ita di-
miſſo Oratore cuncta ad bellum ſtrenue
gerendum neceſſaria parabantur.

§. LII.

Nicoſia a Turcis occupata.

Præprimis Veneti Principum opem adverſus communem Chriſtianæ Reipublicæ hoſtem implorabant, ut vero hi ad valida auxilia inducerentur, ſummus Pontifex anni ſacri feſtivitatem promulgari iuſſit, quatenus Dei miſericordia exoraretur, ac fideles ad pia Eleemoſynarum ſubſidia permoverentur: nihilominus Cæſar huic bello ſeſe implicare verebatur, ſolusque Pontifex,

Sæcul. XVI A. C. 1570.

Hiſpani, & Veneti mutuam armorum ſocietatem inibant: poſtquam vero Muſtapha, qui Turcarum copiis præerat, in Inſulæ conſpectum venerat, quantocius miſſo fæciali urbem ſibi tradi petiit, ſi cives renuerent, bellum illis minitatus. Veneti ad tuendam Inſulam copiis undique accerſitis de deditione nequaquam cogitabant: eapropter Turcæ confeſtim Nicoſiam urbem in medio Inſulæ ſitam obſidere cæperunt, tandemque obſidione ad quadraginta octo dies protracta urbem occupantes militum furori, ac deprædationi reliquerunt, ubi Solimano reſervarunt plures mulieres, ac puellas corporis venuſtate liberaliter à natura dotatas, præter quosdam juvenes forma elegantiores, ac pretioſiora vaſa, quibus tres integras onerabant naves, quæ tamen cum Conſtantinopolin verſus vela facturæ ſecundos ventos præſtolarentur, interea nobilis quædam hujus Inſulæ Matrona, cujus tamen nomen reticent Hiſtorici, injecto igne Sultanum præda ei deſtinata privavit.

Poſtmodum Muſtapha felici Nicoſiæ expugnatione tumidus copias ſuas Famaguſtæ admovit, urbemque obſidione pariter cinxit, quam tamen primo obſeſſi ſtrenue propugnabant: aſt diſſenſione inter Chriſtianos exorta, cum inſuper

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

ſuper Hiſpani pecunias, navesque ſubminiſtrare renuerent, Turcæ victores amplum interea ſuas victorias continuandi ſpatium nanciſcebantur, ad quod plurimum conferebat cunctatio, qua Hiſpani ab initio opem ferre tergiverſabantur, quamvis poſtea ſuppetias mittere conſentirent.

Altera ex parte Selimus nil intentatum, inauſumque relinquebat, ut Venetorum Respublica undique infeſtaretur, quapropter varia hujus ditionis loca invadebat, quatenus ſic eorum vires quaquaverſum diſtraheret, præcipue vero in Albaniam unacum ſexaginta armatorum millibus Baſſam Achmetem emittebat, qui etiam terrorem ubique injecit, atque Olchinum veteris Illyriæ, quæ hodie Dalmatia dicitur, urbem a maris Adriatici ora haud procul diſſitam, nec non arce, ac opportuno portu munitam obſidebat: Hali-Baſſa vero Menſe Auguſto cum quadraginta triremium claſſe in Inſula Chio appulſus eſt, quem ſub idem ferme tempore Mahometes Eubææ Præſes cum reliqua claſſe ſequebatur.

§. LIII.

Mehemetis ſupremi Vezirii conſilia de agitanda pace Venetos inter, & Turcas.

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

Interea assidua summi Pontificis sollicitudo, qua fœdus inter Christianos Principes urgebat, haud parum turbabat Turcarum progressus; verebantur enim illi, ne totius Christianæ Reipublicæ Principes sua arma in eos converterent: eapropter Mehemetes supremus Vezirus, qui aliunde bellum in Cyprum Insulam inferri repugnaverat, tam amplas expeditiones Ottomanico Imperio funestas fore pertimescebat; magis autem ejusdem metus augebatur ex potenti auctoritate, quam Mustapha ejus æmulus sibi tot victoriis conciliabat. His itaque turbidis agitatus cogitationibus pacis consilia fovere cæperat, ac Venetos ad quædam concordiæ pacta inclinare tentans, eos adeo propensos experiebatur, ut hi quantocius Jacobum Ragazzonium Constantinopolin ablegarent, qui conditiones Reipublicæ proponendas exciperet. Interea fœdus, de quo supra mentionem fecimus, inter Pium V. Papam, Philippum II. Hispaniæ Regem, Venetamque Rempublicam Mense Majo hoc anno reparatæ salutis millesimo quingentesimo septuagesimo primo plene confectum est, unde Ragazzonii conatus præpediebatur, ejusque successus Venetis haud ultra proficuus esse poterat.

Calcond. hist. des Turcs tom. 2. l. 15. p. 698. Spond. ad hunc ann. n. 1.

§. LIV.

§. LIV.

Sæcul. XVI. A C 1571.

Famagusta a Turcis cincta.

Turcæ continuato furore Famagustæ obsidionem urgebant, unde urbs brevi ad incitas redacta est; quippe omnium rerum penuria intra muros pro Turcis contra obsessos decertabat, atque extra mænia victorum furor, necnon obsidionis assiduitas illius excidium minitari videbatur, præsertim cum oppugnantium exercitus oppugnatorum viribus longe superior esset: quapropter istorum conditione ad omnium malorum cumulum excrescente urbis Primores Bragadino Præfecto libellum supplicem porrigebant, in quo suum ardorem, animique fortitudinem, qua hucusque urbem non sine crebro vitæ suæ contemptu propugnassent, exponebant, eumque rogabant, ut habita ratione evidentis periculi, quocum ejus conjuges, & proles luctarentur, ipsorum conservationi prospiceret, urbemque honestis conditionibus dedere vellet, quatenus hoc pacto ab hostium sævitia etiam cives præservarentur. *Chalcond. p. 703.*

Accepto hoc libello Bragadinus cunctos Magistratus, præcipuosque Belliduces convocans, ad eos orationem moderatione, ac sapientia uberem habuit, illisque proximi auxilii brevi ex

Sæcul. XVI. A.C. 157[illegible]. Creta advolantis ſpem fecit, eoquod hanc in rem jamjam eo quosdam ablegaſſet: „ſi vero, addebat Bragadinus, „hæc ſpes noſtra evaneſceret, non ego „ſum ille, qui vos hoſtium furori lita„re, atque extremum veſtrum excidium „mea pertinacia accelerare auderem; „calamitatem equidem veſtram intimo „ſenſu deploro, ſimulque fortitudinem, „& conſtantiam, quam hucuſque non„modo Belliduces, ſed etiam cuncti mi„lites, ac cives exhibuerunt, plurimum „admiratus ſum: unde tam ignava de„ditione collectas victoriarum lauros „hoſtibus, qui jam ſe devictos in„gemiſcunt, cedendas haud arbitror; „aliunde vero num vobis perſuadere au„detis, quod Victor adeo ferox, ſi vos „ejus furori tradere volueritis, veſtræ „vitæ, bonisque parceret? quandonam „enim hi infideles fidem illis, qui ſe eo„rum clementiæ relíquerunt, factam „ſervarunt? revocate in memoriam „veſtram recentem illorum perfidiam, „qua Rhodum Inſulam inhumano modo „devaſtabant, violatis ſpecioſiſſimis pol„licitationibus, quibus fidem ſuam ob„ſtrinxerunt, quod nemini injuriam in„ferre vellent, cum tamen eo tempore „res ageretur cum illo, qui inter omnes „Ottomanici Imperii Sultanos ob datæ „fidei conſtantiam celebrior haberetur? „de

„de cetero confidite, pro temporum ne- Sæcul. XVI.
„ceſſitate ea, quæ veſtris precibus ma- A.C. 1571.
„gis conſona erunt, arripiam conſilia.„ Hæc Gubernatoris oratio nonnullos commovebat, potiſſimi vero pertinaciter cum hoſte tranſigendum, urbemque tradendam cenſebant, ut hac ratione majus malum declinaretur.

§. LV.

Induciæ pro ſanciendis deditionis conditionibus ab obſeſſis petitæ.

Interim Turcæ, dum obſidionales foſ- *Thu. l. 49.*
ſas abſolverunt, die trigeſima Julii *p. 75.*
cuniculo ignem ſubjiciunt, ac reſiduam portus Turrim, necnon illius propugnaculi, quod portum tuebatur, partem dejiciunt, quo etiam tempore mœnia conſcendunt, certaminis furore utrinque ultra ſex horas protracto, ac deſideratis Turcarum quamplurimis. Altera die ad meridiem denuo reſtauratur prælium, cum minori tamen utriuſque partis diſpendio; nam obſeſſi, poſtquam præclara admodum fortitudinis ſuæ ſpecimina ſæpius ediderant, pulveris, atque annonæ penuria preſſi, omnique auxilii ſpe deſtituti, ab oppugnatione ceſſari petebant, ut de deditionis conditionibus agi poſſet, interea vero utrinque obſides traderentur: itaque in hæc pacta conventum: I. Omnibus vitæ

Sæcul. XVI A.C 1571.

vitæ gratia fiat. II. Exteri incolumes unacum suis fœderatis, armis, vexillis, impedimentis, & quinque majoribus belli tormentis egrediantur. III. Quivis ex Belliducibus, & Proceribus secum tres ex suis equis magis generosos abducat. IV. Cunctis triremes, & navigia suppeditentur, quibus tuto in Cretam abire valeant. V. Ex civibus nulli molestia inferatur. VI. Nec illi patria sua excedere cogantur. VII. Ipsis omnia eorum bona salva sint, eisque æque, ac Græcis, qui ibidem persistere voluerint, in Religionis Catholicæ exercitio vivere integrum sit.

§. LVI.

Deditionis pacta a Mustapha acceptata.

Thuan. l. c. Chalcond. p. 507. Spond. n. 11. Foglieta l. 2.

Mustapha has conditiones ad se missas suo chirographo, necnon juramento juxta Turcarum morem præstito confirmavit, atque ipsemet quatuor navigia ad portum submisit, quibus infirmi milites imponebantur, ceteri vero ex præsidiariis statione sua non excedentes Turcas præpediebant, ne civibus vim inferrent, qui etiam initio quidem perbenigne habebantur, brevi tamen Turcæ urbem ingressi simulatam clementiam in crudelitatem vertebant, & miseros cives violenter divexabant, mox vero Bragadinus de hac perfidia per Ne-

Sæcul. XVI. A.C. 1571.

Neſtorem Martinengum apud Muſtapham querebatur, ſupplex, ut ejuſmodi inſultus cohiberi præciperet, ſimulque alia ei navigia ſubmittere vellet, quibus reſidui milites imponi poſſent. Annuit Baſſa Gubernatoris precibus, ac Martinengo inſuper dixit, quod Bragadini valorem, animique fortitudinem admiratus hujus Viri alloquio frui vellet, cum raræ hujus virtutis luculenta prorſus ſpecimina in hac obſidione vidiſſet: itaque Gubernator Baſſæ deſiderium edoctus Laurentium Tiepolum in urbe reliquit, ut illam Turcis traderet, ipſe vero veſpere unacum præcipua Nobilitate Baſſam ſalutaturus urbe egreſſus eſt.

§. LVII.

Hujus Baſſæ crudelitas, ac perfidia.

Hos Muſtapha initio cum ingenti morum comitate receperat: aſt familiari colloquio cum eis habito ſtudioſe litem movit, falſo commentus, quod durante armorum ceſſatione Bragadinus captos quosdam Turcas trucidari juſſiſſet; id tamen Bragadinus conſtanter negabat: verum innocentiæ ſuæ argumenta percipere dedignatus Muſtapha in rabiem actus Gubernatorem in vincula conjici jubet, poſteaque illum ad ſuum tentorium adduci præcipiens, omnes illos, qui eum co-

Thu. l. 49. Joan. Bapt. Adrian. l. 2. de bell. Cypr.

Sæcul. XVI A.C. 1571

comitabantur, jugulari mandavit: Gubernatorem vero compulit, ut cervicem quasi securi jam districtæ subjiciendam ter carnifici porrigeret, pro eo tamen tempore Mustapha satis habuit, quod illum naribus, & auriculis mutilarit: quibus factis eidem humi distento superbis, & contumeliosis verbis illusit, subinde quæritans, ubinam ipsius ille Christus esset, quem coleret, & cur non eum e manibus tanti Victoris sua potentia immensa eriperet: insuper eodem tempore, qui in naves impositi fuerant, spoliati mox remo mancipantur: hæc cum eo die fuissent acta, postridie quinta Mensis Augusti Mustapha urbem ingressus est, & adductum Tiepolum præ ceteris suspendio necari jussit, quamvis ipse urbem Mustaphæ tradere in mandatis habuisset.

Postea die decima septima ejusdem Mensis Bragadinus, cum nondum ejus vulnera essent sanata, inspectante Barbaro ad omnia mænium loca, quæ quassata corruerant, traducitur, sportas binas terra onustas collo gestans, ubi semper, quoties Mustapham prætervehebatur, terram osculari jussus, deinde in sella positus, ac vinctus sublimis ad summam antemnam sublatus est, ut militi nuper capto triste spectaculum præberet: tandem in forum deducitur

ad

ad tympanorum, tubarumque sonitum, ubi vivo prorsus immani carnificina pellis detracta est, quos tamen cruciatus ille admiranda constantia pertulit, immanitatem, ac perfidiam hosti barbaro exprobrans, semperque Jesu Christi nomen invocans, cum vero ad umbilicum ventum esset, tandem profusiore sanguine manante animam optime de nomine Christiano meritam Deo, cujus gratiam fusis indesinenter ad eum precibus implorabat, reddidit. Sæcul. XVI. A.C. 1571.

Mustapha nondum satiatus ex crudelitate, qua celebrem hunc Belliducem in vita torquebat, insuper mortuo ejus corpori insultare voluit; quippe ejus jussu Bragadini pellis palea referta, atque e malo suspensa in Syriam vicinam missa est, & per totam Illyrici, & Ciliciæ oram ad immane spectaculum circumlata, & inde præter Ludovici Martinengi, Andreæ Bragadini, & Quirini capita Constantinopolim ad extremum perlata fuit. Hercules Martinengus, qui aliquamdiu latuerat, detestanda perfidia Christianam Religionem ejurabat, Nestor autem Martinengus huic propinquus, cum pariter per aliquot dies Turcarum rabiem declinaturus in urbe latuisset, demum Biro cuidam prætori se captivum dedit, sed cum in castris aliquamdiu mansisset, quin- *Chalcond. l. 15. p. 707.*

Sæcul. XVI. A.C. 1571.

quingentis Zechinis numeratis vitam, ac libertatem redemit.

Chalcond. l. 15. p. 707.

Muſtapha nequidem Sanctorum cineribus parcebat; omnia enim Corpora in Sancti Nicolai Templo recondita exhumari, eorumque oſſa concremari præcepit: inſuper Sanctorum imagines dejici, altaria everti, atque ejuſdem muros dealbari, & denique in delubrum, quod Moſcheam vocant, converti juſſit. Is denique fuit exitus celebris illius Famaguſtanæ obſidionis, qua urbe capta Turcæ univerſam Cyprum Inſulam ſuo ſubegerunt imperio, quamvis hæc ipſa obſidio Turcis magno pretio conſtiterit, cum horum infidelium quamplurimi perierint.

§. LVIII.

Naupactenſe prælium.

Thu. l. 49.

Chriſtiani interim plurima navigia omni armorum apparatu inſtruebant, ac præprimis Sebaſtianus Venerius claſſis Venetæ Præfectus, qui Corcyræ erat, ut de hoſtium conſilio cognoſceret, die prima Auguſti Joannem Lauredanum Zacynthum mittit, qui quinto poſt die Cephaloniam appulſus, cum Turcas, ex Novarrino Zacynthum delatos intellexiſſet, id Venerio quamprimum ſignificabat, ubi rurſus Droſius Cherſenſis, qui Lauredanum comitabatur, ut hoſtium clas-

classem propius exploraret, emittebatur, sed cum in triremes e Cephalonia redeuntes incidissent, Tronus Drasii socius altum mare ingressus ab iis captus est, a quo cum Turcæ resciviſſent, classem Christianorum Corcyræ esse, eo protinus tendere decreverunt: Venerius vero nimiam ejus propinquitatem cavens, Messinam quamprimum, ut se cum fœderatorum classe conjungeret, transire statuit. Sæcul. XVI. A. C. 1571.

Hoc Christianæ classis discessu Zacynthi, & Cephaloniæ deprædatio Turcis magis expedita reddebatur, ubi etiam plusquam sex Christianorum millia in miseram servitutem fuere abstracta: inde vero Turcica classis trajecit, ubi jam antea Achmetes cum Græciæ Prætore, & terrestribus copiis descenderat, ut quamdam seditionem, quam suboluerat, ibidem dissiparet.

Interea dum cunctæ Principum fœderatorum classes Messinæ convenerant, Christiani Turcas ad prælium provocare decernunt: eapropter relicta Epiri, seu Albaniæ ora die tertia Cephaloniam versus cursum promovebant, ac prima navigationis die Christiana classis Parium Insulam, seu Eriscusam attigerat, altera autem die Cephaloniam veniens, atque Euripum Viceardinum, qui Cephaloniam inter, & Dolicham, seu Itacham

Saecul. XVI. A.C. 1571.

situm ingressa in vallis Alexandrinæ portu anchoras jecit, inde vero usque ad Insulas Echinadas progressa est.

Epist. Princip. vol. 3. ad finem. Ciacon. vita Pii V. p. 1021.

Sub idem tempus Turcica classis cum Leucadem peteret, die septima Octobris, quæ in Dominicam inciderat, Christianorum classem, cum ab hisce insulis secedere inciperet, detexit, eique tam prope occurrit, ut nonnisi mille passibus distaret. Igitur Joannes Austriacus dum hostem conspexit, mox explicatis, ordinatisque sine tumultu navigiis illi Belliduci, qui auxiliaribus navibus præerat, præcepit, ne prius, quam diserte jussus esset, se loco moveret, aut ullo pacto certaminis aleæ sese exponeret. Tum quoque Auria Dux classis suæ partem in altum extendit, & Barbaricus, qui sinistrum cornu ducebat, cum sua prætoria navi oræ appropinquabat, ceteri vero Belliduces in stationem suam sese recipiebant, æquata fere fronte, in qua centum sexaginta triremes erant collocatæ. Postea appropinquante Christianorum classe Turcæ statim vela dejicientes quantocius sese ad certamen parabant.

§. LIX.

Christiani a Joanne Austriaco ad fortiter pugnandum animati.

Cum

Cum uterque exercitus in conſpectu eſſet, Joannes Auſtriacus vexillo, quod Neapoli a ſummo Pontifice receperat, arrepto in celocem deſcendit, idemque ut facerent, Requeſenio, & Columnæ præcepit, qui ordines quiſque ſuos circumvecti Catholicos ad pugnam fortiter capeſſendam Chriſto auſpice hortantur, eisque crucifixi imaginem præſeferunt: ipſe vero Auſtriacus in media acie orationem ad ſuos habuit, quam lætus militum cum ingenti ardore pugnam depoſcentium clamor ſequebatur: porro inde Auſtriacus in regiam navim rediit, eodemque tempore Columna, & Requeſenius ipſi quoque ad ſuas reverſi ſunt: poſtea cuncti Belliduces ad communes preces ſigna dabant, totusque exercitus cum ingenti, ac feſtivo clamore Crucifixi imaginem, coram qua cuncti in genua proſtrati jacebant, ſalutant, quod ſane ſpectaculum erat ad pietatem incitans: jucundum enim erat cernere, qualiter omnes hi milites armis ad pugnandum accincti, & nonniſi infidelium cædem ſpirantes coram Chriſto Crucifixo in genua provoluti erant, & ſic Religionis veræ hoſtes debellandi gratiam a Deo exorabant. Abſolutis precibus Auſtriacus diſploſo tormenti ictu claſſicum ad pugnandum dedit, moxque utraque acies

Sæcul. XVI. A.C. 1571.

Thuan. l. c.

Sæcul. XVI. A.C. 1571.

appropinquare cæperat, & quidem Turcarum classis prospero vento ferebatur, mox tamen ad pugnæ initium, cessante hoc vento tanta præter expectationem serenitas sequebatur, ut non in mari, sed in continenti consistere sibi quisque persuaderet: subinde autem exurgebat aura lenis Christianis percommoda, quippe ea tormentorum fumum in Ottomanicam classem deferebat, quæ sane mutatio primum Divini auxilii omen exstitit.

Igitur media utriusque partis acies conflictui initium dabat, ac Turcæ, cum grandiores triremes propius admoverent, tormentis infestabantur, ac Venerius cunctas Joannis Lauredani, & Catarini Maripetri triremes ad sustinendum primum hostium impetum ante prætoriam suam collocabat, prout idem Columna fecit: ast Turcæ ordinibus solutis majorum triremium fulminationem confuse prætervecti in sinistrum Christianorum cornu catervatim incubuerunt, & ab ingenti sagittarum veluti densissimo imbre emisso prælium exorti sunt circa primam meridiei horam, quo in impetu cum triremium hostilium globus Barbaricum circumstetisset, littus legendo etiam eum a tergo adorti sunt: Barbaricus vero dum impigre omnes strenui Belliducis partes exe-

exequitur, cum victoriam in manibus jam haberet, ac in media belli mole versaretur, sagittæ ictum, ex quo sequenti die decessit, in oculo accepit, ubi pugna excedere coactus est, Marinus tamen Contarenus, qui eidem successit, avunculi sui partes summa virtute supplevit, qui & in eo conflictu periit: occubuere pariter cum eo in sinistro cornu Vincentius Quirinus, & Andreas Barbaricus: interim Turcæ jam ab illa parte dimicando impares, cum amicum littus prope esset, in illud trepidi se ejiciunt, navesque saxis illisas, & defensoribus vacuas relinquunt: verum non eadem fortuna in media acie pugnatum est, in qua nulla Turcica navis, quoniam eadem effugii commoditas deerat, se certamini subtraxit, quamvis illæ summis iniquitatibus premerentur, nam Joannes Austriacus, qui quadringentos selectioris militiæ viros, & nobilium quamplurimos secum habebat, in Halim Bassam impetum fecit, & cum diu acriter pugnasset, tandem prætoriam hujus Bassiæ, qui etiam interfectus est, cepit: ex reliquis quoque Christianis Lauredanus, ac Malipetrus in medios hostes ardentius invecti tormentorum ictibus perierunt, nihilominus tum utriusque hujus Belliducis milites adeo non animum despondebant, ut auctis

Sæcul. XVI. A.C. 1571.

Sæcul. XVI. A.C. 1571.

etiam animis ambas infidelium triremes caperent; insuper Venerius, & Columna duas naves Turcis eripiebant, quamvis in hoc conflictu ex Nobilibus Venetis quamplurimi fuerint trucidati, aliique graviter vulnerati: horum tamen jacturam quodammodo Honoratus Cajetanus cujusdam Pontificiæ triremis, cui Christi nomen, Præfectus sarciebat; cum enim Caracozzam celebrem Piratam insequeretur, post leve certamen eo occiso illius navigio potius est.

§. LX.

Turcarum clades.

Thuan. l. c. Chalcond. t. 1. p. 713. l. 15.

Bassa Perthæus, postquam impetum, quo Christianæ classis navigia eum premebant, spatio duarum horarum summa vi sustinuerat, tandem omni milite amisso, suaque navi, cujus gubernaculum erat diffractum, ad maris arbitrium fluctuante in celocem, quam in subitos casus paratam habebat, conscendens a nemine cognitus sese e prælio subduxit, ubi hujus Belliducis fugam sequebatur ingens tam militum, quam Turcicarum navium strages; quippe ex his infidelibus in hoc prælio ferme triginta hominum millia cæsa numerabantur præter ter mille, & quingentos captivos, inter quos viginti quinque ex præcipuis Belliducibus, imo & ambo Hali Bassæ Filii recensebantur.

eripie-

eripiebantur insuper Turcis centum triginta triremes, cum ex tota classe nonnisi quinquaginta fuga elaberentur, ceteris aut diffractis, aut incendio consumptis, aut submersis: præterea quindecim millia Christianorum, qui in Turcica classe captivi tenebantur, in libertatem asserebantur, ac denique opima omnino præda reportata est: isti enim barbari non ita pridem Echinadas Insulas, necnon plures Mercatorum naves deprædabantur: porro ex fœderatis desiderata fuere octo, aut novem hominum millia, quæ non tam in prælio, quam post reportatam victoriam ex vulneribus occubuerunt, quamvis enim nonnisi leviter Turcarum sagittis saucii essent, chirurgorum tamen insciti male curati perierunt. Sæcul. XVI. A. C. 1571.

§. LXI.

Hæc victoria Pii V. Papæ precibus attributa.

Hic denique glorioſus fuit ſucceſſus celebris illius prælii, quod Naupactense nuncupabatur, eoquod in hujus nominis Euripo prope Insulas Echinadas, seu Cursolarias fuisset commissum. Ceterum hæc Christianorum victoria de Infidelibus reportata post Deum magna ex parte attribuebatur summo Pontifici Pio V. qui cuncta ad hoc maximi

Baillet vie des Saints t. 2. fol. pag. 115. Gabut & Ciacon. in vita Pii V. l. 3.

Sæcul. XVI. A. C. 1571.

ximi momenti negotium feliciter exequendum disposuit, necnon ingentes expensas ad bellum hoc gerendum suppeditavit, insuper publicas, & privatas preces, jejunia, aliaque pia opera peragi jussit, ac ipsemet velut alter Moyses manibus suis continuo ad cælum elevatis pugnabat, dum corpus suum jam aliunde morbis, vitæque austeritatibus, severisque corporis afflictationibus, & diuturnis vigiliis confectum macerabat, atque assiduas lacrimas coram Deo effundebat. Referunt quoque ejus vitæ Historici, quod per noctem, quæ ipsam certaminis diem præcedebat, multo ardentius, quam alio tempore ad implorandam Dei opem precibus institerit, idque ipsum per universam Urbem fieri mandarit: insuper iidem Historici addunt, quod eo ipso pugnæ tempore, cum in Patrum Senatu de quibusdam negotiis ageret, subito a Cardinalibus digressus, fenestraque aperta cælum intuens aliquantisper hæserit, ac post exiguum temporis intervallum clausa eadem fenestra ad Cardinales dixerit: „Abite, neque enim est tem„pus ulterius negotia tractandi, sed „Deo gratias rependendi; nam classis „Christiana hoc ipso temporis momento „victoriam reportavit.„

§. LXII.

§. LXII.

Sæcul. XVI. A. C. 1571.

Festivitas in hujus victoriæ memoriam instituta.

Hujus victoriæ Nuntii dum Romam venere, Pontifex mox peractis solemnibus gratiis non modo publicas preces in gratitudinis signum decreverat, sed etiam in perpetuam beneficii Divini memoriam mandavit, ut deinceps septima Octobris die ad honorem Dei, ejusque Sanctissimæ Genitricis Mariæ, cujus potissimum auxilio tantam victoriam esse partam profitebatur, *commemoratio sanctæ Mariæ de Victoria* pie coleretur, ubi edito diplomate præcepit, ut hæc festivitas sub Beatæ Mariæ de Victoria nomine quotannis in qualibet Ecclesia celebraretur, atque in Litaniis ejusdem Virginis hæc verba: *auxilium Christianorum*, *ora pro nobis* insererentur, necnon altera die octava ejusdem Mensis Officium divinum perageretur pro omnibus illis, qui in hoc prælio defuncti essent. Porro eadem hæc festivitas hodiedum adhuc prædicta die in pluribus Ecclesiis celebratur.

Bull. t. 2. Ciacon. l. c. Alain de la Roche traité du Rosaire.

Veneti etiam, postquam cum ingentibus lætitiæ signis Deo pariter pro tam insigni victoria solemnes rependerant grates, carceres aperiebant, atque omnes vinctos etsi graviorum criminum

Sæcul. XVI A.C. 1571.

num reos dimittebant, omnibusque suis subditis prohibebant, ne pullis vestibus uterentur, aut ob parentes, vel amicos suos forte defunctos ullum exterius tristitiæ signum deferrent. Insuper etiam mandarunt, ut quolibet anno in die sanctæ Justinæ sacro, quo hæc victoria fuerat reportata, a servilibus operibus cessaretur, ac singulis annis Senatus ad Ecclesiam huic Divæ nuncupatam solemni supplicatione instituta procederet: præterea monetæ pariter cudebantur, quibus sanctæ Justinæ imago erat impressa.

§. LXIII.

Marcus Antonius Columna Romæ exceptus.

Thuan. l. 50. pag. 752. Spond ad hunc ann. num. 23.

Cum nuntiatum esset, quod Marcus Antonius Columna, cujus fortitudini potissimum hujus victoriæ de Turcis reportatæ gloria in acceptis referenda erat, ingressum suum ad Romanam urbem pararet, summus Pontifex convocato Patrum Senatu deliberabat, qua ratione is excipiendus esset, & utrum ei triumphatorum honores deferrentur: verum placuit, eum honorem Joanni Austriaco esse reservandum, populo tamen Romano a summo Pontifice permissum, ut in gratiam Columnæ nobilissimi civis, & optime de Republica Chri-

Sæcul. XVI. A.C 1571.

Christiana meriti ad sancti Sebastiani portam, qua urbem ingressurus esset, arcus duo erigerentur, cum honorifico ipsius elogio: porro per hanc portam ingressus magna pompa ad Capitolium, præcedente copioso captivorum agmine deducitur, inde vero ad Divi Petri Basilicam ad fundendas preces, gratesque Deo agendas pro tam felici armorum successu pervenit: postea ad Vaticanum palatium contendit, ubi illum summus Pontifex ampla benevolentiæ, atque affectus significatione excepit, moxque omnes Cardinales, Proceres, Prælati, & nobiles certatim in ejus amplexus ruebant, atque in summam lætitiam effusi victorem elogiis celebrabant. Altera die Marcus Columna ad Aram Cæli contendit, ut ibidem solemni interesset sacro, quod in gratiarum actionem pro victoria de Turcis relata ibidem decantabatur. Præcepit insuper Pontifex, ut vexilla hosti erepta, tanquam perenne singularis Divini præsidii monumentum, in eadem Ecclesia appenderentur, præterea Marco Antonio Mureto Oratori illius ævi clarissimo injunctum, ut promeritas Victoris laudes panegyrica oratione celebraret, cui solemnitati ex illis, qui in hoc prælio capti erant, præcipui interesse jubebantur, ut Victoris triumphum augu-

Sæcul. XVI A.C. 1571.

auguſtiorem redderent: ubi præprimis notabantur celebris Pirata Caragialius, & Mehemetes Sangiacus Eubææ Præfectus, qui prælium inire validis rationibus diſſuadebat.

Poſtea Marcus Antonius Columna Eccleſiæ de Ara Cæli donaverat argenteam Chriſti Domini columnæ pariter argenteæ alligati imaginem, cui ad conſervandam hujus victoriæ memoriam quædam inſcriptio fuerat affixa: de cetero cum in ejusmodi eventibus alias feſtiva inſtituerentur convivia, Marcus largas potius eleemoſynas in pauperes erogandas, necnon ad dotandas inopes Virgines diſtribuit.

§. LXIV.

Piæ fundationes Papæ Pii V.

Ciacon. vit. Pontif. t. 3. pag. 104. Duchesne hiſt. des Papes p. 480.

Sub idem tempus Pius V. pluribus piis fundationibus ſuum nomen celebre reddebat, ac præprimis Patavii Collegium, quod Ghislerianum dicebatur, ad juvenes in pietate, & ſcientia educandos erexit, ſimulque Monaſterium Fratrum Prædicatornm Boſchi, quod eſt exigua urbs prope Alexandriam Statellorum ſitâ conſtrui juſſit, dotavitque: in Eccleſia vero Beatæ Mariæ ſupra Minervam in Caraffarum Sacello magnificum erigi curavit mauſoleum in honorem Pauli IV., a quo purpura erat deco-

decoratus, parique gratitudinis testimonio Cardinalium Carpii, & Alphonsi, qui ipsum beneficiis cumulabant, memoriam celebrabat: denique edito diplomate die sexto Octobris cunctis Diœcesium Episcopis præcepit, ut quilibet in sua Ecclesia unam, vel plures Sodalitates erigeret, quarum institutum haud absimile esset Congregationi, quæ de doctrina Christiana Romæ pro juvenibus imbuendis instituta erat. Sæcul. XVI. A.C. 1571.

§. LXV.

Pontificis studium in vindicandis Sedis Apostolicæ juribus in Neapolis, & Siciliæ Regnis.

Idem Pius V. Thomam Orphinum Strongylanum Antistitem in Neapolis Regnum, in Siciliam vero Paulum Odescalcum Civitatis-Pernæ Episcopum ablegabat, ut hi utriusque hujus regni Ecclesias lustrarent: cum autem Magistratus hisce Prælatis, nisi prius illum accederent, atque ab eo licentiam obtinerent, demandatum negotium exequendi facultatem denegaret, ac palam declararet, quod juxta Monarchiæ jura Reges ex summi Pontificis privilegio nati essent sacræ Sedis Legati, ac proin hæc jura violarentur, si ambobus hisce Prælatis suo officio defungi in- *Gabut. in vita Pii V Spond. n. 5.*

Sæcul. XVI. A.C.1571.

integrum esset, hinc summus Pontifex hanc repugnantiam edoctus in responsis dabat, quod id, quod Magistratum tanquam privilegium respicerent, potius corruptelæ, ac legum eversio esset, manifestaque usurpatio, sub cujus obtentu plurima contra divinum, humanumque jus attentarentur; potius ergo exilimata hæc privilegia producere, ac comprobare oporteret, cum aliunde ipsimet summi Pontifices omnium eorum, quæ ipsorum Prædecessores egissent, forent judices, ac legitimi Interpretes, adeo, ut ubicunque aliqua irrepserit morum corruptela, eam emendare eorumdem esset, quin ullus sese opponere valeat. Verum hæ rationes, quæ nimium extendi videbantur, frustraneæ erant, quippe Reges, eorumque Ministri privilegiis sibi a Papa concessis immote insistebant: unde ex eorum pertinacia progressu temporis plures oriebantur controversiæ, adeo, ut litigantes partes nunquam plene ad concordiam revocari potuerint.

§. LXVI.

Lutheranorum conventiculum Dresdæ in Misnia celebratum.

Pius V. longe majorem concepit dolorem ex infausto progressu, quem hæresis in Germania, Francia, Belgio, & alibi faciebat; præprimis enim hoc anno

anno Domini milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo primo Menſe Octobri Lutherani Dresdæ Misniæ Metropoli conciliabulum habebant, in quo fidei normam procudebant circa Incarnationem, & Euchariſtiam contra errores Ubiquiſtarum, qui Chriſtum Dominum etiam ſecundum naturam humanam ubique exiſtere fingebant: igitur in hoc conventu Proteſtantes decidebant, quod Chriſtus Dominus in Cæna vere, ac modo vivificante, & ſubſtantiali præſens ſit, nobisque verum ſuum Corpus in Cruce oblatum, necnon verum ſuum Sanguinem pro nobis effuſum unacum pane, & vino tradat, atque hac ratione oſtendat, quod nos adoptet, ſuaque membra efficiat, & nos per ſuum Sanguinem purificet, peccatorum noſtrorum remiſſionem concedat, ac denique vere, & efficaciter in nobis habitare velit. Hanc fidei profeſſionem Wittembergenſes Theologi acceptabant, eidem vero Flacci Illyrici, & Brentii aſſeclæ acriter obſiſtebant, ac Lutheranos tanquam Sacramentariorum fautores accuſabant. Perceptis horum altercationibus Saxoniæ Elector Torgaviæ quindecim Theologos convenire juſſit, qui novam rurſus normam fabricarent, in qua realis præſentia Corporis, & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia expri-

Sæcul. XVI. A.C. 1571.

Sæcul. XVI A.C. 1571.

exprimeretur, simulque rejecta Sacramentariorum doctrina verbis oppido vehementibus condemnaretur: insuper Wittembergenses Theologi ad signandam hanc formam cogebantur, ubi reluctantes in carceres detrudebantur, hinc Torgavienſi horum decisione nonnisi dissidia inter Lutheranos magis augebantur.

§. LXVII.

Fidei formula ad uniendos Lutheranos excogitata.

Hospin. de cœna Dom. 1. Inst. tom. 2. & in concord. discor.

Cum Saxoniæ Elector hasce dissensiones sedare percuperet, Lectembergæ alium indixit conventum, ubi duodecim Theologi quosdam concordiæ articulos proponebant, ut inter Confessionis Augustanæ Sectatores unio fieret: porro hi articuli erant, prout sequuntur. I. Calviniſtæ ab hac unione excludantur. II. Omnium dissensionum præteritarum oblivio sanciatur. III. Melanchtonis doctrina, ejusque explicatio, necnon Wittembergensis Catechismus, ejusdemque urbis Theologorum quæstiones, & responsa, ac denique Dresdensis concordia supprimantur. IV. Utriusque partis Theologi convocentur, ut circa Confessionis Augustanæ explicationem mutuo conferant. In hoc consessu doctrina, qua Christi

Christi Corpus ubique existere diceba- Sæcul XVI. A.C. 1571.
tur, fuit rejecta, unde rursus Luthe-
rani rigidiores in duas factiones scinde-
bantur.

§. LXVIII.

Lutherani cum Zwinglianis in Sandomirensi conventiculo conspirantes.

Nec minor etiam dissensio quoad suam *Syntagma gen. 2. fol. 218. & 219. Bousset variat. tom. 4. lib. 11. art. 192.*
sectam fervebat inter Sacramenta-
rios, prout ex quibusdam conventicu-
lis, quæ hoc anno celebrabant, aperte
conspicitur, quippe Anno Christi mil-
lesimo quingentesimo septuagesimo San-
domiræ ejusmodi conventus habeba-
tur, in quo concordia inter Luthera-
nos, Bohemos, & Zwinglianos in Po-
loniam profugos sancita erat: huic vero
Synodo sequentem præfigebant titulum:
unio, ac mutuus consensus inter Poloniæ Ecclesias, seu inter Confessionis Augustanæ Sectatores, & Confessionis Fratrum Bohemorum assecias, atque inter Confessionis Ecclesiarum Helveticarum fautores, seu Zwinglianos. In hac Synodo integrum
penitus confessionis Saxonicæ articulum
circa cœnam producebant juxta formam,
quam Melanchton circa annum Salutis
nostræ millesimum quingentesimum
quinquagesimum primum eo fine excogi-
taverat, ut hic articulus Tridenti propo-

Sæcul. XVI. A.C. 1571

neretur: porro ibidem inter alia dicebatur, Jesum Christum esse vere, & substantialiter præsentem in communione, illumque dari vere iis, qui recipiunt corpus, & Sanguinem Jesu Christi: insuper ibi addiderunt, præsentiam Jesu Christi substantialem non tantum significari, sed vere reddi præsentem, ac distribui manducantibus, cum signa non sint nuda, sed conjuncta rei ipsi secundum Sacramentorum naturam.

Hæc itaque confessio quidem fuerat recepta, nihilominus horum unio nonnisi in Polonia suum sortiebatur effectum.

§. LXIX.

Rupellense Calvinistarum conventiculum.

Benoit. hist. de l'edit de Montes t. 1. pag. 4.

Interea in Helvetia Zwingliani dubia verba rejicere constanter pergebant, atque ex illo temporis articulo etiam in Gallijs Calvinistæ eorum exemplum imitari cernebantur; plures enim palam asserebant, substantiæ nomen esse repudiandum, necnon trigesimum sextum articulum immutandum in illa fidei confessione, quam circa Cænam Domini Carolo IX. Regi obtulerant. Horum voluntati non modo privati seorsim, sed etiam Calvinistæ in Franciæ Insula, atque Briana, Parisiensis, & Meldensis

Bossuet l. c. l. 12. art. 1. & suiv.

denſis eorum Eccleſiæ, hisque vicinæ ſuf- Sæcul. XVI. A.C. 1571.
fragabantur, quamvis decem abhinc annis tanquam purum Dei Verbum propugnaſſent oppoſitam ſententiam: verum hæreſi nil magis familiare eſt, quam continua variatio in doctrina. Hæc immutatio illos, qui priori fidei confeſſioni adhuc inhærebant, adeo offendebat, ut Rupellenſis Synodus hoc anno celebrata iſtos novæ reformationis correctores damnare decerneret, quam ob cauſſam Theodorus Beza Geneva Rupellam ſpeciatim acceſſerat, ut in hac Synodo præeſſe poſſet: intererat quoque Navarræ Regina unacum Principibus, & Colinio Maris Præfecto, atque illis, qui a Bituricenſibus, & Francicæ Inſulæ Calviniſtis deputati novam hanc ſententiam, de qua agebatur, defendebant, petentes, ut ea, quæ de participatione ſubſtantiæ Chriſti Domini in Cæna in articulo trigeſimo ſexto nunc controverſo enuntiantur, magis clare explicentur: verum poſt diuturnam altercationem Synodus hunc articulum approbabat, rejiciens opinionem illorum, qui vocem ſubſtantiæ recipere nolebant: „per quam, inquiebat „Synodus, non intelligitur confuſio, „commixtio, vel conjunctio, mutatio, „aut transmutatio, qualiscunque de„mum, quæ fieret craſſo nimis, ac car-

Thuan. l. 50.

Spond. hoc ann. n. 33. Aymon. Synod. Nation. t. 1. p. 902.

Sæcul. XVI. A. C. 1571.

„nali modo, sed conjunctio vera, stri„ctissima, modo aliquo spirituali, per „quam Jesus Christus sit noster, & nos „ipsius, ita ut nulla sit tam arcta con„junctio corporum sive naturalis, sive „artificialis, qualis est illa, quæ tamen „omnino non tendit ad hunc finem, ut „ex hac conjunctione substantiæ ipsius „cum nostra, fiat persona aliqua tertia, „& Substantia, sed ut ipsius virtus, at„que omnia, quæ in ipso sunt, ad no„stram Salutem nobis arctius conjun„gantur, & dentur, non tamen assen„timur iis, qui dicunt, nos conjungi „ipsius meritis, donis, & spiritui tan„tum, absque eo, quod ipsemet noster „sit Christus Dominus, sed potius ado„ramus magnum hoc mysterium super„naturale, & incomprehensibile, quo „realiter, & efficacissime Christus Do„minus in nobis operatur.

§. LXX.

Helvetiorum Zwinglianorum querelæ contra hujus Synodi decretum circa præsentiam Christi in Cœna.

Hospin. hoc ann. p. 344.

Cum Helvetii Zwinglii erroribus adhærentes, necnon Calviniſtæ in Francia hunc articulum corrigi vellent, ſuam vero doctrinam per hanc Rupelſenſis

lensis conciliabuli decisionem condem- Sæcul. XVI.
nari, ac fraternam inter ipsos unionem A.C.1571.
dissolvi cernerent, graviter ea de re questi ad Bezam perscribebant: verum ementitus hic Synodi Præses eis respondere jubebatur, quod hoc decretum non respiciat ipsos, sed certos aliquot Gallos, adeo, ut sit alia confessio pro Gallia, atque alia pro Helvetia, non secus acsi alia esset fides juxta diversitatem Regionum: interim Beza, ut Helvetiis quodammodo satisfaceret, addidit, Ecclesias Franciæ detestari præsentiam substantialem, & carnalem, una cum monstris Transsubstantiationis, & Consubstantiationis: porro Beza sic loquendo Lutheranos æque, ac Catholicos indigne habebat, eorumque doctrinam credebat abominandam.

Verum Helvetii hisce cavillationibus fucum sibi fieri non patiebantur; probe enim intelligebant, quod ipsimet sub nomine horum Gallorum impeterentur: quapropter Bullingerus Tigurinus Minister Bezæ respondere jussus acribus verbis eidem ostendit, quod reipsa Helvetii condemnati fuerint, *damnatis*, inquit, *eos, qui rejiciunt vocem substantiæ, & quis ignorat, nos esse de illorum numero?* de cetero ea, quæ Beza contra carnalem, & substantialem præsentiam adjecit, minime difficultatem au-

Sæcul. XVI A.C. 1571.

ferebant: Bullingerus enim satis sibi perspectum habebat, Catholicos æque, ac Lutheranos questuros, quod ipsis præsentia carnalis attribueretur, cum tamen ipsi de ea nequidem somniarint, aliunde autem non constabat, quomodo in substantia ibi recipi possit id, quod substantialiter præsens non est, proin Bullingerus de hisce Bezæ subtilitatibus, aut de unita ejus substantia, quin ea præsens sit, nihil intelligens eidem sic respondit: „in materia fidei clare lo„quendum est, ne simplices eo redu„cantur, ut, quid credere oporteat, „ultra nesciant: mitigandum ergo est „decretum, eoquod hoc unicum sit me„dium, quo inter varias has sectas con„cordia stabiliri possit.„

§. LXXI.

Deputati a Galliarum Rege Rupellas ablegati.

Thuan. l. 50. Mezeray abregé t. 5. pag. 230.

Sperabatur equidem, quod in Franciæ Regno per concordiæ edictum, quod anno priori Mense Augusto in favorem Calvinistarum promulgabatur, pax revocanda esset, nihilominus novi indies tumultus inter ambas partes suscitabantur; ut ergo Carolus IX. Rex hisce malis remedium opponeret, ineunte Mense Januario Arturum Cossæum Franciæ Mareschallum, & Philippum

lippum Gorræum Proterium libellorum supplicum Magistrum Rupellas decernebat, ut Protestantium querelas, de quibus ad Regem perlatum erat, audirent, & de obscuris, aut ambiguis edicti articulis juncta opera consulerent, & ad Regem desuper referrent. Postea ibi obiter egerunt Deputati de matrimonio inter Margaritam Valesiam Caroli IX. Regis sororem, & Henricum Navarræ Principem contrahendo, ut vero magis Colinium maris Præfectum, qui colloquio intererat, ad sua studia pertraherent, hinc eidem, cum eum bellum civile detestari, Hispanos vero seditiones appetere scirent, de Orangii rebus in Belgio adjuvandis mentionem proposuerunt, ei significantes, quod Galliarum Rex bellum contra Albæ Ducem in Belgio gerere desideraret: porro id Architalassus summopere exoptabat, ut injuriam sibi in oppido sancti Quintini illatam ulciscereţur, necnon Protestantibus opem ferendo simul Nassovienses Principes pristinis honoribus reddere, hacque ratione mutua ab eis auxilia sperare posset. Sæcul. XVI. A. C. 1571.

§. LXXII.

Calvinistarum querelæ coram hisce Deputatis expositæ.

Sæcul. XVI. A.C. 1571.

Thuan. l. c.

Postquam articuli in hoc edicto controversi fuerant discussi, ac Cossæus cuncta ad Regem referre promiserat, Protestantes suas querelas proponebant, hæc exponentes: „quamvis perspecta sit „Regis egregia erga nos voluntas, non „possumus tamen non iniquo animo fer„re, quod illi, qui data tumultuum „caussa hactenus Regem puerum in po„testate habuerunt, eumque falsis præ„judiciis præoccupatum ad arma con„tra suos sumenda impulerunt, ac ve„rius coegerunt, nunc in aula rerum „summa potiantur, ac compositis per „pacem bellis, quod armis, & aperta „vi amplius non possunt, Protestantes „calumniis incessere non desinant, & „irritato semper Regis animo, ac con„citata his artibus plebe rursus novum „sopitis tumultibus fomitem subjiciant: „itaque quamquam inviti, coacti tamen „ad apertum bellum descendimus, ac „necessitate extrema impulsi in nuperis „bellis arma cepimus, idque Regi, & „omnibus æquis rerum æstimatoribus „probatum volumus, eoquod præterito„rum memoria, quam sempiterna alio„qui oblivione sepultam cuperemus, „ad justam caussæ nostræ defensionem „renovata fuerit: igitur Regem exora„mus, ut apud se perpendat, quid in „Bajonensi colloquio cum Ferdinando „Al-

„Alvaro Toletano Albæ Duce, & Pon- Sæcul. XVI.
„tificis Oratoribus actum sit: quippe eo- A.C. 1571.
„dem tempore, quo Philippus II. ex
„Hispania copias in Belgium miserat,
„simul conjurati quietis publicæ hostes
„in Gallia cunctos Protestantes nihil
„tale cogitantes opprimere tentarunt,
„eaque de caussa sex millia Helvetio-
„rum conscripta fuere specietenus, ut
„hi ditionis hujus finibus, donec Alba-
„nus cum suo exercitu in Belgium per-
„transiissent, firmandis, ac tuendis in-
„servirent, reapse tamen id fiebat, ut
„Ducis Albani, qui ipse horum mili-
„tum conscribendorum auctor fuerat,
„consilia adjuvarent, prout id ex even-
„tu constitit; nam si illi propter Al-
„bani adventum conscripti fuissent, eo
„jam in Belgium cum toto exercitu
„profecto, quid auxiliaribus copiis,
„Regi tam grandi ære obligato opus
„erat? aut si eas retineri securitati re-
„gni intererat, cur non potius per fi-
„nes distribuebantur, & non Castrum
„Theodorici usque progredi jussæ, sed
„intra Regni viscera acceptæ sunt? in-
„de enim necessitas Protestantibus im-
„posita est ad armorum subsidium con-
„fugiendi, & inde ortum bellum, quod
„cum statim cruento admodum prælio
„quasi diremptum esset, cur rursus pax
„ad oppidum Longemellum facta eo-

Sæcul. XVI. A. C. 1571.

„dem anno deteſtanda conjuratorum „factione violata eſt? curſtructis a Car- „dinale Lotharingio inſidiis ipſe Prin- „ceps Condæus, & Colinius Architha- „laſſus ad Nucetum, quo quieturi con- „ceſſerant, pœne oppreſſi ſunt? cur fi- „do ab epiſtolis ad Regem miſſo una- „cum literis, in quibus de injuria ſibi, ac „ſuis ab inimicis facta querebatur, ma- „nus injectæ ſunt? cur tunc, cum idem „Princeps Condæus Conadam ad Li- „gerim cum Colinio veniſſet, non ſo- „lum infeſta omnia reperit, ſed literas „paſſim Regis nomine ad provinciarum „Præfectos miſſas cernere coactus eſt, „quibus mandabatur, ut hi in Con- „dæum Principem, atque ejus ſequa- „ces tanquam in perduelles ubique vim „facerent? id vero compertum eſt, quod „priusquam arma fuerunt ſumpta, „jam antea Regni hoſtes hæc conſilia „procuderint, prout patet ex diplomate „Pontificio, quo menſe Julio circiter quin- „quaginta aureorum millia de annuis „reditibus ex bonis Eccleſiaſticis Rex „in belli uſum alienare permittebatur; „cum vero illi ipſi hoſtes Regi auctores „fuerint, ut edicto deinceps menſe ſe- „ptembri promulgato omnem conve- „niendi licentiam, ac religionis, & con- „ſcientiæ libertatem Proteſtantibus adi- „meret, manifeſtum omnibus fiebat, „quod

„quod rem eo adducere moliti sint, ut „adempta omni conciliationis spe ex „desperatione bellum perpetuum ac „nonnisi alterius partis excidio extin„quendum in Galliæ regno foveatur? „enimvero suspiciones inde ortas cum „animo repetamus, haud mirum, si de „futuro male ominemur, præsertim cum „videamus, eadem fere, quæ tunc tem„poris, etiam nunc contra nos agitari, „nec enim ferendum Regi, prout exi„stimamus, quod Navarræ Regina li„bero Lactoratensis Urbis, quæ Arme„niaci Principatus ad eandem pertinen„tis est primaria civitas, ingressu, & „possessione prohibeatur, simulque Uri„lacum nobis ad preces nostras, & con„ventus publice faciendos assignatum „ademptum sit: injustum quoque cen„semus, quod per decretum ad Ville„riam in Betia sylva nuper factum „multa in edicto superiore fuerint mu„tata, vel interpolata, aut iniqua in„terpretatione sublata: nec parvam su„spicionem nobis injecit, quod Hono„ratus Sabaudus Villarii Comes nobis „infestissimus Navarro Regi in Aqui„taniæ præfectura Legatus a Rege at„tributus fuerit, ac cum copiis novis „in provinciam venire dicatur, & Con„dæus Princeps Valeria arce excluda„tur, Achoniis, qui illam tenent, passim „impu-

Sæcul. XVI. A.C. 1570.

Sæcul. XVI. A. C. 1571.

„impudenter jactantibus, prius se vi-
„tam, quam hujus arcis possessionem
„amissuros: insuper magis adhuc
„in nostra suspicione firmamur ex eo,
„quod nothus Lansaci filius in Conve-
„narum Episcopatu Carolo Henrici Na-
„varræ Principis spurio fratri præfera-
„tur, pactaque secreta, uti vocant,
„quæ edicti partem faciunt, Joannes
„Morvillerius Procancellarius Sigillo
„appositio firmare detrectaverit, cauſſa-
„tus, ea in Senatu minime promulgata
„fuisse; insuper iniquo prorsus animo
„ferimus, quod Michael Hospitalius vir
„omni laude major ex odio in nostram
„religionem, cui in occulto eum fave-
„re hostes dictitant, aula, & munere
„suo summotus fuerit: ad hæc tandem
„notum nobis est, quod passim per pro-
„vincias consilia in Navarræ Reginæ,
„ipsiusque filii, & omnium Protestan-
„tium perniciem agitentur, missis clam
„in Hispaniam, ac Lusitaniam emissa-
„riis, qui pecunias, & homines in eum
„usum undique corradant; id quoque
„in Aquitania propalam Blasius Mon-
„luccus egit, ut nuper acceptum in Ra-
„bastenii obsidione vulnus ulcisceretur;
„his de cauſſis merito veremur, ne il-
„dem, quorum impulsu, seu vi coactus
„Rex arma inauspicato contra suos sum-
„pserat, nunc etiam occultis machi-
„natio-

„nationibus, & auctoritate, qua nimia „hi in aula & passim in Gallia valent, „Regni tranquillitatem contra ipsius Re„gis voluntatem conturbent. Sæcul. XVI. A.C.1571.

§. LXXIII.

Cossæi Marescalli responsum ad hasce querelas.

Ad hasce hæreticorum querelas Cos- *Thuan. l. 6.*
sæus Marescallus hunc in modum respondit: „Ea, quæ a vobis nunc af„feruntur, partim jam præterita, & „abolita omnino sunt, eorumque ob„livio edicto ipso sancita fuit, partim „ejusmodi conditionis esse videntur, ut „veteres suspicionum caussas, quæ ex „animis hominum delendæ sunt, non „tollant, sed, si refricetur eorum me„moria, exacerbatis contentione ani„mis potius nova odiorum semina in „mentibus gignere valeant: itaque si „paci studetis, ea missa facere debetis, ne„que incertis rumoribus meticulosorum „hominum, aut seditiosorum, qui pro „novis motibus ansam quærunt, aures „præbeatis, sed sibi quisque vestrum per„suadere debet, quod Rex pacem sem„per optet, ac proinde utpote jam ini„tam servare velit. Ceterum, prose„quebatur Marescallus, cum vos su„spicionum vestrarum caussas in medium „proposuistis, nolo vobis dissimulare,

„quod

Sæcul. XVI. A.C. 1571. „quod Rex post edictum factum longe „justiori de caussa de vestra erga ipsum „sincera fide, ac voluntate in suspicio„nem venerit, nam quorsum tendit Re„ginæ Navarræ, ipsius liberorum, Prin„cipis Condæi, tot procerum, ac de„lectæ nobilitatis jam quadrimestris „mora procul a domo, familiisque suis „in urbe Rupellana, quæ terra, & ma„ri ad res novas opportuna servit? cur „enim non quisque ad lares domesti„cos jam concesserit? aut quæ „ista dementia est, quod sæviente „bello tam ardentibus votis omnes ex„peterent, ut domum, uxores, & libe„ros visere liceret, nunc autem cum „per pacem licet, id non amplius ve„lint, & in alieno veluti solo magnis „sumptibus, & incommoditatibus spon„te conflictari malint? enimvero id „miratur Rex, nec sibi persuadere „potest, quod hæc affectata, & longior „mora non aliquid turbarum secum tra„hat: insuper augetur ex eo suspicio, cum „resciverit Rex, quod præcipui vestri „Duces magnis stipendiis homines con„ducant, atque innumeræ naves circa „Broagium, Retensem Insulam, & vi„cina littora in Hispanos, & Lusitanos „quotidie hostiliter excurrant, quasi ac„censo inter duos Reges bello, unde „crebræ ad Regem querelæ afferuntur, „idque

„idque male habet Regem, proin sum- Sæcul. XVI.
„mopere optat, ut omnes offensionum A. C. 1571.
„& querelarum causſæ utrinque præ-
„cidantur. „

§. LXXIV.

Altera Protestantium responsio.

Protestantes denuo Marescallo hæc respondere audebant: „Pace facta, „& promulgata statim externus miles „a signis dimissus, atque e Rupellensi „Urbe discedere jussus est, si qui vero „circa vicina loca adhuc sunt milites, „id adventui Villarii Comitis attribuen- „dum est, qui iis de causſis, quas ad- „duximus, suspectus nobis accidit, cum „in propinquo Regis jussu præsidia du- „plicari videamus: porro id, quod tam „Navarræ Regina, quam ceteri Proce- „res diutius spe, & voto suo in urbe „Rupellensi commorati sint, ex eo factum, „quod non omnes statim, qui vocati „erant, convenerint ad ineundam ra- „tionem, qua commodissime fieri pos- „set, ut grandis pecuniæ Germanis de- „bitæ collatio æque in omnes distri- „buatur:„ his ultro, citroque inter eos actis, Cossæus cum Proterio in aulam redit, ubi Telinius, Bricomon- tius, & Arnoldus Cauagnius Senator Tolosanus a Navarræ Regina, & Ar- chitalasso delegati eodem tempore e-

dicti

Sæcul. XVI. A.C. 1571.

dicti executionem urgebant, simulque Regi pro exhibita benevolentia grates rependebant. Hac ratione sic extracta est hyems, quæ eo anno sævissima fuit.

§. LXXV.

Tumultus Rothomagi inter Catholicos, & Protestantes suscitati.

Thuan. l. 50. Bellefor. l. 6. cap. 114. Spond. hoc anno n. 32.

Mense Majo Rothomagi ingentes concitabantur tumultus, quibus mutuum inter Catholicos, & Protestantes odium ansam præbebat; cum enim mane hora quarta hæretici ad preces suas urbe exirent, a populo dicteriis petiti, atque a Caletensis portæ custodibus male habiti sunt; nec ecquidem tum quid acerbius in eos tentatum, postquam vero sub vesperam Protestantes domum redierunt, Catholici in incautos majore impetu invecti ex iis circiter quinque interficiunt, reliquos aut graviter vulneratos, aut contumelioſe habitos huc illuc dispergunt. Idem Dieppæ exemplo Rothomagensium etiam acciderat, eaque res forte funestum oppido successum fuisset sortita, nisi urbis Gubernator seditioſorum conatus repressisset. Demum ea re intellecta Rex plurimum commotus est, quod nuperum edictum suum effectui dari vellet, necnon hisce violentiis Calvinistas irritari, ac per ejusmodi petulantiam con-

consilia, quæ contra eos cusa erant, suo exitu frustrari pertimescerent: eapropter illico Franciscus Montmorentius Franciæ Mareschallus, & Rothomagensis Gubernator unacum militum agmine illuc missus est, eique attributi ex Curia Parisina quidam Consiliarii, Viri integritate conspicui, & ab omni factione alieni, qui necessariam cognitionem habuerunt, & paucos ex reis extremo supplicio affici, aliosque exilio mulctari, plurimos vero grandi pecuniæ summa puniri jusserunt: in trecentos vero absentes tanquam contumaces mortis sententiam pronuntiarunt, eosque depictos patibulo affigi præceperunt: horum igitur supplicio nonnihil hæreticorum furor deferbuit. Sæcul. XVI. A.C. 1571.

§. LXXVI.

Aurelianensium Seditio contra Calvinistas.

Insuper Aurelianensis Urbs Nassoviorum Principum imperio obnoxia Mense priori ejusmodi turbis agitabatur; quamvis enim Franciæ Rex arcem præsidiario milite muniisset, nihilominus Viscantini Comitatus incolæ summo Pontifici subjecti Aurelianensem populum concitabant, ut in hæreticos insurgeret, nec irrito conatu; quippe certamine ad tertiam diem protracto

Sæcul. XVI. A. C. 1571.

plures occisi, alii autem periculose vulnerati fuere: Mommejanus tamen, qui Damvillæ jussu arci præerat, sua sollicitudine, ac prudentia populi furorem tempestive cohibebat: re comperta Ludovicus Nassovius, qui Rupellæ erat, cum hac de re apud Regem Arausiensis fratris nomine per literas questus esset, petiissetque, ut juxta edictum liceret fratri probatæ fidei Virum oppido, & arci præficere, qui oppidanos in officio contineret, libenter annuit Rex, & intra oppidum acceptus est Berchonius, qui arce præsidio firmata res summa moderatione ab initio composuit, & seditiosos, qui urbe ob pœnæ metum excesserant, ut domum redirent, invitavit, at post aliquod menses inquisitione clam facta conscios comprehendi jussit, atque auctoritate regia evocatis ex Delphinatu, & Occidania judicibus in reos animadvertit, quibusdam mortis supplicio affectis, aliis pecuniaria pœna multatis, & absentibus proscriptis.

§. LXXVII.

Carolus IX. Lutetiam ingressus, atque ad Curiam delatus.

Thuan. l. c.

Sopitis hisce tumultibus, Carolus IX. Galliarum Rex solemni pompa Parisios ingredi statuit, ac quarto post die ipsa etiam ejus conjux Elisabetha Maximi-

ximiliani Cæsaris Filia eandem urbem intravit, Rex vero postmodum pro tribunali sedens in Curia, orationem habuit, cujus summa hæc est: „Quo magis apud me reputo, quam variis ex „quo Regni gubernaculis admotus sum, „fortunæ procellis, ac calamitatibus „jactatus fuerim, eo maiores a me redendas Deo gratias sentio, qui meam „infantiam singulari patrocinio protexit: porro post peractas Deo gratias „easdem etiam ago Reginæ Parenti mihi „charissimæ, cujus eximia in me, & „Franciam pietas, cura, studium, & prudentia effecerunt, ut regnum hoc, cui „regendo per ætatem impar eram, interea optime administratum, & per „civilium armorum tempestates integrum servatum sit, quod cum per pacem compositum nunc Dei benignitate „videam, proximum jam est, ut optimis a Matre ad bene, recteque regnandum monitis instructus pacem ejusdem beneficio partam omni ope, & „studio retineam, & in id totis animi viribusincumbam, quatenus vulnera domesticis bellis accepta deinceps sanentur: „quod Deo juvante me ad exitum optatum perducturum plane confido, adjutus ope, & consiliis ejusdem dilectissimæ parentis, illustrissimique Andegavensis Ducis fratris negotiorum

Sæcul. XVI. A.C. 1571.

Sæcul. XVI. A.C. 1571.

„ſummæ præpoſiti, & Franciſci Alen-
„conii natu fratris minoris, quem fra-
„tri ea in re mutuas operas præbitu-
„rum pro ſincero, & concordi, qui in-
„ter nos eſt, amore ſpero, id ut ſci-
„retis, & per vos omnes intelligerent,
„in hunc locum veni, & ut vobiſcum
„ſtatum præſentem rerum deplorarem,
„in quo corruptis moribus, ac diſcipli-
„na omnium ordinum ſenſim collapſa,
„vitia paſſim graſſantur, adeo, ut hæc
„nihil ſibi reliqui fecerint: porro cum
„ad omnes ordines malum penetraſſe
„magno cum animi morſu animadver-
„to, tum maxime illud ſerpere doleo
„inter Judices tam inferiores, quam
„eos, qui in ſupremis regni Curiis juri
„dicendo præſunt: interim id, de bonis
„& integritate præſtantibus viris mini-
„me dictum intelligo: cum vero ſciam
„ab æquabili jure pendere tranquillita-
„tem publicam, in id quoque præcipue
„mihi elaborandum video, ut ea, quæ
„pravo uſu invaluerunt, ſedulo corri-
„gantur, in quo, dum vos auctoritate
„præ omnibus magis polletis, hinc ut ve-
„ſtro quoque exemplo ceteris prælucea-
„tis, & volo, & jubeo hinc vos, quibus
„vicem meam in hoc principe regni Se-
„natu agentibus primas regiæ digni-
„tatis partes pro muneris neceſſitate
„communicavi, ac vitam, & fortunas
„populorum fidei meæ a Deo credito-
„rum

Sæcul. XVI. A.C. 1571.

„rum commiſi, a vobis ipſis principium „emendationis facere debetis, quo „meam fidem, ac conſcientiam erga „Deum exonerare, & jure æquo inter „omnes citra ſordes, & gratiam conſti„tuto publicam quietem firmare valea„tis: itaque vos etiam, atque etiam „curare æquum eſt, ut a ſordibus re„purgati omnem a vobis avaritiæ no„tam eliminetis, & ſiquis inter vos „vitiis, quæ in judice minime ferenda „ſunt, inquinatus reperiatur, eum ab „ordine veſtro removeatis, ne populi „offenſio inde contracta ad omnes re„dundet: inſuper factiones, partes, pren„ſationes, & omnem ambitum, res „maxime a juſtitiæ puritate alienas „procul facite: id quam ægre pronun„tio, tam vos diligenter eniti par eſt, „ut conceptam de ea re omnium opi„nionem factis refutetis, de cetero vo„bis edico, ut edicta, ac conſtitutio„nes religioſe ſervetis: & vos ad id or„dinatos ſciatis, ut legibus pareatis, „non imperetis, & eas contemnatis; „ſi in mandatis, quæ ad vos mittun„tur, aliquid ſit, cujus cauſſa ſupplica„re apud nos debeatis, id ſine mora fa„cite, nam preces veſtræ benigne admit„tentur, ſed ubi vobis de voluntate mea „conſtabit, tum vero vos parere jubeo, „neque debetis ulterius diſputando cum

Sæcul. XVI. A.C. 1571.

„Rege, & Domino veſtro altercari, cui „rerum ſuarum melius, quam ulli alii „ratio conſtat, & qui earum judicium „ſibi ſoli ſervat: quapropter vos intra „modeſtiæ cancellos continete, quippe „ad hoc a me conſtituti, ut jus æqua„bile inter partes dicatis, crimina ca„ſtigetis, edicta mea, ac conſtitutio„nes ſervetis, pretium obſequii, gra„tiam, & honores a me certa ſpe con„ſecuturi: ſi contra feceritis, indigna„tionis meæ pænam incurſuri: igitur „edico vobis Præſides, ut cum quatuor „ex Senatoribus a curia delegatis ex„tra ordinem diebus, ac horis, quæ „magis opportunæ videbuntur, conve„niatis, ſive in palatio, ſive in priva„tis ædibus veſtris, & quod expedire „ad juſtitiam, & morum correctionem „conferre judicabitis, de iis ſententiam „veſtram ſcripto comprehendatis, & „ad me quamprimum transmittatis.„

Ad hæc a Chriſtophoro Thuano primario Præſide graviter, & modeſte Senatus nomine reſponſum, & laudata Regis in ſubditos populos, & in ampliſſimum ordinem egregia adeo voluntate, pauca pro Senatus dignitate ſubjecit, & univerſos, ac ſingulos ſeita geſturos dixit, ut omnes intelligant, nihil illis antiquius eſſe, quam ut optimis, ac Sanctiſſimis Regis deſideriis ea

in

in re reſpondeant, atque etiam præcurrant, ejusque fidem, ac conſcientiam adminiſtrata ſincere juſtitia apud Deum exonerent. Sæcul. XVI. A.C. 1571.

§. LXXVIII.

Rupellenſium Deputatorum poſtulata ad Regem.

Rupellenſes Deputati, qui ſemper in Aula hærebant, plura a Rege petierunt, & quidem I. Ad Senatum revocetur Hoſpitalius Cancellarius II. ex Aquitania Villarius Marchio, qui Montlucio ſuccedebat, remittatur III. Lotharingius Cardinalis, & Guiſius Dux ab Aula, & negotiorum adminiſtratione amoveantur IV. Condæo Principi Valeria arx reddatur V. præcipuæ ſententiæ, decreta, atque judicia, quæ belli tempore in Proteſtantes Religionis odio facta fuerunt, reſcindantur, VI. damnati bonis, famæ, & honoribus reſtituantur, VII. quæcunque monumenta earum rerum ſupereſſent, ad ſanciendam præteritorum oblivionem aboleantur. *Thu. l. 50.*

Poſtremam hanc petitionem Delegati præcipue ob illum eventum, qui ante tres annos acciderat, urgebant, ubi Philippus Gaſtineus dives mercator Pariſienſis, de cetero vir probus, poſtulatus fuerat, quod conventus nocturnos in ædibus ſuis contra regia edicta

Sæcul. XVI. A. C. 1571.

habuiſſet, ibique cænam more inter Proteſtantes recepto celebraſſet: porro ob id ille ad mortem damnatus eſt cum Ricardo fratre ſuo: Nicolaus vero Croquetus locuples item mercator ipſius ſororius, quod conventui interfuiſſet, eadem pæna affectus eſt, bonis pariter omnibus fiſco addictis: iuſuper inſtigantibus factioſis ad ſententiæ hujus ſeveritatem ſimul additum, ac deciſum, ut Gaſtinei domus in Sandionyſiana platea, in qua conventus habitus fuiſſet, ſolo æquaretur, & area publico cederet, in qua ad perpetuam rei memoriam ex publicatis Gaſtinei bonis monumentum erigeretur, quo ſententia in ipſum lata æri inciſa tranſeuntibus legenda proponeretur.

§. LXIX.

Gaſtineus priſtinis honoribus reſtitutus.

Thu. l. c. Dupleix hiſt de France t. 3. p. 780.

Rupellenſes Delegati vehementer inſtabant, ut hoc judicium contra Gaſtineum, & Croquetum irritum declararetur, ac pyramis in domus illius area erecta, quæ crux Gaſtinea vulgo appellabatur, ad abolendam facti memoriam diruueretur, necnon defunctus hac ratione priſtinis honoribus redderetur. Horum petitio Regi æqua quidem videbatur, verum illi, qui ſeditioſorum

rum factionem fovebant, metuendum dicebant, ne tunc, si hoc monumentum in gratiam Protestantium tolleretur, inconsiderata plebs inde Catholicæ Religioni injuriam, ac præjudicium fieri interpretaretur: itaque media sententia tenuit, ut pyramis illa noctu ad vitandum tumultum in proximum Sancti Innocentii cœmeterium transferretur, obducta ænea tabula, in qua sententia contra damnatos lata prostabat, & ejus loco altera in crucis honorem inscriptione apposita; nam sic utrisque, & Protestantibus, & plebi Parisiensi satisfactum iri credebatur: igitur hujus rei exequendæ negotium datum est Claudio Marcello, qui tunc mercatorum præfectum agebat: verum res tanto silentio peragi non potuit, quin populus in rei certæ notitiam veniret, unde concursu a seditiosis facto ad arma conclamatum est, & summo mane discurrentibus per urbem armatis in aliquot ob Religionem suspectorum æ les vicinas direptionibus sævitum. Attamen mox accurrente Francisco Momorantio Parisinæ urbis Præfecto tumultus sedabatur, quamvis fervente seditione ex obviis aliquot cæsi, atque alius viliſſimæ conditionis homo comprehensus, & ad ceterorum terrorem ad proximam Sæcul. XVI. A.C. 1571.

Sæcul. XVI. A C 1571

ædium feneſtram gula fracta ſuſpenſus fuiſſet (*).

§. LXXX.

Regis reſponſum ad Deputatorum poſtulata.

Ad cetera Deputatorum poſtulata Rex hæc reſpondit I. Hoſpitalius Cancellarius tam gravi preſſus eſt ſenio, ac viribus tantopere exhauſtus, ut hujus officii oneri ferendo impar ſit II. de revocando Villario Marchione cum Navarræ Principe agetur III. Cardinalem Lotharingium, & Guiſii Ducem ſubito offen-

(*) Obſerves velim, quod erga Calviniſtas, poſtquamipſi omnium malorum auctores toties antea Sacerdotes, atque innoxios Catholicos cædibus, rapinis, aliisque innumeris calamitatibus oppreſſerant, nunc tamen in Galliis maxima adhibita fuerit clementia, & benignitas, imo iidem etiam Catholici, qui illos ex Religionis zelo læſerant, pænis fuerint caſtigati, nihilominus hac ipſa clementia nunquam ad meliorem frugem reduci potuerint: ex his igitur colligi poteſt, quod Pſeudo-Catholici unice ex eo fine S. Inquiſitionis ſeveritatem damnent, ac benignitatem erga hæreticos commendent, ut hi hæreſin ſuam impune propagare, & Catholicam fidem evertere poſſint.

offendere minime decet, cum ambo præclara admodum obsequia regno præstiterint, res igitur mature ponderanda venit, quam priusquam ad hæc extrema procedatur IV. Denique Rex consentire videtur, ut Valleria arx restituatur. Hoc responso contenti rediere Deputati, atque Navarræ Reginam, ejus Filium, & Colinium Maris Præfectum de Regis animo ad pacem propenso certiores reddiderunt. Sæcul. XVI. A.C. 1571.

§. LXXXI.

Castillionæi Cardinalis exauctorati interitus.

Hoc item anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo primo die quarta Februarii Odetus Colinius Castillionæus antea S. R. Ecclesiæ Cardinalis, Tolosanus Archipræsul, Bellovacensis Comes, & Episcopus, pluribusque aliis Abbatiis auctus infelicem animam evomuit Homptoniæ prope Cantuariam in Anglia, quo illum aufugisse superius memoravimus. Hic Colinii Archithalassi frater perfide fidem Catholicam ejuravit, seque sacrilegiis nuptiis polluens summa pertinacia Calviniſtarum sectam defendit, cumque in Anglia moraretur, Franciæ Regis jussu de Elisabethæ Reginæ matrimonio cum Henrico Andegavensi Duce in-

Ciacon. p. 527. Hist. Aubigne l. 4. c. 14. Aubery des Cardin.

Sæcul. XVI. A.C. 1571.

ineundo egerat: cum vero hæc Regina dolis, ac artibus plena esset, Castillionæum unice optati successus spe lactabat, simul tamen studiose grandia suscitabat obstacula, præcipue exinde petita, quod præfatus Dux Religionem Catholicam profiteretur.

§. LXXXII.

Actum de matrimonio inter Angliæ Reginam, & Andegavensem Ducem ineundo.

Thu. l. c. Ducheſſe hiſt Angl. l. 21. p. 1692. Letivie d' Elliſe t. 1. p. 471.

Tandem post frequentes sollicitationes, & colloquia Elisabetha, quamvis Gallos nonnisi inani spe distinere quæreret, scriptum quoddam his conceptum verbis tradi consentit. I. Si Andegavensis Dux Reginam ad suum Sacellum procedentem comitari, necnon Anglicanæ Ecclesiæ præcepta audire paratus sit, idque interposita fide promittat, tunc Elisabetha consentit, ut nec Dux, nec ejus domestici contra suam conscientiam ad amplectendam Religionem Anglicanam compellantur, donec de ejus veritate ipsimet persuasi forent. II. Nec Dux, nec ejus Domestici, de quorum numero postea agetur, ob rituum Ecclesiasticorum observantiam molestentur, etiamsi hi diversi sint a ritibus per Regni leges approbatis, dum-

dummodo Verbo Dei non repugnent, porro id in loco ſecreto ad ſatisfaciendum eorum conſcientiis, talique modo fiat, ut Reginæ ſubditi Eccleſiaſticas Regni leges violandi anſam inde arripere nequeant. Franciæ Orator ægre admodum impetrare poterat, ut hæc verba: *ritus Verbo Dei repugnantes*, commutarenrur in iſta: *Eccleſiæ Dei repugnantes*, quæ ſubrogari Regina annuit: verum inſuperhabita ſimulata hac conſenſione, nihilominus totum negotium in irritum cecidit, eoquod Eliſabetha novas difficultates excogitaſſet. Sæcul. XVI. A.C 1571.

§. LXXXIII.

Catholici in Anglia dire vexati.

Attamen Regina in ſpuriæ ſuæ reformationis negotio animum magis ſincerum exhibebat: dum hoc anno triginta novem illos articulos in Londinenſi Synodo, quæ anno Chriſti milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſecundo celebrabatur, propoſitos confirmabat: quoniam vero ob anathematis ſententiam, qua a Pio V. Papa, ejusque Aſſeclis hæc Regina fuit perculſa, vehementer, prout alibi meminimus, eſſet exaſperata, hinc nova decreta contra Catholicos edidit, cunctaque illorum bona, qui propter Religionem Regno exceſſerunt, proſcripſit, præcipue vero *Cambden in vita Eliſab. Sander. de viſib. Monarch.*

Sæcul. XVI. A.C 1571.

ro Jesuitas in Angliam delatos, omnesque, qui eos receperunt, tanquam læsæ Majestatis reos declaravit: nec his contenta postmodum harum pœnarum severitatem augens ad gravissimas pecuniarum mulctas condemnavit illos, qui Anglicanæ sectæ conventiculis interesse recusarent, eos autem, qui ab hac hæresi recedere Anglis persuaderent, perduellionis reos pronuntiavit: insuper omnibus, cujuscunque conditionis essent, a Senatu prohibitum, ne pro illis, qui ob violatas Regni leges in vincula conjecti essent, deprecarentur, præterea sancitum, ut omnes illi, qui ad eos in libertatem asserendos quovis pacto suam operam contulissent, nisi id judicii auctoritate factum fuisset, ipsimet tanquam læsæ Majestatis crimini haberentur obnoxii (*).

§. LXXXIV.

Anglici Senatus edictum in favorem Elisabethæ.

Edito

(*) En egregium libertatis conscientiæ exemplum, ex quo manifeste elucet, quod hæretici hanc libertatem tantum ideo deprædicent, ut vitæ licentia diffluentes se ab omnibus Ecclesiasticæ disciplinæ legibus eximant, & Catholicos divexandi obtentum aquirant.

Sæcul. XVI. A.C. 1571.

Edito Pii V. diplomate adversus Elisabetham pariter idem Senatus alia promulgavit edicta, maxime severa contra eos, qui quicquam in Reginam molirentur, aut eidem bellum inferrent, vel illam hæreticam, schismaticam, atque infidelem nuncuparent, seu edicerent, quod Regnum nullo pacto ei competeret, aut eidem adhuc vita superstiti alium designarent successorem præter eos, qui ex linea materna descendunt. Præterea sancitum, omnes illos perduellionis reos fore, qui per summi Pontificis literas quempiam Ecclesiæ Romanæ conciliarent, vel reconciliati fuerint, bona vero eorum, qui in Angliam numismata, vulgo *Agnus Dei* dicta, rosaria, vel Christi Crucifixi imagines deferrent, regio ærario esse addicenda, & insuper eos perpetui carceris pæna esse conficiendos statuebatur. Hujus sanguinarii edicti prima victima cecidit Joannes Storia Anglus, juris Doctor, ac olim in Universitate Oxfordiensi Professor, qui e Belgio, quo ferventibus Angliæ tumultibus confugerat, eductus, atque de clandestino consilio cum Elisabethæ hostibus habito insimulatus in vincula conjectus est, cum autem impactum hoc crimen fateri non posset, nonnisi ad subeundam mortis pœnam e carcere educebatur.

Spond. annal. n. 8. Thoiras hist. Anglic. l. 17. t. 6. p. 312.

§. LXXXV.

Sæcul. XVI. A.C. 1571.

§. LXXXV.

Norfolciæ Dux Reginæ jussu comprehensus.

Pariter Elisabetha Norfolciæ Ducem, qui Mariam Stuartam ducere moliebatur, comprehendi, atque in carcerem conjici jussit: cum ergo Dux se vinculis onustum cerneret, palam professus est, quod hujus connubii propositum a se conceptum abominaretur, insuper se Elisabethæ fidem servaturum, ejusque studia totis viribus procuraturum spopondit. Hac promissione facta, Regina ipsum libertati restituit, qua tamen haud diu potiebatur, nam contra promissi fidem a Rudolpho Pontificis Procuratore sollicitatus denuo clandestina moliebatur consilia (*) quapropter hac perfidia sibimetipsi exitium accersebat, ac rursus carceri mancipatus ad

(*) Hæc nimia temeritate Continuator in odium Pontificis confingere non erubuit, cum tamen ipsemet Thuanus semper Pontificibus infestus ingenue ad annum 1572. mihi fol. 1027. Offenbacens. edit. an. 1609. fateatur, quod ad extremum supplicium abstractus, *cetera crimina, quod Regnum Reginæ eripere, eique periculum creare conatus sit, eaque de re cum Rudolpho egerit, inficiatus sit.*

ad Londinenſem turrim captivus abſtrahebatur. Sæcul. XVI. A.C. 1571.

§. LXXXVI.

Continuata vexatio in Mariam Stuartam.

Penes Norfolciæ Ducem prolixæ reperiebantur literæ ſeptima Februarii die arcanis notis ſcriptæ, in quibus Scotiæ Regina eidem, ut potius in Hiſpaniam, quam in Gallias ſecederet, author exſtitit, pollicita, quod tunc, ſi libertati reddita ipſamet quoque eo contendere poſſet, ſe Joanni Auſtriaco nupturam ſimulare vellet, ut hac ratione eo tutius amicitiam, qua ipſum Ducem honoraret, tegere valeret: inſuper eundem Norfolcium rogabat, ut Rodolphum Romam ablegaret, eumque de mutuo utriusque ſtatu, atque amborum calamitatibus plene inſtrueret. His indiciis ſuffulti Judices Ducem quæſtioni ſubjiciebant, qui cuncta etiam fatebatur, pernegans tamen hoc ſcriptum, quod a ſe combuſtum fuiſſe credebat, atque a ſuo Secretorum Miniſtro traditum ignorabat. Poſtea univerſo Ducis Palatio perluſtrato arcanæ notæ clavis, qua Regina Scotiæ, & Dux utebantur, fuit reperta, atque complicum nonnulli, qui capiebantur, cuncta ipſis nota haud reluctanter faſſi

Sæcul. XVI. A.C. 1571.

sunt: quapropter anno sequenti die quinta Junii Dux capite plexus obiit (*).

Sub idem tempus pariter in Scotia adversus Mariam Stuartam consilia cudebantur, ac præprimis Santandreanus Archiepiscopus Proregis jussu captus laqueo vitam finire cogebatur, eoquod violentæ necis defuncto Regi illatæ conscius insimularetur: attamen hæc Proregis sententia, ac inhumana agendi ratio majorem adhuc dissensionem inter Reginæ fautores, & eidem adversantes accendere cæperat, adeo, ut res ad apertum bellum spectaret, in quo etiam Prorex vulneratus paucis post diebus animam exhalavit.

§. LXXXVII.

Colinius Architalassus in Aulam reversus.

In-

(*) Hæc Continuator absque ullo teste allegato audacter refert, cum tamen Scriptores rem longe aliter enarrent, uti videre est apud Thuanum, aliosque: Attamen Historici, qui toto studio Mariæ Stuartæ innocentiam deprimere, hæreticis applaudere, & Ecclesiam convitiis onerare intenti sunt, ejusmodi artibus, ac calumniis suas Historias locupletare coguntur, commentis in veritatis defectum adductis.

Sæcul. XVI. A.C. 1571.

Interea Rex jam inclinata æstate Blæsas concesserat, ut ibi Reginam Navarram, Principem istius Filium, Condæum, ac Colinium Maris Præfectum, quos, ut in Aulam venirent, assiduis nuntiis, ac literis sollicitabat, exciperet, unde Burgolium usque excurrebat, ubi Ludovicus Nassovius dissimulato Principis habitu Regem adierat, & colloquio de Belgici belli tumultibus inter se habito Ludovicus Nassovius Regi persuaserat, ut & ipse huic bello sese implicaret. Hujus Principis rationibus Rex expugnatus videbatur, seque hanc rem serio ponderaturum promittebat, eundem rogans, ut inter ipsum, & Colinium Maris Præfectum colloquii opportunitatem procuraret. Colinius ab ipso Ludovico Nassovio persuasus se ad iter paravit, & Briam delatus est, ubi tum Rex agebat: cum ergo Architalassus a Rege, ac Regina perbenigne exciperetur, residua diffidentiæ nubes brevi dissipata est, nam cum ante Regis pedes in genua venerabundus procideret, eum Rex statim sublevavit, parentem suum identidem appellans, & palam dictitans, quod nusquam optatior sibi dies illuxerit, quam quo per ejus præsentiam bello finem impositum, & tranquillitatem toto regno firmam

Thuan. l. c. Daniel tom. 6. vie de Charles IX. p. 485. & 486.

Sæcul. XVI A.C.1571.

constitutam videret. His dictis hæc verba ore ad risum composito subjecit, „nunc te tenemus, & nobiscum habe„mus, neque postea, dum voles, a la„tere nostro discedere licebit.„ Eadem quoque vultus serenitate, & pari verborum familiaritate a Regina Matre, & Andegavensi Duce præter spem exceptus est, sed præcipue ab Alenconio, qui ob id jam tum orta inter fratres æmulatione suspectus esse cœpit. Rex mox honorifica, & plena benevolentiæ verba factis, ac favoribus magis luculentis cumulavit, & eidem centum librarum millia ex ærario ad sancienda damna privata proximis bellis accepta numerari jussit, & unius anni reditus ex Castellionæi Cardinalis fratris sacerdotiis, quæ ille ampliſſima possidebat, eidem attribuit, data facultate, vi cujus instructissimam ejusdem Castellionæi Cardinalis suppellectilem antea direptam, ac divenditam, ubicunque eam nanciscì posset, sibi vendicare valeret: insuper pristinus ei in Regis Senatu locus est restitutus, quem antea inter equitum tribunos, ac Franciæ Marescallos occupaverat, imo etiam Regis liberalitas sese ad Colinii comitatum extendebat, nam Telinius quoque ipsius Gener magnis honoribus affectus

ctus est(*), non minus, ac Rupifacaldius Comes, Nouenus, & Arnoldus Cavagnius Tolosanæ Curiæ Senator, qui Architalassum comitatus nunc a Rege libellorum supplicum Magisterio, ac dignitate donatus fuit. Sæcul. XVI. A.C. 1571.

§. LXXXVIII.

Galliarum Rex ad dissolvendum Fœdus cum Turcis a Papa sollicitatus.

Eodem hoc anno Pius V. summus Pontifex Alexandrino Cardinali Nepoti suo tum in Lusitania hærenti negotium dabat, ut Sebastianum Regem pariter ad armorum Societatem contra Turcas ineundam sollicitaret: postea vero idem a Papa in Gallias decernebatur, ut Regem ab inito fœdere cum Turcis absterrere niteretur, simulque eidem exponeret, quod iniquo prorsus selectu ad Selimum Constantinopolim ablegasset Aquensem Archiepiscopum Catholicæ fidei desertorem: insuper Cardinalis Regi, si fieri posset, dissuadere jubebatur, ne Margaritam sororem suam *Spond. annal. n. 7.*

(*) Hæc in Regis Christianissimi aula fuisse actitata, Christianus Lector merito dubitare posset, nisi a Scriptoribus Gallis memoriæ fuissent prodita.

Sæcul. XVI. A.C. 1571.

Henrico Navarræ Principi hæretico, qui anathemate perculsus erat, in conjugem traderet: cum ergo Alexandrinus cuncta hæc sibi a Pontifice injuncta Carolo Regi proponeret, hic in respondis dedit: „mallem potius mori, quam me „Principum fœderi contra Turcas sanc„cito opponere; cum autem bellis prio„ribus æraria mea sint exhausta, ac sub„diti mei ad incitas redacti, hinc præ„fatæ armorum societati nomen dare „præpedior: Aquensis vero Archiepi„scopus nonnisi in privatis caussis, quæ „Regnum meum concernunt, Constanti„nopolin missus est:„ quod autem Margaritam Sororem meam Henrico desponderim, de principum, prudentiumque virorum consilio factum fuit tum ob multa alia, tum ob summam spem conceptam de egregia indole, ac futura conversione Navarri Principis, ubi tempus aliquando declarabit, quodnam in his consilium meum fuerit.

Equidem Pontifex hoc Regis responso contentus esse cogebatur, constanter tamen pro hoc connubio petitam legis veniam concedere recusabat.

§. LXXXIX.

Cardinalis Zuniga mortuus.

Ciacon. vit. Pontif. t. 3. p. 1039.

Sacrum Purpuratorum Collegium hoc anno quatuor Cardinalium jacturam de-

Sæcul. XVI. A. C. 1571.

deplorabat: defuncti enim erant Caſparus Zuniga, Carolus de Graſſis, Hieronymus Souchierus, & Laurentius Strozzius, quibus numero quinto non accenſemus Caſtillionæum olim Cardinalem, qui poſt perfidam ſuam a fide defectionem, ſacrilegasque nuptias ſacri Collegii membris adnumerari haud meretur: ex reliquis autem primus erat Franciſci de Zuniga tertii Mirandæ Comitis, ac de Avellaneda Navarrenſis Proregis, & Velleris aurei Equitis Filius, qui in Univerſitate Salmanticenſi Theologiam cum ingenti nominis ſui laude publice profeſſus, atque anno Salutis noſtræ milleſimo quingenteſimo quinquageſimo a Carolo V. Imperatore ad Segobienſem Epiſcopatum nominatus eſt, cui Eccleſiæ tamdiu præfuit, donec a Philippo II. Hiſpaniæ Rege ad Hiſpalenſem Sedem eveheretur, tandem vero a Pio V. Papa, dum Anno poſt Chriſtum natum milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo tertia vice Cardinales creaverat, Romana Purpura auctus eſt eo tempore, quo Joannes Zuniga ejus Patruus Regis Hiſpaniæ legationem Romæ apud ſummum Pontificem obibat. Ceterum Caſparus in Principum Chriſtianorum fœdere contra Turcas ſanciendo egregiam navabat operam, ſimulque a Philippo II.

Sæcul. XVI. A. C. 1571.

cum Franciſco Zuniga Beari Duce in Germaniam contendere jubebatur, ut connubium Regis cum Anna natu majore Maximiliani Cæſaris Filia promoveret. His nuptiis Hiſpali celebratis Caſparus ad ſuam Diæceſin reverſus in civitate vulgo *Soen* dicta hoc anno die ſecunda Februarii in itinere obiit: corpus tamen ejus ad ſuam Diæceſin delatum, ibidem in Sacello Beatæ Virginis prope aram maximam terræ mandatum eſt.

§. XC.

Cardinalis de Graſſis vita functus.

Ciacon. l. c. p. 1046. Aubery l. c. Gabut. in vita Pii V. Ughel Italia Sacra.

Carolus de Graſſis patria Bononienſis ex nobili familia natus Joannis Antonii Filius erat, qui a Julio III. Papa Cameræ Apoſtolicæ Clericus, Peruſiæ, & Umbriæ, ac deinde Romanæ Urbis Gubernator a Pio V. nominatus, atque ob multa probitatis ab eodem fidei, & doctrinæ teſtimonia, operamque in Concilio Tridentino navatam, Presbyter Cardinalis S. Agnetis in agone, ac mox S. Luciæ, & poſtea S. Euphemiæ, quartus ſuæ gentis Cardinalis renuntiatus eſt, dum jam antea ex Bononienſis Eccleſiæ Archipresbytero Montis Flaſconenſis, & Caſtro-Novienſis Epiſcopus creatus fuerat. Interfuit is quoque Tridentino Concilio, in quo ſuæ erga ſanam

nam doctrinam ſinceritatis, atque eruditionis præclara reddidit teſtimonia, unde a ſummo Pontifice una cum aliis ſeligebatur, ut inter Sedem Apoſtolicam, Hiſpaniæ Regem, & Venetorum Rempublicam fœdus contra Turcas procuraret, quo in negotio proſper eidem arriſit ſucceſſus. Scripſit Carolus Cardinalis opuſculum de Eccleſia ab Hæreſibus liberanda, quem librum Julio III. Romano Pontifici nuncupabat: de cetero dum purpura per biennium vix fruebatur, Romæ e vita migravit die Dominica vigeſima quinta Martii anno milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo primo, cum annum ætatis ſuæ quinquageſimum ſecundum attigiſſet: porro ejus oſſa in monte Pincio in Sanctiſſimæ Trinitatis Eccleſia cum elogio literis æneis ſcripto requieſcunt. Sæcul. XVI. A. C. 1571.

§. XCI.

Hieronymi Socheri Cardinalis obitus.

Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo quingenteſimo octavo Hieronymus Souchier, ſeu Socherus natione Gallus primam lucem aſpexerat, ac in primis ætatis ſuæ annis Ordinis Ciſtercienſis inſtitutum profeſſus mittebatur ad Bernardinorum Gymnaſium, quod eſt Lutetiæ Pariſiorum, ubi feliciter Philoſophiæ, ac Theologiæ curſum abſolvit, *Ciacon. p. 1632. Attichy hiſt. Card. Aubery l. c. Mouſalbus hiſt. Ciſtercienſ.*

Sæcul. XVI A.C. 1571.

solvit, & Lauream Doctoratus consecutus, inter Doctores Sorbonicos adnumeratus est. Accessit ad ejus Doctrinam singularis judicii maturitas, ac prudentia, quibus præclaris animi dotibus sibi plurium illustrium Virorum benevolentiam conciliavit, atque inde innotuit primum Carolo Cardinali Lotharingio literatorum sui sæculi Patrono, ac Mæcenati: porro istius opera carus exstitit ipsis Regibus Christianissimis Henrico II. ac Francisco hujus nominis II. & Carolo IX. qui hominis ingenium, sapientiamque singularem admirati sunt: unde ad Claravallensis Monasterii regimen, administrationemque vocatus, & quadragesimus secundus illius Abbas ab Ordinis sui Monachis ob meritorum suffragia electus est. Postea ad Concilium Tridentinum profectus, Ecclesiæ causam, & Romanæ Sedis dignitatem tam ardenti studio defendit, ut meruerit præstantissimi Cardinalis Hosii, ejusdem Concilii Præsidis præconio laudari, atque a Carolo Cardinale Borromæo summis laudibus sæpe commendari. Porro tunc, cum Pio V. Anno Salvatoris nostri millesimo quingentesimo sexagesimo octavo singulari mandato Cardinalitiam dignitatem acceptare cogeretur, erat Cisterciensium Abbas, & supremus ordinis sui Præpositus,

situs, quod sui Ordinis Magisterium nunquam dimittebat vulgo Claravallensis Cardinalis dictus. Tandem Romæ feria sexta die vigesima tertia Octobris annos natus sexaginta tres decessit, sepultusque fuit in Ecclesia sanctæ Crucis in Jerusalem. Sæcul. XVI. A.C. 1571.

§. XCII.

Strozzii Cardinalis mors.

Laurentii Strozzii Florentini Parentes erant Philippus Strozzius, & Clarices Medicæa Leonis X. neptis, ejus vero frater fuit Petrus Strozzius Marescallus Franciæ: ceterum hic Cardinalis natus est Florentiæ die tertia Decembris anno Salutis millesimo quingentesimo vigesimo tertio, ac sub Benedicti Varchii illius ævi doctissimi viri disciplina humaniores literas didicit: Patavii autem adhuc adolescens Jurisprudentiæ operam dedit: cum vero ad forenses strepitus animum minus propensum sentiret, in Gallias contendit, ubi pluribus in regio exercitu officiis honoratus per suam prudentiam, animique fortitudinem ingentem sibi famam comparabat. Postea Narbonensi Provinciæ Henrici II. Francorum Regis nomine præfuit, ubi multa hæreticorum oppida sat munita, animi robore, ac virtute maxima expugnavit, & ad Catholicam reli-

Ciacon. pag. 856. Aubery l. c. Ferd. Ughel in addit. ad Ciacon.

Sæcul. XVI. A.C. 1571. religionem reduxit: porro cum ad Catharinæ Mediceæ Galliarum Reginæ, ſuæque conſobrinæ monitiones Eccleſiaſticæ vitæ nomen dediſſet, ab eodem Henrico Rege, in provincia primum Regis Procurator, necnon S. Victoris Maſſilienſis, & S. Mariæ de Stafarda in Marchia Salutiarum, ditiſſimarum Abbatiaram Commendator nominatus eſt, & mox Bitterenſis Epiſcopus deſignatus, regimen illius Eccleſiæ obtinuit die vigeſima ſecunda Februarii anni milleſimi quingenteſimi quadrageſimi octavi: Regius deinde conſiliarius, & S. R. E. Presbyter Cardinalis petente Rege a Paulo IV. Menſe Martio anno milleſimo quingenteſimo ſeptimo abſens renuntiatus ad urbem venit, ac die vigeſima Septembris ejusdem anni Cardinalatus inſignia, ac titulum S. Balbinæ accepit. In Galliam poſtea reverſus hæreticorum vires conſilio, & prudentia ſua unacum Rege non parum debellavit, atque Epiſcopatum Albienſem, Ludovico Guiſio Cardinale cedente obtinuit menſe Septembri anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo primo, ex quo ad Archiepiſcopatum Aquenſem anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſexto translatus eſt.

Demum quinto poſt anno decima quarta Decembris die Anno a Virginis partu

partu milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo primo nonniſi quadraginta octo annos natus Avenione mortalitatem exuit, atque in Eccleſia ſancti Agricolæ ſepultus fuit. Sæcul. XVI. A.C. 1571.

§. XCIII.

Claudii Eſpencæi Doctoris extrema.

Hoc item anno die quinta Octobris Claudius Eſpencæus Pariſienſis in Navarrico Collegio Doctor vivis ereptus eſt. Natus is erat Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo undecimo Catalauni ex nobili, & pervetuſta familia, nam materno genere ex illuſtri in Italia Urſinorum proſapia ortum duxit: verum non modo nativitatis prærogativa clarus, ſed longe magis ſua pietate, candore, ac profunda eruditione celebris evaſit, nam in Calvienſi Gymnaſio, quod hodiedum quadam illius parte ad Sorbonici Collegii fabricam revocata non amplius exſtat, humanioribus literis, Philoſophicis autem in Bellovacenſi, ac denique Theologicis diſciplinis in Navarrenſi Collegio operam navabat, ubi quinque annos commoratus, & poſtea in Univerſitatis Rectorem electus nonniſi trigeſimo primo ætatis ſuæ anno Doctoratus honores conſecutus eſt: porro dein a Cardinale Lotharingio, cui hujus Viri merita ſat per-

Thuan. l. 50. Spond. n. 36. Dupin Bibl. des Auth. Eccl. t. 16. pag. 104. Sanmarth. elog. l. 2. Miræus de Script. Eccleſ. Sæculi XVI.

Sæcul. XVI. A.C. 1571.

perspecta erant, ad ipsius palatium accersitus, ad multa Ecclesiæ negotia feliciter expedienda egregiam contulit opem: his tamen officiis non adeo sese implicabat, ut a prædicando Dei Verbo præpediretur, quamvis ob multas propositiones, quæ ex ejus sermonibus jejunii verni tempore Anno millesimo quingentesimo quadragesimo tertio in Ecclesia S. Mederici habitis depromebantur, apud Parisiensem Facultatem Theologicam accusaretur, has tamen suas assertiones in alio sermone in eadem Ecclesia die vigesima prima Junii pronuntiato revocabat: anno autem Redemptionis nostræ millesimo quingentesimo quadragesimo quarto Lotharingium Cardinalem, qui pro pace inter Franciscum I. & Carolum V. Cæsarem firmanda in Belgium contenderat, comitabatur, inde vero redux a Rege Melodunum mittebatur, ut interesset duodecim Theologorum consultationibus, quæ ejusdem Regis jussu habebantur, ut Doctorum sententiæ exquirerentur circa quæstiones in Concilio Tridentino agitandas: accessit igitur Espencæus, ac plurimum ad decisiones ibidem factas conferebat.

Demum ab Henrico II. Bononiam, ubi Synodus fuerat translata, decernebatur: ast paulopost ob Concilium Anno millesimo quingentesimo quinquagesimo

simo quinto interruptum inde revocatus a Cardinale Lotharingio Romam deducebatur, ubi Paulo IV. Pontifici notus meritorum fama adeo inclaruit, ut de eo apud Sedem Pontificiam retinendo ageretur: verum hic Pontifex ipsius præsentiam haud amplius urgebat: unde circa annum Domini millesimum qningentesimum sexagesimum a Francisco II. ad Aurelianensia comitia decretus illis sese adjungebat Theologis, qui in consultationibus ibidem habitis deliberabant, suamque mentem promebant circa ea, quæ in Concilio per Pium IV. indicto agenda essent. Interfuit quoque regnante Carolo IX. anno Christi millesimo quingentesimo sexagesimo primo Possiacensi colloquio, ubi tamen a Prælatis, aliisque Theologis severe objurgabatur, eoquod in quibusdam Articulis cum Calviniſtis sensisset, prout jam alibi meminimus: insuper ab iisdem carpebatur ob librum sine Authoris nomine editum de cultu Sanctarum Imaginum, quod opus ei adscribebatur, ipse tamen illud suum fuisse partum pernegabat. Tandem Espencæus reliquos vitæ suæ dies literis consecrans calculi doloribus pene confectus die quinta Octobris hoc anno Salutis nostræ millesimo quingentesimo septuagesimo primo, ætatis vero sexagesimo animam Deo

Sæcul. XVI. A.C. 1571.

Sæcul. XVI. A.C. 1571.

Deo reddidit Hic vir inter ævi Doctores eruditione, ac in rebus discernendis judicii acie longe præstantissimus audit; nam in sacrorum Canonum, ac Ecclesiasticæ disciplinæ peritia apprime versatus, insuper haud peregrinus erat in profanis etiam literis: præterea latini sermonis elegantiam cum ejusdem idiomatis eloquentia, ac Majestate mire consociabat, ejusque opera eximia concinnitate, ac rationum soliditate celebrantur.

§. XCIV.

Hujus Doctoris opera.

Hic idem Doctor in sua Parochiali Ecclesia ad sanctum Cosmam sepultus requiescit, ubi etiam funebris ejus inscriptio visitur: porro is omnes pene libros suos, scriptosque codices Lotharingio Cardinali reliquerat, quos inter præcipui erant. I. Commentarii in Epistolas Divi Pauli ad Timotheum, & Titum, qui in duas partes divisi eruditis abundant digressionibus, in quibus graves enuclent quæstiones circa Hierarchiam, & Ecclesiæ disciplinam; eorum que prima pars Cardinali Lotharingio nuncupata cernitur. II. Tractatus de clandestinis matrimoniis, ubi demonstrare nititur, quod Filiifamilias insciis, & invitis Parentibus

bus, aliisque solemnitatibus matrimonium valide contrahere nequeant. III. Sex Libri, in quibus agit de Continentia, Sacerdotum cœlibatu, Bigamia, viduitatis statu, & de votorum conditione, necnon de cunctis continentiæ votum concernentibus, item de voto solemni, & simplici, denique de continentia conjugatorum, qui ex mutuo consensu illam servant. IV. Quinque libri de adoratione Eucharistiæ. V. Tractatus de Missa publica, & privata, ubi ostendit, quod antiquitus Missæ privatæ non fuerint dictæ, in quibus scilicet fideles non interfuerunt, ac sacram Synaxin non receperunt. VI. Sermo de officio Pastorum in Bellovacensi Concilio Anno Christi millesimo quingentesimo trigesimo quarto habitus. VII. Alia oratio de pedum lotione, quam Hebdomadæ sanctæ feria quinta Parisiis in Ecclesia ad Beatam Virginem Anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo trigesimo septimo pronuntiabat. VIII. Epistola ad Guilielmum Ruzeum Caroli IX. Confessarium de institutione Principum IX. Sermo de Franciæ Liliis in die sancto Ludovico sacra in Collegio Navarrico declamatus. X. Tractatus contra eos, qui cælos esse animatos propugnant. XI. Alius de triplici languore spirituali.

Sæcul. XVI. A. C. 1571.

Sæcul. XVI A.C. 1571.

XII. Scriptum de profectu ex gentilium librorum lectione percipiendo. XIII. Plura opuscula carmine elegiaco concinnata. XIV. Tractatus de origine, antiquitate, Auctoribus, atque usu Collectarum. Denique scripsit quosdam Gallicos tractatus, ex quibus celebriores sunt isti I. de institutione Christiani Principis, II. duæ orationes funebres, III. quædam orationes, & homeliæ, præter Apophtegmata Ecclesiastica, opera dogmatica, & alia quædam opera.

§. XCV.

Joannes Genesius de Selpulveda mortuus.

Nicol. Anton. Biblioth. Hisp. Duvin t. 16. pag. 113.

Pariter hoc anno Joannes Genesius Sepulveda Cordubæ in Hispania Anno Christi millesimo quadringentesimo nonagesimo primo natus anno ætatis suæ octogesimo primo obiit. Is erat Salmanticæ Canonicus, qui cum Aristotelis libros singulari studio pervolveret, latinam ejusdem Auctoris versionem, minus tamen elaboratam unacum adnotationibus edidit. Jam alibi sermonem ingessimus de illius controversia contra Bartholomæum de las Casas, nam ille sæpe apud Cæsarem maximam Hispanorum in Indiis avaritiam, crudelitatem, vitæque licentiam incu-

sabat,

sabat, eorumque sævam libertatem reprimi rogabat: porro Genesius inter opera sua Theologica conscripsit tres libros de libero arbitrio contra Lutherum, necnon Antopologiam pro Alberto Pio contra Erasmum. His adjungi meretur tractatus de modo testem agendi in criminibus occultis, cui tamen libro titulum præfixit: *Theophilus:* insuper scripsit tres libros de nuptiarum solemnitatibus, & dispensationibus: nec silentio prætereundus est ejusdem liber de justis belli caussis ab Hispaniæ Rege susceptis contra Indos, cujus libri apologiam dein edidit: præterea composuit tractatum de veritate Corporis, & Sanguinis Christi in Sacrificio Missæ. Ceterum cuncta hæc opera Anno Salutis nostræ millesimo sexcentesimo secundo Colonienſibus literis excusa prodierunt. Sæcul XVI. A. C. 1571.

§. XCVI.

Joannis Garetii extrema.

Obiit insuper eodem Anno pridie ad Paschæ solemnitatem Joannes Garetius Lovanienſis Canonicus Regularis sancti Augustini in Monasterio sancti Martini, & postea Monialium prope Antverpiam Confessarius, ac denique Gandavi Pœnitentiarius. Hic non modo annuntiando Dei Verbo erat intentus, *Valer. André Biblioth. Belg. Dupin. pag. 117.*

Sæcul. XVI A.C. 1571.

tus, sed etiam huic ministerio adjungebat assiduum sanctorum Patrum studium, ut componere posset dogmatica opera, quorum etiam plurima elucubrabat, atque præter alia edidit præcipue tractatum de Eucharistia, atque alium de Sacrificio Missæ, tertium de precibus pro defunctis, & denique quartum de invocatione Sanctorum: cuncta autem hæc opera sæpius tam Antverpiæ, quam Gandavi fuere typis impressa, in quibus equidem nil nisi Sanctorum Patrum testimonia, summa tamen cum sinceritate, ac ordine vere methodico relata sunt.

§. XCVII.

Electoris Palatini studium in conciliandis Lutheranis, atque Anabaptistis.

Thuan. hist. l. 50. p. 566. Spond. annal n. 32. Echard. de reb. gestis sub Max. II.

Die decima nona Aprilis eodem hoc anno Fridericus Elector Palatinus, cum Anabaptistarum sese in ejus ditione latius diffundentium progressibus obsistere niteretur, horum præcipuos ad colloquium Francodaliæ quodam oppido Spiram inter, & Wormatiam sito indictum convocabat, ubi doctrinæ tum examinandæ articuli a Petro Athenensi, & Wenceslao Zulegero Theologis proponebantur, quibus etiam, ut Scribarum munere fungerentur, Guilielmus Xilan-

Xilander, & Martinus Neander fuere adjuncti: porro horum conſultationes ad duos ferme menſes protrahebantur, quibus tamen abſolutis re penitus indeciſa conventus ſolvebatur; cum enim Elector Palatinus ſatis aperte cognoſceret, quod hi hæretici tam ſacri Codicis teſtimoniis, quam rationum efficaciæ cedere renuerent, hoc colloquium interrupit, Anabaptiſtis vero, ne in ejus ditionibus ſuam ſectam divulgarent, indictis etiam pœnis ſeveriſſimis prohibuit. Sæcul. XVI. A.C. 1571.

§. XCVIII.

Diſſidia inter Lutheranos.

Haud minoribus diſſidiis Lutherani in diverſas ſcindebantur factiones; quippe Wittembergenſes, qui *mitigati* dicebantur, ineunte hoc anno juxta doctrinam in Saxoniæ, & Misniæ Eccleſiis receptam quemdam Catechismum concinnabant, qui tamen præprimis acriter impugnatus, & demum a Jenenſibus, Brunsvicenſibus, Hallenſibus, & Mansfeldenſibus Theologis, qui *rigidi* appellabantur, fuit condemnatus, utpote Sacramentariorum errores continens: ex adverſo mitigati, quibus conſentiebant Lipſienſis, & Wirtembergenſis Univerſitates, obtento trium Senatuum decreto apologiam di- *Thuan. l. c. Fabritius in hiſt. Sacrament.*

Sæcul. XVI. A.C. 1571.

vulgabant, in qua clarius mentem ſuam circa Chriſti Domini Perſonam, ejus Incarnationem, dignitatem, & modum ſedendi ad Patris ſui dexteram explicabant, ibidemque palam teſtabantur, quod hanc confeſſionem ſuam aliter recipi omnino nollent, eoquod illa per quadraginta annos ex unanimi omnium Eccleſiarum conſenſu in Saxonia fuiſſet approbata, ac proin vehementer mirarentur, quod eadem doctrina, per quam ſuos ſibi adverſarios conciliari ſperabant, ad eorum animos ſedandos, & ad concordiam ineundam adeo non conduxerit, ut potius exinde ii magis fuerint exacerbati.

§. XCIX.

Cenſura libri, cui titulus: Theatrum vitæ humanæ.

Argentre coll. jud. tom. 2. pag. 415. Pantaleon l. 3 Proſugraph.

Interea in Galliis Facultas Theologica Pariſienſis hoc anno die prima Martii quoddam opus, cui titulus, *Theatrum vitæ humanæ* a Conrado Lycoſthene compoſitum, & a Theodoro Zwingero abſolutum, typisque editum cenſura notabat, ſimul tamen Licoſthenem deprædicans, eum felicis, & æternæ memoriæ Virum appellat: poſtea autem fatetur, quod hoc opus jam pridem inchoatum, nunc vero Theodori Zwingeri Philoſophi, atque medici Baſilienſis,

Sæcul. XVI. A.C. 1571.

fis opera, ſtudio, & labore eo usque deductum fuerit, ut omnibus hominibus ad vitam præclare inſtituendam majorem in modum utile, & jucundum ſit futurum, hinc illud cum gratia, & privilegio Cæſareæ Majeſtatis, & Chriſtianiſſimi Galliarum Regis Baſileæ anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo quinto typis fuiſſe impreſſum teſtatur, mox tamen ſubjungit Facultas, quod quibusdam propoſitionibus diligenter lectis, repetitis, & intellectis, & per multos dies prius ſedulo per ſelectos Viros ex more examinatis earum quasdam numero tredecim omnino cenſura dignas judicaverit.

Ex hiſce propoſitionibus prima deſumpta eſt ex hujus libri titulo: *de ſimulata Religione*, atque iſtius erat tenoris: „Joannes Pontifex Romanus hujus „nominis vigeſimus tertius ſupplica„tiones, in quibus Caput Joannis Bap„tiſtæ circumferretur, fieri mandavit, „Romani vero fraudem timentes, ne „Papa Florentinis has reliquias vende„re ſtatuiſſet, omnino has ſupplicatio„nes fieri prohibuerunt; his addidit, „neſcio, an unum ſimulatæ Religionis „exemplum huic ſoli præferri poſſit, niſi „quis forte Bocacianas fabulas ad hoc „ipſum elevandum huc citet. „

Sæcul. XVI. A.C. 1571.

Facultatis Parisinæ censura: „si Auctor „simulatæ Religionis exemplum intendit „referre ad delationem capitis Beati „Joannis Baptistæ in supplicationibus, „non ad suspicionem Romanorum de „fraude Papæ sic revera esset simulata „Religio, porro propositio est blasphema, „& impia. *Secunda Propositio ex eodem „loco decerpta.* Albertus quidam Mi„noritanæ familiæ Alumnus narratur „dixisse cuidam matronæ, quam au„dierat in confessione: jussu Archangeli „Michaelis huc ad te venio, qui te unam „præ ceteris Venetis diligit, noctem„que unam condicit, qua ad te visen„dam venturus sit, meo tamen hoc ipso „vestitu, meoque hoc corpore.„

Censura. „Ista narratio indigna re„latione pernicioſa est, & valde scan„dalosa, retrahens a Sacramento con„fessionis toti Franciscanorum Familiæ „contumelioſa, *Tertia propositio ex ti„tulo de Superstitione.*„ Constantinus „Imperator clavos Crucifixi Christi sem„per adoravit, unum galeæ cuneo infixit, „ex altero frenum equo suo confecit, „fretus horum adjumento omnia vitæ „se evasurum pericula, sed quid impium „magis, quam si ferro adscribas ea, „quæ Dei sunt altissimi?„

Facultatis Censura. „Hæc postrema „propositio est impia contra Christi ho„norem.

„norem, qui in cruce, clavis, & aliis „paſſionis inſtrumentis pie adoratur, & „contra Religionem Catholicam, de ve„neratione Sanctarum Reliquiarum, & „in Conſtantini pietatem contumelio„ſa.„ Sæcul. XVI. A.C.1571.

Quarta Propoſitio ex titulo, an authoritati potius, quam rationi humanæ deferendum. „Ego ſic exiſtimo, utrinque „peccatum: illi, quod minus authori„tati, quam rationi tribuerunt, quos „propterea Scholaſticos Theologos vo„carunt: hi peccarunt, quod auctori„tati ſummæ ſummam rationem con„trariam eſſe crediderunt.„

Cenſura. Hæc propoſitio falſa eſt, & in Scholaſticos Theologos contumelioſa.

Quinta Propoſitio de Sancto Cyrillo Alexandrino, Theophili Epiſcopi ex fratre nepote, ejuſdem in Epiſcopatu ſucceſſore. „Hic Sanctus ambitioſus tamen „fuit, ac primus pompa ſuperba in in„auguratione uſus eſt, primus etiam ex „Epiſcopis civilem poteſtatem invaſit.„

Cenſura. Hæc propoſitio eſt falſa, & in doctum, modeſtum, pium, & ſanctum Virum nimis injurioſa.

Sexta Propoſitio. „Aurelius Cartha„ginenſis Epiſcopus contra Pelagium, „& Cæleſtinum Pontifices, item contra

Sæcul. XVI. A.C. 1571.

„Romanorum primatum acerrime pug-
„navit.„

Cenſura. Propoſitio hæc falſa eſt, & in Aurelium Epiſcopum contumelioſa, & in Romanos Pontifices, & primatum Eccleſiæ ſchiſmatica.

Septima Propoſitio. „Alipius popu-
„laris Sancti Auguſtini Pelagio reſi-
„tit, item & Romano Pontifici prima-
„tum ſuper Eccleſias Africanas affe-
„ctanti.„

Cenſura. Hæc etiam Propoſitio in Sanctum Alipium eſt contumelioſa, & in Eccleſiam Romanam ſchiſmatica.

Octava Propoſitio. „Sanctus Leo
„XLIII (*) Eccleſiæ Romanæ Epiſcopus,
„primatum Romanæ Eccleſiæ ipſe quo-
„que affectavit, non tamen eo modo,
„quo anteceſſores ejus.„

Cenſura. Hæc quoque propoſitio in Leonem Pontificem eſt contumelioſa.

Nona Propoſitio. „Sancto Hilario
„Arelatenſi Epiſcopo infenſus fuit Leo
„Romanus Pontifex, eoquod primatum
„Eccleſiæ Romanæ aſtruere noluerit.„

Cenſura. Hæc propoſitio eſt ejuſdem Sancti Hilarii pietati injurioſa, & con-

(*) Talem Pontificem numero quadrageſimum tertium nec Eccleſia Romana, nec Orbis cognoſcit.

contumelioſa, atque imponit falſitatem Sancto Leoni Papæ. Sæcul. XVI. A.C. 1571.

Decima Propoſitio. „Gregorius pri„mus, qui Magnus appellatur, primus „ſe ſervum ſervorum Dei appellavit, & „Epiſcopi Oecumenici, ſive Univerſalis „titulum, tanquam notam Antichriſti „deteſtatus eſt,„

Cenſura. Hæc propoſitio in Sanctum Gregorium contumelioſa, falſa, ſcandaloſa, ſchiſmatica, & piarum aurium offenſiva eſt.

Undecima Propoſitio. „Iconoclaſtæ „octavo poſt Chriſtum ſæculo cœperunt, „contra quos pauci quidam, maxime „vero Carolus Magnus Imperator pug„navit, re ſimul, & ſcriptis, imo ipſe„met Carolus In hac ratione oppido re„miſſum ſeſe exhibuit. „

Cenſura. Hæc propoſitio eſt falſa, & in Carolum Magnum contumelioſa, favet etiam errori eorum, qui ſacrarum imaginum venerationem tollunt.

Duodecima Propoſitio. „Brigida La„ginenſis mulier, ex Scotis oriunda, & „ex adulterio nata, quam Dubtacus „gravidam ancillam mago vendidit, qui „in ſuis ædibns Matrem, & filiam Bri„gidam aluit, & magicas artes docuit, „hæc multa miracula magicis artibus „uſa fecit, hæc Balæus: alii vero veræ „pietati hæc miracula tribuunt. „

Cen-

Sæcul. XVI. A C. 1571.

Censura. Hæc tota narratio de Sancta Brigida, & in nativitatem, mores, & Sanctitatem vitæ ejus contumeliosa, & magicis artibus tribuens ejus miracula, est blasphema, & qui hæc refert plus fidei adhibens Balæo Lutherano, quam piis historiographis, qualis sit, manifeste se prodit.

Decima tertia Propositio. „Gregorius „Magnus Pontifex Romanus primo cœ„libatum Sacerdotibus mandavit: ve„rum postea cum comperisset plurima „stupra, & puerorum cædes committi; „in piscina enim quadam sexies millia in„fantium capita invenerat, hinc melius „esse nubere asseruit, quam cædibus „caussam præbere.„

Censura. Prima pars hujus propositionis est falsa, in Sanctum Gregorium, & Sacerdotum Ordinem contumeliosa, secunda pars de tanta cæde puerorum non est vero similis.

Censura totius libri. „Hic ergo li„ber continens propositiones multas, „falsas, scandalosas, schismaticas, im„pias, & blasphemas, est pernitiosus, „& quam citissime supprimendus.„

§. C.

Congregatio Fratrum Sancti Joannis de Deo a Pio V. stabilita.

In-

Sæcul. XVI. A. C. 1572.

Ineunte anno Domini milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo ſecundo Pius V. Pontifex Maximus Fratrum de Miſericordia Congregationem confirmabat, quam olim Joannes de Deo Anno Salutis noſtræ milleſimo quingenteſimo quadrageſimo pro curandis pauperibus infirmis erexerat. Hi primum cœnobium Granatæ obtinuerant, vulgo dicti Fratres de Hoſpitalitate, novumque hoc eorum Noſocomium exiguo tempore per ſingulare ſtudium, ac charitatem plurium Præſulum, qui ad illius incrementa liberaliter concurrebant, percelebre reddebatur: quamvis vero Sanctus horum Fratrum Fundator, cum novam hanc Congregationem erigeret, nil aliud intenderet, niſi ut ejus Fratres unice pauperum infirmorum curam haberent, nullamque aliam regulam præter proprium ipſius exemplum ſequerentur, nihilominus Pius V. magis conſultum fore judicabat, ſi hæc Congregatio ad Ordinem Regularem evecta Sancti Auguſtini regulam profiteretur: eapropter alias adhuc privatas adjecit Conſtitutiones, atque inter eas præcipue quartum votum de obſequio infirmis impendendo. Hujus novi Ordinis diploma hoc anno Chriſti milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo ſecundo die prima Januarii fuit editum, ipſisque Fratribus

Ciacon. t. 3. p. 1004. Bullar. t. 2. Pii V. Conſtit. 143. Heliot hiſt. des Ordres Monaſt. t. 4. c. 18.

Sæcul. XVI. A.C. 1572.

bus a Papa permissum, ut ex suis quosdam in quolibet Monasterio pro administrandis Sacramentis quosdam Sacri Presbyteratus Ordine insignitos haberent: porro cum Joanni de Deo familiare fuisset dicere: *Benefacite mei Fratelli:* eapropter ab Italis hi religiosi vulgo appellantur, *Boni Fratelli.*

§. CI.

Postrema Pii V. actio ante obitum suum.

Ciacon. p. 1005.

Pius V. cum semper intimo doloris sensu cernere cogeretur, quod Navarræ Regina hæreticos palam protegeret, hinc suarum partium esse arbitrabatur, ut Catharinam Medicæam admoneret, quatenus hanc Reginam suo privaret regno: idcirco datis ad eam literis illam, ut operi manum admovere vellet, enixe rogavit, ubi his monitis Pontifex addidit hæc: *vel ipsa hujus regni tibi vindicandi occasionem cape, vel patere, ut nos Apostolica auctoritate ejus aliquem e Valesia Domo Regem constituamus: alioquin nobis est in animo, ea utpote hæretica condemnata, & sceptri jure spoliata, Hispaniarum Regem ad eam Regni Navarræ partem, quam Joanna tenet, quamprimum fieri poterit, occupandam inducere.*

Hæc

Hæc monita, ac minæ exinde oriebantur, quia Sanctus hic Pontifex probe ſibi perſuaſum habebat, quod de regnis in ejuſmodi eventu diſponendi jus ſibi competeret. Sæcul XVI. A.C.1572.

§. CII.

Cetera Sancti hujus Pontificis opera.

Adhuc firmiori fulcro, ac rationi ſummum hujus Pontificis ſtudium erga pauperes innitebatur; liberali enim manu Epiſcoporum, qui ſuis ſedibus inique deturbati erant, neceſſitatibus proſpexit, aliis vero electionum diplomata gratis conceſſit: inſuper frequens erat in luſtrandis Romanis Noſocomiis, ubi ſæpius etiam pauperum pedes lavare, illorum corpora ulceribus plena oſculari, eos in ſuis miſeriis ſolari, piisque ſuis hortationibus ad beatam mortem diſponere cernebatur: præterea ſoli Xenodochio ad Sanctum Spiritum vigiuti aureorum millia, ac Clericis in Seminario degentibus ſex, quinque autem millia ſodalitati Beatæ Virginis Annuntiatæ elargiebatur, atque amplas pecunias reponebat pro dotandis pluribus puellis pauperibus: cum inſuper ædificium, quod Paulus III. pro Neophytis conſtrui juſſit, nimis arctum eſſet, ipſe illud tam nova fabri- *Ducheſne hiſt. des Pap.* 430.

ca,

Sæcul. XVI. A. C. 1572.

ca, quam pinquiori reditu auxit. Denique Eccleſiam Sanctæ Mariæ Ægyptiacæ Armenis dono dedit, ut ibidem juxta ritum ſuum Divino officio vacare poſſent: anno autem Redemptionis noſtræ milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſeptimo edita Conſtitutione præcepit, ut Feſtum Sancti Thomæ Aquinatis Romæ, atque in univerſo Neapolis regno ex præcepto Eccleſiaſtico celebraretur: eo autem tempore, quo Romana urbs famis violentia premebatur, idem Pontifex ex Sicilia, & Francia erogatis plusquam centum aureorum millibus frumentum adduci curavit, ac pretio longe inferiori, ac ipſemet illud emiſſet, populo venum expoſuit: ubi cum hac de re Romani ærarii Præfectus quereretur, Pontifex repoſuit: „Principe, ac præprimis ſummo Pon„tifice indignum foret facinus, ſi in qua„vis occaſione lucrum quæreret:„ inſuper Viros virtutibus, ac ſcientia claros adeo magni habebat, ut ad dignitates, ac præcipue ad Romanam purpuram, qua viginti, & unum Cardinales in trina creatione honorabat, nullos alios eveheret, niſi Viros, qui ingenii acie, atque eruditione ceteris præcellerent: denique cum civis Urbinatenſis vitam Chriſti Domini a Landolpho deſcriptam, &

& a se Italice redditam Pio V. nuncuparet, hic eidem perbenignis verbis grates rependens ducentos aureos dono dedit, suoque Datario præcepit, ut ejus Filio beneficium proxime vacaturum conferret, si is aliunde ad illud possidendum requisitis præditus esset dotibus. Sæcul. XVI. A.C. 1572.

§. CIII.

Alexandrini Cardinalis molimina pro impediendo Navarræ Principis connubio.

Summus Pontifex cum immoto Religionis studio contra hæresin insurgeret, nuntiumque acciperet, quod Carolus IX. Franciæ Rex Calviniſtis patrocinaretur, simulque Navarræ Regina proxime hanc aulam accessura esset, hinc rursus Alexandrino Cardinali suo in Galliis Legato in mandatis dedit, ut apud Regem ageret, illumque eo induceret, quatenus matrimonium inter Sororem suam, & Navarræ Principem præpediret: igitur Cardinalis Regem accedens de hoc connubio sermonem ingessit, suasitque, ut potius Sororem suam Lusitaniæ Regi, quam Navarræ Principi in conjugem offerret: præterea eundem certiorem reddebat, quod Pius V. nunquam ejusmodi nuptiis assensu- *Thu. l. c.*

Sæcul. XVI. A.C. 1572.

rus, minus vero petitam legis veniam concessurus esset.

Verum Rex responsi loco semper publicam quietem ab hoc connubio dependentem caussabatur, nec Cardinalis illum a concepto suo proposito dimovere poterat: quinimo referunt Historicorum nonnulli (*), Regem, cum urgeretur, tandem hæc respondisse, „utinam omnia tibi enuntiare possem, „Alexandrine, profecto tu, & Pontifex intelligeretis, nihil ad Religionis „res in Regno constituendas, & jura„tos Dei, ac Galliæ hostes perdendos „his nuptiis aptius esse: ceterum brevi „fore spero, ut Pontifex consilium, & „pietatem meam, incensumque Religio„nis ardorem ex propositi mei eventu „laudaturus sit.„

His dictis, Rex manu Alexandrini Cardinalis compressa suum magni pretii annulum de digito detraxit, eique obtulit, his verbis eum affatus, „habe „hanc tibi Arham, & pignus fidei da„tæ, meique nunquam a Sacra Sede „defecturi obsequii, consiliique contra „sectarios impios, prout recepi, prope„diem exequendi.„ Alexandrinus excusaverat se ab annulo accipiendo, & Pon-

(*) Solus id refert Thuanus mihi fol. 1033. lib. 49.

Pontifici, ac sibi sufficere fidem a Rege Christianissimo datam respondit, qua majus, aut certius pignus petere, aut secum ad Pontificem Patruum suum perferre non posset. Sæcul. XVI. A.C. 1572.

§. CIV.

Pii V. Pontificis infirmitas.

Cum renum dolores, quibus summus Pontifex per plures annos afflictabatur, Mense Martio tantopere ingravescerent, ut nullam in medicamentis spem repositam quæreret, reliquos vitæ suæ dies unice pietatis operibus sacrare intentus erat, suosque cruciatus patientia vere christiana superans semper Deum sibi præsentem habuit, resumptisque viribus paulo antea septem Romanæ Urbis Basilicas potissima ex parte pedes incedens pie visitabat, postea autem ipso Dominicæ resurrectionis die ex ambone cunctis bene precabatur, & pro more suo sermonem ad populum habebat: tandem morbo indies aucto sese proximæ morti accingebat, ac tertio ante obitum suum die Sacris Ecclesiæ Sacramentis ab Alexandrino Cardinale Nepote suo receptis die prima Maji altera noctis hora animam suam Deo reddidit, pronuntiatis illis ex Paschali hymno verbis: *Quæsumus Auctor omnium &c.* Tum ætatis suæ annum agebat sexa-

Thu. l. 51. p. 788. Spond. hoc anno n. 5. Catena in vita Pii V. Gabut. vita Pii V. l. 5. c. 13.

Sæcul. XVI. A.C. 1572.

sexagesimum octavum unacum tribus Mensibus, & quindecim diebus, postquam Christi Ecclesiam sex annis, tribus mensibus, & viginti quatuor diebus rexerat.

§. CV.

Pii V. Pontificis obitus.

Ciacon. p. 1006.

Quamvis hic Pontifex vitæ Sanctitate clarissimus esset, de ejus tamen obitu populus tripudiabat (*), eoquod minus gratam haberet morum asperitatem, ejusque severitatem, quam exercebat per ipsam Inquisitionem, quod ipsum

(*) Hujus gaudii testem allegat Continuator Ciaconium, qui tamen ait, hunc Papam *incredibili omnium mœrore* esse defunctum; quid autem magis risu dignum, quam quod Continuator tam infælici mendacio hanc populi lætitiam adscribat morum asperitati, & severitati, qua Sacræ Inquisitionis munus exercebat? cur autem Continuator non adnotavit, quisnam fuerit ille populus, sive Romanus, sive Gallicus, sive Germanus: attamen ipsus probe noverat, quod omnes hi populi Papæ Sanctitatem, liberalitatem, ceterasque virtutes maximi habuerint: tandem Continuator in suæ calumniæ testem, & argumentum advocare cogebatur Selimum Turcarum Imperatorem: proh! pudor.

ipſum Tribunal ſummo ſtudio protege- Sæcul. XVI.
bat: quinimo etiam Selimus Sultanus, A.C. 1572.
qui Pium Papam velut maxime terribilem Ottomanici Imperii hoſtem habebat, ob ejus obitum Conſtantinopoli feſtiva publicæ lætitiæ ſigna per integros tres dies edi juſſit: enimvero Pius V. Pontifex Turcarum potentiam deprimere ſtatuerat, omnesque pecunias, quas ceteris ſumptibus ſubtraxerat, ad bellici apparatus expenſas deſtinabat: unde in ſcriniis ingens pecuniarum ſumma reperiebatur, quam nonnulli ad decies centena aureorum millia aſcendiſſe referunt, præter alia quingenta millia, ex Pontificia ditione intra tres Menſes exigenda, ac tredecim aureorum millia in ſuo cubili repoſita, quæ ipſus in pauperes erogare deſtinaverat: inſuper Apoſtolici ærarii Præfectus adhucdum centies mille aureos ad communes neceſſitates paratos tenebat: exinde vero manifeſte patet, quod nunquam ſuis propinquis locupletandis intentus fuerit. Porro Corpus ejus in Eccleſia Divi Petri quatuor dies expoſitum eſt, ut populorum (*) pietati ſatis-

(*) Forte intra quatriduum populus jamjam lætitiam in luctum, & pietatem convertit, oblitus illius ſeveritatis, atque morum auſteritatis, quam Pius exercebat.

Sæcul. XVI. A.C. 1572.

tisfieret: evoluto autem hoc temporis ſpatio illud in Sacello Sancti Andreæ fuit repoſitum, uſque dum ejus oſſa ad Boſcum Liguriæ urbem in ejus patriam transferri poſſent, ut ibidem in Fratrum Dominicanorum, quorum inſtitutum olim amplexus erat, Eccleſia ſepelirentur. Ceterum defuncto huic Pontifici Muretus celebris Orator ſermone funebri parentabat.

Huic Sancto Pontifici id unice crimini dari potuit, quod illorum, quibus officiorum curam, ac regiminis ſollicitudinem committebat, aviditatem reprimere neſciverit; ejus enim ſocordia illum eo inducebat, ut de maximi etiam momenti negotiis curam ſuis Miniſtris relinqueret, quorum tamen probitatem nequaquam ſibi perſpectam habebat: unde propter eandem incuriam querelas ad ſe contra ejusmodi Viros forte delatas excipere negligebat (*).

§. CVI.

(*) Si id unice Pontifici fuit crimini datum, populus propter ſeveritatem illum injuſte odio habuit: qua autem ratione de ejuſmodi ſocordia redargui potuit, ſi, ut Continuator paulo ante §. CII. ipſemet faſſus eſt, Pius ad publica officia, & purpuram non alios evexit Viros, niſi doctrina, & probitate inſignes.

§. CVI.

Sæcul. XVI. A.C. 1572.

Sacra Cardinalium comitia pro novi Pontificis electione.

Quamprimum de ſummi Pontificis obitu fama Pariſios fuerat delata, mox Cardinales Lotharingius, & Pelleveus Senonenſis Archiepiſcopus e Galliis profecti ad novi Pontificis electionem contendebant: aſt in itinere adhuc conſtituti jamjam Sedis Apoſtolicæ Succeſſorem Pio V. fuiſſe ſubrogatum perceperant, nihilominus continuato itinere arcana Aulæ Francicæ conſilia neo-electo Pontifici manifeſtare decreverunt. Ceterum Sacra Purpuratorum comitia unius diei ſpatio abſolvebantur; Cardinales enim decima tertia Maji die conclave ingrediebantur, nam juſtis de more pro defuncto Pio V. perſolutis, ex Sancti Petri Baſilica ad Sacellum Divi Pauli proceſſerunt, ibidemque quinquaginta duo ad ſeparatas quiſque cellulas ſuas ſecedebant, prius tamen pro more Sacrum ſolemne de Spiritu Sancto fuit celebratum.

Ciacon. t. 4. Spond. n. 7. Folieta l. 4. Andr. Vict. addit. ad Ciacon.

§. CVII.

Cardinalis Granvellani oratio ad Farneſium Cardinalem.

Eodem tempore, quo Cardinalis Moroni fautores de eo in Papam eli-

Sæcul. XVI. A.C. 1572.

gendo ſua conſilia conferebant, Granvellanus Cardinalis Neapoli veniens conclave ingrediebatur, ubi præprimis diu cum Farneſio Cardinale Sacræ Romanæ Eccleſiæ Pro-Cancellario, & cum Hiſpaniæ Oratore, ac demum cum Alexandrino Cardinale colloquebatur: quinta autem ad veſperam hora omnes illi, quibus in comitiis agendi jus non competit, inde egrediebantur, clauſisque foribus, altera die ſummo mane Granvellanus Farneſium viſum ibat, eidem exponens, quod Rex Dominus ſuus Pontificem morum probitate, ac vitæ Sanctimonia inſignem prompte eligi deſideraret, atque eum, ut hæc electio magis expedita redderetur, omnino rogaret, ut non amplius ad Pontificatum adſpiraret, eoquod plures celebriores Italiæ, & Germaniæ Principes, quorum ſtudia Rex haud quaquam negligere poſſet, ſeſe eidem vehementer opponere decreviſſent. Ad hæc Farneſius duntaxat repoſuit: „paratus ſum „ad promptam concurrere electionem „talis Viri, quem pro Eccleſiæ augmento Chriſtiana Respublica exoptare poterit:„ repoſuit Granvellanus: „æquum omnino eſt, ut te inconſulto, „Sacrum Collegium, cujus tu præcipuum membrum es, nihil aggrediatur, proin duos, vel tres Cardinales, „quos

„quos digniores censueris, nominare „poteris, nec ego meis deero partibus, „ut ex his unus eligatur.„ Sæcul. XVI. A. C. 1572.

§. CVIII.

Tres Cardinales a Farnesio nominati.

Itaque Farnesius ex Cardinalibus Montpolitianum, Boncompagnum, & Corregium nominat: quo facto Granvellanus a Farnesio secedens Alexandrinum Cardinalem convenit, eidem significans, quod tunc, nisi ad promptam Pontificis, qui Regi Domino suo gratus esset, electionem concurreret, suo tempore ipsum pœnitentia subitura foret: postea Granvellanus tres illos Cardinales a Farnesio nominatos exposuit, eundem hortatus, ut ex his unum designaret: præterea addidit hæc verba: „id si feceris, Dei favorem, & Regis „Hispaniæ amicitiam tibi conciliabis.„ Ad hæc Alexandrinus Cardinalis, qui adhuc ætate juvenis, atque in nullo conclavi præsens de comitiorum rebus nullam habebat experientiam, quid responsi daret, ignarus in suam cellam sese recepit, ubi convocatis suis amicis ea, quæ Granvellanus proposuit, paucis verbis significavit, subjungens, quod prius de Plancentino Cardinale, qui Borromæo percarus esset, cogitasset, il-

Sæcul. XVI. A. C. 1570.

lius tamen electio ejus amicis minus grata fuisset, eoquod hic Cardinalis recens ad purpuram evectus esset, unde consultius foret, quempiam ex Cardinalibus a Pio IV. renuntiatis eligere (*).

§. CIX.

Actum de eligendo Cardinale Hugone Boncompagno.

Alexandrinus Cardinalis Boncompagnum nominans postea quosdam Purpuratos a Pio IV. creatos, quos ad eligendum Boncompagnum jam antea sollicitaverat, accessit, eisque exposuit, quod cunctos amicos suos in hujus Car-

(*) Benevole Lector, observes velim, quod de cunctis hisce nec Spondanus, nec Ciaconius, neque Foglieta, nec Victorellus, nec alii verbulo quidem mentionem faciant, ipse vero Continuator pro more suo, quoties quoddam conclave describit, nullum omnino Authorem tanquam testem allegat, ut plenam confingendi libertatem nactus Sacra comitia depingere valeat tanquam officinas, in quibus variæ artes, fraudes, & dolosa cudantur consilia, ut horum ope summorum Pontificum electiones fuisse factas, Lectoribus suis exhibere valeat.

Cardinalis favorem inclinaſſet. (*) Pariter Farneſius, qui Boncompagno proximam ad Papatum ſpem arridere ex colloquiis cum Granvellano habitis intellexerat, totam rem Urbinatenſi Cardinali manifeſtavit, atque eundem rogavit, ut Boncompagni amicis ſignificaret, illum certius in Papam fore eligendum, ſi & ipſi Alexandrinum Cardi- Sæcul. XVI. A. C. 1572.

(*) Si Alexandrinus Cardinalis jam antea tot Cardinales in favorem Boncompagni ſollicitaverat, quid opus fuit Granvellano, ut juvenem hunc Cardinalem, ac de conclavium artibus inexpertum comminatione regiæ indignationis ad Boncompagni nominationem induceret: ecce! quam male conſarcinata eſt Continuatoris fabula: percipiamus autem ex Victorello, cunctisque ceteris Scriptoribus eidem conſpirantibus, quid denique Farneſius ad hujus electionem contulerit: *Cum Cardinales*, inquit ipſe, *Althempſius, Sfortia, Urſinus, Cæſius, & Comenſis agnoviſſent, Cardinalem Farneſium, ob ætatem vegetam adhuc, ſupremum Eccleſiæ clavum non ſperare, de Cardinale S. Sixti, in quem Cardinalis quoque Alexandrinus propendebat, agere cæperunt; eum Comenſis in cella monuit, ſuffragia neceſſaria non deeſſe, deducendus in ſacellum dixit*, Eamus in nomine Domini: *deductum omnes venerati ſunt.*

Sæc. XVI. A.C. 1571.

Cardinalem ad ſua ſtudia pertrahere niterentur.

§. CX.

Boncompagnus unanimi omnium ſuffragio electus, ac Gregorius XIII. nominatus.

Thuan. l. c. Spond. n. 7. Ciacon. p 2. & 4. t. 4.

Itaque Cardinalis Vercellenſis ad Boncompagni cellam accedens, ejusque dexteram complectens illum rogabat, ut ad Sacellum deduci pateretur, ibidem a cunctis Cardinalibus publicam venerationem accepturus: interrogabat vero Boncompagnus, an ad hanc electionem ſufficientia concurrerent ſuffragia? reſpondit Vercellenſis, quod tunc, niſi de eorum numero certus eſſet, hoc agredi non auderet: Boncompagnus ergo quædam ſcripta, quæ maximi habebat, ſecum aſſumens cum Vercellenſi ad Sacellum progreſſus eſt, eo autem deductus mox miro omnium conſenſu electus eſt, applaudente, ac in ſummam lætitiam effuſa tota Romana Aula. Ceterum Boncompagnus jamjam ad Pontificatum, cum a Pio IV. Cardinalis crearetur, deſtinatus erat, ac forte de eo eligendo jam in comitiis, in quibus Pius V. fuerat nominatus, ſerio agitatum fuiſſet, niſi tum Hiſpaniæ Legationem obiiſſet: igitur electus eſt die decima tertia Maji intra quin-

que

que, vel sex horas, assumpsitque nomen Gregorii XIII. coronatus in die Pentecostes vigesima quinta ejusdem Mensis. Sæcul. XVI. A.C.1572.

Porro novus hic Pontifex Mense Januario Anno Christi millesimo quingentesimo secundo Bononiæ ex Christophoro Boncompagno, & Angelo Marescalca cujusdam publici ejusdem Urbis Notarii filia natus erat, qui humanioribus institutus literis legum studio sub celeberrimis Italiæ Professoribus operam navabat, cum tam præclaro progressu, ut nonnisi viginti octo annos natus Doctoratus laurea insigniretur, & postea Bononiæ Professoris publici munus cum ingenti nominis sui fama obiret: anno autem reparatæ Salutis millesimo quingentesimo trigesimo nono Romam petens, ibidem Capitolii Judex, Scriptor Apostolicus, majoris Curiæ Abbreviator renuntiabatur, & insuper causis forensibus, & gratiæ libellis referendis præficiebatur: demum a Paulo III. ad Concilium Tridentinum missus, Cameræ Apostolicæ Auditoris Vicarius anno Christi millesimo quingentesimo quadragesimo nono paulo ante hujus Pontificis obitum nominatus est: demum a Julio tertio Secretarius Apostolicus, atque anno Salutis nostræ millesimo quingentesimo quinquagesimo

quarto

Sæcul. XVI. A.C. 1572

quarto Romanæ ditionis Pro-Legatus, & sequenti anno signandis gratiæ diplomatibus præficiebatur, ubi etiam ab eodem summo Pontifice tanquam Jurisconsultus ad Concilium Tridentinum ablegatus fuit: inde vero redux a Paulo IV. Episcopus Vestanus, acmox a Pio IV. rursus ad eandem Synodum missus ab eodem Pontifice purpura decoratus est, ac postea in Hispaniam pro Caranzæ Archiepiscopi Toletani caussa legabatur, atque inde feliciter peracta legatione rediens sub Pio V. literis Apostolicis præficiebatur.

§. CXI.

Variæ Legationes a Papa destinatæ pro continuando fœdere.

Ciacon. p. 4. Spond. n. 8.

Papa peracta electione sua quantocius Nicolaum Ormanettum in Hispaniam ablegabat, eo fine, ut Philippum II. ad prosequendam armorum sócietatem invitaret: in Gallias vero decreverat Antonium Mariam Salviatum, qui ad idem fœdus cum ceteris ineundum Regem Christianissimum permoveret: ceteros quoque Nuntios eodem ex fine ad Cæsarem, ac quosdam Septentrionis Principes mittebat, & Cardinalem Commendonum in sua Polonica Legatione confirmabat, ut ibidem negotia sibi a Pio V. demandata ad exitum deduceret.

INDEX

INDEX
TOMI XLVIII.
HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ
CONTINUATÆ.

Acontius Jacobus Antitrinitariorum caput, ejus obitus, 64. in Angliam profugus, 65. ibidem perbenigne excipitur, 65. librum ſcribit de Stratagematibus Sathanæ, 64. alia relinquit opera, 65. ob varia carpitur: *Ibid.*

Æmilianus Hieronymus Congregationis Somaſchorum fundator. 372.

Albanus Joannes Hieronymus creatur Cardinalis. 536.

Albæ Dux in Belgium cum exercitu venit, 130. Bruxellas ingreſſus Gubernatricem ſalutat, 131. Proceres ſeditioſos capi jubet, 132. novum Senatum inſtituit, 133. arcem Antverpiæ erigi præcipit, 135. Oranium & Hochſtratum in jus vocat, 341. fugitivos revocat, 255. quosdam rebelles plactit, 256. rebelles profligat, 267. novis militum ſuppetiis augetur, 267. Oranium profligat, 274. Bruxellas victor ingreditur, 366. ſtatuam ſibi erigi curat, 367. odium propterea ſibi accerſit, 369. novum tribunam Belgis imponit, 370. opem Scotiæ Reginæ ferre, fruſtra follicitatur, 505. Pii V. Papæ Bullam acceptari petit. 554.

Alber-

Albertus Brandeburgicus Dux moritur. 335.
Alciatus Joannes Paulus Antitrinitariorum fautor moritur, 60. ejus vitæ hiſtoria. 61.
Aldobrandinus Joannes a Pio V. purpura decoratur. 573.
Alexandrinus Cardinalis Pii V. Nepos in Gallias decernitur, 689. Navarræ Reginæ matrimonium impedire nititur. 689.
Altemburgenſe colloquium, 238. inter Lutheranos mitigatos & rigidos. 341.
Amulius Marcus Antonius, ejus vita & obitus. 575.
Andegavenſis Dux ad Regis exercitum venit, 234. Calviniſtas aggredi ſtatuit. 376. Calviniſtas profligat, 377. quasdam urbes recuperat, 384. profligatur, 385. de ejus nuptiis cum Angliæ Regina agitur. 652.
Andelotus Dux molatrinam prope Pariſios aggreſſus repellitur, ac Regem capere molitur, 137. 156. contra Catholicos copias contrahit. 231.
Angennes Rambullietus Cenomanenſis Epiſcopus a Pio V. creatur Cardinalis. 572.
Antitrinitarii ob impiam ſectam in Polonia vexantur, 47. eorum errores referuntur. 59.
Antonius ab Heredia Carmelita a S. Thereſia ad inchoandam reformationem Carmelitarum Diſcalceatorum ſeligitur, 324. poſtea vocatus Antonius a Jeſu. 324.
Antverpienſis ſe Gubernatrici ſubjiciunt, 122. ibidem nova arx erigitur. 135.

Aretus

Aretus creatur Cardinalis a Pio V. 573.
Arias Montanus hæreticorum libros expurgat, 587. novam Bibliorum editionem adornat. *ibid.*
Ave Maria, insulsæ circa hanc orationem propositiones damnantur. 41.
Aumalius Dux Neoburgum in Germania occupat 239.
Aurelianenses contra Calvinistas insurgunt. 641.
Aquaviva Judas a Pio V. purpura honestatur. 573.
Bajus Michael Lovanienſis Doctor quosdam libros erroribus plenos edit, 2. contra Franciscum Horantium insurgit, 2. de condemnandis illius libris Romæ agitur, 3. propositiones ex ejus libris decerptæ damnantur, 66. submissionem Bajus spondet, 93. 97. Pontificiæ Bullæ exemplar sibi tradi, frustra petit, 97. ejus libri Bibliopolis eripiuntur, 104. perperam sibi errores affingi queritur, 347. Missæ Sacrificium impugnasse accusatur, 351. suam doctrinam propugnare nititur, 353. coram Simonetta se purgat, 356. a Papa ad submissionem admonetur, 357. ad abjurandos errores adigitur, 359. se subjicit, 362. a variis impugnatur, 535. suam doctrinam clarius explicare jubetur, 536. ad singulos articulos sibi objectos respondet, 540. hoc ipsa ex-

plicatione non satisfacit, 553. apud Albæ Ducem ob suam pertinaciam accusatur, 553. simulate sese submittit. 555.

Barbarus Daniel, Venetus, ejus obitus, ac vitæ historia, 424. plurimi Aristotelis præcepta facit. 424.

Barbesta Scalensis Canonicus sanctum Carolum Borromæum indigne habet, 457. ab eodem excommunicatur, 459. repertina morte aufertur. 460.

Belgii tumultus. 106.

Benedictus Renatus Parisiensis Doctor sacra Biblia juxta Genevensem versionem Gallice reddit, 192. hæc versio a Facultate Theologica examinatur, 193. variæ propositiones exinde depromptæ censuris notantur, 194. se simulate huic censuræ subjicit, 194. 194. se facultatis judicio submittit, 485. hæc Biblia divendi prohibentur, 487. Bibliopolæ sese opponunt, 488. suam submissionem revocat Benedictus, 489. ad Regis Curiam appellat. 490.

Bianchus seu Blancus Italus a Pio V. purpura decoratur. 572.

Bipontinus Dux auxiliares copias adducit, 383. 385.

Blandratus Antitrinitarius Lutheranos confundit. 345.

Blaurerus Ambrosius hæreticus, nullius nominis Scriptor moritur. 40.

Bleſæ, hæc urbs a Calviniſtis capitur, 209. violata fide exſpoliatur. 210.

Boncompagnus Hugo, de eo in Papam eligendo agitur, 698. Papa eligitur, 700. varios legatos emittit. 702.

Bonellus Michael Dominicanus, Pii V. Nepos creatur Cardinalis. 4.

Boſcum, ibidem Pius V. Monaſterium FF. Prædicatorum erigit. 620.

Botelerus Edmundus in Scotia fidem Catholicam tuetur, 492. ejus armis ſiniſter adeſt ſucceſſus. 493.

Botwellus Scotiæ Regem occidiſſe creditur, 160. morti adjudicatus auffugit. 161.

Bragadinus Famauguſtanus Præfectus cives ad fortiter ſuſtinendam obſidionem hortatur, 601. inducias inire cogitur, 603. pacta deditionis ſancit, 603. de Turcarum perfidia queritur, 605. falſo a Muſtapha accuſatur, 605. in vincula ab eo conjicitur, 605. vivus cute exuitur, 606. generoſe moritur, 607. ejus pellis per totam Illyriam circumfertur. 607.

Brederodus juramentum fidelitatis præſtare renuit, 116. pudore ſuffuſus moritur. 126.

Brentius Joannes hæreticus moritur. 588.

Bulla in Cœna Domini a Pio V. promulgari jubetur, 276. ejus fata. 277. 279.

Burdaſerius Cardinalis, ejus obitus. 574.

Calviniſtæ in Helvetia novam ſibi fidem fabricant, 43. Lublini conciliabulum agunt, 51. in Belgio tumultuantur, 105. Regem ſuum capere parant, 136. 139. Pariſinam urbem cingunt, 141. vicina urbi loca capiunt, 141. nequiter ſuam perduellionem apud Regem excuſare nituntur, 146. pacis colloquium petunt, 148. illud ſua pertinacia ſolvunt, 149. arma adverſus Regem parant, 150. Pariſinam urbem undique cingunt, 151. prælium ineunt, 153. profligantur, 154. ſuas vires reparare nituntur, 156. Rupellam occupant, 158. eorum crudelitates, 207. Aureliam cum ſuo exercitu contendunt, 208. Bleſas capiunt, 209. datam fidem violant, 209. varias regiones devaſtant, 213. pacis conditiones acceptant, 215. 216. ereptas urbes reſtituunt, 220. contra Franciæ Regem queruntur, 221. bellum redintegrare moliuntur, 224. ad fidem Regi ſervandam juramento adiguntur, 227. hoc juramentum deferre renuunt, 228. ubique deſæviunt, 231. excedere jubentur, 232. victoriam reportant de Regis exercitu, 234 bellum contra Regem ſuum proſequuntur, 373. quasdam urbes occupant, 374. 388. profligantur, 376. 390. pacem expetunt, 386. Namauſi in Catholicos deſæviunt, 391. pacem Regi Franciæ offerunt, 510.

510. iniqua eorum postulata rejiciuntur, 511. pacis repulsam excusare nituntur, 512. Deputatos ad Franciæ Regem mittunt, 528. ad eorum postulata respondetur, 531. Rupellis conciliabulum habent, 626. coram Regis Deputatis queruntur, 631. refelluntur, 637. iterum respondent, 639. iniqua quædam postulant. 647.

Capisucchius Joannes Antonius Romanus Cardinalis, ejus vitæ historia & obitus, illiusque opera. 414.

Caraffa Antonius Neapolitanus creatur Cardinalis a Pio V. 290.

Carmelitæ a sancta Theresia reformantur. 318.

Carmutum a Calvinistis obsidetur, 210. obsidio solvitur. 218

Carolus Philippi II. Filius Patris sui jussu carceri datur, 246. veneno necatur. 247.

Carolus Archidux Austriæ, de ejus nuptiis cum Angliæ Regina agitur, 170. ob religionis diversitatem hoc matrimonium evertitur, 172. ad Hispaniæ Regem pro concilianda pace a Cæsare mittitur. 271.

Carolus Borromæus sanctus Cardinalis & Mediolanensis Archiepiscopus hæreticos reprimere a Papa jubetur, 281. tres Helveticæ ditionis valles perlustrat, 282. ingentes fructus cum summo labore reportat, 283. Tridentinum Concilium recipi urget, 285. Fratrum Humiliatorum Ordinem reformare aggreditur,

286. plures vexationes propterea patitur, 287. reformationem exequitur, 288. Concilium celebrat, 420. Scallenſes Canonicos viſitare parat, 453. impeditur ab eis, 455. indigne ab eis habetur, 457. ab illis anathemate percellitur, 457. hanc injuriam manſuete tolerat, 459. apud Hiſpaniæ Regem accuſatur, 460. a Gubernatore Mediolanenſi vexatur, 462. a Papa protegitur, 464. reos benigne excipit, atque a cenſuris abſolvit, 470. 471. Humiliati ejus vitæ inſidias ſtruunt, 473. ſclopeti ictu petitur a quodam hujus Ordinis Fratre, 475. incolumis evadit, 476. æquo animo hanc vexationem fert, 477. a Gubernatore inviſitur, 478. jura Eccleſiaſtica non labefactari rogat, 479. ob evaſum mortis periculum Deo grates rependit, 481. hanc in rem ſummo Pontifici reſcribit, 482. reſponſum ab eodem accipit, 483. in Sicarios inquiri dolet, 563. eorum ſupplicia mitigari petit, 565. Helvetiorum Pagos luſtrat, 566.

Carolus IX. Franciæ Rex Calviniſtarum inſidias fuga eludere cogitur, 136. eluctatus periculum unacum Regina Pariſios venit, 137. de hac injuria queritur, 140. pacem hiſce rebellibus offert, 142. ob iniqua Calviniſtarum poſtulata vehementer commovetur, 145.

eorum Duces coram adeſſe jubet, 145. rurſus illis pacem fruſtra offert, 148. bellum in eos parare cogitur, 150. eos prælio profligat, 154. Caletum Anglis reſtituere renuit, 169. pacem cum Calviniſtis init, 216. 217. Proteſtantium querelas excipit, 220: viciſſim adverſus eos queritur, 222. edicto ſuo hæreticos Miniſtros expelli jubet, 232. hæreticos ſuis officiis privat, 233. a pluribus Germaniæ Principibus ſuppetias petit, 236. ab Univerſitatis membris fidei profeſſionem emitti jubet, 310. 312. fidei deſertores ab Univerſitate expelli jubet, 318. Calviniſtis pacem indulgere tergiverſatur, 387. vexilla Calviniſtis erepta ſummo Pontifici transmittit, 392. Renati verſionem ſupprimere rogatur, 485. Mariam Scotiæ Reginam libertati reſtitui fruſtra petit, 501. iniquas Calviniſtarum pacem petentium conditiones reſpuit, 511. pacem cum eis ſtabilire nititur, 514. illius articuli, 515. ipſis Calviniſtis militibus ſtipendia ſolvere cogitur, 524. ſuam Sororem cum Navarræ Principe deſponſare cogitat, 527. ſibi Eliſabetham Auſtriæ Archiduciſſam connubio jungit, 528. Proteſtantium Deputatos excipit, 528. ad Rupellenſe conventiculum Deputatos ablegat, 630. in Senatu perorat, 644. ad Calviniſtarum poſtulata reſpondet, 640. ad diſſolvendum

fœdus cum Turcis initum sollicitatur 661.
Cassander Georgius illius obitus & opera. 16. 19.
Castillionæus Odetus Cardinalis Apostata & Colinii Architalassi Frater pacem cum Rege init, 215. in Angliam secedit, 231. moritur. 651.
Catharina Franciæ Regina Protestantes ad fidei juramentum adigit, 226. Navarræ Reginæ hæreticæ ditiones sibi vendicare sollicitatur. 276.
Carvantes Casparus a Pio V. creatur Cardinalis. 572.
Cæsius purpura decoratur. 572.
Cicada Joannes Baptista, Genuensis, ejus vita & obitus. 579.
Cistercienses a Pio V. reformantur. 561.
Clerus Gallicanus ob varia negotia Parisiis comitia agit, 200. Tridentinum Concilium promulgari petit, 200. Regi subsidia spondet. 205.
Colinius Architalassus a Regiis copiis profligatur, 154. Rupellam auffugere parat, 230. Regium exercitum transitu prohibere nititur, 375. post acceptam cladem auffugit, 378. pacem expetit, 386. ob repulsam indignatur, 387. Pictavium obsidet, 389. in ejus caput præmium occisori statuitur, 389. ad aulam revertitur, 658.
Columna Marcus Antonius victoriam de Turcis

cis reportat, 611. hujus victoriæ Nuntium Romam defert, 618. cum summa lætitia excipitur. 619.

Commendonus Cardinalis jure Cosmam in Magnum Etruriæ Ducem a Papa fuisse creatum docet, 405. ad Cæsaris querelas respondet, 406. plures a Pontificibus regiis titulis fuisse ornatos ostendit. 407.

Concilium Tridentinum, illius promulgationem Clerus Gallicanus incassum urget, 204. ab Helveticis recipitur, 285. de hujus Synodi receptione in Belgio agitur. 508.

Concilium Mechlinienſe, 508. illius decreta, 508. ejus Patres ad acceptandam Pii V. Bullam contra Baji errores sollicitantur, 554. ad Bajum quosdam deputant, 553. huic Bullæ ab omnibus subscribi petunt. 556.

Concilium Mediolanense II. a sancto Carolo Borromæo celebratur, 430. ejus decreta, 431. varia circa Missam & Divinum Officium statuuntur, 437. de Ecclesiarum juribus agitur, 455. circa Moniales quædam decernuntur. 449.

Conclave pro electione Gregorii XIII. 695.

Condæus Princeps Regem capere molitur, 136, 137. Parisinam urbem obsidet, 141. iniquas pacis conditiones Regi præscribere audet, 143. prælio Regem lacessit, 154. post infaustum prælium auffugit, 155. 158. plures urbes deprædatur atque incendit, 207. Carnutum obsidet, 210.

ab aula discedere parat, 229. de Galliarum Rege queritur, 230. mare excursionibus infestum reddit, 240. prælium parat, 376. in prælio trucidatur. 376.

Cosmas Medicæus a Pio V. Magnus Etruriæ Dux creatur, 396. Romæ honorifice excipitur, 404. a Ferrariæ Ducis insultibus propugnatur, 404. ejus novæ dignitati Cæsar obsistit, 405. sua jura contra Cæsarem tuetur. 413.

Coccæus Arturus Marescallus ad Calvinistarum querelas respondet. 637.

Cracovienſe conciliabulum inter Protestantes & Antitrinitarios. 342.

Crassius Carolus Cardinalis moritur. 664.

Crassius Franciscus Cardinalis, ejus vita & obitus. 6.

Crispus Tiberius Cardinalis moritur, ejus elogium. 8.

Croquetus pristinis honoribus restituitur. 648.

Culemburgius Comes perduellionis reus declaratur, 244. ejus ædes solo æquantur. 245.

Cunerus Petri Ravesteinio succedit, 535. cum Bajo disputat. *ibid.*

Curionius Cælius Secundus, Pedemontanus Scriptor, ejus opera & obitus, 424.

Cyprus Insula a Turcis invaditur. 596.

Demetrius a Gregorio VII. creatur Rex Croatiæ & Dalmatiæ. 413.

Despensæus Claudius Parisiensis Doctor moritur, 669. ejus opera. 672.

Do-

Dolera Clemens Cardinalis moritur. 290.
Donatus Petrus a Pio V. creatur Cardinalis.
Dorius ob rebellionem plectitur. 256.
Draconites Joannes Proteſtantium Scriptor moritur. 38.
Eberus Paulus hæreticus Scriptor moritur. 423.
Edictum Franciæ Regis contra Calviniſtas, 232, 233. Rupellenſe pacis edictum cum Calviniſtis. 525.
Egmontius Comes fidelitatis juramentum præſtat, 115. cum Orangio confert, 119. de imminenti periculo ab eodem monetur, 120. ſuam operam Gubernatrici addicit, 121. comprehenditur, 132. in jus vocatur, 257. Bruxellas abducitur, 259. ad crimina ſibi objecta reſpondet, 260. ſententia capitis in eum pronuntiatur, 262. ad Hiſpaniæ Regem ſcribit, 263. capite plectitur, 264. ejus caput pallo affixum exponitur, 266. ſepelitur. 266.
Eliſabetha Angliæ Regina Caletenſem urbem a Gallis repetit, 163. repulſam fert, 169. Caroli Auſtriæ Archiducis nuptias ambire fingit, 171. ob religionis diverſitatem matrimonium hoc eludit, 172. a Navarræ Regina pecunias contra Catholicos mutuas, dare ſollicitatur, 235. Condæum protegit, 240. Mariam Scotiæ Reginam velut captam detinet, 330. eam crude-

crudeliter vexat, 332. Puritanos insequitur, 334. Mariæ Scotiæ Reginæ nonnisi simulate opem fert, 494. a Pio V. excommunicatur, 495. hæc Bulla Londini affigitur, 498. Feltonium, qui hanc Bullam Londini affixit, Elisabetha crudeliter trucidari jubet, 499. Catholicos sæve cruciat, 499. Mariæ Reginæ libertatem concedere, frustra a Franciæ Rege sollicitatur, 501. iniquas huic Reginæ conditiones præscribit, 502. hujus Reginæ responsum accipit, 503. nuptias cum Andegavensi Duce simulat, 652. Catholicos dire divexat, 653. Religionis Catholicæ vestigia in Regno delet, 655. Norfolciæ Ducem comprehendi jubet, 656. Mariam Stuartam crudeliter divexat. 657.

Elisabetha Austriæ Archiducissa Carolo IX. Franciæ Regi nubit. 528.

Emanuel Philibertus Sabaudiæ Dux Bernenses ad restituendas quasdam urbes compellit. 187.

Erasmus Argentinensis Episcopus ejus obitus. 306.

Facultas Theologica Parisiensis propositiones contra *Ave Maria* damnat, 41. aliam propositionem circa Passionem Christi proscribit, 42. quasdam propositiones ex Renati versione damnat, 195. Renatum ad se subjiciendum adigit, 484. hæc Biblia supprimi curat, 485. 488.

Famagusta a Turcis obsidetur, 598. 601. pactis

pactis conditionibus deditur, 603. cives violata fide a Turcis diu vexantur. 604.
Farina ex Humiliatis Laicus auro corruptus sanctum Carolum Borromæum sclopeti ictu ferit, 475. perpetrato scelere auffugit, 477. detegitur, 564. extremo supplicio afficitur. 566.
Farnesius Cardinalis tres Cardinales ad Papatum nominat. 967.
Farnovius Antitrinitarius variarum sectarum Author. 189.
Feltonius Pii V. Bullam, qua Elisabetha Angliæ Regina excommunicatur, Londini publice affigit, 498. crudeliter propterea necatur. 499.
Ferrerius Petrus Franciscus Cardinalis Vercellensis Episcopus moritur. 10.
Franciscani Michaeli Bajo adhærentes reprimuntur, 345. inter se dissident, 352. Bullam Pii V. contra Bajum recipiunt, 353. Baji sententias tueri prohibentur. 363.
Fridericus Elector Palatinus Lutheranos & Anabaptistas conciliare frustra nititur 676.
Fumæus Antonius ad Cæsarem ablegatus hæreticis nullas suppetias ferri petit, 236. responsum ei datum, 237. ad Saxoniæ Ducem ob eandem causam decernitur, 238. sed repulsam fert. 239.
Garetus Joannes Lovaniensis, ejus vitæ historia, obitus, & opera. 675.
Gatinæus Philippus pristinis honoribus restituitur. 648.

Gondius Petrus, Parisiensis Episcopus creatur. 307.
Gonzaga Franciscus Cardinalis ejus vita & obitus. 4.
Granvellanus Cardinalis Baji libros examinari jubet, 3. Papæ Constitutionem ad suum Vicarium Generalem mittit, 63. eundem datis literis monet, ut hanc rem absque tumultu pertractet, 84. utrique parti silentium imponit, 87. ad Farnesiam perorat. 595.
Grassius Carolus a Pio V. purpura decoratur. 572.
Gregorius XIII. vide *Boncompagnus*.
Guesii in Belgio tumultuantur, 105. frustra in Religione concordiam stabilire nituntur, 105. tandem suam fidem Gubernatrici jurejurando addicunt, 121. cæsi in Hollandiam aufugiunt. 125.
Hamiltonus Reginæ suæ partes segniter tuetur, 331. profligatur, 331. 494.
Helvetii novam fidei confessionem procudunt, 43. Regem ab hæreticis invasum tuentur. 137.
Henricus Dux Brunvicensis moritur, 337. ejus Filius confessionem Augustanam amplectitur. 337.
Henricus Lotharingius Guisius Dux in Jarnacensi certamine strenue pugnat. 378.
Hesselius Joannes Lovanienſis Doctor, ejus libri examini subjiciuntur, 3. moritur, 21. ejus libri Bibliopolis aufferuntur. 104.

Hoch-

Hochſtratus Comes juramentum fidelitatis deferre renuit, 116. tandem cedit, 121. ab Albæ Duce in jus vocatur, 241. ſe defendit, 242. perduellionis pœnam incurriſſe declaratur. 244.

Hollandia: eo hæretici Belgæ cæſi aufugiunt, 125. ſeſe Hollandi omnes Gubernatrici ſubjiciunt. 127.

Hollus Evrardus Verdanus Antiſtes hæreſin invehit in ſuam Diæceſin. 338.

Hornanus Comes juramentum fidelitatis præſtare recuſat, 116. tandem obtemperat, 121. capi jubetur, 132. in jus vocatur, 257. Gandavo Bruxellas abducitur, 259. ad objecta crimina reſpondet, 260. ad mortem adjudicatur, 262. capite plectitur, 265. ejus caput pallo affixum palam exponitur, 266. ſepelitur. 266.

Hortenſius ſeu Horantius, a Bajo impugnatur? 2.

Hoſpitalius Cancellarius Franciæ, de injuria Regi a Calviniſtis illata queritur, 139. pacem illis offert, 143. Anglos Caletum repetentes refellit, 170. Reginæ indignationem incurrit. 226. dimiſſo munere ſecedit. 226.

Hovius Matthias ſub Bajo Præſide erroneam propoſitionem propugnat, 351. Mechlinienſis Archiepiſcopus creatur. 352.

Humiliati, eorum Ordo ad priſtinam diſciplinam revocatur, 288. quidam hujus Ordinis Præpoſiti inſidias vitæ ſancti Caroli ſtruunt,

ſtruunt, 473. quemdam illius Ordinis Religioſum auro corrumpunt, 473. ejus opera hunc ſanctum ſclopeti ictu feriunt, 475. ſancti Caroli Borromæi Sicarii detegun-tur, 564. crimen fatentur, 564. extremo ſupplicio afficiuntur, 565, eorum Ordo ſupprimitur. 568.

Jacobus VI. Scotiæ Rex proclamatur, 162.

Janſenius Facultatis Lovanienſis Decanus PiiV. Bullam circa damnatos Baji errori-bus publice omnibus eſſe indicatam te-ſtatur, 97. hujusBullæ exemplar Doctori-bus non fuiſſe traditum queritur, 102. Bajo auctor eſt, ut ſuam doctrinam cla-rius explicet, 536. Morillonium vindi-cat. 558.

Jarnacum, ibidem Calviniſtæ a Regiis pro-fligantur. 377.

Jeſuitæ Univerſitatem Lovanienſem dive-xant, 2. perperam ſibi Doctores inſigni-endi jus arrogant. *Ibid.* Novum Col-legium Mediolani aquirunt. 571.

Inquiſitores Hiſpaniæ filium Regis ob gra-viſſima ſcelera trucidari ſuadent, 247. Belgas omnino Apoſtatas & perduelles eſſe declarant. 251.

Joanna Albreta NavarræRegina exercitum contra Catholicos contrahit, 230. ab Anglia Regina pecunias petit, 235. ſuis ditionibus privatur ob hæreſin, 276. Proteſtantium animos erigit, 380. ejus filium

filium in exercitus Ducem proponit, 381. nuptias Filii sui cum Franciæ Regis Sorore evertit. 527.

Joannes a Cruce sanctus Carmelitarum excalceatorum Pater a sancta Teresia primus ad Reformationis negotium seligitur, 324. ad primum Conventum ab eadem mittitur, 325. ibidem solemni sponsione primævam Regulam profitetur, 325. antea Joannes de Yepes vocatus tum Joannes a Cruce nuncupatur, 326.

Joannes de Deo sanctus Fundator Fratrum Misericordiæ. 654.

Joannes de Austria Mauros profligat, 534. Turcas cædit, 610. 612. 614.

Judæi ex ditione Ecclesiastica excedere jubentur. 394.

Julius Brunvicensis Dux abdicata fide Catholica hæresin profitetur. 337.

Justinianus Vincentius Prædicatorum Generalis a Pio V. Papa Cardinalium Collegio adscribitur. 573.

Langius Scriptor Ecclesiasticus moritur. 177.

Las-Casas Bartholomæus Indorum patrocinium in se suscipit, 24. moritur. 29.

Latomus Bartholomæus Scriptor, ejus obitus & opera. 13.

Lorrerus Ritterhusanus Abbas hæresin profitetur. 337.

Lovanium. hujus urbis Universitas a Jesuitis divexatur, 2. Lovanienses Theologi hæreticorum libros expurgant, 507. Bul-

lam Pii V. acceptare Facultas jubetur, 554. eidem ſubſcribere renuit. 557.
Lublinum, ibidem Calviniſtæ cum Lutheranis diſputant. 51.
Lutherani Lublini conciliabulum celebrant, 57. nova ex illis ſecta oritur, 341. inter ſe digladiantur, 341. a Blandrato *Antitrinitario* devincuntur, 345. in Hibernia ſeditionem concitant, 492. Dresdæ conciliabulum habent, 623. fidei formulam procudunt, 624. cum Zwinglianis conſpirant, 625. inter ſe diſſident. 677.
Maffæus a Pio V. creatur Cardinalis. 572.
Margarita Belgii Gubernatrix ſeditioſam urbem Valencennam obſideri jubet, 106. Proceribus juramentum fidelitatis injungit, 115. rebelles ſibi ſubjicit, 121. Antverpiam ingreditur, 122. hæreticos repellit, cæditque, 124. 125. veniam dare parata eſt. 129.
Maria Stuarta Regina Scotiæ, in eam illius ſubditi conjurant, 160. ſuam auctoritatem filio cedere cogitur, 161. calumniis opprimitur, 161. Regni Protectorem nominat, 161. e carcere elapſa in Angliam fugit, 329. infauſto fato Eliſabethæ opem implorat, 330. ab Angliæ Regina derelinquitur, 494. Norfolciæ Duci nubere cogitat, 495. capi jubetur, 494. nec ad Franciæ Regis preces libertati redditur, 501. ad iniquas conditiones ab Angliæ Regina propoſitas reſpondet, 503. crudeliter a Regina divexatur. 657. *Mar-*

Martinengus Hercules Venetus a Turcis capitur, 606. fidem Catholicam ejurat, 607. capite plectitur, 607. ejus caput Constantinopolin defertur, 607.

Martinengus Nestor Venetus ad Bassam questum de perfidia mittitur, 606. a Turcis capitur, 607. auro libertatem redimit. 608.

Maximilianus II. Imperator hæreticis favere detrectat, 174. calamitatem ex propria culpa fuisse exortam Franciæ Regi exprobrat, 236. a Belgis rebellibus milites in Germania conscribi indignatur, 269. suum Filium ad Hispaniæ Regem pro concilianda pace ablegat, 271. Religionis negotia laicis eripit, 275. Cosmam in Magnum Etruriæ Ducem fuisse electum ægre fert, 405. de hujus creationis æquitate convincitur. 405.

Mauri seditionem in Hispania concitant, 532. Christianos dire cruciant, 533. profligantur. 534.

Mechlinienſe Concilium, 508. vide *Concilium.*

Mediolanum, ibi celebratur a sancto Carolo Borromæo Concilium, 430. eidem sancto Gubernator adversatur, 462. a Papa objurgatur, 464. cedit, 469. in Sicarium vitæ sancti Caroli insidiantem inquiri jubet. 479.

Mehmetes Vizirius pacem cum Venetis inire cogitat, 899. Dalmatiam invadit. 599.

Mendoza Franciscus Cardinalis moritur. 11.

Merzeerus Joannes Scriptor Ecclesiasticus, ejus opera & obitus. 587.

Molinæus Carolus hæreticus, ejus fata & obitus, 30. ab ipsis hæreticis impugnatur, 32. eosdem de variis criminibus accusat ibid. ad fidem Catholicam revertitur, 32. varia edit opera. 35.
Moneta a sancto Carolo ad Canonicos Scalenses mittitur. 456.
Montaltius Baji libros discuti urget. 3.
Montesquius Condæum Principem in prælio trucidat. 377.
Montgomerius profligatur. 385.
Montignius Comes carceri mancipatus. 245.
Montmorentius Franciæ Conneſtabilis in prælio occiditur, 154. Franciscus Rothomagensium tumultus sedat, 641. 649.
Morillonius Maximilianus Vicarius Generalis a Granvellano Cardinale Pii V. diploma circa Baji errores recipit, 83. rem absque tumultu pertractare, 84. atque utrique parti silentium imponere jubetur, 87. Bajum accersitum ad debitam submissionem hortatur, 93 ad Granvellanum totam rei gestæ seriem perscribit, 93. Bajum de Papæ Constitutione ejusque consiliis certiorem facit, 96. Baji libros Bibliopolis aufferri jubet, 104. Franciscanos a Baji erroribus avertere nititur, 345. Bajum increpat, 347. Bajum ad errorum abjurationem adigit, 359. Pii V. Bullam contra Baji errores recipi urget, 554. eidem ab omnibus subscribi petit, 556. falso accusatur, quod proprio arbitrio Bullæ subscriptionem urgeret, 557. ejus innocentia vindicentur. 558.

Mor-

Mortonus Nicolaus a Pio V. in Angliam decernitur. 393.

Muravius Scotiæ Reginæ copias profligat, 330. adversus eam accusationum capita confingit. 331.

Murræus Comes a Maria Regina Scotiæ Administrator nominatur. 161. Reginæ Angliæ jussu trucidatur. 495.

Mustapha Nicosiam expugnat, 597. Famagustam obsidet, 598. pactis deditionis conditionibus occupat, 604. violata fide cives divexat, 604. Bragadinum Gubernatorem falso accusat, 605. eundem cum aliis in vincula conjicit, 605. vivum cute exui jubet, 606. ejus pellem per totam Ilyriam circumferri præcipit, 607. Templa & Sacras Reliquias profanat. 608.

Naclantus Scriptor Ecclesiasticus, ejus opera & obitus. 416.

Navarræ Regina hæretica catholicos invadere parat, 230. vid. *Joanna.*

Navarræ Princeps a Protestantibus in exercitus sui Ducem seligitur, 381. de ejus nuptiis cum Regis Franciæ Sorore agitur. 527. 689.

Naupactum, ibidem Turcæ profligantur. 608.

Nemorsius Dux, Calvinistas aggredi parat. 374.

Nicolinus Angelus Florentinus Cardinalis ejus obitus & elogium. 175.

Nicosia a Turcis occupatur. 597.

Norfolciæ Dux Maria Scotiæ Regina nuptias ei offert, 495. id incautius Angliæ Reginæ

manifeſtat, 495. propterea capite plectitur: *ibid.* capitur. 656.
Norkarmius Valencenam urbem obſidet, 106. Tornacum, 110. & Valencennam capit, 111. hæreticos rebelles plectit. 113.
Noſtradamus Michael Medicus moritur. 40.
Onuphrius Panvinius Scriptor, ejus obitus & opera. 304.
Orangius ſeu Arauſionenſis Princeps ſeditioſos plectit, 106. juramentum fidei præſtare renuit, 116. ſuis dignitatibus cedit, 117. cum Egmontio Comite confert, 119. eundem de imminenti periculo monet, 120. e Belgio diſcedit, 120. ab Albæ Duce in jus vocatur, 241. ſe defendere nititur, 243. perduellionis pœnam incurriſſe declaratur, 244. Albæ Ducem aggredi parat, 254. profligatur, 255. delectum in Germania habitum apud Cæſarem excuſat, 269. adverſus Albæ Ducem librum edi curat, 269. exercitum in Germania contrahit, 272. quasdam Urbes occupat, 273. profligatur. 274.
Orphinus Thomas a Pio V. ad viſitandas Neapolis Eccleſias decernitur, 621. repugnat Magiſtratus. 622.
Pariſienſes, eorum Urbs a Calviniſtis cingitur, 141. 151. graviter ob annonæ penuriam indignantur. 152.
Pauli IV. Papæ mauſolæum. 620.
Paulius Gregorius Secta Socinianus auffugere cogitur. 49.
Paulus Joannes ab Eccleſia creatur Cardinalis a Pio V. 290. *Pelle-*

Pelleveus Nicolaus purpura decoratur. 572.
Perettus Felix a Pio V. creatur Cardinalis. 573
Philippus II. Hiſpaniæ Rex in Belgas ſeditioſos bellum movere decernit, 105. Albæ Ducem in Belgium cum exercitu mittit, 130. filium ſuum ob gravia ſcelera veneno necari jubet, 246. hæreticos plecti jubet, 253. iniqua contra ſanctum Carolum Borromæum objecta excipit, 461. fidem illis non adhibet, 462. Scalenſes Canonicos huic ſancto ſubjectos eſſe declarat, 468. ſeditioſos Canonicos plecti jubet, 469. Mauros ſeditioſos profligat. 534.
Philoppovius Antitrinitarius comprehenditur, 47. morti adjudicatur, 48. vitæ veniam obtinet, 49. Serenienſi Conciliabulo præeſt, 188. promiſcuam credendi libertatem in Poloniam inducit. 189.
Pinczovienſes cum Lutheranis diſputant, 51. 60. rurſus cum Proteſtantibus certamen ludicrum habent, 188. denuo Conciliabulum Cracoviæ celebrant, 342. atque aliud Sandomiriæ. 343.
Piſanus Franciſcus Cardinalis ejus obitus, 581. ejus Nepos Ludovicus Piſanus itidem Cardinalis moritur. 582.
Pius V. Baji libros examinari jubet, 3. Bonellum Cardinalem creat, 4. propoſitiones ex Baji libris decerptas damnat, 66. circa Renati Benedicti verſionem conſulitur, 195. victorias ab Albæ Duce de hæreticis reportatas gratulatur, 274. fidem immoto ſtudio tuetur, 275. Navarræ Re-

ginæ hæreticæ ditiones eripi jubet, 276. Bullam *in Cœna Domini* promulgari jubet, 277. ut hæreticos reprimeret, ſancto Borromæo præcipit, 281. Humiliatorum Ordinem reformandi poteſtatem eidem ſancto Cardinali committit, 288. Cardinales creat, 289. Carmelitarum Ordinem reformandi facultatem ſanctæ Thereſiæ concedit, 325. Congregationem Somaſchorum confirmat, 327. Bajum ad ſubmiſſionem hortatur, 357. victoriam de Calviniſtis reportatam Regi gratulatur, 392. Legatum in Angliam decernit, 393. Judæos e ditione Eccleſiaſtica exulare jubet, 394. ſacræ Inquiſitionis tribunal tuetur, 398. Cosmam Magnum Etruriæ Ducem creat, 396. ſuam agendi rationem vindicat, 397. de injuriis ſancto Carolo Borromæo illatis edocetur, 460. hujus ſancti innocentiam adverſus falſos accuſatores tuetur, 462. 464. Gubernatori ſanctum vexanti reſcribit, 464. ſancto Archiepiſcopo ſatisfieri petit, 469. reos plectere decernit, 470. eidem ſancto ſuum dolorem teſtatur, 483. Eliſabetham Angliæ Reginam excommunicat, 495. opem Scotiæ Reginæ ferre non poſſe dolet, 505. eidem pecunias ſubmittit, 506. Servitas & Ciſtercienſes reformat, 562. in S. Caroli Borromæi ſicarios inquiri jubet, 562. eo fine Nuntium ablegat, 563. illos extremo ſupplicio affici jubet, 565. Humiliatorum Ordinem penitus ſupprimit, 568.

568. horum Religioſorum bona in uſus pios impendit, 570. Cardinales creat, 571. ſuis precibus victoriam contra Turcas obtinet, 615. in hujus victoriæ memoriam feſtivitatem inſtituit, 617. Seminarium erigit, 620. monaſterium conſtruit, 620. jura in Neapolis regnum vindicat, 621. Regem Franciæ ad diſſolvendum fœdus cum Turcis ſollicitat, 661. ejus ſtudium erga Religionem Catholicam, 686. morbo corripitur, 691. moritur. 692.

Politici in Galliis vocantur illi Catholici, qui hæreticis favebant. 233.

Polonia, Religionis diſſidiis ſcinditur. 189.

Proteſtantes ad ſuam ſectam Belgas alliciunt, 123. Miniſtrorum petulantia, 128. Regem ſuum capere moliuntur, 136. in Hungaria fruſtra ſuæſectæ libertatem petunt, 174. ſacræ Scripturæ textibus inique abutuntur. 189.

Puritani, unde eorum Secta in Anglia originem traxerit. 333.

Raveſteinius, Lovanienſis Doctor Bajum de errore convincit, 351. ſeſe Bajo opponit, 535. moritur. *ibid.*

Rithovius Yprenſis Epiſcopus Mechliniæ Concilium celebrat, 508. Morillonium falſo accuſatum vindicat. 559.

Robertellus Scriptor, ejus obitus & opera. 178.

Roſſetus Joannes ob propoſitiones contra *Ave Maria* damnatur. 41.

Rothomagum, ibidem tumultus inter Catholicos & Lutheranos oriuntur. 640.

Ru-

Rupellæ, hanc urbem hæretici occupant, 158. juramentum fidei Regi deferre renuunt, 228. pacis edictum ibi promulgatur, 525. ibi Calviniſtæ conciliabulum habent. 626.
Rupi-apenſis pugna. 385.
Ruſticuccius Hieronymus a Pio V. creatur Cardinalis. 573.
Sandionyſiopolis, ibidem Calviniſtæ adverſus Regem prælium ineunt. 154.
Salviatus Bernardus Cardinalis ejus vita & obitus 269.
Sanctorius Julius a Pio V. nominatur Cardinalis. 572.
Sandomiria, ibidem Antitrinitarii cum Lutheranis diſputant, 343. conveniunt circa quosdam articulos. 625.
Santandreanus Archiepiſcopus laqueo ſuſpenſus moritur. 658.
Saracena Joannes ejus vita & obitus. 292.
Saxoniæ Dux Guilielmus Franciæ Regi auxilia denegat. 238. Lutheranos inter ſe diſſidentes conciliare nititur. 341.
Scalenſes Canonici ſancto Carolo Borromæo viſitationem adornanti reſiſtunt. 454. exemptionem obtendunt, 454. ſanctum Archiepiſcopum indigne habent, eumque excommunicant, 457. anathemate percelluntur, 459. Gubernatoris præſidio audaciores evadunt, 462. a cenſuris abſolvi petunt, 470. abſolvuntur, levi pœna eis impoſita. 471.
Scarampa Laudenſis Epiſcopus in S. Caroli ficarios inquirere jubetur, 563. eos detegit. 564.
Schomannus purum Arianismum inducit. 58.
Scotia, ibidem conjuratio ab hæreticis in Reginam conflatur, 160. rebelles eandem capiunt. 161.
Scotus Joannes Bernardinus Scriptor, ejus obitus & opera. 301.
Secta, ex credendi libertate ſectarum diverſitas oritur. 189. 191.
Selimus II, Turcarum Imperator Cyprum invadere cogitat, 595. Venetorum ditiones ubique invadit. 599.
Sepulveda Scriptor moritur. 674.
Servitæ a Pio V. reformantur. 562.

Sigis-

Sigismundus Augustus Poloniæ Rex Antitrinitarios Regno expellit. 47.
Simonetta Ludovicus Cardinalis moritur, 244. alius eidem ex facie similis se Simonettam esse fingit, 295. ob fraudem plectitur. 296.
Sixtus Senensis Scriptor, ejus opera & obitus. 418.
Socinus Faustus, Antitrinitarius, ejus vitæ historia, 55. Antitrinitariorum Dux evadit. 58.
Socinus Lælius, ejus vitæ historia, 52. Arianismum docet. 58.
Somaschi, eorum origo, ac Congregationis confirmatio. 326.
Souchivus Hieronymus Gallus a Pio V. creatur Cardinalis. 289. moritur. 665.
Spifamius Jacobus Nivernensis Episcopus variis dignitatibus insignis, 178. cum adultera Genevam profugus incæstis nuptiis polluitur, 179. a Condæo Principe perduellionem vindicare jubetur, 189. a Navarræ Regina divexatur, 182. falsitatis postulatur, 183. hæresin in Lotharingiam invehere molitur, 183. ab ipsis Protestantibus comprehenditur, 184. ob falsitatem & adulterium damnatur, 184. sese excusat, 185. capite plectitur. 187.
Spinola Didacus a Pio V. creatur Cardinalis. 289.
Stanislaus Koska olim apud Jesuitas Novitius Romæ moritur, 328. sanctis adscribitur. 329.
Statorius Petrus hæreticus moritur. 592.
Strigelius Victorinus moritur. 421.
Strozzius Laurentius profligatur, 305. moritur. 667.
Stuartus Robertus Calvinista Montmorantium capit, & trucidat, 154. occiditur. 378.
Suavius Joannes Cardinalis moritur. 7.
Theatrum vitæ humanæ, hic liber censura notatur. 678.
Theresia Sancta Ordinem Carmelitarum ad primævam disciplinam revocat, 318. ejus vita, 319. duos veteris observantiæ Patres suæ reformationis socios sibi seligit, 324. suæ reformationi initium facit, 325. sanctum Joannem a Cruce ad primum

mum Conventum mittit, 325. hic ibidem solemni sponsione primævam Regulam profitetur. 326.
Thomas Aquinas Sanctus, ejus dies festivus declaratur. 688.
Tiletus Joannes, duo fratres Scriptores Ecclesiastici, eorum opera & obitus. 583.
Tornacum ab Hispanis occupatur. 110.
Trevirensis Archiepiscopus bellum in Trevirenses movet, 339. pactis conditionibus tumultus sedatur. 340.
Turcæ Cyprum invadunt, 595. Nicosiam occupant, 596. 597. varias Venetorum urbes aggrediuntur, 599. Famagustam obsidet, 601. plura Christianorum millia in servitutem abstrahunt, 609. profligantur apud Echinadas. 610.
Valencenna urbs ab Hispanis obsidetur, 106. capitur, 111. hæreticos rebelles plectit Norcarmius victor. 113.
Veneti bellum adversus Turcas parant, 569. Nicosiam amittunt. 596.
Venerius Sebastianus Venetæ classis Præfectus Turcas profligat. 608.
Vida Marcus Hieronymus Italus Scriptor, illius opera atque obitus. 38.
Vilersius hæreticus plectitur. 256.
Vitellosius Vitellius Cardinalis, vitæ suæ historia & obitus. 299.
Viola Parisiensis Episcopus moritur. 307.
Universitas Parisiensis hæreticos a suo consortio excludit, 309. fidei professionem ab omnibus emitti petit, 310. hanc in rem libellum supplicem Regi porrigit, 311. propitium responsum obtinet, 312. duos Gymnasiarchas suo officio amovet, 313. fidei professionem præscribit, 314. fidei desertores in jus vocat. 317.
Wirtembergensis Dux Christophorus Belgas ad suam sectam frustra sollicitat, 123. moritur. 338.
Zwingliani conventiculum habent, 626. de decreto circa Christi præsentiam queruntur. 628.
Zuniga Casparus a Pio V. nominatur Cardinalis, 572. moritur. 663.

FLEURII
HISTORIA
ECCLESIASTICA
TOM. XLVIII.

Th 48
5178

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN